

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΛΜΠΕΡ ΜΑΤΙΕ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΓΑΛΛΙΚΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ
ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ
ΤΑΣΟΣ ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ - ΑΘΗΝΑ 1946

Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

I

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΩΝ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΩΝ

Ἡ Ἐπανάσταση τῆς 2ης Ἰουνίου, ὅπως καὶ ἡ Ἐπανάσταση τῆς 10ης Αὐγούστου, εἶταν πρῶτ' ἀπ' ὅλα πατριωτικῆ ἐπανάσταση. Οἱ Ἀβράκωτοι τοῦ Παρισιοῦ, ὑποστηριζόμενοι ἀπ' τοὺς Ἀβράκωτους τῶν μεγαλοπόλεων, γκρέμισαν τοὺς Γιρονδίνους γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους ποὺ γκρέμισαν καὶ τὴ βασιλεία: γιὰ τοὺς κατηγοροῦσαν πῶς παρεμπόδιζαν τὴν ἐπαναστατικὴ ἀμυνα. Ἐνῶ ἡ Ἐπανάσταση τῆς 10ης Αὐγούστου εἶταν αἱματηρὴ, ἡ Ἐπανάσταση τῆς 2ης Ἰουνίου δὲ στοίχισε οὔτε τὴ ζωὴ ἑνὸς ἀνθρώπου. Οἱ ἄνθρωποι τῆς 10ης Αὐγούστου δὲ δίστασαν νὰ καταλάβουν δλόκληρῃ τὴ δημοτικὴ ἐξουσία. Ἀντίθετα, οἱ ἄνθρωποι τῆς 2ης Ἰουνίου, ἀφοῦ διακήρυξαν τὸ δικαίωμα νὰ προβοῦν σὲ ἀνανέωση τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, τὶς διατήρησαν ἀνέπαφες. Ἡ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ τοὺς κατακλύστηκε ἀπ' τὰ κύματα τῶν ἀντιπροσώπων ποὺ στέλνονταν ἀπ' τὶς νομαρχιακὲς καὶ δημοτικὲς ἀρχές. Ἡ νόμιμη Κομμούνα, ποὺ ἡ ἴδια ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν ἐγκατέστησε ξανὰ στὴν ἐξουσία, προσπάθησε νὰ μετριάσει τὴ δράση τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς καὶ νὰ διατηρήσει ἐπαφὴ μὲ τὴν κυβέρνησις ποὺ ἔδωσε τ' ἀναγκαῖα χρήματα γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν ἐθνοφρουρῶν ποὺ ἔμειναν τρεῖς δλόκληρες μέρες ὑπὸ τὰ ὄπλα. Ἐνας ἱστορικὸς εἶχε δίκιο ὅταν ἔγραφε, μὲ κάποια ὑπερβολή, πὼς ἡ 2η Ἰουνίου εἶταν μᾶλλον πραξικόπημα, παρὰ ἐπανάσταση.

Ἡ κατάσταση εἶναι πολὺ διαφορετικὴ ἀπ' τὴν κατάσταση τῆς προηγούμενης χρονιάς. Στὶς 10 Αὐγούστου εἶχε ἀντικατασταθεῖ δλόκληρῃ ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ Κομμούνα ταυτόχρονα. Ἄν καὶ ἡ ἀντικατάσταση αὐτὴ δὲν ἱκανοποίησε ἀρκετὰ τὴν ἐπαναστατικὴ ἐξουσία, ἄν καὶ σχεδὸν ἀμέσως ξέσπασε ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῆς Νομοθετικῆς καὶ τῆς νέας Κομμούνας, ἡ τελευταία τουλάχιστο διατήρησε, μὲ τὴν κατοχὴ τοῦ δημορχείου, ἕνα μέσο γιὰ ν' ἀσκεῖ μόνιμη πίεσις πάνω στὴ νόμιμη ἐξουσία. Στὶς 2 Ἰουνίου, ἡ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξαφανίστηκε σχεδόν, χωρὶς ἀντίσταση. Τὰ περισσότερα ἀπ' τὰ μέλη τῆς περιορίστηκαν σ' ἕνα νέον

ὄργανισμὸ πού συστάθηκε εἰδικὰ γι αὐτοῦς, στὴν Ἐπιτροπὴ Ἐπαγρύπνησης τοῦ Νομοῦ τοῦ Παρισιοῦ, πού ἀνέλαβε τὴν ἀσκησὴ τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας στὴν πόλη καὶ στὰ περὶχωρα, καθοδηγούμενη καὶ μισθοδοτούμενη ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας. Οἱ χθεσιοὶ ἐπαναστάτες γίνονται οἱ αὐριανοὶ ἀστυνομικοί.

Στις 10 Ἀγούστου, ἡ Ἐπανάστασι πέτυχε ἄμεσα τὸν κύριο σκοπὸ τῆς : τὴν ἐγκάθειρξιν τοῦ βασιλιᾶ στὸ Τάμπλ. Στις 2 Ἰουνίου ἀντίθετα, οἱ ἐπαναστάτες κατήγαγαν μερικὴ μόνο καὶ πρόσκαιρη νίκη. Οἱ 29 ἀρχηγοὶ τῶν Γιρονδίνων, πού θεωρητικὰ μόνο βρισκόνταν ὑπὸ κράτησιν στὸ σπίτι τους, ὑπὸ τῆ φρουρῆσιν ἑνὸς χωροφύλακα, κυκλοφοροῦσαν μέσα στὴν πόλη, δέχονταν ἐπισκέψεις, εἶδιναν γεύματα. Δώδεκα ἀπ' αὐτοὺς δραπέτευσαν τὴν πρώτη κιόλας μέρα, ὀχτὼ τὶς κατοπινὲς μέρες. Ὅσοι ἀπόμειναν, δὲ θεωροῦσαν χαμένο τὸ παιχνίδι. Ὁ Βαλαζὲ ἀρνήθηκε ἐκ τῶν προτέρων, στὶς 5 Ἰουνίου, μ' ἕνα ἀλαζονικὸ γράμμα του, τὴν ἀμνηστειὰ πού φημιολογούνταν καὶ τὴν ἐπομένῃ, ὁ Βερνιὼ ζητοῦσε δικαστὲς μὲ ὕφος ἐπιτακτικὸ καὶ φοβέριζε τοὺς κατηγοροῦς του μὲ τὴν καρμανιόλα.

Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας πού δὲν μπόρεσε, στὸ διάστημα τῶν τριῶν ἡμερῶν τῆς Ἐπανάστασης, νὰ κάνει τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὸ νὰ προτείνει ὀλοένα πλαδαροὺς συμβιβασμοὺς, φαίνεται πὼς συνθλίβεται κάτω ἀπ' τὸ βάρος τῶν μεγάλων τῆς εὐθυνῶν. Ἀφοῦ πλήρωσε τὰ ἔξοδα τῆς στάσης κ' ἔδωσε ἀργομισθίε στουὺς ἀρχηγούς τῆς, φαντάζεται τώρα πὼς θὰ μωρῶσει ν' ἀποφύγει τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ προγράματός τῆς, κὶ ὀνειρεύεται μάλιστα ν' ἀποκαταστήσει στὴ Συμβατικὴ τὰ 29 μέλη τῆς πού συνελήφθησαν. Καλεῖ τὸν Πάσ, στὶς 5 Ἰουνίου, νὰ τῆς ὑποβάλλει, ἐντὸς τῆς ἡμέρας, τ' ἀποδεικτικὰ ἔγγραφα τῆς ἐνοχῆς τῶν κρατουμένων, «διαφορετικὰ θ' ἀναγκαστεῖ ν' ἀναφέρει στὴ Συμβατικὴ πὼς δὲν ὑπάρχει κανένα τέτιο ἔγγραφο». Ὁ Πάσ, φυσικά, ἔκανε τὸν κουφὸ. Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν κατάλαβε πὼς ὁ καλύτερος τρόπος πού ὑπῆρχε ἀκόμα γιὰ νὰ ἐμποδίσει τοὺς Γιρονδίνους νὰ καταφύγουν στὴν ἐξέγερσιν εἶταν νὰ τοὺς ἀνακαλέσει ἀποφασιστικὰ στὸ πατριωτικὸ καθῆκον καὶ ν' ἀρνηθεῖ νὰ θέσει ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὰ τετελεσμένα γεγονότα. Στὴν ἀρχὴ διατήρησε τοὺς ὑπουργοὺς Λεμπρὲν καὶ Κλαβιέρ στὴ θέσιν τους, παρ' ὅλο πού εἶχε διαταχθεῖ ἡ σύλληψή τους. Ὁ Κλαβιέρ ἀντικαταστάθηκε μίλις στὶς 13 Ἰουνίου ἀπ' τὸν Ντετουρνέλ, κὶ ὁ Λεμπρὲν στὶς 21 Ἰουνίου ἀπ' τὸν Ντεφόργκ. Ταυτόχρονα, σὰ νὰ θέλει νὰ δώσει ἔγγυήσεις στοὺς Μετροπαθεῖς, ἡ Ἐπιτροπὴ «παρατεῖ» τὸν Μπουσὸτ, τὸν ἀγαπητὸ στοὺς Ὀρεινοὺς ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τὸν ἀντικαθιστᾶ, παρὰ τὴ διαφωνία τοῦ Ροβεσπιέρου, μὲ τὸν Μπωαρναί, ἕναν εὐγενῆ, πού εἶχε ἄλλωστε τὴ νοσημοσύνη νὰ μὴ δεχθεῖ. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ διορισμοὶ εἶχαν τὴ σφραγίδα τοῦ Δαντῶν. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Γκαρά, ἄλλος προστατευόμενος τοῦ Δαντῶν, μᾶς λέει πὼς ὁ τελευταῖος ἐνέκρινε τὴν πρότασιν πού

αὐτὸς εἰσηγήθηκε στὴν Ἐπιτροπὴ νὰ διαπραγματευτοῦν μὲ τοὺς ἠττημένους γιὰ ν' ἀποφύγουν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο καὶ πῶς στὶς διαπραγματεύσεις αὐτὲς ἀντιμετωπίστηκε καὶ ζήτημα ἀμνηστίας.

Στις 6 Ἰουνίου, ὁ Μπαρέρ, σὲ μὰ μακρὰ εἰσήγησή του στὴ Συμβατικὴ, πρότεινε νὰ καταργηθοῦν οἱ *Νομαρχιακὲς Ἐπιτροπὲς Κοινῆς Σοτηρίας* πού εἶχαν συσταθεῖ—μετὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Ντυμουριέ—γιὰ νὰ ἐφαρμόσουν τὸ νόμο περὶ στρατολογίας, «τὰ ὄργανα αὐτὰ τῆς ἀναρχίας καὶ τῆς ἐκδίκησης», ὅπως ἔλεγε, ν' ἀντικατασταθεῖ ἀνυπερθέτως τὸ ἐπιτελεῖο τῆς παρισίνης ἐθνοφρουρᾶς, νὰ καθαιρεθεῖ ὁ Ἄνριό, ὁ ἀρχηγὸς τῆς, ν' ἀποκατασταθεῖ ἡ ἐλευθεροτυπία καὶ νὰ σταλοῦν στοὺς Νομούς τοὺς οἱ κρατούμενοι βουλευτὲς τῆς Συμβατικῆς πού εἶχαν πιαστεῖ ὡς δμηροὶ. «Πρῶτος ὁ Δαντὼν εἰσηγήθηκε αὐτὴ τὴν πρόταση», ἔλεγε, καὶ πράγματι ὁ Δαντὼν ὑποστήριξε αὐτὸ τὸ μέτρο τὴν ἐπομένη, καὶ ταυτοχρόνως ἐπλεξε ἀνεπιφύλακτα τὸ ἐγκώμιο τῶν πολιτῶν τοῦ Μπορντώ. Ἡ ὑπερβολικὰ εὐστροφία αὐτῆ πολιτικῆ δὲν μπορούσε παρὰ νὰ ἐνθαρρύνει τὴν ἀντίδραση τῶν Γιρονδίνων καὶ νάχει σὰν ἀντίκτυπο τὴν ἐκδήλωση νέας ζωῆς ἀναταραχῆς μέσα στὸ ἴδιο τὸ Παρίσι, ἀναταραχῆς πού δύσκολα θὰ κοπάσει. Στις 6 Ἰουνίου κίολας, 75 βουλευτὲς τῆς δεξιᾶς ὑπέγραψαν διαμαρτυρία γιὰ τὴν ἀπόπειρα πού ἔγινε κατὰ τῆς Συμβατικῆς. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς πού τὴν ὑπέγραψαν ἔφυγαν ἀμέσως ἀπ' τὸ Παρίσι, γιὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς φυγάδες Γιρονδίνους νὰ ξεσηκώσουν τοὺς Νομούς. Ἡ Συνέλευση ἀναγκάστηκε, στὶς 15 Ἰουνίου, νὰ διατάξει ὀνομαστικὴ κλήση τῶν βουλευτῶν καὶ ν' ἀπειλήσει τοὺς ἀπόντες πὼς θὰ καλέσει στὴ θέση τοὺς ἀναπληρωτὲς τοὺς. Στὸ Παρίσι, οἱ ἄνθρωποι πού εἶχαν κάνει τὴν Ἐπανάσταση, ἔλεγαν πὼς τοὺς ἔξαπατοῦν. Ὁ Δαντὼν δέχτηκε γενρὴ ἐπίθεση στὴ λέσχη τῶν Κορδελιέρων στὶς 4 Ἰουνίου καὶ στὴ λέσχη τῶν Ἰακωβίνων στὶς 7. Ὁ Ροβεσπιέρος εἶταν πεπεισμένος πὼς ἔχαναν τὸν καιρὸ τοὺς κάνοντας διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Γιρονδίνους. Ἔκανε τὴ σκέψη πὼς ἀφοῦ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶταν ἀναπόφευχτος ἔπρεπε νὰ τὸν κάνουν ἔτσι, ὥστε νάχουν τίς μεγαλύτερες πιθανότητες πὼς θὰ νικίσουν, κάνοντας τοὺς Ἀβράκωτους νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τὴ μάχη αὐτή.

Στὸ πρόχειρο σημειωματάριό του, εἶχε σημειώσει βιαστικὰ κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς ἐξέγερσης τούτῃ τὴν ἀξιόλογη σημείωση :

«Μία θέληση χρειάζεται, μὴ ἀ καὶ μόνη Ἡ θέληση αὐτὴ πρέπει νὰ-
ναὶ ἡ δημοκρατικὴ ἢ βασιλική. Γιὰ νάνα δημοκρατικὴ, χρειάζονται δη-
μοκρατικοὶ ὑπουργοί, δημοκρατικὰ φύλλα (ἐφημερίδες), δημοκρα-
τικοὶ βουλευτὲς, δημοκρατικὴ κυβέρνησις. Οἱ ἐσωτερικοὶ κίνδυνοι προ-
έρχονται ἀπ' τοὺς ἀστοὺς· γιὰ νὰ νικηθοῦν οἱ ἀστοί, πρέπει νὰ συνα-
σπιστοῦμε μὲ τὸ λαό. Τὰ εἶχαν προετοιμάσει ὅλα γιὰ νὰ βάλουν τὸ
λαὸ κάτω ἀπ' τὸ ζυγὸ τῶν ἀστῶν καὶ γιὰ νὰ ὀδηγήσουν στὸ ἰσχύριον
τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς Δημοκρατίας. Θριάμβευαν στὴ Μασσαλία, στὸ
Μπορντώ, στὴ Λυὼν. Θὰ θριάμβευαν καὶ στὸ Παρίσι, χωρὶς τὴ σημε-
ρινὴ ἐξέγερσις. Ἡ σημερινὴ ἐξέγερσις πρέπει νὰ συνεχιστεῖ ὡς ὅτου

παρθούν όλα τ' αναγκαία μέτρα για τή σωτηρία τῆς Δημοκρατίας. Ὁ λαός πρέπει νά συναχθῆσι μέ τή Συμβατική, καί ἡ Συμβατική νά χρησιμοποιήσῃ τὸ λαό. Ἡ ἐξέγερση πρέπει ν' ἀπλωθῆ λίγο-λίγο πάντως στὸ ἴδιο σχέδιο, ὥστε νά πληρωθοῦν οἱ Ἀβράκωτοι καί νά μείνουν στὶς πόλεις. Πρέπει νά τοὺς προμηθεύσουμε ὄπλα, νά τοὺς κεντρίσουμε τὴν ὀργήν, νά τοὺς διαφωτίσουμε, νά τοὺς ἀνάψουμε τὸ δημοκρατικὸ ἐνθουσιασμὸ μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα.

Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα δράσης, ὁ Ροβεσπιέρω, προσπάθησε νά τὸ ἐφαρμόσῃ καί νά τὸ ἐπιβάλλῃ τμηματικὰ στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας καί στὴ Συμβατικὴν.

Στις 8 Ἰουνίου πολέμησε σθεναρὰ τὰ μέτρα πού εἶχε προτείνει δυὸ μέρες νωρίτερα ὁ Μπαρέρ, καί πού τὰ εἶχε ὑποστηρίξει καί ὁ Δαντών. Ὑπέδειξε πὼς ἡ Ἀντεπανάσταση ἐπικρατοῦσε κίολας στὴ Μασσαλία, στὴ Λυών, στὸ Μπορντώ, πὼς εἶταν προγενέστερη ἀπ' τὰ γεγονότα τοῦ Παρισιοῦ. Ἄν ἀνακαλοῦσαν τὸν Ἄνριό, ἂν ἀλλάζαν τὸ ἐπιτελεῖο του, αὐτὸ θὰ σήμαινε πὼς ἀποδοκιμάζουν τὴν ἐξέγερση τῆς 2ης Ἰουνίου. Ἡ ἀποδοκιμασία αὐτὴ ὑπῆρχε φόβος νά προκαλέσῃ καί νέα ἐξέγερση. Ἄν καταργούσαν τὶς Ἐπιτροπὲς Κοινῆς Σωτηρίας, αὐτὸ θὰ σήμαινε πάλι πὼς δίνουν λαβὴ στὴν ἀριστοκρατία γι ἀντεκδικήσεις, πὼς ἀφοπλίζουν τοὺς δημοκρατικούς. Στὴν ἀρχή, ὁ λόγος του ἔγινε δεκτὸς μ' ἐντονούς ψήθους ἀποδοκιμασίας, στὸ τέλος ὅμως ἀπέσπασε τὰ χειροκροτήματα. Ὁ Σαιντ-Ἄντρέ τὸν ὑποστήριξε ἀνεπιφύλαχτα: «πρέπει νά μάθουν πὼς δὲν μποροῦν, μὲ τὸ πρόσχημα τῆς λευτεριάς, νά σκοτώνουν τὴν ἴδια τὴ λευτεριά». Ὁ Λεζὲν κατέκρινε τὴν ἀδυναμία καί τὴν τύφλωση τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας. Ὁ Μπαρέρ καί ὁ Δαντών ὑπαναχώρησαν καί ζήτησαν οἱ ἴδιοι τὴν ἀναβολὴ τῶν μέτρων πού εἶχαν προτείνει. «Ἄν ἡ Συμβατικὴ ζητοῦσε νά μεταρρυθμίσει τὴ 2ῃ Ἰουνίου, εἶπε ὁ Μισσέ, αὐτὸ θάταν σὰ νὰθελε νά ἐξευτελιστεῖ, σὰ νά ὁμολογοῦσε πὼς ὑπέκυπτε στὸ φόβο, στὴ βία, σὰ νά ἐκμηδένιζε ὅ,τι εἶχε κάνει αὐτὴ τὴ μέρα».

Ὅταν τὰ γεγονότα δικαίωσαν τοὺς φόβους τοῦ Ροβεσπιέρω, ὅταν στίς 13 Ἰουνίου, μαθεύτηκε ἡ Ἐπανάσταση τῶν Νομῶν τῆς Νορμανδίας, ὅταν ἐδέησε νά σκεφτοῦν γιὰ τὴ λήψη κατασταλτικῶν μέτρων, τότε ὁ Δαντών ἀπάγγειλε ἕνα φλογερὸ ἐγκώμιον στὸ Παρίσι καί πέτυχε ψήφισμα πού ἔλεγε πὼς τὸ Παρίσι ἔσωσε τὴ Δημοκρατία. Ἀπ' τὴν ἡμέρα αὐτῆ, ἡ δεξιὰ παράταξι περιορίστηκε σὲ σιωπὴ ἢ βραδύτητα ὅμως καί οἱ δισταγμοὶ τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας ἐπέτρεψαν τὴν ἐξάπλωση τῆς Ἐπανάστασης τῶν Γιρονδίνων.

Ἡ Ἐπανάσταση αὐτὴ εἶχε ὁργανωθεῖ καί προμελετηθεῖ, πρὶν ἀκόμα ἀπ' τὶς 31 τοῦ Μάρτη. Στις 24 τοῦ Μᾶη κίολας, ὁ Νομὸς τοῦ Ἰούρα κάλεσε τοὺς ἀναπληρωματικούς βουλευτὲς νά πᾶνε στὸ Μποῦρζ καί νά σχηματίσουν ἐκεῖ ἀναπληρωματικὴ Συνέλευση. Ὁ Νομὸς τοῦ Αἰν υἱοθέτησε τὴν ἀπόφαση αὐτὴ στίς 27 τοῦ Μᾶη. Ὁ βουλευτὴς τῆς Λυών Σασσέ ἔγραφε, στίς 15 τοῦ Μᾶη, στὸ φίλο του Ντυμπό: «Πρόκειται γιὰ τὴ ζωὴ κ' ὕστερα γιὰ τίς

περιουσίες. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἐμψυχῶστε τοὺς φίλους σας». Στις 25 τοῦ Μάη, τὰ τμήματα τοῦ Μπορντιὸ συζήτησαν, σὲ γενικὴ συνέλευσίν τους, τὸ σχέδιο νὰ καλέσουν στρατεύματα ὑπὸ τὰ ὄπλα καὶ νὰ καταευθύνουν πρὸς τὸ Παρίσι, κλπ.

Ἡ εἶδησις τῆς Παρισινῆς ἐξέγερσης ἔδωκε τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ ἐπιταχύνει καὶ νὰ διευρύνει ἓνα κίνημα ποῦ εἶχε ἀρχίσει πιά. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Γιρονδίνων μοιράστηκαν τοὺς ρόλους. «Ἡ φυγὴ τους ἀπ' τὸ Παρίσι, λέει ὁ Κλώντ Περρού, ὁ ἱστορικός τους, εἶταν ἀποτέλεσμα ὀργανωμένου σχεδίου, ποῦ συζητήθηκε μεταξύ τους, ὅπως τ' ὁμολόγησαν».

Ὁ Μπυζό, ποῦ κατέφυγε στὸ Ἐρ, στὸ Νομό του, ἀνάγγελλε ἐκεῖ πῶς ὁ Μαρά θὰ κηρύξει σὲ λίγο τὴ δικτατορία καὶ θὰ κάνει νέες σφαγές. Στις 7 Ἰουνίου, ἔπεισε τὸ Νομό του νὰ στρατολογήσει ἓνα σῶμα 4.000 ἀντρῶν. Ὁ Νομὸς Καλβαντὸ ἔκανε τὸ ἴδιο στίς 9 Ἰουνίου. Διέταξε τὴ σύληψη τῶν συμβατικῶν Ρὸμ καὶ Πριερ ντὲ λὰ Μάρν, ποῦ εἶχαν ἐπιφορτιστεῖ νὰ διοργανώσουν τὴν ἀμυνα τῶν ἀκτῶν κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Μὲ τὴν ὑποκίνηση τῶν Ντυσαλιέτ, Μειλιάν, Κερβελεγκάν, οἱ Νομοὶ τῆς Βρετανῆς, ὁ Φινιστέρ, ὁ Ἴλ-ἔ-Βιλαίν, ὁ Κὼτ-Ντὺ-Νόρ, τὸ Μορμπιάν, ὁ Μαγιέν σχημάτισαν μαζὶ μὲ τὸν Ἐρ καὶ τὸν Καλβαντὸ μιὰ Γενικὴ Ὁμοσπονδιακὴ Συνέλευσις ἀντίστασης κατὰ τῆς καταπίεσης. Ἡ Κὺν ἔγινε ἡ πρωτεύουσα τῆς Γιρονδίνικης Δύσης. Ὁ Φέλιξ Βίμπφεν, διοικητὴς τῆς στρατιᾶς τῶν Ἀκτῶν τοῦ Χερβούργου, προσχώρησε στὴν Ἐπανάστασι μὲ δυὸ συντάγματα ἱππικοῦ. Ὁ ἴδιος ἐνισχύθηκε καὶ μὲ ἄλλα τρία ὑπέροχα τάγματα, στρατολογημένα στὴ Βρετανῆν ποῦ ἀποτελοῦνταν, ὅπως λέει ἓνας σύγχρονος ποῦ συμπολέμησε στὸ πλευρὸ τους, ὁ Βωιέ, ὄχι ἀπὸ ἀναμαλλιασμένους καὶ κουρελιάρηδες Βρεττόνους, ἀλλὰ ὅλο ἀπὸ νέους τῶν καλύτερων οἰκογενειῶν τῆς Ρέν, τοῦ Λοριάν, τῆς Βρέστης, ὅλους ντυμένους μὲ στολὲς ἀπὸ λεπτὴ τσίχα καὶ πλήρη ἐξάρτυση».

Τὸ Μπορντιὸ ἐδίωξε, στίς 7 Ἰουνίου, τοὺς ἀντιπροσώπους Ἰσὸν καὶ Νταρντιγκονάτ, διέταξε, στίς 9 Ἰουνίου, τὴ στρατολογία δύναμης 1.200 ἀντρῶν ἀπ' τὸ Νομό, κάλεσε γιὰ τίς 16 Ἰουλίου στὸ Μπουρζ Συνέλευσις τῶν Ἀντιπροσώπων ὄλων τῶν ἐπαναστατημένων Νομῶν, κατάρχησε 350.000 πιάστρα ποῦ προορίζονταν γιὰ τίς πληρωμὲς τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν ἀποικιῶν, ἔδωξε ξανά, στίς 27 Ἰουνίου, τοὺς ἀντιπροσώπους Ματιέ καὶ Τρελάρ ποῦ εἶχαν σταλεῖ ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας μὲ προτάσεις συμφωνίας, ἔγραψε τέλος, στίς 30 Ἰουνίου, μὲ τὴν κέννα τοῦ Γκρανζενέβ, ἐπιστολὴν στὸν Κιουστίν, διοικητὴ τῆς κυριότερης Γαλλικῆς στρατιᾶς, καὶ τὸν καλοῦσε νὰ προσχωρήσει στὸν «ἀγῶνα τὸν καλόν». Ὁ Κιουστίν ὅμως ἀπάντησε στὸν Γκρανζενέβ μὲ μιὰ πατριωτικὴ ἐπιπλήξι.

Ἡ Ἐπανάστασις ἐπεκράτησε πρὸς στιγμὴν σ' ὀλόκληρη τὴ Μεσημβρινὴ Γαλλία. Ἡ Γουλουζὴ ἀπελευθέρωσε τοὺς βασιλόφρονες καὶ τοὺς ἀντικατέστησε στὴ φιλιακὴ μὲ τοὺς φίλους τοῦ Μαρά.

Στρατολόγησε δύναμη 1.000 ἀντρῶν. Στὴ Νίμ, ὅπου εἶχε πάει ὁ Ραμπῶ Σαίντ-Έτιέν, κλείσανε τὴ λέσχη, ἀφοπλίσανε τοὺς φίλους τοῦ Μαρά καὶ τοὺς φυλάκισαν. Ἡ Μυσσαλία πού βρισκόταν σὲ γενικὴ ἐπανάσταση πρὶν ἀκόμα ἀπ' τὶς 31 τοῦ Μάρτη, κρατοῦσε ἕξη χιλιάδες ἄντρες πού προορίζονταν γιὰ τὴ στρατιὰ τῆς Ἰταλίας κ' ἐρχόταν σ' ἐπαφὴ μὲ τὶς πόλεις τῆς Μεσημβρινῆς Γαλλίας.

Ἡ Τουλὼν ξεσηκώθηκε, στὶς 12 Ἰουλίου, ἐναντίον τῶν ἀντιπροσώπων Πιέρ Μπαίλ καὶ Μπωβαί, πού φυλακίστηκαν στὸ φρούριο Λαμάλγκ, ἀφοῦ ὑποβλήθηκαν σ' ἓνα εἶδος ποινῆς πού εἶταν νὰ ζητήσουν δημοσίᾳ συγνώμην γιὰ τὸ σφάλμα τους, κρατώντας κερὰ στὰ χέρια. Οἱ ναύαρχοι Τρογκόφ καὶ Σωσσεγκρό προσχώρησαν στὸ κίνημα. Ἡ Κορσικὴ, πού εἶχε ξεσηκωθεί ἀπ' τὸν Πάολι σ' ἐπανάσταση, εἶχε ἐκλέξει ἕκτακτο συμβούλιο ἀπ' τὰ μέσα τοῦ Μάη, κ' ἔτσι τὰ μόνα μέρη πού ἀκόμα κρατοῦσαν ἐκεῖ οἱ Γάλλοι εἶταν ἡ Μπάστια καὶ μερικὰ λιμάνια.

Ἡ ἀνταρσία τῆς Μεσημβρινῆς Γαλλίας συνδεόταν στενὰ μὲ τὴν ἀνταρσία τῆς Λυὼν πού ἡ ἴδια εἶχε πάλι διακλαδώσεις στὴν ἀνατολικὴ καὶ κεντρικὴ Γαλλία. Κωφεύοντας στὶς συμφλιωτικὲς προτάσεις πού κόμισε ἀπ' τὸ Παρίσι ὁ Ρομπέρ Λεντέ, οἱ Γιρονδῖνοι τῆς Λυὼν ἔριχναν στὴ φυλακὴ ὅποιονδήποτε, πού εἶταν ὑποπτος πὼς συμπαθοῦσε τοὺς Ὀρεινοὺς. Γιὰ νὰ κατατρομοκρατήσουν τοὺς Ἰακωβίνοὺς ἐργάτες, πού εἶταν πολυάριθμοι σὲ μερικὲς συνοικίες, οἱ Γιρονδῖνοι φρόντισαν καὶ καταδίκασαν σὲ θάνατο τὸν ἀρχηγό τους Σαλιέ, πού ἐκτελέστηκε στὶς 16 Ἰουλίου. Σὲ λίγο ἐμπιστεύτηκαν τὴ διοίκηση τῶν στρατευμάτων τῆς Λυὼν στὸν κόμη ντὲ Πρεσὺ πού εἶχε κάνει ἐμικρῆς.

Στὰ μέσα Ἰουνίου, 60 περίπου Νομοὶ εἶταν λίγο-πολύ ἀνοιχτὰ ἐπανάστατημένοι. Εὐτυχῶς οἱ παραμεθόριοι Νομοὶ ἔμειναν πιστοὶ στὴ Συμβατικὴ. Ἡ ἐξέγερση ἀπλωνόταν περισσότερο σ' ἕκταση, παρὰ σὲ βάθος. Οὐσιαστικὰ εἶταν ἔργο τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν τῶν Νομῶν καὶ τῶν Περιφερειῶν, ὑπηρεσιῶν πού ἀπαρτίζονταν ἀπὸ πλούσιους ἰδιοχτῆτες. Οἱ κοινοτικὲς ἀρχές, πού συγκροτοῦνταν ἀπὸ λαϊκότερα στοιχεῖα, ἐπέδειξαν γενικὰ χλιαρότητα ἢ ἐχθρότητα. Οἱ προσκλήσεις ἡλικιῶν ὑπὸ τὰ ὄπλα πού διέταξαν οἱ ἐπανάστατημένες ὑπηρεσίες συνάντησαν τὶς πιὸ μεγάλες δυσκολίες. Οἱ ἐργάτες καὶ οἱ τεχνίτες δὲ φαίνονταν πρόθυμοι νὰ θυσιάστουν γιὰ τοὺς πλούσιους πού δὲν ἔκαναν τίποτα γιὰ νὰ τοὺς καλύτερέσουν τὴ ζωή. Παρ' ὅλες τὶς ἐπανελημένες ἐκλήσεις τῶν βουλευτῶν Σαμπὼν καὶ Λιντόν, οἱ στασιαστὲς τοῦ Μπορντὼ δὲν πόρεσαν νὰ συγκεντρώσουν περισσότερους ἀπὸ 400 ἄντρες. Ὅταν ὁ Βίμπφεν ἐπιθεώρησε, στὶς 7 Ἰουλίου, τὴν ἐθνοφυρουρὰ τῆς Κὰν καὶ τῆς ζήτησε ἐθελοντές, μόνο 17 ἄντρες βγήκαν ἔξω ἀπ' τὴ γραμμή.

Ἡ ἀνταρσία ὅμως τῶν Ὀμοσπονδιακῶν δὲν εἶχε μονάχα ἐναντίον της τὴν ἀδιαφορία ἢ τὴν ἐχθρότητα τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ της ἀκόμα, παρὰ τὶς στομφώδεις φράσεις τους, δὲν

είχαν πίστη στον αγώνα και διαιρέθηκαν από πολύ νωρίς.

Όσοι είχαν αληθινά δημοκρατικοί δέν μπορούσαν παρά ν' άνησυχούν για την ξενική εισβολή και για τη Βανδέα, και η άνησυχία αυτή τους παρέλυε. Οι φιλόδοξοι, που έβλεπαν πώς ο λαός τους άπερθανόταν, ζήτησαν ύποστήριξη άπ' τους Feuillants και άπ' τους άριστοκράτες άκόμα. Στην Κάν, ο Φέλιξ Βίμπφεν, βασιλικός με τὰ δλα του, που είχε, τὸ Σεπτέμβριο άκόμα του 1792, συνάψει σχέσεις με τὸν έχθρό, κατά τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας τῆς Τιονβίλ, πρότεινε στους Γιρονδίνους βουλευτές νά καλέσουν τους Άγγλους. Οι βουλευτές άπέριψαν τὴν πρότασή του, δέν του άφαίρεσαν όμως τὴ διοίκηση που είχε στὰ χέρια του. Ὁ Βίμπφεν είχε για έπιτελάρχη του τὸν κόμη ντὲ Πνιζαί, που θὰ καταφύγει στους Βανδεανούς, μετά τὴν άποτυχία τῆς έξέγερσης, μαζί με τὸ γενικό έπίτροπο τῶν ύποθέσεων του Νομοῦ Καλβαντό, τὸ νεαρό Μπουγκόν-Λουγκραί, φίλο τῆς Καρλόττας Κορνταί.

Ἐν ὄψει τῆς ἐπιτεταμένης τῆς Λυών στὴν Ἑλβετία τὸν ἰσπότη ντ' Ἄρτε νά ζητήσει επικουρίες άπ' τους πολίτες τῆς Βέρνης και τους ύπηκόους του βασιλιά τῆς Σαρδηνίας. Ὁ Ἰωσήφ ντὲ Μαίιστρ που εἶταν διευθυντῆς στὴ Γενεύη τῆς ύπηρεσίας κατασκοπείας του βασιλιά τῆς Σαρδηνίας, του ύποσχέθηκε στις 4 Αὐγούστου πὸς θὰ κάνει ἀντιπερισσασμὸ στις Ἄλπεις, δπως και τὸν έκανε πραγματικά. Ὡστόσο, οι βασιλόφρονες τῆς Λυών άπέκρυψαν τους σκοπούς του αγώνα τους και δέν τὸλμησαν ν' ἀνακηρύξουν τὸν Λουδοβίκο ΙΖ', δπως έκαναν οι συνάδελφοί τους τῆς Τουλών.

Ἐν ὄψει τῆς ἀπρονοησίας ἔδειξε ἡ Συμβατικὴ τις πρῶτες μέρες, τόσο σθένος και τόσο ἐπιδεξιότητα ἐπέδειξε ὕστερα στὴ διοργάνωση τῆς καταστολῆς του κινήματος. Παραλέμφθησαν σὲ δίκη οι ἐπαναστάτες άρχηγοί τῶν Γιρονδίνων, παύτηκαν οι διοικητικοί ὑπάλληλοι τῶν ἐπαναστατημένων Νομῶν, ἡ πρωτεύουσα του Ἐρ μεταφέρθηκε άπ' τὸ Ἐβρὸ στὸ Μπρναί, ἰδρύθηκε ὁ Νομὸς Βωκλὺς για νά διαχωρίσει τὰ συμφέροντα τῆς Ἄβινιὸν άπ' τὰ συμφέροντα τῆς Μασσαλίας και ἀποσπάστηκε ὁ Νομὸς του Λουὰρ άπ' τὸ Νομὸ του Ρὸν-ε-Λουὰρ για νά φέρει σὲ διάσταση τὴ Σαιντ-Ἐτιέν με τὴ Λυών.

Ἡ Συμβατικὴ έκανε προσεχτικὴ διάκριση ανάμεσα στους άρχηγούς και στους παραπλανημένους κομπάρσους. Ὁ Ροβέρτος Λεντὲ πέτυχε νά δοθεῖ, στις 26 Ἰουνίου, τριήμερη προθεσμία στις ἐπαναστατημένες διοικητικὲς ὑπηρεσίες για νά ξαναγυρίσουν στὸ δρόμο τῆς νομιμότητας. Μέτρο έξυπνο, που διευκόλυνε τις ἀποστασίες. Οι διοικητικοί ὑπάλληλοι του Σόμ, που παύτηκαν στις 14 Ἰουνίου, ἤρθαν νά δώσουν ἐξηγήσεις. Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας τους έστειλε πάλι πίσω στις θέσεις τους, στις 17 Ἰουνίου, χωρὶς νά τους τιμωρήσει. Ὁ Σαιν-Ζύστ, που του ἀντιτέθηκε νά συντάξει έκθεση σχετικά με τους «παραλεμφθέντας σὲ δίκη» βουλευτές, έδειξε φανερὴ μετριόπθεια : «Ὅλοι οι κρατούμενοι, εἶπε στις 8 Ἰουλίου, δέν εἶναι καθόλου ένοχοι, οι περισ-

σύτεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι παραπλανημένοι». Ἀνάμεσά τους ξεχώρισε τρεῖς κατηγορίες, τὴν κατηγορία τῶν προδοτῶν, ἐννιά τὸν ἀριθμὸν (Μπαρμπάρου, Μπουργκοῦν, Μπιροτώ, Μπουζ, Γκορσά, Λανζουί- ναι, Λουβέ, Πετιὸν καὶ Σάλ), τὴν κατηγορία τῶν συνενδῶν, πέντε τὸν ἀριθμὸν (Γκαρντιέ, Ζανσονέ, Γκαντέ, Μολβὼ καὶ Βερνιὸ), καὶ τὴν κατηγορία τῶν παραπλανημένων πού πρότεινε νὰ ἐπαναφρο- θοῦν στὴ Συμβατική, δεκατέσσερις τὸν ἀριθμὸν. Ἡ μετριοπάθεια εἶταν τέτια, πού ν' ἀποκαθ:στῶ τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς ἀμφίροπης κοινῆς γνώμης.

Προπάντων ὅμοι οἱ Ὅρειοι κατάλαβαν πὼς ἔπρεπε νὰ πάρουν μὲ τὸ μέρος τους τὶς μάζες, δίνοντάς τους οὐσιαστικὲς ἱκανοποιήσεις, κατὰ τὸ σχέδιο τοῦ Ροβεσπιέρου. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ πέτυχαν νὰ ψη- φιστοῦν τρεῖς σπουδαῖοι νόμοι: 1) Ὁ νόμος τῆς 3ης Ἰουνίου, περὶ τοῦ τρόπου πωλήσεως τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῶν ἐμυγκρόδων. Οἱ κτηματικὲς αὐτὲς περιουσίαι θὰ διαιρεθοῦν σὲ μικρὲς μερίδες καὶ οἱ φτωχοὶ πού θὰ τις ἀγοράσουν, θὰμποροῦν νὰ τις ἐξοφλή- σουν μέσα σὲ δέκα χρόνια. 2) Ὁ νόμος τῆς 10ης Ἰουνίου σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο τῆς διανομῆς τῶν κοινοτικῶν κτημάτων. Ἡ διανομὴ θὰ γίνεῖ σύμφωνα μὲ τὸ σύστημα ἰσοπολιτείας, κατὰ κεφαλὴ σὲ κάθε Δῆμο. Τὸ μέτρο αὐτὸ ἀφοροῦσε ὀχτὼ ἑκατομύρια στρέματα γῆς, ἀξίας ἑξακοσίων ἑκατομυρίων. 3) Ὁ νόμος τῆς 17ης Ἰουλίου πού ὀλοκλήρωσε τὴ συντριβὴ τοῦ φεουδαρχικοῦ καθεστώτους, κα- ταργώντας, χωρὶς ἀποξήμιώση μάλιστα, τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ὀφειλὲς πού στηρίζονταν στοὺς ἀρχικοὺς τίτλους. Ἐπρεπε νὰ κα- ταστραφοῦν καὶ οἱ τελευταῖες φεουδαρχικὲς περγαμνῆς γιὰ νὰ μὴ μποροῦν οἱ ἰδιοκτῆτες πού τοὺς ἀφαιρέθηκε ἡ κατοχὴ τῶν γαιῶν, νὰ ἐγείρουν μιὰ μέρα ξανά ἀξιώσεις. Ἔτσι οἱ χωρικοὶ ἔβλεπαν στὴν πώση τῶν Γιρονδίνων τὴν ὀριστικὴ ἀπελευθέρωση τῆς γῆς.

Στὶς 8 Ἰουνίου βγῆκε ἓνα διάταγμα πού ἔδινε αὔξηση στοὺς μισθοὺς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καί, γιὰ νὰ καθησυχάσουν οἱ μεσαῖες τάξεις πού ἀνησυχούσαν γιὰ τὸ ἀναγκαστικὸ δάνειο ἐνὸς δισεκατομυρίου, βγῆκε κι ἄλλο, στὶς 23 Ἰουνίου, πού ἐξαιροῦσε, ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ Ροβεσπιέρου, τοὺς ἔγγαμους πού τὸ κα- θαρὸ εἰσόδημά τους δὲν ὑπερέβαινε τὶς δέκα χιλιάδες λίβρες, κα- θὼς καὶ τοὺς ἄγαμους πού τὸ εἰσόδημά τους δὲν ὑπερέβαινε τὶς ἑξὶ χιλιάδες λίβρες. Τὸ μέτρο αὐτὸ συντελοῦσε στὴ διαίρεση καὶ στὴ διαλύση τοῦ κόμματος τῶν Γιρονδίνων πού ἀπαρτιζόταν κα- τὰ μέγα μέρος ἀπὸ εὐκατάστατους ἀνθρώπους πού τοὺς ἔπαιρναν μὲ τὸ μέρος τους μὲ τὸ νὰ μὴν τοὺς πειράζουν τὶς περιουσίαι τους.

Ἡ ἠθικὴ αὐτὴ ἐπίθεση συμπληρώθηκε καὶ ὀλοκληρώθηκε μὲ τὴ γρηγορὴ ψήφιση ἐνὸς πολὺ φιλελεύθερου Σύντάγματος, πού ἀποτελοῦσε ἀποστομωτικὴ ἀπάντηση στὶς κατηγορίες γιὰ δικτατο- ρία πού διατυπώνονταν ἀπ' τοὺς Γιρονδίνους. Ἐνῶ τὸ Σύνταγμα πού ἐπεξεργάστηκε ὁ Κοντορσὲ ἐνίσχυε τὸ Ἐκτελεστικὸ Συμβού- λιο, κάνοντάς το νὰ ἐκλέγεται ἀπ' τὸ λαὸ καὶ νὰ μὴν ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴ Συνέλευση, τὸ Σύνταγμα τῶν Ὅρειῶν πού τὸ συντάξ

ὁ Ἐρῶ ντὲ Σεσέλ, ἐξασφάλιζε τὴν ἐξάρτηση τῶν ὑπουργῶν ἀπ' τὴν Ἐθνικὴ Συνέλευση. Καταργοῦσε τὴν ἔμμεση ψηφοφορία, πού ὁ Κοντοροσὲ τὴ διατήρησε γιὰ τὴν ἐκλογή τῶν βουλευτῶν, καὶ θέσπιζε τὴν ἐκλογή τῶν τελευταίων μὲ βάση ὄχι τὸ παραπάνω πολὺπλοκο σύστημα ψηφοφορίας μὲ ἰδιαίτερο ψηφοδέλτιο γιὰ τὸ κάθε κόμμα, ἀλλὰ μὲ ἀπόλυτη πλειοψηφία καὶ μὲ καθολικὴ καὶ ἄμεση ψηφοφορία.

Μόνο τὰ διοικητικὰ σώματα θὰ ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἐκλέγονται ἀπ' τὶς ἐκλογικὲς συνελεύσεις, καὶ οἱ συνελεύσεις αὐτὲς θὰ ὑπέβαλλαν στὴ Συνέλευση ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ καὶ κατάλογο ὀγδόοντα τριῶν ὑποψηφίων, ἀπ' τὸν ὁποῖο αὐτὴ θὰ ἐξέλεγε τοὺς 24 ὑπουργούς. Τὸ Σύνταγμα τέλος τῶν Ὀρειῶν ὑποσχόταν κοινὴ ἐκπαίδευση γιὰ ὅλους, ἐγγυόταν τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς καὶ καθόριζε πῶς γιὰ τὴν κήρυξη πολέμου θὰ χρειαζοῦνται νὰ ζητηταὶ προκαταβολικὰ ἡ γνώμη τῆς χώρας. Τὸ Σύνταγμα αὐτὸ ὑποβλήθηκε στὴν κρίση τοῦ λαοῦ καὶ ἐγκρίθηκε μὲ 1.801.918 ναι ἐναντίον 17.610 ὄχι. Εἴταν ὅμως καὶ πάνω ἀπὸ ἑκατὸ χιλιάδες ψηφοφόροι πού μόνο μὲ δημοσπονδιακὲς τροπολογίες τὸ ἀποδέχονταν, ζητώντας τὴν ἀπελευθέρωση τῶν 22 καὶ τῶν 12, τῶν βουλευτῶν δηλ. πού εἶχαν συληφθεῖ, τὴν ἀκύρωση τῶν νόμων πού εἶχαν ψηφιστεῖ μετὰ τὴν κράτησή τους, τὴ σύγκληση νέας συνέλευσης, τὴν ἀνάκληση τῶν ἀντιπροσώπων πού εἶχαν σταλεῖ στοὺς Νομούς, καὶ τὴν κατάργηση τῆς διατίμησης τῶν σιτηρῶν κλπ. Τὸ δημοψήφισμα στάθηκε παντοῦ ἡ ἀφορμὴ τῆς διάλυσης τοῦ κόμματος τῶν Γιρονδίνων. Ἐκεῖνο ὅμως πού θὰ τὸ συντρίψει θὰ εἶναι ἡ δευτέρη Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας πού διορίστηκε στίς 10 Ἰουλίου. Οἱ ἐπαναστάτες τῆς Νορμανδίας, διοικούμενοι ἀπ' τὸν Πυιζαί, συγκρούστηκαν, στίς 13 Ἰουλίου, ἐνῶ βάδιζαν πρὸς τὸ Παρίσι, μὲ μιὰ δμάδα παρισινῶν ἐθελοντῶν καὶ διασκορπίστηκαν στὸ Μπρεκούρ, κοντὰ στὸ Βερνόν, μὲ μερικὲς μονάχα κανονίες. Ὁ Ροβέρτος Λενγὲ στάλθηκε στὴν Κάν καὶ εἰρήνευσε γρήγορα τὸν τόπο, περιορίζοντάς στὸ ἐλάχιστο τὰ κατασταλτικὰ μέτρα.

Ἡ ἀντίσταση στὸ Μπορντώ κράτησε περισσότερο. Ὁ Ὑζαμπῶ καὶ ὁ Ταλλιέν, πού εἶχαν εἰσδύσει τὴν πρώτη φορὰ στὴν πόλη, στίς 19 Αὐγούστου, ἀναγκάστηκαν νὰ καταφύγουν στὴ Λὰ Ρεόλ, τὴν πόλη τῶν Ἰακωβίνων. Τὰ τμήματα ὅμως τῶν Ἀβράκωτων τοῦ Μπορντώ, ὑποκινούμενα ἀπ' τοὺς ἀντιπροσώπους, ἀνέτρεψαν στίς 18 τοῦ Σεπτεμβρίου τὴ Γιρονδίνικη δημοτικὴ ἀρχὴ καὶ ἡ καταστολὴ τοῦ κινήματος ἄρχισε.

Πρὸς στιγμὴν ὁ κίνδυνος, στὴ νοτιοανατολικὴ Γαλλία, εἶταν μεγάλος, μήπως ἐνωθοῦν οἱ στασιαστὲς τῆς Μασσαλίας μὲ τοὺς στασιαστὲς τῆς Νιμ καὶ τῆς Λυών. Οἱ στασιαστὲς τῆς Νιμ προχώρησαν ὡς τὸ Πόν-Σαιντ-Ἐσπρί, οἱ Μασσαλιῶτες, διοικούμενοι ἀπὸ ἕναν παλιὸ ἀξιωματικὸ, τὸν Βιλνὲβ Γουρέτ, πέρασαν τὸ Ντουράνς, κυριεύσαν τὴν Ἀβινιὸν κ' ἔφτασαν ὡς τὸ Ὀράνζ. Ὁ Νομὸς ὅμως τοῦ Ντρὸμ ἔμεινε πιστὸς στοὺς Ὀρεινοὺς. Ἀπ' τὶς 24 ὡς τὶς 26 Ἰουνίου

έγινε στη Βαλάνς Συνέδριο 42 λαϊκῶν ὀργανώσεων, τοῦ Ἄρντες, τοῦ Ντρούμ, τοῦ Γκάρ και τοῦ Μπούς-ντι-Ρόν, και τὸ Συνέδριο αὐτό, πού ψυχῆ του στάθηκε ὁ Κλώντ Παιγιάν, ὀργάνωσε τὴν ἀντίσταση. Ὁ Καρτὸ εἶχε τὸν καιρὸ νὰ προστρέξει μ' ἓνα ἀπόσπασμα τῆς στρατιᾶς τῶν Ἀλπεων, ὅπου ὑπηρετοῦσε ὁ Βοναπάρτης. Ξαναπῆρε τὸ Πόν Σαιντ-Ἐσπρί, χάρισε τοὺς στασιαστὲς τῆς Νιμ ἀπ' τοὺς Μασσαλιώτες κι ἀπώθησε τοὺς τελευταίους πρὸς Νότον. Στις 27 Ἰουλίου εἶταν στὴν Ἀβινιόν. Μπῆκε στὴ Μασσαλία στις 25 Αὐγούστου, πᾶνω στὴν ὥρα ἀκριβῶς, γιὰ νὰ ἐμποδίσαι τὴν πόλη νὰ πέσει στὰ χέρια τῶν Ἀγγλων πού ὁ Βιλνέβ Τουρετ εἶχε καλέσει κιόλας σὲ βοήθεια. Δυὸ μέρες ὅμως ἀργότερα, οἱ Ἀγγλοι ἐμπαιναν στὴν Τουλών, μόλις τοὺς κάλεσαν οἱ ναύαρχοι Τρογκόφ και Σωσσεγκρό, πού τοὺς παρέδωσαν τὴν καλύτερη μοῖρα τοῦ γαλλικοῦ στόλου. Γιὰ τὴν ἀνακατάληψη τῆς Τουλών θὰ χροιαστεῖ μακρὰ πολιορκία πού θὰ διαρκέσει ὡς τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου.

Ἡ Λυὼν εἶταν ἀπομονωμένη. Οἱ Νομοὶ τοῦ Ἰούρα και τοῦ ΑἼν, πού θὰ μπορούσαν νὰ τῆς στελεῖουν ἐπικουρίες, εἶχαν εἰρηνεύσει γρήγορα μὲ τὴν ἐπέμβαση τῶν Συμβατικῶν Μπασσάλ και Γκαρνιέ (ἀπ' τὸ Σαιντ) πού εἶχαν σχηματίσει ἓνα μικρὸ στρατὸ ἀπὸ δυὸ χιλιάδες πεντακόσους ἄντρες στὴν Κὸτ ντ' Ὀρ και στὸ Ντού. Μὰ ἡ Λυὼν ἀντιστάθηκε καλύτερα ἀπ' τὸ Μπορντώ. Ὁ βομβαρδισμὸς τοῦ Ντυμπουά Κρανσέ πού ἄρχισε ἀπ' τὶς 22 Αὐγούστου, δὲν τῆν πτόησε καθόλου. Οἱ συγγκινωνίες τῆς μὲ τὸ Φορεξ ἐξακολούθησαν νὰ εἶναι ἐλεύθερες. Μόλις στις 17 τοῦ Σεπτεμβρίου ἀποκλείστηκε κιὰ ὀλότελα, ἀφοῦ ὁ Κουτόν, ὁ Μαινιέ και ὁ Σατωνέφ-Ραντόν ἔφεραν γύρω ἀπ' τὴν ἐπαναστατημένη πόλη τοὺς ἐθνοφρουροὺς τοῦ Καντάλ, τοῦ Ἀβερὸν, τοῦ Πυί-ντε-Ντόμ και τοῦ Ὠτ-Λουάρ. Ἡ Λυὼν ἀντιστάθηκε ὡς τὶς 9 τοῦ Ὀκτώβριου. Ὁ Πρεσὺ κατόρθωσε νὰ δραπετεύσει στὴν Ἑλβετία μὲ μιὰ μικρὴ ὀμάδα ὀπαδοῦς. Τὰ κατασταλτικὰ μέτρα εἶταν τρομερά.

Τὰ μέρη ὅπου ἡ ἀνταρσία εἶταν πὸ ἐπικίνδυνη, εἶταν ἀκριβῶς ἐκεῖνα ὅπου ἐξακολουθοῦσαν νὰ ὑπάρχουν πολυάριθμοι βασιλόφρονες. Μεταξὺ τοῦ κόμματος τῶν Ὀρεινῶν πού συνταυτίστηκε μὲ τὴ Δημοκρατία και τοῦ Βασιλισμοῦ πού εἶταν σύμμαχοι τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ὑπῆρχε θέση γιὰ τρίτο κόμμα. Ἄν ἡ Ἐπανάσταση τῶν Ὀμοσπονδιακῶν, πού ἐξέφραζε τὶς μνησικακίες τῶν ἀποτυχημένων πολιτικάντηδων και τὸν ταξικὸ ἐγωϊσμὸ μπορούσε νὰ πετύχει, τότε θὰ ὀδηγοῦσε ἀσφαλῶς σὲ μοναρχικὴ καλινόρθωση.

Ἡ βασιλικὴ ἐξέγερση τῆς Βανδέας εἶχε κιόλας ὑποχρεώσει τὴ Συμβατικὴ νὰ κάνει ἓνα μεγάλο βῆμα πρὸς τὴν Τρομοκρατία, δηλαδὴ πρὸς τὴ δικτατορία τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας και πρὸς τὴν κατάργηση τῶν ἐλευθεριῶν. Ἡ Γερωνδίνικη ἐξέγερση προκάλεσε νέο ἀποφασιστικὸ βῆμα πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση.

Ὡς τότε ὑπολοῖτοι εἶταν μόνον οἱ βασιλόφρονες. Τώρα, ἓνα σημαντικό μέρος τοῦ παλιοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος κατατάσσεται μὲ τὴ σειρά του στὴν κατηγορία τῶν συμάχων τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ ὑπό-

νοις αὐξάνονται. Ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξύ καλῶν καὶ κακῶν πολιτῶν γίνεται ὁλοένα καὶ πῶς δύσκολο νὰ καθοριστεῖ. Πῶς ν' ἀναγνωρίσουν τοὺς ἀληθινούς πατριῶτες, τοὺς εἰλικρινεῖς φίλους τῆς ἐλευθερίας, ὅταν οἱ Βερνιώ καὶ οἱ Μπρισσό, οἱ Μπυζὸ καὶ οἱ Πετιόν, πού πρῶτοι κλόνισαν τὸ θρόνο καὶ ζήτησαν τὴ Δημοκρατία, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ προδότες; Καὶ ἡ ἰδέα ἔρχεται αὐτόματα πῶς ὁποιοσδήποτε παίξει ἕνα ρόλο στὴ Δημοκρατία πρέπει νὰ ὑποβάλλεται σὲ παρακολούθηση καὶ σ' ἔλεγχο κάθε στιγμῆ. Οἱ Λέσχες θὰ ἐκαθαριστοῦν. Τὸ ἴδιο θὰ γίνῃ καὶ στὶς διοικητικὰς ὑπηρεσίας μὲ τὴ σειρά, καὶ μὲ τὶς ἀλλεπάλληλες ἐκαθαρίσεις τὸ ἐπαναστατικὸ προσωπικὸ θὰ περιορίζεται κάθε μέρα καὶ περισσότερο. Ἐπειδὴ οἱ Γιρονδίνοι στηρίζονταν στὶς τάξεις τῶν εὐπόρων, οἱ τάξεις αὐτὲς θὰ θεωρηθοῦν μονομαῖς ὑποπτες. Ὁ πλοῦτος θ' ἀποτελέσει τεκμήριο ἀριστοκρατικότητας. Σὰ λίγο τὸ ἐπαναστατικὸ κόμμα θὰ εἶναι μιὰ φλογερὴ μόνο, ζηλότυπη καὶ δραστήρια μειοψηφία. Ἄλλωστε, μόνο οἱ μειοψηφίες ἔχουν ἀνάγκη ἀπ' τὴ δικτατορία καὶ τὴ βία. Ἡ μειοψηφία δμως τῶν Ἰακωβίνων μποροῦσε νὰ καλύψει τὶς πράξεις τῆς πίσω ἀπ' τὴ μεγάλη εἰκόνα τῆς πατρίδας πού ἔταξε σὰ σκοπὸ τῆς νὰ τὴν ὑπερασπίσει καὶ νὰ τὴ σώσει.

II

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ

(ΙΟΥΛΙΟΣ 1793)

Ἡ πρώτη Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας, ἡ Ἐπιτροπὴ Καμπὸν—Μπαρέρ—Δαντών, ποὺ συστάθηκε στὶς 6 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1793, μετὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Ντυμουριέ, ἔπεσε στὶς 10 Ἰουλίου, κάτω ἀπ' τὸ βάρος τῶν σφαλμάτων της. Εἶχε ἐξευτελίσει τὴ Δημοκρατία ἐπιχειρώντας ἀνώφελα μυστικὰ διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Συνασπισμοῦ (ἀποστολὰς τῶν Πηολί, Ματιού, Ντεπόρτ κλπ). Οὔτε τὸν ἐχθρὸ μπόρεσε ν' ἀποκρούσει στὰ σύνορα, οὔτε καὶ νὰ προλάβει τὴ φοβερὴ ἐξάπλωση τῶν ἐξεγέρσεων τῆς Βανδέας καὶ τῶν Ὀμοσπονδιακῶν. Εἶχε ἀνεχθεῖ τὶς αὐθάδειες τοῦ Κιουστίν, τοῦ εἶχε συγχωρέσει τὶς ἀποτυχίαις του στὴν Ἀλσατία καὶ τὸν εἶχε διορίσει, παρὰ τὶς ἀντιρήσεις τοῦ Μπουσότ, στὴ διοίκηση τῆς κυριότερης Γαλλικῆς στρατιάς, στὴ στρατιὰ τοῦ Βορρά, ποὺ τὴν ἄφησε σὲ πλήρη ἀδράνεια. Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν μπόρεσε ἢ δὲ θέλησε νὰ κολάσει τὶς ξεδιάντροπες καταχρήσεις τῶν προμηθευτῶν τοῦ στρατοῦ ποὺ ἔβρισκαν προστάτες καὶ ἀνάμεσα ἀκόμα στὰ μέλη της. Δὲν καταπιάστηκε στὰ σοβαρὰ οὔτε μὲ τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα, οὔτε μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἀκρίβειας τῆς ζωῆς. Τὸ μόνο κάπως δραστικὸ μέτρο ποὺ πιάθηκε στὶς μέρες της γιὰ ν' ἀποσυρθοῦν τ' ἀσινιάτα ἀπ' τὴν κυκλοφορία εἶταν τὸ διάταγμα τῆς 7ης Ἰουνίου τοῦ 1793 ποὺ ἔκανε ἔκπτωση 1)2 0)0 στοὺς ἀγοραστῆς τῶν ἐθνικῶν κτημάτων ποὺ θὰ προκατέβαλαν τὶς ἐτήσιες δόσεις τους γιὰ τὴν πληρωμὴ αὐτῶν τῶν κτημάτων. Τὸ ἴδιο διάταγμα ἐξουσιοδοτοῦσε τοὺς εἰσπράκτορες τοῦ Δημοσίου στὶς ἐπαρχίαις νὰ πουλήσουν τὶς πιστώσεις ποὺ εἶχε κάνει τὸ Κράτος στοὺς ἀγοραστῆς. Τὶς πιστώσεις ποὺ θὰ τὶς πληρώνονταν μὲ ἀσινιάτα θὰ τὶς ἀντικαθιστοῦσαν μὲ ὁμολογίας ποὺ θ' ἀποφέρουν 5 0)0 τόκο καὶ παράλληλα μ' αὐτὸ δόθηκαν ἐλπίδες στοὺς κατόχους τῶν ὁμολογιῶν αὐτῶν πὼς θὰ μπορούσαν μὲ μὲρα νὰ τὶς ἐξαργυρώσουν σὲ μεταλλικὸ νόμισμα ἀπ' τοὺς ἀγοραστῆς, τῶν ὁποίων εἶχαν ἀγοράσει τὰ τοκοχρεωλύσια. Τὸ σύστημα εἶταν ἔξυπνο, ἐρχόταν ὅμως πολὺ ἀργά, σὲ μιὰ στιγμὴ ὅπου ἡ ἐμπιστο-

εὐνή στὸ χαρτονόμισμα καὶ στὴν κρατικὴ πίστη εἶχε πᾶ κλονιστεῖ σοβαρά. Τὸ μέτρο ἀπέφερε μερικὰ ἀσινιάτα, σὲ πενιχρότατη ὕμω ἀναλογία, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ ν' ἀσκίσει κάποια ἐπίδραση στὴν ἀκριβεία τῆς ζωῆς πού κάθε μέρα ἀνέβαινε ἀλματωδῶς. Οἱ Λυσσασμένοι, ὄργανα τῆς λαϊκῆς δυσαρέσκειας, υπέθαλπαν στὰ τέλη τοῦ 'Ιουλίου μιὰν ἔντονη κίνηση ἐξ ἀφορμῆς τῆς ψήφισης τοῦ Συντάγματος. Ὁ 'Ιάκωβος Ροὺ ἔφερε στὴ Συνέλευση ἓνα ἀπειλητικὸ ὑπόμνημα. Στὰ λιμάνια τοῦ Παρισιοῦ λεηλατήθηκαν βαπόρια φορτωμένα μὲ σαπούνη. Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας δὲ φαινόταν ἱκανὴ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν τάξη στὴν Πρωτεύουσα. Τέλος, μιὰ σκοτεινὴ βασιλικὴ συνωμοσία, ὅπου ἀναμίχτηκε, στὶς ἀρχὲς τοῦ 'Ιουλίου, ὁ στρατηγὸς Ἀρθοῦρος Ντιλλόν, φίλος καὶ προστατευόμενος τοῦ Καμίλλου Ντεμουλέν, ὀλοκλήρωσε τὶς ὑποψίες ἐναντίον τοῦ Λαντῶν καὶ τοῦ Ντελακρουά, πού εἴλογα θεωροῦνταν ὄχι καὶ πολὺ σίγουροι.

Ἡ Νέα Ἐπιτροπὴ, πού ἐξελέγη στὶς 10 'Ιουλίου μὲ ὀνομαστικὴ κλήση, περιλάβαινε ἑννιά μονάχα μέλη: τὸν Ζανμπὸν Σαιντ-Ἀντρέ, τὸν Μπαρέρ, τὸν Γκασπαρέν, τὸν Κουτόν, τὸν Ἐρώ, τὸν Τυριό, τὸν Πριέρ ντέ λὰ Μάρν, τὸν Σαιν-Ζυστ καὶ τὸν Ροβέρτο Λεντέ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πήραν τὴν ἐντολὴ νὰ σώσουν τὸ Κράτος μὲ δραστικὰ μέτρα πού μάταια περιέμεναν πὼς θὰ τάπαιρναν οἱ προκάτοχοί τους. Παρ' ὅλη ὕμω γενικὰ τὴν καλὴ τους θέληση, δὲν εἶχαν ὡστόσο ἓνα κοινὸ πρόγραμμα πάνω στὸ ὁποῖο νὰ μὴν ὑπάρχει καμιὰ διαφωνία. Ὁ Σαιντ-Ἀντρέ, ὁ Κουτόν, ὁ Ἐρώ, ὁ Πριέρ ντέ λὰ Μάρν ἀποτελοῦσαν μὲ τὸν Σαιν-Ζυστ τὴν ἀριστερὰ τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ πεποιθισὴ τους εἶταν πὼς ἔπρεπε νὰ κυβερνοῦν διατηρώντας μόνιμο σύνδεσμο μὲ τοὺς συγκροτημένους στὶς Λέσχες ἐπαναστάτες, ν' ἀναγνωρίζουν τὸ δίκαιο τῶν αἰτημάτων τους, νὰ διατρέφουν καὶ νὰ συντρέχουν τοὺς Ἀβρακωτοὺς τῶν πόλεων πού κατατρύχονται ἀπ' τὴ φτώχεια, νὰ περικτέλλουν τὶς προδοσίες, ν' ἀνανεοῦν τὰ ἐπιτελεῖα καὶ τὶς διοικητικὰς ὑπηρεσίες, μὲ μιὰ λέξη νὰ στηρίζονται στὴ λαϊκὴ τάξη γιὰ νὰ τερατίσουν τὴν ἀναρχία, ν' ἀποκαταστήσουν τὴν ἐνότητα τῆς κατευθυντήριας γραμμῆς καὶ νὰ ἐπιβάλλουν σ' ὅλους τὴν ὑπακοή. Εἶταν ἔτοιμοι ν' ἀσκίσουν ταξικὴ πολιτικὴ, γιὰτὶ οἱ πλούσιοι παρασυρμένοι ἀπ' τοὺς Γιρονδίνους ἀποχωροῦσαν ἀπ' τὴν Ἐπανάσταση καὶ προσχωροῦσαν μάλιστα στὸ βασιλισμὸ. Μερικοὶ ὅμως ἀπ' τοὺς συναδέλφους τους, ὁ Τυριό, ὁ Ροβέρτος Λεντέ, ὁ Γκασπαρέν, τρώμαζαν μὲ τὴν τόλμη τους καὶ φοβόνταν μήπως μεγαλώσουν τὸ κακό, ἐξωθώντας ὀλοκλήρη τὴν ἀστικὴ τάξη στὴν ἀντιολλίτευση μὲ ὑπερβολικὰ δραστικὰ κατασταλτικὰ μέτρα, ὅπως φοβόνταν μήπως ἀποσυνθέσουν καὶ τὸ στρατό, χτυπώντας συστηματικὰ τοὺς εὐγενεῖς στρατηγούς γιὰτὶ νόμιζαν πὼς δὲν μποροῦν νὰ κάνουν χωρὶς αὐτοὺς, ἐξ αἰτίας τῆς πείρας τους στὰ στρατιωτικὰ ζητήματα. Ὅσο γιὰ τὸν Μπαρέρ, πού εἶταν γόνιμο πνεῦμα, αὐτὸς ἐλισσόταν ἀπ' τὴ μιὰ τάση στὴν ἄλλη, κατὰ τὶς περιστάσεις.

Ἡ ἔλειψη συνενόησης μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποκαλύφθηκε ἀπ' τὶς πρῶτες κιόλας μέρες. Ἡ 11ῃ Ἰουλίου εἶτανε μέρα ἀλλεπάλληλων δραστηκῶν μέτρων ποὺ προτάθηκαν ὅλα ἀπ' τὰ μέλη ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν ἀριστερὰ τῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ Σαϊντ-Ἀντρέ πέτυχε ν' ἀνακληθεῖ ἡ ἐντολὴ ποὺ δόθηκε στὸν Μπιρόν γιὰ τὴ Βανδέα. Ὁ Κουτόν κατάγγειλε τοὺς βουλευτὲς Μπιροτῶ καὶ Σασσὲ πὼς ὑποδαυλίζουν τὴν ἐπανάσταση στὴ Λυών. Πρότεινε νὰ διαταχθεῖ ἡ σύλληψη ὄλων τῶν βουλευτῶν τοῦ Ρὸν καὶ νὰ τεθεῖ ὁ Μπιροτῶ ἐκτὸς νόμου. Ἡ Συμβατικὴ ψήφισε τὸ σχετικὸ διάταγμα. Τὴν ἄλλη μέρα, ἡ Ἐπιτροπὴ, δίνοντας καινούργια ἐγγύηση στοὺς ἐπαναστάτες, διέταξε τὸν Κιουστίν νὰ ἔρθει ἀμέσως στὸ Παρίσι γιὰ ν' ἀνακριθεῖ σχετικὰ μὲ τὴν κατάσταση τῆς στρατιᾶς του. Τὴν ἴδια ὁμως μέρα, ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπέτυχε στὴν ὑπόθεση ποὺ ἀφοροῦσε τὸ πρόσωπο τοῦ Μπουσὲ. Ἡ Συμβατικὴ ἀρνῆθηκε νὰ διορίσει τὸν Ντίμαν ποὺ ὁ Μπουσὲ τὸν πρότεινε γιὰ διάδοχο τοῦ Μπιρόν. Ἡ ἴδια ὑπέδειξε, ὕστερ' ἀπὸ πρόταση τοῦ Καμπόν, τὸν Μπεσσέρ ποὺ κι αὐτὸν ἀναγκάστηκαν νὰ τὸν πάψουν σὲ λίγο ἐξ αἰτίας τῶν ἐνοχοποιητικῶν του σχέσεων μὲ τοὺς Ὀμοσπονδιακοὺς. Καὶ κάτι πιὸ σοβαρὸ: Ὁ Τυριὸ ποὺ διαφωνοῦσε μὲ τοὺς συναδέλφους του τῆς Ἐπιτροπῆς, πέτυχε ν' ἀνακληθεῖ ἕνα αὐστηρὸ μέτρο ποὺ εἶχε ψηφιστεῖ μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ Σαμπό, μέτρο ποὺ διέτασσε τὶς διοικητικὰς ὑπηρεσίας τῶν Νομῶν νὰ κοινοποιοῦν στίς ἐπιτροπὲς τὴν ἀλληλογραφία ποὺ λάβαιναν ἀπὸ μέλη τῆς δεξιᾶς παρατάξης. «Τὸ διάταγμα αὐτό, εἶπε ὁ Τυριὸ, δὲν μπορεῖ παρὰ ν' ἀποτελεσε αἰτία διαίρεσης, ἐνῶ ἡμεῖς ἔχουμε χρέος νὰ συνενώσουμε ὅλα τὰ πνεύματα». Ἀντίθετα μὲ τὸν Κουτόν, ὁ Τυριὸ, πιστὸς στὴν παρελκυστικὴ πολιτικὴ τοῦ Δαντών, τοῦ φίλου του, δὲν ἤθελε νὰ ἐξετάσει κατὰ βάθος τὶς εὐθύνες τῶν Γιρονδίνων βουλευτῶν.

Ἀπ' τὶς πρῶτες αὐτὲς ἐνέργειες τῆς Μεγάλης Ἐπιτροπῆς δὲν μποροῦσε κανεὶς νὰ προβλέψει καθόλου τὴν κατοπινὴ τῆς ἐξέλιξη. Ἀδῆρτες ὁμως ἀνάγκες τὴν ὥθησαν πρὸς τὰ μερῶς. «Κανέναν δὲν εἶναι ἐπαναστάτης, ἔλεγε ὁ Λάζαρος Καρνό, ὁ ἐπαναστάτης γίνεται». Ἡ δικτατορία, πράγματι, εἶταν κάτι ποὺ ἐπιβλήθηκε σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους. Οὔτε τὴν εἶχαν εὐχηθεῖ, οὔτε τὴν εἶχαν προβλέψει. Ἡ Τρομοκρατία εἶταν «δικτατορία ἐσχάτης ἀνάγκης», εἶχε πεῖ ὁ Ἰκπόλυτος Καρνό, καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ λόγου αὐτοῦ εἶναι βαθιά.

Στίς 13 Ἰουλίου, ὁ Ἐρῶ ντὲ Σεσέλ, ἀνακινῶναι, ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐπιτροπῆς, ἄσκημα νέα. Τὸ Κοντέ, ἀφοῦ ἐξάντλησε τὰ τρόφιμα καὶ τὰ πυρομαχικά του, φαίνεται πὼς ἀναγκάστηκε νὰ παραδοθεῖ. Ἡ Βαλανσιέν, ἀπειλούμενη κι αὐτὴ πολὺ, πρόκειται νὰ χεῖ τὴν ἴδια τύχη. Ἡ συνεδρίαση δὲν εἶχε ἀκόμα τερατιστεῖ κ' ἔρχεται ἡ εἶδηση πὼς ὁ Μαρά δολοφονήθηκε ἀπ' τὴν Καρλόττα Κορνταί.

Ἡ ἀπόγονος τοῦ μεγάλου Κορνηλίου εἶταν ἐνδόμυχα βασιλόφρων. Διάβαζε τὸ Φίλο τοῦ Βασιλεῖ καὶ τὸν Μικρὸ Γκωιέ. Βασιλό-

φρον, αλλά όχι θρήσκα. Δέν παρακολουθοῦσε τις ἐκκλησιαστικές λειτουργίες. Στις τελευταίες στιγμές τῆς ζωῆς τῆς ἀρνήθηκε νά δεχτεῖ παπα. Τὴν Ἐπανάσταση τῶν Γιρονδίνων τὴ θεωροῦσε σὰ δρόμο πρὸς τὴν καλινόρθωση τῆς βασιλείας. Ψυχὴ ρωμαϊκὴ, ἀγανάχτησε ὅταν διαπίστωσε, κατὰ τὴ διάρκειά μιᾶς ἐπιθεώρησης τῆς ἐθνοφρουρᾶς, πὼς οἱ πολῖτες τῆς Κάν ἀρνιόνταν νά καταταγοῦν στὸ στρατὸ τοῦ Βιμπρεν. Ἀποφάσισε νά δώσει ἕνα μάθημα σ' αὐτοὺς τοὺς δειλοὺς, πηγαίνοντας νά χτυπήσει ἡ ἴδια τὸν Ὀρεινὸ ἐκεῖνον ποῦ θεωροῦνταν ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῆς Ἰδιοκτησίας, ἐκεῖνον ποῦ οἱ Γιρονδῖνοι τὸν κατάγγελλαν μῆνες τώρα σὰν ἀναρχικὸ κ' αἰμοδιψῆ: «Σκότωσα ἕναν ἀνθρώπο, ἔλεγε στοὺς δικαστές της, γιὰ νά γλυτώσω 100.000».

Ἡ Καρλόττα εἶταν βαθιὰ πεπεισμένη πὼς εἶχε χτυπήσει θανάσιμα τὴν ἀναρχία, δηλ. τὸ κόμμα τῶν Ὀρεινῶν. Πέτυχε ὅμως τὸ ἀντίθετο: τοῦ ἔδωσε νέες δυνάμεις.

Τὸ ἴδιο βράδι, στὴ Συμβατική, ὁ Σαμπὸ παρέστησε τὴ δολοφονία τοῦ «Φίλου τοῦ Λαοῦ» σὰν ἀποτέλεσμα βασιλικῆς καὶ Γιρονδίνικης συνωμοσίας ποῦ ἐπρόκειτο νά ἐκδηλωθεῖ τὴν ἐπομένη, ἐπέτειο τῆς 14ης Ἰουλίου. Πέτυχε νά ψηφιστεῖ ἡ σύλληψη τοῦ Ντεπερέ, ποῦ ἡ Καρλόττα τὸν εἶχε ἐπισκεφτεῖ πρὶν ἀπ' τὸ ἐγκλημά της. Ὁ Κουτὸν ἐξέφρασε τὴν πεποίθησή του πὼς οἱ βασιλόφρονες καὶ οἱ Γιρονδῖνοι συνωμοτούσαν γιὰ νά διαλύσουν τὴ Συμβατική καὶ ν' ἀπελευθερώσουν τὸ νεαρὸ Δελφίνο γιὰ νά τὸν ἀνακηρύξουν βασιλιά. Ζήτησε τὴ σύλληψη τῶν βουλευτῶν τοῦ Καλβαντὸ καὶ τὴν παραπομπή στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο τῶν Γιρονδίνων βουλευτῶν ποῦ εἶχαν κίβλας συληφθεῖ. Οἱ τελευταῖοι θὰ πλήρωσαν γιὰ τὸν Μαρὰ. Μὰ καὶ τούτη τὴ φορὰ ἀκόμα, ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ἀποκάλυψε τις ἐσωτερικὲς διαιρέσεις της. Ὁ ἴδιος ὁ Τυριὸ, ποῦ, τὴν προηγούμενη μέρα, εἶχε ἐπιδαμνέσει τὴν προστασία του στοὺς ἐνοχοποιημένους ἀπ' τὴν ἀλληλογραφία τους βουλευτές, ἀντιτάχθηκε στὴ σύλληψη τῶν βουλευτῶν τοῦ Καλβαντὸ, καὶ ὑποστηρίχθηκε κ' ἀπ' τὸν Ντελακρουά. Ἡ Συμβατικὴ ψήφισε τὴ σύλληψη μόνο τοῦ Φωσέ, δὲν ἀρῆγε ὅμως νά παρασυρθεῖ καὶ μακρύτερα καὶ νά πάρει αὐστηρότερα κατασταλτικὰ μέτρα.

Ὁ Μαρὰ εἶταν πολὺ ἀγαπητὸς ἀπ' τὸ λαὸ, γιὰτι εἶχε σκύψει μὲ τραχιά, ἀλλὰ εὐλικρινὴ στοργὴ πάνω ἀπ' τις πληγές του. Ὁ βίαιος θάνατός του προκάλεσε βαθιὰ συγκίνηση. Οἱ Ἰακωβῖνοι ζήτησαν, μὲ τὸ στόμα τοῦ Μπενταμπόλ, τιμητικὴ θέση στὸ Πάνθεο γιὰ τὸ μάρτυρα αὐτὸν τῆς Ἐλευθερίας. Ὁ Ροβεσπιέρος κοπίασε πολὺ ν' ἀντιπαρέλθει τὴν πρόταση αὐτή, μὲ τὸ πρόσχημα πὼς ἔπρεπε πρῶτα νά ἐκδικηθοῦν τὸ θῦμα. Ἡ Συμβατικὴ παρενέθηκε «ἐν σώματι» στὴν κηδεῖα του, στίς 16 Ἰουλίου. Θάψανε τὸ «Φίλο τοῦ Λαοῦ» στὸν κῆπο τῶν ἀνατόρων τοῦ Κεραμεικοῦ, μέσα σὲ μιὰ τεχνητὴ σπηλιά, στολισμένη μὲ Λεῦκες. Τὴν καρδιά του τὴν κράμασαν στοὺς θόλους τῆς Λέσχης τῶν Κορδελιέρων. Γιὰ πολλὰς ἐβδομάδες τὰ παρισινὰ Διαμερίσματα καὶ οἱ περισσότερες ἐπαρχιακὲς πόλεις θὰ τοῦ ἀποδίνουν ἐπικηδεῖες τιμές, δπου στὸ τέλος θὰ φωνάζουν: Ἐκδίκηση! Ἡ προτομὴ του ἔσμιξε μὲ τις

προτομές τῶν Λεπελετιέ καὶ Σαλιέ στὶς αἰθουσες τῶν Λεσχῶν καὶ τῶν Δημοκρατικῶν Ἰδρυμάτων.

Τὸ αἷμα ζητάει αἷμα. Ἡ ἐκτέλεση τοῦ Σαλιέ, ἡ δολοφονία τοῦ Μαρά, καθὼς ἐγινάν κ' οἱ δυὸ μέσα σὲ διάστημα τριῶν ἡμερῶν, πρόσφεραν τρομερὸ ἐπιχείρημα σ' ἐκείνους ποὺ ζητούσαν κίβλας τρομοκρατικὰ μέτρα γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς Ἀντεπανάστασης ποὺ εἶταν σύμμαχος μὲ τὸν ἐχθρό. Ἐπρῆξε νὰ ἐκδικηθοῦν τὰ θύματα, νὰ προφυλάξουν τὴ ζωὴ τῶν πατριωτῶν ἀρχηγῶν ποὺ τὴν ἀπειλοῦσε τὸ στυλὲτο τῶν ἀριστοκρατῶν, καὶ ν' ἀφήσουν κατὰ μέρος τὶς ἀδυναμίες καὶ τοὺς δισταγμούς.

Οἱ δημαγωγοί, Λεκλέρκ, Ἰάκωβος Ροῦ καὶ Βαρλέ διαφιλονικοῦν τὴ διαδοχὴ τοῦ Μαρά, ὁ ὁποῖος ὅσο ζοῦσε ἀκόμα, εἶχε καταγγελεῖ τὶς ἀντεπαναστατικὲς ὑπερβολὲς του. Ὁ Ἰάκωβος Ροῦ σπεύδει νὰ ἐκδώσει ἀπ' τὶς 16 Ἰουλίου, ἓνα φύλλο, συνέχεια τῆς ἐφημερίδας τοῦ Μαρά ποὺ τοῦ δίνει τὸν τομηρὸ τίτλο: *ὁ Δημοσιογράφος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας*. Ὑπὸ τοῦ Ἰσκιου τοῦ Μαρά, τοῦ Φίλου τοῦ Λαοῦ. Ὁ νεαρὸς Λεκλέρκ κεντριζέται ἀπὸ αὐτὴν. Στὶς 20 Ἰουλίου ἐκδίδει κι αὐτὸς τὸ Φίλο τοῦ Λαοῦ, ποὺ τὸν τίτλο τὸν δανεῖζεται ἀπ' τὴν πρώτη ἐφημερίδα τοῦ Μαρά.

Οἱ Λυσσασμένοι ποὺ ὡς τότε δὲν εἶχαν δημοσιογραφικὰ ὄργανα δικὰ τους, διαθέτουν τώρα δύο. Ὁ Λεκλέρκ σπεύδει νὰ καταγγελεῖ τὴν ἀριστοκρατία τῶν ἐμπόρων. Ἡ ἀκρίβεια τῆς ζωῆς γι' αὐτὸν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα συνωμοσίας τῶν πλουσιῶν. Καταγγέλει «τοὺς δημόσιους κλέφτες ποὺ ἀπολαμβάνουν κάτω ἀπ' τὴν προστασία τοῦ νόμου τοὺς καρπούς τῶν ἀρπαγῶν τους» καὶ ἀπορεῖ πῶς ὁ λαὸς «ὑπομονετικὸς καὶ καλός, δὲν πέφτει ἀπάνω σ' αὐτὴ τὴ φούχτα τῶν δολοφόνων» (23 Ἰουλίου). Ζητάει τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου ἐναντίον τῶν προαγοραστῶν τῶν τροφίμων. Ὁ Ἰάκωβος Ροῦ τὸν μιμεῖται σὲ λίγο καί, τὸ σοβαρότερο ἀκόμα, ὁ Ἐμπέρ, μὲ τὴ σειρὰ του, γιὰ νὰ στηρίξει τὴ δημοτικότητα τῆς ἐφημερίδας του *Μπάρμπα Ντυσσέν* ποὺ ἀπειλεῖται ἀπὸ ἐπικίνδυνο ἀνταγωνισμό, ἀμφισβητεῖ ἀπ' τοὺς ἀντιπάλους του τὸν τίτλο τῶν κληρονόμων τοῦ Φίλου τοῦ Λαοῦ ποὺ τὸν οἰκειοποιήθηκαν. «Ἄν χρειάζεται διάδοχος τοῦ Μαρά, φωνάζει στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβινοῦν, στὶς 20 Ἰουλίου, ἂν χρειάζεται καὶ δεύτερο θύμα, τὸ θύμα αὐτὸ εἶναι πανέτοιμο καὶ καρτερικότατο, εἶμαι ἐγώ!» Χωρὶς νὰ καταπαύσει τὴν προσωπικὴ ἐπίθεση κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Λυσσασμένων, δανεῖζεται σιγά-σιγά τὸ πρόγραμμά τους. Στὸ ὑπ' ἀριθ. 267 φύλλο τῆς ἐφημερίδας του, ζητάει νὰ ἐγκλεισθοῦν παντοῦ οἱ ὑποποτι στὶς ἐκκλησίες, νὰ ἐπιταχθεῖ ἀπ' τὴ Δημοκρατία γιὰ τὸν ἐπισαισμὸ τῶν πόλεων ἢ σοδεῖα, μὲ ἀποζημίωση τῶν παραγωγῶν, καὶ νὰ μοιραστοῦν τὰ στάρια, τὰ κρασιά κι ὅλα τὰ τρόφιμα στοὺς Νομούς, ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸ τοῦ καθενός.

Οἱ ὑποκινήσεις αὐτές, ποὺ λίγο ἔλειψε νὰ προκαλέσουν ἐξέγερση τῶν Παρισινῶν Διαμερισμάτων, ἐπεφταν σὲ κατάλληλο ἔδαφος. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, τέλη Ἰουλίου, ἡ σιτοδεία ἔφτανε σὲ δεῦτερο ση-

μείο. Οι επαναστατημένοι Νομοί της Βρετάνης και της Νορμανδίας διέκοψαν τις αποστολές τους στην Ιερωτεύουσα. Οι οδρές ξανάρχισαν να σχηματίζονται στις πόρτες των φούρνων απ' τα χαράματα. Ταρχές σημειώνονταν στην αγορά. «Η κατάσταση έγινε τόσο σοβαρή, ώστε οι δυο Έπιτροπές Κοινής Σωτηρίας και Γενικής Ασφάλειας συνήλθαν τη νύχτα της 20ης προς την 21η 'Ιουλίου για να πάρουν μέτρα «επειγούσης φύσεως».

«Η Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας κινδύνευε να υποσχελωθεί. Ο Μπιλλώ-Βαρέν και ο Κολλό Ντ' Ερμπούα πέτυχαν να ψηφιστεί γρήγορα-γρήγορα το περιφημο διάταγμα της 27ης 'Ιουλίου για την κατάδιωξη της προαγοράς.

Προαγορά χαρακτηριζόταν ή πράξη των εμπόρων που απέσυραν απ, την κυκλοφορία έμπορεύματα ή τρόφιμα πρώτης ανάγκης, «χωρίς να τα πωλούν καθμερινά και δημοσία», ή πράξη των απλών ιδιωτών «που έκαναν ή άφηναν θεληματικά να πάνε χαμένα τρόφιμα ή έμπορεύματα πρώτης ανάγκης». «Όλοι οι κάτοχοι των τροφίμων αυτών υποχρεώνονταν να τα δηλώσουν μέσα σε όχτώ μέρες στη Δημαρχία. Οι δημοπκές άρχές είταν έξουσιοδοτημένες να διορίζουν έπιτρόπους επί των προαγορών, έπιφορτισμένους με το έργο των πωλήσεων και των δημεύσεων. Έπαλήθευαν τις δηλώσεις και φρόντιζαν να πουλάνε οι έμποροι τα τρόφιμα σε μικρές ποσότητες και σε κάθε προσερχόμενο». Σε περίπτωση άρνησής τους, θα πρόσβαιναν οι ίδιοι στην πώληση των ειδών και θα έδιναν το προϊόν της πώλησης στους εμπόρους. Οι έμποροι που δέ θα δήλωναν τα είδη τους ή που θάκαναν ψεύτικες δηλώσεις και οι υπάλληλοι που θα παρέλειπαν να εφαρμόσουν το νόμο, θα τιμωρούνταν με θάνατο. Όσοι θα κατάγγελλαν στις άρχές την ύπαρξη τροφίμων θ' άνταμείβονταν με το τρίτο των έπιτάξεων. Τέλος οι άποφάσεις των κακοφροδοκείων για τα άδικήματα τα προβλεπόμενα απ' το νόμο δέ θα υπόκεινταν σε έφεση.

Στο εξής όλα τα είδη πρώτης ανάγκης, βρίσκονται στα χέρια των άρχών. Το μυστικό του εμπορίου δέν υπάρχει πιά. Υπόγεια, κελάρια, άποθήκες θα δέχονται σε λίγο την έπίσκεψη του έπιτρόπου επί των προαγορών, που έχει το δικαίωμα να ζητάει να του δείξουν τα τιμολόγια. Μεγάλο βήμα συντελείται έτσι προς το πρόγραμμα των Αυσοαμένων.

Το πώς στάθηκε δυνατό να προταθεί, να συζητηθεί και να ψηφιστεί ένας τόσο σπουδαίος νόμος, χωρίς να ζητηθεί ή γνώμη της Έπιτροπής Κοινής Σωτηρίας, χωρίς να προσκληθεί να διατυπώσει τη γνώμη της, αυτό δείχνει πώς ή Έπιτροπή αυτή δέν είχε επιβάλει ακόμα το κύρος της μέσ' στη Συνέλευση.

Η Έπιτροπή προσέκρουσε σε κρυφή κοινοβουλευτική αντίδραση. Στις 19 'Ιουλίου ανακάλεσε πολλούς χλιαρούς ή άμφίβολους αντιπροσώπους, τον Κουρτουά λ.χ., που θεωρούνταν ύποπτος πώς κερδοσκοπούσε με τις προμηθειες του στρατού, τον Λεσάζ-Σενώ και τον Ντυέμ που βρίσκονταν σε διάσταση με τη Λέσχη της Αίλλης» τον Γκουπιγιώ ντε Φοντεναι που επέδειξε έχθρική στάση άπέναντι στους Άβράκωτους στρατηγούς που είχαν σταλεί έναντίον της Βανδέας. Την άλλη μέρα, ο Ρούλ, ένας μετροιοπαθής, φίλος του Λαντών, κατάγγειλε τους έπιτρόπους του Έκτελεστικού Συμβου-

λίου, πού, κατὰ τὰ λεγόμενά του, παρεμπόδιζαν τὸ ἔργο τῶν ἐντεταλμένων ἀντιπροσώπων, στοιχίζαν πολὺ ἀκριβὰ καὶ δὲν πρόσφεραν καμὰ ὑπηρεσία. Ἐνας ἄλλος Δαντωνικός, ὁ Μπαντό, ὑποστήριξε τὴν πρόταση τοῦ Ρουὺλ πού εἶχε τὸ χαραχτήρα ἀπάντησης στὴν ἀνάκληση τῶν ἀντιπροσώπων, ἀνάκληση πού εἶχε διαταχθεῖ τὴν προηγούμενη μέρα ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας. Ὁ Μπιλλὼ-Βαρέν ὑπεράσπισε τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ Μπουσὸτ καὶ ἡ πρόταση παραπέμφθηκε στὴν Ἐπιτροπὴ. Ὁ Ρουὺλ ὁμως δὲ θεώρησε τὸν ἑαυτό του ἱκανοποιημένο. Ἀξίωσε ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ ν' ἀνακοινώσει στὴ Συμβατικὴ τὸν κατάλογο τῶνπραχτόρων τῆς στοῦ Ἐξωτερικοῦ, συνοδεύοντάς τον μὲ πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὴ δράση τοῦ καθενὸς ἀπ' αὐτούς. Ἡ πρόταση ψηφίστηκε μὲ τροπολογία τοῦ Ταγιεφέρ καὶ τοῦ Καμπόν, πού ἔδινε ἐντολὴ στὴν Ἐπιτροπὴ νὰ φέρει ἐπὶ πλέον καὶ μέσα σὲ 24 ὥρες πληροφορίες γιὰ τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου.

Μαθαίνοντας ἡ Ἐπιτροπὴ πὼς ὁ Κιουστὶν εἶχε ἀφεθεῖ ἐλεύθερος μετὰ τὴν ἀνάκλησή του στοῦ Παρίσι, καὶ πὼς εἶχε ἀποτελέσει τὸ ἀντικείμενο ἐκδηλώσεων συμπαθείας ἀπὸ μέρος τῶν χαρτοπαικτειῶν τοῦ Παλαι-Ρουαγιάλ, διέταξε καὶ τὸν συνέλαβαν τὴ νύχτα τῆς 21ης πρὸς τὴν 22ῃ Ἰουλίου, κ' ἐπὶ πλέον ἔπαψε τὴν ἴδια μέρα τὸν κυριότερο ἀναπληρωτὴ του, τὸν Λαμορλιέρ, πού τὸν ἀναπλήρωνε προσωρινὰ στὴ διοίκηση τῆς στρατιάς τοῦ Βορρά. Τὰ δύο αὐτὰ μέτρα στάθηκαν ἡ ἀφορμὴ νέας συζήτησης στὴ Συμβατικὴ. Ὁ Δαντὼν, ἐπενέβη προσωπικὰ αὐτῇ τῇ φορᾷ. Προσκοιήθηκε πὼς ἐπικρατεῖ τὴ σύλληψη τοῦ Κιουστίν, πρόσθεσε ὁμως: «Ζητῶ, ἀπ' τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας νὰ ἐκθέσουν τὰ στοιχεῖα πού μπορεῖ νὰ βαρύνουν τὸ στρατηγὸ αὐτὸν γιὰ ν' ἀποφανθεῖ ἡ Συμβατικὴ». Ὁ Ντεβάρ ζήτησε νὰ ὑποβάλει ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν ἐκθεσὴ τῆς κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ἴδιας συνεδρίασης, ὁ Ντροινὲ ὁμως εἰσηγήθηκε νὰ μὴν ὀριστεῖ καμιά προθεσμία, πράγμα πού ἐγινε δεχτὸ ἀπ' τὴ Συνέλευση.

Ἡ παύση τοῦ Λαμορλιέρ καὶ ἡ σύλληψη τοῦ Κιουστίν προκάλεσαν μέσα στὴν ἴδια τὴν Ἐπιτροπὴ τὴ ζωηρὴ ἀντίθεση τοῦ Γκασπαρέν, πού εἶταν ὁ μόνος στρατιωτικὸς μέσα στὰ ἐννιά μέλη τῆς καὶ πού ἡ ἰδιότητά του αὐτῇ τοῦ ἐξασφάλιζε ὅλη τὴ διοίκηση τῶν στρατιῶν. Ὁ Γκασπαρέν δὲ φάνηκε στὴ συνεδρίαση τῆς Ἐπιτροπῆς—στὶς 23 Ἰουλίου, καὶ τὴν ἐπομένη ὑπέβαλε τὴν παραίτησή του, προφασισόμενος λόγους ὑγείας. Ὄταν ὁ Κιουστὶν, μερικὲς μέρες ἀργότερα, στὶς 27 Ἰουλίου, ζήτησε ἀπ' τὴ Συμβατικὴ νὰ τοῦ γνωρίσει τοὺς λόγους τῆς σύλληψής του, ὁ Τυριά, πού σκεφτόταν σὰν τὸν Γκασπαρέν, πρότεινε νὰ παραπεμφθεῖ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κιουστίν στὴ Στρατιωτικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ὄχι στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας, καὶ τότε χρειάστηκε ν' ἀνεβεῖ στοῦ βῆμα ὁ Ροβεσπιέρος γιὰ νὰ μὴν ἀφήσει νὰ τοὺς φύγει ἀπ' τὰ χεῖρα ἡ ὑπόθεση τοῦ Κιουστίν.

Διαιρεμένη, εξασθενημένη απ' την παραίτηση του Γκασπαρέν κι απ' την άνοιχτή αντιπολίτευση του Τυρό, η Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας έπρόκειτο σέ λίγο νά υποκύψει, άν δέν έρχόταν πρὸς βοήθειάν της μιὰ ισχυρή ένίσχυση.

Στις 24 Ιουλίου, η Έπιτροπή υπέστη νέα επίθεση. Τα δημοκρατικά στρατεύματα πού δρούσαν έναντίον τῶν Βανδεανῶν νικήθηκαν στο Βιγιέ, στις 18 Ιουλίου, κι άπωθήθηκαν πρὸς βορρᾶν τοῦ Λουάρ. Ένα μέλος τῆς παλιᾶς Έπιτροπῆς, ὁ Μπρεάρ, ἐμεταλλευόμενος τὴν άποτυχία αὐτή, ζήτησε απ' τὴν Έπιτροπή νά υποβάλει ἔκθεση τὴν ἄλλη μέρα, σχετικά μὲ τὴν κατάσταση τῆς Βανδέας καὶ μὲ τὴ διαγωγή τοῦ Μπουσοτ καὶ τῶν ἐπιτρόπων του πού ἀποσύνθεταν τὰ πάντα. Ὁ Σερζάν πρόσθεσε πὸς ἡ Έπιτροπή θά ὀφείλε νά λογοδοτήσει ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν παύση τοῦ Μπιρόν καὶ γιὰ τὸ διορισμὸ τοῦ Ροσσινιόλ, «ένος ἀνθρώπου ἀνίκανου καὶ μὴ έντιμου, ὅπως λένε». Ἡ Συμβατικὴ ψήφισε τίς δυὸ αὐτὲς ἀπειλητικὲς προτάσεις. Σὲ συνέχεια, διαβάστηκε ἐπιστολὴ τῶν ἀντιπροσώπων στὴ στρατιὰ τοῦ Βορρά, τοῦ Ντυέμ καὶ τοῦ Λεσαζ-Σενώ, πού ἀνάγγελλαν πὸς μόλις πρὸ ὀλίγου ἔπαψαν καὶ συνέλαβαν τὸ δημοκρατικὸ στρατηγὸ Λαβαλέτ καὶ τὸν ὑπασπιστὴ του Ντυφρές, πού πρωτοστάτησαν στὴν παύση τοῦ Λαμορλιέρ. Οἱ ἀντιπρόσωποι, πού ἡ Έπιτροπή τοὺς εἶχε ἀνακαλέσει, ἐδικιόνταν τὸν Λαμορλιέρ μ' αὐτὸ τὸ ξαφνικὸ χτύπημα.

Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως, ἡ Έπιτροπὴ βρήκε συνήγορο. Ὁ Ροβεσπιέρος υπενθύμισε πὸς ὁ Λαβαλέτ, τὴν ἐποχὴ τῆς προδοσίας τοῦ Ντυμουριέ, εἶχε ἐμποδίσει τὸν Μιαστύνσκι νά παραδώσει τὴ Λίλλη στοὺς Αὐστριακοὺς. Ὁ Λαμορλιέρ, ὁ ἐχθρὸς του, θεωροῦνταν προδότης απ' τοὺς δημοκρατικοὺς τοῦ Βορρά. Ἄν εἶχε ὑπακούσει στίς διαταγὲς τοῦ Μπουσοτ καὶ θέλησε ν' ἀπογυμνώσει τὴ Λίλλη απ' τὰ πυροβόλα της. Ὁ Ροβεσπιέρος ζήτησε τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Λαβαλέτ καὶ τοῦ Ντυφρές καὶ τὴν ἄμεση ἐπάνοδο στὴ Συμβατικὴ τῶν ἀντιπροσώπων οἱ ὁποῖοι τοὺς εἶχαν συλλάβει. Κανένας δέν πρόβαλε ἀντίρρηση καὶ ἡ ὑπόθεση παρατέμφθη στὴν Έπιτροπή.

Ἡ διαμάχη συνεχίστηκε δυὸ μέρες ἀκόμα. Στις 25 Ιουλίου ὁ Καμπὸν κάλεσε ἐπίσημα τὸν Μπαρέρ νά δώσει ἐξηγήσεις γιὰ τὴ Βανδέα, νά πει ὅλη τὴν ἀλήθεια. Ὁ Νταρτιγκονιέτ ἐξαπέλυσε μύθρους κατὰ τοῦ Μπουσοτ πού ὁ Μπαρέρ δέν τόλμησε νά τὸν ὑπερασπιστεῖ. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ διαδόχου τοῦ Μπουσοτ ἀποφασίστηκε νά γίνει τὴν ἄλλη μέρα. Ἡ Συνέλευση ἐξέλεξε ὕστερα πρόεδρὸ τῆς τῶν Λαντών, κ' ἔβαλε γράματά της τὸν Νταρτιγκονιέτ.

Ὁ Ροβεσπιέρος ὅμως ἀπόθησε γιὰ μιὰν ἀκόμα φορὰ τὸν ἀντίπαλο. Ἀπ' τὴν προηγούμενη μέρα εἶχε καταγγεῖλει στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων τὴ σκευωρία πού ἐξυφαινόταν έναντίον τοῦ Λαβαλέτ καὶ τοῦ Μπουσοτ καὶ εἶχε πλέξει τὸ ἐγκώμιο τῆς Έπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας πού δέν ἔπρεπε νά τὴ βάλουν στο περιθώριο, γιατί «πρέπει νά ὑποτίθεται πὸς ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἀνθρώπους

τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ πῶς ξέρετ' ὡς ἓνα κάποιο ση-
μεῖο πῶς πρέπει νὰ σκέπτεται καὶ νὰ πολιτεύεται, καὶ πῶς θάπρε-
πε μᾶλλον ν' ἀπευθύνεται συχνότερα σ' αὐτήν».

Τὴν ἄλλη μέρα παρουσιάστηκαν στὴν αἴθουσα τῆς Συμβατι-
κῆς οἱ λέσχεις, κλονισμένες ἄσφαλῶς ἀπ' τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ρο-
βεσπιέρου. Οἱ Κορδελιέροι ζήτησαν τὴ διατήρηση τοῦ Μπουσὸτ,
«γιατὶ αὐτὸς κατόρθωσε, εἶπαν, νὰ ὀργανώσει τὴ στρατιὰ μὲ
Ἀβράκωτους. Ὁ Μπουσὸτ ματαίωσε μόλις πρὸ ὀλίγου τὸ τρο-
μερὸ σχέδιο Ἀντεπανάστασης ποὺ ἐξέφανε ὁ ἄτιμος Κιουστίν. Ἡ
τιμιότητητα καὶ ὁ πατριωτισμὸς του εἶναι ἀναμφισβήτητος». Οἱ
ἐπαναστάτες τῆς 10ης Αὐγούστου ἐπανελάβαν τὸ ἐγκώμιο τοῦ
Μπουσὸτ καὶ κατέκριναν τοὺς Ὀρεινοὺς «πῶς τηροῦν παγερῆ,
ὅπως θὰ λέγαμε, σιωπὴ στὸ κρισιμότερο σημεῖο τῆς θύελλας ποὺ
χτυπᾷ τὴ Δημοκρατία». Τότε ὁ Ροβεσπιέρος ἐπετέθη μετ' τὴ σει-
ρά του. Αὐτοὶ ποὺ ζητοῦσαν τὴν ἀντικατάσταση τοῦ Μπουσὸτ εἶ-
ταν «ἐκεῖνοι ποὺ γελᾶστηκαν ἀπὸ ἄνθρωπος ποὺ θάθελαν νὰ
δοῦν στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν ἓναν ἄνθρωπο τοῦ χει-
ριοῦ τους, γιὰ νὰ βρεῖ αὐτὸς ἓναν καινούργιο Μπερνονβιλ ποὺ κι
αὐτὸς δὲ θὰ παρέλειπε νὰ βρεῖ καινούργιους Ντυμουριέ». Ὁ Δαν-
τῶν λοιπὸν εἶταν ἐκεῖνος ποὺ εἶχε ἐνεργήσει γιὰ τὸ διορισμὸ τοῦ
Μπερνονβιλ σὲ ἀντικατάσταση τοῦ Πιάς. Ὁ Δαντῶν δὲν ἐβγαλε
λέξη ἀπ' τὸ στόμα του, οὔτε κι ἄλλος κανένας. Ἡ Συμβατικὴ
ἀκύρωσε ἀουσίητ' τὸ διάταγμα τῆς προηγουμένης ποὺ μ' αὐτὸ
εἶχε ἀποφασίσει νὰ ἐκλέξει τὸ διάδοχο τοῦ Μπουσὸτ. Τὸ παι-
χνίδι κερδήθηκε. Ὁ Μπαρὲρ δὲ συνάντησε ἀντιρῆσεις· δταν ὑπέ-
βαλε τὴν ἐκθεσὶν του γιὰ τὴ Βανδέα. Ἡ ἀντιπολίτευση εἶχε ἐ-
ξαφανιστεῖ.

Τὸ ἴδιο βράδι, ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας καλοῦσε τὸν Ρο-
βεσπιέρο νὰ πάρει μέρος στὶς ἐργασίαις της. Ἄν πιστέψουμε τὸν
Μπαρὲρ, ὁ Κουτὸν εἶταν ἐκεῖνος ποὺ πῆρε τὴν πρωτοβουλία νὰ
κληθεῖ ὁ Ροβεσπιέρος. Ὁ Ροβεσπιέρος· θὰ πεῖ μερικὲς μέρας ἀρ-
γότερα πῶς δέχτηκε τὴν πρόσκληση «παρὰ τὴ θέλησίν του».

Ἡ ἄνοδος τοῦ Ροβεσπιέρου στὴν ἐξουσία ἀνοίγει καινούργια
περίοδο. Ὅ,τι συνεισφέρει στὴν Ἐπιτροπὴ, δὲν εἶναι μονάχα οἱ
σπάνιες προσωπικὲς ἱκανότητές του, ἡ ψυχραιμία καὶ τὸ θάρρος
του, ἡ ὑξυδέρκεια, ἡ τρομερὴ ἐνγλωττία του, οἱ ἀξιόλογες ὀργα-
νωτικὲς ἱκανότητές του, καὶ ἡ πλήρης ἀφιλοκέρδειά του, εἶναι ὅλα
αὐτὰ καὶ κάτι περισσότερο καὶ καλύτερο ἀκόμα. Ὁ Ροβεσπιέρος
εἶναι, ὕστερ' ἀπ' τὴ διάλυση τῆς Συντακτικῆς, ὁ πιὸ δημοφιλὴς ἐπα-
ναστάτης στὴν τάξιν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν φτωχῶν ἀνθρώπων, ποὺ
τὸν περιβάλλουν μ' ὅλη τους τὴν ἐμπιστοσύνη. Εἶναι ὁ ἀδιαφιλονί-
κητος ἀρχηγὸς τῆς «Ἀβρακωσύνης», ὕστερα προπάντων ἀπ' τὸ θά-
νατο τοῦ Μαρά. Στὴν Ἐπιτροπὴ δὲν μπεῖνει μόνος του. Πίσω του
ἔχει τὰ περισσότερα μαχητικὰ στελέχη, αὐτὰ ποὺ ἀποτελοῦν τὸν
πυρῆνα τῶν Λεσχῶν, ὅλα αὐτὰ ποὺ ἔχουν συνδέσει ἀμε-
τάκλητα τὴν τύχη τους μετ' τὴν ἐπανίσταση καὶ ποὺ ἔχουν νὰ δια-

λέξουν ένα μόνο άπ' τὰ δύο: Ἡ νὰ νικήσουν ἢ νὰ πεθάνουν.

Ἡ διατήρηση τοῦ Μπουσὸτ σήμαινε πῶς ἡ δημοκρατικοποίηση τῶν ἐπιτελείων θὰ συνεχιζόταν. Ἡ εἴσοδος τοῦ Ροβερπιέρου, τοῦ προστάτη τους, στήν κυβέρνηση, σήμαινε πῶς σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς διοίκησης, τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς στρατιωτικῆς, θὰ ὑποστηρίζονταν οἱ Ἀβράκωτοι, καὶ οἱ ἀντίπαλοί τους θὰ περιορίζονταν σὲ σιωπή· πῶς οἱ καθοδηγητὲς τῆς Δημοκρατίας δὲ θὰ δολιεύονταν πὰ τὸ λαό, πῶς θάκουγαν τὰ παράπονά του, θὰ συμπονούσαν τὴ δυστυχία του καὶ θὰ συνένωναν μαζί του τὶς προσπάθειές τους γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πατρίδας.

Ἡ πολιτικὴ πὺ ἐγκαινιάζει σὲ λίγο εἶναι ἐθνικὴ καὶ δημοκρατικὴ μαζί. Καὶ σὺν πρώτη δοκιμῇ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς θ' ἀρχίσει ν' ἀγωνίζεται μέσα στὸ ἴδιο τὸ Παρίσι κατὰ τῶν ἐξτρεμιστῶν τῆς ἀριστερᾶς πὺ εἶναι οἱ σύμαχοι τῶν ἐξτρεμιστῶν τῆς δεξιᾶς καὶ θὰ δώσει μάχη ἐναντίον τους μέσα σὲ περιοδο μεγαλύτερης ἀκόμα σιτοδείας, ὅταν ὀλέθρια νέα θὰ καταφθάσουν ἀπ' τὰ σύνορα. Ὅτι δὲν ἀπελπίστηκε, τὸ ὅτι δέχτηκε τὴν ἐξουσία σὲ τέτια στιγμή, τὸ ὅτι σήκωσε ἀλύγιστα ἕνα τόσο συντριπτικὸ βᾶρος καὶ πέτυχε νὰ βγάλει τὴ Δημοκρατία ἀπ' τὴν ἄβυσσο, αὐτὸ θάταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ τὸν κάνει ὀνομαστό.

III

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1793

Όταν μπήκε ο Ροβεσπιέρος στην Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας, στις 27 Ιουλίου 1793, η εποχή ήταν κρίσιμη. Η κατάσταση της Δημοκρατίας φαινόταν απελπιστική. Στα βορειοανατολικά σύνορα, παντού, οι στρατιές υποχωρούσαν. Στις 28 Ιουλίου ήρθε η είδηση πώς συνθηκολόγησε η Μαγεντία. Μονομιάς οι στρατιές του Ρήνου και του Μοζέλλα όπισθοχώρησαν προς το Λωτάρ και το Σάρ. Τη μεθεπομένη μαθεύτηκε η συνθηκολόγηση της Βαλανσιέν. Αν υπέκυπτε το στρατόπεδο του Καίσαρος, ο δρόμος της Ουάζ, ο δρόμος του Παρισιού θάμνε ανοιχτός στην πιο ισχυρή εχθρική στρατιά. Στις Άλπεις, ο Κέλλερμαν, εξασθενημένος απ' τα σώματα που αναγκάστηκε ν' αποσπάσει για να τα στείλει έναντι των Όμοσπονδιακών του Ρόν και της Μεσημβρίας, μόλις και μετά βίας υπερασπιζόταν τις διαβάσεις της Μωριέν και της Ταρναντέζ. Στα Πυρηναία, οι Ισπανοί προχωρούσαν. Οι αντιπρόσωποι Ήξπερ και Προζάν ανάγγειλαν απ' το Περπιναί, στις 28 Ιουλίου, πώς μόλις προ δλίγου οι κάτοικοι της Βιλφράνς-ντέ-Κονφλάν άνοιξαν τις πόλεις στον εχθρό. Οι Βανδανοί αντίρρες κυρίεψαν το Πόν-ντέ-Σέ, στις 27 Ιουλίου, κι άπειλούσαν τὸ Άνζέρ.

Οι κρυπτοβασιλικοί ένθαρρύνονταν και μέσα ακόμα στις πόλεις που έμειναν πιστές στην Έπανάσταση. Όσοι είχαν κουραστεί απ' τὸν πόλεμο, εύχονταν από μέσα τους τὴ νίκη του εχθρού και τὴν παλινόρθωση τῆς μοναρχίας, για να τελειώνουν μιὰ και καλή. Οι αντιπρόσωποι Ντελμπράλ, Λετουρνέρ και Λεβασσέρ έγγραφαν στις 26 Ιουλίου απ' τὸ Καμπραι πὸν κινδύνευε κιάλας κι αυτό: «Οι ξωμάχοι του τόπου αυτού γενικά διψοῦν τόσο για χρυσάφι, ὥστε καθημερινὰ ὁ εχθρός είναι κατά μέγα μέρος ένήμερος για τὸ τι συμβαίνει στις στρατιές μας. Έχουμε χωριὰ ὀλόκληρη κληρα πὸν είναι ἀφοσιωμένα σ' αυτόν». Ὁ αντιπρόσωπος Μπασσάλ παράγγειλε απ' τὴ Μπεζανσόν, στις 31 Ιουλίου, πὸς οι είδησεις πὸν κατέφθαναν απ' τὴ Μαγεντία έπιτεινανε τὸ θράσος τὸν βασιλοφρόνων, κι ὁ Μπασσάλ εξέφραζε τὸ φόβο πὸς δὲ θὰ μπορέσουν να συγκρατήσουν τοὺς φανατικούς. Πράγματι λίγο ἀργότερα ξεσπασε κληρικὴ έπανάσταση στα βουνὰ του Ντού.

Τὸ ἠθικὸ τῶν στρατιῶν περνοῦσε σοβαρὴ κρίση. Στὴ στρατιὰ τοῦ Βορρά οἱ στρατιῶτες δυσφόρησαν διὰ τὸν πῆραν τὸν Κιουστίν. Οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ εὐγενεῖς ποὺ δὲν εἶχαν μεταναστεύσει, περιβάλλονταν ἀπὸ ὑποφίλους καὶ δέχονταν δυνατὰ χτυπήματα. Εἶταν ἐξαιρετικὰ δύσκολο νὰ τοὺς ἀντικαταστήσουν. Ἡ διοίκηση περνοῦσε ἀπὸ χεῖρι σὲ χεῖρι. Ὁ στρατιώτης δὲν εἶχε πᾶς ἐμπιστοσύνη στοὺς αὐτοσχέδιους ἀρχηγούς ποὺ δὲν τοὺς ἤξερε. Οἱ ἀρχηγοὶ ἀμφάβλλανε καὶ οἱ ἴδιοι γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τους. Ἐξ αἰτίας τῆς στενῆς παρακολούθησης, δὲν τολμοῦσαν νὰ πάρουν καμιὰ πρωτοβουλία. Τὸ μόνο ποὺ ζητοῦσαν εἶταν νὰ ἐξασφαλιστοῦν. Οἱ καλύτεροι εἶταν βαθιὰ ἀποθαρρυσμένοι. Στὴ στρατιὰ τοῦ Ρήνου, οἱ στρατηγοὶ Μπωαρναί καὶ Σπάρ ὑπέβαλαν στὶς 2 Αὐγούστου τὴν παραίτησή τους. Διαδήλωσαν ἐπίσημα τὴν ἀγάπη τους πρὸς τὴ Δημοκρατία, ἀλλὰ σκέπτονται, πρόσθεταν, πῶς «τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τῆς Ἐπανάστασης, ὅπου οἱ προδοσιεῖς πληθαίνουν καὶ ὅπου οἱ «κρώνη» * ἐκλαμβάνονται σχεδὸν πάντα σὰν ἀρχηγοὶ τῶν ἐλευθεροκτόνων συνωμοσιῶν, εἶναι καθήκον πᾶς ἐκείνων ποὺ στιγματίστηκαν μὲ τὸ προπατορικὸ αὐτὸ ἀμάρτημα καὶ ποὺ ὡστόσο ἡλευτεριά καὶ ἡ ἰσότης εἶναι βαθιὰ χαραγμένη στὴν καρδιά τους, ν' ἀποχωρήσουν ἀντεπαγγέλτως ἀπ' τὸ στρατό».

Ἄκρα ἀταξία βασίλευε στὴ στρατιὰ τῆς Βανδέας, προπαντὸς στὰ παρισινὰ τάγματα ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἡρώες τῶν πεντακοσίων λιβρών. Οἱ αὐτοσχέδιοι ἀρχηγοὶ ποὺ τοὺς διοικούσαν εἶχαν τὸ νοῦ τους περισσότερο στὸ ξεφάντωμα, παρά στὴ μάχη. Ἄσυνενοησία ἐπικρατοῦσε μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων ποὺ εἶχαν ἐντολὴ νὰ τοὺς ἐπιβλέπουν. Ἄλλοι, ὅπως ὁ Γκουπιγιῶ ντέ Φονταναί καὶ ὁ Μπουρντόν ντέ λ' Οὐάζ ὑποστήριζαν τοὺς παλιούς ἀξίωματικούς, ἄλλοι, ὅπως ὁ Σουντιέ κι ὁ Ρισάρ ἔτρεφαν ἐμπιστοσύνη μόνον στοὺς νέους ἀρχηγούς ποὺ προέρχονταν ἀπ' τοὺς Ἄβράκωτους. Ὁ ἕνας καταλόγιζε στὸν ἄλλο τὴν εὐθύνη τῶν ἀποτυχιῶν. Χάος πραγματικόν.

Ἡ κατάσταση γενικῶς εἶταν ἀπειρα πῶς κρίσιμη ἀπ' ὅ,τι εἶταν τὴν προηγούμενη χρονιά ὕστερ' ἀπ' τὴν ἄλωση τοῦ Βερτέν, γιατί ὁ βιοτέχνης τῶν πόλεων ποὺ στάθηκε ὡς τότε τὸ καλύτερο στήριγμα τῆς Ἐπανάστασης ἔδειχνε σημεῖα ἐκνευρισμοῦ καὶ ἀδημονίας. Στὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου, ἀναφέρονται παντοῦ στὶς πόλεις, σοβαρὲς ταραχές, ποὺ προκαλοῦνται ἀπ' τὴν σιτοδεία, στὸ Ρουέν ὅπου ὁ Ἐνὺ Λὰ Βαλλέ κι ὁ Λεκουάντρ φοβοῦνται ἐξέγερση, στὴν Ἀμιένη ὅπου τὰ τρόφιμα διατιμωῦνται ἀυθαίρετα καὶ ὅπου παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη νὰ σταλεῖ ὁ Σαμπὸ καὶ ὁ Ἀντρέ Ντυμόν γιὰ ν' ἀποκαταστήσουν τὴν τάξη, στὸ Ἀτισύ τοῦ Νομοῦ Ἐν καὶ στὰ περὶχωρα τοῦ Σανλι ὅπου σχηματίζονται μικρὲς ὄχλαγωγικὲς συγκεντρώσεις ποὺ ἐμπνέουν σοβαρὲς ἀνησυχίες στὸν Κολλό ντ' Ἐομποῦ καὶ

* Ἐτσι λέγονταν ὅσοι πρὶν ἀπ' τὴν Ἐπανάσταση εἶχαν κάποιον τίτλο. Σ. τ. Μ.

στον Ίσορε, κλπ. Ἦρθαν στιγμῆς ὅπου ἐξ αἰτίας τῆς στέγνιας τῶν ποταμῶν ἀναγκάστηκαν νὰ καταφύγουν στοὺς χειροκίνητους μύλους γιὰ νὰ μὴν ἀφήσουν τὸ Παρίσι νὰ πεθάνει ἀπ' τὴν πείνα.

Οἱ Ἀνσασσμένοι πού μυρίζονται πῶς ἔφτασε ἡ ὄρα τους, ὑποδουλίζουν τὴ γενικὴ δυσαρέσκεια.

Ὁ Ἰάκωβος Ρου, στίς 29 Ἰουλίου, ζητάει τὴ στρατολόγησι ἐπιβλητικῆς δυνάμεως γιὰ νὰ βοηθήσει στὴ συγκέντρωσι τῶν τροφίμων. Στίς 6 Αὐγούστου ζητάει νὰ σταλοῦν στὴ λαϊμητόμο οἱ βουλευτὲς τῶν τριῶν συνελεύσεων πού εἶχαν δεχτεῖ τὸ χρυσάφι τῶν τυράννων. Στίς 8 Αὐγούστου, ζητάει νὰ συληφθοῦν ὅλοι οἱ τραπέζιτες πού εἶταν ἐξ επαγγέλματος, ὅπως ἔλεγε, ὑπηρέτες τοῦ βασιλιᾶ, οἱ προαγοραστὲς τῶν μεταλλικῶν νομισμάτων καὶ οἱ ὑπαίτιοι τῆς πείνας. Ζητοῦσε ἐπίσης νὰ τοὺς κάνουν «νὰ ξεράσουν τὰ κλεμμένα ὅλοι αὐτοὶ οἱ κακοὶ πολίτες πού ἐδῶ καὶ τέσσαρα χρόνια ἀπόχτησαν ἀτέραντα χτήματα, οἱ ἐγωῖστές αὐτοὶ πού ἐκμεταλλεύτηκαν τὴν κοινὴ δυστυχία γιὰ νὰ πλουτίσουν, οἱ βουλευτὲς αὐτοὶ, πού πρὶν ἀπ' τὴν ἀναπάντεχη ἀνοδοὺς τους στὸ βουλευτικὸ ἀξίωμα, δὲν εἶχαν ἓνα τᾶλλον τὴν ἡμέρα νὰ ξεδέσουν καὶ πού σήμερα εἶναι μεγαλοιδιοκτήτες, οἱ βουλευτὲς αὐτοὶ πού ἐπαγγέλλονταν τὸ χάσάπη σὲ βρωμεροῦς δρόμους καὶ πού τώρα κατέχουν μαρμαροστόλιστα διαμερίσματα (ὑπαινηγὸς τὸν Λεζάντρο), οἱ βουλευτὲς αὐτοὶ πού πρὶν διατρέξουν τὴ Σαρβοῖα καὶ τὸ Βέλγιο. Ἐρωγαν σὲ μικρὰ μαγερικα καὶ πού τώρα κάνουν πλουσιοπώροχα τραπέζια, πού συχνάζουν στὰ θεάματα, συντηροῦν μαιτρέσες καὶ χρηματοδοτοῦν ἀνθρώπους πού τοὺς βγάδουν πανηγυρικοὺς (ὑπαινηγὸς γιὰ τὸν Δαντόν, τὸν Ντελακρουά, τὸν Σιμόν).» Ὁ Ἰάκωβος Ρου ἔλπιζε πῶς ἡ ἐπέτειος τῆς 10ης Αὐγούστου θὰ εἶταν ὁ τάφος τῶν προαγοραστῶν καὶ τῶν καταχραστῶν.

Ὁ Θεόφιλος Λεκλέρκ, ἀπ' τὴν πλευρὰ του πάλι, ζητοῦσε, στίς 27 Ἰουλίου, νὰ συληφθοῦν ὅλοι οἱ ὑποπτοὶ «γιὰ νὰ περιορίσει νὰ γιορταστεῖ ἡ ἐπέτειος τῆς 10ης Αὐγούστου μὲ ὅλη τὴ δυνατὴ ἐπισημοποίησι». Σ' ἐκείνους πού τὸν κατηγοροῦσαν ὅτι εἶταν αἰμοδιψῆς ἔδωκε, στίς 31 Ἰουλίου, τοῦτη τὴν προκλητικὴ ἀπάντησι: «Μὲ χαρὰ χτήρησαν αἰμοδιψῆ, εἶπε, γιὰτὶ ὁμολόγησα ἀνοιχτὰ πῶς ἓνας ἐπαναστάτης θάπεπε, ἂν χρειαζόταν, νάχει τὴν ψυχραίμα νὰ θυσιάσει ἓκατὸ χιλιάδες ἐγκληματίες στὸ βωμὸ τῆς Ἐπανάστασις. Ἐ! Λοιπὸν! Γάλλοι, σὰς ξεδιπλώνω ὅλη μου τὴν ψυχὴ, σὰς προλέγω πῶς θὰ σὰς φέρουν στὸ σημεῖο ὅπου δὲ θὰ διατάξετε μπροστά στὸ θάνατο τῶν ἐχθρῶν σας ἢ τὸ δικὸ σας... Θεωρῶ γεγονὸς διὰ τὴ διατήρησι καὶ μόνο τῶν εὐγενῶν στὴ διοίκησι τῶν στρατιῶν μᾶς, στοίχισε τὸ χαμὸ ἓκατὸν πενήντα χιλιάδων πολεμιστῶν». Ἐπαναλάβαινε τὶς ἐκλήσεις του γιὰ τὴν χρησιμοποίησι βίας στὰ κατοπινὰ φύλλα τῆς ἐφημερίδας καὶ τελικὰ στίς 6 Αὐγούστου τᾶβαλε μὲ τὴ Συμβατικὴ: «Λαεῖ, ἔχεις παρὰπονα ἀπ' τοὺς νομοθέτες σου. Τοὺς ζήτησες νὰ διατιμῶσουν διὰ τὰ εἶδη κριτικῆς ἀνάγκης καὶ σοῦ τὸ ἀρνήθησαν, νὰ συλάβουν ὅλους τοὺς ὑποπτους καὶ δὲν τὸ ἀποφάσισαν, ν' ἀποκλείσουν τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς παλᾶδες ἀπ' ὅλες τὶς στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς θέσεις καὶ δὲ συγκατατέθησαν. Κι ὅμως ἡ πατριδα μόνο ἀπ' τὸν ἐπαναστατικὸν τρανταγμὸ πού ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἠλεκτρίζει αὐτὰς τὶς μυριάδες τῶν κατοικῶν μπορεῖ νὰ περιμένει τὴ σωτηρία τῆς».

Τὴν προηγούμενη χρονιά, μετὰ τὴν ἀλωση τοῦ Βερντέν, οἱ παρισνοὶ ἐπαναστάτες, γιὰ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς συμάρχους τοῦ ἐχθροῦ, εἶχαν σφάξει τοὺς ὑποπτους, μέσ' στίς φυλακὰς. Κυκλοφόρησε ἐπίμονα ἡ φήμη πῶς ἐπρόκειτο νὰ ξαναρχίσουν οἱ ὅμιες σφαγές. Στοὺς τοῖχους διάφορας ἀφίσσεσι, πρῶτρησαν σ' αὐτό, καὶ ἡ

Ἐφημερίδα τῶν Ὁρειῶν κατάγγελλε στίς 24 Ἰουλίου μὲ ἀγανάχτηση τοὺς δράστες τῶν.

Παράλληλα μὲ τοὺς Λυσσασμένους, οἱ παλιοὶ Γιρονδῖνοι πού εἶχαν μείνει στὸ Παρίσι καὶ οἱ βασιλοφρόνες πού εἶχαν κρυφτεῖ, ἐπαχειροῦσαν κι αὐτοὶ νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπ' τὴ σιτοδεία γιὰ νὰ ἐξαπολύσουν μεγάλο κίνημα κατὰ τῆς Κομμούνας πρῶτα κ' ὕστερα κατὰ τῆς Συμβατικῆς.

Ἐνας φίλος τοῦ Ρολάν, ὁ ἀρχιτέχτονας Ἀλέξανδρος-Πέτρος Κωσουά, στηριζόμενος στὸ Διαμερίσμα του τοῦ Μπωρεπαίρ, ἔνα ἀπ' τὰ πρῶτα μετριοπαθῆ Διαμερίσματα τοῦ Παρισιοῦ, συνεκάλεσε στὸ Ἐβρσέ, στίς 31 Ἰουλίου, τοὺς ἀντιπροσώπους τριάντα ἐννέα Διαμερισμάτων, ἀπ' τὰ σαφάντα ὀχτῶ πού ὑπῆρχαν, γιὰ νὰ ζητήσῃ τὰ βιβλία τῶν ἀγορῶν πού εἶχε κάνει ἡ Κομμούνα καὶ τὸ ἀνοιγμα τῶν δημοτικῶν σιταποθηκῶν καὶ ἀλευραποθηκῶν. Τὴν ἄλλη μέρα, ὁ Κωσουά, πού διορίστηκε γραμματέας τους, παρουσιάστηκε μὲ εἰκοσι τέσσερις ἐπίτροπους τοῦ Ἐβρσέ στὸ διευθυντήριο τοῦ Νομοῦ καὶ στὴν Κομμούνα, πρόφερε ἀπειλητικὰ λόγια, διακήρυξε πῶς ἀντιπροσωπεύει τὴ λαϊκὴ θέληση καὶ ἀξίωσε νὰ τοῦ παρουσιάσουν ἄμεσα τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἀγορῶν. Ἐπειδὴ τὸν ἀπέπεμψαν, γέμισε τοὺς τοίχους μὲ ἀπειλητικὰ συνθήματα καὶ συνέχισε γιὰ πολλὰς βδομάδες νὰ συγκεντρῶνει τοὺς δαπνοὺς του στὸ Ἐβρσέ. Ὁ Γιρονδῖνος βουλευτὴς Καρὰ παρακολουθοῦσε μὲ προσοχὴ καὶ συμπάθεια ἀπ' τὴ φυλακὴ τῆς Ἀμπαίϊ τὸν ἀγῶνα τοῦ Γκωσουά καὶ τῶν Διαμερισμάτων κατὰ τῆς Κομμούνας καὶ ὑποσχόταν νὰ ἀνταποδοῖσι τὰ ἴσα στοὺς Ὁρεινοὺς.

Γιὰ ν' ἀναμετρήσουμε τὴ σοβαρότητα τῆς κατάστασης, δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε πῶς τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας δὲν μπορούσε νὰ ὑπολογίσει κὰν σὲ σίγουρη πλειοψηφία στὴ Συμβατικὴ καὶ πῶς ἡ ἐξουσία της εἶταν περιορισμένη. Δὲν ἤλεγχε ἀκόμα τίς ἄλλες Ἐπιτροπὲς τῆς Συνέλευσης πού κατ' ἀρχὴν εἶταν ἰσότητές της. Καθ'αὐτὸ ἔργο της εἶχε μόνον τὴν ἐπίβλεψη τῶν ὑπουργῶν καὶ εἶχε ἀκόμα τὸ δικαίωμα νὰ παίρνει προσωρινὰ μέτρα. Τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδει ἐντάλματα συλήψεως τὸ πῆρε μόλις στίς 28 Ἰουλίου. Ὡς τότε εἶταν ὑποχρεωμένη ν' ἀπευθύνεται στὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας γιὰ νὰ ἐνσργεῖ κατ' οἶκον ἐρσυνες, καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας, πού ἀπαρτιζόταν κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ φίλους τοῦ Δαντῶν, κάθε ἄλλο παρὰ τὴν ὑποβοηθοῦσε μὲ ζῆλο.

Ὑστερα ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας δὲ διέθετε καὶ καμιά ἐνοπλὴ δύναμη στὴν ἰδιαίτερη ἐξουσία της, πού νὰ τὴν προστατεύει ἀπὸ ἐνδεχόμενα πραξικοπήματα. Τὰ συντάγματα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ τὰ τάγματα ἐθελοντῶν βρισκόνταν στὰ σύνορα καὶ ἡ μόνη δύναμη πού ἀπόμεινε στὸ Παρίσι εἶταν ἡ ἔθνοφρουρᾶ, μὰ κι αὐτὴ εἶταν ὑπὸ τὴν ἄμεση ἐξουσία τῆς Κομμούνας. Ἄν ἡ Κομμούνα, ἡ μόνη πραγματικὴ ἐξουσία, ἔλειπε ἀπ' τὴν Κυβέρνηση, τότε ἡ τελευταία θὰ ἔπρεπε νὰ συνθηκολογήσῃ στὴν παραμικρὴ ἐξέγερση πού θὰ σημειωνόταν. Ἡ Κομμούνα πάλι ἡ ἴδια ἔπρεπε νὰ λογαριάζει τὰ Διαμερίσματα πού πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ὀφίσταντο τὴν ἐπιρὴ τῶν κρυπτογιρονδῖνων καὶ τῶν Λυσσασμένων. Οἱ ἔθνοφρουροὶ δὲν εἶταν πολὺ σίγουροι. Εἶ-

χαν ἐκιδείξει μεγάλη χλιαρότητα στήν καταστολή τῶν ταραχῶν πού εἶχαν σημειωθεῖ ἐξ αἰτίας τῆς ἔλειψης τοῦ σακουνοῦ. Ὑπέφεραν κι αὐτοί ἀπ' τή σιτοδεία σάν τοὺς δυσσαρεστημένους. Ἡ ὄλη δύναμη τῆς Ἐπιτροπῆς εἶταν δύναμη ἠθική, δύναμη πού στηριζόταν στήν κοινή γνώμη, δύναμη ὁμως πολύ εὐθραστη ὅταν διαμοιράζεται σέ πολλά κεφάλια. Ἡ ἀγωνιώδης προσοχή, μέ τὴν ὁποία παρακολουθοῦσαν ἡ Κομμούνια καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τὶς παραμικρότερες ἐκδηλώσεις τῆς κοινῆς γνώμης διὰ μέσου στρατιᾶς ὀλόκληρης «παρατηρητῶν», ἀρκοῦσε γιὰ νὰ καταδείξει πὼς τὶς κατεῖχε ἐφιαλτικὸς φόβος πραξικοπήματος ἐναντίον τους.

Εὐτυχῶς ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχε βρεῖ στὸ πρόσωπο τοῦ Ροβεσπιέρου ἕναν ἀνθρωπο πού ἐνέπνεε τὸ σεβασμὸ κ' ἕναν εὐγλωττο ἐκπρόσωπο. Ὁ Ροβεσιέρους ὑπῆρξε ὁ ζωντανὸς σύνδεσμος μεταξὺ τῆς Κομμούνιας καὶ τῆς Συμβατικῆς, μεταξὺ τῆς Συμβατικῆς καὶ τῶν Λεσχῶν, μεταξὺ τοῦ Παρισίου καὶ τῆς Γαλλίας. Μόνον αὐτός, μέ τὸ ἀφθαρτο γόητρό του, μποροῦσε νὰ ματαιώσῃ τὶς συγκρούσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων στοιχείων τοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος καὶ νὰ ἐπιβάλλει συμφιλιωτικὲς λύσεις. Τὸν Αὐγούστο αὐτὸν τοῦ 1793 κατέβαλε μιὰ θαυμάσια προσπάθεια.

Πρόσφερε πρώτα-πρώτα ἐξαίρετη ὑπηρεσία στὴν Ἐπανάσταση, ἀπαλλάσσοντας τὴν ἀπ' τὴν δημαγωγία τῶν Λυσσασμένων. Ἄν τοὺς καταπολεμᾷ τοὺς τελευταίους, δὲν εἶναι ἐπειδὴ φοβᾶται τάχα τὴν κοινωνικὴ πολιτικὴ τους. Τὴν οὐσία τῆς πολιτικῆς του τὴ συνοψίζει σ' αὐτὲς τὶς λέξεις πού εἶναι γραμμένες στὸ σημειωματάριό του: *Τρόφιμα καὶ λαϊκοὶ νόμοι*. Οἱ Λυσσασμένοι ὁμως εἶταν σκοπεῖς δυσπιστίας καὶ συνεργοὶ βίας καὶ ἀναρχίας. Συμαχοῦσαν μέ στοιχεῖα τόσο ἀμφίβολα σάν ἐκεῖνα πού στρατολογοῦσε ὁ Ρολανδικὸς Κωσουά.

Ὁ Ροβεσιέρους ἄρχισε, στὶς 5 Αὐγούστου, τὸν ἀγῶνα στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, ἀπαντώντας στὸν Βενσάν πού ἐπετέθηκε γενικῶς κατὰ τῆς Συμβατικῆς καὶ ὀνομαστικῶς κατὰ τοῦ Δαντῶν καὶ τοῦ Ντελακρουά. Ὁ Βενσάν ζήτησε νὰ προσκληθοῦν οἱ Ἰακωβίνοι νὰ καταρτίσουν πίνακες πατριωτῶν πού νὰ συμπληρώσουν ὅλες τὶς κενὲς θέσεις. Κύριοι πιά ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς στὰ ζητήματα τῶν διορισμῶν, οἱ Ἰακωβίνοι θὰ γίνονταν κύριοι καὶ τῆς Κυβέρνησης. Ὁ Ροβεσιέρους πήρε φωτιά. Παραπονέθηκε πὼς «ἄνθρωποι νέοι, πατριῶτες τῆς μιᾶς μέρας, θέλησαν νὰ καταβαρῶσουν στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ τοὺς πῶ καλιοὺς τοῦ φίλους». Ὑπεράσπιζε τὸν Δαντῶν πού τὸν συκοφαντοῦσαν, ὅπως εἶπε, «τὸν Δαντῶν πού τότε μόνο μπορεῖ κανένας νὰ τοῦ ἀμαυρώσει τὴν ὑπόληψη, ὅταν ἀποδείξει πὼς ἔχει ὁ ἴδιος μεγαλύτερη δραστηριότητα, περισσότερες ικανότητες καὶ μεγαλύτερη φιλοπατρία ἀπ' αὐτόν». Ὑστερα, περιφρονώντας τὸν Βενσάν, καταφέρθηκε ἐναντίον ἐκείνων πού τοὺς θεωροῦσε πὼς εἶταν ἐμπνευστές του, ἐναντίον τοῦ Λεκλέρκ καὶ τοῦ Ἰακώβου Ροῦ, «δύο ἀνθρώπων πού πληροῦνται ἀπ' τοὺς ἐχθροὺς τοῦ λαοῦ, δὺο ἀνθρώπων πού

τούς κατάγγειλε ὁ Μαρά», δυὸ ἀνθρώπων πού ἐπικαλοῦνται τώρα τὸν Μαρά γιὰ νὰ διασύρουν καλύτερα τὴν ὑπόληψη τῶν ἀληθινῶν πατριωτῶν.

Στις 7 Αὐγούστου, ἐπανάλαβε τὴν ἐπίθεση, ἐφιστώντας τὴν προσοχὴ τῶν Ἰακωβίνων στὰ ἐξτρεμιστικὰ μέτρα πού θὰ καταβαράθρωναν τὴ Δημοκρατία. Κατάγγειλε τὴ συνωμοσία πού ὀργάνωσαν οἱ Λυσσασμένοι γιὰ νὰ ἐπαναλάβουν τὶς φρικαλεότητες τοῦ Σεπτέμβρη. Ἐπλεξε ζωηρὰ τὸ ἐγκώμο τοῦ Πάσ, τοῦ Ἀνριό, καὶ τῆς Κομμούνας, πού ὑπέστησαν τὶς ἐπιθέσεις τοῦ Κωσουὰ καὶ τῶν δημαγωγῶν τῶν Διαμερισμάτων. Ὁ λόγος του ἔκανε τέτια ἐντύπωση, ὥστε οἱ Ἰακωβίνοι τὸν ἀνακήρυσαν τὴν ἴδια μέρα πρόεδρό τους. Τὴν ἐπομένη παρουσίασε στὴν αἴθουσα τῆς Συμβατικής τῆ χήρα τοῦ Μαρά, Σιμόνη Ἐβράρ, πού ἤρθε νὰ καταγγεῖλει «ὄλους τοὺς ὑποκριτὲς λιβελογράφους πού δυσφημοῦσαν τ' ὄνομα τοῦ συζύγου της», κηρύσσοντας στ' ὄνομά του ἐξοφρενικὲς ἰδέες. «Ζητοῦν, συνέχισε ἡ ἴδια, νὰ διαιωνίσουν τὴ μαρτὴ σκοφαντρία πού τὸν παρουσίαζε σὺν ἑξαλλο ἀπόστολο τῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς ἀναρχίας». Ὁ Ροβεσπιέρος πέτυχε νὰ καταχωρηθεῖ ἡ αἴτηση τῆς Σιμόνης Ἐβράρ στὸ Δελτίο καὶ νὰ παραπεμφθεῖ στὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας ἢ ἐξέταση τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἰακώβου Ρου καὶ τοῦ Λεκλέρκ.

Ἄν ἡ ἐπέτειος τῆς 10ης μύορεσε νὰ γιορταστεῖ ἀπρόσκοπτα, χωρὶς αἱματοχυσία, αὐτὸ ὀφείλεται στὸν Ροβεσπιέρο.

Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ἐλίχθηκε ἐντεχνα ἀπέναντι τῶν Διαμερισμάτων πού συγκεντρώθηκαν στὸ Ἐβεσέ. Δέχτηκε τὴν ἀντιπροσωπεΐα τους, τὴ νύχτα τῆς 1ης πρὸς τὴ 2η Αὐγούστου, τοὺς εἶπε καλὰ λόγια, τοὺς τόνισε ὁμως πὼς ἐξ αἰτίας τῆς ἐπετείου τῆς Ὁμοσπονδίας τῆς 10ης Αὐγούστου πού πλησίαζε, θάταν καλύτερο ν' ἀναβάλουν γιὰ τὶς 12 ἢ τὶς 15 τοῦ μηνὸς τὸν ἔλεγχο τῶν δημοτικῶν ἀποθηκῶν πού ζητοῦσαν. Τὰ Διαμερίσματα πίστεψαν τὴν ὑπόσχεση καὶ ὅταν πέρασε ἡ 10η Αὐγούστου, ἡ Κομμούνα βέβαιη γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀρνήθηκε ν' ἀνοίξει τὶς ἀποθήκες. Συγκατατέθηκε μόνο ν' ἀνανεώσει τὴν Ἐπιτροπὴ διαχείρισης τῶν τροφίμων. Ὁ Πάσ κατηγορήσε τὸν Γκωσουὰ πὼς ζητᾶει τοὺς λογαριασμοὺς μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ βοηθήσει τοὺς ἀπληστοὺς κερδοσκόπους νὰ μάθουν τὴν πραγματικὴ κατάσταση «ἀπ' τὴν ὁποία θὰ ἐπωφελοῦνταν γιὰ νὰ ὑψώσουν τὶς τιμὲς, καὶ τοὺς ἀντεπαναστάτες πού θὰ ἐπωφελοῦνταν γιὰ νὰ κατακρατήσουν τὰ σιτηρὰ τῶν περιχώρων καὶ νὰ τὴν ἐμποδίσουν νὰ φτάσουν στὸ Παρίσι». Ὁ Ἰάκωβος Ρου, ἀποδοκιμάστηκε ἀπ' τὸ Διαμέρισμα τοῦ Γκραν-βιλιέ, πᾶστηκε καὶ κρατήθηκε στὴ φυλακὴ τῆς φρουρᾶς τοῦ δημαρχείου ἀπ' τὶς 22 ὠς τὶς 27 Αὐγούστου. Ταυτόχρονα ἡ Συμβατικὴ διέταξε, στίς 25 Αὐγούστου, ἔπειτα ἀπὸ πρόταση τοῦ Ταλλιέν, τὴ διάλυση τῆς συνέλευσης τῶν Διαμερισμάτων πού συνεδρίαζε στὸ Ἐβεσέ τρεῖς ἑβδομάδες τώρα. Τὰ Διαμερίσματα διασκορπίστηκαν χωρὶς νὰ προβάλουν ἀντίσταση.

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ δὲ θὰ μοροῦσε νὰ ἐπιτευχθεῖ, ἂν ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας δὲν ἐπαίρνε δραστικὰ μέτρα γιὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸ τοῦ Παρισιῶν. Ἔθεσε στὴ διάθεση τῆς Κομμούνας σημαντικὰ ποσά: πεντακόσους σαράντα χιλιάδες φράγκα στὶς 24 Ἰουλίου γιὰ τὴν ἀγορὰ βωδιῶν καὶ ρυζιοῦ δύο ἑκατομύρια στὶς 7 Αὐγούστου γιὰ τὴν ἀγορὰ σιτηρῶν καὶ ἀλεύρων τρία ἑκατομύρια στὶς 14 Αὐγούστου, κλπ. Μὰ τὰ λεφτὰ μόνο δὲ φτάνουν. Πρέπει νὰ κατανικηθεῖ ἡ κακὴ θέληση τῶν παραγωγῶν. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξουσιοδοτεῖ καὶ στέλνει στοὺς γειτονικοὺς Νομοὺς δραστήριους Συμβατικοὺς ποὺ διατάσσουν καταγραφὰς τῶν εἰδῶν, ὅπως στὴν ἐποχὴ τῆς ἄλωσης τοῦ Βερντέν, καὶ οἱ ἴδιοι ἐνεργοῦν καὶ ἀλωνίζονται τὰ στάρια ποὺ κοιτώνται σὲ θημωνιές, ἐπιτάσσοντας ἐργάτες, κλπ. Ὁ Μπενεβάλ καὶ ὁ Ρουὶ στὸ Νομὸ Ἐρ-ἔ-Λουὰρ γράφουν, στὶς 26 Ἰουλίου, στὴ Συμβατικὴ, πὼς κάθε καντόνι θὰ στείλει στὸ Παρίσι γιὰ τὶς 10 Αὐγούστου ἓνα σακκὶ ἀλεύρι καὶ τὸ παράδειγμα αὐτὸ τὸ μιμήθηκαν πολλοὶ Ὀμοσπονδοὶ ποὺ ἔρχονται στὸ Παρίσι συνοδευόμενοι ἀπὸ ἀμάξια γεμάτα τρόφιμα. Ἔτσι ἡ πρωτεύουσα ἀνεφοδιάστηκε καὶ οἱ Λυσσασμένοι ἔχασαν τὸ κυριότερο ἐπιχείρημά τους ἐναντίον τῆς Κομμούνας καὶ τῆς Συμβατικῆς.

Ὁ Μπαρὲρ εἶχε κιόλας στὶς 9 Αὐγούστου πετύχει τὴν ψήφιση τοῦ περίφημου διατάγματος σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο σὲ κάθε περιφέρεια θὰ ὀργανωνόταν μιὰ μεγάλη ἀποθήκη ποῦ θὰ τροφοδοτιόταν ἀπ' τὶς εἰσφορὰς σὲ εἶδος τῶν παραγωγῶν καὶ ποῦ θὰ εἶχε στὴ διάθεσή της μιὰ ἐγκεκριμένη πίστωση ἑκατὸ ἑκατομμυρίων γιὰ τὴν ἀγορὰ δημητριακῶν. Οἱ φουρνареοὶ τέθηκαν κάτω ἀπὸ τὴν ἄμεση ἐπιβλεψὴ τῶν κοινοτήτων ποὺ θὰ εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτάσσουν τοὺς φούρνους τους. Ὅσοι θὰ σταματούσαν τὴ δουλειά τους, θὰ στερούνταν τὰ πολιτικά τους δικαιώματα καὶ θὰ τιμωροῦνταν μ' ἓνα χρόνο καταναγκαστικὰ ἔργα. Ἀσφαλῶς, οἱ μεγάλες ἀποθήκες δὲ βρίσκονταν παρὰ μόνο στὰ χαρτιά. Ποῦ νὰ βροῦν τὰ σιτηρὰ γιὰ νὰ τὶς γεμίσουν, τὴ στιγμὴ ποῦ μόλις κατόρθωναν νὰ ζοῦν μέρα μὲ τὴ μέρα; Τὸ διάταγμα ὅμως αὐτό, ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα, ἀποσκοποῦσε μόνο ν' ἐκαθησυχάσει τὴν κοινὴ γνώμη καὶ νὰ κάνει νὰ λάμψει στὰ μάτια τῶν πεινασμένων μιὰ ἐλπίδα.

Τὸ Σύνταγμα ἐπρόκειτο ν' ἀνακηρυχθεῖ ἐπίσημα στὶς 10 τοῦ Αὐγούστου μπροστὰ στοὺς ἀντιπροσώπους τῶν πρωτοβάθμιων λαϊκῶν συνελεύσεων. Ἄν ἔθεταν ἀμέσως σὲ ἰσχύ, ἂν πρόβαιναν σὲ νέες ἐκλογές, προτοῦ παταχοῦν οἱ ἐσωτερικὲς ἀνταρσίες, προτοῦ νικηθεῖ ὁ ἐχθρὸς, τί πῆδημα στὸ ἄγνωστο ποῦ θὰ εἶταν! Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἔτρεφε αὐτακάτεες σχετικὰ μὲ τὴν πραγματικὴ δύναμη τοῦ κόμματος τῶν Ὀρεινῶν. Ἦξερε πὼς πολλοὶ ἐκλογεῖς ψήφισαν τὸ Σύνταγμα μὲ τὴν ὑστερόβουλη ἐπιφύλαξη ν' ἀπολακτίσουν τοὺς Ὀρεινοὺς μόλις θὰ ἐφαρμοζόταν.

Ἀπ' τὴ Γκρενόμπλ, στὶς 26 Ἰουλίου, ὁ Ντυμπονὰ Κρανοὲ κι ὁ Γκοτιὲ συμβούλευσαν τὴν Ἐπιτροπὴ νὰ κηρύξει πὼς δὲν ἔχουν τὸ δι-

καίωμα του εκλέγεσθαι για δέκα χρόνια «όλα τὰ άτομα εκείνα, που είτε μεσ' στους κόλπους της Συμβατικής, είτε μέσ' στα διοικητικά και δικαστικά σώματα ή μεσ' στα Διαμερίσματα» πήραν μέρος στην εκανάσταση των Όμοσπονδιακών. «Αν δὲν πάρεις αυτή την απόφαση προτού διαλυθείτε, θα δείτε στο πρώτο Νομοθετικό Σώμα, όλους τους δόλους αυτούς ανθρώπους που τρώνε σήμερα σίδηρα, που αφρίζουν από λύσσα να κέρτουν, να ζητούν, με το πρόσχημα της τάξης, όλα τὰ πιο άναλεύθρα μέτρα και να χαλκεύουν νόμους εκδίκησης και αίματος έναντιον όλων εκείνων που έκαναν και που στήριξαν την 'Επανάσταση». Η έπιτροπή έκανε τις ίδιες σκέψεις με τους άνηπροσώπους αυτούς, μά προχώρησε ακόμα πιο πολύ. Δέ θέλησε καθόλου εκλογές. Ίσως δὲν ήθελε να παραβιάσει, μ' ένα διάταγμα που σταρούσε τὸ δικαίωμα του εκλέγεσθαι, τις αρχές που είχε διακηρύξει ή ίδια στο Σύνταγμα, και να προσφέρει εξάιρετο έπιχείρημα στους Γερωνδίνους να την κατηγορήσουν για διπροσωπία.

Όταν ὁ Σαμπό πρότεινε ρητά, στις 11 Αυγούστου, να κηρυχτούν μη εκλέξιμοι όσοι θ' άπουσίαζαν άπ' τις πρωτοβάθμιες λαϊκές συνελεύσεις χωρίς άπαφή δικαιολογητικά και όσοι θ' άρνούνταν να ψηφίσουν τὸ Σύνταγμα, ή 'Επιτροπή δὲν ενέκρινε την πρότασή του που είχε παραπεμφθεί σ' αυτήν.

Ένας πρώην φίλος του Ρολάν, σύμαχος τώρα των Όρεινών, ὁ Λατενά, πρότεινε να γιορταστεί ή επέτειος της 10ης Αυγούστου «σάν ένα Ίωβιλαιο άδερφικό, σά μιὰ εποχή γενικής συμφιλίωσης ανάμεσα σ' όλους τους δημοκρατικούς», μ' άλλα λόγια να δώσουν τὰ χέρια στους Όμοσπονδιακούς και να τους χορηγήσουν γενική άμνηστία. Η ιδέα αυτή γίνηκε ευνοϊκά δεχτή άπ' τους μετροπαθείς της Συμβατικής. Ὁ Γκαρά καυχιέται στ' άπομνημονεύματά του πώς έκανε τὸν Δαντών και τὸν Λεζάντρο να την άσπαστούν. Ὁ Μπαρέρ έπίσης τήρησε ευνοϊκή στάση άπέναντί της, κατά τὰ λεγόμενα του βουλευτή Μπλάντ (γραμά του της 5ης Αυγούστου). Ὁ Έμπέρ όμως κι ὁ Ροβεσπιέρος αντίταχτηκαν στην ιδέα αυτή. Ὁ Έμπέρ δήλωσε πώς ή άμνηστία που ζητούσαν οί Βνδορμευρς (Άποκοιμίζοντες), θα είχε σάν άποτέλεσμα την καλινόρθωση.

Η 'Επιτροπή τάχθηκε με τή γνώμη του Ροβεσπιέρου και του Κουτόν, που είταν αντίθετοι προς κάθε συμβιβασμό, έφ' δσον δὲν πατασσόταν ὁ φεντεραλισμός. Στις 2 Αυγούστου ὁ Κουτόν, υποστηριζόμενος άπ' τὸν Ροβεσπιέρο, πέτυχε να ψηφιστεί ή παραπομπή σέ δίκη του Γερωνδίνου Καρρά, επειδή είχε προτείνει άλλοτε την άποκατάσταση του θρόνου και την άνάρρηση σ' αυτόν του δούκα της Υόρκης.

Η 'Επιτροπή έπρεπε να φοβάται πώς οί ὀπαδοί της άμνηστίας και της άμεσης εφαρμογής του Συντάγματος θα πετύχαιναν να προσεταιριστούν τους Όμόσπονδους που προσέτρεχαν άπ' ὅλη τή Γαλλία, για να παρευρεθούν στον έορτασμό της 10ης Αυγούστου. Δέ δίστασε να προσφύγει σέ σοβαρά μέτρα. Έγκατέστησε μυστικούς πράχτορες στους έξοχικούς δρόμους που έφαγναν τους όμόσπονδους, άνοιγαν τὰ γραμάτά τους και συνελάμβαναν ὕσους τους φαίνονταν ὑποπτοι. Όταν ὁ βουλευτής Τιμπώ διαμαρτυρήθηκε, στις 5 Αυγούστου, για τις μέθοδες αυτές εκφοβισμού, ὁ Κουτόν τὸν κατηγόρησε πώς είναι συνένοχος των Όμο-

σπονδιακῶν κι ὁ Ροβεσπιέρος τὸν ἀποστόμωσε. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔθεσε τρακόσες χιλιάδες λίβρες στὴ διάθεση τοῦ Ἄνριῴ γιὰ τὴν ὀργάνωση ὑπηρεσίας μυστικῆς παρακολούθησης τῶν Ὁμόσπονδων και πενήντα χιλιάδες λίβρες στὴ διάθεση τοῦ Πὰς γιὰ τὴν ἀποζημίωση τῶν μὴ εὐπόρων μελῶν τῶν Ἐπιτροπῶν Ἐπαγρύπνησης τῶν Διαμερισμάτων (7 Αὐγούστου).

Τὰ προληπτικὰ αὐτὰ μέτρα φάνηκαν ἀποτελεσματικά. Μὲ τις κατηγήσεις τῶν Ἰακωβινῶν, πού ἔθεσαν στὴ διάθεσή τους τὴν αἰθουσά τους, μὲ τις περιποιήσεις και τὰ κομπλιμέντα τῶν Ὁρειῶν και τῆς Κομμούνας, διαλύθηκαν οἱ προκαταλήψεις τῶν Ὁμόσπονδων ἐναντίον τοῦ Παρισιοῦ. Κι ὄχι μονάχα δὲ δημιούργησαν δυσκολίες στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας, ἀλλὰ και σὲ σοβαρὰ περιστάσεις στάθηκαν οἱ πιὸ σταθεροὶ ὑποστηρικτὲς της, κι ὅταν θὰ γυρῶσουν στὶς ἐπαρχίες τους θὰ γίνουν οἱ ἱερακόστολοι τοῦ Εὐαγγελίου τῶν Ὁρειῶν. Θὰ φανοῦν μάλιστα τόσο πιστοί, ὥστε μὲ ρητὸ διάταγμα θὰ προσληφθοῦν και στὸ ἔργο τῆς διακυβέρνησης.

Στις 6 Αὐγούστου, ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Ὁμόσπονδων Κλώντ Ρουαγιέ, ἐφημέριος στὴ Σαλὸν-συρ-Σὸμ, ἀντιτάχτηκε σθεναρὰ κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος. «Αὐτὸ τὸ εὐχονται οἱ Feuillants, οἱ μετριοπαθεῖς, οἱ Ὁμοσπονδιακοί, οἱ ἀριστοκράτες και οἱ κάθε λογῆς ἐντελιαναστάτες!» Οἱ μετριοπαθεῖς δὲν τόλμησαν νὰ ζητήσουν τὴν ἀμνηστία, ὥστόσο ἀποτόλμησαν νὰ ζητήσουν νὰ θεθεῖ σὲ ἰσχύ τὸ Σύνταγμα, ἀσφαλῶς ἐπειδὴ νόμισαν πὼς μπορούσαν νὰ ὑπολογίζουιν στὴν ὑποστήριξη τῶν Ἐμπερτιστῶν. Ἡ ἰδέα τῆς προκήρυξης νέων ἐκλογῶν φαινόταν εὐχάριστη στοὺς Ἐμπερτιστὲς πού πίστευαν πὼς θὰ κερδίσουν ἔδρες στὴ Νομοθετικὴ και πὼς θ' ἀντικαταστήσουν στὴν ἡγεσία τῆς Κυβέρνησης ἀνθρώπους πού εἶχαν τάχα φθαρεῖ και πού δὲν ἀνέχονταν τὸν ἔλεγχό τους. Μόνο πού θάβηλαν πρῶτα νὰ μὴ δοθεῖ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι στοὺς Ὁμοσπονδιακοὺς.

Στις 11, λοιπόν, Αὐγούστου, ὁ Ντελακρουά, γιὰ ν' ἀποστομώσει, ὅπως εἶπε, ἐκείνους πού κατηγοροῦσαν τὴ Συμβατικὴ πὼς ἤθελε νὰ διαιωνίσει τὴν ὑπαρξή της, πρότεινε νὰ προετοιμάσουν τὴ σύγκληση νέας Συνέλευσης, προβαίνοντας ἀμεσα στὴν ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ ψηφοφόρους και σὸν καθορισμὸ τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Ἡ πρόταση, ὅπως γίνθηκε ἐτοι ἀπόρροια, μπροστὰ σὲ ἀδεία αἰθουσα, ἐνῶ ἀπουσίαζαν τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, ψηφίστηκε χωρὶς καμιά συζήτηση. Ὁ Ροβεσπιέρος ὅμως διαμαρτυρήθηκε τὸ ἴδιο βράδι στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβινῶν ἐναντίον τῆς αἰφνιδιαστικῆς αὐτῆς ψηφοφορίας. Σπάνια ὑπῆρξε τόσο βίαιος στὸ λόγο του, ὅσο τὸ βράδι αὐτό: «Στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ὅπου κλήθηκα παρὰ τὴ θέλησή μου, εἶδα πράγματα πού δὲ θὰ τόλμοῦσα ποτὲ νὰ τὰ ὑποψιασθῶ, εἶδα ἐκεῖ, ἀπὸ τὴ μιά μεριά, μέλη πατριῶτες νὰ βάζουν ὅλα τους τὰ δυνατὰ, καμιά φορὰ ἀνώφελα, γιὰ νὰ σώσουν τὴν πατρίδα τους, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη προδότες νὰ συναμοτοῦν και μέσα ἀκόμα στοὺς κόλπους τῆς Ἐπιτροπῆς και μὲ τὴν μάλιστα τόλμη, ὅσο μεγαλύτερη εἶταν ἡ ἀτιμωρησία πού μπορούσαν νὰ ἐπιτύχουν»... Ἀκουσα, διάβασα μὴ πρόταση πού

* Γιὰ νὰ καταλάβουμε τί ὑπαινίσσεται ὁ Ροβεσπιέρος, πρέπει νὰ

γίνηκε σήμερα τό πρωτό στή Συμβατική, και σās όμολογώ πώς και τώρα άκόμα δυσκολεύομαι νά τό πιστέψω. Δέ θά σαπίσω έγώ σάν άνώφελο μέλος μιάς 'Επιτροπής ή μιάς Συνέλευσης πού πρόκειται νά διαλυθεί. Θά μπορέσω νά θυσιάσω γιά τό καλό τής χώρας μου... Δηλώνω πώς τίποτε δέν μπρεί νά σώσει τή Δημοκρατία, άν γίνει δεκτή ή πρόταση πού γίνηκε σήμερα τό πρωτό νά διαλυθεί ή Συμβατική και ν' αντικατασταθεί μέ Νομοθετική συνέλευση». ('Όχι! όχι! φώναξε όλη ή Δέσχη). «Σκοπός αύτής τής πρότασης πού καταπολέμω είναι ν' άντικαταστήσει τά «κακαθαρμένα» μέλη τής σημερινής Συμβατικής μέ τούς άπεσταλμένους του Πίττ και του Κουβοίγγου».

Η άγανάκτηση του Ροβεσπιέρου δέν μπορεί νά εξηγηθεί άλλιώσ παρά μονάχα άπ' τό γεγονός ότι μερικοί άπ' τούς συναδέλφους του τής 'Επιτροπής, είχαν κι αύτοί τήν ίδια γνώμη μέ τόν Ντελακρουά και δέχονταν τήν άνανέωση τής Συμβατικής. Η στάση όμως τών 'Ομόσπονδων και τών 'Ιακωβίνων πού κάλεσαν τή Συμβατική νά παραμείνει στή θέση της, ματαίωσε τό τέχνασμα τών μετριοπαθών. Τό ψήφισμα πού έκδόθηκε μέ πρόταση, του Ντελακρουά άπόμεινε νεκρό γράμα. Του κάκου ό Γκοσσουέν και ό Ντελακρουά, στις 12 Αύγουστου, έπανελάβαν τήν αιώνα επίθεση κατά του Μπουσότ, άδικα ζήτησαν ν' αντικατασταθοϋν τ' άπόντα μέλη τής Συμβατικής, ό Πριέρ ντε λά Μάρν κι ό Σαιντ-Αντρέ, πού βρίσκονταν τότε μέ άποστολή στις στρατιές. Η ύποστήριξη τών 'Ομόσπονδων συνέτριψε κάθε αντίδραση. Τήν άλλη μέρα παρατάθηκε ή παραμονή τής 'Επιτροπής στήν έξουσία.

Τό σπουδαίο μέτρο, τέλος, τής μαζικής επιστράτευσης ψηφίστηκε γιατί τό ζήτησαν οι 'Ομόσπονδοι. Τήν ιδέα αύτή τήν έριξε ένας προπαγανδιστής πού δροϋσε στο Διεμέρισμα τής Οντιτέ, ό Σεβαστιανός Λακρουά, στις 28 'Ιουλίου: «Η ίδια ώρα δπου χτυποϋσε ή καμπάνα του συναγεμοϋ στο παλάτι του τυράννου, δπου γινόταν θρόνυαλα ό θρόνος του, ή ίδια ώρα ευχόμεσθε νάναι και τότε πού ή καμπάνα του συναγεμοϋ θά σημάνει ξανά, πού τό γενικό προσκλητήριο θά ήχησει σ' όλόκληρη τήν Δημοκρατία. Οι πατριώτες άς όπλιστοϋν, άς σχηματίσουν καινούργια τάγματα, άς μεταφέρουν πολεμοφόδια, αύτοί πού δε θάχουν ύπλα άς μεταφέρουν τρόφιμα, κι άς ζυμώνουν τό ψωμί οι γυναίκες, άς δοθει τό σύνθημα τής μάχης μέ τόν έθνικό ύμνο, και τότε, όχτώ μέρες ένθουσιασμοϋ θά μπορέσουν νά προσφέρουν περισσότερα στήν πατριδα άπό όχτώ χρόνια μαχών!» Η ιδέα αύτή είχε μεγάλη επιτυχία. Η Κομμούνα, μετά τά Διαμερίσματα τήν υιοθέτησε κι αύτή. Ζή-

---

θυμηθοϋμε πώς ή Συμβατική είχε παραπέμψει δυό μέρες πρωτότερα προς έξέταση στήν 'Επιτροπή τήν καταγγελία πού είχε κάνει ό Μόντώ έναντίον του Ρεμπέλ και του Μερλέν ντε Τιονβίλ, πού τούς κατηγοροϋσε πώς παράδωσαν τή Μαγεντία στον έχθρό. Ο Ροβεσπιέρος κι ό Κουτόν είταν πεπεισμένοι πώς οι δυό αύτοι άντιπρόσωποι είταν ένοχοι. Άναγκάστηκαν νά έπέμβουν στήν 'Επιτροπή γιά νά ζητήσουν νά συντάξει έκθεση κατηγορίας έναντίον τους, πράγμα πού δέν μπόρεσαν νά τό πετύχουν. Ο Τυριό, πού είχε υπερασπίσει τόν Ρεμπέλ και τόν Μερλέν ντε Τιονβίλ άπ' τό βήμα τής Συμβατικής, τοίς προστάτευε στήν 'Επιτροπή. Σ.τ.Σ.

της, στις 5 Αυγούστου, ν' αποφασιστεί ή άμηση επιστράτευση όλων τών πολιτών από δεκαέξη ως είκοσι πέντε χρονῶ. Οί 'Ομόσπονδοι κινητοποιήθηκαν δυὸ μέρες άργότερα, ο Ροβεσπιέρος δ-
 μως, όταν έμαθε τὸ οίκτρο άποτέλεσμα τῆς θορυβώδους στρατο-
 λογίας τών χωρικών πὸ διατάχτηκε στους γειτονικούς με τῆ Βανδέα
 Νομούς, τούς παρατηρήσανε πὸς ἡ μαζική στρατολογία εἶταν
 άνώφελη: «Δὲ λείπουν οί άντρες, εἶπε, αλλά οί στρατηγοί κ ὁ
 πατριωτισμός τους». Οί 'Ομόσπονδοι επέμειναν. 'Ο άντιπρόσωπὸς
 τους Ρουαγιέ δήλωσε, στις 12 Αυγούστου, στή Συμβατική: «Πρέ-
 πει τέλος πάντων νά δώσουμε ένα μεγάλο παράδειγμα στὸν κό-
 σμο, ένα φοβερό μάθημα στους συνασπισμένους τυράννους. Καλέ-
 στε τὸ λαό, καλέστε τον σὲ μαζική επιστράτευση, αὐτὴ μονάχα
 μπορεί νά ἐκμηδενίσει τόσους πολλούς ἐχθρούς!» Αὐτὴ τῆ φορά
 ὁ Δαντὼν κ ὁ Ροβεσπιέρος ὑποστήριξαν τὸ μέτρο. 'Ο Δαντὼν
 παρατήρησε πὸς ἡ επιστράτευση ἐπρεπε νά συνοδεύεται ἀπὸ ἀνά-
 λογη οἰκονομική κινητοποίηση. Ζήτησε νά ἐπιφορτίσουν τούς
 ἴδιους τούς 'Ομόσπονδους στις περιοχές τους νά ἐπιβλέψουν στήν
 καταγραφή τών δπλων, τών τροφίμων, τών πολεμοφοδίων κ αὶ
 ταυτόχρονα στήν επιστράτευση τών άνδρῶν. 'Ο Ροβεσπιέρος πρό-
 τεινε νά τούς ἐπιφορτίσουν ἐπιπλέον νά ὑποδείξουν τούς δραστή-
 ριους, τούς ἐνεργητικούς κ τούς ἐμπιστους πατριώτες πὸν θ' ἀν-
 τικαθιστούσαν τὸ ὑποκτα μέλη τών διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν. 'Επει-
 δὴ ἡ 'Επιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας δὲ βιαζόταν νά ἐνεργήσει γιά
 τὴν ψήφιση τοῦ Διατάγματος πὸς εἶχαν ζητήσει οί 'Ομόσπονδοι
 παρουσιάστηκαν ξανά στήν αἴθουσα τῆς 'Επιτροπῆς συνοδευόμε-
 νοι αὐτὴ τῆ φορά ἀπὸ ἀντιπροσώπους σαράντα ὀχτῶ Διαμερισμά-
 των, στις 16 Αυγούστου. 'Η 'Επιτροπὴ ὑπέκυψε, κ αὶ στις 23
 Αυγούστου ἡ Συμβατικὴ ψήφισε τὸ περίφημο διάταγμα πὸν
 συνέταξε ὁ Μπαρέρ με τῆ συνεργασία τοῦ Καρνό: «'Απ' τῆ
 στιγμή αὐτῆ, εἶλεγε τὸ διάταγμα, ὡς τότε ὅπου θά ἔχουν ἐκδιω-
 χθεῖ οί ἐχθροί ἀπ' τὸ ἔδαφος τῆς Δημοκρατίας, ὅλοι οί Γάλλοι
 θεωροῦνται μόνιμα ἐπιστρατευμένοι γιά τὴν ὑπηρεσία τών στρα-
 τιῶν. Οί νέοι θά πᾶνε νά πολεμήσουν, οί παντρεμένοι θά φτιά-
 χουν ὄπλα κ αὶ θά μεταφέρουν τρόφιμα, οί γυναῖκες θά φτιάχνουν
 στρατιωτικὲς σκηνές, ρούχα, κ αὶ θά ὑπηρετοῦν στὰ νοσοκομεία, οί
 γέροι θά ὀδηγοῦνται στις δημόσιες πλατείες γιά νά κεντρίζουν τὸ
 θάρρος τών πολεμιστῶν, νά κηρύσσουν τὸ μίσος κατὰ τών βασι-
 λιάδων κ αὶ τὴν ἐνότητα τῆς Δημοκρατίας. Τὰ δημόσια κτίρια θά
 μεταβληθοῦν σὲ στρατώνες, οί δημόσιες πλατείες σ' ἐργαστήρια κα-
 τασκευῆς ὄπλων, τὸ ἔδαφος τών ὑπογείων θά πλυθεῖ γιά νά βγεῖ
 τὸ νίτρο, κλπ.». "Ολοι οί νέοι ἀπὸ δεκαοχτῶ ὡς εἰκοσιπέντε
 χρονῶ οί ἄγαμοι ἢ χῆροι χωρὶς παιδιά, θά σχηματίζουν τὴν πρώτη,
 κλάση τῆς επιστράτευσης. Θά συγκεντρώνονταν χωρὶς ἀναβολὴ στήν
 πρωτεύουσα τῆς περιφέρειάς τους κ αὶ θά σχηματίζουν ἐκεῖ τάγ-
 ματα κάτω ἀπὸνα λάβαρο ὕπου θά εἶταν γραμμένες αὐτὲς οί λέ-
 ξεις: *'Ο Γαλλικὸς Λαὸς ἐπὶ ποδὸς πολέμου ἐναντίον τών τυράννων!*

Εἶταν ἡ πρώτη φορά στους νεότερους χρόνους ὅπου ὄλοι οἱ πόροι ἑνὸς ἔθνους πού βρισκόταν σὲ πόλεμο, ἄντρες, τροφίμα, ἐμπορεύματα, εἶχαν τεθεῖ στὴ διάθεση τῆς κυβέρνησης. Ἡ Δημοκρατία, κατὰ τὴ φράση τοῦ Μπαρέ, δὲν εἶταν πᾶ μιὰ μεγάλη πολιορκημένη πόλη, ἀλλὰ ἕνα ἐκτεταμένο στρατόπεδο.

Τὰ γεγονότα διέσφηναν ἐξαιρετικὰ τὸ ρόλο τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας. Δὲν μπορούσε πιά νὰ περιοριστεῖ στὸ ἔργο τῆς ἐπιτήρησης πού τῆς εἶχαν ἀναθέσει στὴν ἀρχή. Τώρα κυβερνᾷ καὶ διοικεῖ περισσότερο καὶ ἄπ' τοὺς ὑπουργοὺς πού δὲν εἶναι λιὰ παρὰ ὑπάλληλοι τῆς, καὶ αὐτὸ εἶναι τόσο ἀληθινό, πού ἡ Ἐπιτροπὴ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ἐνισχύσει τὸν ἑαυτὸ τῆς προσκαλώντας τεχνικούς πού τῆς λείπανε. Ἄπ' τὴν ἐποχὴ τῆς παραίτησης τοῦ Γκασπαρέν, ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἀριθμοῦσε πᾶ ἀνάμεσα στὰ μέλη τῆς κανέναν ἐξ ἐπαγγέλματος στρατιωτικό. Ὅταν ψηφίστηκε κατ' ἀρχὴν ἡ μαζικὴ ἐπιστράτευση, ἔσπευσε νὰ καλέσει ἄπ' τὴ στρατιὰ τοῦ Βορρά, ὅπου βρισκόταν μὲ ἀποστολή, τὸ λοχαγὸ τοῦ μηχανικοῦ Καρνὸ γιὰ νὰ τοῦ ἀναθέσει τὴ διεύθυνση τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ πρόσφερερ τὴ διεύθυνση τῶν πολεμικῶν βιομηχανιῶν σ' ἕναν ἄλλο μηχανικό, φίλο τοῦ Καρνὸ, τὸν Πριέρ ντὲ λά Κόντ-ντ' Ὀρ. Ὁ Καρνὸ καὶ ὁ Πριέρ ντὲ λά Κόντ-ντ' Ὀρ διορίστηκαν μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς στις 14 Αὐγούστου.

Ὁ Δαντὼν θῶθελε νὰ νομιμοποιήσει μιὰ τετελεσμένη κατάσταση, ἀνακηρύσσοντας τὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας σὲ προσωρινὴ κυβέρνηση. Ἐκανε τὴ σχετικὴ πρόταση τὴν 1η Αὐγούστου καὶ ζήτησε νὰ τεθεῖ στὴ διάθεση τῆς Ἐπιτροπῆς ποσὸν πενήντα ἑκατομμυρίων γιὰ μυστικὰ κοντύλια. Ὁ Ροβεσπιέρος ὁμῶς παρατήρησε πῶς καταστρέφοντας τὴ δραστηριότητα τῶν ὑπουργῶν, δὲν ἐπρόκειτο νὰ λειτουργήσῃ καλύτερα ὁ κυβερνητικὸς μηχανισμὸς, τὸ ἀντίθετο μάλιστα. Θὰ τὸν ἀποσυνέθεταν. Ὁ Ἐρὼ ντὲ Σεεὺλ κατέδειξε τὴν ἄλλη μέρα πῶς ἡ πρόταση τοῦ Δαντῶν εἶταν ἀνώφελη καὶ ἐπικίνδυνη. «Ἄν μᾶς ἀναγκάσουν νὰ καταπιαστοῦμε μὲ διοικητικὰ λεπτομέρειες, αὐξάνοντας τὸν ἀριθμὸ μας, τότε θὰ μᾶς καταστρέψουν». Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνέκρινε τὰ πενήντα ἑκατομμύρια γιὰ μυστικὰ κοντύλια, μὲ τὸν ὄρο πῶς θὰ ἔχει στὰ χέρια τῆς μόνο τὴ διαχείρησή τους, ἐνῶ τὰ χρήματα θὰ βρίσκονται στὸ Ταμεῖο τοῦ Κράτους. Εἶναι φῶς φανερό πῶς ἐνῶ ἡ Ἐπιτροπὴ περιποιόταν πάντα τὸν Δαντῶν, ὑπομαζόταν ὡστόσο πῶς εἶχε ὑστεροβουλίες. Μήπως δὲν εἶταν οἱ φίλοι τοῦ Δαντῶν καὶ κάποτε-κάποτε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δαντῶν, πού στὴ φοβερὴ αὐτὴ κρίση τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1793, τῆς εἶχαν προξενήσει τόσες δυσκολίες;

Ἡ Ἐπιτροπὴ ματαίωσε τὶς μηχανογραφίες τῶν μετριοπαθῶν μόνο χάρις στὴν ὑποστήριξη τῆς Κομμούνας καὶ τῶν Ἰακωβίνων. Πληροίαζαν, ὀλοένα καὶ περισσότερο, τὰ φλογερὰ ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα. Θὰ κατορθώσῃ ἀραγε νὰ τὰ συγκαταίησῃ; Πρῶτου σταθεροποιήσῃ τὴ θέση τῆς, τί ἐμπόδια πού θὰ ἔχει ἀκόμα νὰ ὑπερηθίησῃ!

Η ΕΞΟΡΜΗΣΗ ΤΟΥ ΕΜΠΕΡ ΚΑΙ Η ΑΠΑΡΧΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στηριζόμενος πάνω στις στρατιωτικές υπηρεσίες και στους πράχτορες που ο Μπουσούτ στέλνει στις στρατιές για να επιβλέπουν τους στρατηγούς και κάποτε - κάποτε και τους αντιπροσώπους, πλούσιος από πελατεία πολιτικών προσφύγων που μιὰ πρόωση ειρήνη θὰ τους παράδινε βορά στὰ χέρια τῶν πρώην κυρίων τους, ὁ Ἐμπέρ εἶναι, πάνω ἀπ' ὄλα, κηρυγμένος ὑπὲρ τοῦ πολέμου μέχρις ἐσχάτων, μέχρι τῆς τελικῆς νίκης. Γι' αὐτὸν εἶναι ἀκατανόητη μιὰ εἰρηνικὴ πολιτικὴ που δὲ θάναυ ταυτόχρονα καὶ πολιτικὴ μοναρχικῆς παλινόρθωσης. Ὁ Κλόοτς, που θέλει νὰ προεχτείνει τὰ ὄρια τῆς Γαλλίας μέχρι τὸ Ρῆνο, τὸν ὑποβοηθεῖ μὲ ὕλες του τις δυνάμεις καὶ ἡ ἐφημερίδα Βαταβὸς ἐπαναλαμβάνει «ἐν χορῶ» ὅσα γράφει ὁ *Μπάρμπα Ντυσσέν*.

Ὁ Ἐρῶ ντὲ Σεσέλ, που μαζί μὲ τὸν Μπαρῆρ διευθύνει στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας τὸ διπλωματικὸ τμήμα, ἔχει τις ἴδιες ἀντιλήψεις μὲ τὸ φίλο του Κλόοτς. Στέλνει στὴ Μυιούζ, στις 18 Αὐγούστου, τὸ μυστικὸ πράχτορα Κατύς, γιὰ νὰ προλειάνει τὴν ἔνωση μὲ τὴ Γαλλία τῆς μικρῆς αὐτῆς ἐργοστασιακῆς Δημοκρατίας που εἶναι σύμμαχος τῶν 13 καντονίων. Ἐνδιαφέρεται ιδιαίτερα γιὰ τὴ Σαβοῖα που τοῦ ἀνατέθηκε νὰ τὴν ὀργανώσει μετὰ τὴν προσάρτησή της κι ἀπ' ὅπου ἔφερε τὴ ματρῆσα του, τὴ μελαχροινὴ Ἀδέλα ντὲ Μπελλεγκάρντ. Ἡ Σαβοῖα ὑφίσταται ξανά εἰσβολὴ ἀπ' τοὺς Πεδεμόντιους. Ὁ Ἐρῶ προτείνει, στις 25 Αὐγούστου, νὰ στείλουν ἐκεῖ δυὸ ἀντιπροσώπους, τὸν Ντυμὰ καὶ τὸν Σιμόν, γιὰ ν' ἀπωθήσουν τὸν ἐχθρὸ καὶ νὰ καθησυχάσουν τοὺς κατοίκους σχετικὰ μὲ τὴν ἐντιμότητα τῆς Γαλλίας. Οἱ μετριοπαθεῖς ὅμως τῆς Συμβατικῆς, ὅλοι ἐκείνοι που ἐπικρότησαν τις ἀποπειρές τοῦ Δαντὸν γιὰ συμβιβασμὸ μὲ τοὺς τυράννους, ξυνίσουν τὰ μοῦτρα τους στὴν πρόταση αὐτή. Ὁ Ντυέμ, που μόλις πρὸ ὀλίγου ἀνακλήθηκε ἀπ' τὴν ἀποστολὴ του στὸ Βορρά, τὴν καταπολεμáει χαρακτηρισίζοντας ὑποπτο τὸν πατριωτισμὸ τῶν κατοίκων τῆς Σαβοῖας. Ὁ Γκροσσουέν ὑποστηρίζει τὸν Ντυέμ. Τοῦ κάκου ὁ Σιμόν, που κατάγεται ἀπ' τὴ Σαβοῖα, ἀπενθυμίζει πὼς οἱ συμπι-

τριώτες του συγκρότησαν ἕξη τάγματα ἐθελοντῶν πού πολεμοῦν καλά. Τοῦ κάκου ὁ Γαλλιέν φωνάζει πὼς ἡ Γαλλία θ' ἀτιμαζόταν ἂν ἐγκατέλειπε τοὺς κατοίκους τῆς Σαβοΐας πού ἔχει προσαρτηθεῖ σ' αὐτήν. Ἡ Συνέλευση ἔμεινε ψυχρή. Πρέπει νὰ ἐπέμβουν ὁ Πιέρ ντέ λά Μάρν καὶ ὁ Μπαρέρ γιὰ νὰ συγκατατεθεῖ ἡ Συμβατική καὶ νὰ βοηθήσει τὸ Λευκὸν Ὅρος.

Οἱ Ἐμπερτιστὲς εἶναι βέβαιοι, ὥστερ' ἀπ' αὐτὴ τὴ συζήτηση, πὼς στὴ Συμβατικὴ ὑπάρχει ἰσχυρὸ κόμμα εἰρηνοφίλων, δηλαδὴ κρυπτοβασιλικῶν. Σ' αὐτοὺς ἀποδίνουν τὶς παρεκκλίσεις τῆς δικτῆς τοῦ Κιουστίν, τὴν ἀθώωση τοῦ Ρεμπέλ καὶ τοῦ Μωρλέν ντέ Τιονβίλ πού συνθηκολόγησαν στὴ Μαγεντία, τοὺς κατατρεγμοὺς πού ὑφίσταται στὴ Βανδέυ ὁ Ροσσινιόλ, πού παύτηκε γιὰ μιὰ στιγμή ἀπ' τὸν Μπουρντόν ντέ λ' Οὐάζ καὶ τὸν Γκουπιγιώ ντέ Φοντναί, καὶ τοὺς κατατρεγμοὺς πού ὑφίστανται οἱ πράχτορες τοῦ Μπουσὸτ ἀπὸ μερικοὺς ἀντιπροσώπους.

Ὁ Ροβεσπιέρος ἀνέλαβε βέβαια τὴν υπεράσπιση τοῦ Ροσσινιόλ καὶ παίνεψε τὶς ὑπηρεσίες πού πρόσφεραν οἱ ἐπίτροποι τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου πού στάλθηκαν στὶς στρατιές (23 Αὐγούστου)· οἱ Ἐμπερτιστὲς ὅμως νομίζουν πὼς ἔχουν ἀρκετὴ δύναμη γιὰ ν' ἀρξίσουν τὴν ἐπίθεση κατὰ τῶν ἀντιπάλων τους. Ὁ Μπάρμπα Ντυσὸν δὲν περιορίζεται πιά μόνο νὰ χτυπάει τὸν Λαντὼν καὶ τοὺς φίλους του, «τοὺς προδότες πού κάθονται στὰ ἐδώλια τῶν Ὁρειῶν», ὅπως τοὺς χαρακτηρίζει. Θέλει ν' ἀποκαταστήσει τὴν ἐξουσία τῶν ὑπουργῶν καὶ νὰ τοὺς κάνει, αὐτοὺς καὶ τοὺς πράχτορές τους, ἀνεξάρτητους ἀπ' τὴ Συνέλευση, ἀπ' τοὺς ἀντιπροσώπους πού βρίσκονται ἔξω μὲ ἀποστολή, κι ἀπ' τὶς Ἐπιτροπές. «Ὁρεινοί, ἔγραψε στὸ ὑπ' ἀριθ. 275 φύλλο του, ἐφ' ὅσο θὰ σιφετριζόνται οἱ Ἐπιτροπές ὅλες τὶς ἐξουσίες, δὲν πρόκειται νὰ ἔχουμε ποτὲ κυβέρνηση, ἢ ἂν ἔχουμε, θάχουμε καμιά ἄθλια. Ἄν οἱ βασιλιάδες ἔκαναν τόσο κακὸ στὴ γῆ, αὐτὸ συνέβη γιὰτί τίποτα δὲν ἀντετίθετο στὴ θέλησή τους, ἀκριβῶς ὅπως καὶ στὴ θέληση τῶν Ἐπιτροπῶν σας... Δὲ θάχουμε ποτὲ ἐλευθερία, ἢ Συμβατικὴ μας θάναι μονάχα μιὰ χίμαιρα ἐφ' ὅσον οἱ ὑπουργοὶ δὲ θάναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ὑπηρέτες στὶς διαταγές τοῦ τελευταίου κλητῆρα τῆς Συμβατικῆς». Ὁ Ἐμπέρ ζητάει τολμηρὰ νὰ τεθεῖ ἀμέσως σὲ ἰσχύ τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Συντάγματος πού καθορίζει τὴν ἐκλογή τῶν ὑπουργῶν. Μνησικακοῦσε γιὰ τὴν ἀποτυχία πού εἶχε δοκιμάσει πρὶν ἀπὸ λίγο, στὶς 20 Αὐγούστου, ὅταν ἡ Συμβατικὴ ἐξέλεξε τὸν Παρέ, τὴν πρώτην γραμματίαν τοῦ Λαντὼν, στὸ Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν. Θάπαινε τὴ ρεβάνς, ὅταν τοὺς ὑπουργοὺς θὰ τοὺς ἐξέλεγε ὁ λαός! Ὁ Ροβεσπιέρος ἀντιμετώπισε τὶς μεγαλύτερες δυσκολίες γιὰ νὰ ἐμποδίσει τοὺς Ἰακωβίνοους ν' ἀκολουθήσουν τὸν Ἐμπέρ καὶ νὰ ζητήσουν ὅπως κι αὐτὸς τὴν ἀνανέωση τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου μὲ τὴ λαϊκὴ ψῆφο.

Οἱ Ἐμπερτιστὲς δυνάμωσαν τὴν ἐκστρατεία τους. Παραπονέθηκαν γιὰ τὴ διατήρηση τῶν εὐγενῶν στὶς θέσεις τους, γιὰ τὶς

καταδιώξεις έναντίον τῶν πατριωτῶν σὲ μερικὲς περιοχὲς ὅπως στὸ Νανσὺ (ὑπόθεση Μωζέρο), γιὰ τὴν προστασία πού ἔδινε ἡ Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας στοὺς ἀριστοκράτες, γιὰ τὴν ἀγοπορία τῆς νὰ παραπέμψει σὲ δίκη τοὺς Γερωνδίνους καὶ τὴ Μαρία Ἀντουανέτα. Κατέδειξαν πῶς ὁ βασιλισμὸς κυριαρχεῖ στὰ θεάματα τοῦ Παρισιοῦ ὅπου παίζονται μέσα σὲ χειροκροτήματα ἔργα σὰν τὴν *Παρμελά*, ὅπου ἀκούγεται τὸ ἐγκώμιο τῶν εὐγενῶν καὶ τῆς ἀγγλικῆς κυβέρνησης, καὶ σὰν τὴν *Ἀντέλ ντε Σασὺ*, ἔργο ὅπου παρουσιάζεται μιὰ βασίλισσα μὲ τὸ γιό τῆς νὰ κρατιοῦνται ἄνδρα σὲ μιὰ φυλακὴ καὶ ὕστερα νὰ ἀπελευθερώνονται καὶ νὰ ἀποκατασταίνονται στὰ δικαιώματα καὶ στὶς τιμὲς τους. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπαγόρευε αὐτὰ τὰ δυὸ ὑποπτα ἔργα.

Ἐξ αἰτίας τῆς ξηρασίας πού εἶχε σταματήσει τοὺς νερόμυλους, ἡ σιτοδεία ξαναπαρουσιάστηκε στὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου· τὸ κύμα τῆς ἀγανάκτησης φούσκωνε. Ὁ Ἐμπὲρ δὲν τᾶβαζε πιά μόνο μὲ τοὺς προαγοραστὲς, ἀλλὰ μὲ ὅλη τὴν τάξη τῶν ἐμπόρων, σ' ἓνα ἄρθρο πού θὰ τὸ ζήτησαν οἱ ἀντίζηλοί του οἱ Λυσσασμένοι.

«Ἡ Πατρίδα : Δὲν τὴν Χ..... Οἱ ἔμποροι δὲν ἔχουν πατρίδα. Ὅσο νόμιζαν πῶς ἡ Ἐπανάσταση θὰ τοὺς εἶταν χρήσιμη, τὴν ὑποστήριξαν, βόηθησαν τοὺς Ἀβράκωτους γιὰ νὰ καταστρέψουν τὴν τάξη τῶν εὐγενῶν καὶ τ' ἀριστοκρατικὰ δικαστήρια, μὲ τὸ σκοπὸ ὅμως νὰ μπουρνοῦν αὐτοὶ στὴ θέση τῶν ἀριστοκρατῶν. Ἔτσι, ἀπὸ τότε πού δὲν ὑπάρχουν πιά ἐνεργοὶ καὶ παθητικοὶ πολῖτες, ἀπὸ τότε πού ὁ φουκαράς Ἀβράκωτος ἀπολαμβάνει τὰ ἴδια δικαιώματα μὲ τὸν πλούσιο καταχραστὴ τῶν δημοσίων φόρων, οἱ κύναιδοι ἄλλαξαν κόμμα καὶ κινεῖν θεοὺς καὶ δαίμονες γιὰ νὰ καταστρέψουν τὴ Δημοκρατία. Ἔχουν προαγοράσει ὅλα τὰ τρόφιμα γιὰ νὰ τὸ ξαναπουλήσουν ὡὰ μὲ ὡὰ χρυσάφι ἢ γιὰ νὰ μᾶς φέρουν τὴ σιτοδεία...» (ἀριθ. 279).

Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἔφταναν καὶ ἄσκημα νέα ἀπ' τὶς ἐπαρχίες. Οἱ βασιλόφρονες καὶ οἱ «Χλιαροὶ» κινούνταν γιὰ νὰ παρεμποδίσουν τὴ μαζικὴ ἐπιστράτευση: ὀχλαγωγικὲς συγκεντρώσεις στὸ Σέν-ἔ-Μάρν στὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου, ἀναβρασμὸς στὴ Ρέν, ἀνταρσία στὴν περιφέρεια τοῦ Σαιν-Πὼλ (27 Αὐγούστου), στάση στὴν Ἀμπεβίλ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ὑπόπτων (27 Αὐγούστου), συνωμοσιὲς στὴ Ρουέν, στάση τοῦ ἴου συντάγματος τῶν δραγόνων στὸ Λάν (28 Αὐγούστου), ὀχλαγωγικὴ συγκέντρωση ἀνυπόταχτων καὶ λιποταχτῶν στὸν Ἀνω-Γαροῦνα καὶ στὸ Ἀριέζ (30 Αὐγούστου) κλπ.

Οἱ Ἐμπερτιστὲς δὲν περιορίζονται πιά νὰ νοθεύουν τὴ Συμβατικὴ καὶ τὴν κυβέρνηση. Προστοιμάζουν Νέα Ἡμέρα. Ἐφτασε ἡ ὥρα, σκέφτονταν νὰ πάρουν κι αὐτοὶ τὴν ἐξουσία μὲ τὴ σειρά τους.

Ὁ Ἐμπὲρ προτείνει στοὺς Ἰακωβίνους, στὶς 28 Αὐγούστου, νὰ ἀπευθίνοιν ὑπόμνημα στὴ Συμβατικὴ καὶ νὰ ζητοῦν τὴν ἐκαθίριση τῶν ἐπιτελείων, τὴν παύση τῶν εὐγενῶν καὶ μέτρα κοινῆς σωτηρίας. Τὰ αἰτήματα θὰ ὑποστηρηχτοῦν ἀπ' τὰ 48 Διαμερίσματα καὶ ἀπ' τὶς λαϊκὲς ὀργανώσεις τοῦ Παρισιοῦ. Ἡ πρότασι

τον άποσπᾶ πολλά χειροκροτήματα. Ὁ Ὁμόσπονδος Μπουά παρασύρεται σέ άπειλές έναντίον τῆς Συμβατικῆς. Τόν άνακαλοῦν στήν τάξη, μά τά θεωρεῖα τόν έπευφημοῦν. Ὁ παλιός αντιπρόσωπος τῶν Ὁμόσπονδων, ὁ Ρουαγιέ, ύποστηρίζει τήν αίτηση πού άποφασίζεται κατ' άρχήν νά ύποβληθεῖ.

Τήν ἄλλη μέρα, ὁ Μπιλλῶ-Βαρέν, πού έπιστρέφει άπ' τή στρατιᾶ τοῦ Βορρά, καταγγέλλει τήν έξάρθρωση τοῦ στρατοῦ πού έπακολούθησε μετά τήν άπώλεια τοῦ στρατοπέδου τοῦ Φαμάρ. Ἐπικρίνει μπροστά στή Συμβατική τήν κυβερνητική άδράνεια. Προτείνει νά συσταθεῖ Ἐπιτροπή πού θ' αναλάβει νά έπαγρυνεῖ γιά τήν έφαρμογή τῶν νόμων και νά στέλνει τούς ένόχους στή λαμητόμο. Μάταια προσπαθεῖ ὁ Ροβεσπιέρος ν' άποτρέψει τό χτύπημα πού κατάφερε πρό ὀλίγου ὁ Μπιλλῶ στήν Ἐπιτροπή Κοινῆς Σωτηρίας. Ἡ Ἐπιτροπή πού προτάθηκε, θ' ανταγωνιζόταν άναγκαστικά τήν Ἐπιτροπή Κοινῆς Σωτηρίας, θά τήν παρελυσ και θ' άποτελοῦσε πηγή ταραχῶν και συγκρούσεων. «Υπάρχει φόβος πῶς ἡ Ἐπιτροπή αὐτή θ' άπασχολεῖται περισσότερο μέ προσωπικές έχθρες, παρά μέ τήν έντιμη έπαγρύνηση στήν έφαρμογή τῶν νόμων και πῶς θά καταντήσῃ έτσι πραγματική Ἐπιτροπή κατασυκοφάντησης. Δέν είναι σήμερα ἡ πρώτη ἄλλωστε φορᾶ πού αντίλαμβάνομαι πῶς ὑπάρχει καταχθόνιο σύστημα πού άποσκολεῖ νά παραλύσει τήν Ἐπιτροπή Κοινῆς Σωτηρίας άκόνοτα τάχα πῶς τῆ βοηθεῖ στίς έργασίες της!» Ἡ Συνέλευση μένει ψυχρή κι άποδοκιμάζει μάλιστα μέ μουρμουρητά. Ὁ Δαντῶν έρχεται νά βοηθήσῃ τόν Ροβεσπιέρο, ὁ ὁποῖος τόν εἰχε ὑπερασπίσει τρεῖς μέρες νωρίτερα στή Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων. «Ἡ Ἐπιτροπή Κοινῆς Σωτηρίας πιέζει κιόλας τό Ἐκτελεστικό Συμβούλιο. Ἄν συστήσετε και νέα Ἐπιτροπή, αὐτή θά πιέζει τήν Ἐπιτροπή Κοινῆς Σωτηρίας κ' ἴσως, αντί νά δημιουργήσετε καινούργια δράση, θά δημιουργήσετε μιᾶ νέα Ἱερή Ἐξέταση». Ἀφοῦ εἶπε αὐτά, ὁ Δαντῶν, πιστός στή συνηθισμένη ταχτική του, προτείνει ένα συμβιβασμό. Τό καλύτερο είναι νά προσκολληθοῦν τρία νέα μέλη στήν Ἐπιτροπή Κοινῆς Σωτηρίας. Ἡ πρότασή του παραπέμπεται στήν Ἐπιτροπή. Ἡ τελευταία δέ βιάζεται νά ὑποβάλει τόν κατάλογο τῶν τριῶν νέων μελῶν πού θέλουν νά τῆς προσκολληθοῦν, γιατί δέ θά μπορούσε ν' άποφύγει και νά μὴν περιλάβῃ σ' αὐτά και τόν Μπιλλῶ. Κάνει λοιπόν τήν πάπια.

Οἱ Ἐμπεριστῆς δῆμος κυριαρχοῦν στή Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων κι ὁ Δαντῶν, γιά ν' άνακτῆσῃ τῆ δημοτικότητα πού τοῦ ξεφεύγει, άρχίζει νά δρῦεται μαζί τους. Στίς 20 Ἀυγούστου, διακηρύσσει μπροστά στή Λέσχη πῶς ἡ Συμβατική μαζί μέ τό λαό θά κάνει τρίτη Ἐπανάσταση, άν χρειαστεῖ, «γιά νά ὀλοκληρώσει επιτέλους αὐτή τήν αναγέννηση, άπό τήν ὁποία περιμένει τήν εὐτυχία του, πού μέχρι τώρα καθυστερήθηκε άπ' τὰ τέρατα πού τήν πρόσδωσαν». Ὑστερα ὁ Ρουαγιέ επικαλεῖται τό παράδειγμα τοῦ Μαρά. Γιατί δέν άκουσαν τίς συμβουλές του; «Δέν άκοῦν περισ-

σότερο αὐτοὺς ποὺ μλοῦν σήμερα. Λοιπόν, πρέπει κανένας νὰ πεθάνει γιὰ νὰ ἔχει δίκιο. Ἄς βάλουμε τὴν τρομοκρατία στὴν ἡμερησία διάταξη! Εἶναι ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ ζυμνήσουμε τὸ λαὸ καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσουμε νὰ σωθεῖ μοναχὸς του!» Ὁ Ρουαγιέ ἐπιφορτίστηκε νὰ προτείνει νέα τροπολογία (εἶταν τετάρτη κατὰ σειρά) τοῦ αἰτιήματος ποὺ τὴν πρωτοβουλία γι αὐτὸ τὴν εἶχει πάρει ὁ Ἐμπέρ.

Ὁ Ροβεσπιέρος κατέβαλλε ἀπεγνωσμένες προσπάθειες γιὰ νὰ προλάβει τὸ κίνημα ποὺ προαναγγελλόταν. Τὰ γεγονότα ὅμως ὑποβοηθοῦσαν τοὺς Ἐμπερτιστές. Στις 2 τοῦ Σεπτέμβρη, ἓνας ἐπίτροπος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου ποὺ ἐπέστρεφε ἀπ' τὴ Μεσημβρινὴ Γαλλία, ὁ Σουλές, φέρνει τὴν εἶδηση πὼς οἱ Ἄγλοι μίηκαν στὴν Τουλώνα στις 26 Αὐγούστου. Ἀμέσως ὁ Μπιλλὸ-Βαρὲν ἀνεβαίνει στὸ βῆμα γιὰ νὰ καθήσει στὸ σκαμνὶ τὴν Ἐπατροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ποὺ κράτησε μυστικὴ τὴν εἶδηση. Τὸ ἴδιο βράδι, στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, οἱ Ἐμπερτιστές πετυχαίνουν τὴν ἐνωσὴ τους μὲ τὸ Σύλλογο τῶν δημοκρατικῶν ἐπαναστατικῶν παρὰ τοὺς δεσμοὺς τῆς προεδρίας τους Κλαίρης Λακόμπ μὲ τὸν Θεόφιλο Λεκλέρ. Ὁ Ἐμπέρ προκαλεῖ ἀπόφαση ἐπιπλέον πὼς ἡ Λέσχη θὰ συνέλθει τὴν ἄλλη μέρα στις 9, γιὰ νὰ πάει στὴ Συμβατικὴ μαζὶ μὲ τὰ Διμερίσματα καὶ μὲ τὶς λαϊκῆς ὀργανώσεις.

Ὁ Ροβεσπιέρος κέρδισε δυὸ μέρες ἀκόμα. Οἱ Ἰακωβίνοι δὲν ἐμφανίστηκαν στὴ Συμβατικὴ οὔτε στις 3, οὔτε στις 4 τοῦ Σεπτέμβρη. Στις 4 ὅμως, ἐπισημοποιήθηκε ἡ εἶδηση τῆς εἰσόδου τῶν Ἄγγλων στὴν Τουλώνα. Τὸ πρωτὶ, οἱ Ἐμπερτιστές κλητοποίησαν τὸ στρατό τους. Κλειδαράδες κ' ἐργάτες οἰκοδομῶν συγκεντρώνονται στοὺς δρόμους τοῦ Τάμπλ καὶ τοῦ Σαιντ-Ἄβουά καὶ πηγαίνουν στὴν Κομμούνα νὰ ζητήσουν αὔξηση ἡμερομισθίων. Ὁ ἀντιπρόσωπός τους ρωτᾷ τὸν Πάς: «Υπάρχουν τροφίμα στὸ Παρίσι; Ἄν ὑπάρχουν, δότες μας, ἂν δὲν ὑπάρχουν, πέστε μας τὸ λόγο. Ὁ λαὸς σηκώθηκε, οἱ Ἀβράκωτοι ποὺ ἔκαναν τὴν Ἐπανάσταση σᾶς προσφέρουν τὰ μπράτσα τους, τὸν καιρὸ τους, τὴ ζωὴ τους!» Ὁ Σωμέτ, γιὰ νὰ καθησυχάσει τοὺς διαδηλωτῆς ἢ γιὰ ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπ' τὴν εὐθύνη, τρέχει στὴ Συμβατικὴ. Ἐκεῖ ἀποσπᾷ τὸ ψήφισμα, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Συνέλευση ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωση νὰ θέσει σ' ἐφαρμογὴ μέσα σὲ ὄχτῳ μέρες τὴ διατίμηση ὅλων τῶν τροφίμων καὶ τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, μὲ ἄλλα λόγια τὴ γενικὴ διατίμηση. Ἡ ἐντύπωση εἶταν μηδέν. «Δὲ χρειάζομαστε ὑποσχέσεις, θέλουμε ψωμὶ καὶ ἀμέσως μάλιστα», φώναζε τὸ πλῆθος ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχε μεγαλώσει. Τότε ὁ Σωμέτ ἀνεβαίνει πάνω σ' ἓνα τραπέζι: «Κ' ἐγώ, εἶπε, εἶμουνα φτωχὸς κ' ἐπομένως ξέρω τί εἶναι φτώχεια! Ἐδῶ πρόκειται γι ἀνοιχτὸ πόλεμο τῶν πλουσίων ἐναντίον τῶν φτωχῶν, οἱ πλούσιοι θέλουν νὰ μᾶς τσακίσουν. Ἐ! λοιπόν, πρέπει νὰ τοὺς προλάβουμε, πρέπει νὰ τοὺς συντρίψουμε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι.

τή δύναμη τὴν ἔχουμε στὰ χέρια μας!» Κι ὁ Σωμέτ καλεῖ τὴν Κομ-
 μούνα νὰ ζητήσει ἀπ' τὴ Συμβατική νὰ ὀργανώσει ἄμεσα ἐπανα-
 στατικό στρατό «μὲ τὸ σκοπὸ νὰ μεταφερθεῖ στὴν ὑπαίθρο ὅπου
 τὸ σιτάρι εἶναι ἐπιταγμένο, νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἐπίταξη, νὰ
 διευκολύνει τὶς ἀποστολὲς τῶν τροφίμων, νὰ σταματήσει τὶς μα-
 νοῦβρες τῶν ἐγωιστῶν πλουσίων καὶ νὰ τοὺς παραδώσει στὴν
 ἐκδίκηση τῶν νόμων». Ὁ Ἐμπέρ καλεῖ τοὺς ἐργάτες νὰ σταμα-
 τήσουν τὴν ἐπομένῃ τὶς δουλειές τους γιὰ νὰ πῦνε μαζικὰ μὲ τὸ
 λαὸ στὴ Συνέλευση: «Νὰ τὴν περιζώσει ὅπως ἔκανε στὶς 10 Αὐ-
 γούστου, στὶς 2 τοῦ Σεπτέμβρη καὶ στὶς 31 τοῦ Μᾶη, καὶ νὰ μὴν
 ἐγκαταλείψει τὴ θέση αὐτὴ ὡς ὅτου ἡ ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία
 υἱοθετήσει τὰ μέτρα ἐκεῖνα πού θὰ μπορέσουν νὰ μᾶς σώσουν.
 Ὁ ἐπαναστατικὸς στρατὸς νὰ φύγει τὴν ἴδια στιγμὴ πού θὰ ἐκ-
 δοθεῖ τὸ Διάταγμα, προπάντων ὅμως ἡ γκυλοτίνα νὰ ὑπάρχει
 σὲ κάθε σχηματισμὸ, σὲ κάθε φάλαγγα τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ!» Τὰ
 περισσότερα Διαμερίσματα παρέτειναν τὶς συνεδριάσεις τους μέχρι
 πολὺ ἄργα τὴ νύχτα, ἕνα μάλιστα ἀπ' αὐτά, τὸ Διαμερίσμα τῶν
 Ἀβράκωτων, αὐτουνακηρύχτηκε σὲ κατάσταση ἐπανάστασης κατὰ
 τῶν πλουσίων.

Γιὰ νὰ πετύχουν μιὰ δευτέρη 10η Αὐγούστου ἢ μιὰ 31η Μα-
 ίου πού προετομαζόταν, ἔπρεπε νὰ παρασύρουν καὶ τοὺς Ἰακω-
 βίνους, ὅπως εἶχαν κάνει τότε, τὴν παραμονὴ τῶν μεγάλων ἐκεί-
 νων ἡμερῶν. Μάταια ὁ Ροβεσπιέρος, ὑποβοηθούμενος ἀπ' τὸν
 Ρενωντέν, εἶπε στὴ Λέσχη ν' ἀποφύγει μιὰ ἐξέγερση πού θὰ
 γέμιζε χαρὰ τοὺς ἀριστοκράτες. Μάταια κατάγγειλε πὺς ὑπάρχει
 συνωμοσία πού ἀποσκοπεῖ νὰ θερίσει μὲ τὴν πείνα τὸ Παρίσι καὶ
 νὰ τὸ βυθίσει στὸ αἷμα. Μάταια ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωση, ἐξ ὀνό-
 ματος τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας, νὰ προνοήσει γιὰ τὶς
 ἀνάγκες τοῦ λαοῦ καὶ νὰ πατάξει τὶς προαγορὲς. Ἡ ἔκλησή του
 γιὰ ἡσυχία δὲν εἰσακούστηκε. Ὁ Ρουαγιέ τᾶβαλε μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ
 πού περιέκλεινε στοὺς κόλπους τῆς διεστραμένους ἀνθρώπους.
 Ὁ Μπαρέρ, εἶπε, «ἀκολουθήσε στρεβλὸ δρόμο στὴν Ἐπανάσταση». Μάταια ὁ
 Ροβεσπιέρος ὑπεράσπισε τὸν Μπαρέρ, πού εἶταν ἀδύ-
 νατος μὲν, ἀλλὰ ἐνεργητικὸς καὶ χρήσιμος. Ὁ Ρουαγιέ συνέχισε
 τὶς ἐπιθέσεις του καὶ εἶπε στοὺς Ἰακωβίνους πὺς εἶναι αἰσχος
 τους νὰ δευλιάζουν: «Τί κάνετε ὀχτὸ μέρης τώρα; Τίποτα. Δεῖξτε
 καὶ τώρα τὸ ἴδιο σθένος μ' ἐκεῖνο πού δεῖξατε στὶς δύσκολες ἐκεί-
 νες μέρες, ὅπου σώσατε τὴ λευτεριά. Σᾶς ἐξορκίζω, ἀλλάξτε τα-
 χτική, ριχτεῖτε στὴ δράση καὶ μὴ μιλάτε πιά!» Ἀπέσπασε φρενι-
 τιώδη χειροκροτήματα. Ὁ Ροβεσπιέρος σῶπασε. Εἶταν ἀδύνατο
 νὰ σταματήσει τὸ κίνημα. Τὴν ἄλλη μέρα, στὶς 5 τοῦ Σεπτέμβρη,
 ἐκίνησε ἀπ' τὸ Δημαρχεῖο μιὰ μακριὰ πομπή, μ' ἐπικεφαλῆς τὸν
 Πᾶς καὶ τὸν Σωμέτ, γιὰ τὴ Συμβατική. Οἱ διαδηλωτὲς κρατοῦ-
 σαν κλακὶτ ὅπου εἶταν γραμμένα: *Πόλεμο στους τυράννους! Πό-
 λεμο στους ἀριστοκράτες! Πόλεμο στους προαγοραστὲς!*

Ἡ Συνέλευση, πού περίμενε αὐτὴ τὴν ἐπίσκεψη, εἶχε ψηφί-

σει μόλις πρό ὀλίγου ἀσιγήτητί, ὕστερ' ἀπὸ εἰσήγησι τοῦ Μερ-
λέν ντὲ Ντουαί, τῆ διαίρεση τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου σὲ
τέσσερα τμήματα ποῦ θὰ λειτουργοῦσαν ταυτόχρονα. Ὁ Πᾶς ἐξή-
γησε, ἐξ ὀνόματος τῆς Κομμούνας καὶ τῶν Διαμερισμάτων, πὼς ὁ
λαὸς εἶχε ἀποκάμει ἀπ' τῆ σιτοδεία ποῦ ὀφειλόταν στὸν ἐγωϊσμὸ τῶν
πλουτοκρατῶν καὶ στὶς μαυοῦβρες τῶν προαγοραστῶν. Ὁ Σωμέτ
διάβασε τὸ ὑπόμνημα μὲ τὰ αἰτήματα. Τὸ ὑπόμνημα ζητοῦσε τὸ
σχηματισμὸ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ ποῦ εἶχε κίβλας θεσπιστεῖ
μετὰ τὴν 2ῃ Ἰουνίου καὶ ποῦ ἡ ραδιουργία καὶ τὸ δόξος τῶν ἐνό-
χων εἶχε προκαλέσει τὴν ἀναβολὴ τῆς συγκρότησής του. Ἡ γκυλο-
τίνα θάπρεπε νὰ συνοδεύει τὸ στρατό. Ὁ Ροβεσπιέρος, ποῦ προή-
δρευε, ἀπάντησε στὸν Σωμέτ πὼς ὁ λαὸς μποροῦσε νὰ ὑπολογίσει
στὶς φροντίδες τῆς Συμβατικῆς. «Ἄς συσπειρωθοῦν γύρω της οἱ
καλοὶ πολῖτες!» κατέληξε ὁ Ροβεσπιέρος, σὰ ν' ἀπειλοῦνταν ἡ Συνέ-
λευση.

Ὁ Μπιλὼ Βαρὲν ὑπερθεμάτισε στὰ αἰτήματα τῶν διαδη-
λωτῶν. Ζήτησε τὴ σύληψη τῶν ὑπόπτων. Ἐπανελάβε τὴν προ-
γενέστερη πρότασή του γιὰ σύσταση Ἐπιτροπῆς Ἐλαγρούνησης,
γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν νόμων. «Ἄν οἱ ἐπαναστάσεις τραβοῦν σὲ
μάκρος, αὐτὸ γίνεται γιὰτὶ δὲν παίρνουν πάντοτε παρὰ μονάχα ἡμί-
μετρα!» Μάταια ὁ Σαιντ-Ἀντρέ ἀναγγέλλει, γιὰ νὰ κερδίσει καιρὸ,
πὼς ἡ Ἐπιτροπὴ Κανῆς Σωτηρίας θὰ συζητήσει τὰ μέτρα ποῦ
προτάθηκαν. Ὁ Μπιλὼ - Βαρὲν τὸν διέκοψε ἀτόμα : «Θάταν
καταπληχτικὸ νὰ περνᾶμε τὸν καιρὸ μας μὲ συζητήσεις. Πρέπει
νὰ δράσουμε!» Μάταια ὁ Μπαζιζο προσπαθεῖ νὰ ὑποστηρίξει τὴν
ἐπιτροπὴ ἐπιστῶντας τὴν προσοχὴ της στοὺς δημαγωγοὺς τῶν
Διαμερισμάτων ποῦ θὰ μποροῦσε κάλλιστα νὰ εἶναι πράχτορες τα-
ραχῶν στὰ χέρια τῆς ἀριστοκρατίας, ὅπως στὴ Λυών, στὴ Μασσα-
λία, στὴν Τουλώνα. Τὸν διέκοψαν μὲ μουρμουρητὰ ἀποδοκιμασίας,
κι ὁ Δαντῶν, ἐπιθυμῶντας ν' ἀνακτήσει τὴ δημοτικότητά του,
δρμάει στὸ βῆμα. «Πρέπει νὰ ἐπωφεληθοῦμε, εἶπε, ἀπ' τὴν ὑπέροχη
ἀνάταση τοῦ λαοῦ ποῦ οἱ εὐχές του ὑπαγορεύονται ἀπ' τὸ ἐθνικὸ
πνεῦμα. Πρέπει νὰ θεσπίσουμε ἀμέσως τώρα τὸ σχηματισμὸ ἐπα-
ναστατικοῦ στρατοῦ, χωρὶς νὰ περιμένουμε εἰσήγησι». Πρῶτине
γιὰ τὴ ματαίωση τῶν ραδιουργιῶν τῶν ἀριστοκρατῶν γιὰ τίς ὁποῖες
εἶχε μιλήσει ὁ Μπαζιζο, νὰ πληρώσουν σαράντα σὸλδια ἀποζημί-
ωση κατὰ συνδριάση στοὺς Ἀβράκωτους ποῦ θὰ πῆγαιναν στὶς
συνελεύσεις τῶν Διαμερισμάτων, καὶ οἱ συνεδριάσεις αὐτὲς νὰ πε-
ριοριστοῦν σὲ δυὸ τὴν ἐβδομάδα. Πρῶτине ἀκόμα νὰ χορηγήσουν
πίστωση ἑκατὸ ἑκατομμυρίων στὰ ἐργοστάσια κατασκευῆς ὀπλῶν
καὶ νὰ ἐπιταχύνουν τὸ ρυθμὸ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ
δικαστηρίου. Ὅλα τὰ μέτρα αὐτὰ ψηφίστηκαν.

Ὁ Μπιλὼ-Βαρὲν ἀκούρατος ξανάθεσε ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτη-
μα τῆς σύληψης τῶν ὑπόπτων καὶ πέτυχε ψήφισμα ποῦ, σύμφωνα
μ' αὐτό, τὰ μέλη τῶν ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπῶν ποῦ εἶταν ἐπι-
φορτισμένα νὰ τοὺς ἐπιβλέπουν, θάπαιρναν ἀπὸ δῶ κ' ἐμπρὸς μι-

σθό. Πέτυχε ακόμα να ψηφιστεί η παραπομπή στο επαναστατικό δικαστήριο των πρώην ύπουργών Κλαβιέρ και Λεμπρέν, και η μακρά και θορυβώδης αυτή συνεδρίαση λύθηκε τέλος αφού αναγορεύτηκε πρόεδρος της Συνέλευσης ο Μπιλλώ, σε αντικατάσταση του Ροβερπύερου που η εντολή του έληγε πιά

Την άλλη μέρα, η Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας, που τό είχε πάρει πιά απόφαση, ζήτησε απ' τή Συμβατική να τής προσκολλήσει τρία νέα μέλη: τόν Μπιλλώ-Βαρέν, τόν Κολό ντ' Ερμουά και τόν Γκρανέ. Ο Γκαστόν παραπονέθηκε πώς η Έπιτροπή δέν ενέτεινε μέ αρκετή δραστηριότητα τήν πολιορκία τής Λυών. Ο Δαντών τήν κατέκρινε πώς κάνει μεγάλες οικονομίες στα λεφτά: «Πάρτε μιὰ μανιβέλλα, προσαρμόστε τη στο μεγάλο τροχό, και δόστε έτσι μιὰ γερή ώθηση στην πολιτική μηχανή. Μεταχειριστείτε για τό σκοπό αυτό τα μεγάλα μέσα που ύπαγορεύει η αγάπη προς τήν πατρίδα, ειδημη θα φανείτε ανάξιοι των λειτουργημάτων που σās έχουν εμπιστευτεί.» Ο Γκαστόν, ένθουσιασμένος, πρότεινε να προσληφθει κι ο Δαντών, που εΐταν επαναστατικό κεφάλι, στην Έπιτροπή. Έτσι κι απόφασισε η Συμβατική. Αλλά μόνο ο Μπιλλώ-Βαρέν κι ο Κολλό δέχτηκαν τήν εκλογή τους. Ο Δαντών κι ο Γκρανέ άρνήθηκαν. Η άρνηση του Δαντών, που τή δικαιολόγησε λέγοντας πώς ήθελε έτσι ν' άποδείξει στους κατηγορούς τους, τήν άφιλοκέρδειά του, εΐταν σοβαρό γεγονός, γιατί ο Δαντών εΐταν τότε «δ,τι θα εΐταν σήμερα ένας δυνατός ύπουργός;» που θ' άποποιούνταν τήν έξουσία. Θα γινόταν και παρα τή θέλησή του εστία αντιπολίτευσης. Ακόμα κι όταν φαινόταν πώς ύποστηρίζει τήν Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας, και τότε η συνδρομή του ξυπνούσε δυσπιστίες» (Ζωρές). Είναι όμως δυνατό ο Δαντών να μη δέχτηκε και γι άλλο λόγο. Εΐχε παίξει κι αυτός τόν ίδιο σημαντικό ρόλο μέ τόν Μπιλλώ στη λήψη των μεγάλων αποφάσεων τής 5ης του Σεπτέμβρη. Γιατί λοιπόν η Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας δέν πρότεινε και τό δικό του όνομα στη Συμβατική, όπως πρότεινε και του Μπιλλώ; Ο Δαντών, δίχως άλλο θα σκέφτηκε πώς η Έπιτροπή δέν επιθυμούσε τή συνδρομή του.

Ο Έμπερτισμός αντιπροσωπεύεται από δώ κ' εμπρός στην Κυβέρνηση μέ τόν Κολλό ντ' Ερμουά και τόν Μπιλλώ-Βαρέν. Αυτό έχει και τα πλεονεχτήματά του. Η Έπιτροπή βρίσκεται τώρα σ' επαφή μέ τούς Κορδελιέρους και μέ τις Μικρές Λέσχες που είναι κάτω απ' τήν έπιροή τους. Δέ θα φοβάται πιά τόσο μήπως ύποσκελιστεί και καταποντιστεί μέσ' στη λαοπλημύρια, θα προσπαθήσει να τήν κατευθύνει.

Τό πρώτο άρθρο του προγράματος των Έμπερτιστών, απ' τό όποιο άπορέουν κι όλα τ' άλλα, είναι ο πόλεμος μέχρις εσχάτων. Στίς 16 του Σεπτέμβρη, γυρίζοντας απ' τό Λονδίνο συλαμβάνεται ο Άγγλος Μάθιους, που ο Δαντών τόν εΐχε χρησιμοποιήσει σε μυστικές διαπραγματεύσεις μέ τόν Γκρανβίλ. Ο ήμεπίσημος δημοσιογράφος Ντυσέρ, προστατευόμενος του Μπαρέν,

κάνει στην εφημερίδα *Μονιτέρ** έκστρατεία κατά των ειρηνοφίλων και η Έπιτροπή αποφασίζει, στις 24 του Σεπτεμβρίου, να διατηρήσει κανονικούς πρεσβευτές μόνο σε δύο ελεύθερες χώρες, στην Αμερική και στην Έλβετία και να διατηρήσει μόνο μυστικούς πράκτορες στις άλλες Δυνάμεις. Για ν' αποδείξει μάλιστα πώς εΐταν αποφασισμένη να διακόψει κάθε σχέση, έστω και ήμιεπίσημη, με τόν εχθρό, αποφασίζει ακόμα να μην έρχεται σε διαπραγματεύσεις με κανένα πράκτορα ή ξένο πρεσβευτή που δέ «θα είχε θετική κ' επίσημη θέση στη Γαλλική Δημοκρατία»,

Η Έπιτροπή, υίοθετώντας τó πρόγραμμα τών Έμπερτιστών, πρόγραμμα πολέμου μέχρις έσχάτων, εΐταν υποχρεωμένη να υίοθετήσει επίσης και τά μέσα για τήν πραγματοποίησή του. Η Τρομοκρατία ως τότε εΐταν διαλειπτική. Οί ύποπτοι, που συλλαμβάνονταν στην τύχη, αφήνονταν σχεδόν άμέσως ελεύθεροι. Από δώ και μπρός η Τρομοκρατία μονιμοποιείται. Ο Μερλέν ντε Ντουάι με τó «Νόμο περί ύπόπτων» που πετυχαίνει να ψηφιστεί στις 17 του Σεπτεμβρίου, τήν Κωδικοποιεί επίσημα.

Μέχρι τώρα δέν καθορίστηκε ποιοί θεωρούνται ύποπτοι. Ο νόμος συμπληρώνει αυτό τó κενό. «Υποπτοι θεωρούνται: 1) Έκείνοι που, είτε με τή διαγωγή τους, είτε με τις σχέσεις τους, είτε με τά λόγια ή τά γράμματα τους, αποδειχονται όπαδοί τής τυραννίας ή του φεντεραλισμού κ' έχθροί τής ελευθερίας. 2) Έκείνοι που δέ θά μπορούσαν να δικαιολογήσουν, κατά τόν τρόπο που καθορίζει τó διάταγμα τής 21ης του Μάρτη, τούς πόρους τους και να αποδείξουν ότι έξεπλήρωσαν τά πολιτικά τους καθήκοντα, εκείνοι στους όποιους άνηθήκαν τή χορήγηση πιστοποιητικών δημοκρατικών φρονημάτων. 4) Οί δημόσιοι υπάλληλοι που παύθηκαν προσωρινά ή όριστικά άπ' τήν Έθνική Συμβατική ή άπ' τούς έπιτρόπους τής και που δέν άποκαταστάθηκαν στις θέσεις τους... 5) Έκείνοι άπ' τούς πρώην εύγενείς, άντρες γυναίκες, πατεράδες, μανάδες, άγόρια ή κορίτσια, άδελφοί ή αδελφές και πράκτορες έμυκρέδων άδικαίως που δέν έδειξαν συνεχή άφοσίωση στην Έπανάσταση» 6) Έκείνοι που μετανάστευσαν στο διάστημα μεταξύ τής 1ης Ιουλίου του 1789 και τής δημοσίευσης του διατάγματος τής 30ης του Μάρτη 1792, έστω και αν γύρισαν στη Γαλλία μέσα στην όρισμένη προθεσμία ή και πρωτίτερα». Τό τόσο έλαστικό αυτό κείμενο, επικρομούσε φοβερή άπειλή όχι μονάχα πάνω άπ' τά κεφάλια τών πραγματικών ύπόπτων, αλλά κι όλων εκείνων που μπορούσαν να ένοχλήσουν τήν Κυβέρνηση, ακόμα και τών άδιάφορων και τών δειλών, γιατί περιλάμβανε και τούς πολίτες εκείνους που τó μόνο σφάλμα τους εΐταν ότι δέν έκπληρώσανε τά έκλογικά τους καθήκοντα. Περιλάμβανε και τούς δημοσίους υπαλλήλους στο ίδιο μέτρο γιατί μόλις θ' άνακαλούσαν κανέναν Άπιστο (στην Έπανάσταση) ή Χλιαρό, θά τόν φυλάκιζαν άμέσως κρύλας.

Τώρα λοιπόν οί έπαναστατικές Έπιτροπές θάχαν δουλειά. Μα η Έπιτροπή Γενικής Ασφαλείας, που άφ' ύψηλου διευθύνει τή δράση τους, θεωρείται ύποπτη άπ' τούς Ίακωβίνοους που τήν κατακρίνουν για τήν ύποχωρητικότητα τής άπέναντι στους προμηθευτές του κράτους, στις όμορφες κυρίες που πηγαίνουν για να

* Καθοδηγητής.

υποβάλουν διάφορες αιτήσεις, στους άριστοκράτες και στους ξένους τραπεζίτες. Στις 13 του Σεπτεμβρη, ύστερ' από ζωνρή συζήτηση, ή Συμβατική θεσπίζει την ανανέωση της Έπιτροπής Γενικής Ασφαλείας κι αποφασίζει πώς στο έξής τόν κατάλογο τών μαλών της θα τόν υποβάλλει ή Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας. Άποφασίστηκε επί πλέον πώς όλες οι άλλες έπιτροπές θ' ανανεώνονταν κατά τόν ίδιο τρόπο άπ' την Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας. Μέτρο άποφασιστικό. Η Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας άποχτá από δώ και μπρός ύπεροχή, δικαίωμα νά παρακολουθεί και νά επιβλέπει όλες τις άλλες Έπιτροπές πού είταν ως τώρα λóτιμές της. Τώρα κατέχει την πραγματική έξουσία, γιατί μπορεί και συνθέτει κατά βούληση και άλλες Έπιτροπές, τις έκαθαρίζει και κυριαρχεί πάνω τους.

Έτσι τó άποτέλεσμα της έξόρμησης τών Έμπερριστών δέν είταν μόνο πώς έβαλαν σέ ήμερησία διάταξη την Τρομοκρατία, πώς οργάνωσαν την επαγρύπνηση και τά διαρκή κατασταλτικά μέτρα με τó νόμο περι ύπόπτων, πώς πέτυχαν την ψήφιση τών διατιμήσεων (του άνωτάτου όριου) πού ζήτησαν οι Άβράκωτοι, πώς οργάνωσαν τόν επαναστατικό στρατό για ν' άποσπάσει τά τρόφιμα άπ' τους παραγωγούς, αλλά έδωσαν και στην επαναστατική Κυβέρνηση σθεναρή ώθηση.

Η Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας προσέκρουσε πρωύτερα στη δυσπιστία, στο φθόνο, και στην κρυφή ή άνοιχτή αντιπολίτευση ένός μέρους της Συμβατικής, ειδη ότι δυνάμωσε έξαιρετικά ή έξουσία της. Ο Μπαρέρ πέτυχε, στις 11 του Σεπτεμβρη, ν' ανακτηήσουν οι ύπουργοι τó δικαίωμα νά στέλνουν πράχτορες στους Νομούς και στις στρατιές. Έκτός αυτού στις 13 του Σεπτεμβρη, ένα διάταγμα έπιφόρτισε τις λαϊκές οργανώσεις νά καταγγέλλουν στην Έπιτροπή όλους τους Άπιστους ή ύποπτους γι αντιδημοκρατικά φρονήματα πράχτορες, «ειδικά εκείνους πού άσχολούνταν με την πώληση και με τόν έφοδιασμό τών στρατιών, για νά μη σφετερίζονται πιά άλλοι παρόμοιοι πράχτορες τις άποζημιώσεις και τις θέσεις πού ανήκουν μονο στους άληθινούς δημοκράτες». Με τó διάταγμα αυτό οι Λέσχεις γίνονται τροχοί της κυβερνητικής μηχανής. Μπορούμε νά πούμε πώς αρχίζει πιά ή δικτατορία της Έπιτροπής, μα θα είταν σοβαρό σφάλμα νά πιστεύουμε πώς ή δικτατορία αυτή θα παγωθεί χωρίς νέους κλονισμούς. Η αντιπολίτευση τών μετριοπαθών, πού άπωθήθηκε άπ' τους Έμπερριστές, αναγκάστηκε νά ύποχωρήσει, δε νικήθηκε όμως.

ΧΟΝΤΣΟΥΤ ΚΑΙ ΒΑΤΙΝΥ

Παρ' ὅλη τὴν εὐγλωττία τοῦ Ροβεσπιέρου πὺν τὴν προστατεύει, ἡ μεγάλη Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας δὲ θὰ μπορούσε νὰ βαστάξει στὶς ἐπικίνδυνες ἐπιθέσεις τῶν ὁπαδῶν τοῦ πολέμου μέχρις ἐσχάτων τῆς ἀριστερᾶς καὶ τῶν ἠττοπαθῶν τῆς δεξιᾶς, ἂν δὲν εἶχε πετύχει γρήγορες νίκες κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἄν κ' εἶταν ὀλιγομελής, ἔννεαμελής, κ' ὕστερα δωδεκαμελής, ὥστόσο, γιὰ νὰ διαφωτιστεῖ, δὲ δίστασε στὶς κρίσιμες στιγμὲς νὰ στείλει μερικά ἀπ' τὰ μέλη της στὸ θέατρο τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Τὴν ἐπομένη τῆς ἄλωσης τῆς Βαλανσιέν, ἀνέθεσε στὸν Σαιντ-Ἀντρέ καὶ στὸν Πριέρ ντέ λά Μάρν, πὺν συνοδοεύονταν ἀπ' τὸν Λεμπά τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, νὰ ἐπιθεωρήσουν βιαστικά-βιαστικά τὸ Βορειοανατολικὸ μέτωπο γιὰ νὰ συσχεθοῦν μὲ τοὺς στρατηγούς σχετικὰ μὲ τὰ μέτρα πὺν ἔπρεπε νὰ παρθοῦν ἐπείγοντως. Ἄπ' τοὺς στρατηγούς τοῦ Μοζέλλα καὶ τοῦ Ρήνου, πὺν συνήλθαν σὲ κοινὴ σύσκεψη στὸ Μπίτς, στίς 8 καὶ στίς 9 Αὐγούστου, πέτυχαν τὴν ἄμση ἀποστολὴ ἐνίσχυσης ἀπὸ ἑντεκα χιλιάδες ἄντρες, στὴ στρατιὰ τοῦ Βορρά. Νέα ἐνίσχυση ἀπὸ εἴκοσι χιλιάδες ἄντρες ἐπρόκειτο νὰ ἐπακολουθήσει. Τοὺς ἄντρες πὺν ἔφευγαν γιὰ τὸ μέτωπο τοὺς ἀντικατέστησαν ἄλλοι, πὺν τοὺς πήγαν ἀπ' τὶς στρατιωτικὲς φρουρὰς τοῦ Ἐσωτερικοῦ. Οἱ ἀντιπρόσωποι πήγαν κατόπιν στὴ στρατιὰ τοῦ Βορρά, ἀναδιοργάνωσαν στὸ διάβα τους τὰ ἐργαστήρια κατωσκευῆς ὀπλων τῆς Σαρλεβίλ, ἐπισκέφθηκαν τὸ φροῦριο τῆς Περὸν πὺν τὸ βρήκαν σὲ ἀξιοθρήνητη κατάσταση. Ἐπιστρέφοντας στὸ Παρίσι, στίς 23 τοῦ Αὐγούστου, ἐξέθεσαν στὴν Ἐπιτροπὴ πῶς ἔπρεπε ν' ἀλλάξει ταχτική, νὰ κάνει πὺν εὐκίνητες τὶς στρατιές, ὥστε νὰ,δροῦν γρήγορα καὶ μαζικά, νὰ παῦσει τὰ ἐπιτελεῖα καὶ νὰ ἐπιτηρεῖ αὐστηρὰ τοὺς προμηθευτές. Οἱ πολῖτες αὐτοὶ χάραξαν μὲ τὴν πρώτη τὸ πρόγραμμα πὺν ἐπρόκειτο νὰ βάλει σ' ἐφαρμογὴ ὁ στρατιωτικὸς Καρνό.

Ὁ Καρνό καὶ ὁ Πριέρ ντέ λά Κὸν νι' Ὁρ. πὺν μῆχαν στὴν Ἐπιτροπὴ στίς 14 τοῦ Αὐγούστου, θὰ εἶχαν μείνει μονάχα δυὸ σοφοὶ κ' ἐξαιρέτοι μηχανικοὶ χωρὶς τὴν Ἐπανάσταση. Ὁ Καρνό, γνωστός ἀπ' τὸ περίφημο ἔργο του *Λοκίμιο περὶ τῶν μηχανῶν* πὺν δημοσιεύτητε στὰ 1783, ἀποστρεφόμενος τὸ θόρυβο κ' ἐργαζόμενος σιω-

πρά. Ἐπιφορτισμένος μὲ ἀποστολὲς, στὶς στρατιὰς ἀπ' τὴν ἐποχὴ ἀκόμα τῆς Νομοθετικῆς, εἶχε ἐπισκεφτεῖ τὰ σύνορα, γινώριζε τοὺς ἀρχηγούς καὶ τὸ στρατιώτη. Ἐργατικώτατος ἄνθρωπος, σταθερός, χαρᾶχτηρας ἀπ' τοὺς λίγους, καὶ συγκεντρωμένο μυαλό, κληρονόμησε τὸ στρατιωτικὸ γραφεῖο πού εἶχε ἰδρῦσει κιόλας ὁ Σαιν-Ζυστ πρὶν ἀπ' αὐτόν. Τὸ γραφεῖο αὐτὸ τὸ μεγάλωσε, ἐμπασε εἰδικούς, χωρὶς νὰ πολυεξετάζει τὰ φρονήματά τους, ζητώντας τους μόνο νὰ εἶναι καλοὶ στὴν ὑπηρεσία τους, σὰν τὸν Κλάρκ, στὸν ὁποῖον ἐμπιστεύτηκε τὴ χαρτογραφικὴ καὶ τοπογραφικὴ ὑπηρεσία, τὸν Μονταλαμπιέρ, πού κυρίως ἀσχολούνταν μὲ τὸ πυροβολικὸ, τὸν Μισὼ ντ' Ἀρσόν, πού εἶχε ἀσχοληθεῖ ἰδιαιτέρα μὲ τὴν ἐπίθεση καὶ τὴν ἀμυνα τῶν ὀχυρῶν θέσεων. Ὁ Καρνὸ ἀλληλογραφοῦσε ἰδιοχείρως μὲ τοὺς στρατηγούς. Τὰ σχέδια ἐκστρατείας καὶ οἱ διορισμοὶ ἀποφασίζονταν ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ. Πολλοὶ σὰν τὸν Σαιν-Ζυστ, τὸν Σαιντ-Ἀντρέ, τὸν Πριέρ ντὲ Λά Μάρν, τὸν Ροβεσιέρ, ἐνούσαν νὰ μαθαίνουν καὶ νὰ συζητοῦν τοὺς λόγους τῶν μέτρων καὶ προτεινόνταν ἀπ' τὸν εἰδικὸ Καρνὸ καὶ μόνο ἐν γνώσει τοῦ τί θὰ γινόταν, ἔδιναν τὴ συγκατάθεσή τους. Ὁ Καρνὸ ἔδωσε ὅλη του τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν Μπουσὸτ, πού τὴν ἀξίε. Ὁ Μπουσὸτ «κατεῖχε σπουδαῖες διοικητικὰς ἱκανότητες, ἀκατάβλητη δραστηριότητα, συνεχή καὶ «λελογισμένη» προσοχή». (Α. Συκέ). Δὲν εἶταν χωρὶς πρωτοβουλία. Ἔταν ὁ πρῶτος πού χρησιμοποίησε τ' ἀμάξια τοῦ ταχυδρομείου γιὰ τὴ μεταφορὰ στρατευμάτων, κι ὁ πρῶτος πού χρησιμοποίησε τὸν τηλεγραφο στὴ στρατιωτικὴ ἐπικοινωνία. Ἔταν τίμιος, περιορίζε τὴ σπατάλη, ἤξερε νὰ κάνει πετυχημένες συχνὰ ἐκλογές. Ἄλλωστε εἶναι ἀρκετὰ δύσκολο νὰ ξεχωρίσουμε μὲς στὸ κοινὸ ἔργο τί ἀνήκει στὸν Μπουσὸτ καὶ τί στὸν Καρνὸ, πάντως ὁ δεύτερος εἶχε τὴν τιμότητα νὰ υπερασπίσει τὸ συνεχράτη του ἀπ' τις μανιῶδεις ἐπιθέσεις πού ἀνανεώνονταν συνεχῶς ἐναντίον του.

Ὅσο γιὰ τὸν Πριέρ ντὲ Λά Κὸτ ντ' Ὀρ, αὐτὸς ἀνέλαβε ἀπ' τὴν ἀρχή, ὅλο γενικὰ τὸ ὕλικο, δηλ. τὴν πολεμικὴ παραγωγή, κανόνια, ντουφέκια, σπαθιά, πυρομαχικὰ καθὼς καὶ τὰ ἄρματα καὶ τὰ πρόχειρα νοσοκομεία.

Τὰ πάντα ἔλειπαν : οἱ πρῶτες ὕβες, τὰ ἐργοστάσια, οἱ μηχανικοί, οἱ ἀρχιεργάτες, οἱ ἐργάτες. Τὰ ἐργαστήρια δ-πλων πού ἔμειναν ἐπίτηδες κλειστὰ ἀπ' τοὺς τελευταίους ὑπουργούς τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', εἶταν ἄδεια. Στις 15 Ἰουλίου, εἶχαν τετρακόσες ἔβδομητά ἐννέα χιλιάδες ἄντρες ὑπὸ τὰ ὄπλα. Ἐπρόκειτο νὰ στρατολογήσουν ἄλλες πεντακόσες χιλιάδες. Δὲν εἶχαν νὰ τοὺς δώσουν οὔτε ντουφέκια, οὔτε ἐξάρτυση. Δὲν εἶχαν ἀρκετὰ, οὔτε γιὰ τὸ στρατὸ πού εἶταν στὸ μέτωπο. Τὰ ἀγγλικὰ καταδρομικὰ ἐνεργούσαν ἀποκλεισμό στὶς γαλλικὰς ἀκτές. Ἐπρεπε, ὅτι ἀγόραζε ἢ Γαλλία ὡς τώρα ἀπ' τὸ Ἐξωτερικὸ, νὰ τὸ βγάλει ἀπ' τὸ ἔδαφος τῆς : τὸ νίτρο πού ἐρχόταν ἀπ' τις Ἰνδίες, τὸ χαλκὸ πού ἐρχόταν ἀπ' τὴν Ἰσπανία, ἀπ' τὴν Ἀγγλία καὶ ἀπ' τὴ Ρωσία, τὸ ἀτσάλι πού τὸ προμηθεύονταν ἀπ' τὴ Σουηδία, τὴ Γερμανία καὶ ἀπ' τὴν Ἀγγλία. Εὐτυχῶς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἀγαποῦσαν τὴν ἐπιστήμη, ὄχι μονάχα γιὰ τις ἀμειβες καὶ χρήσιμες ὑπηρεσίες τῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, γιὰ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ὁμορφιά τῆς. Ὁ Καρνὸ κι ὁ Πριέρ ντὲ Λά Κὸτ ντ' Ὀρ στράφηκαν ἀμέσως πρὸς τοὺς ἐπιστήμονες. Κάλεσαν σὲ βοήθεια τοὺς πρῶτους χημικούς, τοὺς πρῶτους μηχανικούς τῆς ἐποχῆς τους : τὸν Μόνζ, τὸν Μπερτολλέ, τὸν Φουερκουά, τὸν Σαπτάλ, τὸν Περιέ, τὸν Ἀσενφράτς, τὸν Βαντερμόντ, κλπ. Δὲν

τοὺς ζήτησαν μονάχα τὶς συμβουλές τους, ἀλλὰ καὶ τοὺς προσεταιρίστηκαν γιὰ τὸ ἔργο τους, ἀναθέτοντάς τους ἀποστολές καὶ ὑπεύθυνες δουλειές. Στὸν Βαντερμὸν ἐμπιστεῦτηκαν τὴ διεύθυνση τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγγεμάχων ὄπλων. Ὁ Ἀσσεμφράτς διορίστηκε, στὶς 27 τοῦ Μπρουνμαίρ, ἐπίτροπος τῶν ἐργοστασίων παραγωγῆς ὄπλων. Ὁ Σακτάλ, ὁ προστατευόμενος τοῦ Ροβεσιέρου, πήρε μέρος στὴ διαχείριση τῆς πυρίτιδας καὶ τοῦ νίτρου. Ὁ Φουρκουά, μαθητὴς τοῦ Λαβουαζιέ, ἀνακάλυψε τρόπο γιὰ ν' ἀποχωρίζει τὸ χαλκὸ ἀπ' τὸν ὀρείχαλκο, μὲ τὸν ὁποῖο εἶταν κατασκευασμένες οἱ καμπάνες. Οἱ καμπάνες τῆς Γαλλίας ἐγιναν μεταλλεῖα χαλκοῦ. Ὁ Μόνζ συνέταξε ἕνα φωτεινὸ ἐγχειρίδιο σχετικὰ μὲ τὴν Τέχνη κατασκευῆς κανονιῶν πού χρησιμοῦσε γιὰ βοήθημα στοὺς γάλλους μεταλλουργούς, κλπ. Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ἔθεσε στὴ διάθεση τῶν ἐπιστημόνων τὸν πύργο Πιτι-Μεντόν καὶ τὸ γεωτονικὸ πάρκο, μὲ σκοπὸ νὰ χρησιμοῦσει γιὰ πειραματικὸ πεδίο. Ἐκεῖ ἐγιναν πειράματα μὲ μεγάλη μυστικότητα τῆς πυρίτιδας μὲ βροντώδη ὑδράργυρο, τῶν κοίλων βλημάτων, τῶν ἐμπρηστικῶν βλημάτων καὶ τοῦ ὀπτικοῦ τηλεγράφου πού τὸν ἐφευρε ὁ Σάπ καὶ τῶν πρώτων στρατιωτικῶν ἀεροστάτων. Ὁ Μόνζ ὀργάνωσε στὸ Παρίσι μὲγάλο ἐργοστάσιο κατασκευῆς ντουφεκιῶν καὶ κανονιῶν ἄλλα ἐργοστάσια ἰδρύθηκαν στὶς ἐπαρχίες.

Χρειαζόνταν ὅμως μῆνες πολλοὶ γιὰ νὰ μπεῖ σ' ἐφαρμογὴ ὅλο αὐτὸ τὸ καταπληκτικὸ αὐτοσχέδιο σύστημα πολεμικῆς παραγωγῆς. Μόλις στὰ τέλη τοῦ 1793 ἄρχισαν οἱ διάφορες βιομηχανίες νὰ δίνουν τὰ πρῶτα προϊόντα. Τὰ πρῶτα ἔξι ντουφέκια πού βγήκαν ἀπ' τὰ ἐργοστάσια τοῦ Παρισιοῦ, τὰ παρουσίασαν στὴ Συμβατικὴ στὶς 3 τοῦ Νοέμβρη. Στὸ μεταξύ, χρειάστηκε νὰ καταπιαστοῦν μὲ τὸ πιὸ κατεπείγον, νὰ νικήσουν τὸν ἐχθρό, γιὰ νὰ τονώσουν ἔτσι τὸ κλονισμένο ἠθικὸ τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν ἀρχηγῶν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶταν πεπεισμένη πὼς ἡ νίκη θάταν ἀδύνατη ἂν ὀλόκληρος ὁ στρατὸς δὲν ἐμφοροῦνταν ἀπὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα. Ἀν περιορίστηκε μονάχα νὰ σκορπίσει πατριωτικὲς ἐφημερίδες στοὺς στρατιῶτες, ἀλλὰ προσπάθησε καὶ νὰ ἐξαλείψει ἀπ' τοὺς μάχιμους στρατιῶτες κάθε ἴχνος τοῦ παλιοῦ καθεστῶτος. Διέταξε πὼς μέχρι τὶς 15 τοῦ Αὐγούστου τὸ ἀργότερο, οἱ τελευταῖοι θάπρεπε νὰ βγάλουν τὴν παλιὰ λευκὴ στολὴ καὶ νὰ φορέσουν τὴ μπλε στολὴ τῶν ἐθελοντῶν. Ὁ νέος στρατὸς, ἀποτελούμενος κυρίως ἀπὸ νέους στρατιῶτες, δὲν εἶχε συνοχὴ. Κάποτε - κάποτε καταλαμβάνονταν ἀπὸ πανικό. Ἡ κατὰ μάζες ἐπίθεση θ' ἀναπλήρωνε τὴν ἐλειψὴ καρτερικότητας καὶ ψυχραιμίας. Οἱ στρατηγοὶ πήραν τὴ διαταγὴ νὰ ἐπιτεθοῦν.

Ὁ Κιλμαίν, ἕνας Ἴρλανδὸς πού διοικοῦσε τὴ στρατιὰ τοῦ Βορρά ἀπὸ τότε πού παύτηκε ὁ Λαμορλιέρ, δὲν εἶχε αὐτολεποίτηση. Στὶς 7 Αὐγούστου εἶχε ἐγκαταλείψει τὸ στρατόπεδο τοῦ Καίσαρος καὶ εἶχε ὑποχωρήσει πρὸς τὸ Ἄρράς, ἀφήνοντας ἀνοιχτὸ τὸ δρόμο πρὸς τὸ Παρίσι. Ἡ συγκίνηση εἶταν βαθιά. Ὁ γαμπρὸς τοῦ

Πιάς, ὁ Ξαβιέ Ὠντονέν, ὁμολόγησε στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων πῶς ὁ ἐχθρὸς θὰ βρισκόταν στὴν πρωτεύουσα μέσα σὲ τέσσερις μέρες, ἀν ἤθελε. Τμήματα αὐστριακοῦ ἱππικοῦ διέσχισαν τοὺς Νομούς τοῦ Αἰν καὶ τοῦ Σὸμ κ' ἔφτασαν ὡς τὸ Νοναγιόν. Ὁ Φερσὲν καὶ ὁ Μερσὺ - Ἀρζαντὸ πίεζαν τὸν Κοβούργου νὰ ρίξει ὄλο τὸ ἱππικὸ του κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ Παρίσι γιὰ ν' ἀπελευθερώσει τὴ βασίλισσα πού εἶχε μεταφερθεῖ στὶς φυλακὲς τῆς Κονσερζερι τὴν 1η τοῦ Αὐγούστου. Ὁ Κοβούργου ὁμῶς δὲν εἶχε ὑπὸ τὶς διαταγὲς του πιά ὄλες τὶς δυνάμεις τοῦ Συνασπισμοῦ. Ὁ δούκας τῆς Ὑόρκης, ὑπακούοντας στὶς διαταγὲς τοῦ Πίττ, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδωσε ἐντολὴ νὰ καταλάβει τὴ Δουγκέρκη γιὰ νὰ χρησιμεύσει σὰν ἡπειρωτικὸ προγεφύρωμα, ξεκίνησε στὶς 10 Αὐγούστου μὲ τριάντα ἑφτά χιλιάδες ἄντρες, Ἀγγλοὺς, Γερμανοὺς ἀπ' τὸ Ἀννόβερο καὶ Ὀλλανδοὺς. Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς τοῦ δούκα τῆς Ὑόρκης καὶ τοῦ Κοβούργου, πού αἰτία του εἶταν ὁ ἐγωϊσμὸς, ἔσωσε τὴ Δημοκρατία.

Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ἔπαψε τὸν Κιλμαῖν καὶ τὸν ἀντικατάστησε μὲ τὸν Οὐσάρ, ἕναν αὐτοδημιουργητὸ στρατιωτικὸ γεμάτο τραύματα, πού τὸν θεωροῦσαν σίγουρο γιὰ τὴν καταγόταν ἀπὸ λαϊκὰ στρώματα καὶ γιὰ τὴν χρωστοῦσε τὴν ἀνάδειξή του στὴν Ἐπανάσταση. Ὁ Καρνὸ ἐγκατέστησε τὸν Οὐσάρ, τὸν ἐνθάρρυνε, τὸν καθοδήγησε. Ὅταν, στὶς 17 τοῦ Αὐγούστου, ἔμαθε πῶς οἱ Ἀγγλοὶ βιάδιζαν πρὸς τὴ Δουγκέρκη, ἔστειλε τὸν Ζουρντάν νὰ τοὺς καταδιώξει. Ὁ Ζουρντάν ἐπεχείρησε, χωρὶς νὰ τὸ πετύχει, νὰ τοὺς καθηλώσει τὴν ἐπομένῃ στὴ Λενσέλ. Ὁ δούκας τῆς Ὑόρκης ἀπαγκιστρώθηκε, πέρασε τὸν Ὑζερ αἰφνιδιαστικά, στὶς 21 Αὐγούστου, κυρίεψε 11 κανόνια στὸ Ὄσκαπὲλ καὶ κάλεσε ἐπίσημα τὴ Δουγκέρκη νὰ παραδοθεῖ στὶς 23 Αὐγούστου. Ὁ διοικητὴς ὁμῶς τῆς Μπέργκ, ὁ Καριόν, εἶχε ἀνοίξει κιόλας τὰ ὕδατοφράγματα κ' ἔτσι πλημύρισαν ὄλες οἱ ἐξοχικὲς περιοχὲς μπροστὰ ἀπ' τὴν ἀχυρὴ θέση. Δὲν μπόρεσε νὰ γίνῃ τέλειος ἀποκλεισμὸς τῆς θέσης αὐτῆς.

Ὁ Ζουρντάν ἔφερε ἐνισχύσεις ὁ ἴδιος, καὶ ὁ Σουάμ καὶ ὁ Ὁς τὴν ὑπεράσπισαν θαρραλέα. Ὁ Οὐσάρ πῆρε διαταγὴ, στὶς 25 Αὐγούστου, νὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπ' τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Κοβούργου, πού εἶταν ἀπασχολημένος μὲ τὴν πολιορκία τοῦ Μεσονοῦ καὶ τοῦ δούκα τῆς Ὑόρκης πού εἶταν ἀπασχολημένος μὲ τὴν πολιορκία τῆς Δουγκέρκης, γιὰ νὰ κόψει τὶς συγκοινωνίες τους, δρμώντας κατὰ τῶν Ὀλλανδῶν πού κρατοῦσαν τὸ Λύς. Ὁ Οὐσάρ δὲν υπάκουσε κατὰ γράμμα στὶς ὁδηγίες πού τοῦ ἔδωσαν. Διασκόρπισε τὶς δυνάμεις του ἀντὶ νὰ τὶς συγκεντρώσει, καὶ διὸν κατέλαβε τὸ Τουρκουέν, στὶς 28 Αὐγούστου, ἀντὶ νὰ κατευθυνθεῖ πρὸς τὸ Ὑπερ καὶ τὸ Νιουπόρ γιὰ νὰ κόψει τὴν ὑποχώρηση τῶν Ἀγγλῶν πρὸς τὸ Βέλγιο, ἦρθε πρὸς βοήθεια τῆς Δουγκέρκης ἀπ' τὸ συντομότερο δρόμο, δηλ. ἀπ' τὸ Κασσέλ. Ἐστὶ ἐπετέθη κατὰ τοῦ σώματος παρατήρησης τοῦ Φρέϋταγκ πού εἶταν παρατεταγμένο κοντὰ στὸ

Γκράντ Μοέρ για να προστατεύει το δούκα της Υόρκης από ενδεχόμενη επίθεση απ' το Νότο. Αφού άπωθήθηκε κακήν κακώς, στις 6 του Σεπτεμβρίου, στο Όσγκαπέλ και στο Ρεξπόεντ, ο Φρένταγκ όπισθοχώρησε προς το Χοντσούτ τη νύχτα της 6ης προς την 7η του Σεπτεμβρίου. Άρχισε διήμερη άσυνάρτητη και συγκεχυμένη μάχη γύρω απ' το χωριό που καταλήφθηκε κι άνακαταλήφθηκε απ' τους άντιπάλους. Στις 10 το πρωί, στις 8 του Σεπτεμβρίου, ο Ουσάρ νόμισε πως η μάχη εΐταν χαμένη. "Αν δέν εΐταν μαζί του ο άντιπρόσωπος Ντελμπρέλ, θάχε διατάξει ύποχώρηση. Η επίθεση ξανάρχισε. Οι άντιπρόσωποι Ντελμπρέλ και Λεβασέρ (άπ' το Νομό Σάρι) οδήγησαν, όπως και οι στρατηγοί, τις φάλαγγες εφόδου. Το άλογο που Ίππευε ο Λεβασέρ, σκοτώθηκε. Στη μία ή ώρα το άπόγευμα, ο Φρένταγκ σήμανε ύποχώρηση προς το Φύρν. Ο Ουσάρ θά έπρεπε να τον κυνηγήσει δραστήρια. Εΐχε στα χέρια του μια άκμαία μεραρχία που δέν εΐχε έμπλακει ακόμα στον άγώνα, τη μεραρχία Έντουβίλ. Έχασε την εύκαιρία να καταστρέψει τη στρατιά της Έσσης και του Άννόβερου που όπισθοχωρούσε άταχτα. Δέν κατέλαβε το Φύρν και δέν έκοψε την ύποχώρηση του άγγλικού στρατού που πολιορκούσε τη Δουγκέρκη. Ο δούκας της Υόρκης έσπευσε να ξεφύγει απ' την παραλία, αφήνοντας έπι τόπου ένα μέρος απ' το βαρύ πυροβολικό του.

Η νίκη δέν εΐταν ολοκληρωτική, πάντως εΐταν η πρώτη νίκη που κέρδιζαν ύστερ' από καιρό τα δημοκρατικά στρατεύματα. Η νίκη αυτή έσβυσε την άνάμνηση του Άλτενχόφεν, του Νεερβίντεν, του Ραΐσμ και του Φαμάρ. Οι Καρμανιόλ άνέκτησαν την περηφάνεια τους και την πίστη τους στην Έπανάσταση.

Ο Ουσάρ, δυστυχώς, εξακολούθησε τα σφάλματά του. Δέν έφτασε έγκαιρα για να βοηθήσει το Λέ Κενουά που συνθηκολόγησε στις 12 του Σεπτεμβρίου. Ο Ντελμπρέλ έσωσε τον Μπουσαιν και τον Καμπρά, πηγαίνοντάς τους άυτοπροαίρετα ιρόφιμα κ' ένωχύσεις. Ο Ουσάρ, άποθαρρυσμένος, άντι να περιμαξέψει όλες του τις δυνάμεις και να έπιπέσει κατά του Κοβούργου που εξακολουθούσε ακόμα ν' εΐναι χωρισμένος απ' το δούκα της Υόρκης, όπισθοχώρησε προς το Άρράς και ξανάφερε τα στρατεύματά του στο στρατόπεδο του Γκαβρέλ. Αυτό εΐταν πράξη άνυπακοής στις διαταγές επίθεσης που εΐχε λάβει. Οι άντιπρόσωποι τον κατάγγειλαν στο Παρίσι και η Έπιτροπή τον έπασε στις 20 του Σεπτεμβρίου. Έγινε έρευνα στα χαρτιά του, κι απ' την έρευνα αυτή άνακαλύφθηκαν γράματα στρατηγών του έχθρου όπου γινόταν λόγος για άνταλλαγή αλλημαλώτων και για μη ένδιαφέρουσες ύποθέσεις. Έπειδή τα γράματα εΐταν γραμένα με εύγενές ύφος, δέ χρειάστηκε και πολύ για να στηρίξουν την κατηγορία συνενόησης με τον έχθρό και προδοσίας. Ο καημένος ο Ουσάρ παραπέμφθηκε στο επαναστατικό δικαστήριο.

Η Έπιτροπή δέν άρκέστηκε στην παύση του έπιτελείου της στρατιάς του Βορρά. Μερικές μέρες άργότερα χτύπησε τους διει-

κητές τῶν στρατιῶν τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Μοζέλλα, τὸν πρῶτο, τὸν
 Λατρμόν, γιατί τῆς εἶχε γράψει, στις 12 τοῦ Σεπτεμβρη, πὸς θὰ
 δυσκολευόταν νὰ ὑπερασπίσει τίς γραμμές τοῦ Βίσσενμπουργκ καὶ
 πὸς ἂν αὐτὲς παραβιάζονταν, τὸ Στρασβούργο δὲ θὰ μπορούσε νὰ
 κρατήσῃ περισσότερο ἀπὸ τρεῖς μέρες· τὸν δεύτερο, τὸν Σάουεν-
 κπουργκ, γιατί ἔδωσε μάχη, στις 14 τοῦ Σεπτεμβρη, στὸ Πιρμα-
 ζέν, καὶ νικήθηκε ἀφήνοντας στὸν ἐχθρὸ 20 κανόνια καὶ 2.000
 αἰχμαλώτους. Οἱ ἐπανεληγμένες αὐτὲς ἀπολύσεις, ἡ πλήρης ἀνανέω-
 ση τοῦ ἐπιτελείου τῶν τριῶν κυριότερων στρατιῶν στοίχισε στὴν
 Ἐπιτροπὴ μὰ μανιώδη ἐπίθεση πὸς κρίτησε δυὸ μέρες στὴ Συμ-
 βατικὴ, στις 24 καὶ στις 25 τοῦ Σεπτεμβρη. Ὁ Τυρὸ προτίμησε νὰ
 ὑποβάλῃ τὴν παραίτησή του στις 20 τοῦ Σεπτεμβρη, παρὰ νὰ
 δεχτῆι τὴν παύση τοῦ Οὐσάρ. Γύρω του συσπειρώθηκαν οἱ ἀν-
 τιπρόσωποι πὸς εἶχαν ἀνακληθεῖ, ὁ Ντυέμ, ὁ Μπριέλ, ὁ Μπουρ-
 ντὸν ντέ λ' Οὐάζ καὶ ὁ Γκουπιγιώ ντέ Φοντεναί, ὁ Ντυρουαὶ καὶ
 τὰ πρῶν μὲλη τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας πὸς εἶχαν
 ἀνακληθεῖ ἀπ' τίς θέσεις τους στις 14 τοῦ Σεπτεμβρη. Οἱ ἀντι-
 πολιτευόμενοι λίγο ἔλειψε νὰ θριαμβεύσουν. Ἡ Συμβατικὴ προ-
 σέλαβε ἕναν ἀπ' αὐτούς, τὸν Μπριέλ, στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σω-
 τηρίας. Ὁ Μπαρὸρ ὁμοῦ, ὁ Μπιλλώ, ὁ Σαιντ-Ἀντρέ, ὁ Πριέρ ντέ
 λὰ Μάρν πρόβαλαν σθεναρὴ ἀντίσταση· ὕστερα ἀνέβηκε στὸ βῆμα
 ὁ Ροβερμπέρος. Δὲν ἀπευθύνθηκε μονάχα στὴ Συμβατικὴ, ἀλλὰ
 σ' ὀλόκληρη τὴ χώρα. Παρουσίασε τὸ τεράστιο ἔργο πὸς βάραι-
 νε τοὺς ὤμους τῆς Ἐπιτροπῆς: «Νὰ διοικεῖ ἔντεκα στρατιές, νὰ
 κρατᾷ τὸ βάρος ὀλόκληρης τῆς Εὐρώπης, νὰ ξεσκεπάσει παντοῦ
 προδότες, νὰ ματαιώνει τὸ ἔργο τῶν ἀπεσταλμένων πὸς πληρώ-
 νονταν μὲ χρυσάφι ἀπ' τίς ξένες Δυνάμεις, νὰ ἐπιβλέπει, νὰ πα-
 ρακολουθεῖ τίς μὴ ἔμπιστες διοικητικὲς ὑπηρεσίες, νὰ ἐξομαλύνει
 παντοῦ ἐμπόδια καὶ προσκόματα στὴν ἐκτέλεση τῶν πὸς συνειῶν
 μέτρων, νὰ πολεμᾷ ὄλους τοὺς τυράννους, νὰ ἐκφοβίζει ὄλους
 τοὺς συνωμότες» ὕστερα πέρασε στὴν ἐπίθεση: «Αὐτοῖ πὸς μᾶς
 καταγγέλλουν, εἶναι καταγγελλόμενοι οἱ ἴδιοι στὴν Ἐπιτροπὴ, καὶ ἀπὸ
 κατήγοροι πὸς εἶναι σήμερα θὰ καταστήσουν αὐριο κατηγορού-
 μενοι». Τοὺς ἐξεκέπασε ἀλύπητα: «Ὁ πρῶτος (εἶταν ὁ Ντυέμ)
 κηρύχτηκε ὀπαδὸς τοῦ Κιουστίν καὶ τοῦ Λαμορλιέρ, ὑπῆρξε ὁ
 διώκτης τῶν πατριωτῶν σ' ἕνα σημενατικὸ φροσύριο (στὴ Λίλλη)
 καὶ τελευταία τόλμησε νὰ εισηγηθεῖ νὰ ἐγκαταλείψουμε μὰ
 χώρα πὸς προσαρτήθηκε στὴ Γαλλία (τὴ Σαβοῖα)... Ὁ δεύ-
 τερος (ὁ Μπριέλ) δὲν ἐξέπλυε ἀκόμα τὸ αἷος πὸς ἐγκατέλει-
 ψε μὴν ὑχυρὴ θέση πὸς τοῦ ἐμπιστευτήκαν τὴν ἀμυνὰ τῆς
 ἀφοῦ τὴν παρέδωσε στους Αὐστριακοὺς (τὴ Βαλανουέν). Βέ-
 βαια ἂν κατορθώνουν τέτιοι ἄνθρωποι ν' ἀποδείξουν πὸς ἡ
 Ἐπιτροπὴ δὲν ἀπαρτίζεται ἀπὸ καλοὺς πολίτες, τότε χάθηκε
 ἡ λευτεριά, γιατί ἀσφαλῶς ἡ φωτισμένη κοινὴ γνώμη δὲν πρό-
 κεται νὰ δώσει σ' αὐτούς τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς καὶ τὰ ἡνία
 τοῦ Κράτους.

Αὐτὸς ὁ βίαιος αὐτοσχέδιος λόγος τοῦ Ροβεσπιέρου πού εἶταν γεμάτος ἀπὸ περιφρόνηση πρὸς τοὺς κατηγόρους τους, τοὺς κατατρόπωσε. Ὁ Μπριέξ, κατάπληχτος, δὲ δέχτηκε τὸ διορισμὸ του στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας. Ἡ τελευταία πέτυχε ὁμόφωνη ψῆφον ἐμπιστοσύνης κ' ἐγκριση ὄλων τῶν πράξεών της.

Οἱ συνέπειες τῆς μεγάλης αὐτῆς κοινοβουλευτικῆς μάχης εἶταν σημαντικῆς. Ἔγινε δεχτὸ ἀπ' ὄλους πὼς οἱ ἐντεταλμένοι ἀντιπροσώποι πού ἀλληλόγραφούσαν πρῶτα ἀπ' εὐθείας μὲ τὴ Συμβατικὴ πρέπει νὰ ὑπαχθοῦν στὴν Ἐπιτροπὴ καὶ πὼς ἡ τελευταία πού ἐκλέγει ἀπ' τὶς 14 κιόλας τοῦ Σεπτέμβρη τὰ μέλη τῶν ἄλλων ἐπιτροπῶν, θὰ μπορεῖ ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς ν' ἀνακαλεῖ τοὺς ἀντιπροσώπους, χωρὶς νὰ διακυβεύει τὴν ὑπαρξή της. Ἡ ἀντιπολίτευση δαμάζεται γιὰ λίγο τουλάχιστον καιρό. Ὁ Δαντῶν, πού οἶσθησε στὸ διάστημα τῆς μεγάλης αὐτῆς συζήτησης, ζήτησε ἀδεια στὶς 10 τοῦ Ὀκτώβρη, γιὰ νὰ πάει νὰ κοιτάξει τὴν ὑγεία του στὸ Ἀρσί-σὺρ-᾽Ωμπ.

Ἐλειψαν καὶ τὰ τελευταία ἐμπόδια πού εἶχαν ἐπισωρεῦσει οἱ μετριοπαθεῖς γιὰ νὰ καθυστερήσουν τὰ ἐπαναστατικὰ μέτρα. Ὁ ἐπαναστατικὸς στρατός, πού ἡ σύστασή του ἀποφασίστηκε κατ' ἀρχὴν στὶς 5 τοῦ Σεπτέμβρη, πρόκειται σὲ λίγο νὰ ὀργανωθεῖ. Οἱ διώξεις ἐναντίον τῶν ἀρχηγῶν τῶν Γιρονδίνων, πού ἀναβάλλονταν πάντα, μπαίνουν σὲ λίγο σ' ἐνέργεια. Ὁ Ἀμάρ κάνει τὴν ἐκθεσή του μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς κατηγορίας στὶς 3 τοῦ Ὀκτώβρη. Προπάντων ὁμως μὲ τὸ σπουδαῖο νόμο τῆς 29ης τοῦ Σεπτέμβρη μπαίνει ἐπιτέλους σ' ἐφαρμογὴ ἡ διατίμηση τῶν τροφίμων, πού τὴν εἶχαν ὑποσχεθεῖ κατ' ἀρχὴν στὶς 4 τοῦ Σεπτέμβρη. Ἡ οἰκονομικὴ Τρομοκρατία συμβαδίζει μὲ τὴν πολιτικὴ Τρομοκρατία.

Οἱ συνέπειες τῆς κοινοβουλευτικῆς νίκης τῆς 25ης τοῦ Σεπτέμβρη γίνονται αἰσθητῆς καὶ στὸ στρατιωτικὸ πεδίο. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔχει τώρα ἐξουσιοδοτηθεῖ «ἐν λευκῷ» νὰ τοποθετήσῃ ὄλο Ἀβράκωτους στὰ ἐπιτελεῖα. Χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ, ἐπωφελεῖται ἀπ' τὴν ἐλευθερία πού κατάχτησε καὶ διορίζει στὴν ἡγεσία τῶν τριῶν κυριωτέρων στρατιῶν τρεῖς ἄξιους νεαροὺς στρατηγούς πού πρῶτα εἶταν στρατιῶτες καὶ πού θ' ἀνταποκριθοῦν καὶ οἱ τρεῖς τους στὶς προσδοκίες της: τὸν Ζουρντάν στὴ στρατιὰ τοῦ Βορρά, στὶς 24 τοῦ Σεπτέμβρη, τὸν Πισεγκρύ, στὶς 28 τοῦ Σεπτέμβρη, στὴ στρατιὰ τοῦ Ρήνου, καὶ τέλος τὸν Ὄς, στὶς 22 τοῦ Ὀκτώβρη, στὴ στρατιὰ τοῦ Μοζέλλα. Ἡ ἐκλογὴ αὐτὴ εἶταν πρὸ τολμηρῆ ἀπ' τὴν ἐκλογὴ τοῦ Οὐσάρ. Ὁ τελευταῖος εἶταν ἕνας παλιὸς στρατιώτης ἐξ ἐπαγγέλματος, πού εἶχε λάβῃ μέρος σ' ὅλες τὶς ἐκστρατεῖες τοῦ παλιοῦ καθεστώτος ἀπ' τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἑπταετοῦς Πολέμου. Οἱ ἄλλοι εἶταν νεαρότατα παιδιὰ πού δὲν εἶχαν ποτὲ φοιτήσει σὲ Σχολῆς, αὐτοδίδαχοι, πού δὲν εἶχαν ἀνεβεῖ πρὸ πάνω ἀπ' τὸ βαθμὸ τοῦ ὑπαξιωματικοῦ στὰ 1789 (ὁ Ζουρντάν γεννήθηκε στὰ 1762, ὁ Πισεγκρύ στὰ 1761, ὁ Ὄς στὰ 1768). Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνταμίφθηκε γιὰ τὴν τόλμη της. Οἱ νεαροὶ αὐτοὶ στρατηγοί, πού χρο-

στούσαν τὸ πᾶν στὴν Ἐπανάσταση, ταύτιζαν τὴν ὑπαρξὴ τους μ' αὐτή. Βάλλθηκαν μ' ὄλο τὸ εἶναι τους νὰ νικήσουν. Βρίσκονταν στὴν ἡλικία δπου τὰ πάθη εἶναι δυνατά, στὴν ἡλικία δπου ὁρμαίει κανένας μπροστὰ χωρὶς νὰ κοιτάζει πίσω. Χωρὶς αὐτούς, ἡ ἐπιθετικὴ ταχτικὴ τοῦ Καρνὸ θάταν ἀνεφάρμοστη. Οἱ σχολικὲς θεωρίες δὲ βάρυναν τὴν ὁρμὴ τους· χροστούσαν τὸ πᾶν στὴν πραχτικὴ καὶ στὴν πείρα. Μὲ τὴν τόλμη καὶ μὲ τὶς αὐτοσχέδιες κινήσεις τους, ἔκαναν τοὺς γέρους ρουτινιέρηδες στρατηγούς τοῦ Συνασπισμοῦ ποὺ κανόνιζαν τὶς κινήσεις τους μὲ τὸ διαβήτη, νὰ τὰ χάσουν. Σ' ἓνα νέον πόλεμο χρειάζονταν οἱ νέοι αὐτοὶ ἄντρες, σ' ἓναν ἔθνικὸ πόλεμο χρειάζονταν ἀρχηγοὶ ποὺ ν' ἀνῆκουν ὁλόψυχα στὸ ἔθνος.

Τὴν ἀνολοκλήρωτὴ νίκη τοῦ Χοντσούτ, τὴν ἀκολούθησε, σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα, καὶ ἄλλὴ νίκη, ἡ νίκη τοῦ Βατινύ, ποὺ εἶταν ἔργο τοῦ Ζουρντάν καὶ τοῦ Καρνὸ.

Μετὰ τὴν ἄλωση τοῦ Κενουά, ὁ Κοβοῦργος δίστασε, κατὰ τὴ συνήθειά του, νὰ λάρει ἀπόφαση. Ἔχασε δεκαπέντε μέρες ἀναδιοργανώνοντας τὶς δυνάμεις του μεταξὺ Σάμπρ καὶ Ἐσκού. Ἐξοχὴ εὐκαιρία, ποὺ τὴν ἐπωφελήθηκε ὁ Καρνὸ γιὰ νὰ προφυλάξει τὴν Πέρόν καὶ τὴν Γκὺζ. Τελικὰ ὁ Κοβοῦργος ἀποφασίζει, στίς 28 τοῦ Σεπτέμβριου, νὰ βαδίσει πρὸς τὸ Μωμπέξ μὲ τοὺς Γερμανοὺς ἀπ' τὸ Ἀννόβερο καὶ τοὺς Ὀλλανδοὺς ποὺ τοὺς ἀνακάλεσε κοντὰ του. Ἀποθεὶ εὐκολὰ τὴ μεραρχία τοῦ Ντεζαρντέν, περνάει τὸν Σάμπρ τὴν ἐπομένῃ στὸ Ὁμόν, κόβει τὶς συγκοινωνίες τοῦ Μωμπέξ καὶ τοῦ Ἀβέν καὶ πολιορκεῖ τὸ Μωμπέξ ὅπου εἶναι κλεισμένοι οἱ ἀντιπρόσωποι Ἐντς, Ντρουέ καὶ Μπάρ με μιὰ ἰσχυρὴ φρουρὰ εἰκοσιδύο χιλιάδες ἄντρες.

Μὲ θαυμαστὴ ταχύτητα ὁ Καρνὸ, ποὺ πηγαίνει στὴ στρατιὰ τοῦ Ζουρντάν, συγκεντρώνει σαράνταπέντε χιλιάδες ἄντρες στὸ Γκὺζ, ἀπὸ τίς 6 ὥς τίς 10 τοῦ Ὀχτώβριου, τέσσερις χιλιάδες φτάνουν ἀπ' τὸ Σεντάν σὲ τρεῖς μέρες, ἀφοῦ βádισαν 65 μίλια, καὶ ὀχτὼ χιλιάδες ἀπ' τὸ Ἀρράς, ἀφοῦ κάλυψαν τὴν ἴδια ἀπόσταση μέσα στὸν ἴδιο χρόνο. Ἡ συγκέντρωση τερατιστήκε στίς 11 τοῦ Ὀχτώβριου. Ὁ στρατηγὸς Μερνβύ, ποὺ διοικεῖ τὸ πυροβολικὸ, παύεται ἀπ' τὴ θέση του γιὰτὶ δὲν ἔφερε ἀρκετὰ γρηγόρα τὰ πυρομαχικά. Ὁ Ζουρντάν καὶ ὁ Καρνὸ πηγαίνουν ἀμέσως στὸ Μωμπέξ. Λιευθύνουν τὴν ἐπίθεση στίς 15 τοῦ Ὀχτώβριου, μιὰ σφοδρότατὴ ἐπίθεση ποὺ ὑπερφαλλαγίζει τὸν ἐχθρὸ, ἐνὼ τὸ κέντρο τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τὸν κανονιοβολεῖ. Οἱ Λύτοκρατορικοὶ προβάλλουν γερὰ ἄμυνα τὴν πρώτη μέρα. Τὴ νύχτα, ὁ Καρνὸ μεταφέρει ἑπτὰ χιλιάδες ἄντρες ἀπ' τὴν ἀριστερὴν εἰς τὴ δεξιὰ του πτέρυγα καὶ τὴν ἐπόμενῃ, τὴν αὐγὴ, ξαναρχίζει τὴν ἐπίθεση στὸ χωριὸ Βατινύ μὲ τὴν ἐνισχυμένη δεξιὰ πτέρυγα. Ὁ ἴδιος ὁ Καρνὸ μὲ τὸν Ζουρντάν μπαίνουν ἐπικεφαλῆς στίς φάλαγγες ἐφόδου. Τὸ Βατινύ καταλαμβάνεται καὶ ἀνακαταλαμβάνεται καὶ τελικὰ μένει στὰ χεῖρα τῶν Γάλλων. Ὁ Κοβοῦργος, στίς 16 τοῦ βραδὶ, διατάσσει

υποχώρηση αφού έχασε δυο χιλιάδες διακόσους άντρες. Το Μωμπέξ απελευθερώνεται. Ο διοικητής του Σανσέλ, που δεν επιχείρησε καμιά έξοδο κατά το διάστημα της μάχης, παύεται απ' τη θέση του.

Η νίκη βέβαια δεν είναι αποφασιστική. Τόν Κοβούργο δεν τόν κυνήγησαν. Μπόρεσε να καλέσει σε βοήθειά του τους "Αγγλους απ' τὸ Φύρν και να εγκατασταθεί με τὴν ἡσυχία του στὴν ἀριστερὴ ὄχθη τοῦ Σάμπρ γιὰ νὰ καλύψει τὴς Βουξέλλες. Τὸ Βατινὺ ὅμως εἶταν ἡ δευτέρη κατὰ σειρὰ νικηφόρα μάχη ἐκ παρατάξεως πὺν κέρδιζαν οἱ Ἀβράκωτοι, ὕστερ' ἀπ' τὴς ἡττες τῆς ἀνοιξης. Τὸ Μωμπέξ εἶταν τὸ δεύτερο φρούριο πὺν ἀπελευθέρωναν. Ἡ αἰτοπεποίθησή τους αὐξήθηκε και ὁ Καρνύ, πὺν ἔδωσε τὴς ἐξετάσεις του, στερέωσε τὸ κύρος του. Τὸ γεγονός; δικαίωσε τὴν τολμηρὴ πολιτικὴ τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας. Δὲ θὰ τὴν κατακρίνουν πᾶς πὺς ἀποσυνθῆτι τὸ στρατὸ μετὰ τὸ νὰ διώχνει τοὺς παλιούς στρατηγούς και μετὰ τὸ νὰ διορίζει στὴ θέση τους παιδιάρια χωρὶς πείρα.

Ἡ Ἐπιτροπὴ μπόρεσε πλάι στὴν ἐπιτυχία τοῦ Βατινὺ νὰ προσθέσει και τὴν ἄλωση τῆς Λυών, πὺν τὴν πήρε ἀπ' τὰ χέρια τῶν στασιαστῶν. Ἐπίσπευσε τὴν πολιορκία μ' ὄλες τὴς δυνάμεις τῆς, γιὰ τὴ βιαζόταν νὰ χρησιμοποιήσι κατὰ τῆς Τουλών τὴ στρατιά πὺν συμμετείχε στὴν πολιορκία. Ἀνησύχησε γιὰ τὸ βραδὺ ρυθμὸ τοῦ βομβαρδισμοῦ ἀπὸ μέρος τοῦ Ντυμπουά-Κρανσέ. Ὁ Ντυμπουά-Κρανσέ εἶταν εὐγενής. Ἡ Ἐπιτροπὴ φαντάστηκε πὺς πρόδινε. Τὸν ἀνακαλεῖ, στὴς 6 τοῦ Ὀχτώβρη, καθὼς ἐπίσης και τὸν συνάδελφὸ του Γκωτιέ, γιὰ τὸ στὸ τελευταῖο τοὺς γράμα εἶχαν δηλώσει πὺς δὲ θάχαν τὴ δύναμη νὰ ἐμποδίσουν ἐνδεχόμενη ἔξοδο τοῦ Πρεσὺ, ἐνῶ ἀπ' τὴς προηγούμενες ἀναφορὲς τοῦ ἀντιστρατήγου Σαντὸς ἔβγαινε τὸ συμπέρασμα πὺς ἀν οἱ Μουσκαντὲν ἐπιχειροῦσαν ἔξοδο, ἡ ἔξοδος αὐτὴ δὲ θὰ μπορούσε νὰ πετύχει παρὰ μόνον ἀν χρησιμοποιούσαν ἀερόστατα. Τρεῖς μέρες μετὰ τὴν ἀνακλητικὴ διαταγή, στὴς 9 τοῦ Ὀχτώβρη, τὰ δημοκρατικὰ στρατεύματα ἔμπαιναν στὴν ἡττημένη Λυών. Μὰ ὁ Πρεσὺ δραπέτευσε μετὰ χίλιους πάνω-κάτω ἄντρες. Ἡ Ἐπιτροπὴ πείστηκε πὺς ἡ φυγὴ αὐτὴ πὺν τὴν προεῖπε ὁ Ντυμπουά-Κρανσέ εἶταν μὴ ἐπὶ πλέον ἀπόδειξη πὺς εἶταν συνένοχος τῶν στασιαστῶν.

Οἱ εὐχάριστες εἰδήσεις συνέρεαν τὴν Παρίσι. Στὴς 17 τοῦ Ὀχτώβρη, τὴν ἐπομένη τοῦ Βατινὺ, οἱ Βανδκανοὶ ὑπέστησαν σοβαρὴ ἡττα στὸ Σολέ και πέρασαν στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Λουάρ, στὸ Σαιν-Φλοράν. Στὰ τέλη τοῦ Σεπτέμβρη, οἱ Πεδεμόντιοι εἶχαν κίολα: ἐκδιώχθη ἀπ' τὴ Μωριὲν και ἀπ' τὴν κοιλιά τοῦ Ἄρβ, και οἱ Ἰσπανοὶ ἀναγκάστηκαν νὰ ἐκενώσουν τὸ Ρουσιγιὸν και τὴ χώρα τῶν Βάσκων.

Ἡ Ἐπιτροπὴ μπορούσε νὰ ρίξει μὴ ματιὰ πίσω και ν' ἀναμετρήσει τὸ ἔργο πὺν συντελέστηκε μέσα σὲ δυὸ μῆνες. Στὴς 23 τοῦ Ὀχτώβρη, ἀπῆλθινε προκήρυξη στὴς στρατιές σὲ θριαμβευτικὸ ὕφος: «Οἱ δειλοὶ δορυφόροι τῶν τυράννων τράπηκαν σὲ φυγὴ μόλις σᾶς εἶδαν... Ἐγκατέλειψαν τὴ Δουγκέρκη και τὸ πυροβο-

λικό τους κ' έσπευσαν ν' αποφύγουν την πανωλεθρία, βάζοντας τόν Σάμπρ ανάμεσα σ' αυτούς και στις νικηφόρες σας φάλαγγες. 'Ο φραντσαλισμός χτυπήθηκε μέσα στη Λυών. 'Ο δημοκρατικός στρατός μπήκε στο Μπορντώ για νά του καταφέρει τό τελευταίο χτύπημα. Οί 'Ισπανοί και οί Πεδερμόντιοι εκδιώχτηκαν απ' τό ξ-δαφός μας. Οί πρόμαχοι τής Δημοκρατίας κατατρόπωσαν πρό όλί-γου τούς στασιαστές τής Βανδέας».

Δέν είχαν βέβαια ξεπεραστεί όλες οι δυσκολίες. Ήμεναν άπει-λητικά μελανά σημεία. 'Η Τουλών άντιστεκόταν πάντα. 'Ο Βουρ-μσφρ άπειλοῦσε τήν 'Αλσατία. Οί Βανδεανοί πού είχαν περάσει πρὸς βορρᾶν τοῦ Λουάρ για νά προῦπαντήσουν τις άγγλικές ενι-σχύσεις, δέν είχαν συντριβεί. 'Ο Κοβουῦργος δέν είχε τεθεί εκτός μάχης στόν Σάμπρ και στό 'Εσκώ.

Ούσιαστικά όμως ή 'Επιτροπή, κατά τὰ τέλη αὐτοῦ τοῦ 'Οχ-τώβρη τοῦ 1793, δέν είχε ἄδικο ν' ἀτενίζει μ' έμπιστοσύνη τό μέλλον. Κατά τή μεγάλη συνεδρίαση τής 25ης τοῦ Σεπτέμβρη ζήτησε τήν εγκαθίδρυση δικτατορίας για νά σωθεῖ ή πατρίδα. 'Η πατρίδα δέν είχε σωθεῖ ακόμα. 'Ωστόσο βρισκόταν κιάλας στό δρόμο τής ἀνάρρωσης. 'Ο ἄρρωστος ἀνέκτησε τό ἠθικό του.

Η ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

"Υστερ' από τις 20 του Σεπτέμβρη, ήμερομηνία τῆς παραίτησης τοῦ Τυριῶ, ἡ Ἐπιτροπή, ἀπαλλαγμένη ἀπ' τὸν τελευταῖο Δαντωνικὸ πού ἀριθμοῦσε ἀκόμα μεταξὺ τῶν μελῶν της, ἀπέκτησε μεγαλύτερη ὁμοιογένεια. "Υστερ' ἀπ' τις 3 τοῦ Ὀχτώβρη, ήμερομηνία τῆς εἰσήγησης τοῦ Ἀμάρ κατὰ τῶν Γιρονδίνων, ἡ Συμβατική ἔχασε 136 ἀπ' τὰ μέλη της (41 παραπέμφθηκαν στὸ ἐπαναστατικὸ δικαστήριον, 19 φυγοδικούσαν ἔχοντας κηρυχθεὶ ἔκτος νόμου, 76 ἄλλοι, πού ὑπέγραψαν τὶς διαμαρτυρίες κατὰ τῆς 2ης Ἰουνίου, εἶχαν συληφθεὶ καὶ εἶχαν σωθεὶ ἀπ' τὴ λαμητόμο μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Ροβεσπιέρου). Αὐτὸ ἀποτελοῦσε σοβαρὴ ἐκαθάριση πού ἔπρεπε νὰ ἔχει σὰν ἄμση συνέπεια καὶ ἀνάλογη ἐξασθένιση τῆς ἀντιπολίτευσης, ἡ ὁποία καταπολεμοῦσε ἀδιάκοπα τὴν Ἐπιτροπὴ ἀπ' τὴν ἐποχὴ τοῦ πρωτοσυστάθηκε. "Ἦσυχη τώρα ἡ Ἐπιτροπή, μπορεῖ νὰ ἐπιφορτίζει τὰ μισὰ ἀπ' τὰ μέλη της μὲ διάφορες ἀποστολὰς (τὸν Πιέρ ντε λὰ Μάρν καὶ τὸν Σαιντ-Ἀντρέ γιὰ ν' ἀναδιοργανώσουν τὸ στόλον στὴ Βρέστη καὶ στὸ Λοριάν, τὸν Κουτὸν στὴ Λυών, τὸν Σαιν-Ζυστ στὸ Στρασβοῦργο κ' ὕστερα, μετὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Ροβέρτου Λεντὲ πού βρίσκεται στὴ Νορμανδία, τὸν Κολλὸ ντ' Ἐρμποῦ στὴ Λυών). Ἄν ὁμως ἡ Ἐπιτροπὴ αὐξήσει τὸ κύρος της μέσα στὸ Παρίσι, ὡστόσο ἔχει νὰ ὑπερπηδήσει πολλές δυσκολίες γιὰ νὰ τὸ ἐπεκτείνει καὶ νὰ τὸ ἐμπεδώσει σ' ὁλόκληρη τὴ Γαλλία.

Ἡ ἐγκαθίδρυση τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβέρνησης, ὁ συντονισμὸς δηλ. τῶν ἐκτάκτων μέτρων ὑπὸ τὴν ἐνιαία καθοδήγηση τῆς Ἐπιτροπῆς, ἔγινε σὲ δυὸ περιόδους καὶ γιὰ δυὸ λόγους: πρῶτα, τὸ Σεπτέμβρη καὶ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1793, γιὰ λόγους πολιτικούς προπάντων μετὰ τὸ Νοέμβρη καὶ τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1793, γιὰ λόγους κυρίως οἰκονομικούς. Στὴν πρώτη περίοδο ἔπρεπε πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ μαζικὴ ἐπιστράτευση, δραστηριοποιώντας τὶς τοπικὰς ἀρχὰς καὶ καταστελλόντας τὶς τοπικὰς ἀντιδράσεις τῶν Ὀμοσπονδιακῶν. Στὴ δεύτερη, πρόκειται νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ γενικοῦ ἀνωτάτου ὄριου τιμῶν, πού ψηφίστηκε στίς

29 του Σεπτεμβρίου, που μπήκε όμως σ' εφαρμογή μόλις στα μέσα του Οχτώβριου.

Κλεισμένο μέσα σε μιὰ κιβωτό από ξύλο κέδρου, που βρισκόταν μπροστά στο γραφείο του Προέδρου της Συμβατικής, τὸ Σύνταγμα τῶν Ὁρειῶν περίμενε τὴν εἰρήνη γιὰ νὰ τεθεῖ σὲ ἰσχῦ. Τὸ παλιὸ Σύνταγμα τοῦ 1791 ἐξακολουθοῦσε νὰ ἰσχύει καθ' ὅλα τὰ σημεῖα πού δὲν εἶχαν τροποποιηθεῖ ἀπ' τοὺς νέους νόμους. Τὸ Σύνταγμα αὐτὸ εἶταν ἀποκεντρωτικὸ καὶ πολὺ ἀκατάλληλο γιὰ τὴν ἐμπόλεμη περίοδο. Παντοῦ οἱ διοικητικὲς καὶ δικαστικὲς ἀρχὲς εἶναι αἰρετές. Οἱ ἴδιες οἱ ἐπαναστατικὲς ἀρχὲς, καθὼς καὶ οἱ ἐπιτροπὲς οἱ ἐπιφορτισμένες μὲ τὴν παρακολούθηση τῶν ὑπόπτων, εἶναι καὶ αὐτὲς αἰρετές στὴν ἀρχή. Αἰρετὲς ἀρχὲς, σὲ περίοδο ἐξωτερικοῦ κ' ἐμφυλίου πολέμου, δὲν εἶναι σίγουρες. Καὶ πράγματι, ἀκόμα κι ὅταν καταργήθηκαν οἱ ἐκλογές, καὶ τότε ἀκόμα, σὲ πλήρη τρομοκρατία, παρουσιάστηκαν ἐπαναστατικὲς ἐπιτροπὲς πού ἀπαρτίζονταν ἀπὸ κρυπτοαριστοκράτες.

Ἡ Συμβατικὴ, γιὰ ν' ἀποφύγει τὸν κίνδυνο, γενίκευσε τὸ μέτρο τῶν ἐντεταλμένων ἀντιπροσώπων, πού εἶχαν περιβληθεῖ ἀπεριόριστη ἐξουσία. Οἱ ἀνθύπατοι αὐτοί, πού εἶχαν τὴν ἴδια δύναμη ὅπως καὶ οἱ ἐπιμελητὲς τοῦ Ρισελιέ, δὲν παρέλειψαν νὰ συντρέψουν τίς ἀρχὲς πού δυστροπούσαν. Ἐπειδὴ δὲν μπορούσαν νὰ παρενδύσκονται συγχρόνως παντοῦ, βοηθήθηκαν, γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς πρώτης ἐπιστράτευσης, ἀπ' τοὺς Ὁμόσπονδους τῆς 10ης Αὐγούστου, στοὺς ὁποίους ἀνέθεσαν μέρος ἀπ' τὰ δικαιώματά τους.

Ὁ Μῶρ, λόγου χάρι, πού δοῦσε στὸ Νομὸ τῆς Ἰόν, ἐμπιστεύτηκε στοὺς ἀντιπροσώπους του, μὲ ἀπόφαση τῆς 17ης τοῦ Σεπτεμβρίου, τὸ δικαίωμα νὰ καταρτίσουν τὸν κατάλογο τῶν νέων πού στρατολογήθηκαν, νὰ προβοῦν στὴν καταγραφή τῶν σιτηρῶν καὶ νὰ τὰ ἐπιτάξουν, νὰ καταγράψουν τὰ πολεμικὰ ὄπλα καὶ νὰ τ' ἀποθηκεύσουν στὴ πρωτεύουσα τῆς περιφέρειᾶς τους, καὶ νὰ συγκεντρώσουν πληροφορίες γιὰ τὰ ὑποπτα πρόσωπα, δικαιώματα πού εἶταν ἐξαιρετικὰ ἐκτεταμένα καὶ πού περιορίζαν τίς αἰρετὲς ἀρχὲς σὲ συμβουλευτικὸ σχεδὸν ρόλο.

Νὰ ὁμως ὁ Λαπλάνς πού εἶναι ἐπιφορτισμένος μὲ τὴ μαζικὴ ἐπιστράτευση στὸ Νομὸ τοῦ Σέρ. Αὐτὸς προχρᾶει μακρότερα ἀπ' τὸν Μῶρ. Μὲ ἀπόφαση τῆς 27ης, τοῦ Σεπτεμβρίου, δὲ δίνει μονάχα τὰ ἀσφαλιὰ δικαιώματα στοὺς ἀντιπροσώπους του γιὰ νὰ στρατολογήσουν τοὺς ἄντρες καὶ νὰ ἐπιτάξουν τὰ ὄπλα καὶ τὰ τρόφιμα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξουσιοδοτεῖ νὰ κάνουν ἐρευνες στὰ σπίτια, ν' ἀφοπλίζουν πούς κακόβουλους καὶ τοὺς ὑποπτους, νὰ βάζουν χεῖρ στὶς «περίσεις ρομῆθειας» πού θ' ἀνακάλυπταν στὰ σπίτια τῶν τελευταίων καὶ νὰ τίς μοιράζουν στοὺς φτωχοὺς. Τοὺς ἐξουσιοδοτεῖ ἀκόμα νὰ συλλαμβάνουν τοὺς ὑποπτους, νὰ τοὺς φορολογεῖν «ἐπαναστατικῶς δικαίως» καὶ μὲ τὸ προῖόν τῶν φορολογιῶν αὐτῶν νὰ συντρέχουν τοὺς δυστυχισμένους. Πάνω ἀπ' τοὺς ἀντιπροσώπους γιὰ κάθε Δῆμο ἐγκαθιστᾶ περιφερειακὸς ἐπιτρόπος μὲ πῶς ἐκτεταμένη ἀκόμα ἐξουσία. Αὐτοὶ θὰ μπορούν «νὰ παύουν τοὺς χλιαροὺς, ἀμελεῖς ἢ παραβάτες στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ὑπαλλήλους» καὶ νὰ τοὺς ἀντικαθίστουν προσωρινά, χωρὶς νὰ καταφεύγουν σ' ἐκλογές. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ Λαπλάνς ἔκαναν πραγματικὴ χρῆση τῶν δικαιωμάτων πού τοὺς εἶχε δώσει. Ἐπαφῶν ἀκόμα καὶ κληρικοὺς πού εἶχαν δώσει τὸ «εὐνομισμένον» ὄρακο,

διέταξαν μεταβολές, επέβαλαν φορολογίες στους πλουσίους (διακόσες σαράντα έννεα χιλιάδες λίβρες στην περιφέρεια Βιερζόν, τρακόσες δέκα τρεις χιλιάδες στην περιφέρεια Σανσέρ, κ.λ.π.) και, με το προϊόν των φορολογιών αυτών, ανακούφισαν τους φτωχούς, πρό πάντων εκείνους που είχαν παιδιά στο στρατό, έκαναν δωρεές στα νοσοκομεία και στις λαϊκές οργανώσεις. "Ένας άπ' αυτούς, ο Λαμπουφρέ, απογύμνωσε τις έκκλησίες άπ' τα ιερά τους σκεύη. Δέν τολμούσε ακόμα ν' απαγορεύσει τή θησκαευτική λατρεία, ώστόσο κήρυττε κιάλας κατά του καθολικισμού, καταργούσε ένορξες, και δίδασκε άπ' τις άρχές του 'Οχτώβρη πώς άρκούσε ή λατρεία τής Λευτεριάς και τής 'Ισότητας.

Οί άλλοι έντεταλμένοι άντιπρόσωποι έπαρμοζαν τότε τή δυναμική ταχτική του Λαπλάνς και τότε τή συνετή μέθοδο του Μώρ.

'Ο Φουσε έίταν άπό κείνους που πίστεψαν πώς ή 'Επανάσταση μόνο με δραστήρια ταξική πολιτική προς ύφελος των 'Αβράκωτων θα μπορούσε να περιωσθεί. Έγκατέστησε σε κάθε πρωτεύουσα περιφερείας του Νομού Νιέβρ μια 'Επιτροπή 'Επαγρύπνησης και Φιλανθρωπίας που έξουσιοδοτήθηκε να έπβάλλει στους πλουσίους φορολογίες ανάλογα με τον άριθμό των άπόρων (άπόφαση τής 19ης του Σεπτέμβρη). "Έδωσε έντολή στο Μουλέν, στις 26 του Σεπτέμβη, να φτιάχνουν οι φούρνοι ένα μονάχα είδος ψωμιού, τό ψωμί τής 'Ισότητας, που θα πουλιέται σ' ένιαία τιμή τρία σόλδια τή λίβρα, και σ' άντιστάθμισμα θα παίρνουν οι φουρναρέοι άποζημίωση, που θα τήν καταβάλλουν πάλι οι πλούσιοι. "Η τρέχουσα τιμή του ψωμιού πρώτα έίταν δέκα σόλδια ή λίβρα. "Αφού έξάλειψε τήν άθλιότητα, άπαγόρευσε τή ζητιονιά και τήν τεμπελιά: «Κάθε ζητιάνος ή τεμπέλης θα φυλακίζεται» (24 του Μπρυμαίρ). Τους παραγωγούς που άρνούνταν να συμμορφωθούν με τες έπιτάξεις, τους έξέθεταν δημοσία στην πλατεία, κάτω άπό τούτη τήν έπιγραφή: 'Εκμεταλλεντής του λαού, προδότης τής πατρίδας! Σε περίπτωση ύποτροπής, θα τους φυλάκιζαν ως δτου γίνει ειρήνη, θα τους δήμευαν τες περιουσίες τους, εκτός άπ' ό,τι έίταν άπολύτως αναγκαίο για να συντηρηθούν ίσα-ίσα αυτοί και οι οικογένειές τους (2 του 'Οχτώβρη). 'Ο Φουσε διέταξε ακόμα τήν αναγκαστική άνταλλαγή των μεταλλικών νομισμάτων με άσινιάτα. "Απείλησε τους βιομηχάνους που θα έκλειναν τα εργοστάσιά τους πώς θα τα καταλάβει και θα τα εκμεταλλευτεί, βάζοντάς τα ύπό έπιτροπεία, και μάλιστα με δικά τους έξοδα. «'Εδώ οι πλούσιοι κοκκινίζουν άπό ντροπή», έγραψε στις 13 του 'Οχτώβρη. "Όπως ο Λαπλάνς, που έίταν έπισκοπικός έπίτροπος, έτσι κι ο Φουσε, πρώην άδελφός του Ιερατικού σωματίου 'Ορατουάρ, διακρίθηκε για τ' άντικληρικά του μέτρα. "Επίταξε τα σκεύη τής ιερής τράπεζας, και τ'άστειλε στο Παρίσι. "Αφαίρεσε τα νεκροταφεία άπ' τή διοίκηση τής 'Εκκλησίας με τήν περίφημη άπόφασή του που δριξε πώς στην πόρτα των κοιμητηρίων πρέπει να μπει ή φυσιοκρατική έπιγραφή: «'Ο θάνατος είναι αίνωνιος ύπνος». "Όταν θεσπίστηκε τό επαναστατικό ήμερολόγιο με τό διάταγμα τής 5ης του 'Οχτώβρη,

ὀργάνωσε τις πολιτικὲς γιορτὲς τῆς δεκάτης ἡμέρας γιὰ ν' ἀντικαταστήσει τὴ θρησκευτικὴ λειτουργία. Στρατολόγησε ἐπίσης μικρὸ ἐπαναστατικὸ στρατὸ γιὰ νὰ πετύχει τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφάσεών του.

Ὁ Ντυμπουσέ, στὸ Νομὸ Σὲν-ἔ-Μάρν, ὁ Λὲ Καρπαντιὲ στὸ Μάν, ὁ Μπωντό στὸν Ὠτ-Γκαρόν, ὁ Ταγιεφέρ στὸν Λό, ὁ Ρου-Φαζιγιακ στὸν Σαράντ, ὁ Λεκιγιό κι ὁ Λαινιελὸ στὸν Κάτω Σαράντ, ὁ Ἀντρέ Ντυμόν στὸν Σὸμ μιμήθηκαν λίγο-πολὺ τὸν Λαπλάνς καὶ τὸν Φουσέ. Ἄλλοι ὁμοῦ ἀντιπρόσωποι, ὅπως ὁ Μῶρ, περιορίστηκαν ἀποκλειστικὰ στὸ καθαρὰ διοικητικὸ ἔργο τῆς μαζικῆς ἐπιστράτευσης καὶ μάλιστα ἀπέκρουσαν τὶς καινοτομίες τῶν συναδέλφων τους. Τέλος ὑπῆρχαν Νομοὶ ποὺ δὲν εἶχαν δεχτεῖ τὴν ἐπίσκεψή τῶν ἀντιπροσώπων κι ὅπου παρουσιάστηκε ἡ ἀνάγκη ν' ἀφεθεῖ στίς παλιὲς αἰρετὲς ἀρχές ἢ ἐφαρμογὴ τῶν ἐπαναστατικῶν νόμων σχετικὰ μὲ τὶς προαγορές, τὶς ἐπιτάξεις, τοὺς ὑπόπτους κλπ. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶταν νὰ δημιουργηθεῖ καταπληχτικὸς κυκεῶνας στὴ διοίκηση. Ἐδῶ, ἡ Τρομοκρατία καὶ τὸ καθεστῶς τῶν Λεσχῶν ποὺ στηρίζονταν στοὺς Ἀβράκωτους. Ἐκεῖ, φαινομενικὰ καμὰ ἀλλαγὴ: Οἱ πλούσιοι δὲν εἶχαν ἐνοχληθεῖ, δὲ φυλάκιζαν κανέναν, δὲν ἐθίγαν τοὺς ἀνθρώπους ἀπ' τὶς θέσεις τους, ἀφηνάει ἡσυχους τοὺς παπάδες.

Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ἐπιχειροῦσε νὰ κατευθύνει καὶ νὰ ρυθμίσει τὴ δράση τῶν ἀντιπροσώπων, χωρὶς ὁμοῦ νὰ τὸ κατορθώνει πάντοτε. Αὐτοὶ δρούσαν μακριὰ ἀπ' τὸ Παρίσι. Δὲν εἶχαν τὸν καιρὸ, μὲ τὴν ἀργὴ συγκοινωνία ποὺ ὑπῆρχε, νὰ περιμένουν ὁδηγίες ἀπ' τὸ κέντρο. Σπάνια ἀνέφεραν στὴν Ἐπιτροπὴ τὶς δυσκολίες ποὺ συναντούσαν. Ἐπαιρναν στὸ λεπτὸ ἀποφάσεις, κατὰ τὴν ἔμμευση ποὺ τοὺς ἐρχόταν, καλὴ ἢ κακὴ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπεκρότησε στὴν ἀρχὴ τὴν ταξικὴ πολιτικὴ τῶν Λαπλάνς καὶ τῶν Φουσέ. Συγγάργηκε τὸν Φουσέ ποὺ φορολόγησε τοὺς πλουσίους, «τὸ μέτρο αὐτὸ Κοινῆς Σωτηρίας εἶναι καὶ μέτρο προσωπικῆς ἀσφάλειας κατὰ τῆς δίκαιης ἀγανάκτησης τοῦ λαοῦ, ποὺ δὲν μπορεῖ ν' ἀνεχτεῖ τὴν ἐξαθλίωση» (29 Αὐγούστου). Ὁ Ροβέρτος Λεντὲ σκεφτόταν ὅπως οἱ συνάδελφοί του ποὺ ἔμεναν στὸ Παρίσι. Ἀπ' τὴν Κάν, στίς 29 Αὐγούστου, τοὺς ἔγραψε πῶς θάβταν ἐπικίνδυνο νὰ ὀπλίσουν τοὺς φτωχοὺς, ἂν δὲν ἔβαζαν πρῶτα γνώση στοὺς πλουσίους.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνέκρινε τὶς φυλακίσεις καὶ τὶς παύσεις (βλέπε ἐπιστολὲς στὸν Λὲ Καρπαντιὲ στίς 7 τοῦ Σεπτέμβρη καὶ στὸν Καρριὲ στίς 8 τοῦ Σεπτέμβρη). Ἀπὸ νωρὶς ὁμοῦ ἀνησύχησε ἐξ ἀλτίας τῆς ἀντικληρικῆς ἢ καλύτερα τῆς ἀντιχριστιανικῆς πολιτικῆς μερικῶν ἀνθυπάτων. «Νομίζουμε, ἔγραψε στὸν Ἀντρέ Ντυμόν στίς 6 τοῦ Μπρυμαίρ, πῶς κατὰ τὶς τελευταῖες ἐνεργεῖες σας χτυπήσατε ὑπερβολικὰ τὴν καθολικὴ λατρεία... πρέπει νὰ προσεγγίσετε νὰ μὴ δίνετε στοὺς ἀντεπαναστάτες ὑποκριτές, τοὺς ζητοῦν ν' ἀνάψουν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, καμιὰν ἀφορμὴ ποὺ νὰ δείχνει πῶς δικαιολο-

γει τις συκοφαντίες τους. Δέν πρέπει νά τούς δώσουμε τήν εύκαιρία νά πούν πώς παραβιάζουμε τήν έλευθερία τής θρησκευτικῆς λατρείας και πώς καταπολεμοῦμε αὐτή καθ' ἑαυτή τή Θρησκεία.» Ὁ Ροβεσπιέρος εἶχε θορυβηθεῖ κίολας ἀπ' τὸ διάταγμα τῆς 5ης τοῦ Ὀχτώβρη πού εἶχε καθιερώσει τὸ νέο ἡμερολόγιο και εἶχε γράψει στό σημειωματάριό του: «ἀναβολή ἐπ' ἀόριστον τοῦ διατάγματος γιά τὸ ἡμερολόγιο», φράση πού δείχνει πώς εἶχε τήν πρόθεση ν' ἀντιταχτεῖ στήν ἐφαρμογή τῆς ἀποχρησιανοποίησης. Πῶς νά κάνουν ταξική πολιτική πρὸς ὄφελος τῶν Ἀβράκωτων, ὅταν τούς χτυποῦσαν στίς θρησκευτικές τους πεποιθήσεις;

Παρ' ὅλο πού ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ἐπιδοκίμασε τὰ δραστήρια μέτρα τῶν ἀνθυπάτων, ἐν τούτοις ἀντελήφθηκε πολὺ γρήγορα τοὺς κινδύνους πού δημιουργοῦσαν. Συγχάρηκε τὸν Μῶρ γιὰ τὴν περιέστειλε τὶς αὐθαίρετες ἐνέργειες πού ἔκαναν οἱ Ὁμόσπονδοι τῆς 10ης Αὐγούστου, οἱ ἐντεταλμένοι του και οἱ ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς (14 τοῦ Μπρυμαίρ). Κάλεσε τὸν Λωράν, πού βρισκόταν μὲ ἀποστολὴ στό Βορρά, νά διαλύσει τήν ἐπαναστατικὴ δύναμη πού εἶχε στρατολογήσει: «ἂν καμιὰ ἀντεπαναστατικὴ κίνηση βάλει χέρι σ' αὐτὸ τὸ τρομοκρατικὸ σῶμα, τότε μπορεῖ νά ξεφυτρώσει πάλι μονομιᾶς τὸ σύστημα ἐκεῖνο τοῦ ἐπαρχιακοῦ στρατοῦ πού ἀπειλήσει κάποτε τὴν λευτεριά. Κάνετε ἐκαθάριση στήν ἐθνοφρουρά. Τὶς ἴδιες ὑπηρεσίες θὰ προσφέρει κι αὐτὴ και δὲ θὰ δίνει λαβὴ γιά τοὺς ἴδιους φόβους» (2 τοῦ Φριμαίρ). Αὐτὸ μέρος ἀργότερα ἔγραψε στὸν Μῶρ νά διαλύσει τὸν ἐπαναστατικὸ στρατό του μὸλις θάφευγε ἀπ' τὴν Ὑόν.

Ὅταν ἔληξε ἡ μαζικὴ στρατολογία κι ἀνακάλεσε ἡ Ἐπιτροπὴ τοὺς ἀντιπροσώπους πού εἶχε στείλει γιά νά τὴν ὀργανώσουν, φρόντισε ν' ἀναγράψει στό διάταγμα πώς ἡ ἐξουσία τῶν ἐντεταλμένων ἀντιπροσώπων θὰ πάψει ἀμέσως (13 τοῦ Μπρυμαίρ). Ἐνα διάταγμα τῆς 19ης τοῦ Μπρυμαίρ ἐπιφόρτισε τὴν Ἐπιτροπὴ νά λογιολογήσει σχετικὰ μὲ τὴν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας τῶν ἐντεταλμένων.

Ἀφοῦ ἀνακλήθηκαν οἱ ἀντιπρόσωποι και παύθηκαν οἱ ἐντεταλμένοι τους, οἱ παλιῆς αἰρετῆς ἀρχὲς ἀνελάμβαναν ξανά αὐτὲς μόνες τὴν ἐκτέλεση τῶν νόμων. Ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ φρόντιζε νά βάλει τάξη κι ἁρμονία ἀνάμεσα στίς διάφορες ἀρχὲς, ἀνάμεσα δηλ. σ' ἐκείνες πού προέρχονταν ἀπὸ ἐκλογὲς και σ' ἐκείνες πού ξεπήδησαν ἀπ' τὴν ἐπαναστατικὴ διχτατορία. Ἐπρεπε νά χαράξει γιά κάθε μιὰ ἀρχὴ τὴν περιοχὴ τῆς δικαιοδοσίας της και νά τις ὑπαγάγει ὅλες στό κέντρο, μ' ἄλλα λόγια ν' ἀντικαταστήσει τὸ χαώδη και διαλειπτικὸ συγκεντρωτισμὸ, πού σχηματίστηκε στὴν τύχη και στὴν ἀνάγκη, μ' ἕναν εὐρυθμο και μόνιμο συγκεντρωτισμὸ. Ἡ ἀνάγκη τοῦ συγκεντρωτισμοῦ αὐτοῦ εἶταν τόσο μεγαλύτερη, ἐπειδὴ τὸ ἀπαιτοῦσε και ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση.

Ὁ νόμος τῆς 29 τοῦ Σεπτέμβρη γιά τὸ ἀνώτατο γενικὸ ὄριο τιμῶν, διατιμοῦσε ὅλα τὰ εἶδη πού ὑπάρχονταν στό νόμο τῆς 27ης Ἰουλίου σχετικά μὲ τὶς προαγορές. Ἐκτὸς ἀπ' τὰ σιτηρά, τὰ ἄλευρα, τὴ

χορτονομή, τὸν καπνό, τ' ἄλατι καὶ τὸ σαποῦνι πού ἡ διατίμησή τους εἶταν ἐνιαία σ' ὁλόκληρη τῆ Γαλλία, τ' ἄλλα εἶδη καὶ τὰ ἐμπορεύματα πρώτης ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ διατιμηθοῦν ἀπ' τὶς περιφερειακῆς ἀρχῆς σύμφωνα μὲ τὸ μέσο ὄριο τιμῶν τοῦ 1790, αὐξημένον κατὰ ἓνα τρίτο, σὲ τρόπον ὥστε ἕκκεινο τὸ εἶδος πού στοιχίζε 3 λίβρες στὰ 1790 νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ὑπερβῆ τις 4 λίβρες στὰ 1793. Οἱ παραβάτες, πωλητῆς ἢ ἀγοραστῆς, θὰ τιμωροῦνταν μὲ ἀμοιβαῖο πρόστιμο, ἀνερχόμενον στὸ διπλάσιο τῆς ἀξίας τοῦ εἶδους πού πούληθη μετὰ ἀπίτη καὶ τὸ ποσὸ αὐτὸ θὰ παρεχωρεῖτο στὸν καταδότη. Κι ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ θὰ τοὺς κατέγραφαν καὶ στὸν κατάλογο τῶν ὑπόπτων. Θάταν παράλογο νὰ διατιμοῦν τὰ εἶδη, χωρὶς νὰ διατιμοῦν σύγχρονα καὶ τὰ ἐργατικά μεροκάματα. Ὁ νόμος καθόρισε τὸ ἀνώτατο ὄριο τῶν ἡμερομισθίων στὴν τιμὴ πού εἶχαν στὰ 1790, αὐξημένη κατὰ τὸ ἡμίσιον, σὲ τρόπο ὥστε ὁ ἐργάτης πού κέρδιζε 20 σόλδια στὰ 1790 νὰ κερδίζει τώρα 30. Ὁ καθορισμὸς τῶν ἡμερομισθίων ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἀπ' τὶς δημοτικῆς ἀρχῆς, ἐνῶ ἡ διατίμηση τῶν εἰδῶν εἶταν τῆς ἀρμοδιότητος τῶν περιφερειακῶν ἀρχῶν. Οἱ ἐργάτες πού θ' ἀρνοῦνταν νὰ δουλέψουν σύμφωνα μὲ τὸ ἐπίσημο μισθολόγιον, θὰ ὑποχρεώονταν ἀπ' τὶς δημοτικῆς ἀρχῆς καὶ θὰ τιμωροῦνταν μὲ τριήμερη φυλάκιση.

Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἔτρεφε καθόλου αὐταπάτες σχετικὰ-μὲ τις δυσκολίες τῆς ἐφαρμογῆς ἐνὸς τέτιου νόμου πού ὑποχρῶνε τοὺς ἔχοντες νὰ πούλουν μὲ ζημιά, χωρὶς ἀποζημίωση, ἐμπορεύματα πού τὰ πούλουνταν προτιότερα σὲ τριπλάσια καὶ τετραπλάσια τιμῇ. Ὁ προηγούμενος νόμος τῆς 4ης Μαΐου πού καθόριζε μόνον τὸ ἀνώτατο ὄριο τῶν σιτηρῶν, ἐπέφερε ἀκαριαῖα τὸ ἀδειασμα τῆς ἀγορᾶς. Πῶς ν' ἀνεφοδιάσουν τις πόλεις καὶ τις στρατιῆς, ὅταν ὁ ἀνεφοδιασμὸς ἐξαρτιόταν ἀπὸ αἰρετῆς τοπικῆς ἀρχῆς, πού τηρούσαν μυστικὰ ἐχθρική στάση ἀπέναντι στὴν ἐπαναστατικὴ νομοθεσία; Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀνώτατου γενικοῦ ὁρίου τιμῶν θ' ἀπαιτοῦσε ἀναγκαστικὴν ἀποφασιστικὴν πρόοδο πρὸς τὴν ὀργάνωση πῶς συμπαγοῦς καὶ πῶς διχτατορικῆς συγκεντρωτικῆς ἐξουσίας.

Δυὸ μέρες προτοῦ τοιχοκολληθοῦν στὸ Παρίσι οἱ πνακες τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου τιμῶν, στὶς 10 τοῦ Ὀκτώβρη, ὁ Ζαῖν-Ζυστ ἦρθε στὴ Συνέλευση νὰ ἐκθέσῃ μ' ἓναν πικρόχολο καὶ στυγγὸ λόγον, γεμάτο κοφτερὰ ἀποφθέγματα, τὸ σχέδιον νέας ὀργάνωσης τῆς Δημοκρατίας, ἓνα εἶδος προσωρινοῦ Συντάγματος πού τὸ θεωροῦσε ἀναγκαῖον γιὰ νὰ ἐπεραιωτοῦν τὰ τρομερὰ ἐμπόδια πού πρόβλεπε. «Οἱ νόμοι εἶναι ἐπαναστατικοί, μὰ αὐτοὶ πού τοὺς ἐκτελοῦν δὲν εἶναι ἐπαναστάτες... Τότε μόνον θὰ ἐδραιωθεῖ ἡ Δημοκρατία, ὅταν ἡ θέληση τοῦ κυρίαρχου λαοῦ καταπνίξῃ τὴ μοναρχικὴ μειοψηφία καὶ ἐπικρατήσῃ κατὰ τὴν δικαιοσύνην. Δὲν πρέπει πᾶν νὰ λυπᾶστε τοὺς ἐχθροὺς τῆς νέας τάξης πραγμάτων ἢ λευτεριά πρέπει νὰ νικήσῃ μετὰ καθῆ θυσία. Δὲν πρέπει νὰ τιμωρήσετε μονίχα τοὺς προδότες, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀδιάφορους ἀκόμα, πρέπει νὰ

τιμωρήσετε όποιονδήποτε τηρεί παθητική στάση μέσα στη Δημοκρατία και δέν κάνει τίποτα γι αυτήν... Πρέπει να κυβερνήσετε «διά του σιδήρου» αυτούς που δέν μπορούν να κυβερνηθούν με τη Δικαιοσύνη, πρέπει να καταδυναστεύσετε τους τυράννους!» Ο Σαιν-Ζύστ δικαιολογούσε τó πρόγραμμα αυτό της άγνωστών-επανάστασης Τρομοκρατίας με μιá φοιχτή εικόνα που έδωσε της πολιτικής και στρατιωτικής γραφειοκρατίας, καθώς και της οικονομικής και ήθικης κατάστασης της χώρας. Παρουσίαζε τους διαχειριστές των νοσοκομείων να προμηθεύουν άλευρα στους στασιαστές της Βανδέας, τους υπαλλήλους που είχαν επιφορτισμένοι με την εφαρμογή του νόμου για την προαγορά να προαγοράζουν και οι ίδιοι, τους αγοραστές των εθνικών κτημάτων να ξεφλάνε τὰ χρέη τους με γλίσχα ποσά και με υποτιμημένα άσινιάτα, τους πλούσιους να πλουτίζουν περισσότερο έξ αιτίας της υποτίμησης του άσινιάτου και της άκρίβειας της ζωής. «Ο πατριωτισμός βρίσκεται μονάχα στα χείλη· ό καθένας θυσιάζει όλους τους άλλους, χωρίς να θυσιάζει τίποτα άπ' τó συμφέρον του».

Πρόβλεπε πώς ό νόμος για τó άνώτατο γενικό όριο τιμών θα έλεφερε νέο κύμα άσχροκέρδειας. Μιá μόνη διέξοδο έβλεπε : να γίνει πιό νευρώδης ή κυβέρνηση. Σ' όλους τους βαθμούς της ίεραρχίας, ή εϋθύνη θα πρέπει να συνοδεύει κάθε ενεργεια : «πρέπει να βάλουμε τó σπαθί δίπλα στην κατάχρηση». Θα πρέπει να στηριχτούν στην τάξη των φτωχών και των άπλών στρατιωτών, άνακουφίζοντας τους πόνους τους. «Ένας δυστυχιμένος στρατιώτης είναι πιό δυστυχιμένος άπ' όλους τους άλλους ανθρώπους, γιατί, ποιός ό λόγος να πολεμᾷ, όταν πρόκειται να υπερασπίσει μιá κυβέρνηση που τόν έγκαταλείπει και τίποτ' άλλο;» Οί άντιπρόσωποι θα πρέπει να είναι οί πατεράδες και οί φίλοι των στρατιωτών, να κοιμούνται μαζί τους στη σκηνή και να ζούν κάτω άπ' τις ίδιες συνθήκες. Για να έκτελοϋνται οί διαταγές της Έπιτροπής, θα πρέπει να μπει ύπó την άμεση επίβλεψη της όχι μόνο τó Έκτελεστικό Συμβούλιο όπως πρώτα, αλλά και οί στρατηγοί κι όλα τὰ συγκροτημένα σώματα. Θα πρέπει να διακηρύξουν πώς ή κυβέρνηση είναι επαναστατική ως ότου γίνει ειρήνη, δηλαδή θα πρέπει να βάλουν στο περιθώριο τó Σύνταγμα που ψηφίστηκε όριστικά τόν Ιούνιο, θα πρέπει να νομιμοποιήσουν τή δικτατορία και ν' άντικαταστήσουν προσωρινά την άρχή των έλευθέρων εκλογών με την άρχή της άυταρχικότητας. Η Έπιτροπή θα μπορεί να επίβλεπει, δηλ. να καταργεί τὰ συγκροτημένα αίρετά σώματα. Η Έπιτροπή, για τή γρήγορη έκτέλεση των επαναστατικών νόμων, θα έπικαιωνεί κατ' εϋθείαν όχι πιá όπωσ πρώτα με τις διοικητικές άρχές των Νομών, αλλά με τις περιφέρειες που θ' άποβούν οί μοχλοι της νέας οργάνωσης.

Για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή του άνωτάτου όριου τιμών, θα καταγραφούν όλα τὰ σιτηρά της Δημοκρατίας, πράγμα που θα επιτρέψει στις άρχές ν' άσκήσουν εκ του άσφαλουτς τó δι-

καίωμα τῆς ἐπίταξης. Θὰ διαιρεθεῖ τὸ Γαλλικὸ ἔδαφος σὲ ζώνες ἀνεφοδιασμοῦ, τὸ δὲ Παρίσι μὲ τὴν περιφέρειά του θ' ἀνεφοδιαστεῖ γιὰ ἓνα χρόνο. Οἱ ἀντιδράσεις θὰ καμφθοῦν ἀπ' τὸν κεντρικὸ ἐπαναστατικὸ στρατό, τμήματα δὲ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ θὰ ἐγκατασταθοῦν μ' ἔξοδα τῶν πλουσίων στοὺς δῆμους τοῦ δυοτροποῦν. Ὁ Σαιν-Ζυστ πρόβλεπε ἀκόμα καὶ τὴ σύσταση Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, εἶδος Πυριφλεγούς Αἰθούσης * πού θὰ κάνει τοὺς προμηθευτὲς καὶ ἄλλους ἐκείνους πού ἀπ' τὰ 1789 καὶ δῶθε διαχειρίστηκαν δημόσια χρήματα νὰ ξεράσουν τὰ κλεμμένα.

Ὅλα τὰ μέτρα πού πρότεινε ψηφίστηκαν ἀσυζητητί. Εὐθύς ἀμέσως πραγματοποιήθηκαν οἱ φόβοι πού εἶχε ἐκφράσει σχετικὰ μὲ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ ἀνωτάτου ὄριου τιμῶν. Στὸ Παρίσι καὶ στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα τῆς Γαλλίας, μόλις τοιχοκολλήθηκαν οἱ διατιμήσεις, τὰ μαγαζιά ἀδείασαν ἀκαριαία ἀπ' τὰ πλήθη πού χύμηξαν ἅπληστα γιὰ ν' ἀγοράσουν διάφορα εἶδη. Οἱ ἔμποροι, μὴν ἔχοντας πιά νὰ πουλήσουν τίποτε, ἄρχισαν νὰ κλείνουν τὰ μαγαζιά τους. Στὸ Παρίσι, ὁ Σωμέτ τοὺς ἀπειλῆσε πῶς θὰ τοὺς τὰ ἀπαλλοτριώσει, ἡ δὲ Κομμούνα, μὲ τὴν ἐμπνευση τοῦ ἴδιου, ζήτησε ἀπ' τὴ Συμβατική «νὰ ἐφιοστήσει τὴν προσοχή της στὶς πρῶτες ὕλες καὶ στὰ ἐργοστάσια, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ τὰ ἐπιτάξει τιμωρώντας τοὺς κατόχους πρῶτων ὑλῶν καὶ τοὺς βιομηχάνους πού τὰ κρατοῦσαν κλειστά ἢ νὰ τὰ θέσει στὴ διάθεση τῆς Δημοκρατίας πού δὲ στερεῖται ἐργατικά χέρια γιὰ νὰ τὰ βάλει ὅλα σὲ κίνηση». Μετὰ τὴν ἀπαλλοτρίωση, ἐρχόταν ὁ κολεχτιβισμὸς κ' ἔτσι ἡ Δημοκρατία θ' ἀξιοποιούσε μόνη της ὀλόκληρη τὴν ἀγροτική καὶ βιομηχανική παραγωγή. Οὔτε ὁμως ἡ Συμβατικὴ οὔτε καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ἤθελαν νὰ φτάσουν ὡς αὐτοῦ, νὰ κάνουν κοινωνικὴ Ἐπανάσταση γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἀνωτάτου ὄριου τιμῶν πού τῶχαν ἄλλωστε δεχτεῖ ἀθελά τους.

Ἡ Κομμούνα φρόντισε γιὰ τὸ πιὸ ἐπείγον ὑπέβαλε σ' ἔλεγχο τὴ διανομὴ τῶν εἰδῶν πού ὑπῆρχαν, χρησιμοποιώντας τὸ δικαίωμα τῆς ἐπίταξης κ' ἐφαρμόζοντας τὸ σύστημα τοῦ δελτίου σὸ ψωμί, στὸ κρέας, στὴ ζάχαρη, στὸ σαποῦνι κλπ. Περιορίσε τὴ νοθεῖα τῶν ποτῶν, πού εἶχε πολλαπλασιαστεῖ, διορίζοντας ἐπιτροπὴ ἐμπειρογνομόνων. Ἐδῶσε τὸ δικαίωμα στοὺς Ἐπιτρόπους ἐπὶ τῶν προαγορῶν νὰ κάνουν κατ' οἶκον ἐρευνες ἀκόμα καὶ σὲ ἰδιώτες. Προσπάθησε νὰ κάνει σεβαστὲς τὶς διατιμήσεις μὲ ἀστυνομικὰ μέτρα, ἀπειλώντας τοὺς παραβάτες μὲ τὸ νόμο περὶ ὑπόπτων. Οἱ περισσότερες πόλεις μιμήθηκαν ἢ μᾶλλον ξεπέρασαν τὸ παράδειγμα τοῦ Παρισιοῦ.

* Ἄν ὁμως ἡ διανομὴ τῶν ὑπαρχόντων ἐμπορευμάτων κουτσά-

* Εἰδικὰ δικαστήρια, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', τὰ ὁποῖα συνεδρίαζαν σὲ μιὰ αἴθουσα ταπετσαρισμένη μὲ μαῦρα καὶ φωτισμένη μὲ λαμπάδες καὶ κατεδίκαζαν συνήθως τοὺς κατηγορουμένους σὲ θάνατο διὰ τῆς πυρᾶς. Σ. τ. Μ.

στραβά προχωρούσε, ὁ ἐπανεφοδιασμός τῶν μαγαζιῶν γινόταν ὀλοένα και πῶ δύσκολος γιατί οἱ ἔμποροι δὲν εἶχαν πιά συμφέρον νὰ ξαναδημιουργήσουν ἀποθέματα. Γιὰ ν' ἀποκατασταθεῖ ἡ κυκλοφορία τῶν ἐμπορευμάτων, γιὰ νὰ μὴ σταματήσει ἡ παραγωγή, και γιὰ νὰ μὴ πέσει λιμός, ἔπρεπε νὰ κἀνουν ἓνα βῆμα ἀκόμα στοῦ δρόμο τοῦ συγκεντρωτισμοῦ. Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας πέτυχε, στις 22 τοῦ Ὀχτώβρη, τὴ σύσταση τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς, τῆς λεγομένης Ἐπιτροπῆς τροφίμων, πού τῆς ἔδωσαν τὰ πῶ ἐκτεταμένα δικαιώματα. Ἐχοντας τὸ δικαίωμα τῆς κατάσχεσης, θὰ μπορούσε νὰ κατασχέσει ὀλα τὰ εἶδη στὴν τιμὴ τοῦ ἀνωτάτου ὄριου. Τὰ εἶδη αὐτὰ θὰ τὰ μοίραζε στις περιφέρειες, και θὰ καθιῶθνε ἡ ἴδια ὀλη τὴν ἀγροτικὴ και βιομηχανικὴ παραγωγή, τις μεταφορές, τὰ ἐργοστάσια, τὰ μεταλλεῖα, τὰ κάρβουνα, τὴν ξυλεία, τις εἰσαγωγές και τις ἐξαγωγές. Θὰ μπορούσε νὰ προσφύγει στὴν ἐνοπιὴ δύναμη. Θὰ προτοίμαζε τὴν ἀναθεώρηση τοῦ ἀνωτάτου ὄριου τιμῶν, πού ὁ καθορισμός τους δὲ θ' ἀφηνόταν πιά στὴν αὐθαίρεσία τῶν τοπικῶν ἀρχῶν ἀλλὰ θὰ γινόταν σύμφωνα μὲ σταθερές ἀρχές, πού τις ἐξέθεσε ὁ Μπαρὲρ στις 11 τοῦ Μπρυμαῖρ. Θὰ ἐπέβαλλαν διατιμήσεις κατ' εὐθείαν στις πηγές τῶν προϊόντων. «1) στις ἀποθήκες πρώτων ὑλῶν. 2) στὰ ἐργοστάσια. 3) στοὺς ἐμπόρους χοντρικῆς πώλησης. 4) στοὺς ἐμπόρους λιανικῆς πώλησης» και τέλος θὰ χορηγούσαν ἀποζημιώσεις γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων ἀνάλογα μὲ τὴν ἀπόσταση. Ἡ Ἐπιτροπὴ τροφίμων, γιὰ νὰ προετοιμάσει τὴ νέα βαθμιαία κι ὁμοίμορφη αὐτὴ διατίμηση, χωρὶς νὰ παραβλέπει τὰ κέρδη τοῦ ἐργοστασιαρχῆ, τοῦ μεγαλεμπόρου και τοῦ μικρεμπόρου, γιὰ νὰ πετύχει ἔτσι τὴν ἀποκατάσταση τῆς κυκλοφορίας τῶν ἐμπορευμάτων, ἐπιδόθηκε σὲ τεράστια ἔρευνα, πού τὴν ἐμπιστεύτηκε σὲ εἰδικὸ γραφεῖο, στοῦ γραφεῖο τοῦ ἀνωτάτου ὄριου τιμῶν. Ἡ ἔρευνα κράτησε πολλοὺς μῆνες και μόλις τὴν ἀνοίξη τοῦ 1794 μύορσαν νάνα ἔτοιμοι οἱ πύνακες τοῦ ἀνωτάτου ὄριου τιμῶν. Στὸ μεταξὺ ἡ Κυβέρνηση χροιάστηκε νὰ καταφύγει σὲ διάφορα ἡμίμετρα, δηλ. σὲ ἐπιτάξεις κ' ἐφαρμογὴ τοῦ δελτίου.

Ὁ Ροβέρτος Λεντὲ ἀνακλήθηκε ἀπ' τὴν ἀποστολὴ του στοῦ Καλβαντὸς κι ἀνέλαβε στις 2 τοῦ Νοέμβρη τὴ διεύθυνση τῆς Ἐπιτροπῆς τροφίμων. Ἀντιτάχθηκε, μᾶς λέει ὁ ἴδιος, στὴ χρησιμοποίηση τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ γιὰ τις ἐπιτάξεις. Περιορίστηκαν νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν ὡς φρουρὰ στις πόλεις τῆς Ἰλντὲ-Φράνς. Ἐπειδὴ δὲ ἔμενε ἀδρανῆς συντελέσε και στοῦ νὰ μὴ συσταθῆῖ ποτὲ τὸ Εἰδικὸ Δικαστήριο πού ἔπρεπε νὰ τὸν συνοδεύει στις μετακινήσεις του.

Ἀντὶ νὰ χρησιμοποιήσει τὴ στρατιωτικὴ δύναμη γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιτάξεων και τῶν διατιμήσεων, ἡ Ἐπιτροπὴ προτίμησε νὰ δυναμώσει τὸ διοικητικὸ συγκεντρωτισμό. Ὁ Μπιλλὼ-Βαρὲν ἐπανάλαβε στις 28 τοῦ Μπρυμαῖρ τις ἐπικρίσεις τοῦ Σαιν-Ζύστ γιὰ τὴν ἐπίδειξη κακῆς θέλησης ἀπὸ μέρος τῶν ὑφισταμέ-

νων αρχων που αφηναν ανεπαρμοστα τα λαϊκα διατάγματα, όπως λ. χ. το διάταγμα που χορηγούσε βοηθήματα στους γονείς των έθελοντων, όπως και τα διατάγματα που αφορούσαν τα τρόφιμα. Πρότεινε να υποχρεωθούν όλες οι αρχές να λογοδοτούν για τις πράξεις τους κάθε δέκα μέρες, να δημοσιεύουν τους νόμους σε ειδικό δελτίο, να καθιστούν υπεύθυνους όλους τους υπαλλήλους, τιμωρώντας τους με πρόστιμο ή με προσωπική κράτηση και τέλος να εξουσιοδοτήσουν τους αντιπροσώπους και την Έπιτροπή ν' αντικαθιστά χωρίς διενέργεια εκλογών τις λιπόψυχες ή υποπτες αρχές. Εκτός απ' αυτό, πρότεινε, στις 7 του Φριμαίρ, ν' απαγορευτεί στους αντιπροσώπους να μεταβιβάζουν την εξουσία τους σε άλλους και τούτο για να μην υπάρχει πιά κανένας ενδιάμεσος μεταξύ της Έπιτροπής και των Περιφερειών, να διαλύσουν όλες τις ένοπλες δυνάμεις των Νομών και να καταργήσουν όλες τις νομαρχιακές έπιτροπές επαγρύπνησης που είχαν υποπτες για φερεοραλιστικές διαθέσεις. Τό σχέδιό του ψηφίστηκε οριστικά στις 14 του Φριμαίρ με μιá τροπολογία που τό ενίσχυσε περισσότερο. 'Ο Δαντών καλλιέργησε την ιδέα πως δέν πρέπει πιά να έμπιστευονται την εκτέλεση των νόμων σ' αίρετους άρχοντες: «Ζητώ, είτε, κάθε Νομός να έχει κι άπδναν Έθνικό Έπίτροπο, ζητώ ακόμα, για να πάσουν οι έπιροές της συγγένειας, της παρουσιακής κατάστασης και του πλούτου, να διορίζει απ' εϋθείας ή Έπιτροπή Κοινής Σωτηρίας τους έπιτηρητές, τους πράχτορες αυτούς δλόκληρου του λαού που δέ θάναί πιά, όπως είναι σήμερα, οι άνθρωποι του στενού τοπικού περιβάλλοντος, αλλά οι άνθρωποι της Δημοκρατίας» (3 του Φριμαίρ). Η Έπιτροπή, ύστερ' από κάποιους διαταγμούς, ενέκρινε την καθιέρωση του θεσμού αυτού των Έθνικών Έπιτρόπων, των διορισμένων απ' την κυβέρνηση και μη αίρετών, που προμηνούσαν κιόλας τους νομάρχες της έποχής του Ναπολέοντα. 'Ο Κουτόν άπάντησε μ' αυτά τα λόγια στον Φεγιά και στον Μερλέν ντε Τιονβιλ που υπεράσπισαν την ιδέα της εκλογιμότητας των αρχων: «Την έποχή αυτή όχι μόνο πρέπει ν' άποφεύγουμε να έχουμε επικίνδυνους δημόσιους λειτουργούς, αλλά πρέπει ν' άποφεύγουμε ακόμα και τους άμφίβολους».

Με τό νόμο αυτό της 14ης του Φριμαίρ, που με κάποιες μεταβολές, θ' άποτελέσει τό προσωρινό Σύνταγμα της Γαλλίας κατά τη διάρκεια του πολέμου, δηλ ή διοικητική εξουσία της Γαλλίας συγκεντρώθηκε στο Παρίσι όπως πριν απ' τό 1789. Οι αίρετες αρχές που υπάρχουν ακόμα, έπιτηρούνται απ' τόν Έθνικό Έπίτροπο που διορίζεται απ' την Έπιτροπή και που έχει τό δικαίωμα της έπίταξης καθώς και τό δικαίωμα να καταγγέλλει τις δημόσιες αρχές και τους δημόσιους λειτουργούς. Οι τελευταίοι έχουν πως άν κάνουν την παραμικρή παράλειψη, θ' ανακληθούν και συνεπώς θ' άναγραφούν στον κατάλογο των υπόπτων και θά τεθούν υπό κράτηση. Για να τους άντικαταστήσουν, δέ θά προβούν πιά σ' εκλογές όπως είχαν κάνει στην έ-

ποχή τῆς μαζικῆς ἐπιστράτευσης. Οἱ ἐν «ἀποστολῇ» ἀντιπρόσωποι θὰ περιοριστοῦν νὰ συμβουλευτοῦν τὴ λαϊκὴ ὀργάνωση προτοῦ καταρτίσουν τὸν κατάλογο τῶν ἀντικαταστατῶν. Ἐνα διάταγμα τῆς 5ης τοῦ Μπρυμαιορ ἀνέστειλε τὴν ἐκλογὴ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν. Οὐσιαστικὰ ἡ λαϊκὴ κυριαρχία, τὸ ἐκλογικὸ δικαίωμα, συγκεντρώνεται στὶς Λέσχες, δηλ. στὸ κόμμα ποὺ βρίσκεται στὴν ἐξουσία. Οἱ Λέσχες οἱ ἴδιες ἐκαθαρίζονται. Ἡ ἐπαναστατικὴ κυβέρνηση καταντίνει δικτατορία ἐνὸς κόμματος ποὺ ἀσκεῖται πρὸς ὄφελος μιᾶς τάξης, τῆς τάξης τῶν καταναλωτῶν, τῶν ἐργατῶν, τῶν μικροῖδιοχτητῶν καὶ τῶν φτωχῶν, ποὺ καθοδηγεῖται ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους τῆς ἀστικῆς τάξης ποὺ ἔχουν συνδέσει τὴν τύχη τους μὲ τὴν τύχη τῆς ἐπανάστασης καὶ προπαντὸς ἀπὸ ἀνθρώπους τῆς τάξης αὐτῆς ποὺ πλούτισαν μὲ τὴν πολεμικὴ παραγωγή.

Ἡ δικτατορία ἐνὸς κόμματος ἢ μιᾶς τάξης δὲν ἐγκαθιδρύεται τις περισσότερες φορές, παρὰ μόνο μὲ τὴ βία, καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀναγκαιότητα σ' ἐποχὴ πολέμου. Ἡ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις εἶχε σὰ μοιραία συνέπεια τὴν Τρομοκρατία.

VII

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν παράδειγμα χώρας πού νά βρίσκεται σ' ἐμπόλεμη κατάσταση μ' ἐξωτερικούς ἐχθρούς καὶ νάνα περιπεπλεγμένη σ' ἐμφύλιο πόλεμο ὅπου οἱ κυβερνῶντες νά μὴν προσφεύγουν σὲ σύντονη καὶ δραστήρια δικαστικὴ διαδικασία γιὰ τὴν τιμωρία τῶν ἀδικημάτων συνενόησης μὲ τὸν ἐχθρό, τῶν συνωμοσιῶν καὶ τῶν ἀνταρσιῶν.

Ἡ Νομοθετικὴ εἶχε συστήσει, γιὰ τὴν ἐκδίκαση τῶν ἀδικημάτων κατὰ τῆς ἀσφάλειας τοῦ Κράτους, ἓνα Ἀνώτατο Δικαστήριον πού ἐκλεγόταν ἀπ' τὶς ἐκλογικὲς συνελεύσεις τῶν Νομῶν. Τὸ νέο δικαστικὸ σῶμα, πού ἀθώωσε ἢ ἀπόφυγε νά δικάσει τοὺς κατηγορουμένους πού τοῦ εἶχε παραπέμψει ἡ Νομοθετικὴ, δὲν ἀνταποκρίθηκε στὶς προσδοκίαις τῶν ἐπαναστατῶν. Ματὰ τὴν ἐξέγερση τῆς 10ης Αὐγούστου, ἡ νικηφόρα Κομμούνα ἀξίωσε τὴ σύσταση ἐκτάκτου κακουροδικείου, εἶδος στρατοδικείου, πού οἱ δικαστὲς καὶ οἱ ἑνορκοὶ τοῦ ἐκλέχτηκαν ἀπ' τὰ Διαμερίσματα τῆς πρωτεύουσας. Τὸ δικαστήριον αὐτὸ τῆς 17ης Αὐγούστου ἀπάγγειλε μερικὲς θανατικὲς καταδικαιτικὰ ἀνακατεμέναις μὲ ἀθωώσεις. Δὲν ἐμπόδισε τὶς σφαγὲς τοῦ Σεπτέμβρου. Οἱ Γιρονδῖνοι, πού τὸ ὑποψιάζονταν γιὰ τὴν Ὀρεινὴ προέλευσίν του, τὸ κατάργησαν στὶς 29 τοῦ Νοέμβρου τοῦ 1792, ἐνῶ τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον εἶχε κιόλας ἐξαφανιστεῖ ἀπ' τὶς 25 τοῦ Σεπτέμβρου. Ἡ Ἐπανάσταση δὲν εἶχε πιά στὰ χέρια τῆς πολιτικὸ δικαστήριον. Οἱ κατηγορούμενοι γιὰ συνωμοσία κατὰ τῆς ἀσφάλειας τοῦ Κράτους, ὅπως λ.χ. οἱ πράκτορες τῆς βασιλικῆς ἐπιχορήγησης Σαιντ-Φουά καὶ Ντυφρὲν-Σαιν-Λεόν, ἡ Μαντάμ ντὲ Ροάν-Ροσεφόρ κατηγορούμενη γιὰ συνενόηση μὲ τὸν ἐμιγκρὸ Μπερτρὰν ντὲ Μολεβίλ, ὁ πρῶτος δὴμαρχος τοῦ Στρασβούργου Ντῆτριχ, συνένοχος στὴ στάση τοῦ Λαφαγιέτ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι παραπέμφθησαν στὰ τακτικὰ κακουροδικεῖα πού, κατὰ κανόνα, τοὺς ἀθώωναν. Οἱ Γιρονδῖνοι κυβερνοῦσαν, οἱ νικηφόροι γαλλικὲς στρατιὲς κατεῖχαν τὸ Βέλγιο. Ἡ Ἐπανάσταση νόμιζε πῶς μπορούσε ἀκίνδυνα νά ἐπιδειξῆ μεγαλομνηζία.

Στὶς ἀρχὲς ὅμως τοῦ Μάρτη, φτάνουν τὰ νέα ἀπ' τὸ Ἀλντενχίφεν γιὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Λιέγης καὶ κατόπιν γιὰ τὴ βανδευανί

ἐξέγερση. Ὅπως ἐγινε τὴν ἐπομένη τῆς ἄλωσης τῆς Λογκβύ-
ἴτσι καὶ τώρα προβαίνουν βιαστικά σὲ στρατολογίες. Τὰ Πα-
ρισινὰ Διαμερίσματα ζητοῦν στὶς 8 τοῦ Μάρτη «νὰ συνεδριάξει
ἀδιάκοπα ἓνα δικαστήριο πού οἱ ἀποφάσεις του νὰ μὴν ὑπόκειν-
ται σ' ἔφεση γιὰ νὰ θέσει τέρμα στὸ θρόσος τῶν μεγάλων ἐνό-
χων καὶ ὄλων τῶν ἐχθρῶν τῆς κοινῆς ὑπόθεσης». Οἱ ἐπίτροποι,
πού μόλις πρὸ ὀλίγου ὑποδείχθηκαν ἀπ' τὴ Συμβατική γιὰ νὰ
προβοῦν στὴ στρατολογία τῶν τριακοσίων χιλιάδων ἀντρῶν στοὺς
Νομούς, δηλώνουν πὼς δὲ θὰ φύγουν προτοῦ θεσπιστεῖ ἡ σύστα-
ση τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Δικαστηρίου. Ἡ Συνέλευση συνεδριάξει
θορυβωδῶς νύχτα καὶ μέρα. Ἀποφασίζει νὰ ἰδρύσει ἔκτακτο κα-
κουργοδικεῖο μὲ δικαστὲς κ' ἐνόρκους πού θὰ ἐκλέγονται ἀπ' τὴν
ἴδια τὴ Συμβατική κι ὄχι ἀπ' τὸ λαό. «Τὸ δικαστήριο θὰ δικάζει
κάθε ἀνεπαναστατικὴ ἐπιχείρηση, κάθε ἀπόπειρα κατὰ τῆς λευ-
τεριάς, τῆς ἰσότητος, τῆς ἐνότητος καὶ τοῦ ἀδαιρέτου τῆς Δημο-
κρατίας, κατὰ τῆς ἐσωτερικῆς κ' ἐξωτερικῆς ἀσφάλειας τοῦ Κρά-
τους καὶ κάθε συνωμοσία πού ἀποσκοπεῖ στὴν ἀποκατάσταση τῆς
βασιλείας ἢ στὴν ἐγκατάσταση ὁποιασδήποτε ἄλλης ἀρχῆς πού ἐπι-
βουλεύεται τὴ λευτεριά, τὴν ἰσότητα καὶ τὴ λαϊκὴ κυριαρχία,
εἴτε οἱ κατηγορούμενοι εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι εἴτε στρατιωτικοὶ
εἴτε ἀπλοὶ πολῖτες». Θὰ δικάζει ἀνέκλητα καὶ χωρὶς νὰ ὑπόκεινται
οἱ ἀποφάσεις του σὲ ἔφεση. Ἡ περιουσία τῶν καταδικαζομέ-
νων θὰ γίνεται κτῆμα τῆς Δημοκρατίας, μὲ τὴν ἐπιφύλαξη πὼς
θὰ λαμβάνεται πρόνοια γιὰ τὴ διατροφή τῶν ἀπόρων συγγενῶν
τους. Ἐπειδὴ βιάζονται νὰ θέσουν σὲ λειτουργία τὸ νέο δικαστή-
ριο, ἀποφασίζουν γιὰ τὴν ἔναρξιν νὰ πάρουν τοὺς προσωρινούς
δικαστὲς κ' ἐνόρκους ἀπ' τὸ Παρίσι κι ἀπ' τοὺς γειτονικοὺς Νο-
μούς, ἢ δὲ Συνέλευση τοὺς διορίζει κιόλας στὶς 13 τοῦ Μάρτη.

Οἱ Γιρονδῖνοι ὁμως, πού ἀναγκάστηκαν νὰ δεχτοῦν τὸ νέο
δικαστικὸ σῶμα, ἐπανορθώνουν τὴν ἀποτυχία τους μὲ τὴν ἐκλογὴ
Ἐξამελούς Ἐπιτροπῆς, πού μόνο αὐτὴ θὰ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πα-
ραπέμψει τοὺς κατηγορουμένους στὸ πολιτικὸ δικαστήριο. Ἡ Ἐπι-
τροπὴ αὐτὴ, ἀπαρτιζόμενη ἀπὸ πέντε Γιρονδῖνους κ' ἓνα μόνον
Ὀρεινὸ (τὸν Πιερ ντέ λά Μαρν) δὲν παρέπεμψε κανένα σὲ δίκην.
Τὸ Δικαστήριο παρέλυσε.

Στὶς 2 ὁμως τοῦ Ἀπρίλη ἔρχεται ἡ εἶδηση τῆς προδοσίας τοῦ
Ντυμουριέ. Οἱ δικαστὲς καὶ οἱ ἑνορκοὶ τοῦ Δικαστηρίου πηγαίνουν
ἀμέσως νὰ παραπονεθοῦν στὴ Συμβατικὴ γιὰ τὴν ἀδράνεια ὅπου
τοὺς εἶχαν καταδικάσει. «Ὁ λαὸς πού ἔφερε τοὺς συνωμότες ζη-
τάει τὴν τιμωρίαν τους!» Μὲ πρόταση τοῦ Ἀλμπιτ καταργεῖται ἡ
Ἐξამελὴς Ἐπιτροπὴ. Τρεῖς μέρες ἀργότερα, ὁ Σαλιέ προτείνει νὰ
δοθεῖ ἐξουσιοδότηση στὸ δημόσιο κατήγορο νὰ παραπέμψει ἀπ'
εὐθείας στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο, χωρὶς προηγούμενο διάταγ-
μα τῆς Συμβατικῆς, ὄλους τοὺς κατηγορούμενους γιὰ συνωμοσία.
Ὁ Δαντὼν τονίζει πὼς οἱ ἐγκληματίες τοῦ εἴδους αὐτοῦ εἶναι
τόσο πολλοί, ὥστε ἡ Συμβατικὴ δὲ θάχε τὸ χρόνο νὰ ἐξετάσει

τοὺς φακέλους των καὶ θάχανε πολύτιμον καιρὸ γιὰ νὰ ψηφίσει τὴν παραπομπή τους σὲ δίκη. « Ἄν θριάμβευε ὁ δεσποτισμὸς, πρόσθετε, θὰ βλέπατε σὲ λίγο νὰ ἰδρύνονται ἔκτακτα βασιλικά δικαστήρια στοὺς Νομοὺς γιὰ νὰ κόψουν τὰ κεφάλια ὄλων τῶν πατριωτῶν, ἀκόμα κ' ἐκείνων πού δὲ θάχαν ἐπιδείξει μεγάλη δραστηριότητα». Τὰ δικαστήρια αὐτὰ θὰ τὰ δοῦμε, πράγματι, νὰ λειτουργοῦν στὰ 1815. Ὁ Δαντὼν πέτυχε ὥστόσο συμπληρωματικὴ διάταξη πού σύμφωνα μ' αὐτὴν κανένας στρατηγός, ὑπουργός ἢ βουλευτὴς δὲ θὰ παραπέμπεται στὸ Δικαστήριο χωρὶς προηγούμενο διάταγμα τῆς Συμβατικῆς. Οἱ προτάσεις αὐτὲς ψηφίστηκαν, παρὰ τὴ διαφωνία τοῦ Μπαρμπάρου πού διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὴ δικτατορικὴ δικαστικὴ ἐξουσία πού δόθηκε στὰ χέρια ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου, τοῦ δημόσιου κατήγορου.

Τὸ δικαστήριο συνεδρίασε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἐπομένη κίβλας, στὶς 6 τοῦ Ἀπριλίου. Δίκασε ἕναν ἐμικρὸ πού γύρισε ξανά στὴ Γαλλία, καὶ πού τὸν εἶχαν βρεῖ στὸ Μπούργκ-λὰ-Ρὲν μὲ δυὸ διαβατήρια καὶ μιὰν ἄσπρη κονκάρδα. Ὁ ἐμικρὸς καταδικάστηκε σὲ θάνατο. Δικαστὲς κ' ἔνορκοι ἔκλαιγαν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πού ἀπένειμαν τὴ Δικαιοσύνη δὲν εἶταν σκληρόκαρδοι. Ἐκκληρώνοντας ἕνα καθήκον πού τοὺς στοίχιζε ψυχικά, πίστευαν ἀκράδαντα πὼς σοῖζουν τὴν Ἐπανάσταση καὶ τὴ Γαλλία.

Οἱ Γιρονδῖνοι διέπραξαν τὴν ἀπερισκεψία νὰ παραπέμψουν τὸν Μαρά στὸ Δικαστήριο μὲ τὴν κατηγορία πὼς προπαγάνδιζε τὶς ληστεῖες, τοὺς φόνους καὶ τὴ διάλυση τῆς Συμβατικῆς. Ἡ δίκη τοῦ Μαρά κατέληξε στὴν πανηγυρικὴ ἀθώωσή του στὶς 24 τοῦ Ἀπριλίου. Τὸ Δικαστήριο ἀθώωσε διαδοχικά, στὶς 23 τοῦ Ἀπριλίου, τὸν ντ' Ἀραμπύρ, πού τὸν εἶχαν κατηγορήσει πὼς εἶχε στείλει στὸ Νεφμπριζάκ βασιλικὲς προκηρῦξεις, τὸν ντ' Ἐσπαρμπὲς πού εἶχε διαδεχτῆ τὸν Μπλανσελάντ σὰν κυβερνήτης τοῦ Ἀγ. Δομίγγου. Ὁ Μπλανσελάντ εἶχε κίβλας καταδικαστῆ σὲ θάνατο γιὰτὶ εἶχε φυλακίσει πατριώτες κ' εἶχε υποθάψει τὴν ἐξέγερση τῶν ἀριστοκρατῶν. Ἀργότερα, τὸ Μάη, τὸ ἴδιο Δικαστήριο ἀθώωσε τὸν Μιραντά, τὸν Στεγκέλ καὶ τὸν Λανού, πού εἶχαν ἔκτεθει τὴν ἐποχὴ τῶν ἡττῶν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ στὸ Βέλγιο. Δύο μονάχα στρατηγοί, συνένοχοι τοῦ Ντυμουριέ, ὁ Μιαστὸνσκι καὶ ὁ Λεσχυγιέ, καταδικάστηκαν σὲ θάνατο γιὰτὶ οἱ ἀποδείξεις τῆς ἐνοχῆς των εἶταν συντριπτικὲς. Οἱ συνεδριάσεις τοῦ Δικαστηρίου γίνονταν ἤρημα τότε καὶ οἱ δικαστὲς τηροῦσαν τοὺς τύπους. Ἡ ὑπεράσπιση καὶ οἱ κατηγορούμενοι μπορούσαν νὰ μιλήσουν ἐλεύθερα.

Παρὰ τὴν ἐξέγερση τῶν Ὁμοσπονδιακῶν, τὸ Δικαστήριο δὲν ἐπιτάχην στὴ διαδικασία. Ἀφιέρωσε παρατεταμένους συνεδριάσεις, ἀπ' τὶς 4 ὡς τὶς 18 Ἰουνίου, στὴ δίκη τὴ σχετικὴ μὲ τὴ συνωμοσία τῆς Βρετανῆς, κ' ἂν καταδίκασε σὲ θάνατο 12 συνένοχους τοῦ Λὰ Ρουασι, ἀθώωσε ὅμως 13 ἀπ' αὐτούς. Οἱ 12 κατάδικοι φώναξαν: ζήτησὸ ὁ Βασιλεὺς κ' ἀγκυλιόστηκαν πάνω στὸ ἰκρίωμα. Ὁ φιλόσοφος ἀτυνομικὸς Ντυτάρ, ἀναφέροντας τὴν ἐκτέλεση αὐτὴ, ἔγραφε: « Πρέπει νὰ πῶ πὼς στὴν πολιτικὴ οἱ ἐκτελέσεις αὐτὲς εἶναι πολὺ ἀπο-

τελσοματικές. Ἡ μεγαλύτερη δμως σημασία τους εἶναι τὸ ὅτι κα-
ταυνάζουν τὸ λαὸ πού ἀγαναχτεῖ ἐξ αἰτίας τῶν δεινῶν του. Μὲ
τις ἐκτελέσεις αὐτῆς ὁ λαὸς ἐκδικεῖται. Ἡ γυναῖκα πού ἔχασε τὸν
ἄντρα της, ὁ πατέρας πού ἔχασε τὸ γιό του, ὁ ἔμπορος πού
ἔχασε τὸ ἐμπορικό του, ὁ ἐργάτης πού πληρώνει ὄλα τὰ εἶδη τόσο
ἀκριβὰ ὥστε τὸ ἡμερομίσθιό του νὰ καταντάει σχεδὸν μηδέν, ὄλοι
αὐτοὶ δὲ δέχονται νὰ ὑποστοῦν τὰ δεινὰ τους παρὰ μὲ τὸν ὄρο
πῶς θὰ δοῦν ἀνθρώπους, πού τοὺς νομίζουν γιὰ ἐχθρούς τους, πιὸ
δυστυχημένους ἀκόμα!!!

Ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου Μοντανὲ προσπάθησε νὰ σώσει
τὴν Καρλόττα Κορνταί. Τὸ τρίτο ἐρώτημα πού εἶχε τεθεῖ στοὺς
ἐνόρκους ἔλεγε: «...προέβη εἰς τὴν πράξιν αὐτὴν κατόπιν προμε-
λέτης καὶ μὲ σκοποὺς ἀντεπαναστατικούς;» Ὁ Μοντανὲ ἐσβυσε
στὸ πρόχειρο χειρόγραφο τὶς λέξεις προμελέτη καὶ ἀντεπαναστατι-
κῆ, μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς ἔτσι τὸ ἐγκλημα θὰ εἶταν δυνατό νὰ
θεωρηθεῖ ὡς πράξη ἀνισόροπου ἢ ὡς κοινὸς φόνος. Στὴν προ-
ηγούμενη δίκη τῶν φονέων τοῦ Λεονάρδου Μπουρντόν, τοῦ συμ-
βατικοῦ πού τὸν εἶχαν κακοποιήσει καὶ τραυματίσει κατὰ τὴ
διάρκεια τῆς ἀποστολῆς του στὴν Ὁρλεάνη, ὁ Μοντανὲ εἶχε κώ-
λας σβύσει στὸ χειρόγραφο τῆς ἀπόφασης πού στάλθηκε στὸ τυ-
πογραφεῖο τῆ στερεότυπη φράση: «ἡ περιουσία τῶν καταδίκων
περιέρχεται στὴ Δημοκρατία» κ' ἔτσι δὲ στάθηκε δυνατό νὰ γί-
νει καμιά δήμευση ἐνῶ, ὅπως λέει ὁ Πριερ ντε λὰ Μάρν, πολλοὶ
ἀπ' τοὺς καταδικασθέντες εἶταν ἑκατομυριοῦχοι. Οἱ δύο παρα-
ποιήσεις πού ἔκανε ὁ Μοντανὲ ἀποκαλύφθηκαν ἀμέσως, κι αὐ-
τὸς θ' ἀνέβαινε στὸ κριώμα, ἂν ὁ Φουκιέ-Τενβίλ δὲν τὸν ξε-
χνούσε ἐπίτηδες στὴ φυλακὴ.

Ἡ δίκη τοῦ Κιουστίν ἀπασχόλησε τὸ Δικαστήριον ὄλο σχεδὸν
τὸ δεύτερο 15ῆήμερο τοῦ Αὐγούστου. Ὁ στρατηγὸς Μουστάς
ὑπεράσπισε σθεναρὰ τὸν ἑαυτοῦ, ὑποχωρώντας βῆμα πρὸς βῆμα,
ἀπαντώντας, στὸν κάθε μάρτυρα, κ' ἐπικαλέστηκε γιὰ μάρτυρες πολ-
λοὺς στρατηγούς ἐν ἐνεργείᾳ πού τὸ Δικαστήριον ἀρνήθηκε νὰ τοὺς ἔξε-
τάσει. Τὸ ἀκροατήριον εἶταν φανερὰ μὲ τὸ μέρος του. Οἱ ἔνορκοι εἶχαν
κλονιστεῖ. Οἱ Ἰακωβῖνοι ταραχτήκαν: «Δὲν πρέπει ἓνα Δικαστή-
ριον πού τῶχουν συστήσει γιὰ νὰ βοηθήσει τὴν Ἐπανάσταση, ἔλεγε
ὁ Ροβεσπιέρος στὴ Λέσχη στὶς 25 Αὐγούστου, νὰ τὴν κάνει νὰ
ὀπισθοχωρεῖ μὲ τὴν ἐγκληματικὴ ἀργοπορία του. Πρέπει τὸ Δικα-
στήριον αὐτὸ νάβαι τόσο δραστήριον ὥστε εἶναι καὶ οἱ ἐγκληματίες,
πρέπει νὰ βρίσκεται πάντοτε στὸ ὕψος τῶν ἐγκλημάτων». Ὁ Κιου-
στίν, πού καταδικάστηκε δύο μέρες ἀργότερα, ἀντιμετώπισε μὲ θάρ-
ρος τὸ θάνατον, στὶς 28 Αὐγούστου. Τὸ σφάλμα του εἶταν μόνο πῶς
δὲν εἶχε ὑπακούσει στὶς διαταγὰς τοῦ Μπουσότ, πῶς εἶχε μιλήσει ἄστο-
χα καὶ πῶς εἶχε διαπραξεί στρατιωτικὰ σφάλματα. Εἶταν τὸ ἐξιλαστή-
ριον θῆμα γιὰ τὶς συνθηκολογήσεις τῆς Μαγεντίας καὶ τῆς Βαλανσιέν.

Οἱ Ἐμπερτιστέ; θριαμβεύουν στὶς 5 τοῦ Σεπτέμβρη. Νέα
περίοδος ἀρχίζει στὴν ἱστορία τοῦ Δικαστηρίου. Μὲ πρόταση

του Μαρλέν ντε Ντουαί τὰ μέλη του αὐξάνονται σὲ ἀριθμὸ καὶ μοιράζονται σὲ τέσσερα τμήματα πού τὰ δύο ἀπ' αὐτὰ ἐργάζονται ταυτοχρόνως. Τὸν κατάλογο τῶν νέων δικαστῶν κ' ἐνόρκων τὸν συντάσσουν ἀπὸ κοινοῦ ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας.

Δικαστές καὶ ἐνορκοὶ εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἄστοι καὶ ἐλεύθεροὶ ἐπαγγελματίες. Ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν πρῶτην παλάδες σάν τὸν Λεφέις καὶ τὸν Ρουαγιέ, ζωγράφοι καὶ χαράκτες σάν τὸν Σατελέ, τὸν Τσπινό-Λεμπρέν, τὸν Σαμπά, τὸν Πριέρ, τὸν Ζιράρ, ἕνας τραπεζῆτης, ὁ Βίκτωρ Αἰγκουέν, ἰατροὶ καὶ χειρουργοὶ, σάν τοὺς Σουμπρομπιέλ, Μπεκὺ, Μαρτέν, ἔμποροι καὶ βιομήχανοι σάν τὸν Ντυπλαί καὶ τὸν Μπιγιόν, χρυσοχόοι καὶ κοσμηματοποιοὶ σάν τὸν Κλιψύ, τὸν Ζιράρ, τὸν Κομπάνι, ράφτες σάν τοὺς Ὀμπρύ, Γκωμόν. Πρессελέν, κλειδαράδες σάν τὸν Ντιντιέ, παπουτσιῆδες σάν τὸν Σεοβιέρ, τυπογράφοι σάν τὸν Νικολά, ἕνας καπελάς, ὁ Μπαρόν, ἕνας μπακάλης, ὁ Λοιέ, ἕνας ξυδᾶς, ὁ Γκραβιέ κλπ. Οἱ καθ'αὐτὸ Ἀβράκωτοι ἀπουσίαζαν, ἂν δὲν κατατάξουμε σ' αὐτοὺς κάτι γραφειοκράτες σάν τὸν Κλεμάν, ὑπάλληλο στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐκτύπωσης τῶν ἀουιάντων. Ὑπήρχαν ἐπίσης καὶ δύο γνήσιοι μαρκήσιοι, ὁ Ἀντωνέλ καὶ ὁ Λερούα ντε Μονφλαμπέρ, πού εἶχε ἀλλάξει ὄνομα καὶ λεγόταν τώρα Δεκαύγουστος. Ὅλοι ἢ σχεδὸν ὅλοι εἶταν μορφωμένοι.

Ὅταν τὸ ὄργανο τῆς καταστάλῃς εἶχε ἔτσι τελειοποιηθεῖ, σκέφτηκαν ν' αὐξήσουν τὴν ἀποδοτικότητα τους. Ἡ ἀντεπαναστασία δὲν προσβάλλει τὸ καθεστῶς μὲ τὸ μέσο τῆς ἐξεγερσης, τῆς συνωμοσίας, τῆς προδοσίας καὶ τῆς κατασκοπείας μόνο. Χρησιμοποιεῖ καὶ τὸ πιὸ ἐπικίνδυνο ἴσως ὄπλο τῆς πείνας, τῶν καταχρήσεων στὸ ἐμπόριο τῶν τροφίμων καὶ στὸν ἐφοδιασμὸ τῶν στρατευμάτων. Στις 29 τοῦ Σεπτέμβρη, τῆ μέρα ἀκριβῶς πού ἡ Συμβατικὴ θεσπίζει τὴ γενικὴ διατίμησι, ἡ ἴδια ἀποφασίζει ἐπίσης πῶς τοὺς ἀπατεῶνες προμηθευτὲς θὰ τοὺς μεταχειρίζονται σὰ συνωμότες, καὶ πῶς αὐτοὶ θὰ δικάζονται συνεπῶς ἀπ' τὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο. Τὸ τρομερὸ αὐτὸ διάταγμα θεσπίστηκε ὕστερ' ἀπὸ παράπονα πού κάνανε οἱ νέοι ἐπίστρατοι πού εἶχαν καταθέσει στὸ γραφεῖο τῆς Συμβατικῆς ἕνα ζευγάρι παπούτσια πού εἶχαν σόλες ἀπὸ ξύλο καὶ χαρτόνι. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἀγορῶν ἀνέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα. Πολλοὶ εἶταν οἱ προμηθευτὲς πού τοὺς παράπεψαν στὸ Δικαστήριο μὲ τὴν κατηγορίαν τῆς ἀπάτης, τῆς παράνομης αὐξησης τῶν τιμῶν, τῆς παράβασης τῆς διατίμησης, τῆς προαγορᾶς.

Τὸν Ὀχτώβρη ἀρχίζουν οἱ μεγάλες πολιτικὲς δίκες. Πρῶτα-πρῶτα ἡ δίκη τῆς βασιλισσας, πού βάσταξε ἀπ' τις 14 ὡς τις 16 τοῦ Ὀχτώβρη, ἔπειτα τῶν Γιρονδίνων πού βάσταξε μιὰ βδομάδα, ἀπ' τις 24 ὡς τις 30 τοῦ Ὀχτώβρη.

Ἡ βασιλισσα, ἡ Αὐστριακὴ, εἶταν καταδικασμένη ἀπὸ πρῖν. Πέθανε μὲ θάρρος, ἐνῶ τὸ τεράστιο πλῆθος φώναζε: Ζήτω ἡ Δημοκρατία!

Οἱ 21 Γιρονδῖνοι θέλησαν ν' ἀμυνθοῦν. Ἐνας μόνον δειχτήκε δειλός, ὁ Μπουαλώ, πού δήλωσε πῶς μετάνιωσε, πῶς εἶταν ἐλλι-

κρινής 'Ορεινός, πράγμα που δὲν τὸν ἔσωσε. Οἱ ἄλλοι ἀντιμετώπισαν τὴν κατηγορία μὲ τὸ κεφάλι ψηλά. Ὁ Βερνιώ, ὁ Μπρισσό, ὁ Ζανσοννὲ βγάλανε λόγους γιὰ ν' ἀπαντήσουν στοὺς μάρτυρες πού εἶταν ἐχθροὶ τους. Οἱ Ἰακωβίνοι θύμωσαν. Ζήτησαν ἀπ' τὴ Συμβατική νὰ ψηφίσει ἕνα νόμο πού ν' ἀπαλλάξει τὸ Δικαστήριο ἀπ' τοὺς τύπους πού πνίγουν τὴ συνείδηση τῶν ἐνόρκων καὶ παρεμποδίζουν τὴν ἐνοχοποίηση, ἕνα νόμο «πού νὰ ἐπιτρέπει στοὺς ἐνόρκους νὰ δηλώνουν πῶς ἔχουν ἀρκετὰ κατατοπιστεῖ». Ὁ Ὀσσελὲν πρότεινε μιὰ διατύπωση, πού ὁ Ροβζεπιέρος τὴ βρῆκε ὑπερβολικὰ ἀόριστη: «προτείνω, εἰπε ὁ Ροβζεπιέρος, νὰ ψηφιστεῖ πῶς ὁ Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου πρέπει, ὕστερ' ἀπὸ τριήμερη συζήτηση, τὰ ρωτᾷ τοὺς ἐνόρκους ἂν ἡ συνείδησή τους ἔχει ἀρκετὰ διαφωτιστεῖ. Ἄν αὐτοὶ ἀπαντήσουν ἀρνητικά, ἡ δίκη θὰ συνεχιστεῖ ὡπου νὰ δηλώσουν πῶς εἶναι σὲ θέσι ν' ἀποφανεθοῦν». Μόλις τὸ διάταγμα ψηφίστηκε, τὸ ἀνακοίνωσαν στὸ Δικαστήριο. Οἱ ἐνορκοὶ, ὅταν τοὺς ρώτησαν, ἀπάντησαν στὴν ἀρχὴ πῶς ἡ συνείδησή τους δὲν εἶχε ἀρκετὰ διαφωτιστεῖ. Οἱ συζητήσεις διαρκούσαν ἑξήκιδας μέρες. Τὸ ἴδιο ὄμως βράδι οἱ ἐνορκοὶ δήλωσαν πῶς εἶχαν σχηματίσει τὴ γνώμη τους. Οἱ 21 Γιρονδῖνοι πού καταδικάστηκαν παμπηφει σὲ θάνατο, ὑποδέχτηκαν τὴν ἀπόφαση τοῦ Δικαστηρίου μὲ φωνὲς καὶ βρυσίδες. Ὁ Βαλαζὲ αυτοκτόνησε μὲ σιλιέτο ὅταν ἔβγαλε ἀπ' τὸ Δικαστήριο. Οἱ δικαστὲς διέταξαν νὰ μεταφερθεῖ τὸ πτώμα του μὲ ἀμάξι στὸν τόπο τῆς ἐκτέλεσης. Τεράστιο πλῆθος πού φώναζε: «κάτω οἱ προδότες!» μαζεύτηκε νὰ δεῖ τοὺς Γιρονδῖνους νὰ πεθαίνουν.

Ὁ Νόμος γιὰ τὴν ἐπαύριση τῶν δικῶν εἶχε σὰ μοιραῖο ἐπακόλουθο ν' αὐξήσει τὸν ἀριθμὸ τῶν καταδικῶν. Ἀπ' τὶς 6 Ἀγούστου ὡς τὴν 1η τοῦ Ὀκτώβρη ἐκδοθήκανε 29 καταδικᾶς σὲ θάνατο, 9 καταδικᾶς σὲ ἔξορα, καὶ 24 ἀθώωτικὲς ἀποφάσεις, χωρὶς νὰ λογοριάσουμε τίς 130 ἀπαλλαγές. Στὸ διάστημα τῶν τριῶν ἐπομένων μηνῶν πού ἀκολούθησαν ὡς τὴν 1η τοῦ Γενάρη τοῦ 1794, ἀπ' τοὺς 395 κατηγορούμενους, οἱ 191 ἀθώωθηκαν, 21 τιμωρήθηκαν μὲ ἔξορα, μὲ φυλάκιση ἢ μὲ καταναγκαστικὰ ἔργα, καὶ 177 μὲ θάνατο. Ἀπ' αὐτοὺς οἱ 51 καταδικάστηκαν τὸν Ὀκτώβρη, 58 τὸ Νοέμβρη καὶ 68 τὸ Δεκέμβρη.

Οἱ πολιτικὲς δίκες διαδέχονταν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη. Ὁ Φίλιππος Ἐγκαλιτὲ πού εἶχε δώσει τόσες ἐγγυήσεις στὴν Ἐπανάσταση, καταδικάζεται σὰ συνένοχος τῶν Γιρονδῖνων καὶ τοῦ Ντυμουριέ, ἐπειδὴ ὁ μεγαλύτερος γιός του, ὁ μέλλον Λουδοβίκος - Φίλιππος ἀκολούθησε τὸ στρατηγὸ στὴν προδοσία του. Οἱ Ὀρεινοὶ ἐκτελώνταν τον, ἐλπίζανε νὰ ἐξαλείψουν ἔτσι τὴν κατηγορία πῶς εἶναι ὀρλεανιστὲς, κατηγορία πού συχνὰ ἐγείρανε ἐναντίον τους οἱ ἀντίπαλοί τους. Ὑστερα ἦρθε ἡ σειρά τῆς μαντὰμ Ρολάν, πού πλήρωσε τίς ἀμαρτίες τοῦ ἐξαφανισθέντος συζύγου της καὶ πού εἶχε καὶ ἡ ἴδια ἐκτεθεῖ μὲ τὴν ἀλληλογραφία πού διατηροῦσε μὲ τὸν Μπαρμπαρὸν καὶ τὸν Ντυπρά. Ὁ ἄντρας της, ὅταν ἔμαθε τὸ θάνατό της, αυτοκτόνησε, λιγότερο ἴσως ἀπὸ θλίψη καὶ περισσότερο γιὰ νὰ παρεμποδίσει τὴ δήμευση τῆς περιουσίας του, γιατί

είχε μιὰ κόρη. "Επειτα ὁ πρῶν δήμαρχος τοῦ Παρισιοῦ, ὁ Μπαγύ, πληρώνει γιὰ τοὺς δημοκρατικούς πού σφαγιασθήκαν στὸ Πεδίο τοῦ "Αρεως. Ὁ Μπαγύ ἐκτελέστηκε στὸ πεδίο τοῦ "Αρεως, στὸν τόπο τοῦ «ἐγκλήματός» του, ἀνάμεσα στὶς βρῖσιες τῶν θεατῶν. "Υστερ' ἀπ' αὐτὸν καταδικάστηκαν ὁ Γιρονδίνος Πέτρος Μανουέλ, οἱ Feuillant's Μπαρνάβ καὶ Ντυκὸρ Ντυτέρτρ, οἱ στρατηγοὶ Μπρυνέ, Οὐσάρ, Λαμορλιέρ, Μπρόν. Ὁ τελευταῖος διακήρυξε στὸ ἰκρίωμα τὰ φιλοβασιλικά του αἰσθήματα, δικαιολογώντας ἔτσι μὲ κάποιον τρόπο τὴν καταδίκη του. Οἱ διάσημοι αὐτοὶ καταδικοὶ δὲν πρέπει νὰ μᾶς κάνουν νὰ ξεχνᾶμε τοὺς ἀσημους ἀνθρώπους πού καταδικάστηκαν ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων νόμων γιὰ τοὺς ἐμυγκρέδες, τοὺς προαγοραστῆς, γιὰ συνενόηση μὲ τὸν ἐχθρὸ, γιὰ στασιαστικές ἐκδηλώσεις. "Ολοι αὐτοὶ εἶταν πολὺ περισσότεροὶ ἀπ' τοὺς πρῶτους.

Τὸ "Επαναστατικὸ Δικαστήριον, πού ἰδρύθηκε διὰ τὴν ἐξέγερση τῆς Βανδέας δὲν εἶχε φτάσει ἀκόμα στὸ Παρίσι, ἔπρεπε, ἀρχικὰ νὰ εἶναι μοναδικὸ σ' ὅλη τὴ Γαλλία. Ἀπὸ τότε ὅμως εἶχαν ξεσηκωθεί κι ἄλλες περιοχὲς στὴ Γαλλία. Τὸ δικαστήριον τοῦ Παρισιοῦ δὲν μπορούσε νὰ ἐπαρκέσει γιὰ τὴν καταστολὴ ὅλων αὐτῶν τῶν ἐξεγέρσεων. Στὶς περιοχὲς ὅπου μαινόταν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, οἱ ἀρχὲς κατέφυγαν σὲ στρατιωτικὰ μέθοδοι. Ὁ νόμος τῆς 19ης τοῦ Μάρτη τοῦ 1793 πού ἐξεδόθη ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Βανδέας, δημιούργησε πολλὰς πενταμελεῖς στρατιωτικές ἐπιτροπὲς πού καταδίκαιζαν σὲ θάνατο τοὺς ἀντάρτες πού πιάνονταν μὲ τὰ ὄπλα στὸ χέρι, μὲ μόνη διατύπωση τὴν ἐξακρίβωση τῆς ταυτότητάς τους. "Όσο γιὰ τοὺς ἀντάρτες πού πιάνονταν χωρὶς ὄπλα, θεωρητικὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς παραπέμπουν στὰ ταχτικά κακουροδικεῖα τοῦ "Απὸ τὸν ἄλλο μέρος δὲν δικάζαν ἐπαναστατικά, δηλαδὴ χωρὶς δικαίωμα τοῦ κατηγορουμένου γιὰ ἔφεση κι ἀναίρεση.

"Η καταστολὴ στὶς ἐπαρχίες εἶταν κατ' εὐθείαν ἀνάλογη μὲ τὸν κίνδυνον πού δημιουργοῦσε ἡ ἐξέγερση. Ἡ ἐξέγερση τῆς Νορμανδίας, πού εἶχε κατασταλεῖ μὲ μιὰν ἀναίμακτη σύγκρουση στὸ Βερνόν, ἔδωσε ἀφορμὴ σὲ μερικές μονάχα ἀπολύσεις ὑπαλλήλων καὶ συλήψεις. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Τρομοκρατίας, δὲν ἐκδόθηκε καμιά καταδίκη σὲ θάνατον στὸ νομὸ τοῦ Καλβαντός. Ἡ Συμβατικὴ ἀρκέστηκε σὲ μιὰ συμβολικὴ χειρονομία. Μὲ πρόταση τοῦ Τυριὸ καὶ τοῦ Ντελακρουά, διέταξε στὶς 17 Ἰουλίου «νὰ κατεδαφιστῆ τὸ σπίτι πού εἶχε ὁ Μπυζὸ στὸ "Εβρὲ καὶ νὰ τοποθετηθεῖ πάνω στὰ εἱρεῖιά του μιὰ πινακίδα μὲ τὴν ἐπιγραφή: "Εδῶ εἶταν τὸ ἄσυλον τοῦ βδελυροῦ Μπυζὸ πού, ἐνῶ εἶταν ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ, συνωμότησε γιὰ τὸν δλεθρον τῆς Δημοκρατίας».

"Η ἐξέγερση τῆς Λυών, πού ἔγινε ἀργότερα, εἶταν πολὺ πῶ σοβαρῆ. Οἱ ἀντάρτες εἶχαν συλλάβει ἢ ἐκτελέσει πολλοὺς "Ορεινοὺς. "Εδῶ οἱ ἀντεκδικήσεις εἶταν πολὺ αὐστηρότερες. Πήραν ὄχι μόνον πολιτικὸ, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὸ χαραχτήρα. Ἡ Συμβατικὴ ψήφισε στὶς 12 τοῦ "Οκτώβρη ὕστερ' ἀπὸ ἐκθεση πού τῆς ὑπέβαλε ὁ Μπαρέρ: «Ἡ πόλη τῆς Λυών θὰ καταστραφεῖ. "Όλα τὰ κτίρια

ὅπου κάθονταν πλούσιοι θὰ κατεδαφιστοῦν. Θὰ μείνει μόνο ὄρθιο τὸ σπίτι τοῦ φτωχοῦ, οἱ κατοικίες τῶν πατριωτῶν πού σφαγιασθήκαν ἢ εἶχαν προγραφεῖ, τὰ κτίρια πού χρησιμεύουν εἰδικὰ γιὰ τὴ βιομηχανία καὶ τὰ μνημεῖα πού εἶναι ἀπερωμμένα στὴν ἀνθρωπότητα καὶ στὴ δημόσια ἐκπαίδευση».

Ὅσο παρέμειναν ὁ Κουτὸν κι ὁ Μαινιὲ στὴ Λυών, πού τὴν ἀποκαλοῦσαν τώρα Ἀπελευθερωμένη Πόλη, ἢ καταστολὴ δὲν εἶχε τίποτε τὸ ὑπερβολικό. Ὁ Κουτὸν πῆγε στὴν πλατεία Μπελλκουρ καὶ χτύπησε μ' ἓνα ξύλινο σφυρὶ μερικὰ σπίτια πού ὕστερα τὰ κατεδάφισαν σιγά-σιγά. Στις ἀρχὲς ὁμοῦ τοῦ Νοέμβρη καταφθάνουν ὁ Κολλὸ ντ' Ἐρμποῦ καὶ ὁ Φουσσὲ μαζὶ μ' ἓνα ἀπόσπασμα τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ πού τὸ διοικοῦσε ὁ Ρουσέν. Ὁ Κολλὸ ὀργανώνει μιὰ μεγάλη ἐξιλαστήρια γιορτὴ στὴν πλατεία Τερρώ πρὸς τιμὴν τῆς σκιάς τοῦ Σαλιέ. Τ' ἀνθρωπομαζῶμα ἀρχίζει ἰ. Ἡ παλιὰ ἐπιτροπὴ λαϊκῆς δικαιοσύνης πού τὴν εἶχε ιδρύσει ὁ Κουτὸν καταργεῖται σὰν πολὺ ἐπιεικῆς. Τὴν ἀντικαθιστᾷ μιὰ Ἐπι-ναστατικὴ Ἐπιτροπὴ πού ἔχει πρόεδρο τὸν Παρέν. Οἱ τουφεκιμοὶ καὶ οἱ μυδραλιοβολισμοὶ ἀντικαθιστοῦν τὴ γκιλλοτίνα πού θεωρεῖται πρᾶγμα πολὺ βραδυκίνητη. Στις 14 Φριμαίρ (4 τοῦ Δεκέμβρη) 60 νεαροὶ κατ'ἀδικοὶ στήνονται μπροστὰ σὲ κανόνια στὸ πεδίο Μπροττώ. Τοὺς δένουν προηγουμένως δυὸ-δυὸ καὶ τοὺς τοποθετοῦν ἀνάμεσα σὲ δυὸ παράλληλα χαντάκια πού θὰ δεχτοῦν τὰ κορμὰ τους. Ἡ ὁμοβροντία τῶν κανονίων σκότωσε τὸ τρίτο μονάχα ἀπ' αὐτούς. Ἀναγκάστηκαν ν' ἀποτελειώσουν τοὺς ἄλλους μὲ ντουφεκίες. Τὴν ἐπομένη τουφεκίστηκαν στὸ ἴδιο μέρος 208 κατ'ἀδικοὶ, στίς 18 Φριμαίρ ἄλλοι 67 καὶ στίς 23 ἄλλοι 32. Οἱ τουφεκιμοὶ πάψανε μονάχα στίς 22 Πλυβιὸζ (10 τοῦ Φλεβάρη). Ὁ Ἐπίτροπος Παρέν ἐξέδωσε 1667 θανατικὲς καταδίκες. Οἱ σφαγῆς αὐτὲς εἶταν ἀκόμα πρὸ ἀποτρόπαιες, γιὰτὶ δὲν εἶχαν καν γιὰ δικαιολογία τὸν πυρετὸ πού ἀκολοθεῖ τὴ μάχη. Ἡ πολιορκία εἶχε τελειώσει ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες ὅταν ἄρχισαν οἱ σφαγῆς. Δὲν εἶχαν ἐπίσης τὴ χρησιμότητα τοῦ παραδειγματισμοῦ, γιὰτὶ ὁ Κολλὸ ὁ ἴδιος ἔγραψε στὴν Ἐπιτροπὴ στίς 17 Μπρουαίρ: «Καὶ οἱ ἐκτελέσεις ἀκόμα δὲν κάνουν τὴν ἐντύπωση πού θάπρεπε νὰ περιμένει κανένας. Ἡ παράταση τῆς πολιορκίας καὶ οἱ καθημερινοὶ κίνδυνοὶ πού πέρασε ὁ καθένας ἐμπνεύσανε ἓνα εἶδος ἀδιαφορίας γιὰ τὴ ζωὴ, ἂν ὄχι καὶ τὴν πλέρια περιφρόνηση τοῦ θανάτου. Χτές, ἓνας θεατῆς, γυρίζοντας ἀπὸ μιὰ ἐκτέλεση, ἔλεγε: Δὲν εἶναι δὰ καὶ πολὺ σκληρὸ. Τὶ νά-κανα γιὰ νὰ μὲ κατομήσουν; Νάβριζα τοὺς ἀντιπροσώπους;» Ἐνας ψύχραιμος ἄνθρωπος θάβγαζε τὸ συμπέρασμα πῶς δὲν πρέπει νὰ γίνεται κατάχρηση στὴν ἐπιβολὴ θανατικῆς ποινῆς. Ὁ Κολλὸ ὅμως, πού εἶταν ἓνας θεατρίνος, ἔβγαλε τὸ ἀντίθετο συμπέρασμα. Θεώρησε πῶς ἔπρεπε νὰ ἐνισχύσει τὴ γκιλλοτίνα. Πρότεινε μάλιστα στὸν Ροβεσπιέρο, χωρὶς ἀποτέλεσμα, νὰ διασκορπίσει σ' ὅλη τὴ Γαλλία τοὺς ἐξήντα χιλιάδες ἐργάτες τῆς Λυών πού κατὰ τὴ γνώμη του δὲ θὰ γίνονταν ποτὲ δημωκρατικοί.

Ο εμφύλιος πόλεμος στις δυτικές περιοχές ήταν φοιχτός. Η καταστολή έδω εΐταν ιδιαίτερα άστυρη. Στρατιωτικές επιτροπές λειτουργούσαν στις κυριότερες πόλεις για να δικάζουν τους Βανδεανούς που τους είχαν συλάβει με τα δπλα στο χέρι. Τέτιες Έπιτροπές ύπήρχαν στο Άνζέ, στη Ρέν, στο Λαβάλ, στην Τουρ, στη Νάντη κ.τ.λ. Η Έπιτροπή του Άνζέ τουφέκισε 69 άντάρτες στο Ντουέ στις 3 Νιβόζ, 64, την επομένη, 203 στις 6 Νιβόζ, 100 στο Άνζέ στις 23 Νιβόζ κ.τ.λ. Στο Άνζέ δδήγησαν τους κατάδικους στον τόπο της εκτέλεσης, στο Λά Χαί ω Μπονζόμ, που σήμερα λέγεται Πε-δίο τών Μαρτύρων, με μουσική, με τις άρχές ντυμένες επίσημα ανάμεσα σε στοίχους στρατιωτών.

Στη Νάντη, ή καταστολή που την οργάνωσε ο Καρριέ, ξεπέρασε σε φοιχή του τουφεκισμούς της Λυών. Ο Καρριέ, ένας άπότομος μεθύστακας άπ' την Ώβέρνη, καταπιάνει την επομένη της ήττας τών Μαγεντιανών στο Τορφου και της κατάληψης της Νουαμουτιέ που παραδόθηκε στον Σαρτέ άπ' τους κατοίκους της. Νομίζει πως τον περιστοιχίζουν προδότες. Ίσως να φοβάται για τη ζωή του. Για να πετύχει την εκτέλεση τών διαταγών του και για να εξασφαλίσει τον έαυτό του περιστοιχίζεται με μιá κόκκινη φρουρά, τó τάγμα του Μαρά, που τα 40 μέλη της παίρνουν 15 λίβρες μισθό τη μέρα. Διοργανώνει συγχρόνως μιá μουσική άστυνομία, που βρίσκεται στα χέρια άληθινών καθαρμάτων, του Φονκέ και του Λαμπερτι που άργότερα θα καταδικαστούν σε θάνατο για τις καταχρήσεις τους. Οι άντάρτες της Βανδέας, συρέουν κατά χιλιάδες στη Νάντη. Ο τύφος και ή χολέρα έμφανίζονται στις φυλακές όπου είναι στοιβαγμένοι. Η επιδημία άπειλεί να προσβά-λει και τους φρουρούς, πολίτες της Νάντης. Τότε, για να επιτα-χύνει την εκαθάριση τών φυλακών, ο Καρριέ οργάνώνει τó γε-νικό πνίξιμο τών φυλακισμένων. Στοβάζουν πρώτα τους παπάδες κ' ύστερα τους Βανδεανούς άνω σε σχεδίες ή μαουνες που έχουν προετοιμαστεί άπο πριν με άνοίγματα για την εισροή του νερού, τις τραβάνε ως την μέση του Λουάρ, άνοίγουν τις θυρίδες και τις αφήνουν να βουλιάξουν. Ο Καρριέ διέταξε στις 27 και στις 29 του Φορμαί, μ' έγγραφο που τó υπέγραψε ιδιοχειρώς, να θανα-τωθούν χωρίς καμιá δίκη, την πρώτη φορά 24 «ληστές», που άπ' αυτούς δύο εΐταν 13 χρονών και δύο 14, και τη δεύτερη φο-ρά 27 ληστές κι άπ' τα δύο φύλα. Χρειάζεται ναΐχει κανένας μεγάλη προκατάληψη ή άγνοια για ν' άρνηθει την προσωπική του εΐθύνη σ' αυτή την περίπτωση. Εκείνο όμως που είναι άληθια είναι πως όλα αυτά τα φοιχτά περιστατικά δέν κάνανε τη στιγμή εκείνη, στους κάτοικους της Νάντης που υπέφεραν άπο σιτοδεία, καμιá έντίπωση. Ο Καρριέ φέρθηκε έπεικώς στους άστούς. Άρχέ-στηκε στο να στείλει στο Έπαναστατικό Δικαστήριο του Παρισιού 132 προαγοραστές κι Όμοσπονδιακούς που θ' άθωωθούν ύστερ' άπ' τó Θερμιδώρ. Μόνο προς τó τέλος της άποστολής του άρχισε ή κατακραυγή έναντίον του, όταν οι μαζικές εκτελέσεις άρχισαν

ν' ἀπειλοῦν τὴν ὑγεία τῆς πόλης. Οἱ πνιγμοὶ στοίχισαν τῇ ζωῇ σὲ δύο χιλιάδες θύματα τὸ λιγότερο. Μία στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ Ἐπιτροπὴ Μπαινόν, διέταξε τὸν τουφεκισμό τεσσάρων χιλιάδων Βανδεανῶν ποὺ εἶχαν γλυτώσει στὶς μάχες τοῦ Μάνς καὶ τοῦ Σαβεναί. Αὐτοὺς τοὺς θάψανε στὰ λατομεῖα τοῦ Μιζερλί, σκεπάζοντάς τους μὲ λεπτὸ στρώμα ἀπὸ χῶμα, ἔτσι ποὺ ἡ μυροδιδία ἀπ' τὰ πτώματα ἔφτασε ὡς τὴν πόλη καὶ τὴν κατατρόμαξε. Τότε ὁ πληθυσμὸς ἔδειξε καθυστερημένη λύπη γιὰ τὰ θύματα.

Στὴν ἐποχὴ ποὺ βρισκόμαστε, στὰ τέλη τοῦ 1793, ἡ αἵματηρὴ Τρομοκρατία μένει περιορισμένη στὶς περιοχὲς ποὺ ἔχουν ἐρημωθεί ἀπ' τὸν ἐμφύλιο πόλεμο καὶ στὰ μετόπισθεν τῶν στρατευμάτων. Τὸ κέντρο τῆς Γαλλίας, οἱ περισσότεροὶ Νομοὶ δὲ γνώρισαν τὴν Τρομοκρατία παρὰ κάτω ἀπ' τὴ μορφὴ ἀπολύσεων καὶ συλήψεων καὶ μερικὲς φορές, φορολογίας καὶ καταδίωξης τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ἡ γκιλλοτίνη λειτούργησε σπάνια σ' αὐτὲς τὶς εἰρηνικὲς περιοχὲς. Ἄν ἐκδίδονται μερικὲς συμπτωματικὲς θανατικὲς καταδίκες, αὐτὲς ἀφοροῦν τοὺς ἐμυγκρέδες ποὺ ἔχουν γυρίσει ἢ παπάδες ἢ προαγοραστές καὶ παραχαράκτες χαρτονομισμάτων, ποὺ δικάζονται ἀπὸ ταχτικὰ δικαστήρια.

Ἡ Τρομοκρατία εἶταν ἓνα τόσο μοιραῖο φαινόμενο στὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ποὺ οἱ βασιλόφρονες θὰ τὴν εἶχαν ἀσκήσει ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν ἂν εἶταν οἱ δυνατότεροι. Αὐτὸ θὰ κάνουν ἐξάλλου τὸ ἔτος III καὶ στὰ 1815. Ἡ ἀλληλογραφία τῶν ἐμυγκρέδων δὲν ἀφήνει καμιὰ ἀμβολία γι αὐτό: «Νομίζω πῶς οἱ Παρισινοὶ θὰ πρέπει νὰ τσακιστοῦν μὲ τὴν Τρομοκρατία», ἔγραψε ὁ πρῶην ὑπουργὸς Μονμορέν, ὁ ἐμπιστος τῆς βασιλίσσας, στὸν κόμητα ντε λά Μαρς στὶς 13 Ἰουλίου τοῦ 1792. Δὲ χρειάζεται φειδῶ ἀπέναντί τους, οὔτε ἡμίμετρα, ἀναφωνοῦσε ὁ δούκας ντε Καστρὸν στὸ ὑπόμνημά του τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1793. Πρέπει νὰ ἐξαφανιστοῦν ἀπ' τὸ πρόσωπο τῆς γῆς οἱ ληστὲς ποὺ ἔχουν ἐρημώσει τὴ Γαλλία, οἱ σιμισιαστὲς ποὺ συντάραξαν τὴν Εὐρώπη, τὰ τέρατα ποὺ δολοφόνησαν τὸ βασιλιά». Ὁ κόμητας τοῦ Φλαχολάντεν πρόσθετε: «Ἐχὼ τὴ γνώμη πῶς ὅσο δὲ σφάζουν δλους τοὺς Συμβατικούς, ἢ ἀντίσταση θὰ τραβήξει σὲ μάρκος». Αὐτὴ εἶταν ἡ γενικὴ γνώμη τῶν ἐμυγκρέδων. «Οἱ κουβέντες εἶναι φοιχτές, ἔλεγε ὁ γραμματέας τοῦ βασιλιά τῆς Πρωσίας Λομπάρ ποὺ τοὺς εἶχε συνοδεύσει στὸ διάστημα τῆς ἐκστρατείας στὴν Ἀργκὼν. Ἄν παρέδιδαν τοὺς συμπολίτες τους στὴν ἐκδίκησὶ τους, ἢ Γαλλία θὰ καταντοῦσε σὲ λίγο ἓνα τεράστιο νεκροταφεῖο!» (23 Ἰουλίου 1792). Κατὰ γενικὸν κανόνα, οἱ ἐπαναστάτες χτύπησαν γιὰ νὰ μὴν τοὺς χτυπήσουν. Καὶ στὴ Γαλλία, παντοῦ ὅπου οἱ δημοκρατικοὶ δὲν εἶχαν τὴ δύναμη στὰ χέρια τους, στὴ Βανδέα, στὴ Μασσαλία, στὴ Λυών, στὴν Τουλώνη, οἱ ἀντίπαλοὶ τους τοὺς χτύπησαν χωρὶς οἰκτο. Οἱ δημοκρατικοὶ βρισκόνταν σὲ κατάσταση νόμιμης ἀμυνας. Οἱ δημοκρατικοὶ ὅμως δὲν προστάτευαν μόνο τὶς ἰδέες τους, τὸν ἑαυτοῦς:

καὶ τὶς περιουσίαις τους. Ὑπερῶσπιζαν συγχρόνως καὶ τὴν πατρίδα.
Ὁ Ἰωσήφ ντὲ Μαιστορ ἐξέφρασε αὐτῇ τὴν ὀριστικὴν κρίσιν γιὰ τὴν
δράσιν τῶν βασιλοφρόνων: «Τὶ θέλουν οἱ βασιλικοὶ δταν ζητᾶνε
νὰ γίνει ἀπότομα καὶ διὰ τῆς βίας ἡ Ἀντεπανάσταση; Θέλουν τὴν
κατάκτηση τῆς Γαλλίας, καὶ συνεπῶς τὴν διανομὴν της, τὴν ἐκμη-
δένιση τῆς ἐπιροῆς της καὶ τὴν ἐκμηδένιση τοῦ βασιλιᾶ της». Κι ὁ
Ἰωσήφ ντὲ Μαιστορ διηύθυνε στὰ 1793 τὴν ὑπηρεσίαν κατασκο-
πείας τοῦ βασιλιᾶ τῆς Σαρδηνίας, τοῦ μονάρχου του.

VIII

Η ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας δὲ φοβόταν τοὺς κρυφοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐπανάστασης λιγότερο ἀπ' ὅσο φοβόταν τοὺς φανεροὺς. Ἐνωθε τὸν ἑαυτοῦ της περιστοιχισμένο ἀπὸ κατάσκοπους. Ἀπ' τὴ Βερῶνα ὅπου βρισκόταν, ὁ πρῶν βουλευτὴς τῆς Συντακτικῆς Συνέλευσης ντ' Ἀντραίγκ, ἓνα εἶδος ὑπουργὸς τῆς Ἀστυνομίας κοντὰ στὸν ὑποψήφιο τοῦ γαλλικοῦ θρόνου Λουδοβίκο ΙΗ', συντηροῦσε στὸ Παρίσι πράχτορες πού τοῦστελναν ταχτικά πληροφορίες μὲ γράματα γραμμένα μὲ συμπαθητικὴ μελάνη. Οἱ πράχτορες αὐτοὶ κατόρθωναν, μὲ τὴ μάσκα τῶν δημαγωγῶν, νὰ εἰσχωροῦν ἀκόμα καὶ στὰ διοικητικὰ γραφεῖα. Γιὰ νὰ παραπλανῆσει τοὺς κατάσκοπους, ὁ Ροβεσπιέρος ἔγραφε στὸ σημειωματάριό του: «Πρέπει νάχουμε δυὸ σχέδια πού τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ θὰ παραδίδεται στοὺς ὑπαλλήλους».

Ἀπὸ νωρὶς εἶχαν ὑπόνοιες πὼς τὸ χρυσάφι τοῦ Ἐξωτερικοῦ εἶχε συμβάλει ὄχι μόνον νὰ γίνουν γνωστὰ στοὺς ἐχθροὺς τὰ στρατιωτικὰ μυστικὰ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκραγοῦν ταραχὲς καὶ νὰ δημιουργηθοῦν κάθε λογῆς δυσκολίες στὴν κυβέρνηση. Στὶς 11 Ἰουλίου 1793 σ' ἓνα μεγάλο ὑπόμνημα πού εἶχε ὑποβάλει στ' ὄνομα τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας πού μόλις εἶχε ἀνατραπεῖ, ὁ Καμπὸν βεβαίωνε πὼς ἡ οἰκονομικὴ χρῆση εἶχε ἐπιδεινωθεῖ, ἀν ὄχι προκλήθει ἀπ' τὶς ραδιουργίες τοῦ ἐχθροῦ. «Ἀπὸ τότε πού βλέπω τὸν Πίττ, ἔλεγε ὁ Καμπὸν, νὰ εἰσπράττει πέντε ἑκατομύρια λίρες στερλίνες γιὰ μυστικὰ ἐξόδα, δὲν ἀπορῶ πιά πὼς μ' αὐτὰ τὰ λεφτὰ ὑποδουλιζοῦν ταραχὲς σ' ὅλη τὴν ἔκταση τῆς Δημοκρατίας. Μ' ἓνα κεφάλαιο 120 ἑκατομμυρίων σὲ ἀσινιάτα κατόρθωσαν νὰ κάνουν τὸ νόμισμά μας νὰ ξεπέσει. Κι ὁ Πίττ, μὲ τὰ πέντε ἑκατομύρια τὶς στερλίνες του ἀπέκτησε 500 ἑκατομύρια σὲ ἀσινιάτα καὶ μ' αὐτὰ μᾶς κάνει τρομερὸν πόλεμο. Μερικοὶ ὑπάλληλοι στὶς διοικήσεις τῶν Νομῶν τὸν ὑποβοηθοῦν. Πῶς νὰ συντρέψουμε τὴ Δημοκρατία; εἶπαν. Κάνοντας τὸ ἀσινιάτο νὰ χάσει τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ κοινοῦ».

Ὁ Καμπὸν εἶχε κάνει ἀπλή ὑπόθεση. Στὰ τέλη ὅμως τοῦ Ἰουλίου, φέρανε στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας τὸ χαρτοφυλάκιο πού εἶχε χάσει ἓνας ἄγγλος κατάσκοπος στὰ ὄχρωμάτα τῆς

Λίλης. Ἄπ' τὰ ἔγγραφα πού περιεῖχε αὐτὸς ὁ χαρτοφύλακας προέκυπτε χωρὶς καμιάν ἀμφιβολία καὶ μὲ ἀκριβεία, πὼς ὁ κατάσκοπος αὐτὸς εἶχε μοιράσει τὸ Γενάρη στοὺς πράχτορες του, σκορπισμένους σ' ὅλη τῆ Γαλλία, σημαντικὰ ποσά. Ἐἶχε καταβάλει σ' ἕνα Γάλλο ὄνομαζόμενο Ντυκλαῖν μηνιαία ἐπιχορήγηση 2.500 λίβρες. Ἐἶχε διανεμίζει χρήματα στὴ Λίλλη, στὴ Νάντη, στὴ Δουγκέρκη, στὸ Ρουάν, στὸ Ἄρράς, στὸ Σαιντ Ὀμέρ, στὴ Βουλώνη, στὸ Τουάρ, στὸ Τουρ, στὴν Κάν, στὶς πόλεις ἀκριβῶς ἐκεῖνες ὅπου εἶχαν ξεσπάσει ταραχές. Ἔδινε στοὺς πράχτορες του ὁδηγίες νὰ παρασκευάζουν φωσφοροῦχα φυτίλια γιὰ νὰ βάζουν φωτιά στὰ ὄπλοστάσια καὶ στὶς ἀποθήκες ζωοτροφῶν. Καὶ πραγματικά, οἱ πυρκαϊγὲς εἶχαν κιάλας ἐπιφέρει σημαντικὲς ζημιές στὸ Ντουαί, στὴ Βαλανσιέν, στὰ ἔργαστήρια ἰσιῶν τοῦ Λοριάν, στὸ ἐργοστάσιο καλύκων τῆς Μπαγιόν, στὸν ὄρχο πυροβολικοῦ τοῦ Σεμιγιέ.

• Ἀγεβάσατε τὸ συνάλλαγμα, ὥστε μὰ στερλίνα νὰ στοιχίξει 200 λίβρες, ἔγραψε στὸν ἴδιο ἀνταποκριτὴ του. Κανόνιστε νὰ πληρωθεῖ καλὰ ὁ Χύντερ καὶ διαβεβαιώσατέ τον ἀπὸ μέρος τοῦ μυλόρδου πὼς ὅλες του οἱ ζημιές θὰ τοῦ καταβληθοῦν στὸ διπλάσιο καὶ παραπάνω, ἀπ' τὴν προμήθειά του. Πρέπει νὰ ἱποτιμήσουμε ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο τὰ ἀσινιάτα καὶ ν' ἀρνηθοῦμε νὰ δεχόμαστε ὅλα ὅσα δὲ θάχουν τὴν προσωπιογραφία τοῦ βασιλιᾶ. Κάντε ὥστε ν' ἀνέβουν οἱ τιμὲς ὅλων τῶν τροφίμων. Δόστε διαταγὴ σ' ὅλους τοὺς ἐμπόρους σας νὰ προαγοράσουν ὅλα τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης. Ἄν μπορεῖτε νὰ πείσετε τὸν Κόττ... ν' ἀγοράσει τὸ ἄλκος καὶ τὰ καριά μὲ κάθε τιμὴ, κάντε τὸ κοινὸ νὰ τὰ πληρῶνει πρὸς πέντε λίβρες τὴ λίβρα».

Ἄφου διάβασε τὰ ἔγγραφα αὐτὰ στὴ μεγάλη συνεδρίαση τῆς 1ης Αὐγούστου, ὁ Μπαρὲρ ἔβγαλε τὸ συμπέρασμα πὼς ἔπρεπε ν' ἀπελαθοῦν ὅλοι οἱ ἄγγλοι ὑπῆκοοι πού ἦρθαν νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴ Γαλλία ἴστερ' ἀπ' τὴν 14η Ἰουλίου τοῦ 1789. Ὁ Καμπὸν βρῆκε πλὴν τὸ μέτρο αὐτὸ εἶταν πολὺ ἐπιεικὲς. Δὲν ἀφοροῦσε παρὰ μόνο τοὺς ἄγγλους ὑπῆκοους. Αὐτὸς πρότεινε σὰ μέτρο γενικῆς ἀσφαλείας νὰ συλάβουν προσωρινὰ ὅλους τοὺς ἱποπτοὺς ξένους, χωρὶς καμιὰ διάκριση: «Νομίζετε πὼς οἱ Αὐστριακοὶ πούναι στὴ Γαλλία δὲν εἶναι σὰν τοὺς Ἄγγλους, πράχτορες τοῦ Πίττ; Ἄρχει νὰ σεβαστοῦμε τοὺς Ἀμερικανοὺς καὶ τοὺς Ἑλβετοὺς». Ὁ Κουτὸν ὑπενθύμισε πὼς ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις εἶχε διακηρύξει πὼς θὰ θεωρήσει προδότες τοὺς Ἄγγλους ἐκείνους πού θὰ τοποθετούσαν τὰ κεφάλαιά τους στὴ Γαλλία.

«Ζητῶ ἀπὸ σᾶς νὰ ψηφίσετε γιὰ ἀντεκδίκηση: 1) Πὼς ὅλοι οἱ Γάλλοι πού θὰ τοποθετήσουν τὰ χρήματά τους στὶς τράπεζες τοῦ Λονδίνου θὰ καταδικαστοῦν σὲ πρόστιμο ἴσο μὲ τὸ ποσὸ πού κατέθεσαν ἐκεῖ, καὶ τὸ μισὸ ἀπ' τὸ πρόστιμο αὐτὸ θὰ τὸ εἰσπράττει ἐκεῖνος πού θὰ τοὺς καταγγεῖλει. 2) Πὼς ὅλοι ὅσοι ἔχουν καταθέσει χρήματα στὸ Λονδίνο πρὶν ἀπ' τὴ δημοσίευση αὐτοῦ τοῦ διατάγματος, ὑποχρεῶνεται νὰ τὸ δηλώσουν ἐντὸς ἐνὸς μηνός, ἀλλιῶς θὰ πληρώσουν κι αὐτοὶ τὸ πλοῦ πάνω πρόστιμο. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ, οἱ τελευταῖοι θὰ θεωρηθοῦν ὑπόπτοι καὶ σὰν τέτοιοι θὰ συληφθοῦν».

Ὅλες αὐτὲς οἱ προτάσεις ψηφίστηκαν.

Ὡς τότε, ἡ Ἐπανάσταση εἶχε δώσει πολλά δείγματα εὐνοίας στους ὑπηκόους τοῦ ἐχθροῦ ποῦ εἶταν ἐγκατεστημένοι στη Γαλλία. Πολλοὶ μάλιστα εἶχαν διοριστεῖ σὲ διοικητικὲς θέσεις. Ὑπήρχαν ξένοι ἀκόμα καὶ στὶς ἐπαναστατικὲς ἐπιτροπές. Ξένοι, ὅπως ὁ Ἀνάχαρισ Κλότς, ὁ Ντεντζέλ ἢ ὁ Θωμᾶς Παῖν, συνεδρίαζαν στὴ Συμβατική. Τίποτα δὲν εἶταν εὐκολότερο στους κατάσκοπους ἀπ' τὸ νὰ παρουσιάζονται σὰν ξένοι πατριώτες ποῦ τοὺς καταδιώκων γιὰ τὶς ἰδέες τους. Τοὺς μάρτυρες αὐτοὺς τῆς ἐλευθερίας τοὺς ὑποδέχονταν παντοῦ μὲ προθυμία. Ἐξασφάλισαν ἰσχυροὺς προστάτες ὄχι μόνον στὶς Λέσχες, ἀλλ' ἀκόμα καὶ στὶς ἐπιτροπές τῆς Συμβατικῆς καὶ στὴν Κυβέρνηση.

Ὁ ἄγγλος τραπεζίτης Βάλτω Μπόιντ, ποῦ εἶταν ὁ τραπεζίτης τοῦ Πίττ καὶ τοῦ Φόρειν Ὀφφι, εἶχε ἀνοίξει στὸ Παρίσι, μὰ τὸ συνέταξο τοῦ Κέρ, ἕνα ὑποκατάστημα. Κατόρθωσε νὰ ἐξαοφάλλει τὴν εὐνοία τῶν βουλευτῶν Ντελωναί ντ' Ἀνζέρ καὶ Σαμπό, ποῦ τὸν προστάτεψαν ὅταν βρέθηκε σὲ κίνδυνο. Λίνοντας διακόσες χιλιάδες λίβρες στὸν Σαμπό, ποῦ εἶταν μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, ὁ Μπόιντ κατάφερε ν' ἀποσφραγιστεῖ ἢ τράπεζα τοῦ ποῦ τὴν εἶχαν σφραγίσει τὴ νύχτα τῆς 7ης πρὸς τὴν 8η τοῦ Σεπτέμβρη. Κι ὅταν, ἕνα μῆνα ἀργότερα, ὁ Μπόιντ κινδύνευε νὰ συληφθεῖ, ὁ Σαμπό τὸν ἐφοδίασε μὲ διαβατήριο, κ' εἶτοι μπόρεσε ν' ἀποφύγει τὴ σύλληψη καὶ νὰ γυρίσει στὴν Ἀγγλία.

Ὅταν συνελήφθη ὁ Δαντῶν, βρήκανε στὰ χαρτιά του ἕνα γράμμα ποῦ τὸ Φόρειν Ὀφφι εἶχε στείλει στὸν Περρεγκῶ, ἕναν τραπεζίτη ἀπ' τὸ Νεποατέλ, ποῦ εἶταν πρῶσος ἐπὶ ἄλλοις καὶ εἶταν ἐγκατεστημένος στὸ Παρίσι, γιὰ νὰ τὸν καλῶσι νὰ καταβάλει σὲ διάφορα πρόσωπα ποῦ τὰ προσδιόριζε μὲ τ' ἀρχικὰ C. D. W. T. De M. σημαντικὰ ποσά, τρεῖς χιλιάδες, δώδεκα χιλιάδες καὶ χίλιες λίβρες γιὰ ἀμοιβὴ τους «γιὰ τὶς σημαντικὲς ὑπηρεσίες ποῦ μᾶς προσέφεραν, ὑποδαυλίζοντας τὴ φωτιά καὶ φέροντας τοὺς Ἰακωβίνοις στὸν παροξυσμὸ τῆς λίσσας». Τὸ γράμμα αὐτὸ δὲν εἶταν δυνατό νὰ βρεθεῖ μέσα στὰ χαρτιά τοῦ Δαντῶν παρά μόνο ἀν τοῦ ἴδιου ὁ Περρεγκῶ, ἐπειδὴ τὸν ἀφοροῦσε προσωπικὰ. Ὑπάρχει κάθε λόγος νὰ πιστεῖται κανένας πὼς ὁ Περρεγκῶ εἶχε στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀγγλικὴ κυβέρνηση.

Ὁ ἀυστριακὸς ἐπὶ ἄλλοις καὶ βέλγος τραπεζίτης Μπερχτόλντ Προλί, ποῦ τὸν θεωροῦσαν νόθο γιὸ τοῦ καγκελάρου Κίουιτς, εἶχε λάβει ἐντολὴ ἀπ' τὴν κυβέρνηση τῆς Βιέννης νὰ ἐξαγοράσει τοὺς Βέλγους ποῦ ἀνήκαν στὸ κόμμα τῶν Βονικιστῶν. Ἐγκατεστημένος στὸ Παρίσι ὁ Προλί, ἴδρυνε ἐκεῖ μιὰν ἐφημερίδα, τὸν *Κοσμοπολίτη*, γιὰ νὰ ὑποστηρίξει τὴν ἀυστριακὴ πολιτικὴ. Ἡ ἐφημερίδα αὐτὴ ἔπαψε νὰ βγαίνει ὅταν κηρύχθηκε ὁ πόλεμος καὶ δὲν μποροῦσε πιά νὰ προσφέρει καμιά ὑπηρεσία. Ὁ Προλί συνδέθηκε μὲ δημοσιογράφους σὰν τὸν Κάμιλλο Ντρεμουλέν. Ζοῦσε πλουσιοπάροχα στὸ διαμέρισμά του στὸ Παλαί Ρουαγιάλ. Κέρδιζε τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ Ἐρῶ ντ' Ζσεέλ ποῦ εἶταν σὰν κι αὐτὸν, ἄνθρωπος τῶν διασκεδάσεων. Ὁ Ἐρῶ τὸν χρησιμοποίησε γιὰ γραμματέα του καὶ τότε ἀκόμα ὅταν μπήκε στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας. Ὁ ὑπουργὸς Λεμπρᾶν κι ὁ Δαντῶν τοῦ ἀνέθεσαν μυστικὰς διπλωματικὰς ἀποστολές. Ἔγινε στενὸς φίλος τοῦ Ντεφιέ ποῦ εἶταν ὁ κυριότερος παράγων στὴν Ἐπιτροπὴ τῆς Ἀλληλογραφίας τῆς Λέσχης τῶν Ἰακωβίνων καὶ ὁ ταμίας τῆς. Μέσω τοῦ Ντεφιέ, ποῦ εἶταν πολὺ ὑποπτό πρόσωπο, ὁ Προλί μάθαινε ὅλα τὰ μυστικὰ τῆς Λέσχης. Ὁ Ντεφιέ εἶταν σχεδὸν ἀγράφωτος. Ὁ Προλί συνέτασσε τὶς ἀγορεύσεις του. Ὁ Προλί συνδεόταν μὲ πολλοὺς Ὀρεινοὺς βουλευτὲς, σὰν τὸν Μπενταμπόλ, τὸν Ζανμπόν Σαιντ-Ἀντρέ, τὸν

Ζαι ντὲ Σαιντ-Φουά. Ὁ Ντεφιὲ εἶταν προστατευόμενος τοῦ Κολλό ντ' Ἐρμπονά, παρ' ὄλο πού εἶταν ἐνοχοποιημένος ο' ἕνα ἐγγράφο πού εἶχε βρεθεῖ στὴ σιδερένια κρύπτη καί παρ' ὄλο πού τὸν θεωροῦσαν γιὰ ἔμισθο κράτη τῆς χαρτοπαιχτικῆς Λέσχης τῆς Κυρίας ντὲ Σαιντ-Ἀμαράντ.

Ἐνας ἄλλος βέλγος τραπεζίτης, ὁ αὐστριακὸς ὑπῆκοος Βαλιέρ, πού εἶχε παίξει ὅπως κι ὁ Προλι διαφοροῦμενο ρόλο στὴν Ἐπανάσταση τῆς χώρας του, ἦρθε νὰ ἐγκατασταθεῖ στὸ Παρίσι ὕστερ' ἀπ' τὴν προδοσία τοῦ Ντυμουριέ. Ἐπειδὴ εἶταν πολὺ πλούσιος, τὸν ὑποπεύονταν πῶς σκορπούσε λεφτὰ στους δημοσιογράφους καὶ στὰ μέλη τῆς Λέσχης γιὰ νὰ ἐξυπηρετεῖ τὰ αὐστριακὰ συμφέροντα.

Ἐνας κατεστραμένος Ἰσπανὸς γκράντιος, ὁ Γκουζμάν, πού ἐπεδίδeto κι αὐτὸς σὲ τραπεζιτικὲς ἐπιχειρήσεις καὶ σὲ ραδιογίαιες, εἶχε ἀποχτήσει φίλους μὲ τὴ γενναιοδωρία του στὸ Διαμέρισμα τοῦ Πίκ. Κατόρθωσε νὰ εἰσχωρήσει στὴν Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ πού εἶχε προετοιμάσει τὴν Ἐπανάσταση τῆς 31ης τοῦ Μάη. Εἶταν ὁμως τόσο ὑποπτος, πού τὸν διώξαν ἀπὸ καί. Ὁ Σαιν-Ζυστ θὰ κατηγορήσει ἀργότερα τὸν Δαντῶν πῶς εἶχε παρακαθήσει μὲ τὸν Γκουζμάν σὲ γείματα πού στοίχιζαν ἑκατὸ ἀκούδα κατ' ἄτομο.

Δυὸ Ἑβραῖοι ἀπ' τὴ Μοραβία, ὁ Σίγκμοντ Γκότλομπ καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ντομπροῦσκα, πού εἶχαν κάνει προμηθευτὲς στὸ στρατὸ τοῦ Ἰωσήφ Β' στὴν ἐποχὴ τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν Τούρκων, καὶ πού γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ εἶχαν λάβει τίτλο εὐγενείας μὲ τ' ὄνομα Σένφελτ, εἶχαν ἔρθει στὴ Γαλλία τὴν ἐπομένῃ ἀκριβῶς τῆς κήρυξης τοῦ πολέμου. Παρουσιάστηκαν στὴ Λέσχῃ τοῦ Στρασβούργου σὰν πατριῶτες πού τοὺς καταδίωξαν, ἀλλάξαν τὰ ἔνοματά τους σὲ Φράϋ (ἐλεύθεροι) καὶ κατόρθωσαν, μὲ κατάλληλες δωροδοκίες, νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν προστασία τοῦ Σαρλ Λαβῷ, πού εἶταν μέλος τῆς Λέσχης, διευθυντῆς τοῦ *Ταχυδρόμου τοῦ Στρασβούργου* πού ἀγωνιζόταν τότε ἐναντίον τοῦ Feuillant Ντήτουζ, τοῦ δημάρχου τῆς πόλης. Συνόδευσαν τὸν Λαβῷ καὶ τοὺς Ὁμόσπονδους τοῦ Κάτω Ρήνου στὸ Παρίσι τὴν παραμονὴ τῆς 10ης Αὐγούστου καὶ δὲν ἄργησαν νὰ συνάψουν σχέσεις καλῆς μὲ βουλευτὲς πού ἀσκούσαν μεγάλη ἐπιρροή, σὰν τὸν Λουίς τοῦ Κάτω Ρήνου, τὸν Μπενταμπόλ, τὸν Σιμόντ, τὸν Ρισάρ, τὸν Γκαστόν, τὸν Πιορρού, τὸν Σαμπό. Ὑπέβαλλαν σχέδια στὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Λεμπρέν. Λάβαιναν συχνὰ ἐπιταγὰς ἀπ' τὸ Ἐξωτερικὸ. Συνεπιρρίχονταν μὲ τοὺς κουρσάρους τῆς Δημοκρατίας. Δάνειζαν χρήματα, ἀγόραζαν ἐθνικὰ χτήματα, διατηροῦσαν στρωμένο τραπέζι σ' ἕνα ὡραῖο μεγάλο ἐνὸς πρώην εὐγενοῦς πού εἶχε γίγει ἐμικρὸς, ὅπου κ' ἐγκαταστάθηκαν. Γιὰ νὰ ξεφύγουν ἀπ' τοὺς καταθλιπτικούς νόμους, τοὺς σχετικοὺς μὲ τοὺς ὑπῆκοους τῶν ἐχθρικών κρατῶν, προσπάθησαν νὰ ἀποκτήσουν τὴ γαλλικὴ ἰθαγένεια υἱοθετώντας ἕνα γέρο. Εἶχαν γίγει δεκτοὶ στὴ Λέσχῃ τῶν Ἰακωβίνων, χάρη στὸ Σαμπό πού ἐγγυήθηκε γι αὐτοὺς. Τοὺς κατἄγγειλαν γιὰ κατασκοπία, ἀλλὰ γιὰ πολὺν καιρὸ κατόρθωσαν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ κάθε ἐρευνα. Κανένας δὲν τοὺς ἀνησύχησε, ἀκόμα καὶ τότε πού διώχθηκαν τὸν Σαμπό ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας. Ὁ Σαμπό πικρεθῆκε στὴν ἐρευνα ποῦ γινε στὴν κατοικία τους στίς 26 τοῦ Σεπτεμβρίου. Μερικὲς μέρες ἀργότερα, στίς 6 τοῦ Ὀκτωβρίου, ὁ Σαμπό παντρεύτηκε τὴ νεαρὴ τὴν ἀδερφή, παίρνοντας προίκα διακόσες χιλιάδες λίβρες κ' ἦρθε νὰ ζήσει στὸ μεγάλο τους. Ἐκανε τὴν ἀπρονοησία ἂν ἀναγειλεῖ τὸ γάμο του στὴ Λέσχῃ τῶν Ἰακωβίνων, παρουσιάζοντάς τον σὰ μὴν ἀπόδειξη πῶς στὸ ἐξῆς θὰ νοικοκυρευόταν καὶ θάπαυε νὰ ζεῖ τὴν ἀκόλαστη ζωὴ πού ζοῦσε ὡς τότε. Οἱ Ἰακωβίνοι ὅμως τὸν γιουχαῖσαν. Διαδόθηκε ἡ φήμῃ πῶς ἡ προίκα τῶν διακοσίων χιλιάδων λιβρῶν πού ἡ Λεοπολδῖνα Φράϋ πρόσφερε στὸν Σαμπό, τῆς εἶχε δοθεῖ ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν Σαμπό, πού βρῆκε αὐτὸ τὸ μέσο γιὰ νὰ καλύψει τίς καταχρήσεις του.

"Ολοι αυτοι οι υποπτοι ξενοι, που πολλοι απ' αυτους εταν
 πραχτορες του εχθρου, παίζανε σημαντικο ρολο στην πολιτικη ζωη,
 κι αυτο δεν αργησε ν' ανησυχησει την 'Επιτροπη Κοινης Σωτη-
 ριας. Κ' εκεινοι ακομα απ' τους ξενους που ειχαν για μια στιγμη
 συνδεσει την τυχη τους με τον Λαφαγιετ η τον Ντυμουριε, οπως ο
 Προλλι κι ο αχωριστος φιλος του Ντεφιε, επεδειχναν τωρα εναν
 κατακοκκινο πατριωτισμο και ζητουσαν να ωθησουν τα πραγματα
 στα ακρα. 'Υποστηριζαν ζωηρα την κινηση των 'Εμπερτιστων. 'Ο
Μπαρμα Ντυσεν ειταν στενός φιλος του δλλανδου τραπεζιτη
 Κόκ, που του παραθετε πλουσια γευματα στο σπιτι του στο Πασ-
 συ. 'Ο 'Αναχαρισ Κλόοτς, «ο ρητορας του ανθρωπίνου γένους»
 που επαιρνε μερος στις συνεδριασεις της Συμβατικης, καθοδη-
 γουσε μια μεγαλη εφημεριδα, τον *Βαταβό*, που ειταν οργανο
 των ξενων προσφυγων, και που αγωνιζοταν για τις ιδιες ιδεες
 οπως κι ο *Μπαρμα Ντυσεν*. 'Ο Κλόοτς, πιστός στις ιδεες των
 Γιρονδινων, προπαγανδιζε συνεχως την αναγκη να επεκτεινουν
 την επανάσταση και στις γειτονικες χωρες. Σ' ενα διαγγελο
 που απηλυθνε στις 5 του 'Οκτωβρη, απ' το βημα των 'Ιακω-
 βινων, ζητουσε για τη Γαλλια τα φυσικα της συνορα, δηλαδη
 τα συνορα του Ρηνου. 'Ο φιλος του 'Ερω ντε Σεσελ, πα-
 λιός Γιρονδίνος οπως κι ο Κλόοτς, που καθοδηγουσε, μαζι
 με τον Μπαρέρ, την εξωτερικη πολιτικη της 'Επιτροπης Κοι-
 νης Σωτηριας, εστελνε στην 'Ελβετια μυστικους πραχτορες που η
 προπαγανδα τους ανησυχουσε τους γειτονες της Γαλλιας. 'Ο Ρο-
 βεσπιερος δμως και τ' αλλα μελη της 'Επιτροπης, που φροντιζαν
 να εξασφαλίσουν στη Γαλλια τα εφοδια και τις πρωτες υλες για
 την πολεμικη βιομηχανια της, καταλαβαν ποσο ειταν επικινδυνη
 η ασυνετη πολιτικη του 'Ερω που μορουσε να κλεισει για τη
 Γαλλια την ελβετικη αγορα. 'Αποδοκίμασαν το σχεδιο της προσαρ-
 τησης της Μυλουζ. 'Ανεκαλεσαν τους μυστικους πραχτορες που
 ειχαν σταλει περα απ' τον 'Ιουρα. Συγχρόνως ανακαλουσαν τον Ζε-
 νε, τον πρεσβευτη της Γαλλιας στις 'Ενωμένες Πολιτειες, που
 ειχε ανησυχησει την Ουάσιγκτων με τις πολιτικες ραδιουργιες του,
 και διεταξαν μαλιστα τη συληψη του στις 11 του 'Οκτωβρη. Σ'
 ενα μεγαλο λογο του, στις 27 του Μπρυμαιορ στη Συμβατικη, ο Ρο-
 βεσπιερος προσπαθησε να καθησυχάσει τα ουδέτερα κρατη, την
 'Αμερικη, τη Δανια, την Τουρκια καθως και την 'Ελβετια, σχε-
 τικα με τους σκοπους της επαναστατικης Γαλλιας. 'Η τελευταια
 δεν ηθελε να υποδουλώσει ολον τον κοσμο. Δεν ηθελε παρα μονο
 να υπερασπισει την ελευθερια της και την ανεξαρτησια των μι-
 κρων εθνων. Μονο τα μελη του Συνασπισμου καλλιεργουσαν το
 πνευμα της κατακτησης! 'Ενας τέτιος λόγος, που χειροκορητήθηκε
 απ' τους Συμβατικους, επρεπε να φανει ανησυχαστικος στους ξε-
 νους προσφυγες και στους προστάτες τους τους 'Εμπερτιστες, που
 δε βλεπανε αλλη σωτηρια απ' τον πολεμο μεχρις εσχάτων που θα
 κατέληγε στην ιδρυση της παγκόσμιας Δημοκρατίας.

Οι ξένοι όμως πρόσφυγες προκαλούσαν κι άλλες σκοτούρες στην 'Επιτροπή Κοινής Σωτηρίας. 'Όταν ή Συμβατική, στις 5 του Σεπτέμβρη, απαγόρευσε στα Διαμερίσματα να συνεδριάζουν καθημερινά και περιορίσει τις συνεδριάσεις τους σε δυο κάθε βδομάδα, κ' ύστερα σε δυο κάθε Δεκάδα (δεκαήμερο), οι 'Εμπεριστοτές παρακαμψαν τὸ νόμο, δημιουργώντας σε κάθε Διαμέρισμα λαϊκές εταιρίες που συνεδρίαζαν κάθε βράδι. 'Ο πολυμήχανος Προλί, βοηθούμενος ἀπ' τοὺς φίλους του, τὸν Ντεφιέ, τὸν ἔβραιο Περειρά ἀπ' τὸ Μπροντώ, τὸ δραματοουργὸ Ντυμπουϊσόν, εἶχε βρεῖ τὸν τρόπο νὰ ὑπαγάγει τις λαϊκές αὐτές εταιρίες σε μιὰ Κεντρικὴ 'Επιτροπή, πὺν εἶταν κάτω ἀπ' τις διαταγές του. 'Η ἰσχυρὴ αὐτὴ ὀργάνωση, πὺν βρισκόταν σε ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τοὺς 'Αβράκωτους τῶν Διαμερισμάτων, ἀποτελοῦσε μιὰ δύναμη πὺν συναγωνίζεταν διχὸ μόνο τοῦ 'Ιακωβίνους, ἀλλὰ και τὴν Κομμούνα και τὴν ἴδια τὴν Συμβατικὴ. 'Απ' τις 'Ομόσπονδες αὐτές Λαϊκές 'Εταιρίες πὺν ἰσχυρίζονταν πὺς ἀντιπροσώπευαν ὀλόκληρο τὸ λαό, μπορούσε μιὰ μέρα νὰ ξεπηδήσει ἕνα κίνημα τῶν Διαμερισμάτων ἀνάλογο μ' ἐκεῖνο πὺν εἶχε γίνει στὴ Λυών, στὴ Μασσαλία, στὴν Τουλώνα, μιὰ ἄλλη 31η τοῦ Μάη μὲ ἀντίθετη κατεύθυνση πὺν θὰ ἐκαθάριζε πάλι τὴ Συμβατικὴ και θὰ παρέδιδε τὴ Γαλλία στὴν ἀναρχία, πρόλογο τῆς ἤττας και τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς μοναρχίας. 'Ο Προλί, ὁ Περειρά και οἱ φίλοι τους δὲν κρύβανε τὴν περικοπή τῆς τους γιὰ τὴ Συμβατικὴ και τὴ δυσπιστία πὺν ἐνιωθαν γιὰ τοὺς βουλευτὲς γενικά. Κατὰ τὰ μέσα λοιπὸν τοῦ Μπρυμαίρ, ἡ Κεντρικὴ 'Επιτροπὴ τῶν Λαϊκῶν 'Εταιριῶν κυκλοφόρησε στὰ Διαμερίσματα ἕνα ψήφισμα πὺν ζητοῦσε ἀπ' τὴ Συμβατικὴ τὴν κατάργηση τῆς μισθοδοσίας τῶν παπάδων και τῆς συνταγματικῆς λατρείας. 'Απ' τὴν ἐποχὴ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἡμερολογίου εἶχαν κιόλας γίνει πολλὲς πολιτικὲς γιορτὲς στὶς πόλεις, τὴν τελευταία μέρα τῆς Δεκάδας, πὺν γινόταν ἔτσι ἡ δημοκρατικὴ Κυριακὴ. Αὐτὸ ἔγινε στὴ Χάβρη, στὶς 21 τοῦ 'Οχτώβρη (30η μέρα τοῦ πρώτου μήνα), στὸ Κλερμόν τοῦ Νομοῦ Οὐάζ, στὶς 10 Μπρυμαίρ. Μ' ἂν οἱ γιορτὲς τῆς Δεκάδας συναγωνίζονταν τις ἐκκλησιαστικὲς, τις τελευταίες δὲν τις εἶχαν ὡστόσο καταργήσει. 'Ο ἐπίσκοπος τοῦ Νομοῦ Νιέβρ. Τολλέ, εἶχε μάλιστα πάρει μέρος στὶς πρώτες πολιτικὲς τελετὲς πὺν εἶχε ὀργανώσει ὁ Φουσέ. Μερικοὶ παπάδες εἶχαν κιόλας παντρευτεῖ και εἶχαν παραιτηθεῖ ἀπ' τὸ λειτουργημὰ τους, μερικὲς ἐκκλησίες εἶχαν κλείσει, στὸ σύνολό του ὁμως ὁ συνταγματικὸς κλῆρος ἐξακολουθοῦσε νὰ παραμένει στὶς θέσεις του. 'Ο Καμπὸν εἶχε κιόλας πετῆξει ἀπ' τὴ Συμβατικὴ νὰ μὴ θεωροῦνται πὺν οἱ παπάδες δημόσιοι ὑπάλληλοι και οἱ ἀποδοχῆς τους νὰ μὴ θεωροῦνται μισθός, ἀλλὰ σύνταξη. Οἱ ἀποδοχῆς τῶν ἐπισκόπων ὑποβιβάστηκαν τὴν ἴδια μέρα σε 6.000 λίβρες και τῶν ἐπισκοπικῶν βικαριῶν σε 1.200 λίβρες. (18 τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1793). 'Απ' τις 5 τοῦ Σεπτέμβρη, οἱ παπάδες πὺν δὲν εἶχαν παντρευτεῖ, ἀποκλείστηκαν ἀπ' τις 'Επιτροπὲς 'Επαγρίπνησης, κι ἀπ' τις 7 τοῦ Μπρυμαίρ, οἱ κληρικοὶ δὲν εἶχαν πὺν

τὸ δικαίωμα νὰ διορίζονται δημόσιοι διδάσκαλοι. Στις 13 τέλος τοῦ Μπρυμαίρ, τὸ κράτος δήμευσε τὰ κεφάλαια τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐργαστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων, ἔτσι πού ἡ συντήρηση τῆς λατρείας θὰ ἐξαρτιόταν ἀπ' τὴ γενναιοδωρία τῶν πιστῶν. Μερικοὶ ἀντιπρόσωποι πού εἶχαν σταλεῖ στις ἐπαρχίες, εἶχαν ἀφαιρέσει ἀπ' τὴν ἐξουσία τῆς ἐκκλησίας τὰ νεκροταφεῖα, εἶχαν ἐνθαρρύνει τοὺς γάμους τῶν παπάδων καὶ εἶχαν προεδρεύσει σὲ πολιτικὲς τελετές, δὲν κλείσανε ὁμως τὶς ἐκκλησίες. Οἱ παπάδες πού τοὺς εἶχε παντρεύει ὁ Φουσσὲ στὸ Νομό τοῦ Νιέβρ δὲν ἔπαψαν νὰ κάνουν λειτουργίες. Ὁ Λαινιελὸ κι ὁ Λεκνιὸ εἶχαν μετατρέψει τὴν ἐκκλησία τοῦ Ροσφόρ σὲ Ναὸ τῆς Ἀλήθειας, ἄψαν ὁμως τὸς παπάδες νὰ ἐξακολουθήσουν τὸ λειτουργημά τους. Ὁ Ἀντρέας Ντυμόν, στὸ Νομὸ τοῦ Σόμ, ἔβριζε τοὺς παπάδες, τοὺς ἀνάγκαζε νὰ λειτουργοῦν τὴ δεκάτη μέρα τῆς Δεκάδας, δὲν καταργοῦσε ὁμως τὶς λειτουργίες.

Παρ' ὄλ' αὐτά, ἡ λατρεία ἐξακολουθοῦσε νὰ ὑπάρχει. Ὁμως τὸ ψήφισμα τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Λαϊκῶν Ἐταιριῶν ἀπειλοῦσε καὶ τὴν ὑπαρξή της ἀκόμα, στερώντας τὴν ἀπ' τὰ τελευταῖα μέσα ποῦ μείναν στὴ διάθεσή της. Οἱ αὐτοργοὶ αὐτοῦ τοῦ ψηφίσματος δὲν κρύβανε τὸ σκοπὸ τους πού εἶταν νὰ καταφέρουν, μὲ τὴν κατάργηση τῆς μισθοδοσίας τῶν παπάδων, τὸ τελευταῖο χτύπημα στὸν «ιερατικὸ δεσποτισμό». Στις 16 Μπρυμαίρ τὸ βράδι πῆγανε, συνοδευόμενοι ἀπ' τοὺς βουλευτὲς Κλότς καὶ Λεονάρδο Μπουρντόν καὶ τὸν ἔβραιο Περεϊρά, στὸν ἐπίσκοπο τῶν Παρισίων Γκομπέλ, τὸν ξύπνησαν καὶ τοῦ ὑπέδειξαν πὼς ἔπρεπε νὰ θυσιαστεῖ γιὰ τὸ γενικὸ καλὸ, παύοντας ν' ἀσκεῖ τὸ λειτουργημά του καὶ πείθοντας τὸν κλῆρο νὰ κλείσει τὶς ἐκκλησίες. Ὁ Γκομπέλ συμβουλευτήκε τὸ ἐπισκοπικὸ συμβούλιό του πού ἀποφάσισε νὰ ὑποκίψει μὲ δεκατέσσερις ψήφους ἐναντίον τριῶν καί, τὴν ἐπομένη, στις 17 τοῦ Μπρυμαίρ, πῆγε νὰ δηλώσει στις ἀρχὲς τοῦ Νομοῦ τοῦ Παρισίου πρῶτα καὶ στὴ Συμβατικὴ ὕστερα πὼς οἱ βικάριοί του καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος παραιτιόνταν ἀπ' τὴν ἀσκηση τῶν λειτουργημάτων τους, πὰ λειτουργοὶ τῆς καθολικῆς λατρείας. Παρέδωσε στὸ γραφεῖο τῆς Συμβατικῆς τὸ σταυρὸ καὶ τὸ ἐπισκοπικὸ δαχτυλίδι του κ' ὕστερα φόρεσε τὸν κόκκινο σκούφο μέσα σὲ χειροκροτήματα. Ἀμέσως, πολλοὶ βουλευτὲς πού εἶταν ἐφημέριοι ἢ ἐπίσκοποι, τὸν μιμήθηκαν καὶ τὸ παράδειγμά τους τὸ ἀκολούθησαν σ' ὄλη τὴ Γαλλία. Τρεῖς μέρες ἀργότερα, στις 20 τοῦ Μπρυμαίρ, ἡ Κομμούνα γιόρταζε στὴν Παναγία τῶν Παρισίων, πού εἶχε γίνει τώρα ὁ Ναὸς τοῦ Λόγου, μὴ μεγάλη πολιτικὴ γιορτὴ ὅπου πῆρε μέρος μὴ ἀρτίστα, ντυμένη μὲ τὰ ἐθνικὰ χρώματα, πού παρίστανε τὴν Ἐλευθερίαν. Ἡ Συμβατικὴ ὕστερ' ἀπὸ πρόσκληση τῆς Κομμούνας, μετέβη ἐν σώματι στὴν τελετὴ. Ὁ διωγμὸς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας ἔσπασε. Ἀφοῦ ἀδείασαν τὶς ἐκκλησίες, τὶς ἔκλεισαν κατὰ χιλιάδες καὶ τὶς μετέτρεψαν σὲ Ναοὺς τῆς Δημοκρατίας.

Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας, πού πελαγοδρομοῦσε ἐξ αἰτίας τῆς αὐτοδείας, πού ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόσει τοὺς δυσκολοεφάρμοστους νόμους τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου τιμῶν κ' ἐπιτάξεων, πού εἶχε βυλθεῖ νὰ ἐπιβάλλει τὴν τάξη, ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ τρώμαξε μὲ τὴν τόσο σοβαρὴ καὶ τόσο ξαφνικὴ αὐτὴ κίνηση τῆς καταργήσεως τῆς χριστιανικῆς λατρείας, κίνηση πού μοροῦσε ν' ἀναζωπυρῶσαι τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ πού, πραγματικά, προκάλεσε πολλὰς ταραχάς. Ἡ Ἐπιτροπὴ φοβόταν τὴν κίνηση αὐτὴ πού οἱ ἀνεύθυνοι ἀρχηγοὶ τῆς, ξένοι ὑπήκοοι τοῦ ἐχθροῦ, σὰν τὸν Προλί καὶ τὸν Κλότς, εἶταν κιάλας ἵποπτοι.

Τὸ ἴδιον βράδι, στὶς 17 τοῦ Μπρυμαίρ, ὅταν ὁ Κλότς πῆγε ἕστερ' ἀπ' τὴν παραίτηση τοῦ Γκομπέλ στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας, ὁ Ροβεσπιέρος τὸν ἐπέπληξε ζωηρά: «Μά, τοῦ εἶπε, μᾶς εἶχате πεῖ τώρα τελευταία πὼς πρέπει νὰ εἰσβάλουμε στὶς Κάτω Χώρες, νὰ τοὺς ἀποδώσουμε τὴν ἀνεξαρτησία τους καὶ νὰ φερθοῦμε στοὺς κατοίκους τους σὰ σὲ ἀδερφοὺς... Γιατί λοιπὸν γυρεύετε νὰ μᾶς ἀποξενώσετε ἀπ' τοὺς Βέλγους, προσβάλλοντας τὶς προλήψεις ποὶ, καθὼς ἔχετε, εἶναι βαθιὰ ριζωμένες στὴν ψυχὴ τους; — Μά! εἶπε ὁ Κλότς, τὸ κακὸ ἔγινε κιάλας, μᾶς ἔχουν πεῖ χίλιες φορὲς πὼς εἴμαστε ἀσεβεῖς. — Ναί, ἀπάντησε ὁ Ροβεσπιέρος, μὰ δὲν ὑπῆρχαν ὡς τώρα γεγονότα πού νὰ τὸ ἀποδείξουν!» Ὁ Κλότς χλώμιασε, δὲ βρῆκε νὰ πεῖ τίποτα, καὶ βγήκε. Δυὸ μέρες ἀργότερα ὁ Κλότς φρόντισε κ' ἐκλέχθηκε πρόεδρος τῆς Λέσχης τῶν Ἰακωβίνων.

Ὁ Ροβεσπιέρος εἶχε πειστεῖ πὼς ἡ θρησκευτικὴ ἐπανάσταση, πού μόνο τὸ Συνασπισμὸ μοροῦσε νὰ ἀφελῆσει, εἶταν ἀποτέλεσμα τῶν ραδιουργιῶν τῶν πραχτόρων τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως κι ἄλλα τ' ἄλλα μέτρα τῶν ἀκρων, μέτρα στερούμενα πολιτικότητας, πού ἡ δημαγωγία εἶχε ἐπιβάλλει στὴ Συμβατικὴ, ὅπως ἡ δημιουργία ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ καὶ τὸ ἀνώτατο ὄριο τιμῶν. Σ' ἓνα μεγάλο του λόγο, στὶς 27 τοῦ Μπρυμαίρ, ὁ Ροβεσπιέρος ἀπέδειξε διεξοδικὰ πὼς ὑπῆρχε δάκτυλος τοῦ Πιττ στὶς ἐσωτερικὰς ταραχὰς τῆς Γαλλίας ἀπ' τὰ 1789 κ' ἕστερα καὶ ὑπέδειξε καθαρὰ πὼς ἐκεῖνοι πού ἀνατρέπουν τοὺς βωμούς, μοροεῖ πολὺ καλὰ νάνα ἀντεπαναστάτες μεταμφιεσμένοι σὲ δημαγωγούς.

Ἄν ἡ Συμβατικὴ στὸ σύνολό τῆς εἶταν ἀγνή, ὑπῆρχαν ὅμως στὶς τάξεις τῆς ἀνθρώποι ἐξαγοραζόμενοι καὶ κατεργαροὶ. Εἶχαν κιάλας βρεθεῖ στὴν ἀνάγκη νὰ διώξουν ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, στὶς 14 τοῦ Σεπτέμβρη, τοὺς βουλευτὲς Σαμπό, Ζουλιέν ντὲ Τουλουζ, Μπαζιό, Ὁσσελέν, πού ἡ κοινὴ γνώμη τους κατηγοροῦσε πὼς προστάτευαν τοὺς προμηθευτὲς, τοὺς ἀριστοκράτες καὶ τοὺς ἵποπτους τραπεζίτες. Μιὰ ἔρευνα πού ἔγινε στὸ σπίτι τοῦ Ζουλιέν ντὲ Τουλουζ, στὶς 18 τοῦ Σεπτέμβρη, δικαίωσε αὐτὲς τὶς ὑπόνοιες. Ὁ Σαμπό φοβήθηκε τόσο πολὺ, πού ἔκαψε στὸ τζάκι του πολλὰ χιρτιά.

Οἱ Ἐπιτροπὲς παρακολουθοῦσαν τοὺς προμηθευτὲς καὶ τοὺς

προστάτες τους. Ἄπ' τὶς 20 κιάλας Ἰουλίου, ὁ εισηγητὴς τῆς Ἐπιτροπῆς Μεταφορῶν καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας, Ντορνιέ, εἶχε καταγγεῖλει τὸ σκάνδαλο τῶν συμβάσεων ποὺ εἶχε κάνει ὁ πρῶν ὑπουργὸς Σερβάν με τὸν ἐργολάβου μεταφορῶν ντ' Ἐσπανιάκ, ποὺ τὰ κατάφευγε νὰ εἰσπράττει μετὰ μεταλλικὸ νόμισμα πέντε ἑκατομύρια τετρακόσες σαράντα τρεῖς χιλιάδες πεντακόσες τέσσαρις λίβρες τὸ μήνα γιὰ ὑπηρεσίες ποὺ τοῦ κόστιζαν μονάχα ἓνα ἑκατομύριον πεντακόσες δύο χιλιάδες πενήντα λίβρες σὲ ἀσινιάτα, ὑποτιμημένα κατὰ 50 %! Παρὰ τὴν προστασία τοῦ Ντελακρουά, τοῦ Σαμπὸ καὶ τοῦ Ζουλιέν ντὲ Τουλουζ, ὁ ντ' Ἐσπανιάκ συνελήφθη. Ὁ Βιλλετάρ κατέθεσε, στὶς 29 Ἰουλίου, μὰ κεραινοβόλο ἀναφορὰ ἐναντίον τοῦ Σερβάν, ποὺ μετὰ τὴ σειρά του παύθηκε καὶ συνελήφθη. Τὰ παλιὰ συμφωνητικὰ ἀκυρώθηκαν καὶ οἱ μεταφορῆς ἀνατέθηκαν σὲ κρατικὸν ὄργανισμὸ. Σὲ λίγο, τὸ Σεπτέμβρη, ἔξωποῦσε τὸ σκάνδαλο τοῦ βουλευτῆ Ρομπέρ. Ὁ φίλος αὐτοῦ τοῦ Δαντών, πρῶν δημοσιογράφος, εἶχε στὸ ὑπόγειο του βαλρέλια ρουμί ποὺ τὰ ἐμπορευόταν. Μὲ τὸ πρόσχημα πὼς τὸ ρουμί δὲν εἶναι οἰνοπνευματώδες ποτό, δὲν εἶχε δηλώσει τὸ ἐμπόρευμά του, ὡς ὑποχρεωνόταν ἀπ' τὸ νόμο γιὰ τὴν προαγορά. Ἦρθε σὲ προστριβὲς μετὰ τὸ Διαμέρισμα τοῦ Μαρά, ποὺ τὸν κατήγγειλε στὴ Συμβατικὴ. Ὑστερ' ἀπὸ βίαιες συζητήσεις ἀπ' τὶς ὁποῖες ὁ ὑπεύθυνος βουλευτῆς βῆκε ἠθικὰ καταδικασμένος, ὁ Ρομπέρ δὲν ἀπέφυγε τὴ δίωξη, παρὰ μόνον ἀφοῦ χάρισε τὸ ρουμί του στὸ Διαμέρισμά του. Ὑστερα ἔξωπασε τὸ σκάνδαλο τοῦ βουλευτῆ Περρὲν, ἀπ' τὸ Νομὸ Ὠμπ, ποὺ εἶχε πετύχει νὰ κλείσει δουλειὲς γιὰ ἐφοδιασμὸ τοῦ στρατοῦ μετὰ λιναῖα ὑφάσματα γιὰ ποσὸ ἄνω τῶν πέντε ἑκατομυρίων λιβρῶν καὶ εἶχε συγχρόνως δεχτεῖ νὰ γίνῃ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν προμηθειῶν, ἔτσι ποὺ νὰ ἐποπτεύει ὁ ἴδιος τὶς δικῆς του προμηθειῆς. Ὅταν στὶς 23 τοῦ Σεπτέμβρη τὸν κατήγγειλαν ὁ Σαρλιέ κι ὁ Καμπόν, ὁ Περρὲν ὁμολόγησε τὰ γεγονότα, δικάστηκε ἀπ' τὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον καὶ καταδικάστηκε σὲ 12 χρόνια φυλακὴ.

Ἄπ' ὅλα αὐτὰ τὰ σκάνδαλα, τὸ σοβαρότερον εἶταν τὸ σκάνδαλο τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἰνδιῶν, ποὺ ἔξωπασε τὴ στιγμή ἀκριβῶς ποὺ οἱ ἕνοι ἀρχίζαν τὸ διωγμὸ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἡ θέση τῶν προσώπων ποὺ βρέθηκαν ἀναμειγμένα στὸ σκάνδαλο, ἡ συγκίνηση ποὺ προκάλεσε, τὸκάναν νὰ ξεπεράσει σὲ σημασίαν μιὰν ἀπλὴ ὑπόθεση κατάχρησης. Ὁ πολιτικὸς τὸν ἀντίχτυπος εἶταν μεγάλος. Ἀποτέλεσε τὴ ρίζα ἀπ' ἧσον ξηπήδησαν οἱ διχόνοιες ἀνάμεσα στοὺς Ὀρεινοὺς: Ἀπέδειξε τὴν ὑπαρξὴ συνωμοσίας τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ποὺ ὡς τότε τὴν ὑποπτευόταν μόνον ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας. Παροῦσεν τοὺς ἀγῶνες ἀνάμεσα στὰ κόμματα, ριζωνοντας ἀνάμεσά τους τὸ φάσμα τῆς πωλημένης καὶ προδομένης πατρίδας.

Τὴν ἐπικίνδυνον ἐποχὴ τοῦ Ἰουλίου καὶ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1793, ὅταν ἡ πείνα λυμαινόταν τὴ χώρα, ὅταν τὸ χωρονομίσιμον ἔξ-

πεφτε με τρομαχτική ταχύτητα, οι επιχειρηματίες βουλευτές που αναφέραμε, σκέφτονταν, για ν' αυξήσουν τη δημοτικότητα τους χωρίς μεγάλα έξοδα και για να κερδίσουν λεφτά, να καταγγείλουν τις τραπεζιτικές έκεινες εταιρίες που οι μετοχές τους κρατιόνταν ψηλότερα στο Χρηματιστήριο απ' τα κρατικά χρεώγραφα. Ο Ντελωναι ντ' Ανζέρ, υποστηριζόμενος απ' τον Ντελακρουά, κατ'άγγειλε τις μονούβρες που οι εταιρίες αυτές είχαν κάνει για ν' αποφύγουν τη φορολόγησή τους. Ο Φάμπρ ντ' Έγκλαντίν τις κατηγορήσε πως μεταφέρουν σ' εχθρικές χώρες το γαλλικό νόμισμα και πως έξευτελλίζουν τα άσινιάτα, ανταλλάσσοντάς τα με πραγματικές αξίες που τις φυγαδεύουν ύστερα πέρα απ' τα σύνορα. Ο Ζουλιέν ντε Τουλούζ μεγαλοποίησε ακόμα περισσότερο την υπόθεση. Κατηγορήσε την Έταιρία των Ίνδιων πως είχε δανείσει χρήματα στον έκλιπντα τυράννο. Τα ταμεία και τα χαρτιά της Έταιρίας των Ίνδιων σφραγίστηκαν. Ο Φάμπρ απείλησε τις εταιρίες ασφαλείας ζωής, πυρός, υδάτων και το Ταμείο Προεξοφλήσεων, κ' ένα διάταγμα, που ψηφίστηκε στις 24 Αυγούστου, καταργούσε κατ' αρχήν τις μετοχικές εταιρίες. Το Ταμείο Προεξοφλήσεων σφραγίστηκε.

Ο Ντελωναι και οι συνένοχοί του, Σαμπό, Μπαζίρ, Ζουλιέν ντε Τουλούζ, Φάμπρ ντ' Έγκλαντίν, ενώ φοβέριζαν τις τραπεζιτικές εταιρίες, παλζανε με τα κάτω με τις μετοχές τους, χρησιμοποιώντας τα κεφάλαια που είχε θέσει στη διάθεσή τους ό ντ' Εσπανιάκ.

Οι βουλευτές αυτοί δέν είχαν αρκετές γνώσεις στα οικονομολογικά ζητήματα για να γράφουν οι ίδιοι τους λόγους που βγάζανε στο βήμα. Ο Ντελωναι, ο Σαμπό, ο Μπαζίρ, ο Ζουλιέν ντε Τουλούζ δέν είταν παρά μονάχα άνδρειακλα που είχαν δανείσει τα όνόματά τους σ' έναν τυχοδιώχτη που είταν πολύ πεπειραμένος σ' αυτές τις δουλειές, το διάσημο βαρώνο ντε Μπάτζ.

Ο ύστερότοκος αυτός της Γασκώνης *, που φαίνεται πως είχε έφοδιαστεί με πλαστές περγαμηνές για να μπει στο στρατό πριν απ' τα 1789, είχε γίνει πολύ πλούσιος με πετυχημένες κερδοσκοπίες. Κατείχε τις περισσότερες μετοχές της Έταιρίας Υδάτων του Παρισιού και της ασφαλιστικής Έταιρίας Ζωής που οι άδελφοί Παριέ είχαν ιδρύσει μερικά χρόνια πριν απ' την Έπανάσταση. Έκανε πλούσια ζωή και είχε για έφομένους τις πιο γνωστές άρτίστες. Έγινε βουλευτής της Συντακτικής, και οι οικονομολογικές του γνώσεις συνετέλεσαν στο να τον διορίσουν μέλος της Έπιτροπής της Εκκαθάρισης, και να τον κάνουν πρόεδρό της. Καθυστέρησε όσο μπορούσε την εκκαθάριση των συντάξεων του παλιού καθεστώτος, γιατί είταν βασιλικός. Τόν υποπεύστηκαν πως είχε παραχωρήσει στην Αύλη μυστικές προκαταβολές. Όταν κηρύχτηκε ο πόλεμος, ο Μπάτζ κατέφυγε στο Έξωτερικό και ύπηρετησε για λίγον καιρό στο στρατό των πριγκίπων στη θέση του ύπασκιστή του πριγκίπα του Νασσάου-Σίγκεν. Έπέστρεψε όμως στη Γαλλία την έπομένη της 20ής Ιουνίου, για να προσφέρει τις ύπηρεσίες του στο βασιλιά. Και την έπομένη της έπιστροφής του, ο Λουδοβίκος ΙΣΤ' έγραψε

* Γαλλική έκφραση που σημαίνει : άπένταρος. Σ. τ. Μ.

στο βιβλίο τῶν λογαριασμῶν του : «Ἐπιστροφή καὶ ἀρίστη διαγωγή τοῦ κ. ντὲ Μπάτζ, στὸν ὅποιο χρεωστῶ πεντακόσες δώδεκα χιλιάδες λίβρες». Πράγμα παράξενο, πού μᾶς βάζει σὲ σκέψεις: ὁ Μπάτζ, παρ' ὅλο πού εἶταν μοναρχικός, εἶχε ἀπόλυτη τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ γιρονδίνου ὑπουργοῦ Κλαβιέρ, πού τὸν προστάτευε πολλές φορές. Πῆγε στὴν Ἀγγλία ὅταν γινόταν ἡ ἐπανάσταση τῆς 10ης Αὐγούστου, γύρισε στὴ Γαλλία στὶς ἀρχὲς τοῦ Γενάρη τοῦ 1793 καί, μαζί μὲ τὸν μαρκήσιο ντὲ Γκις, προσπαθῆσε ν' ἀπελευθερώσει τὸ βασιλιά ἀνήμερα στὶς 21 τοῦ Γενάρη. Μὲ ἀπίστευτη τόλμη, πέρασε τὴ λεωφόρο τῆ στιγμῆ τῶν περνοῦσε τὸ ἀμάξι πού πῆγανε τὸ βασιλιά στὸ Ικρίωμα, φωνάζοντας: «Ζήτω ὁ βασιλιάς!». Ξεγλύστρησε ἀπ' ὅλες τὶς καταδιώσεις. Ὁ γενικός σὺνδικος τοῦ Νομοῦ τοῦ Παρισιοῦ Λυλλιέ, εἶταν πιστὸς φίλος του. Κατόρθωσε ἐπὶ πλέον ν' ἀλοκτῆσει προστάτες στὴν ἀστυνομία καὶ στὴν Κομμούνια. Τὸ Μᾶη τοῦ 1798, ὁ Κλαβιέρ, πού εἶταν ἀκόμα ὑπουργὸς τῶν Φερολογιῶν, ἐφοδίασε τὸ Μπάτζ μὲ πιστοποιητικὸ δημοκρατικῶν φρονημάτων. Ὁ Μπάτζ εἶχε τότε γιὰ ἐμπιστο καὶ γροματέα του ἕναν πρῶην πράχτορα τοῦ Δαντῶν, τὸν Μπενονά, συμπατριώτῃ καὶ ἐπιστήθιο φίλο τοῦ Ντελωνάι ντ' Ἀνζέρ. Σ' αὐτὸν τὸν Μπενονά ὁ Ντυμουριέ εἶχε ἀναθέσει μυστικὲς ἀποστολὰς στὴ Γερμανία, στὸν Μπρουνοβικ, στὶς παραμονὲς τῆς κήρυξης τοῦ πολέμου. Ὑστερα, ὁ Δαντῶν τὸν εἶχε στείλει σὲ ἀποστολὴ στο Λονδίνο τὴν ἐπομένη τῆς 10ης Αὐγούστου, καὶ στὸν Μπρουνοβικ τὴν ἐπομένη τοῦ Βαλμύ. Εἶταν ὁ ἐνδιάμεσος ἀνάμεσα στὸν Μπάτζ καὶ τοὺς ἐπιχειρηματίες βουλευτὲς, ὁ μοχλὸς τῆς μηχανοραφίας τοῦ ἐκβιασμοῦ σὲ βάρος τῶν τραπεζιτικῶν ἐταιριῶν καὶ τῶν χρηματιστηριακῶν πράξεων ποὺ ἐπακολούθησαν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου, ὁ Μπάτζ προσκάλεσε σὲ γεῦμα στὸ σπίτι του στὸ Σαρὸν, τοὺς φίλους καὶ συνενόχους του: Τὸν Σαμπό, τὸν Μπαζιό, τὸν Ντελωνάι, τὸν Ζουλιέν ντὲ Τουλοῖς, τὸν Μπενονά, στοὺς ὁποίους πρόσθεσε τὸν συγγραφέα Λαάαρ, τὸν τραπεζίτη Ντυρουά καὶ μερικὲς κυρίες: Τὴν πρῶην μαρκησία ντὲ Ζανσόν, πού προσπαθοῦσε νὰ σώσει τὴ βασιλείσα, τὴν κυρία ντὲ Μπωφόρ, πού εἶταν ἡ ἐρωμένη τοῦ Ζουλιέν, τὴν ἠθοποιὸ Γκρανμυαίζον, ἐρωμένη τοῦ βαρῶνου καὶ μιὰ πολιτίδα ἀπ' τὸ Μπωκαίρ, ἐρωμένη τοῦ Λαάαρ. Εἶναι πιθανὸ πὼς οἱ συνομιλίες στὸ γεῦμα αὐτὸ δὲ στρέφονταν μόνο γύρω στὶς ὑποθέσεις. Ὁ βαρῶνος εἶταν πληρεξούσιος τῶν πριγκίπων. Προσπάθησε νὰ κάνει τὰ μέλη τῆς Συμβατικής, τοὺς συνενόχους του, νὰ ἐνδιαφερθοῦν καὶ νὰ σώσουν τὴ βασιλείσα καὶ τοὺς Γιρονδίνους. Ὁ Σαμπό ἀποκάλυψε ἀργότερα πὼς εἶχε προσφέρει ἕνα ἑκατομῦριο σ' ἐκείνους πού θὰ τὸν βοηθοῦσαν νὰ ὀργανώσει τὴν ἀπόδραση τῆς βασιλείσσης καὶ πὼς σ' αὐτὸ τὸν βόηθησε ἡ μαρκησία Ζανσόν. Παρὰ λίγο ὅμως ἡ συνωμοσία αὐτὴ ν' ἀποκαλύπτονταν. Στὶς 9 τοῦ Σεπτέμβρη, ὁ κλειδαρὰς Ζενγκρελέ ἀποκάλυψε, μὲ μιὰ δήλωσή του στὸν ἀστυνόμο τοῦ Διαμερισματοῦ τοῦ Λουξεμβούργου, πὼς ὅταν πῆγε τὴν προηγούμενη μέρα στὸ σπίτι τοῦ μαρκησίου ντὲ Λά Γκις γιὰ νὰ ἐπισκεφτεῖ ἕνα φίλο του ὑπηρετῆ, ἄκουσε τὸ μαρκήσιο νὰ λέει στὸν Μπάτζ: «Φίλε μου, Μπάτζ, ἀν οἱ Ὁμόσπονδοι τῶν ἐπαρχιῶν δὲν ὑποστηριχτοῦν, ἡ Γαλλία θὰ χαθεῖ, οἱ Ὁρεινοὶ καὶ οἱ Ἀβράκωτοι θὰ μᾶς σφάζουν ὅλους». Τότε ὁ Μπάτζ εἶπε: «Θὰ θυσιάσω καὶ τὸ τελευταῖο μου σῶλδι. Πρέπει μὲ κάθε θυσία νὰ σώσουμε τὸν Γκαντέ, τὸν Μπρισσώ, τὸν Βερνιὼ καὶ ὅλους τοὺς φίλους μας. Πολλοὶ Νομοὶ εἶναι ἀπορρασιμῆνοι νὰ μᾶς ὑποστηρίξουν, τὸ σιγῆδι μου θὰ ἐξαφανίσει τοὺς Ὁρεινοὺς καὶ τοὺς μασκαράδες τοὺς Ἀβράκωτους». Καὶ ἡ πολιτίς Φοντάντ εἶπε: «Ἄν ὁ Μπάτζ πετύχει στὰ σχέδιά του, θὰ σώσουμε τὴ Γαλλία». Ὑστερ' ἀπ' αὐτὴ τὴν καταγγελία, ἔκαναν ἐρευνα, γιὰ τὸν τύπο, στὸ σπίτι τοῦ Μπάτζ, καὶ Σαρὸν. Δὲ βρῆκαν ἔνοχεται τίποτα. Ὁ Μπάτζ ἐξόβλησε μὲ μιὰ ἀλλαγὴ κατοικίας. Συνέλαβαν μονάχα κάτι κομπάρσους. Ὅσο γιὰ τὸ βαρῶνο, αὐτὸς ἐξακολούθησε

νά βλέπει τούς βουλευτές πού εΐταν συνένοχοί του. Ὁ Σαμπό μᾶς λέει ὁ ἴδιος πῶς δέχτηκε τήν ἐπίσκεψή του στίς 19 τοῦ Μαρμαίω.

Ἄπ' τὰ πῶ πάνω βγάζουμε τὸ συμπέρασμα πῶς ἡ ὑπόθεση τῆς κυβείας περιπλέχτηκε μὲ μιὰ μηχανοραφία βασιλοφρόνων. Ἀφοῦ παζάρεψε δυὸ μῆνες μὲ τὴν Ἑταιρία τῶν Ἰνδιῶν, ὁ Ντελωναὶ παρουσίασε στίς 8 τοῦ Ὀχτώβρη ἓνα διάταγμα πού κανόνιζε τὸν τρόπο πού θὰ γινόταν ἡ ἐκαθάρισή της. Τὸ διάταγμα αὐτὸ εἶχε συνταχθεῖ ἔτσι πού ἡ Ἑταιρία μπορούσε ν' ἀποφύγει τὴν πληρωμὴ τοῦ φόρου τοῦ τετάρτου ἐπὶ τῶν μερισμάτων καὶ τὰ πρόστιμα πού τῆς εἶχαν ἐπιβληθεῖ γιὰ τίς προηγούμενες φορολογικὲς παραβάσεις της. Ἐπὶ πλέον τὸ διάταγμα ἐπέτρεπε στὴν Ἑταιρία νά κάνει μόνη της ἐκαθαρίσεις κάτω ἀπὸ μιὰν ἀπλὴ ἐπιτήρηση τῶν ἐπιτρόπων πού θὰ διορίζονταν ἀπ' τὸν ὑπουργὸ τῶν Φορολογιῶν. Ὁ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν, πού ὡς τότε εἶχε καταπολεμῆσει σθεναρῶς τὴν Ἑταιρία, ἀπόρησε μὲ τὴν ἡλιότητα τοῦ εισηγητῆ Ντελωναὶ καὶ προκάλεσε τὴν ψήφιση μιᾶς τροπολογίας, πού ὄριζε πῶς ἡ ἐκαθάριση θὰ γίνεῖ ἀπὸ ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους κι ὄχι ἀπ' τὴν ἴδια τὴν Ἑταιρία. Ἡ σύνταξη τοῦ ὀριστικοῦ κειμένου τοῦ διατάγματος ἀνατέθηκε σὲ μιὰν Ἐπιτροπὴ. Εἰκοσιμία μέρες ἀργότερα, ὁ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν κι ὁ Ντελωναὶ παρέδιναν στὸν Λουίς τοῦ Κάτω Ρήνου, γραμματέα τῆς Συνέλευσης, ἓνα ὀριστικὸ κείμενο πού δημοσιεύτηκε στὸ *Δελτίο* χωρὶς ν' ἀντιληφθεῖ κανένας πῶς τὸ κείμενο αὐτὸ εἶχε ὑποστῆι στὸ μεταξὺ δυὸ σημαντικὲς ἀλλοιώσεις, πρὸς ὄφελος τῆς Ἑταιρίας. Ἐντελῶς ἀντίθετα ἀπ' τὴν τροπολογία τοῦ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν, ἡ ἐκαθάριση θὰ γινόταν ἀπ' τὴν ἴδια τὴν Ἑταιρία. Κ' ἐπὶ πλέον, ἡ Ἑταιρία ὑποχρεωνόταν νά πληρώσει μόνον τὰ πρόστιμα πού τῆς ἐπιβλήθησαν γιὰ τίς παραβάσεις ἐκεῖνες πού γι' αὐτὲς δὲ θὰ μπορούσε ν' ἀποδείξει τὴν καλὴ της πίστη.

Γιατὶ ὁ Φάμπρ εἶχε μεταστραφεῖ; Ὁ Φάμπρ εἶχε πολὺ κακὴ φήμη. Εἶχε πάρει διαβατήριό ἀπ' τὸ βασιλιά, στὰ 1789, γιὰ ν' ἀποφύγει τοὺς πιστωτῆς του. Τὴν ἐποχὴ τῆς εἰσβολῆς, στὰ 1792, ὅταν εἶταν γραμματέας τοῦ Δαντῶν στὸ ὑπουργεῖο τῆς Δικαιοσύνης, εἶχε κλείσει μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Σερβάν μιὰ δουλειὰ γιὰ προμήθεια παπουτσιῶν, πού ἡ ἐκτέλεσή της στοίχιζε σφοδρὲς ἐπικρίσεις στὸ διάδοχό του, Πιάς. Εἶχε ἐρωμένες κι ἀμάξια. Σύχναζε στὰ σπίτια τραπεζιτῶν κάθε ἐθνικότητος. Γιὰ νά ἐξηγήσει τὴν ὑπογραφή πού ἔβαλε κάτω ἀπ' τὸ πλαστογραφημένο διάταγμα δὲ βρῆκε ἀργότερα, τὴν ὥρα τῆς δίκης του, παρὰ μιὰ καμκὴ ἐξηγήση: τὸ εἶχε δῆθεν ὑπογράψει χωρὶς νά τὸ διαβάσει!

Ἄπ' τίς ὁμολογίες τοῦ Σαμπό κι ἀπ' τὰ ἔγγραφα τοῦ σχετικοῦ φακέλου προκύπτει ὅτι ὁ Ντελωναὶ καὶ οἱ συνεταιροὶ του, Σαμπό Μπαζιό, Ζουλιέν ντὲ Τουλουζ, εἶχαν ἐκβιάσει τὴν Ἑταιρία τῶν Ἰνδιῶν καὶ τὴν ἀνάγκασαν νά τοὺς δώσει 500.000 λίβρες γιὰ τὸ διάταγμα πού θὰ τῆς ἐπέτρεπε νά φροντίσει ἡ ἴδια γιὰ τὴν ἐκαθάρισή της καὶ πού στερούσε ἀπ' τὸ δημόσιο ταμεῖο τὰ τεράστια πρόστιμα καὶ τοὺς φόρους πού αὐτὴ ἔπρεπε νά καταβάλλει. Στὴν ἀρχὴ

ὁ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν δὲν εἶταν μέλος τῆς σπείρας. Δὲν εἶχε παρακαθήσει στὸ γεῦμα πού εἶχε γίνει στὶς ἀρχὲς τοῦ Αὐγούστου στὸ σπίτι τοῦ βαρῶνου Μπατζ στὸ Σαρόν. Ὁ Σαμπὸ μᾶς λέει πῶς αὐτὸς κερδοσκοποῦσε χωριστὰ γιὰ δικό του λογαριασμό, καὶ ὁ Προλλὶ προσθέτει πῶς συμβουλευόταν ἕναν τραπεζίτη πού καταγόταν ἀπ' τὴ Λυών, ὀνομαζόμενο Λεβρά. Ἄν στὴν ἀρχὴ ὁ Φάμπρ τήρησε ἐχθρική στάση στὸ διάταγμα πού εἶχε παρνοῦσῃ ὁ Ντελωναί, αὐτὸ τόκανε, χωρὶς καμῶν ἀμφιβολία, ἐπειδὴ ἤθελε γὰ τοὺς ἐξαναγκάσει νάρθοῦν σὲ συνενόηση μαζί του. Κι ἂν δέχτηκε ἀργότερα νὰ βάλει στὸ τέλος τὴν ὑπογραφή του, αὐτὸ ἔγινε βέβαια ἐπειδὴ ὁ Ντελωναί δέχτηκε νὰ τοῦ δώσει μερῖδιο ἀπ' τὶς 500.000 λίβρες.

Ὁ Φάμπρ εἶταν ἕνας καπάτσος ἄνθρωπος, πού ἤξερε πολλὰ κόλλα. Ἐβλεπε πῶς ὁ Ἐμπέρ καὶ οἱ Ἰακωβίνοι κατάγγελναν μὲ τραχύτητα τοὺς λωποδύτες τῆς Συμβατικῆς. Εἶχαν ἐπιτεθεῖ ἀκόμα κ' ἐναντίον τοῦ φίλου του Δαντών. Σκέφτηκε λοιπὸν πῶς οἱ Ἐμπειριστές, οἱ ἐνοχλητικοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, εἶταν τρωτοί, ἀφοῦ συγκατέλεγαν ὑποπτους ξένους στὶς τάξεις τους. Ὁ Φάμπρ, βοηθούμενος ἀπ' τοὺς φίλους του τοῦ Νομοῦ τοῦ Παρισσοῦ, τὸν Ντυφουρνὺ καὶ τὸν Λυλλιέ, ἐξαπέλυσε τολμηρὰ τὴν ἐπίθεση ἐναντίον αὐτῆς τῆς πρωτοπορίας τῶν Ἐμπειριστῶν πού τὴν ἀποτέλεσαν οἱ ξένοι. Ὁ Ντυφουρνὺ ἐξέδωσε, ἀπ' τὰ τέλη κιόλας τοῦ Σεπτέμβριου, ἕνα ἐντάλμα συλήψεως ἐναντίον τοῦ Προλλὶ καὶ τοῦ στενοῦ φίλου του Ντεφιέ, πού δὲν ἀπολύθηκαν παρὰ μόνο στὶς 12 τοῦ Ὀχτώβριου, χάρις στὴ μεσολάβηση τοῦ Κολλὸ ντ' Ἐρμπουά, καὶ τοῦ Ἐρῶ ντὲ Σασέλ. Γιὰ ν' ἀποτρέψει τὶς ὑποψίες ἀπ' τὸν ἑαυτό του, ὁ Φάμπρ ὑποστήριξε μ' ὅλη του τὴ δύναμη τὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας στὸν ἀγῶνα τῆς ἐναντίον τῶν ξένων ὑπηκόων. Ἐνῶ ὁ Σαμπὸ καὶ ὁ Ντελωναί ντ' Ἄνζερ προσπαθοῦσαν νὰ πετύχουν ὥστε νὰ μὴν τεθεῖ ὑπὸ μεσεγγύηση ἢ περιορισία τῶν ξένων, ὁ Φάμπρ ὑποστήριξε τὸν Ροβεσπιέρο, πού θεωροῦσε ἀπαραίτητη τὴ λήψη αὐτοῦ τοῦ μέτρου, καὶ πέτυχε τὴν ψήφισή του στὶς 10 τοῦ Ὀχτώβριου. Πῶς λοιπὸν ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ νὰ ὑποπτευεῖται κανένας τὸν Φάμπρ πῶς συννοεῖται μὲ τοὺς τραπεζίτες, ἀφοῦ αὐτὸς συντελεῖ στὸ νὰ σφραγιστοῦν τὰ ταμεῖα καὶ τὰ ἔγγραφα τους; Τὴν ὥρα ἀκριβῶς πού διαπραγματευόταν μὲ τὸν Ντελωναί σχετικὰ μὲ τὴν κατάπαυση τῆς ἀντίδρασῆς του στὸ διάταγμα τὸ σχετικὸ μὲ τὴν ἐκαθάριση τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἰνδιῶν, ὁ Φάμπρ σκέφτηκε νὰ κάνει ἕναν τολμηρὸ ἐλιγμὸ πού θὰ τοῦ ἐξασφάλιζε τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν κυβερνητῶν καὶ πού, ἀρχικὰ, πέτυχε ἐντελῶς. Γύρω στὶς 12 τοῦ Ὀχτώβριου, γύρωψε νὰ τὸν ἀκούσουν καμὰ δεκαριά ἀπ' τὰ μέλη τῶν δύο Ἐπιτροπῶν τῆς κυβέρνησης, πού τὰ ἐξέλεξε ὁ ἴδιος, καὶ πού περιλάμβαναν τὸν Ροβεσπιέρο, τὸν Σαίν Ζύστ, τὸν Λεμπά, τὸν Πανίς, τὸν Βαντιέ, τὸν Ἀμάρ, τὸν Νταβίντ, τὸν Μωῦσῆ Μπάυλ καὶ τὸν Ζυφονά καὶ κατάγγειλε σ' αὐτὰ μιὰ μεγάλη συνωμοσία πού εἶχαν ἐξυφάνει οἱ ἐπαναστάτες τῶν

ἄκρων, πού στό κάτω-κάτω, δέν εἶταν παρά πράχτορες τοῦ ἐχθροῦ. Ὑπέδειξε τὸν Προλί καὶ τοὺς φίλους του Ντεφιέ, τὸν Περεϊρά, τὸν Ντυμπουϊσὸν πού, κατὰ τὰ λεγόμενά του, ἐξαπατούσαν τοὺς πράχτορες τῆς κυβέρνησης, πού εἶταν οἱ ἀχώριστοι φίλοι τῶν πῶ ἐπικίνδυνων τραπεζίτῶν, σὰν τοὺς Βαλκιέ, Σιμόν, ντὲ Μόντε, πού εἶταν ὄλοι ἀπ' τὶς Βρυξέλλες, πράχτορες τοῦ αὐτοκράτορα, ὅπως κι ὁ Γκρενύς, πού εἶταν ἀπ' τὴ Γενεύη, κι ὁ Γκρεφφέλ. Κατέδειξε πῶς ὁ Προλί κι ὁ Ντεφιέ ἐνέπνεαν τὶς ἐφημερίδες «πού φαίνονται πατριωτικές, μὰ πού τὰ ἔμπειρα μάτια τὶς βλέπουν καθαρά πῶς κάθε ἄλλο παρά πατριωτικὲς εἶναι, ὅπως π.χ. ὁ Βαταβός». Ὑστερα τάβαλε με τοὺς προστάτες τῶν πραχτόρων τοῦ Ἐξωτερικοῦ πού εἶχε καταγγίλει, μὲ τὸν Ζουλιέν ντὲ Τουλούζ, μὲ τὸν Ἐρῶ ντὲ Σεσέλ καὶ τέλος μὲ τὸν Σαμπό. Οἱ δυὸ πρῶτοι δέν εἶταν παρά ὄργανα στὰ χέρια τοῦ Ντεφιέ καὶ τοῦ Προλί, πού εἶχαν παρασύρει τὸν Σαμπό στὸν τραπεζίτη Σιμόν, πού εἶταν ἀπ' τὶς Βρυξέλλες καὶ στίς γυναῖκες του. Εἶχαν παντρεύσει τὸν Σαμπό «μὲ τὴν ἀδερφή ἑνὸς Ἰούνιους Φραῦ, πού τὸ ἀληθινὸ του ὄνομα εἶναι βαρῶνος ντὲ Σένφελντ, πού εἶναι Αὐστριακὸς κ' ἔχει συγγενεῖς πού ἔχουν τώρα διοικητικὲς θέσεις στὸν πρῶσικὸ στρατό». Τί ἄλλο εἶταν αὐτὴ ἢ προίκα τῶν διακοσίων χιλιάδων λιβρῶν πού ὁ Σαμπό ὁμολόγησε πῶς πῆρε ἀπ' τὴ γυναῖκα του, ἀν δέν εἶταν τὸ ἀντίτιμο τῆς ἐξαγορᾶς του;

Ὁ Ἐρῶ ντὲ Σεσέλ, κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Φάμπρ, εἶταν κι αὐτὸς ἓνα ἀπλὸ ὄργανο στὰ χέρια τοῦ Προλί, πού μὲ τὴ μεσολάβησή του μάθαινε, ὅτι γινόταν στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας. Ὁ Ἐρῶ ντὲ Σεσέλ χρησιμοποιοῦσε γιὰ μυστικὲς ἀποστολὲς στὸ Ἐξωτερικὸ ἓνα σωρὸ ὑποπτους ἀνθρώπους, σὰν τὸν Περεϊρά, τὸν Ντυμπουϊσὸν, τὸν Κοέντρο, τὸν Λαφαί. Ὁ Φάμπρ ὑπόδειχνε πῶς κι αὐτὸς ἴσως νάταν μέτοχος τῆς συνωμοσίας τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Πράγμα παράξενο κ' ἐνδεικτικὸ, πού δέν τὸ πρόσεξαν ὅμως τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν: Ὁ Φάμπρ πού κατάγγελε τόσο σκληρὰ τὸν Σαμπό καὶ τὸν Ζουλιέν ντὲ Τουλούζ, δέν ἔλεγε τίποτα γιὰ τὸν Ντελωναί ντ' Ἀνζερ πού εἶταν φίλος καὶ συνηγορὸς τους. Αὐτὸς μόλις πρὶν ἀπὸ λίγο εἶχε δεχτεῖ νὰ τοῦ δώσει μερίδιο ἀπ' τὶς πεντακόσες χιλιάδες λίβρες τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἰνδιῶν.

Τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν εἶταν ψυχολογικὰ προετοιμασμένα γιὰ νὰ ὑποδεχτοῦν εὐνοϊκὰ τὶς ἐκμυστηρεύσεις τοῦ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν.

«Ὑπάρχουν φατρίες μέσα στὴ Δημοκρατία, εἶχε πεῖ ὁ Σαιν Ζυστ στὸ μεγάλο λόγο του ὅπου εἶχε ζητήσῃ, στίς 10 τοῦ Ὀκτώβρη, τὴν ἐπιβολὴ μεσεγγύησης στίς περιουσίες τῶν Ἀγγλων. Φατρία τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν τῆς, φατρία τῶν λωποδυτῶν, πού δέν τὴν ὑπηρετοῦν παρά μόνον γιὰ ν' ἀπομυζοῦν τοὺς μαστοὺς τῆς, καὶ πού τὴν παρασύρουν στὸ χαμὸ ἀπὸ ἐξάντληση. Ὑπάρχουν ἐπίσης μνηστικοὶ ἀνθρώποι πού βιάζονται νὰ φτάσουν σὲ καλὲς θέσεις, νὰ κάνουν τὸν κόσμον νὰ μιλάει γι' αὐτοὺς καὶ νὰ κερδίσουν ἀπ' τὸν πόλεμον». Καί, στὴν ἴδια συνεδρίαση, ἀπαντώντας στὸν Σαμπό πού ἐναντιώθηκε στὴ μεσεγγύηση, ὁ Ροβεσπιέρος εἶχε προσθέσει: «Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς Ἐπανάστα-

σης αναγκαioτήκαμε νά παρατηρήσουμε πώς υπάρχουν οτή Γαλλία δυό πατρίες έντελώς χωριστές, ή άγγλοπρωσσοική πατρία και ή αύστριακή. πού και οι δυό τους συμαχούσαν έναντίον τής Δημοκρατίας, μά πού χωρίζονταν άναμταξύ τους άπ' τή ιδιαίτερα συμφέροντα τής κάθε μιάς άπ' αυτές. "Έχετε κιάλας καταφέρει Ισχυρό χτύπημα στην άγγλοπρωσσοική πατρία, ή άλλη όμως πατρία δέν πέθανε άκόμα. Πρέπει νά τήν καταβάλετε". Η άγγλοπρωσσοική πατρία είταν ή πατρία του Μπρισσό, πού είχε δείξει διαθέσεις ν' άνεβάσει οτό θρόνο τής Γαλλίας τό δούκα τής Υόρκης ή τό δούκα του Μπρουνσβίκ. Η αύστριακή πατρία, πού έπρεπε νά τή συντρίψουν με τή σειρά της, είταν ή πατρία των Προλί, των Γκουζμάν, των Σιμόν, των Φράυ πού τοίς προστάτεψε ο Σαμπό. Κι ο Ροβεσπιέρος προσδιόριζε άκριβώς τή σκέψη του: «Δυσπιστώ σ' όλους άδιακρίτως αυτούς τοίς ξένους πού τό πρόσωπό τους είναι σκεπασμένο με τή μάσκα του πατριωτισμού και πού προσπαθούν νά φαίνονται πιο δημοκρατικοί και πιο ένεργητικοί άπό μάς. Είναι πράχτορες των ξένων Δυνάμεων, γιατί έξρω καλά πώς οι έχθροί μας δέν παρέρειπαν νά πούν στον έαυτό τους: πρέπει οι άπειταλμένοι μας νά παριστάνουν τοίς πιο θερμούς, τοίς πιο ύπερβολικούς πατριώτες, γιά νά μπορέσουν εύκολότερα νά εισχωρήσουν στις Έπιτροπές και στις συνελεύσεις. Αυτοί είναι πού σπέρνουν τή διχόνοια, πού περιτριγυρίζουν τοίς πιο εύθύπληκτους πολιτες, τοίς νομοθέτες, άκόμα και τοίς πιο άδωροδόκητους. Χρησιμοποιούν τό δηλητήριο τής μετριοπάθειας και τήν τέχνη τής ύπερβολής γιά νά ύποβάλουν ιδέες κατά τό μάλλον ή ήττον εύνοϊκές γιά τοίς κρυφούς σκοπούς των...».

Ο Φάμπρ ντ' Έγκλαντίν ήξερε πώς θάβρισκε πρόθυμα αυτιά όταν πήγε ν' άποκαλύψει στον Σαιν-Ζύστ, στον Ροβεσπιέρο και οέ οχτώ άλλους συναδέλφους του τής Έπιτροπής Γενικής Ασφαλείας τή συνωμοσία του Έξωτερικού. Οι τελευταίοι πείστηκαν τόσο πολυ πώς ο Φάμπρ έλεγε τήν άλήθεια, πού βιάστηκαν νά συλάβουν, τήν ίδια μέρα, ή τις έπόμενες μέρες, πολλούς έξέχοντες Έμπερτιστές ή πράχτορες του Έρώ ντε Σεσέλ πού τοίς φάνηκαν ύποπτοι έξ αιτίας άκριβώς του ύπερβολικού πατριωτισμού τους. Στόν ήριθμό των συληφθέντων περιλαμβάνονταν ο Λουί Κόντ, ένας παλιός πράχτορας τής Έπιτροπής Κοινής Σωτηρίας πού είχε καταγγείλει τόν Δαντών σαν ύποπτο γιά συνενόηση με τοίς Όμοσπονδιακούς και τοίς βασιλικούς του Καλβαντό. Ο Μαγιάρ, ο διάσημος μπράβος πού διηύθυνε άπ' τις 10 Αυγούστου κ' ύστερα τήν έκτακτη μυστική άστυνομία, πού τήν επίτηρησή της θά φοβόταν σίγουρα ο Φάμπρ ντ' Έγκλαντίν, ο δημαγωγός Ρουτλέζ, άγγλικής καταγωγής, πού είχε παίξει σημαντικό ρόλο στη Λέσχη των Κορδελιέρων και πού γνώριζε τό παρελθόν του Φάμπρ ντ' Έγκλαντίν, τόν όποιο είχε άλλοτε καταγγείλει σά φίλο του Νεκέρ και του Ντελεσάρ, ο όλλανδός τραπεζίτης Βαν Ντέρ Υβέρ, πού είταν ο τραπεζίτης τής Ντυμπαρρϋ κι ο φίλος του Άνάχαρση Κλόοτς, συνελίφθησαν όλοι στις 11 και στις 12 του Όχτώβρη, ύστερ' άπ' τήν καταγγελία του Φάμπρ.

Ο Ροβεσπιέρος έγραψε στο σημειωματάριό του: «Νά παυθεί ο Έρ, στην Όρλεάνη». Κι ο πρώην γερμανός πρίγκιπας Κάρολος τής Έσσης πού είχε ώστόσο παράρχει τόσες έγγυήσεις στην

Ἐπανάσταση, πού τὸν ἀποκαλοῦσαν ὁ στρατηγὸς Μαρά, παύθηκε ἀπ' τὴ διοίκησή του στίς 13 τοῦ Ὀχτώβρη.

Στὸ ἔξῃς, ἡ συνωμοσία, τοῦ Ἐξωτερικοῦ εἶναι στὴν ἡμερησία διάταξη τῶν φροντίδων τῆς κυβέρνησης.

Ὁ Ροβερσιέρος εἶχε κιόλας πάψει νὰ εἶε μεγάλη ἐμπιστοσύνη στὸν Ἐρώ ντὲ Σοσέλ, πού εἶχε κάνει διαδοχικὰ feuillant, γιρονδίνος καὶ ἐμπερισιτής. Γνώριζε τὸν κομψὸ σκεπτικισμό αὐτοῦ τοῦ πρῶην πλούσιου καὶ ἀκόλαστου ἀνθρώπου πού εἶχε ξεπέσει τώρα καὶ φωναγοῦσε μαζί μὲ τοὺς δημαγωγούς. Ὁ Ἐρώ, ὄχι μόνο διέπραξε τὴν ἀπρονοησία νὰ δεχταῖ νὰ γίνεи στενός του φίλος ἕνας Προλί, νὰ ἐγκατασταθεῖ στὸ σπίτι του καὶ νὰ γίνεи γραμματέας του, ἀλλὰ καὶ εἶχε φέρει ἀπ' τὴν ἀποστολὴ του στὴ Σαβοῖα τὴ μελαχροινὴ Ἀδέλα ντὲ Μπελλγκλάντ, γυναικίκα ἐνὸς συνταγματάρχη πού ὑπηρετοῦσε στὸ στρατὸ τοῦ βασιλιά τῆς Σαρδηνίας. Εὐνοοῦσε τὴν πολιτικὴ τοῦ μέχρις ἐσχάτων πολέμου πού εἶταν προσφιλὴς στὸν Ἀνάχαρη Κλότσι. Ὁ Ροβερσιέρος καὶ οἱ συνάδελφοί του τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας εἶχαν πεισθεῖ πὼς ὁ ζῆλος του εἶταν ὑλοποτος. Ὁ Ροβερσιέρος ἔγραψε στὸ σημειωματάριό του: «Ἀτιμὴ παραβίαση τῶν μυστικῶν τῆς Ἐπιτροπῆς εἴτε ἀπὸ μέρος τῶν ὑπαλλήλων, εἴτε ἀπὸ μέρος ἄλλων προσώπων. Αἰῶστε ἰδίως τὸν προδότη πού συνεδρίαζε μαζί σας». Τὸν Ἐρώ ντὲ Σοσέλ τὸν ἀπομάκρυναν ἀπ' τὶς συσκέψεις τῶν μελῶν τῆς κυβέρνησης δυνάμει ἐνὸς διατάγματος πού τὸ ὑπόγραψε ὁ Καρνὸ. Αὐτὸς ἔστειλε τὸν Ἐρώ σὲ ἀποστολὴ στὸ Νομὸ τοῦ Ἄνω Ρήνου. Ὅταν ὁ τελευταῖος ἔφτασε στίς 14 Μπρυμαίρ στὸ Μπελφόρ, θέλησε νάρθεῖ σὲ ἔποση μὲ τοὺς συναδέλφους του Σαιν-Ζύστι καὶ Λεμπά πού μόλις πρὸ ὄλιγου εἶχαν σταλεῖ στὸ Στρασβοῦργο σὲ ἔκτακτη ἀποστολὴ. Ὁ Λεμπά ἔγραψε στὸν Ροβερσιέρο, στίς 15 τοῦ Μπρυμαίρ: «Ὁ Ἐρώ μᾶς εἰδοποίησε πρὸ ὄλιγου πὼς τὸν στείλανε στὸ Νομὸ τοῦ Ἄνω Ρήνου. Μᾶς προτείνει ν' ἀλληλογραφούμε. Ἡ ἐκπληξίί μας εἶναι μεγάλη...» Ὁ Σαιν-Ζύστι πρόσθεσε στὸ ἴδιο γράμμα: «Ἡ ἐμπιστοσύνη χάνει τὴν ἀξία της ἂν τὴ μοιράζεται κανένας μὲ διεφθαρμένους ἀνθρώπους». Ὁ Ἐρώ δὲν ἐπρόκειτο ποτὲ πιά νὰ παρακαθῆσει στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας. Ἡ καταγγελία τοῦ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντιν τὸν εἶχε σκοτώσει στὴν ἐκτίμηση τῶν συναδέλφων του.

Λιγότερο τυχεροὶ ἀπ' τὸν Φύμπρ ντ' Ἐγκλαντιν, ὁ Μπαζιό, ὁ Σαμπό, ὁ Ζουλιέν ντὲ Τουλούζ, οἱ συνένοχοί του στὴν παραποίηση τοῦ διατάγματος πού ἀφοροῦσε τὴν ἐκαθάριση τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἰνδιῶν, ἀντιμετώπιζαν σχεδὸν καθημερινῶς ἐπιθέσεις στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων καὶ στὸν τύπο, ἰδίως ὁ Σαμπό, πού τὸν ἐξέθετε ὁ αὐστριακὸς του γάμος. Ὁ καπουταῖνος * ζοῦσε τώρα σὲ συνεχὴ τρόμο. Στίς 23 τοῦ Ὀχτώβρη (23 τοῦ πρώτου μήνα), ἡ Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας τὸν ὑπέβαλε σὲ μακρὰ ἀνάκριση σχετικὰ μὲ τὴν καταγγελία πού ἔκανε ἐναντίον του ἕνας ὑπάλληλος τῆς ἐπιχείρησης τοῦ ντ' Ἐσπανιάκ, κάποιος Ροσέν, πού τὸν κατηγοροῦσε πὼς εἶχε ὑποβοηθήσει τὸν ντ' Ἐσπανιάκ, πού εἶχε κιόλας συληφθεῖ, σὲ κάποιες λωποδυσίες του. Ὁ Σαμπὸ ἀνακρίθηκε ἐπίσης σχετικὰ μὲ τὸ κάψιμο τῶν χαρτιῶν του, μὲ τὴν ἀπόλυση τῶν βασιλοφρόνων Ντιγιόν καὶ Καστελάν, πού

* Ὁ Σαμπὸ πρὶν ἀπ' τὴν Ἐπανάσταση εἶταν στὸ τάγμα τῶν Καπουταίνων. Σ.τ.Μ.

τὴν εἶχε διατάξει ὅταν ἔπαιρνε ἀκόμα μέρος στὶς συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, μὲ τὶς σχέσεις πού διατηροῦσε μὲ χρηματομεσίτες, μὲ τὴν αὔξηση τῆς περιουσίας του. Ὁ Σαμπὸ εἶδε τὸν ἑαυτὸ του νὰ πλησιάζει στὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου. Καταλαβαίνοντας πὼς ἡ κυβέρνηση τοῦ εἶταν ἀνεπανόρθωτα ἐχθρική, καταπάθησε νὰ δημιουργήσει δικό του κόμμα στῆ Συμβατική, προσεγγίζοντας τὶς διχτατορικές τάσεις τῶν δύο Ἐπιτροπῶν, τῆς Κοινῆς Σωτηρίας καὶ τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας. Στὴν ἀρχὴ ἀπέσπασε μερικές ἐπιτυχίες.

Στὶς 17 τοῦ Μπρυμαίρ, τὴν ἡμέρα ἀκριβῶς πού παραιτήθηκε ὁ Γκομπέλ, ὁ Ἀμάρ, ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, εἶχε ρθεῖ στὴ Συνέλευση γιὰ νὰ ζητήσει τὴ σύληψη τοῦ βουλευτῆ Λεκοέντ-Πυϊραβώ, γιὰτὶ ἓνα ἀνώνυμο γράμμα πού τοῦ εἶχε σταλεῖ, καὶ πού τὸ κατακράτησε τὸ Διαμέρισμα τῆς Σιταγοράς, ἔβριζε σὲ ὑποψίες πὼς διατηροῦσε σχέσεις μὲ τοὺς ἀντάρτες τῆς Βανδέας. Ὁ Μπαζιό, ὁ φίλος τοῦ Σαμπό, ὑπερασπίστηκε τὸν κατηγορούμενο, τονίζοντας πὼς ἂν στέλνανε ἓνα βουλευτὴ στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον ὕστερ' ἀπὸ μιὰ τόσο ἀόριστη ἀπόδειξη, κανένα μέλος τῆς Συμβατικῆς δὲ θὰ μπορούσε στὸ ἐξῆς νὰ νιώθει ἐξασφαλισμένο τὸν ἑαυτὸ του. Ἡ Συνέλευση ἀρνήθηκε νὰ ψηφίσει τὴ σύληψη πού ζητοῦσε ὁ Ἀμάρ.

Δύο μέρες ἀργότερα ὁ Ντυμπαρράν, ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, ζήτησε τὴν παραπομπὴ στὸ Δικαστήριον τοῦ βουλευτῆ Ὁσσελέν, πού τὸν βάραιναν συντριπτικές ἀποδείξεις. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ὁσσελέν εἶταν ὁ συντάχτης τοῦ νόμου γιὰ τοὺς ἐμιγκρέδες, εἶχε ἀπαλλάξει ἀπ' τὶς συνέπειες τοῦ νόμου αὐτοῦ μιὰν ἐμιγκρέ, τὴ μαρκησία ντὲ Σαρρῦ, πού τὴν εἶχε κάνει μαιτρέσα του. Εἶχε ἐγγυηθεῖ προσωπικά γι αὐτήν, τὴν ἐποχὴ πού εἶταν ἀκόμα μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας. Τῆς βρῆκε ἀργότερα ἄσυλο, πρῶτα στοῦ Δαντών, ὕστερα στὸ σπῆτι τοῦ ἀδερφοῦ του, ἐνὸς παντρεμένου ἐφημέριου πού ζοῦσε κοντὰ στὶς Βερσαλλίες. Τὰ γεγονόνα εἶταν τόσο καταφανῆ καὶ ἡ φήμη τοῦ Ὁσσελέν τόσο κακὴ—εἶταν γνωστὸς χαρτοπαίκτης—πού ἡ παραπομπὴ στὸ Δικαστήριον αὐτῆ τῆ φορὰ ψηφίστηκε.

Τὴν ἐπομένη ὁμως ὁ Σαμπό, ὁ Μπαζιό, ὁ Τυριό, ὅλοι ὄσοι εἶταν φίλοι τοῦ Ὁσσελέν καὶ νιώθανε τὸν ἑαυτὸ τους τόσο ἔνοχο ὅσο εἶταν κ' ἐκεῖνος, ξαναβρῆκαν τὸ θάρρος τους. Ὁ Φιλιπῶ, ὑποστηριζόμενος ἀπ' τὸν Ρόμμ, πρότεινε νὰ ὑποχρεώσει ἡ Συνέλευση ὅλα τὰ μέλη τῆς νὰ τῆς γνωρίσουν τὴν περιοριστικὴ τους κατάσταση ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς Ἐπανάστασης.

Ὁ Μπαζιό καταπολέμησε τὴν πρόταση σὰν «πολὺ κατάλληλη γιὰ ὑποβοηθῆσαι τὰ σχέδια τῶν ἀριστοκρατῶν καὶ νὰ διχάσει τοὺς πατριώτες». «Οἱ πατριώτες, εἶπε ὁ Μπαζιό, δὲν πρέπει νὰ ἐπικρίνονται, νὰ ἐνοχλοῦνται μὲ δικαστικές διώξεις... Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας Μουσκαντέν πού νὰ μὴ χαίρεται ὅταν βλέπει ν' ἀνεβαίνουν στὸ ἰκρίωμα ἐκεῖνοι πού ἄρχισαν τὴν Ἐπανάσταση,

ἴκεινοι πού πρῶτοι, θέσανε τῆς βάσεις τῆς ἐλευθερίας». Ὑψωσ' τὸ ἀνάστημά του ἐναντίον τοῦ «συστήματος τῆς Τρομοκρατίας» πού ἀπειλοῦσε τοὺς πατριῶτες. Ὑστερ' ἀπὸ ἐπέμβαση τοῦ Τυριῶ, ἡ πρόταση τοῦ Φιλίππῳ ἀπορίφτηκε.

Ἐνθαρρυνόμενος ἀπ' αὐτὴ τὴν πρώτη ἐπιτυχία του ποῦ εἶχε ἀπαλλάξει τοὺς ἐπιχειρηματίες βουλευτὲς ἀπὸ μίαν ἀδιάκριτη ἐρευνα σχετικὰ μὲ τῆς περιουσίας τους, ὁ Σαμπὸ θέλησε νὰ πετύχει περισσότερα. Ἐπαγγέλθη στὴν παραπομπή στοῦ δικαστήριου τοῦ Ὀσσελέν, ποῦ εἶχε ψηφιστεῖ τὴν προηγουμένη μέρα, καὶ ζήτησε νὰ θεσπιστεῖ πῶς κανένας βουλευτὴς δὲ θὰ παραπέμπεται στοῦ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο χωρὶς ν' ἀκουστεῖ προηγουμένως ἢ ἀπολογία του ἀπ' τὴ Συνέλευση. Μὲ ἐκφράσεις ὀρηκτικότερες καὶ σαφέστερες ἀπ' τῆς ἐκφράσεις τοῦ Μπαζιρ, καταδίκασε μὲ τὴ σειρά του τὴν τυραννία ποῦ ἀσκοῦσαν οἱ Ἐπιτροπὲς σὲ βάρος τῶν βουλευτῶν. «Ὁ θάνατος δὲ μὲ φοβίζει» ἂν τὸ κεφάλι μου χρειάζεται γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Δημοκρατίας, ἄς πέσει! Ἐκεῖν ὁμοῦς ποῦ εἶναι σημαντικὸ, εἶναι νὰ θριαμβεῖσαι ἢ ἐλευθερία, καὶ νὰ μὴ συνθλίβει ἡ τυραννία ὅλους τοὺς Νομοῦς. Ἐκεῖνο ποῦ μ' ἐνδιαφέρει εἶναι νὰ συζητᾶται ἡ Συμβατική, καὶ ὄχι νὰ ψηφίζει ἀπλῶς ὕστερ' ἀπὸ μίαν εἰσήγησιν. Ἐκεῖνο ποῦ μ' ἐνδιαφέρει εἶναι νὰ μὴ ὑπάρχει μὴ μόνον γνώμη γιὰ ὅλα τὰ διατάγματα. Ἄν δὲν ὑπάρχει δεξιὰ στὴ Συνέλευση, θὰ τὴν φτιάσω μόνος μου, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ χάσω τὸ κεφάλι μου, γιὰ νὰ ὑπάρχει μὴ ἀντιπολίτευση καὶ γιὰ νὰ μὴ λένε πῶς ψηφίζουμε διατάγματα ἐμπιστοσύνης». Ὁ Τυριὸ δὲν ἀρέστηκε νὰ ὑποστηρίξει τὸν Σαμπὸ. Προσέβαλε, χωρὶς νὰ τοὺς ὀνομάσει, τὸν Ἐμπέρ καὶ τοὺς δπαδούς του, ἐκείνους ποῦ ὑποστήριξαν τῆς ἀρχῆς ποῦ σκοπεῖουν νὰ ἐκμηδενίσουν τὸ ἐμπορικὸ δαιμόνιο καὶ ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ βιομηχανία», τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς «ποῦ θέλουν νὰ λουστοῦν μέσα στοῦ αἵμα τῶν ὁμοίων τους». Ὑστερ' ἀπὸ ἀρκετὰ ζωηρὴ συζήτηση, ἡ πρόταση τοῦ Σαμπὸ ψηφίστηκε.

Ἔτσι, οἱ κατεργάρηδες τῆς Συμβατικῆς ἔλιπζαν νὰ ξεφύγουν ἀπ' τὴν ἐπιτίρηση τῶν Ἐπιτροπῶν, ποῦ δὲ θὰ τολμοῦσαν νὰ διατάξουν τὴ σύλληψη κανενὸς ἀπ' αὐτοὺς ἂν τοὺς χρειαζόταν κάθε φορὰ ν' ἀντιμετωπίσουν μίαν ἀνοιχτὴ καὶ διαλογικὴ συζήτηση μπροστὰ σὲ μίαν Συνέλευση ποῦ ἔδειξε κιόλας μὴ φορὰ τὴ δυσπιστία τῆς ἀπέναντί τους.

Εἶχαν ὁμοῦς κάνει τοὺς ὑπολογισμοὺς τους χωρὶς νὰ λάβουν ὑπ' ὄψη τοὺς Ἰακωβίνους, ποῦ διαμαρτυρήθηκαν τὴν ἐπομένη δεμητικὰ, μὲ τὸ στόμα τοῦ Ντυφουρνύ, τοῦ Μοντώ, τοῦ Ρενωντέν καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐμπέρ ἐναντίον μιᾶς ψήφου ποῦ θὰ ἔξασφάλιζε τὴν ἀτιμωρησία στοὺς λωποδύτες καὶ θὰ μεγάλωνε τὴν τὸλμη τῶν ἀντεκαναστατῶν. Ὁ Σαμπὸ, ὁ Μπαζιρ, ὁ Τυριὸ ἔγιναν ἀντικείμενο ζωηρῶν ἐπιθέσεων. Ὁ Ἐμπέρ ἀπέσπασε μίαν ἀπόφαση νὰ τοὺς ὑποβάλλουν σὲ ἀνάκριση ἀπὸ μίαν ἐπιτροπὴ ποῦ θὰ διοριζόταν ἀπ' τοὺς Ἰακωβίνους.

Ὅταν ὁ Ντυμπαρράν καὶ ὁ Μπαρέρ ζήτησαν ἀπ' τὴ Συμβατικὴ, στὶς 21 καὶ στὶς 22 τοῦ Μπρυμαίρ, νὰ μὴν ἀφήσουν τὸν Ὀσσελέν νὰ μιλήσει στὴ Συνέλευση καὶ ν' ἀκρωθῆ τὸ διάταγμα ποῦ ψηφίστηκε στὶς 20 τοῦ Μπρυμαίρ, δὲ βρήκαν κανένα νὰ τοὺς ἐναντιωθῆ. Ὁ Τυριὸ, ὁ Σαμπὸ καὶ ὁ Μπαζιρ δήλωσαν μὲ δειλία, πῶς ἀποσύρουν

τις προτάσεις τους. Τὸν Τυριὸ τὸν διώξανε τὴν ἄλλη μέρα, στίς 23 Μαρτυρίου, ἀπ' τὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων.

Ὁ Σαμπό, κατάχλωμος, φοβήθηκε, ὅπως τ' ὁμολόγησε ἀργότερα κι ὁ ἴδιος, μήπως ἐρθοῦν νὰ τοῦ κάνουν ἐρευνα στὸ σπίτι του. Ἐνα δέμα ἀσινιάτα ἀξίας ἑκατὸ χιλιάδων λίβρων, ποῦ ὁ Μπενουὰ τοῦ εἶχε παραδώσει καὶ ποῦ προσεχόταν ἀπ' τὶς πεντακόσες χιλιάδες λίβρες ποῦ κατέβαλε ἡ Ἐταιρία τῶν Ἰνδιῶν, τὸν στεναχωροῦσε πολὺ. Ἄν γινόταν ἐρευνα, θάπρεπε νὰ ἐξηγήσει τὴν προσέλευσή του! Τότε ὁ Σαμπό πήρε μιὰν ἀπεγνωσμένη ἀπόφασι; Γιὰ νὰ καλυφτεῖ, μιμήθηκε, ἀδέξια ὁμως, τὸν Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν. Ἐτρεξε νὰ καταγγεῖλει τοὺς συνενόχους του πρῶτα στὸν Ροβεσπιέρο κ' ὕστερα στὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας. Διηγήθηκε πὼς ὁ βαρῶνος Μπάτζ κι ὁ πράχτοράς του Μπενουὰ εἶχαν δωροδοκῆσει τὸν Ντελωναὶ καὶ τὸν Ζουλιέν ντὲ Τουλούζ γιὰ νὰ ἐκβιάσουν τὴν Ἐταιρία τῶν Ἰνδιῶν, καὶ εἶχαν δώσει σ' αὐτόν, τὸν Σαμπό, ἑκατὸ χιλιάδες λίβρες γιὰ νὰ δωροδοκῆσει τὸν Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν, μὰ πὼς αὐτὸς δὲν τόκανε, καὶ πὼς ὁ βαρῶνος Μπάτζ ἐνίσχυε χρηματικὰ ἐπίσης τοὺς Ἐμπερτιστές γιὰ νὰ καταγγέλλουν ἐκεῖνοι τοὺς βουλευτὲς ποῦ ὁ Μπάτζ προσπαθοῦσε νὰ ἐξαγοράσει. Ἐκανε ὑπαινιγμὸ πὼς ὁ Ἐμπέρ, ὁ Ντυφουρνύ, ὁ Λυλλιέ, ποῦ τὸν εἶχαν κατηγορήσει, εἶταν κι αὐτοὶ πράχτορες τοῦ Μπάτζ. Ὁ τελευταῖος, ἀν πιστέψουμε τὸν Σαμπό, δὲ γόρρευε μονάχα νὰ πλουτίσει. Ἦθελε ν' ἀνατρέψει τὴ Δημοκρατία, διασύροντας τοὺς βουλευτὲς ποῦ πρῶτα θὰ τοὺς δωροδοκοῦσε. Ἡ συνωμοσία τοῦ Μπάτζ εἶχε διπλὸ διακλαδώσεις: μιὰ ποῦ εἶταν ἀπασχολημένη μὲ τὶς δωροδοκίες καὶ ποῦ τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ Ντελωναὶ, ὁ Μπενουὰ κι ὁ Ζουλιέν ντὲ Τουλούζ, καὶ μιὰ ποῦ εἶχε ἔργο τῆς τῆ δυσφήμιση καὶ ποῦ τὴν ἀποτελοῦσαν οἱ Ἐμπερτιστές. Ὁ Μπάτζ εἶχε κιόλας προσπαθῆσει νὰ σώσει τὴ βασίλισσα καὶ τοὺς Γιρονδίνους. Ὁ Σαμπό ἔκανε, καθὼς ἔλεγε, πὼς δέχεται τὶς προτάσεις του, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μάθει τὰ σχέδιά του καὶ νὰ τ' ἀποκαλύψει ἀργότερα. Εἶχε ἐκθέσει τὴν ὑπόληψή του γιὰ νὰ σώσει τὴ Δημοκρατία! Ὁ Μπαζιρ ἦρθε κι αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὰ λεγόμενα τοῦ Σαμπό, σχετικὰ μὲ τὸν ἐκβιασμὸ ποῦ ἔκαναν ὁ Ντελωναὶ κι ὁ Ζουλιέν ντὲ Τουλούζ σὲ βάρος τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἰνδιῶν μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ βαρῶνου Μπάτζ. Ἐνοχοποίησε ἐπανειλημμένα τὸν Δαντῶν, ἐπαναλαμβάνοντας πὼς ὁ Ντελωναὶ ὑπελόγιζε στὴν ὑποστήριξή του. Ἀπέφυγε ὁμως νὰ ἐνοχοποιήσει τοὺς Ἐμπερτιστές. Ὁ Σαμπό εἶχε κατηγορήσει τὸν Ἐμπέρ πὼς διέταξε τὴ μεταφορὰ τῆς Μαρίας Ἀντουανέτας στὸ Τάμπλ, κατὰ παράκληση τῆς πρῶν δούκισσας ντὲ Ροσσονούα. Εἶχε παραστήσει ὅλα τὰ ἐπαναστατικὰ μέτρα ποῦ ζήτησαν καὶ πέτυχαν οἱ Ἐμπερτιστές, ὅπως τὸ ἀνώτατο ὄριο τιμῶν, σὰν ἓνα μέσο νὰ κάνουν τὸ λαὸ ν' ἀηδιάσει τὴν Ἐπανάστασι, καὶ νὰ τὸν ἐξωθήσουν στὴν ἀνταρσία. Ὁ Μπαζιρ περιορίστηκε στὴν ὑπόθεση τῆς κυβείας.

Τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν πείστηκαν πὼς ὑπῆρχε μεγάλη δόση

ἀλήθειας στις διηγήσεις του Σαμπό και του Μπαζιό. Μά δεν είχαν συγχρόνως καμιάν ἀμφιβολία πώς οι δυο πιό πάνω καταδότες, πού τούς είχαν ἀπό καιρό ὑπό ἐπιτήρηση, εἶταν κι αὐτοὶ τόσο ἔνοχοι ὅσο εἶταν και οἱ συνάδελφοί τους Ντελωναί και Ζουλιέν ντέ Τουλουζ. Διέταξαν τὴ σύλληψη και τῶν τεσσάρων. Συμπεριέλαβαν στὸ ἐντάλμα συλήψεως και τοὺς τραπεζίτες Μπατίτ, Μπενουά, Σιμόν, Ντυρουά και Μπόιντ καθὼς και τὸν διάσημο Προλι μαζί με τὸ φίλο του Ντυμπουισόν. Ὁ Ντελωναί φυλακίστηκε στὸ Λουξεμβούργο μαζί με τὸν Σαμπό και τὸν Μπαζιό. Ὁ Ζουλιέν κατόρθωσε νὰ ξεφύγει ἀπ' τὶς ἔρευνες πού ἔγιναν γιὰ τὴ σύλληψή του και βρήκε καταφύγιο στὴν ἴδια τὴν ἔδρα τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, σ' ἓναν ὑπάλληλο αὐτῆς τῆς Ἐπιτροπῆς—πράγμα πού φωτίζει παράξενα τὸν τρόπο με τὸν ὁποῖο ὑπηρετούσαν τὴν Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνηση και οἱ ἀμεσότεροι ἀκόμα πράκτορές της. Ὁ Μπόιντ εἶχε κίβλας φύγει μακριά. Ὁ Μπατίτ κατόρθωσε, ὅπως συνήθως, νὰ εξαφανίσει τὰ ἴχνη του. Πῆγε στὴ Μεσημβρινὴ Γαλλία. Ὁ Σιμόν εἶταν στὴ Δουγκέρκη ἀπ' ὅπου ἔφυγε γιὰ τὸ Ἀμβούργο. Στὴ θέση του συνέλαβαν τὸν διάσημο Σαίν-Σιμόν, τὸν μέλλοντα σοσιαλιστὴ θεωρητικὸ, πού κερδοσκοποῦσε πάνω στὰ ἔθνικα χτήματα με τὸ φίλο του τὸν κόμητα Ρέντερν, πρῶσο ὑπήκοο. Τὸν Μπενουά δὲν τὸν βρήκανε πουθενά. Ὁ Προλι ἔμεινε κρυμμένος στὰ περίχωρα τοῦ Παρισιοῦ, ὅπου τὸν βρήκανε ἀργότερα.

Εἶναι ἄξιο παρατήρησης πώς οἱ δυο Ἐπιτροπές, ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι ἐλπίζανε ὁ Σαμπό κι ὁ Μπαζιό, δὲν ἐνόχλησαν οὔτε τὸν Ἐμπέρ, οὔτε τὸν Ντυφουρνύ, οὔτε τὸν Λυλλιέ, οὔτε και τὸν ἔμπνευστὴ και φίλο τῶν δυο τελευταίων, Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν. Οἱ Ἐπιτροπές, ἀπεναντίας, πείστηκαν πώς ὁ Φάμπρ, πού ὡστόσο εἶχε ὑπογράψει τὸ ψεύτικο διάταγμα μαζί με τὸν Ντελωναί, εἶταν ἀπολύτως ἀθῶος. Καὶ ἡ πεποίθησή τους βασιζόταν λιγότερο στὴν ἐξέταση τῶν ἐγγράφων πού τὰ μελέτησαν χωρὶς μεγάλη προσοχή, και περισσότερο στὸ γεγονός ὅτι ὁ Φάμπρ εἶχε κατηγορήσει, ἓνα μῆνα πρίν, τὸν Σαμπό, τὸν Ἐρώ ντέ Σεσέλ και τοὺς τραπεζίτες και τοὺς πράκτορες τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Πίστεψαν ἀπλοϊκὰ πώς ὁ κατηγοροῦς αὐτὸς εἶταν προφήτης. Στις ἀποκαλύψεις τοῦ Σαμπό και τοῦ Μπαζιό δὲν εἶδαν παρὰ μονάχα μιὰν ἐπιβεβαίωση τῶν ὑποψιῶν τοῦ Φάμπρ. Καί, μ' ὄλη τους τὴν ἀθωότητα, ἀνέθεσαν στὸν ἴδιο τὸν Φάμπρ, ν' ἀνακρίνει, μαζί με τὸν Ἀμάο, μιὰν ὑπόθεση ὅπου εἶταν ἄμεσα ἀνακατωμένος. Ὅσο γιὰ τὸν Δαντῶν, πού τὸν εἶχε ἐνοχοποιήσει ὁ Μπαζιό ἰδίως, αὐτὸν οἱ Ἐπιτροπές δὲ γύρεψαν νὰ τὸν ἐνοχλήσουν. Ἀπεναντίας, παρακάλεσαν τὸν Μπαζιό νὰ διαγράψει ὅ,τι τὸν ἀφοροῦσε κατὰ τὴν καθαρογράφηση τῆς καταγγελίας του.

Ἐκεῖνο πού ἀπασχολοῦσε περισσότερο τὶς Ἐπιτροπές δὲν εἶταν ἡ οικονομικὴ πλευρὰ τῆς ὑπόθεσης, πού τὴν παραμέλησαν, ὅσο ἡ πολιτικὴ και ἡ πατριωτικὴ πλευρὰ της. Πίστεψαν στὴν πραγματι-

κότητα της συνωμοσίας του 'Εξωτερικού. 'Ο Μπιλλώ - Βαρέν, στο λόγο πούβγαλε στις 28 του Μπρυμαίρ στη Συμβατική, προειδοποίησε τους συμβατικούς σχετικά με την «παρεξηγήσιμη έξαρση», «τόν δόλιο, υπερβολικό ζήλο» εκείνων που σπείρανε τη συκοφαντία και την ύποψια και που δέχονταν τό χρυσό του Πίττ για να προκαλέσουν τη διχόνοια και να διαβάλουν τους πατριώτες.

Όπτε για μιὰ στιγμή, ό 'Εμπέρ και οι φίλοι του δέ σκέφτηκαν να υπερασπίσουν τους Πρόλλ, τους Ντεφιέ, τους Ντυμπουισόν που ό αλοχρός Σαμπό είχε καταγγείλει σάν πράχτορες του Πίττ. 'Ο 'Εμπέρ έτρεψε για λογαριασμό του. 'Ο Κολλό ντ' 'Ερμπονά, που είχε πάει σέ άποστολή στη Λυών, δέν εΐταν κοντά του για να υπερασπίσει τους φίλους του και να τους εξασφαλίσει έναντιον τών επιθέσεων του Σαμπό. 'Ο Κλόοτς, που δέν είχε λέξη δταν συνέλαβαν τό φίλο του τραπεζίτη Βάν ντεν 'Υβέρ, έξακολουθούσε να σωπαίνει. Κανένας δέν τόλμησε ν' άμφισβητήσει την πραγματικότητα της συνωμοσίας. Την 1η του Φορμαίρ, ό 'Εμπέρ εύχαρίστησε με χαμέρπια τόν Ροβζεπιέρο στη λέσχη τών 'Ιακαβίλων, έπειδή τόν είχε προστατεύσει έναντιον τών καταγγελιών. "Έκανε μάλιστα κάτι παραπάνω : άνακάλεσε τις προηγούμενες κατηγορίες του έναντιον του Δαντών, και συγκάλυψε την ύπαναχώρησή του, ζητώντας έπιταχτικά να παραδοθούν στόν Φουσκιέ-Τενβιλλ όσοι ζούσαν άκόμα άπ' τους συνενόχους του Μπρισσώ και μαζί τους και ή 'Ελισάβετ, άδερφή του βασιλιά Λουδοβίκου ΙΣΤ'. "Υστερ' άπ' αυτόν, ό Μομορό διέψευσε πώς οι Κορδελιέροι είχαν σκεφτεί να κινηθούν, να στασιάσουν για να σώσουν τόν Ντυμπουισόν και τόν Πρόλλ. Κι όπωσ ό 'Εμπέρ, έτσι κι ό Μομορό, τερμάτισε τό λόγο του με μιάν επίθεση έναντιον τών παπιδων : «'Όσο μένει κ' ένας έστω άπ' τους ανθρώπους αυτούς, που άλλοτε είχαν πει τόσα ψέματα, που να μην έχει άποκηρύξει έπίσημα την άπάτη του, θα πρέπει πάντοτε να τρέμουμε. Θα πρέπει να τρέμουμε αν μείνει κ' ένας έστω παλάς, γιατί τώρα αυτοί άλλαξαν ταχτική και, για να στηριχτούν, προσπαθούν να παρακινήσουν τό λαό να έπιχορηγεί τις φάρσες τους. Πρέπει να τους τιμωρήσουμε, και τότε όλο τό κακό θα σταματήσει». 'Ο 'Εμπέρ κι ό Μομορό διευκόλυναν τό παιχνίδι του Ροβζεπιέρου. Αυτός απέκρουσε την πολιτική βίας που πρότειναν : «Είναι τάχα άλήθεια πώς οι πιο επικίνδυνοι έχθροί μας είναι τ' άκάθαρτα άπομεινάκια της γενιάς τών τυράννων μας;... Ποιόν θα πείσετε πώς ή τιμωρία της άξιοκαταφρόνητης άδελφής του Καπέτου θα κάνει περισσότερη έντύπωση στούς έχθρούς μας άπ' την τιμωρία του ίδιου του Καπέτου και της άξιοκαταφρόνητης συντρόφισσάς του;» Λοιπόν, όχι καινούργιες κι άχρηστες καρατομήσεις! άπάντηση, ό Ροβζεπιέρος στόν 'Εμπέρ, κ' ύστερα άπάντησε στόν Μομορό : όχι έπιδείνωση της αντίθροσκευτικής κίνησης! «Φοβόσαστε, λέτε, τους παπάδες! Οι παπάδες φοβούνται πολύ περισσότερο την πρόοδο τών φώτων. Σας τρομάζουν οι παπάδες! Κ' εκείνοι σπεύδουν να παραιτηθούν άπ' τ' αξιώματά τους για

νά γίνουν δημοτικοί υπάλληλοι, διοικητικοί λειτουργοί και πρόεδροι άκόμα Λαϊκών Έταιριών. Πιστέψετε μονάχα στην άγάπη τους προς την πατρίδα, ύστερ' άπ' την ξαφνική τους άπάρνηση, κι αυτοί θάναι πολύ εύχαριστημένοι μαζί σας... Δέ βλέπω κανέναν άλλον τρόπο νά ξυπνήσουμε τό φανατισμό άπ' τό νά κάνουμε πώς πιστεύουμε άκόμα στη δύναμή του. 'Ο φανατισμός είναι ένα ζωο άγριο και ιδιότροπο. Τό βάζει στα πόδια μπροστά στη λογική. "Αν όμως τό κυνηγήσετε με φωνές, αυτό θά γυρίσει πίσω νά σάς έπιτεθεί». Και θαρρετά ο Ροβσοπιέρος έψαλε τους διώχτες της χριστιανικής θρησκείας, ξεσκεπάζοντας τους δημαγωγικούς ύπολογισμούς τους. Δέν ήθελε νά δημιουργηθεί καινούργιος φανατισμός, με τό πρόσχημα της καταπολέμησης του καλαιού. "Αποδοκίμαζε της άντικληρικές μασκαράτες. "Υπογράμμιζε τους μεγάλους κινδύνους πού συνεπαγόταν ή θρησκευτική έπανάσταση. Δήλωνε πώς ή Συμβατική θά προστατεύσει την έλευθερία της λατρείας. "Εδειχνε πώς ο διωγμός της χριστιανικής θρησκείας είταν ένα κόλπο πού είχε σχεδιαστεί με πονηριά άπ' τους «δειλούς άπεσταλμένους των ξένων τυράννων» πού θέλανε νά βάλουν φωτιά στη Γαλλία και νά την κάνουν μισητή σ' όλους τους λαούς. Κατονόμασε και τσάκισε μ' έναν γεμάτο πάθος φιλιππικό εκείνους πού νόμιζε υπεύθυνους γι αυτό: τόν Προλί, τόν Ντυμπουισόν, τόν Περειρά, τόν Ντενυέ. Πέτυχε τόν άποκλεισμό τους άπ' τή Λέσχη, χωρίς ο Κλότς πού προέδρευε νά πει λέξη γιά νά τους υπερασπίσει.

"Η έντύπωση ποδίκανε ο λόγος του Ροβσοπιέρου είταν τεράστια. Έδώ και δέκα μέρες ή άποχριστιανοποίηση ξαπλωνόταν χωρίς νά συναντήσει κανένα εμπόδιο. Στο έξης, ο τύπος έκανε μεταβολή. "Η Συμβατική ξανάβρισκε τή δύναμη γιά ν' άντισταθεί στη δημαγωγία. Έπιβεβαίωσε ρητά, σέ λίγο, στις 18 του Φορμαίρ, την έλευθερία της λατρείας.

Οι Έμπερτιστές χάσανε την τόλμη τους. Την παραμονή κατηγορούσαν τόν Μπαζιρ και τόν Σαμπό. Κι όταν ο Μπαζιρ κι ο Σαμπό τους κατηγορήσαν με τή σειρά τους, αυτοί τρόμαξαν και κατέφυγαν στον Ροβσοπιέρο, πού τους προστάτεψε, αλλά έξευτέλισε και ταπεινώσε την πολιτική τους.

"Η καταγγελία του Σαμπό άκολούθησε την κατηγορία του Φάμπρ ντ' Έγκλαντίν, κ' έτσι άπόχτησε τεράστια σημασία. "Η κατηγορία αυτή θά κυριαρχήσει στη μονομαχία των πολιτικών κομμάτων. Θά παροξύνει τά μιση, ύποδαυλίζοντάς τα μ' όλες τις πατριωτικές άνησυχίες. "Η συνωμοσία του Έξωτερικού έχει πάρει σάρκα και όστά. Θάναι ο διαβρωτικός καρκίνος πού θά καταβροχθίσει τους Όρεινούς.

IX

ΟΙ ΕΠΙΕΙΚΕΙΣ

Ὡς τῇ μεγάλῃ καταγγελίᾳ τοῦ Σαμπό καὶ τοῦ Μπαζιό, ἡ ἀντιπολίτευση ἐναντίον τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβέρνησης εἶχε μόνο σποραδικὸ καὶ διαλειπτικὸ χαραχτήρα. Δὲν εἶταν συστηματικὴ. Ἐπέκρινε τὸν τρόπο τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐπαναστατικῶν μέτρων, καὶ ὄχι τὴν ἀρχὴ ὅπου στηρίζονταν. Εἶταν μιὰ ἀντιπολίτευση καμουφλαρισμένη καὶ ἔμμεση, μιὰ ἀντιπολίτευση ὄλο πονηριὲς καὶ παγίδες.

Μόνο ὁ Ἰάκωβος Ροῦ εἶχε ἀποτολμήσει στὴν ἐφημερίδα του, κατὰ τὰ μέσα τοῦ Σεπτέμβρη, νὰ διαμαρτυρηθεῖ εἰλικρινὰ καὶ ἀμμεσα. «Μιὰ κυβέρνησις δὲν γίνεται ἀγαπητὴ καὶ προσφιλεῖς μὲ τὸ νὰ κυριαρχεῖ πάνω στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν Τρομοκρατία, εἶχε γράψῃ στὸ φύλλο 265... Ἡ Ἐπανάστασίς μας δὲν πρόκειται νὰ καταχτήσῃ τὸν κόσμον ἀνακατώνοντας, πυρπολώντας, ματώνοντας τὰ πάντα, καταντώντας τὴ Γαλλίαν μιὰν ἀπέραντη Βασίλειον... Τὸ νὰ κατηγορεῖς ἕναν ἄνθρωπον γιὰ τὴν καταγωγὴν του, εἶναι σὰ ν' ἀνασταίνεις τὸν φανατισμό. Περισσότεροι εἶναι οἱ φυλακισμένοι ἀθῶοι ἀπ' τοὺς ἐνόχους...» Ὁ Ἰάκωβος Ροῦ τᾶγραφε αὐτὰ ἀπ' τὴ φυλακὴ τῆς Ἁγίας Πελαγίας ὅπου εἶταν κλεισμένος. Μὰ ποιὸ κύρος μπορούσε ν'ἔχει αὐτὴ ἡ καθυστερημένη σύνεσις ἀπὸ μέρος ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ εἶχε ὁ ἴδιος ἐξωθήσει σ' ὅλες τὶς παρεκτροπές, ποὺ ἄρχισαν νὰ τοῦ προξενοῦν φρίκη τότε μόνον, ὅταν ὁ ἴδιος ἔγινε θύμα τους; Ἀνάλογες διαμαρτυριὲς ποὺ εἶχε διατυπώσει ὁ Λεκκέρ δὲ βρῆκανε καὶ αὐτὲς καμιὰν ἀπήχησι. Οἱ ἐφημερίδες τοὺς ἐξαφανίστηκαν.

Ἡ ἀντιπολίτευση ποῦκαναν οἱ Ἐπεικεῖς εἶταν πολὺ πιὸ ἐπικίνδυνη. Οἱ ἀρχηγοὶ τους εἶταν ρήτορες μὲ ταλέντο, ποὺ οἱ περισσότεροι εἶχαν πάρει μέρος στὶς κρατικὲς υποθέσεις, εἴτε στὶς Ἐπιτροπές, εἴτε στὶς ἀποστολές. Ἐπρεπε ἀναγκαστικὰ νὰ συγκεντρῶνον πίσω τους ὄλους ἐκείνους ποὺ ἡ Τρομοκρατία τοὺς ἀνησυχοῦσε, καὶ τέτοιοι εἶταν ὀλίγοι λεγεῶνα.

Τοὺς χρειαζόταν ἕνας ἀρχηγός. Ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ ὁ Σαμπό σκέφτηκε τὸν Δαντών. Βγαίνοντας ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, στὶς 26 τοῦ Μαρμαίρ, ὁ Σαμπό πῆγε νὰ βρεῖ τὸν Κουρτουὰ καὶ τὸν ἐνημέρωσε σχετικὰ μὲ τὴν κατάστασι. Ὁ Κουρτουὰ ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Δαντών. Ὁ κουρασμένος

δημαγωγός, καταλαβαίνοντας πώς η ανάκριση σχετικά με την Έταιρία των Ινδιών μπορούσε να τον βλάψει κι αυτόν, έσπευσε να πάει στο Παρίσι, όπου έφτασε στις 30 κιόλας του Μαρμαίρ, το βράδι. Γύριζε γεμάτος μίσος έναντιόν των Έμπειριστιών που είχαν έπιτεθει με πάθος έναντιόν του και γεμάτος άδραστο φόβο απέναντι της Έπιτροπής Κοινής Σωτηρίας που είχε άκούσει τις καταγγελίες που είχε κάνει σέ βάρος του ο Λουί Κόντ. Καταδίκασε από καιρό την πολιτική που άκολουθούσε η Έπιτροπή. Είχε έπικρίνει τη δίκη του Κιουστίν, είχε έπικρίνει την παύση των στρατηγών που κατάγονταν από ευγενείς, και τη δίκη της βασίλισσας «που εξαφάνισε την έλπίδα, όπως έλεγε στον Ντυκλαίν, της συνενόησης με τις Ξένες Δυνάμεις», γιατί ο Δαντών δέν έβλεπε άλλη σωτηρία από μιά γρήγορη ειρήνη, έστω κι αν την ειρήνη αυτή θάπρεπε να την πληρώσουν άκριβά. Είχε κλάψει για την άδυναμία του να σώσει τους Γιρονδίνους.

‘Ο Γκαρά μās λέει πώς ύστερ’ άπ’ τ’ο γυρισμό του άπ’ τ’ο Άρσί, ο Δαντών του έμπιστεύτηκε τ’ο δικό του σχέδιο δράσης, σχέδιο που σωστά ο Γκαρά τ’ο άποκαλεί συνωμοσία, γιατί έτεινε στη συντριβή της Έπαναστατικής Κυβέρνησης και στην πλέρια άλλαγή του καθεστώτος. Έπρόκειτο, πραγματικά, να σπειρουν τη διχόνοια μέσα στις Έπιτροπές, να τραβήξουν με τ’ο μέρος τους τόν Ροβεσπιέρο και τόν Μπαρό, κ’ ύστερα, όταν οι Έπιτροπές θά είχαν διαχαστεί και εξαπατηθεί, να κροκαλέσουν την άνανεύσή τους, στην άναγκη πραξικοπηματικά, κι όταν θάπαιναν σ’ά χέρια τους την άρχή, να στρίψουν τ’ο τιμόνι άποφασιστικά πρὸς τ’α δεξιά, για να υπογράψουν ειρήνη, ν’ άνοιξουν τις φυλακές, ν’ άναθεωρήσουν τ’ο Σύνταγμα, ν’ άποδώσουν στους πλούσιους την έπιροή που είχαν πρῶτα, να έπιτρέψουν στους έμιγνρόδες να ξαναγυρίσουν, και να έκαθαρίσουν την Έπανάσταση κάνοντας συμβιβασμό μ’ όλους τούς έχθρους της.

Τά πράματα λοιπόν έγιναν άκριβώς όπως τ’α λέει ο Γκαρά. ‘Ο Δαντών άκολούθησε την πολιτική που είχαν χαράξει πριν άπ’ αυτόν ο Μπαζιό, ο Σαμπό, ο Τυριό, ο Φάμπρ ντ’ Έγκλαντιν κ.τ.λ. άλλά τ’οκαμε με περισσότερη προσοχή κ’ έπιδεξιότητα. Για να καλοπιάσει τόν Ροβεσπιέρο και να τόν παρασύρει στην παγίδα του, ο Δαντών βιάζεται, άπ’ τις 2 κιόλας του Φριμαίρ να καταδικάσει τη χρήση της βίας έναντιόν του καθολικισμού και ρίχνει έπιδέξια την ιδέα πώς είναι καιρός να τεθεί τέρμα στην Τρομοκρατία: «Ζητώ να φμισθούν τ’ο αίμα των ανθρώπων!» Ζητάει, στις 6 του Φριμαίρ να υποβληθεί γρήγορα η έκθεση σχετικά με τη συνωμοσία που κατήγγειλαν οι Σαμπό και Μπαζιό, και εκφράζεται με τέτιον τρόπο, ώστε να συμπεριλάβει μέσα στη συνωμοσία αυτή όλους εκείνους που είχαν ζητήσει την ψήφιση τρομοκρατικών νόμων. Ύπερασπίζοντας τόν Σαμπό και τόν Μπαζιό, ο Δαντών όχι μόνο υπεράσπιζε τόν έαυτό του, άλλά και όλους τούς έπιχειρηματίες βουλευτές, τούς Γκυφρουά, Κουρτουά, Ρεμ-

πέλ., Μερλὲν ντὲ Τιονβίλ, Τυριό, Μπουρσώ, Φρερόν, Μπαρρά, Ταλλιέν, Μπενταμπόλ, τοὺς Ροβέρ και τόσους ἄλλους. Αὐτοὶ πήραν θάρρο; κ' ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ Μπουσὺτ τοῦ ἀνθρώπου τῶν Ἐμπερτιστῶν. Ὁ Δαντὼν ἀποτόλμησε, στὶς 11 τοῦ Φριμαίρ, νὰ χτυπήσει ἕνα μέτρο τόσο δημοφιλές, ὅπως εἶταν ἡ ἀναγκαστικὴ ἀνταλλαγὴ τῶν ἀσινιάτων μὲ μεταλλικὸ νόμισμα, μέτρο πού τὸ εἶχαν συστήσει ὁ Καμπὼν και οἱ Κορδελιέροι, και πού τὸ εἶχαν κιόλας ἐφαρμόσει πολλοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Συμβατικῆς πού εἶχαν σταλεῖ στὶς ἐπαρχίες. «Τώρα πού ὁ φεντεραλισμὸς ἔχει τσακιστεῖ, εἶπε ὁ Δαντῶν, τὰ ἐπαναστατικὰ μέτρα πρέπει νὰ ναι ἡ ἀναγκαστικὴ συνέπεια ρητῶν νόμων πού θὰ ψηφίσετε σεις... Ἀπὸ τώρα και στὸ ἐξῆς, κάθε ἀνθρώπος πού θὰ παρασταίνει τὸν ὑπερ-ἐπαναστάτη, θ' ἀποδώσει ἀποτελέσματα τόσο ἐπικίνδυνα, ὅσο κ' ἕνας ἀποφασιστικὸς ἀντεπαστάτης. Ἄς θυμηθοῦμε ἐκείνους τοὺς ἐπιτρόπους; μας, πού μὲ τίς καλύτερες προθέσεις βέβαια, πήραν τὰ γνωστὰ μέτρα πού δὲν πρέπει νὰ τὰ δεχτοῦμε σὰν ὀριστικά, παρὰ μόνο ἂν συμφωνοῦν μὲ τὰ ἐπαναστατικὰ μας διατάγματα. Ἄς θυμηθοῦμε πὼς ἂν οἱ ἀνατροπὲς γίνονται μὲ τίς λόγγες, ἡ ἀνέγερση τοῦ οἰκοδομήματος τῆς κοινωνίας και ἡ στερέωσή του γίνεται μὲ τὸ διαβήτη τῆς λογικῆς και τῆς μεγαλοφυΐας». Οἱ πλούσιοι δὲν ἐξαναγκάστηκαν ν' ἀνταλλάξουν τὸ χρυσὸ τους μὲ τὰ δημοκρατικὰ χωρονομήματα. Οἱ ἀντίθετες διαταγὲς τῶν ἐπιτρόπων ἀκυρώθηκαν. Οἱ κατέχοντες ἀνέπνευσαν.

Τὸ κύμα τῆς ἀντίδρασης εἶταν κιόλας τόσο ἰσχυρὸ πού ὁ ἀσταθῆς Σωμέτ, προδίδοντας τίς σημαῖες τοῦ Ἐμπέρ, παρασύρθηκε ἀπ' αὐτό. Τὴν ὥρα ἀκριβῶς πού ὁ Δαντῶν καταπολεμοῦσε ἐπιτυχῶς τὴν ἀναγκαστικὴ ἀνταλλαγὴ τοῦ χρυσοῦ μὲ τὰ ἀσινιάτα, ὁ Σωμέτ κατὰγγελε στὴν Κομμούνα τίς ἐπαναστατικὲς ἐπιτροπὲς τῶν Διαμερισμάτων πού, ἂν τὸν πιστέψουμε, διέπρατταν κάθε εἶδος αὐθαιρεσίες και πού, καθὼς φαίνεται, συλαμβάνανε πότε-πότε μερικοὺς ἀριστοκράτες «μόνο και μόνο γιὰ νάχουν τὸ δικαίωμα νὰ καταδιώκουν τοὺς πῶ ἐυπόληπτους πατριῶτες». Ὁ Σωμέτ θέλησε νὰ καλέσει στὸ δημαρχεῖο τὰ μέλη τῶν πῶ πάνω ἐπιτροπῶν γιὰ νὰ λογοδοτήσουν γιὰ τὴ διαγωγὴ τους και νὰ λάβουν ὀδηγίες. Ὁ Μπιλλῶ-Βαρὲν ὅμως ταράχτηκε ἀπ' τὸ μετριοπαθὲς ὕψος τοῦ Σωμέτ κ' ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιο τοῦ νόμου γιὰ τοὺς ὑπόπτους πού ἔδωσε στὴ Γαλλία νίκες στὰ σύνορα, ματαιώνοντας τίς ἐτοιμαζόμενες προδοσίες, και κατηγόρησε τὸν Σωμέτ πὼς ἤθελε νὰ γίνῃ δημοτικὸς, ἀφήνοντας στὴ Συμβατικὴ τὴ φροντίδα νὰ ψηφίζει ὅλα τὰ σκληρὰ μέτρα. Τὸ βούλευμα τοῦ Σωμέτ ἀνακλήθηκε (14 τοῦ Φριμαίρ) κι ὁ ἴδιος διαγράφηκε ἀπ' τὴ Λέσχη τῶν Κορδελιέρων (27 τοῦ Φριμαίρ).

Οἱ Ἐπεικεῖ; ἔκαναν μεγάλη προσπάθεια γιὰ νὰ κυριαρχήσουν στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων. Ὁ Δαντῶν πού ἄλλοτε δὲν ἐμφανίζοταν συχνὰ στὶς συνεδριάσεις, προσερχόταν τώρα ταχτικά. Ἀντιτάχτηκε μὲ πάθος, στὶς 13 τοῦ Φριμαίρ, ἐναντίον τῆς πρό-

τασης να τεθεί ἡ ἐκκλησία τῆς Χάβρης στὴ διάθεση τῆς ἐκεῖ Λέσχης τῶν Ἰακωβίνων γιὰ τὶς συνεδριάσεις της: «Ζητῶ νὰ δυσπιστοῦν σ' ἐκείνους πὺν προσπαθοῦν νὰ παρασύρουν τὸ λαὸ πέρ' ἀπ' τὰ ὄρια τῆς Ἐπανάστασης καὶ πὺν προτείνουν ὑπερεπαναστατικὰ μέτρα». Ἐνας πρῶν παπᾶς, ὁ Κουπὲ ντὲ λ' Οὐάζ τοῦ ἀπάντησε ξερὰ πὺς οἱ ἐκκλησίες ἀνίκουν στὸ λαὸ καὶ πὺς μπορούσε ὁ λαὸς αὐτὸς νὰ «διαθέσει τὴν περιουσία του ὅπως ἤθελε, γιὰ νὰ συγκεντρῶνεται στὺς χώρους ἐκείνους πὺν θὰ τοῦ φανοῦν οἱ καταλλήλοτεροι». Ὁ Δαντῶν θέλησε ν' ἀπαντήσει. Δυνατὰ ὁμως μουρμουρητὰ ἀποδοκιμασίας τὸν διέκοψαν. Τότε ὁ Δαντῶν ἀναγκάστηκε ὄχι μόνον νὰ δηλώσει πὺς δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ «τσακίσει τὴν ἐπαναστατικὴ ὁρμή», ἀλλὰ καὶ ν' ἀπολογηθεῖ γιὰ τὴν ἰδιωτικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ ζωὴ του: «Δὲν εἶμαι πιά λοιπὸν ὁ ἴδιος ἐκεῖνος ἀνθρωπὸς πὺν βρέθηκε στὸ πλευρὸ σας στὶς κρίσιμες στιγμές;» Δὲν εἶμαι ἐκεῖνος, πὺν τόσες φορὲς ἀγκαλιάσατε σὰ φίλο σας καὶ πὺν θὰ πεθάνει μαζί σας;» Μάταια ὁμως προσπάθησε νὰ καλυφτεῖ μὲ τ' ὄνομα τοῦ Μαρά. Οἱ ἀκροατὲς τῶν θεωριῶν τὸν γιουχαΐζαν καὶ τὰ μέλη τῆς Λέσχης «κουνούσαν τὰ κεφάλια τους καὶ χαμογελοῦσαν μὲ οἴκτο, κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Καμίλλου Ντεμουλέν, σὰ ν' ἀκουγαν τὸ λόγο ἑνὸς ἀνθρώπου πὺν εἶταν παμπηφεὶ καταδικασμένος». Κουρασμένος ὁ Δαντῶν, ἀναγκάστηκε νὰ ταπεινωθεῖ καὶ νὰ ζητήσει τὴ σύσταση ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς πὺν θὰ ἐξέταζε τὶς κατηγορίες πὺν τὸν βάραιναν. Χωρὶς τὸν Ροβεσπιέρο εἶταν χαμένος. Ὁ Ροβεσπιέρος κατύρθωσε ν' ἀποτρέψει τὴ σύσταση τῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ὑπογραμίζοντας ὁμως συγχρόνως ἐπιμελῶς πὺς εἶχε διαφωνήσει μερικὲς φορὲς μὲ τὸν Δαντῶν καὶ πὺς τοῦτυχε πότε-πότε νὰ τοῦ κάνει παρατηρήσεις, ὅπως π.χ. τὴν ἐποχὴ τῆς προδοσίας τοῦ Ντυμουριέ καὶ τοῦ Μπρισσὸ. Ὁ Ροβεσπιέρος ἤθελε ν' ἀποφύγει τὶς διχόνοιες ἀνάμεσα στὺς ἐπαναστάτες: «Ὁ ἀγῶνας τῶν πατριωτῶν εἶναι ἐνιαῖος, ὅπως καὶ ὁ ἀγῶνας τῆς τυραννίας. Ὅλοι τους εἶναι ἀλληλέγγυοι!» Ἡ ἐπέμβασί του εἶταν τόσο περισσότερο ἀξίεπαινη, ὅσο ὁ Ροβεσπιέρος εἶταν σύμφωνος μὲ τὸν Κουπὲ ντὲ λ' Οὐάζ στὸ συγκεκριμένο ζήτημα πὺν στάθηκε ἡ ἀφορμὴ τῆς συζήτησης, τόσο σύμφωνος μάλιστα, πὺν τὴν ἐπομένη ὑπέγραψε μὲ τὸν Μπιλλῶ τὸ διάταγμα πὺν παραγῶρησε στὺς Ἰακωβίνους τῆς Χάβρης τὴν ἐκκλησία τῶν Καπουτσινῶν.

Οἱ Ἐπεικείεις εἶχαν ὡς τότε μιὰ μόνον ἐφημερίδα, τὸν *Ρουγκνὸφ* ἢ τὸν *Φράγκο Παρατηρητὴ* τοῦ βουλευτῆ Γκυφρουά, ποῦβαζε τὰ δυνατὰ του νὰ μμηθεῖ τὸ χυδαῖο ἴφος τοῦ *Μπάριμα Ντυλέν*. Ὁ Κάμιλλος Ντεμουλέν ξαναπῆρε τὴν πένα του καὶ ἔβγαλε στὶς 15 τοῦ Φριμαίρ, τὸν *Παλιὸ Κορδελιέρο*. Κι αὐτὸς ἐπίσης ἐπρεπε νὰ φροντίσει γιὰ τὴν ἄμυνά του. Εἶχε ἐκτεθεῖ ἐξ αἰτίας τῆς συναναστροφῆς του μὲ τὸν ντ' Ἐσπανιάκ, πὺν τὸν ἀδερφό του τὸν εἶχε ἐξυψηρετήσει ὅταν ἡ Συντακτικὴ ἀκόμα τὸν εἶχε κατηγορήσει γιὰ τὴ σκανδαλώδη ἀνταλλαγὴ τῆς κομητείας τοῦ Σανσέρ, ἐξ αἰτίας τῆς παρέας ποῦκ' ἄνε μὲ τὸν ἰδιωχτήτῃ τῆς χαρτοπαιχτικῆς Λέσχης

Ντιντριμπάντ, τοῦ ὁποίου εἶχε ξευπηρετήσῃ τὰ συμφέροντα ἐναντίον τοῦ Μπρισσό, μὲ τὴ γνωριμία του μὲ τὸ βασιλικὸ δημοσιογράφου Ρισὲ ντὲ Σεριζύ, τὸν σύντροφό του στὶς διασκεδάσεις, μὲ τὸ στρατηγὸ Ἀρθούρο Ντιγιόν, ποὺ εἶχε συληφθεῖ γιὰ συνωμοσία, καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους. Τὸν Κάμλλο, ἀπὸ πολὺν καιρὸ τὸν ὑποκτεῦνταν οἱ Ἰακωβίνοι. Ὁ παλιὸς αὐτὸς Κορδελιέρος, εἶταν ἕνας Κορδελιέρος ποὺ πάλιωσε. Ἡ ταχτική του εἶταν ἀπλή. Τὴ δανείστηκε ἀπ' εὐθείας ἀπ' τὸν Σαμπὸ καὶ τὸν Μπαζιρ. Οἱ ἀντίπαλοί του εἶναι πράχτορες τοῦ Πίττ. «ὦ, Πίττ, ἀναγνωρίζω τὴ μεγαλοφυΐα σου!» Αὐτὴ εἶταν ἡ πρώτη λέξη ποὺ ἔγραψε ἡ ἔφημερίδα του. Ὅλοι ὄσους προσβάλλον οἱ Ἐμπειριστές, εἶναι θύματα τοῦ Πίττ. Ὁ Σαμπὸ εἶχε πεῖ: Ὑπάρχουν διαφθορεῖς καὶ διεφθαρμένοι ἀνάμεσα στοὺς Ὁρεινοῦς. Ὁ Ντεμουλὲν διορθώνει: δὲν ὑπάρχουν οὔτε διαφθορεῖς, οὔτε διεφθαρμένοι, ὅλοι τους εἶναι ὑπεράνω κάθε ὑποψίας: ὅλοι τους εἶναι ἀθῶα θύματα τῶν Ἐμπειριστῶν, ποὺ τοὺς πληρώνει ὁ Πίττ γιὰ νὰ διαβάλλουν τὴν ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεΐα. Ὁ Ντεμουλὲν διεκδικοῦσε τὴν πλήρη ἐλευθερία τοῦ τύπου. Τοῦ κάκου ὁμως ἔλεγε πῶς θὰ κάνει μετρομένη χρήση τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς: πρόσφερε ἔτσι τοὺς βασιλόφρονες ἕνα βῆμα μέσα στὴ θανάσιμη κρίση ποὺ περνοῦσε ἡ χώρα. Ἡ ἔφημερίδα διαβαζόταν μὲ ἀπληστία ἀπ' ὅλους τοὺς λίγο-πολύ καμουφλαρισμένους ἀριστοκράτες ποὺ εἶχαν ἀπομείνει στὸ Παρίσι.

Οἱ Ἐπεικειῖς δυνάμωσαν τὴν ἐπίθεσή τους. Ὁ Μερλὲν ντὲ Τιονβίλλ ζήτησε στὶς 15 τοῦ Φριμαίρ νὰ ἀρθεῖ ἡ μυστικότητα σχετικὰ μὲ τὶς ἀνακρίσεις ἐναντίον τοῦ Μπαζιρ καὶ τοῦ Σαμπό. Δὲν τὸ πέτυχε αὐτό, μὰ τὴ μεθεπομένη, ὁ Τυριὸ ζήτησε ν' ἀναζητήσουν ἕνα τρόπο ν' ἀποδοθεῖ ἡ ἐλευθερία στοὺς πατριώτες ποὺ εἶχαν συληφθεῖ δυνάμει τοῦ νόμου γιὰ τοὺς ὑπόπτους. Ὑστερα, στὶς 19 τοῦ Φριμαίρ, ὁ Σιμόν, ἕνας στενὸς φίλος τοῦ Σαμπό καὶ τῶν Φραῦ, προτείνει στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων νὰ δοθεῖ στὶς Λαϊκὲς Ἐταιρίες τὸ δικαίωμα νὰ ζητᾶνε τὴν ἀπελευθέρωση τῶν φυλακισμένων πατριωτῶν. Ἄν ἡ πρότασή του γινόταν δεχτὴ, οἱ ἐπαναστατικὲς ἐπιτροπὲς θάταν περιττές. Τὰ μέλη τῶν Λεσχῶν θὰ γίνονταν ταμπού. Τὸ δελτίο ταυτότητας τῆς Λέσχης τῶν Ἰακωβίνων θὰ τοὺς προστάτευε ἀπὸ κάθε ἀνάκριση. Ὁ Ροβεσπιέρος κατάγγειλε τὴν παγίδα: «Προσπαθοῦν νὰ σᾶς σταματήσουν στὴ γρήγορη πορεία σας, σὺ νὰ εἴχατε κίολας φτάσει στὸ τέρμα τοῦ ἔργου σας... Δὲν ξέρετε λοιπὸν πῶς στὸ στρατό σας βρίθει ἡ προδοσία, δὲν ξέρετε πῶς ἔχτος ἀπὸ μερικοὺς πιστοὺς στρατηγούς, τὸ μόνο καλὸ στοιχεῖο στὸ στρατό εἶναι ὁ στρατιώτης. Στὸ Ἐσωτερικὸ, ἡ ἀριστοκρατία εἶναι πῶς ἐπικίνδυνη πάρα ποτὲ, γιατί ποτὲ δὲν εἶταν πῶς δόλια. Ἄλλοτε σᾶς προσέβαλλε σὲ ταχτικὴ μάχη, τώρα εἶναι σκορπισμένη ἀνάμεσά σας, εἶναι μέσ' στὸν κόρφο σας καί, φορώντας τὴ μάσκα τοῦ πατριωτισμοῦ, σᾶς καταφέρει, μυστικά, χιπητήματα μὲ τὸ σιλιέτο, ποὺ ἐσεῖς δὲν τὰ προβλέψατε». Οἱ Ἐπεικειῖς κατάλαβαν πῶς θάταν πῶς δύσκολο νὰ τυλιξοῦν τὸν Ροβεσπιέρο ἀπ' ὅ,τι τὸ νόμιζαν στὴν ἀρχή.

Διπλασίασαν τὰ χτυπήματά τους ἐναντίον τῶν Ἐμπερτιστῶν. Στὸ δευτέρο φύλλο τῆς ἔφημερίδας του, ὁ Ντεμουλὲν ἐπατέθηκε βίαια ἐναντίον τοῦ Κλότς, πού εἶταν ὑπεύθυνος γιὰ τοὺς διωγμοὺς τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. «Ὁ Κλότς εἶναι Πρώσος. Εἶναι πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ Προλλ, ἐκείνου πού τὸν εἶχαν καταγγείλει τόσες φορές. Ἐργάστηκε στὴν Παγκόσμια Ἐφημερίδα (βασιλικὸ φύλλο), ὅπου πολέμησε τοὺς πατριώτες... Ὁ Γκαντέ κι ὁ Βερνιὼ εἶταν οἱ ἀνάδοχοί του καὶ πέτυχαν νὰ τοῦ δοθεῖ ἡ γαλλικὴ ὑπηκοότητα μὲ διάταγμα τῆς Νομοθετικῆς Συνέλευσης... Δὲν παρῆλειψε ποτὲ νὰ χρονολογεῖ τὰ γράμματά του ἀπ' τὸ «Παρίσι, πρωτεύουσα τοῦ κόσμου», καὶ δὲ φταίει αὐτὸς ἂν οἱ βασιλιάδες τῆς Δανίας καὶ τῆς Σουηδίας μείνανε οὐδέτεροι καὶ δὲν ἀγαναχτοῦν ἀκούγοντας πῶς τὸ Παρίσι αὐτοαποκαλεῖται ἀλαζονικὰ πρωτεύουσα τῆς Στοκχόλμης καὶ τῆς Κοπεγχάγης...»

Τὴν ἐπομένῃ ἦρθε ἡ σειρὰ τοῦ Ἐμπέρ νὰ τὸν καθήσουν στὸ скаμνὶ στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων. Ὁ Μπενταμπόλ, ὁ ὁμοτράπεζος τοῦ Σαμπὸ καὶ τῶν Φραϊῦ, τὸν κατηγοροῦσε πῶς εἶταν ὑπερβολικὰ ἔμπαθῆς στὶς καταγγελίες του: «Τὸν ρωτᾶω μήπως εἶναι ἐν γνώσει τῶν μυστικῶν τῶν συνωμοσιῶν. Τὸν ρωτᾶω γιατί εἶπε, μιλώντας γιὰ βουλευτές, πῶς δὲ θ' ἀφήσει ἥσυχο τὸ ρασοφόρο τὸν Σαμπὸ καὶ τὸν κερὰτὰ τὸ Ρολάν; Γιατί φαίνεται νὰ καταδικάζει τὸν Σαμπὸ καὶ νὰ τὸν θεωρεῖ ἔνοχο πρὶν τὸν δικάσουν; Γιατί προσέβαλε τὸν Λαβῶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶχε μιλήσει εὐνοϊκὰ γιὰ ἓνα Ὑπέρτατο Ὀν; Ὅσο γιὰ μένα, δηλώνω πῶς εἶμαι ἐχθρὸς κάθε δεισιδαιμονίας καὶ θὰ πιστεύω πάντοτε σ' ἓνα Ὑπέρτατο Ὀν». Εἶταν ἡ πρώτη φορὰ πού εἶχαν τολμήσει νὰ ὑπερασπίσουν στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων τὸν Σαμπὸ. Ὁ Ἐμπέρ δέιλιασε καὶ ἀρνῆθηκε πῶς εἶχε κηρύξει τὸν ἀθεϊσμό: «Δηλώνω πῶς κηρύχνω στοὺς χωρικοὺς νὰ διαβάσουν τὸ Εὐαγγέλιο». Τὸ ἐπεισόδιο ἔδειχνε πόσο οἱ Ἐπιεικεῖς εἶχαν γίνει τώρα τολμηροί.

Νόμισαν τὸν ἐαυτό τους ἀρκετὰ δυνατὸ γιὰ ν' ἀνανεώσουν ἐξ ὑφαρπαγῆς τὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας, πού ἡ θητεία της ἐξέπνεε τὴν ἐπομένη, στὶς 22 τοῦ Φριμαίρ. Ἡ ξαφνικὴ ἔφοδος εἶχε προετοιμαστῆ ἐπιμελῶς μὲ τὶς ἀλλεπάλληλες ἐπιθέσεις πού εἶχαν ἐξαπολυθεῖ ἐναντίον τοῦ Μπουσὸτ καὶ τῶν πραχτόρων του. Ὁ Φιλίππῶ, ἓνας ἀπλοϊκὸς κι ἀλαζονικὸς ἄνθρωπος, πού εἶχε προσβληθεῖ ἐπειδὴ ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἔδωσε σημασία στὶς καταγγελίες του ἐναντίον τοῦ Ροσσινιὸλ καὶ τοῦ Ρονσέν, ἀπηύθυνε, στὶς 16 τοῦ Φριμαίρ, μιὰ ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ στὴν Ἐπιτροπὴ, συνταγμένη σὲ πολὺ βίαιο ὕφος: «Ἄν οἱ ἄνθρωποι πού προστατεύετε δὲν εἶταν ἔνοχοι, ἡ ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ πού ζήτησα νὰ συσταθεῖ θὰ εἶχε διακηρύξει τὴν ἀθωότητά τους. Ἄν εἶταν ἔνοχοι, ἐσεῖς γίνατε συνένοχοί τους, ἐξασφαλίζοντας σ' αὐτοὺς τὴν ἀτιμωρησία, καὶ τὸ αἶμα τῶν εἴκοσι χιλιάδων πατριωτῶν πού σφαγιάστηκαν ἀργότερα ἐξ αἰτίας τοῦ σφαλεροῦ αὐτοῦ μέτρου, φωνάζει ζητώντας ἐκδίκηση ἀπὸ σᾶς». Ὁ Μπουρντόν ντὲ λ' Οὐάζ ζήτησε

τὴν ἀνανέωση τῆς Ἐπιτροπῆς στὶς 22 τοῦ Φριμαίρ : « Ἄν ἡ πλειοψηφία τῆς Ἐπιτροπῆς ἔχει τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνη τῆς Συμβατικῆς καὶ τοῦ λαοῦ, ὑπάρχουν ὥστόσο μερικὰ μέλη τῆς ποὺ θάταν καλὸ νὰ μὴν τοὺς βλέπουμε πὰ μέσα σ' αὐτήν ». Ὁ Μερλὲν ντὲ Τιονβίλ πρότεινε ν' ἀνανεωθεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὸ ἕνα τρίτο κάθε μήνα. Παρὰ τὶς προσπάθειες τοῦ Καμπασερέζ, ἡ πλειοψηφία ἀποφάσισε νὰ γίνῃ ψηφοφορία τὴν ἐπομένη. Τὸ ἴδιο βράδι κούλας, ὁ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντὶν πέτυχε τὴν ἀποπομπὴ ἀπ' τῆ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων τοῦ Κουπέ ντὲ λ' Οὐάζ, γιὰ μόνον τὸ λόγο διὰ εἶχε κατακρίνει τὸ γάμο τῶν παλάδων. Στὴν πραγματικότητα ὁμοῦς, τὸν ἔδωξε ἐπειδὴ τόλμησε ν' ἀντιταχθεῖ στὸν Δαντῶν τὶς μέρες ποὺ προηγήθηκαν. Ἐνας Ἐπεικὴς κατηγοροῦσε τὸν Κλόοτς γιὰ τὶς σχέσεις ποὺ διατηροῦσε μὲ τὸν Βὰν ντὲν Ὑβέρ, τὸν Ὀλλανδὸ τραπεζίτη ποὺ εἶχε ἔκτεθει μὲ τὴν Ντυμαρρῦ. Ὁ Ροβεσπιέρος κατακεραύνωσε τὸν Κλόοτς σ' ἕνα τρομερὸ κατηγορητήριον ποὺ τὴν οὐσία καὶ τὶς ἐκφράσεις του τὶς εἶχε δανειστεῖ ἀπ' τὸ φύλλο τοῦ *Παλιῦ Κορδελιέρου* ποὺ κυκλοφόρησε δυὸ μέρες πρὶν. Ὁ Κλόοτς ἐκμηδενίστηκε, δὲν ἤξερε τί ν' ἀπαντήσῃ καὶ διαγράφηκε.

Ἄν ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχε ἀνανεωθεῖ, δὲν ὑπάρχει καμὰ ἀμφιβολία πὼς οἱ Ἐπεικεῖς θὰ διατηροῦσαν σ' αὐτὴ τὸν Ροβεσπιέρο, καὶ θ' ἀπέκλειαν μόνον ἀπ' αὐτὴν τὰ μέλη ἐκεῖνα ποὺ εἶταν συνδεμένα μὲ τοὺς Ἐμπερτιστές, δηλαδὴ τὸν Ἐρῶ, τὸν Κολλό, τὸν Μπιλλῶ καὶ τὸν Σαιντ Ἀντρέ, ποὺ ἴλοι τους, ὅπως καὶ ὁ Κλόοτς, διατηροῦσαν στενὲς σχέσεις μὲ τὸν Προλί, τὸν Ντεφιέ καὶ τὸν Ἐμπέρ. Ἡ ἀνανέωση ὁμοῦς τῆς Ἐπιτροπῆς ἀναβλήθηκε στὶς 28 τοῦ Φριμαίρ, ὕστερ' ἀπὸ ἐπέμβαση τοῦ Ζαί ντὲ Σαιντ Φουά, ἐνὸς φίλου τοῦ Σαιντ Ἀντρέ, ποὺ ὑπέδειξε πὼς θάταν πολιτικὰ ἐπιζήμιον νὰ γίνῃ ἡ ἀλλαγὴ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς τῆ στιγμῇ ἀκριβῶς ἐκεῖνη ὅπου ἡ ἀριστοκρατία κατέβαλλε τὶς τελευταῖες τῆς προσπάθειες, καὶ ὅπου οἱ ξένες Δυνάμεις θέσανε τὴ Συμβατικὴ ἀνάμεσα σὲ δυὸ σκοπέλους, τὸ ἴδιο ἐπικίνδυνους, τὸν ὑπερβολικὸ πατριωτισμὸ καὶ τὴ μετριοπάθεια».

Ἡ ἀνάπαυλα αὐτὴ ἐπέτρεψε στὸν Ροβεσπιέρο νὰ συνέλθῃ. Ἄν δὲν εἶχε δεῖ ὡς τότε ποὺ τείνανε οἱ ἐλιγμοὶ ποῦκαναν οἱ Ἐπεικεῖς, τὸ τρίτο φύλλο τῆς ἐφημερίδας « Ὁ Παλιὸς Κορδελιέρος » θὰ τοῦ ἀνοίγε τὰ μάτια. Αὐτὴ τῆ φορὰ ὁ Κάμιλλος Ντεμουλὲν δὲν εἶχε ἀρκεστεῖ στὴν ἐπίθεση ἐναντίον τῶν Ἐμπερτιστῶν. Ἐπετέθηκε, στὸ πρόσωπό τους, ἐνάντια σ' ὅλο τὸ καθεστῶς καὶ τοῦ κατέφερε δυνατὰ χτυπήματα. Τὸ ἄρθρον ἄρχιζε μ' ἕναν πονηρὸ παραλληλισμὸ ἀνάμεσα στὴ Μοναρχία καὶ στὴ Δημοκρατία καί, μὲ τὸ πρόσχημα τῆς περιγραφῆς τῶν ἐγκλημάτων τῶν ρωμαίων Καισάρων, ὁ Ντεμουλὲν καταδίκαιε τὰ ἐγκλήματα τῆς Δημοκρατίας. Ἡ μέθοδος αὐτὴ δὲν εἶταν νέα. Εἶταν ἡ μέθοδος τῶν Ἐγκυκλοπαιδιστῶν, ἡ μέθοδος τῆς συγκεκαλυμμένης νύξης, τῆς δόλιας εἰρωνείας. Ἡ πραγματικὴ σκέψη τοῦ συγγραφέα καλυπτόταν μὲ τὴν ἄρνηση αὐτῆς τῆς σκέψης. Δὲ θέλει, λέει, νὰ

χαροποιήσει τούς βασιλόφρονες, παρουσιάζει όμως, δυχρωμένος πίσω απ' τόν Τάκτο, μιὰ τρομερή εικόνα τῆς Δημοκρατίας. Μὰ σὲ λίγο παρατοῦσε καὶ τὸν Τάκτο καὶ ἀποκαλοῦσε καθαρά τούς ὑπερεπαναστάτες τόσο ἔνοχους, ὅσο εἶταν καὶ οἱ ἀπελευθεροὶ τῶν Καισάρων. *Ἐφερεν σάν παράδειγμα τὸν Μοντώ πὺν ζητοῦσε 500 κεφάλια ἀπ' τῆ Συμβατικῆ, πούθελε νὰ βάλει τὸ στρατὸ τοῦ Ρῆνον νὰ τουφεκίσει τὸ στρατὸ τῆς Μαγεντίας, πὺν πρότεινε νὰ φυλακίσουν τὸ μισὸ γαλλικὸ λαὸ καὶ νὰ τινάξουν στὸν ἀέρα τὶς φυλακὲς ὑποῦ θὰ τὸν κρατούσαν. Στὸ τέλος ὁ Ντεμουλὲν ἔκανε ἐπίθεση ἐναντίον κάθε ἐπαναστατικοῦ θεσμοῦ: Στῆ Γαλλία σήμερα, μονάχα οἱ 1.200.000 στρατιῶτες τοῦ στρατοῦ μας δὲν κάνουν νόμους, εὐτυχῶς. Γιατὶ νόμους κάνουν οἱ ἐπιτροπὸι τῆς Συμβατικῆς, οἱ διοικήσεις τῶν Νομῶν, τῶν Διαμερισμάτων, τῶν Δήμων, τῶν Τμημάτων, οἱ *Ἐπαναστατικὲς *Ἐπιτροπὲς καί, Θέ μου σχώρεσέ με, νομίζω πὺς καὶ οἱ *Ἀδελφικὲς *Ἐταιρίες!» Τάβυζε μὲ τὶς *Ἐπιτροπὲς τῆς Συμβατικῆς, πὺν τὶς θεωροῦσε ἔνοχες λόγῳ βλακειᾶς καὶ ἀλαζονίας. Ἡ ἀγνοιά τους γιὰ τὸ πραγματικὸ συμφέρον τῆς πατρίδας εἶχε κάνει περισσότερο κακὸ ἀπ' τὴν ἀντεπαναστατικὴ ἐπιδηξιότητα τοῦ Λαφαγιὲτ καὶ τοῦ Ντεμουριέ.

Τὸ τολμηρὸ αὐτὸ φύλλο (ἀρ. 3) τῆς ἐφημερίδας τοῦ Ντεμουλὲν εἶχε τεράστια ἀπήχηση. *Ἐτρόκειτο γιὰ μιὰ καταδίκη τοῦ καθεστῶτος ἀπὸ ἕναν ἀπὸ κείνους πὺν τὸ εἶχαν δημιουργήσει. Ἡ Τρομοκρατία στυγματοῦταν ἀπὸ κείνον πὺν εἶχε παρακινήσει τὸ λαὸ σ' ἐκτραχηλισμούς. Τί χαρὰ γιὰ τούς ἀριστοκράτες καὶ τί θλίψη γιὰ τούς εἰλικρινεῖς δημοκρατικούς! Ἡ καμπάνια αὐτὴ ἔξespoῖσε τὴ στιγμή ἀκριβῶς πὺν γινόταν ἡ ἀνάκριση γιὰ τὰ ἐγκλήματα τοῦ Σιμπό, τοῦ Μπαζιο καὶ τοῦ Ντελωνέ. Πὺς λοιπὸν νὰ μὴν πιστέψουμε πὺς ἡ Τρομοκρατία πὺν θέλουν νὰ τσακίσουν οἱ *Ἐπεικειῖς εἶναι ἡ Τρομοκρατία ἐκείνη πὺν αὐτοὶ φοβοῦνται γιὰ λογαριασμό τους, πὺς τὸ ἰκρίωμα πὺν θέλουν νὰ κατεδαφίσουν εἶναι τὸ ἰκρίωμα ἐκεῖνο πὺν τοὺς περιμένει;

Ἡ ἐπίθεση εἶναι τόσο δυνατὴ, πὺν οἱ κυβερνητῆς στὴν ἀρχὴ λυγίζουν κάτω ἀπ' τὴν πίεσή της. Ὁ Φάμπρ καταγγέλλει τολμηρά, στὶς 27 τοῦ Φριμαίρ, στὴ Συμβατικὴ, τὸν γενικὸ γραμματέα τοῦ Μπουσόντ, Βενσάν, ἕναν ἀπ' τοὺς ἐκλεχτοὺς τῶν Κορδελιέρων, τὸν ἀρχηγὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ Ρονσέν, πὺν τὸν εἶχε κιάλας κατηγορήσει καὶ ὁ Φιλίππὸ καὶ τὸ σκληροτράχηλο ἀρχηγὸ Μαγιάρ, πὺν ὁ Φάμπρ τὸν εἶχε κιάλας φυλακίσει τὸ μῆνα Μπρουμαίρ, μὰ πὺν τὸν ἄφησαν ἐλεύθερο ἐλείψει ἀποδείξεων. Ὁ Φάμπρ καταλογίζει ἀόριστα στὸν Βενσάν, χωρὶς νὰ δίνει λεπτομέρειες, πὺς πληρώνει τοὺς πράχτορες γιὰ νὰ παρεμποδίσει τὶς ἐνέργειες τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Συμβατικῆς στὶς ἐπαρχίες, καὶ πὺς μοιράζει στοὺς στρατευσίμους φίλους του, ἀναβολὲς λόγῳ ὑγείας. *Ἐπικαλεῖται ἐναντίον τοῦ Ρονσέν μιὰ προκήρυξη πὺν ἐκεῖνος τοιχοκόλλησε στὴ Λυὼν κατὰ τὴν καταστολὴ τῆς ἀνταρσίας, «φριχτὸ τοιχοκόλλημα πὺν δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τὸ διαβάσει χωρὶς νὰ

φροξεί». Ἡ Συμβατική διατάζει ἀμέσως τὴ σύληψη τῶν τριῶν αὐτῶν προσώπων, πού κατέχουν ὡστόσο ἀνώτερες θέσεις. Ἄν ὁ Βαντιὲ δὲν εἶχε ὑπερασπίσει τὸν Ἐρώ, τὸν πράχτορά του στὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας, ἡ τύχη τοῦ τελευταίου θάταν ὁμοια μετὰ τὴν τύχη τῶν πῶ ἀνάω. Ἐξεδόθησαν ἐντάλματα συλήψεως καὶ γιὰ τρεῖς ἄλλους πράχτορες τῆς Ἐκτελέστικῆς Ἐπιτροπῆς, χωρὶς ἄλλες διατυπώσεις. Ἀσυνήθιστη διαδικασία. Ἡ Συμβατικὴ χτυποῦσε τοὺς ἀνώτερους πράχτορες τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβέρνησης, χωρὶς νὰ προηγηθεῖ καμιὰ ἀντίκριση, χωρὶς κἀν νὰ συμβουλευθεῖ τις ὑπεύθυνες Ἐπιτροπές πού τοὺς εἶχαν ἐκλέξει.

Τὸ ἴδιο βράδι, στὴ λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, οἱ Ἐμπεριτιστὲς δὲν τόλμησαν παρὰ μόνο νὰ κάνουν ἀσθενεῖς διαμαρτυρίες. Ἡ φωνὴ τοῦ Ραισὸν πού θέλησε νὰ ὑπερασπίσει τὸν Ρονσὲν πνίγηκε ἀπ' τις φωνές τῶν Λαβῶ, Ντυφουρνὸ καὶ Φάμπρ, πὸν ποδοπάτησαν τοὺς νικημένους. Ὁ Μπουρντόν ντὲ λ' Οὐὰς ἀναφωνοῦσε χαρωπά, στὶς 29 τοῦ Φριμαῖρ, πὼς «ἡ ἀντεπαναστατικὴ πατρία τῶν στρατιωτικῶν γραφείων σὲ λίγο θὰ συντριβεῖ». Εἶχε ὁμως κάνει τοὺς λογαριασμοὺς του χωρὶς τὸν Κολλὸ καὶ χωρὶς τὸν Ροβεσπιέρο.

Ὁ Κολλὸ, πού εἶχε κίολας ὑποστῆι πληγῆμα μαζί μετὰ τὸν Προλι καὶ τὸν Ντεφιὲ πού στὴν ἀρχὴ τοὺς εἶχε ὑποστηρίξει, εἶχε καταλάβει πὼς ἀπειλεῖται προσωπικά, ὅταν εἶδε νὰ συλαμβάνεται ὁ Ρονσὲν. Ἄπ' τὴν περιοχὴ τῆς Λυῶν εἶχε ξεκινήσει μιὰ Ἐπιτροπὴ γιὰ τὸ Παρίσι, μετὰ τὸ σκοπὸ νὰ διαμαρτυρηθεῖ γιὰ τὴν φρίκη τῶν ὁμαδικῶν τουφεκισμῶν πού ὁ τελευταῖος εἶχε διατάξει. Ὁ Κολλὸ βιάστηκε τότε κι αὐτὸς νὰ πάει στὸ Παρίσι γιὰ νὰ προλάβει τὴν καταγγελία. Γιὰ νὰ κάνει ἐντύπωση στὸν κόσμον, πῆρε μαζί του καὶ τὸ κεφάλι τοῦ Σαλιέ. Πρόσφερε μετὰ μεγάλη ἐπισημότητα τὸ λείψανον αὐτὸ στὴν Κομμούνα. Στὴν 1η τοῦ Νιβῶζ, ὄλοι οἱ φλογεροὶ πατριῶτες τοῦ Παρισίου τὸν συνοδέψανε μετὰ πομπῆ ἀπ' τὴν πλατεῖα τῆς Βαστίλλης ὡς τὴ Συμβατικὴ. Ὁ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ζήτησε νὰ ἐνταφιαστεῖ στὸ Πάνθεο ὁ μάρτυρας Σαλιέ, πού τὸ λείψανόν του τὸ προσέφεραν στὴ Συμβατικὴ. Ὁ Κουτόν ὑποστήριξε τὴν αἴτηση κ' ἔκανε καὶ κάτι παραπάνω. Πρότεινε ν' ἀποκλείσουν ἀπ' τὸ Πάνθεο τὸ στρατηγὸ Νταμπιέρ, πού εἶχε σκοτωθεῖ στὸ μέτωπον καὶ πού εἶταν φίλος τοῦ Δαντῶν, γιατί, ὅπως εἶπε, ὁ Νταμπιέρ εἶτανε προδότης. Ὁ Δαντῶν διαμαρτυρήθηκε, γιατί αὐτὸ ἀποτελοῦσε μιὰ ἄμεση προσβολὴ ἐναντίον του. Ὑπεράσπισε τὸν Νταμπιέρ καὶ κατόρθωσε νὰ πετύχει τὴν παραπομπὴ στὴν Ἐπιτροπὴ τῆς πρότασης τοῦ Κουτόν.

Τότε ὁ Κολλὸ πῆρε τὸ λόγο γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ. Ἐπικαλέστηκε τὰ διατάγματα τῆς Συνέλευσης, τις διαταγές τῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁμολόγησε τοὺς τουφεκισμούς, παριστάνοντάς τους πῶ ἡμιότερους ἀπ' ὅ,τι εἶταν στὴν πραγματικότητα. Ἐπῆξε τὸ ἐγκώμιον τῶν δυὸ στρατιωτικῶν ἐπιτροπῶν πού εἶχαν καταδικάσει τοὺς ἀντάρτες. Οἱ Δαντωνιστὲς δὲν τολμήσανε νὰ τοῦ ἀπαντήσουν. Οἱ

ἐνέργειές του ἐγκρίθησαν. Ὁ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν ὁμως ἔσπα-
θωσε ἐναντίον ἑνὸς ἀξιωματικοῦ τοῦ Ρονσέν, τοῦ Μαζυέλ, κι ὁ
τελευταῖος συνελήφθη.

Τὸ ἴδιο βράδι ὁ Κολλὸ καταίσχυνε τοὺς Ἰακωβίνους γιὰ τὴν
ἀδυναμία πού ἐπέδειξαν : « Αὐτὸ μῆνες πρίν, σᾶς ἄφησα ἐδῶ. Τότε
διψούσατε ἐκδίκηση ἐναντίον τῶν αἰσχρῶν συνωμοτῶν τῆς Λυών...
Ἄν εἶχα ἀργήσει τρεῖς μέρες ἀκόμα νάρθῶ στὸ Παρίσι, θὰ βγά-
ζατε ἐνταλμα συλήψεως ἐναντίον μου ! » Πῆρε τὸ μέρος τοῦ Ρον-
σέν, ἐγκωμιάζοντάς τον, καὶ περιέγραψε τὴ χαρὰ τῶν ἀριστοκρα-
τῶν ὅταν μαθεύτηκε ἡ σύλησή του : « Οἱ συνάδελφοί σας, οἱ φί-
λοι, οἱ ἀδελφοί σας κινδυνεύουν ἀπὸ μαχαίρι ! » Τέλειωσε τὸ λόγο
του μὲ μιὰ ἐπίθεση ἐνάντια στοὺς Ἐπεικείς. Τὸ θάρρος εἶναι
κολλητικὸ. Οἱ Ἐμπερτιστές, πού ἐδῶ κ' ἔνα μῆνα λύγιζαν καὶ ὑ-
ποχωροῦσαν, ἀποφάσισαν, ὕστερ' ἀπ' τὸ παραδειγμα τοῦ Κολλό,
νὰ δώσουν μάχη. Ὁ Μομορὸ κατὰγγειλε τὸν Γκουπιγιό, τὸν Νι-
κόλαο Ντεμουλὲν πού ἀπὸ πολὺν καιρὸ τὸν περιμενε ἡ λαιμητό-
μος, τὸν Ἐμπερ, τὸν Μπουρντόν ντὲ λ' Οὐάζ πού εἶταν ἐχθρὸς
τοῦ Μαρά, τὸν Φιλιππὸ μὲ τὸν αἰσχρὸ λιβελὸ του, τὸν Φάμπρ ντ'
Ἐγκλαντίν πού εἶχε σχέσεις μὲ τοὺς ἀριστοκράτες. Οἱ Ἰακωβί-
νοι πῆραν τὸ μέρος τοῦ Ρονσέν καὶ τοῦ Βενσάν, ζητώντας τὴν
ἀπελευθέρωσή τους.

Ὁ Κολλὸ ὁμως κατόρθωσε νὰ ἐπιφέρει αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ μόνο
ἐπειδὴ ἡ Ἐπιτροπὴ τὸν εἶχε ὑποστηρίξει. Ὁ Ροβεσπιέρος ἀλλάζει
γνώμη. Ὅχι πὼς ἐπικροτοῦσε τὶς ἐνέργειες τοῦ Κολλό στὴ Λυών.
Κάθε ἄλλο. Δὲν εἶχε ἀπαντήσει σὲ κανένα γράμμα πού τοῦγραψε
ὁ Κολλό, ὅταν βρισκόταν σὲ ἀποστολὴ. Ἄλλὰ ὁ Ροβεσπιέρος,
πού εἶχε στὴν ἀρχὴ παρακολουθήσει μὲ συμπάθεια τὸν ἀγῶνα πού
ἔκαναν οἱ Ἐπεικείς, γιατί θάταν εὐτυχὴς νὰ ἐξαφανίσει τοὺς
ὑπεύθυνους τῆς ἀταξίας καὶ τῆς βίας, ἔρχισε νὰ δυσπιστεῖ
σ' αὐτούς, ὅταν τοὺς εἶδε νὰ ἐπιδίδονται σὲ πράξεις προσωπι-
κῆς ἐκδίκησης καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ κορέσουν τὶς μνησικακί-
ες τους, νὰ προετοιμάζουν, μὲ τὸ τρίτο φύλλο τῆς ἐφημερίδας ὁ Πα-
λιὸς Κορδελιέρος, τὸ δρόμο τῆς ἀντίδρασης, νὰ προσβάλλουν καλοὺς
ὑπάλληλους σὰν τὸν Ἐρὸν καὶ τὸν Μπουσὸτ πού ἀπολάμβαναν
τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ Ροβεσπιέρου, σὰν τὸ συνάδελφό του Σαιντ-
Ἄντρέ, πού ὁ Ροβεσπιέρος ἐκτιμοῦσε τὸ χαραχτήρα καὶ τὶς ἱκα-
νότητές του.

Ἐπειτα, στίς 29 τοῦ Φριμαίρ, ἡ ὑπόθεση πού προκάλεσαν οἱ
καταγγελίες τοῦ Σαμπό, καὶ πού ἀνακριτῆς τῆς εἶταν ὁ Ἀμάρ,
εἶχε προχωρήσει κατὰ ἓνα βῆμα. Ὁ Ἀμάρ κι ὁ Ζαγκὸ μελέτησαν
τὸ πρωτότυπο τοῦ ψευτικοῦ διατάγματος τῆς ἐκαθάρσεως τῆς Ἐ-
ταιρίας τῶν Ἰνδιῶν. Βεβαιώθηκαν πὼς τὸ ἐγγράφο αὐτὸ ἔφερε
τὴν ὑπογραφή τοῦ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν κι ὅτι ὁ τελευταῖος
εἶχε δεχτεῖ νὰ ὑπογράψει ἓνα κείμενο πού ἔλεγε ἀντίθετα ἀπ' τὴν
τροπολογία πού εἶχε προτείνει ὁ ἴδιος. Ἡ ἀπορία τῶν ἀνακριτῶν
εἶταν τόση, πού ἀποφάσισαν στίς 6 τοῦ Νιβῶζ ν' ἀφαιρέσουν ἀπ'

τὸν Φάμπρ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνακριτῆ. Ὁ Ροβεσπιέρος διερωτᾶται τώρα μήπως ἔχει πέσει θύμα τοῦ Φάμπρ, τοῦ ἐπιδέξιου αὐτοῦ ἀπατεώνα, πού εἶταν πῶς ἔνοχος ἀπὸ κείνους πού κατάγγειλε.

Ὁ Ροβεσπιέρος δὲν κοιτάει παρὰ μόνο τὰ συμφέροντα τῆς Ἐπανάστασης. Εἶταν τώρα ἡ κατάλληλη στιγμή ν' ἀνοίξει κανένας τις φυλακὲς γιὰ νὰ βγοῦν οἱ ὑποκίτοι καὶ νὰ μπουὶν μέσα οἱ καλύτεροὶ πατριῶτες; Εἶταν κατάλληλη ἡ στιγμή νὰ γίνουν ἡπιότεροὶ καὶ νὰ καταργηθοῦν οἱ ἐπαναστατικοὶ νόμοι, ἐνῶ οἱ Βανδανοὶ εἶχαν περάσει στὴ βόρεια δχθρὰ τοῦ Λουὰρ καὶ νικούσαν σὲ πολλὰς μάχας τὰ δημοκρατικὰ στρατεύματα πού τοὺς κυνηγούσαν, ἐνῶ ὁ Βύρμστερ, ἀφοῦ διέσπασε τὶς γαλλικὰς γραμὰς στὸ Βίσεμπουργκ, στρατοπέδευε μπροστὰ στὶς πύλες τοῦ Στρασβούργου, ἐνῶ οἱ Ἄγγλοι κ' οἱ Ἴσπανοὶ κρατούσαν πάντοτε στὰ χέρια τοὺς τὸ πρῶτο γαλλικὸ λιμάνι τῆς Μεσογείου; Εἶταν τώρα ἡ κατάλληλη στιγμή νὰ φέρει κανένας σύγχυση στὴν Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνηση, ἐνῶ ἡ Ἐπιτροπὴ τροφίμων ἀρχίζε μόλις τὶς ἐργασίαις της, ὅταν ἀρχίζε νὰ ἐφαρμόζεται ὁ σπουδαῖος νόμος τῆς 14ης τοῦ Φριμαῖο;

Στὶς 3 τοῦ Νιβῶζ, στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, ὁ Ροβεσπιέρος πῆρε θέση ὑπεράνω τῶν κομμάτων. Ἡ αἴθουσα εἶταν ἀσυνήθιστα γεμάτη. Μερικοὶ προσέφεραν ὡς 25 λίβρες γιὰ νὰ βροῦν μὰ θέση στὰ θεωρεῖα. Οἱ Ἐπιεικεῖς θέλησαν νὰ πετύχουν τὴν ἀκύρωση τῶν ἀλοφάσεων πού οἱ Ἰακωβίνοι εἶχαν πάρει γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὸν Ρουσὲν καὶ τὸν Βενσάν. Στὸ ζήτημα αὐτὸ ἀπέτυχαν. Ὁ Κολλό, ἀνήγγειλε τραγικὰ τὸ θάνατο τοῦ Γκαγιάρ, ἐνὸς Λυωνέζου πατριώτη, φίλου Σαλιέ, πού αὐτοκτόνησε ἀπὸ ἀπελπισία. Νὰ πού ὁδηγοῦσε ἡ μετριοπάθεια. Ὁ Λεβασσέρ ἀπ' τὴ Σὰρτ ἔβγαλε λόγο πού ἀποτελοῦσε κατηγορητήριο ἐναντίον τοῦ Φιλιπῶ, τοῦ συμπατριώτη του, χαρακτηρίζοντάς τον φλύαρο καὶ ψεύτη. Ὁ Φιλιπῶ ἀπάντησε στὸν ἴδιο τόνο. Ὑποστήριξε ὅλες τὶς κατηγορίες του ἐναντίον τῶν ἀβράκωτων στρατηγῶν πού πολεμοῦσαν στὴ Βανδέα, τοὺς κατηγοροῦσε πὼς σπαταλοῦν τὸ δημόσιο χρήμα, πὼς σκέφτονται μονάχα τὴν καλοπέραση, πὼς εἶναι ἀνίκανοι, δειλοὶ καὶ προδότες. Ἡ αἴθουσα ἀρχισε νὰ ταραζέται. Ὁ Δαντών, παριστάνοντας τὸν ἀμερόληπτο, ἐπανεβῆ καὶ ζήτησε ἀπ' τὸ ἀκροατήριον νὰ σπαράσει γιὰ ν' ἀκουστῆ ὁ Φιλιπῶ: «Ἴσως οἱ μόνοι ἔνοχοι ἐδῶ μέσα νάναὶ τὰ γεγονότα. Πάντως ζητοῦν ν' ἀκουστοῦν ὅλοι ὅσοι ἔχουν νὰ πούν κάτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου». Ὁ Ροβεσπιέρος, ἀφοῦ κατηγοροῦσε τὸν Φιλιπῶ γιὰ τὶς ἀπερίσκεπτες ἐπιθέσεις του ἐναντίον τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας, δὲ θέλησε νὰ δεῖ στὴν ὅλη φιλονεικία παρὰ μόνο προσωπικὰς μνησικακίαις. Κάλισε τὸν Φιλιπῶ νὰ θυσιάσει τὴν φιλοτιμία του. Ἀντίθετα μὲ τὸν Δαντών πού ζητοῦσε νὰ γίνε ἀνάκριση, χωρὶς ἄλλο γιὰ νὰ παρατείνει τὴ φιλονεικία, ὁ Ροβεσπιέρος προσπάθησε νὰ τὴν πνίξει, κάνοντας ἐκκλήση γιὰ ἐνότητα. Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἐμπερτιστῶν, δπως εἶχε πρὶν στραφεῖ πρὸς τὸν Φιλιπῶ, τοὺς προσκά-

λεσε νὰ περιμένουν ἕρεμα τὴν ἀπόφαση ποὺ θάβγαζαν οἱ Ἐπιτροπὲς σχετικὰ μὲ τὸν Ρουσέν, τὸν Βενσάν καὶ τὸν Μαϊλιάρ. «Μήπως ὁ Μαρά δὲ δέχτηκε νὰ τὸν δικάσει τὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον; Μήπως δὲ γύρισε θριαμβευτὴς; Ὁ Σαμπό, ποὺ ἔχει προσφέρει μεγάλες ὑπηρεσίες στὴν κοινὴ ὑπόθεσι, μήπως δὲν ἔχει συλφωθεί;»

Ὁ Φιλίππὸς ὁμοῦ, ἀρνούμενος νὰ δεχτεῖ τὸν κλάδο ἐλαίας ποὺ τοῦ ἔτεινε ὁ Ροβεσπιέρος, ἄρχισε ἄμση ἐπίθεσι ἐναντίον τῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ὁ Δαντὼν ἐπανελάβε τὴν πρότασίν του γιὰ τὴ σύστασι ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς. «Ρωτῶ τὸν Φιλίππῳ, εἶπε ὁ Κουτόν, ἂν στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του κ' ἐν συνειδήσει πιστεύει πὼς ὑπάρχει προδοσία στὸν πόλεμον τῆς Βανδέας;» Ὁ Φιλίππὸς ἀπάντησε: Ναί. «Τότε, ξανάρχισε ὁ Κουτόν, ζητῶ κ' ἐγὼ νὰ συσταθεῖ Ἐπιτροπή». Οἱ γέφυρες εἶχαν κοπεῖ ἀνάμεσα στοὺς Ἐπιεικεῖς καὶ στὴν Ἐπιτροπή.

Ὁ Ἐμπερτιστὴς Μομορό, ἀρπάζοντας τὴν εὐκαιρία, πρόσφερε στὴν Ἐπιτροπὴ τὴ συνδρομὴ τῶν φίλων του μὲ δροῦς: «Ἄς ὑποστηριχθεῖ ὁ πατριωτισμὸς, ἄς μὴν καταπιέζονται οἱ πατριῶτες καὶ τότε ὅλοι οἱ δημοκρατικοί, ἐνωμένοι στὶς Ἐπιτροπὲς Κοινῆς Σωτηρίας καὶ Γενικῆς Ἀσφαλείας, στὴ Συμβατικὴ καὶ στὸ Ὄρο;, θὰ ὑπερασπίσουν τὴ Δημοκρατίαν ὡς τὴν τελευταία σταγόνα τοῦ αἵματός τους!» Ὁ Ροβεσπιέρος μὲ τὸ ἀκλόνητο θάρρος του, ἐπέδειξε τὴν κρυφὴ ἀπειλὴ ποὺ διαισθάνθηκε κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς φιλικὰς προτάσεις: «Θέλετε νὰ πεῖτε πὼς ἡ Συμβατικὴ καταπιέζει τοὺς πατριῶτες; Σεχάσατε πὼς δὲν περιλαμβάνει πιά στοὺς κόλπους τῆς τοὺς δαδοὺς τοῦ Μπρισσό, ἀλλὰ τοὺς Ὄρεινους καὶ πὼς αὐτοὶ θ' ἀποδώσουν πάντοτε τὸ δικαίωμα στοὺς δημοκρατικούς;» Καὶ πρόσθεσε πὼς ἡ Συμβατικὴ θὰ κάνει τὸ καθήκον τῆς ὡς τὸ τέλος, χωρὶς νὰ φοβᾶται τὶς ἐξεγέρσεις. Αὐτὴ εἶταν μιὰ προειδοποίηση πρὸς τοὺς Ἐμπερτιστὲς πὼς ἂν αὐτοὶ ἀποσκοποῦσαν νὰ καταφύγουν στὶς ἀπειλές, αὐτὸ θάταν σφάλμα ἀπὸ μέρος τους.

Ἔτσι ὁ Ροβεσπιέρος κρατιόταν τὸ ἴδιον μακριὰ ἀπ' τὸν Φιλίππῳ καὶ ἀπ' τὸν Μομορό. Ἡ θέση του αὐτὴ εἶταν πολὺ ἰσχυρὴ καὶ τὸν ἔκανε πολὺ δημοφιλεῖ στὸ λαό, γιὰ τὸ λαὸς καταλάβαινε πὼς ἡ σωτηρία τῆς Ἐπανάστασις βρισκόταν στὴν ἐνότητα τῶν ἐπαναστατικῶν. Λοιπόν, τὴν ἐπομένῃ ἀκριβῶς τῆς μεγάλης συνεδρίασις τῆς 3 τοῦ Νιβῶζ στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, ἔφτανε στὸ Παρίσι ἡ εἶδησι πὼς τὰ δημοκρατικὰ στρατεύματα τοῦ Ντυγκομὲ ἀνακατέλαβαν τὴν Τουλώνα. Ἡ εἶδησι αὐτὴ στερέωσε τὴν Ἐπιτροπὴ, καὶ ὁ Ροβεσπιέρος τὴν ἐκμεταλλεύτηκε γιὰ νὰ βγάλει, στὶς 5 τοῦ Νιβῶζ, ἕνα λόγο στὴ Συμβατικὴ ποὺ εἶταν μιὰ ρωμαλέα ἀπολογία τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβέρνησις καὶ συγχρόνως μιὰ ἀπάντησι στὶς κατηγορίες τοῦ Παλιῦ Κορδελιέρου. Ἀπ' τὴ βασικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴ Συνταγματικὴ καὶ στὴν Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησι, ἀνάμεσα στὴν κατάστασι εἰρήνης καὶ στὴν κατάστασι πολέμου, ὁ Ροβεσπιέρος ἔβγαλε τὸ λογικὸ συμπέρασμα πὼς ἡ Τρο-

μοκρατία είναι δικαιολογημένη. 'Ανεβαίνοντας στο ακλόνητο βάθος του κοινού συμφέροντος, ο Ροβεσπιέρος κεραινοβολούσε τὰ δυὸ ἄκρα : « Ἡ ἐπιείκεια στὴ μετριοπάθεια εἶναι δ,τι ἡ ἀνικανότητα στὴν ἀγνότητα, καὶ οἱ ὑπερβολὲς μοιάζουν μὲ δραστηριότητα ὅσο ἡ ὑδρωπικία μὲ τὴν ὑγεία... Οἱ δημοκράτες βαρῶνοι εἶναι οἱ ἀδελφοὶ τῶν μαρκησιῶν τοῦ Κόμπλεντς, καὶ μερικὲς φορὲς οἱ κόκκινοι σκοῦφοι μοιάζουν περισσότερο ἀπ' ὅ,τι φαίνεται στὴν ἀρχὴ μὲ τὰ κόκκινα τακούνια» *. Ὁ Μπαρὲρ κατὰγγειλε τὴν ἐπομένη τὸν Παλιὸ Κορδελιέρο καὶ ὁ Μπιλλῶ-Βαρὲν πέτυχε τὴν ἀνάκληση ἐνὸς διατάγματος ποῦ εἶχε ψηφιστεῖ μερικὲς μέρες πρωτύτερα, ὕστερ' ἀπὸ πρόταση τοῦ Ροβεσπιέρου, καὶ ποῦ ἀποσκοποῦσε στὴ σύσταση μιᾶς Ἐπιτροπῆς Δικαιοσύνης ποῦ θὰ ἐξέταζε τοὺς κρατουμένους τῶν φυλακῶν καὶ θ' ἀπελευθέρωνε ἐκείνους ποῦ εἶχαν συληφθεῖ κατὰ λάθος.

Ἀπὸ τότε ποῦ οἱ Βανδεανοὶ εἶχαν νικηθεῖ κατὰ κράτος στὸ Μάνς καὶ στὸ Σαβενάι, ἀπὸ τότε ποῦ ὁ Ὁδὸς νίκησε τοὺς Αὐστροπρώσσους στὸ Γκαίσμπεργκ καὶ ξαναπῆρε τὸ Λαντάου, ἡ Ἐπιτροπὴ στερεωνόταν καὶ γινόταν ὄλο καὶ πιὸ τολμηρὴ. Οἱ Ἐπιεικεῖς ὑποχωροῦσαν κάθε μέρα.

Στις 15 τοῦ Νιβῶζ ἀνακαλύφθηκε στὰ χαρτιά τοῦ Ντελωναὶ τὸ πρωτότυπο τοῦ πρώτου σχεδίου τοῦ διατάγματος γιὰ τὴν ἐκαθάρσιση τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἰνδιῶν. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ἀποδείκνυε ὀμιστικά τὴν ἐνοχλή τοῦ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν. Ὁ Ροβεσπιέρος συνέτριψε στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, στις 19 τοῦ Νιβῶζ, τὸ λωποδύτη ποῦ τὸν εἶχε ξεγλάσει καὶ ὁ Φάμπρ συνελήφθη τέσσερις μέρες ἀργότερα. Ὅταν τὴν ἄλλη μέρα ὁ Δαντιὼν διέπραξε τὴν τεράστια ἀπρονοησία νὰ ἐπέμβει πρὸς ὄφελος τοῦ φίλου του, ὁ Μπιλλῶ-Βαρὲν τοῦδωσε τὴν τρομερὴ αὐτὴ ἀπάντησι : « Ἀλλοίμονο σ' ἐκείνους ποῦ κάθησαν δίπλα του καὶ ποῦ ἐξακολούθησαν ἀκόμα νάνα κοροΐδα του ! »

Οἱ Ἐπιεικεῖς ὄχι μόνο ἀπέτυχαν στὴν προσπάθειά τους νὰ σταματήσουν τὴν Τρομοκρατία, ἀλλὰ καὶ ἐξέθεσαν τὸν ἑαυτὸ τους στὴν ἀπειλὴ τῆς. Τώρα πὰ εὐκολα μποροῦν νὰ τοὺς παρασύρουν στὴ δίκη τῶν λωποδυτῶν ποῦ εἶχαν ὑποστηρίξει. Ἐχουν ἐκθέσει τὴν ἰδέα τῆς ἐπιείκειας, ζητώντας νὰ τὴν ἐπιδείξουν σὲ ἀνάξιους.

---

* Κόκκινα τακούνια εἶχαν τὰ πολυτελῆ ὑποδήματα τῶν ἀριστοκρατῶν. Σ. τ. Μ.

ΑΠ' ΤΟΥΣ CITRA ΣΤΟΥΣ ULTRA

Οι Ἐπεικεῖς εἶχαν μὲ τὸ μέρος τους τὴν κρυφὴ συμπάθεια τῆς πλειοψηφίας τῶν βουλευτῶν ἐκείνων πὸ μόνον φαινομενικὰ προσχώρησαν στὰ δόγματα τῶν Ὀρειῶν, στὶς ἰδέες τῆς Κοινῆς Σωτηρίας, ὅταν ἔγινε ἡ Ἐπανάσταση τῆς 2ης Ἰουνίου. Ἄν οἱ ὑπηρεσίες πὸ πρὸςφερε ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν εἶταν τόσο λαμπρές, θὰ τὴν εἶχαν ἀνατρέψει πολλὲς φορὲς. Μονάχα ἀποδεικνύοντας πὸς εἶταν ἀπαραίτητη, ἡ Ἐπιτροπὴ κατόρθωσε νὰ κρατηθεῖ στὴν ἀρχή. Γιὰ νὰ δράσει ὁμως, νὰ κινήσει τὴν τεράστια μηχανὴ τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβέρνησης, ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχε ἀνάγκη ν' ἀποχτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν ὑποστήριξη τῶν Ἀβράκωτων δημογυγῶν, πὸ δὲ ρητόρευαν μονάχα στὶς Λέσχες ἀλλὰ εἶχαν γεμίσει τὴν καινούργια κρατικὴ γραφειοκρατία. Οἱ νέοι αὐτοὶ ἀνθρώποι, πὸ τοὺς ἀνέδειξε ὁ πόλεμος καὶ πὸ οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶταν νεαροὶ ἀπόφοιτοι τῶν σχολείων διπλο τοὺς παρουσίαζαν γιὰ παράδειγμα πρὸς μίμηση τοὺς ἥρωες τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Ρώμης, ὑπεράσπιζαν στὸ πρόσωπο τῆς Ἐπανάστασης τὴ σταδιοδρομία τους μαζὶ μὲ τὸ ἰδανικὸ τους. Γέμιζαν τὰ πολεμικὰ γραφεῖα, ἐπιτηρούσαν, σάν Ἐπίτροποι τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου ἢ τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας, τοὺς στρατιγούς καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀντιπροσώπους. Εἶταν πολυάριθμοι στὶς Ἐπαναστατικὲς Ἐπιτροπὲς καὶ στὰ Δικαστήρια. Αὐτοὶ ἐκτελούσαν τὶς διαταγὲς τοῦ Παρισιοῦ καὶ αὐτοὶ πληροφοροῦσαν τὸ Παρίσι γιὰ ὅ,τι γινόταν στὶς ἐπαρχίες. Τὸ καθεστῶς βασιζόταν στὴν ἀφοσίωσή τους καὶ στὴν καλὴ τους θέληση.

Ἡ ἐκστρατεία ποῦκαναν οἱ Ἐπεικεῖς τοὺς προσέβαλε ἄμεσα. Κινδύνευαν ὄχι μόνον οἱ θέσεις τους, ἀλλὰ καὶ τ' ἄτομά τους. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν συμπεριληφθεῖ στὴν ἐπικίνδυνη κατηγορία τῶν προχτόρων τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἢ τῶν ὑπερεπαναστατῶν. Πολλὲς φορὲς οἱ ἀντιπρόσωποι πὸ βρισκόνταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιτήρησή τους, ἢ πὸ εἶχαν τρομοκρατηθεῖ ἀπ' τὶς ἐνεργειὲς τους, τοὺς εἶχαν συλλάβει. Οἱ ἐσωτερικοὶ λοιπὸν ἀγῶνες ἀνάμεσα στοὺς ἐπαναστάτες δὲν περιορίστηκαν στὴν αἴθουσα τῆς Λέσχης τῶν Ἰακωβίνων στὸ Παρίσι ἢ στὴ Συμβατική. Ἐπεκτάθησαν σ' ὅλη τὴ Γαλλία. Κ' ἐπειδὴ οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ ξεσπούσαν τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς

πού ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσει ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μεγάλου νόμου τῆς 14ης τοῦ Φριμαίρ, τῇ στιγμῇ πού παντοῦ γινόταν ἡ ἐκαθάρσις τοῦ διοικητικοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν λεσχῶν, τῇ στιγμῇ πού ὀργανωνόταν ἡ Ἐπιτροπὴ τροφίμων, ὑπῆρχε μέγας κίνδυνος νὰ παραλύσει τὸ καθεστῶς πρὶν ἀκόμα πάρει τὸ ὀριστικὸ του σχῆμα. Θὰ κρίναμε ἄσκημα τὴ σοβαρότητα τῆς κρίσις ἀν δὲν ἐγκαταλείπαμε τὸ Παρίσι γιὰ νὰ ἐξετάσουμε τὶς ἐπαρχίες.

Ἡ σύγκρουσις ὑπάρχει παντοῦ. Στὴν Ἀλσατία, ὁ Σαιν Ζυστ κι ὁ Λεμπά, πού πήγαν ἐκεῖ μὲ εἰδικὴ ἀποστολὴ ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀπώλεια τῶν γραμῶν τοῦ Βίσσεμπουργκ, δὲ θέλουν νάρθουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους στὶς στρατιῆς τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Μοζέλα, Ζ. Μπ. Λακὸστ καὶ Μπωντό, καὶ οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ μνησικακοῦν ἐναντίον τους. Ὁ Σαιν-Ζυστ συλαμβάνει τὸν ἀρχηγὸ τῶν ξένων προσφύγων, τὸν Εὐγένιο Σνάιντερ, πρῶην ἐπισκοπικὸ βικάριο τοῦ συνταγματικοῦ ἐπισκόπου Μπρεντέλ, ποῦ γινε εἰσαγγελέας. Ὁ Σνάιντερ πρὸ ὀλίγου μόλις εἶχε παντρευτεῖ Εἶχε κάνει θριαμβευτικὴ εἴσοδο στὸ Στρασβοῦργο, καθισμένος σ' ἓνα ἀμάξι μαζὶ μὲ τὴ νεαρή του σύζυγο, καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ σπαθοφόρους καβαλλάρηδες. Ὁ Σαιν-Ζυστ τὸν ἐξέθεσε κάμποσον καιρὸ στὴν ἐξέδρα τῆς γκιλοτίας, πρὶν τὸν στείλει στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο: «Ἡ τιμωρία αὐτῇ, ἔγραφε ὁ Λεμπά στὸν Ροβεσπιέρο, στὶς 24 τοῦ Φριμαίρ, πού τοῦ τὴν ἐπέβαλαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀναιδοῦς διαγωγῆς του, ὀφείλεται καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς ξένους. Δὲν πιστεύουμε τοὺς κοσμοπολίτες τσαρλιετάνους, κ' ἔχουμε ἐμπιστοσύνη μονάχα στὸν ἑαυτὸ μας». Ὁ Σαιν-Ζυστ καταργεῖ συγχρόνως καὶ τὴν προπαγάνδα, ἓνα εἶδος κινητῆς Λέσχης πού εἶχαν ὀργανώσει οἱ ἀντιπρόσωποι στὸ στρατὸ τοῦ Ρήνου γιὰ νὰ δημοκρατοποιήσουν τὰ χωριά.

Ὁ Λακὸστ κι ὁ Μπωντό διαμαρτυρήθηκαν μεγαλόφωνα. Γράψανε στὴ Συμβατικὴ, στὶς 28 καὶ στὶς 29 τοῦ Φριμαίρ, πὼς ἡ ἀτιμωτικὴ τιμωρία πού ὑπέστη ὁ Σνάιντερ ἔχει καταθλίψει τοὺς πατριώτες κ' ἔκανε τοὺς ἀριστοκράτες νὰ γίνουν πιὸ ἐπικίνδυνοι καὶ πιὸ ἀναιδῆς παρὰ ποτέ. Ἐπλεξαν τὸ ἐγκώμιο τῶν ρητόρων τῆς Προπαγάνδας «πού χαλυβδῶθηκαν δλοὶ μὲ τὸ ζεστὸ σίδηρο τοῦ Μπαρμα Ντυσέν». Ζητοῦσαν συγχρόνως τὴν ἀνάκλησή τους.

Ἄλλη σύγκρουσις ἔγινε στὴ Λωρραίνη. Ὁ Βαλτάσαρ Φῶρ ἀφοῦ διέταξε τὴ σύλληψη καὶ τὴν παραπομπὴ στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο τοῦ ἐκεῖ ἀρχηγοῦ τῶν Ἐμπερτιστῶν Μαρά Μωζέρ, προβαίνει στὴν ἐκαθάρσις τῆς Λέσχης τοῦ Νανσύ, συλαμβάνοντας τοὺς κυριότερους ἐπαναστάτες. Ὁ Ζ. Μπ. Λακὸστ ὅμως κι ὁ Μπωντό κατηγοροῦν τὸ συνάδελφό τους πὼς ἔγινε τὸ ἴνδαγμα τῶν ἀριστοκρατῶν, σφεύδουν στὸ Νανσύ, ἐκαθαρίζουν ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ Λέσχην πὲ ἀντίθετη κατεύθυνση, παύουν καὶ φυλακίζουν τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Φῶρ πὺ πάνε στὶς φυλακὲς ν' ἀντικαταστήσουν τοὺς ἀποφυλακισμένους πατριώτες. Ὁ Φῶρ ζηταίει νὰ γίνουν ἀνακρίσεις (3 τοῦ Πλυβιῶτ).

*Άλλη σύγκρουση στο Σεντάν. Έκει ο Περγέν (των Βοσγιών) διατάζει τη σύληψη (τό μήνα Νιβώς), του καθοδηγητή της Λέσχης Βασάν, που είχαν και δήμαρχος της πόλης, με την κατηγορία πως είχαν υπερεπαναστατήσει. Οι συνάδελφοί του Μασσέ και *Ηλίας Λακόντ διαμαρτύρονται κι αναλαμβάνουν την υπεράσπιση του Βασάν.

Σύγκρουση στη Λίλλη. *Ο Χέντς κι ο Φλοράν Γκυγιό που δέχονται τον *Ιζορέ και τον Σάλ, διατάζουν τη σύληψη του Λαβαλέτ και του Ντυφρές, που οι προκάτοχοί τους είχαν τοποθετήσει επί κεφαλής του επαναστατικού στρατού του Νομού. Βγάζουν απ' τις φυλακές πολλούς ύποπτους. *Ο Σάλ, που έμεινε στη Λίλλη για να γιατρέψει ένα τραύμα που έλαβε στον πόλεμο, διαμαρτύρεται: και τους κατηγορεί πως προστατεύουν τους άριστοκράτες.

*Άλλη σύγκρουση στο Νομό του *Ανω Σών, όπου ο Ροβεσπιέρος ο νεότερος αποφυλακίζει κατά εκατοντάδες τους ύποπτους που είχαν συληφθεί με την κατηγορία του φανταστικού και του (θρησκευτικού) φανατισμού. *Ο συνάδελφος του Μπερνάρ ντε Σαίντ, που καταπολεμάει με λύσσα τη χριστιανική λατρεία και γεμίζει τις φυλακές, έρχεται σε βίαιη σύγκρουση μαζί του.

Στό Νομό του Λουάρ συμβαίνουν τὰ ίδια. *Ο όρμητικός Ζαβόργκ συντάσσει κατηγορητήριο έναντιον του Κουτόν και της *Επιτροπής Κοινής Σωτηρίας. Καταγγέλλει τὸ διάταγμα τὸ σχετικό με τὴν ἐλευθερία τῆς λατρείας, τὸ διορισμὸ τῶν ἐθνικῶν πραχτόρων, ἀναφέρει πὼς οἱ πατριῶτες καταπιέζονται και συμπεραίνει πὼς: «Ἡ ἀντεπανάσταση ὑψίσταται μέσα στην *Επιτροπή Κοινής Σωτηρίας που ἔστειλε τὸν ἀτιμο Γκουλύ νὰ κάνει ἀντεπανάσταση στό Αἴν» (γράμα τῆς 16ης τοῦ Πλυβιώζ στόν Κολλό). *Ο Κουτόν διαμαρτύρεται ἀπ' τὸ βῆμα στίς 20 τοῦ Πλυβιώζ. *Ο Ζαβόργκ ἀνακαλεῖται και οἱ ἐνέργειές του κατακρίνονται. *Ο Φουσέ συλαμβάνει τὸν πράχτορα τοῦ Ζαβόργκ, τὸν Λακαλύ και τὸν παραπέμπει στό *Επαναστατικὸ Δικαστήριο.

*Ο Γκουλύ, που τὸν ἔχει κιάλας καταγγέλλει ὁ Ζαβόργκ, κατηγορεῖται με τὴ σειρά του κι ἀπ' τὸν *Αλμπίτ, τὸ διάδοχο τοῦ Ζαβόργκ στό Αἴν, σάν προστάτης τῶν ἀριστοκρατῶν. Εἶχε φυλακίσει τοὺς καλύτερους πατριῶτες κ' εἶχε ἀποδώσει τὴν ἐλευθερία στοὺς παπάδες, στοὺς εὐγενεῖς, στίς μοναχές και παραμέλησε νὰ ἐφαρμόσει τοὺς ἐπαναστατικὸς νόμους. (Γράμα τῆς 11ης τοῦ Πλυβιώζ).

*Ο ἴδιος ὁμοῦς ὁ *Αλμπίτ που κατηγοροῦσε γιὰ μετριόπαιθεια τὸν Γκουλύ στό Αἴν εἶχε καταγγελλθεῖ μερικὲς βδομάδες πρὶν ἀπ' τοὺς Μπαρρά και Φρερόν γιὰ τὴν ἡπιότητα που ἐπέδειξε ἀπέναντι στοὺς ἀντάρτες τῆς Μασσαλίας (Γράμα τῆς 20ης τοῦ *Οχτώβρη). Δὲν εἶχε φορολογήσει τοὺς πλούσιους και περιοριζόταν μόνο ἀπὸ Κυρίους.

*Ο Μπαρρά πάλι κι ὁ Φρερόν θεωροῦνται *Επεικειῖς γιὰτι εἶταν φίλοι τοῦ Δαντών. Οἱ *Επεικειῖς αὐτοί, ὅστερ' ἀπ' τὴν κα-

τάληψη τῆς Τουλώνας, πρωτοστάτησαν σὲ αἱματηρὲς ἀντεκδικήσεις. «Τὶς πρῶτες μέρες μετὰ τὴν εἰσοδὸς μας στὴν πόλη, οἱ πατριῶτες πού τοὺς εἶχαν φυλακίσει στὸ πλοῖο Θεμιστοκλήσ (πού εἶχαν τεθεῖ ὑπὸ περιορισμὸ κατὰ τὴν πολιορκία) μᾶς ὑπόδειχναν τοὺς πιὸ ἔνοχους ἀνάμεσα στοὺς ἀντάρτες κ' ἔμεϊς δὶναμε τὴ διαταγὴ νὰ τοὺς τουφεκίσουν ἀμέσως... Ἐίχαμε ὁμως ἐγκαταστήσει μιὰ γ' Ἐπιτροπὴ ἀπὸ γενναίους παρισινούς Ἀβράκωτους πού γίνηκαν οἱ ἐπιτροποὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας... Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ λειτουργεῖ ἐδῶ καὶ δυὸ μέρες, κὶ δὶλα πᾶνε καλά... 800 προδότες τῆς Τουλώνας ἔχουν κιόλας ἐκτελεστεῖ» (Γράμμα τῆς 16ης Νιβῶζ). Στὴ Μασσαλία ἐφαρμόστηκαν οἱ ἴδιες μέθοδοι ὅπως καὶ στὴν Τουλώνα. Ὁ Μπαρρά κὶ ὁ Φρερόν διέταξαν τὸν ἀφοπλισμὸ ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν κατοίκων. Ὁργάνωσαν μιὰν ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ πού τὴν ἀποτελοῦσαν ἀποκλειστικὰ Παρισινοί, ὅπως καὶ στὴν Τουλώνα, καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ καταδίκασε, μέσα σὲ 10 μέρες, ἑκατὸν εἴκοσι πρόσωπα σὲ θάνατο. Θέλησαν νὰ κατεδαφίσουν τὰ ὠραιότερα κτίρια καὶ ν' ἀφαιρέσουν ἀπ' τὴν πόλιν τὸ ἔνδοξο ὄνομά της καὶ νὰ τὴν ἀποκαλέσουν Ἀνώνυμη. Οἱ πατριῶτες τῆς Μασσαλίας διαμαρτυρήθηκαν, ζήτησαν νὰ τοὺς δώσουν ὅπλα, ὑπενθύμισαν πὼς εἶχαν συμβάλει στὴ νίκη τοῦ Καρτώ καὶ θέλησαν νὰ ὀργανώσουν στὴ Μασσαλία συνέδριο ὅλων τῶν Λεσχῶν τῆς Μεσημβρινῆς Γαλλίας. Ὁ Μπαρρά κὶ ὁ Φρερόν διέλυσαν τὸ συνέδριο, κλείσανε τὶς αἵθουσες ὅπου συνεδροῦσαν οἱ Λέσχες τῶν Τμημάτων, συνέλαβαν καὶ παρέπεμψαν στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον τοὺς πατριῶτες Μαϊλλέ, πρόεδρο, καὶ Ζιρώ, εἰσαγγελέα τοῦ κακουργοδικείου. Οἱ Μαρσεγιεῖοι πατριῶτες ἀπάντησαν κατηγορώντας τὸν Μπαρρά καὶ τὸν Φρερόν, κάπως βᾶσιμα, πὼς αὐτοὶ πλουτίζουν μὲ τὶς περιουσίες τῶν ἐμπόρων πού φυλάκιζαν, ζητώντας ἀπ' αὐτοὺς πληρωμὴ σὲ χρυσὰ νομίσματα γιὰ νὰ τοὺς ἀπελευθερώσουν. Ὁ Ροβεσπέρρος ὁ νεότερος κὶ ὁ Ρικὸρ, συνάδελφοι τοῦ Μπαρρά καὶ τοῦ Φρερόν, εἶχαν κιόλας καταγγεῖλει τοὺς τελευταίους στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας. Ἡ Ἐπιτροπὴ δικαιολόγησε τ' ὄνομά της κὶ ἀνακάλεσε τὸν Μπαρρά καὶ τὸ Φρερόν ἀπ' τὴ Μασσαλία (4 τοῦ Πλυβιῶζ). Αὐτοὶ παράστησαν τὸν ἑαυτὸ τους θύμα τῶν ὑπερεπαναστατῶν κ' ὕστερα ἀπ' τὸ γυρισμὸ τους στὸ Παρίσι, προσχώρησαν στὶς τάξεις τῶν Ἐπεικῶν. Εἶναι ὁμως προφανὲς πὼς στὴν περίπτωσιν αὐτὴ δὲν ἐπρόκειτο τόσο γιὰ πολιτικὸ, ὅσο γιὰ προσωπικὸν καυγὰ καὶ γιὰ ἀγῶνα ἐπιροῆς, ἀνάμεσα στὶς ἐπιτόπιες ἀρχές καὶ στοὺς ἀντιπροσώπους τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Οἱ λέξεις ultra καὶ citra σκέπαζαν συχνὰ ἐντελῶς ἄλλα πράγματα.

Στὴ Λυών, ὅπως καὶ στὴ Μασσαλία, ὁ καυγὰς τῶν ultra μὲ τοὺς citra σκέπαζε τὴν ἐξέγερσιν τῶν ντόπιων πατριωτῶν, φίλων τοῦ Σαλιέ, ἐναντίον τῶν ὑπαλλήλων πού ἤρθαν ἀπ' τὸ Παρίσι. Ὁ Μαρινὸ θὰ κατηγορήσει τοὺς πρῶτους (στὴ Λέσχῃ τῶν Ἰακωβίνων στὶς 14 τοῦ Πλυβιῶζ), πὼς σπέρνον τὴ διχόνοια ἀνάμεσα

στό άπόσπασμα του έπαναστατικού στρατού που έφερε μαζί του ο Κολλό ντ' Ερμουά και στα ταχτικά στρατεύματα της φρουράς της πόλης. Οι στρατιώτες του ταχτικού στρατού κατηγορούσαν τους στρατιώτες του Ρουσέν, γιατί οι τελευταίοι παίρνανε μεγαλύτερο μισθό. «Τρείς μέρες συνέχεια, τὰ κανόνια είχαν στηθεί, έτοιμα να βάλλουν, τὰ σπίτια είχαν φωταγωγημένα και οι άδελφοί μας έτοιμοι ν' άλληλοσπαραχτούν». Ο Φουσέ που πρώτα είχε ευνοήσει τους ομαδικούς τουφεκισμούς, άλλαξε στάση ύστερ' άπ' τή σύληψη του Ρουσέν. Διέταξε, στις 18 του Πλιβιώς, να σταματήσουν οι έκτελέσεις και στις 24 του Πλιβιώς, άπαγόρευε κάθε άλλη σύληψη. Έδωσε ένα είδος άμνηστίας για τό παρελθόν. Καθησύχασε συγχρόνως τους άριστοκράτες με τή μεσολάβηση ενός πρώην συναδέλφου του του Όρατορίου, του Μολλέ. Ο αίμοβόρος Φουσέ χτυπούσε τώρα τους φίλους του Σαλιε κατηγορώντας τους πως είχαν ultra, ενώ οι δήθεν ultra αυτοί αγωνίζονταν εναντίον των Μαρινό και των Τολέντ, δηλαδή εναντίον των φίλων του Ρουσέν και του Έμπέρ, που ο Φουσέ εξακολουθούσε να τους χρησιμοποιεί και να τους προστατεύει.

Στό Μπορντώ, όπου άπό νωρίς ο Ταλιέν κι ο Ίζαμπώ άρχισαν να καταγγέλλουν τους ultra, ο άγώνας γινόταν κυρίως για να κλείσουν τό στόμα στους ένοχλητικούς έπιθεωρητές που παρεμβόδιζαν τις κομπίνγς των αντιπροσώπων. Η Στρατιωτική Έπιτροπή, που εκείνοι είχαν συστήσει, με πρόεδρο ένα διεφθαρμένο άνθρωπο, τον Λακόμπ, είχε στην άρχή έπιδείξει μεγάλη αυστηρότητα. Ο πρώην δήμαρχος Σαίτ, που ή περιουσία του ανερχόταν σε 10 εκατομύρια, κι ο βουλευτής της Συμβατικής Μπορντώ, άνέβηκαν στο Ικρίωμα. Ύστερα όμως οι αντιπρόσωποι και ή Έπιτροπή τους έδειξαν περισσότερο άνθρωπισμό. Οι τέσσερις άδελφοί Ραμπά, πλούσιοι έμποροι, άπελευθερώθηκαν, άφου πλήρωσαν πρόστιμο 500.000 λίβρες. Τόν τραπέζιτη Πεΐζοτό τον φρολόγησαν με 1.200.000 λίβρες, τον έμπορο Λαφόντ και τον μεσίτη Λαζάρ με 300.000 τόν καθένα κτλ. Οι άπολύσεις αυτές άπ' τήν φυλακή δέν ξέφυγαν άπ' τήν προσοχή των πραχτόρων της Έκτελεστικής Έπιτροπής, που κατάγγειλαν στο Παρίσι τήν πολυτέλεια όπου ζούσαν οι αντιπρόσωποι κι άνέφεραν πως ο Ταλλιέν συζούσε με τήν όμορφη Τερέζα Καμπαρρύς, κόρη του διευθυντή της ισπανικής τραπέζης του Σαιν Σάρλ, μιá «μοντέρνα Ντιμπαρρύ», που ο έρωμένος της τήν είχε βγάλει άπ' τις φυλακές και που τήν έπιδείκνυε, ντιμένη με κόκκινο σκούφο, στις πολιτικές γιορτές. Ο Ίζαμπώ κι ο Ταλλιέν κατάγγειλαν εκείνους που τους είχαν καταγγείλει, τους πράχτορες αυτούς του Πίττ, τους γαλονάδες αυτούς ραδιούργους που βγαίνανε αναρίθμητοι άπ' τὰ πολεμικά γραφεία. Σχετικά με τήν Τερέζα Καμπαρρύς, αυτοί πρόσθεσαν με άφέλεια: «Διαδίδεται πως ο Ταλλιέν πρόκειται να παντρευτεί μιá ξένη. Για τό άνυπόστατο του γάμου αυτού συμβουλευθείτε τό στρατηγό Μπρέν που σινδεόταν στενότερα άπ'

τὸν Ταλλιέν μὲ τὴν ἐν λόγῳ πολιτίδα. Αὐτὸς πρέπει νὰ ξέροι τὴν τιμιότητα τοῦ σπιτιοῦ ὅπου μετέβαινε κάθε μέρα» (Γράμμα τῆς 2ης τοῦ Νιβώζ). Γιὰ ν' ἀποστομώσουν ἐκείνους πού τοὺς κατάγγειλαν, ὁ Ταλλιέν κι ὁ Ἰζαμπώ, συνέλαβαν, στίς 12 τοῦ Πλυβιώζ, τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπαγρύπνησης τοῦ Μπορντιώ, πού, ὅπως ἔλεγον, εἶχαν διαπράξει ἀυθαιρέσιες: «Καταδιώκουμε τοὺς ραδιουργοὺς, τοὺς ψευτοπατριῶτες, τοὺς ὑπερπαναστάτες μὲ τὸ ἴδιο θάρρος πού καταδιώξαμε ὄλους τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἐλευθερίας» (17 τοῦ Πλυβιώζ). Στὸ ἐξῆς ἡ μετριοπάθεια εἶταν στὴν ἡμερησία διάταξη στὸ Μπορντιώ, ὅπως καὶ στὴ Λυών.

Στὸ Νομό τοῦ Γκάρ ὁ ἀντιπρόσωπος Μπονασσὲ πετοῦσε ἀπ' τὶς θέσεις τοὺς ὄλους τοὺς φλογεροὺς πατριῶτες, ἀνακαλοῦσε τὸν ἀρχηγὸ τοὺς Κουρμάι, δήμαρχο τῆς Νίμ, τὸν Μαρά τῆς Μεσημβρινῆς Γαλλίας, κ' ἔβγαζε κατὰ ἑκατοντάδες τοὺς ὄλοπτος ἀπ' τὶς φυλακές, πράγμα πού δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ κλείνει τὶς ἐκκλησίες καὶ νὰ κατακρίνει τὸ διάταγμα τῆς 18ης τοῦ Φορμαίρ γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς λατρείας. Αὐτὸ ἀποδεικνύει πὼς ἡ καταδίωξη τοῦ καθολικισμοῦ δὲν εἶταν τὸ ἀποκλειστικὸ προνόμιο τοῦ ἐμπερισμοῦ.

Στὸ Ἀβινιόν, ὁ ἐπαναστάτης Ἀγρικόλας Μουρώ, δικαστῆς, παραπέμφθηκε στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο ἀπ' τὸν Ροβέρ καὶ τὸν Πουλτιέ, ἐπειδὴ εἶχε ξεσκεπάσει τὶς κερδοσκολεῖες τοὺς πάνω στὰ ἔθνικα κτήματα. Στὴν Ὁρλεάνη, ὁ πατριώτης Ταμπούρ, στὴ Σουασόν, ὁ πατριώτης Λερμπόν, στὸ Ἀμπουάξ, οἱ ἀδελφοὶ Ζερμπουάν, στὸ Μπλουά, ὁ ἐπίτροπος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου Μόγκ καὶ πολλοὶ ἄλλοι πατριῶτες φιλακίστηκαν, μὲ τὴν κατηγορία πὼς εἶταν ultra.

Δὲν πρέπει ν' ἀποροῦμε πὼς στὴν ἐποχὴ τῆς Τρομοκρατίας μερικοὶ ἀριστοκράτες, ἀκόμα καὶ κρυφοὶ βασιλόφρονες, κατόρθωσαν νὰ καταλάβουν ἐπίκαιρες θέσεις στὴν κρατικὴ μηχανή.

Σὲ μίαν ἐποχὴ ὅπου οἱ μάζες εἶταν ἀγράματες, ὅπου ἡ μόρφωση εἶταν πολυτέλεια, ὅπου ἡ κοινωνικὴ ἱεραρχία παρέμενε ἰσχυρή, ἡ μορφωμένη μειοψηφία, εἶτε τὸθελαν εἶτε ὄχι, ἀσκούσε σημαντικὴ ἐπιρροή. Οἱ πλοῦσοι διατηροῦσαν τὴν «εὐλατεία» τοὺς καὶ τὸ κύρος τοὺς. Τοὺς εἶταν εὐκόλο, μὲ μερικές πατριωτικὲς δωρεές, ν' ἀποκτήσουν τὸ χρῶμα τῆς ἡμέρας. Ἡ λέσχη τοῦ Μπεζανσόν, τὸν Πλυβιώζ, εἶχε πρόσδρο τὸν ἀδελφὸ ἑνὸς ἐμιγκρέ, τὸν πρῶην κόμητα Βιεννό-Βωμπλάν πού διακίνησχε ἰδέες ὅμοιες μὲ τὶς ἰδέες τοῦ Μαρά, κι αὐτὸς δὲν ἀποτελοῦσε ἐξαίρεση.

Στὸ Νομό τοῦ Κρέζ, ὁ ἀντιπρόσωπος Βερνερὲυ κατόρθωσε ν' ἀποσπάσει ἀπ' τὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο κι ἀπ' τὴ λαιμητόμο ἕναν καλὸ δημοκρατικὸ, τὸν Γκραβελουά, δήμαρχο ἑνὸς χωριοῦ τοῦ Διαμερισματος Λά Σουτεραίν, πού οἱ ἀριστοκράτες δικαστῆς τοῦ δικαστηρίου τοῦ Γκερεὶ τὸν κατηγοροῦσαν πὼς εἶταν ἐπικίνδυνος ἀναρχικός.

Πρέπει νὰχοῦμε ὑπ' ὄψη τὰ γεγονότι αὐτὰ γιὰ ν' ἀντιληφθοῦμε τὸ βάθος τῆς ἀναταραχῆς ποῦγινε στὴ Γαλλία, ἐξ αἰ-

τίας του άγώνα ανάμεσα στους ultra και τους citra. Παντού πρόβαλλαν συγκρούσεις και άπειλούσαν άκόμα και την ύπαρξη του καθιστώτος. Οι αντιπρόσωποι, αντί να παίζουν το ρόλο του διαιτητή, παίρνανε πολύ συχνά μέρος στις μάχες και κατηγορούσαν ό ένας τον άλλον, αποδίδοντάς του τα χειρότερα έγκλήματα. Καταγγελίες άπολύσεις, συλήψεις, έκαθαρσεις διαδέχονταν ή μια την άλλη με λιγγιώδη ταχύτητα και με αντίθετες κατευθύνσεις. Κι όμως έπρεπε συγχρόνως ή χώρα να διοικηθεί, έπρεπε να παταχθούν οι συνωμοσίες, έπρεπε να έφοδιαστούν οι πόλεις και οι στρατιές με τρόφιμα, έπρεπε να νικηθεί ή Εδρώπη. Οι Έπιτροπές προχωρούσαν ψηλαφητά μέσα στον κυκεώνα που δημιουργούσαν οι ραδιουργίες. Είναι θαύμα πως δέν έκαναν συχνότερα λάθη και πως κατόρθωσαν ν' άποφύγουν τις παγίδες που κάθε τόσο τους στήνανε. "Αν ή διχόνοια ελχωρούσε μέσα στις Έπιτροπές, οι Έπιτροπές θα χάνονταν και μαζί μ' αυτές θα πήγαινε χαμένη, και ή Δημοκρατία.

Οι Έπιτροπές δέν ένοούσαν να έλιτρεύσουν, με το πρόσημα ότι χτυπάνε τους ultra, να καταδιώκουν τους ειλικρινείς πατριώτες που το μόνο έγκλημά τους ήταν μια άφιλοκερδής έξαρση. Οι Έπιτροπές φοβόνταν να χύσουν την έπαφή με τις δημοκρατικές μάξες. Στα χτυπήματα που άπειλούν τους πράχτορες του Έκτελεστικού Συμβουλίου, αυτές προαισθάνονται πλαγίου; έλιγμούς που στρέφονται εναντίον τους. Οι citra τους φαίνονται άκόμα πιο έπικίνδυνοι άπ' τους ultra.

"Αν οι Έπιτροπές άνακαλούν τον Σύλ με διάταγμα στις 27 του Νιβώς, ένα μήνα άργότερα προσπαθούν ν' άπομακρύνουν τον κατήγορό του τον Φλοράν Γκιγιό, στέλλοντάς τον στο Νομό του Φινιστέρ (30 του Πλυβιώζ). Άποδίδουν το δίκαιο στους πατριώτες της Μασσαλίας, άνακαλώντας τον Μπαρρά και τον Φορρόν (4 του Πλυβιώζ.) Ο Καρριέ που τον είχε καταγγείλει ό νεαρός Ζουλιέν, πράχτορας των Έπιτροπών, επειδή ζούσε μέσα σε σατραπική πολυτέλεια κ' επειδή φερνόταν δεσποτικά άπέναντι στις τοπικές άρχές κ' έπαιδη τέλος διέπραττε έγκλήματα, άνακαλείται στις 18 του Πλυβιώζ, παρά τις αντίρσεις του Καρνό. Ο Βαλτάσαρ Φώρ άνακαλείται στις 5 του Πλυβιώζ και οι πατριώτες της Βορειοανατολικής Γαλλίας άπελευθερώνονται κ' επανακτούν τις θέσεις τους. Ο Μπουασέ άνακαλείται με τη σειρά του, στις 3 του Βαντώζ κι ό Κουρμπί, το θύμα του, ξαναπαίρνει τη θέση του στο δημαρχείο της Νιμ κ.τ.λ.

Οι Έπιτροπές προστατεύουν τους πατριώτες, μα δέ θέλουν να έλιτρεύουν την έπ' άόριστον παράταση των άντεκδικήσεων πέ βάρος των πρώην Όμοσπονδιακών που προσχώρησαν στους Όρεινούς. Ο Ντελακρουά κι ό Λεζάντρο, δυο μετριοπαθείς, στο διάστημα της άποστολής τους στη Νορμανδία, είχαν παραπέμψει στο Έπαναστατικό Δικαστήριο τους δημοτικούς λειτουργούς της Κόνς, με την κατηγορία πως ήταν φιντεραλιστές. Ο Ροβέρτος Λεντέ έγραψε στον Φουκιέ-Γενβίλλ. πως θα παρουσιαζόταν σά

μάρτυρας στη δίκη τους. Ζήτησε απ' τὸ Δικαστήριο ν' ἀναβάλει τὴν ἐκδίκαση τῆς ὑπόθεσης κι αὐτὸ παραχώρησε τὴν ἀναβολὴ στὶς 15 τοῦ Νιβῶζ. Τὸ ἴδιο βράδι, ὁ Λεντέ, στὴν κοινὴ συνεδρίαση τῶν δύο Ἐπιτροπῶν, δήλωσε πὼς θὰ παραιτηθεῖ ἀν γίνοι ἡ δίκη αὐτῆ. Ἡ πλειοψηφία τὸν δικαίωσε. Ὁ Βουλλάν πέτυχε νὰ ψηφιστεῖ, στὶς 24 τοῦ Πλυβιώζ, ἓνα διάταγμα ποῦ ἀφαιροῦσε ἀπ' τὴ δικαιοδοσία τῆς Ἐκτακτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Φουσεῖ καὶ τοῦ Κολλό ντ' Ἐρμπονὰ τοὺς φεντεραλιστὲς διοικητικοὺς ὑπαλλήλους τῶν γειτονικῶν πρὸς τὴ Λυὼν Νομῶν. Ἡ δίκη τῶν 132 κατοίκων τῆς Νάντης ποῦ ὁ Καρριέ τοὺς εἶχε στείλει στὸν Φουσεῖ ἀναβλήθηκε κτλ.

Φροντίζοντας νὰ θέσουν τέρμα στὶς ἀντεκδικήσεις, οἱ Ἐπιτροπὲς δὲν ἐνοοῦσαν ἀπὸτόσο νὰ μετριάσουν τὴν Τρομοκρατία. Τὴ θεωροῦσαν, ἀνεπαίσχιστα, πρὸ ἀπαράιτητη παρὰ ποτέ, γιατί ἀισθίνονταν πάντοτε τὸν ἑαυτὸ τους περικυκλωμένο ἀπὸ συνωμοσίες καὶ προδοσίες. «Καμιὰ εἰρήνη, καμιὰ ἀνακωχὴ μὲ τοὺς τυράννους, καμιὰ χάρη, καμιὰ ἀμνηστία γιὰ τοὺς συνωμότες καὶ τοὺς προδότες, αὐτὴ εἶναι ἡ κραυγὴ τοῦ Ἔθνους!» (Κουτόν, γράμμα τῆς 4ης τοῦ Πλυβιώζ).

Ἐνῶ ὁ Ἐμπέρ καὶ οἱ φίλοι του περιποιοῦνταν τὶς Ἐπιτροπὲς κι ὁ Μπάρμπια Ντυσέν ἔβαζε σουρντίνα στοὺς θυμούς του, οἱ Ἐπιεικεῖς, ἀντίθετα, διπλασιαζαν τὰ χτυπήματά του. Ὁ Μπουρνὸν ντὲ λ' Οὐάζ κατὰγγειλᾷ τὸν ὑπασπιστὴ τοῦ Μπουσοτ Ντωμπινί, στὶς 12 τοῦ Νιβῶζ. Στὶς 18 τοῦ Νιβῶζ, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι οἱ ὑπουργοὶ σπαταλοῦσαν τὸ δημόσιο χρήμα γιὰ νὰ ἐπιχορηγοῦν τὶς ἐφημερίδες τῶν Ἐμπερτιστῶν, ὁ Μπουρντόν ἀποσποῦσε ἀπ' τὴ Συμβατικὴ ἓνα διάταγμα ποῦ τοὺς ἀφαιροῦσε τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτουν τὰ χρήματα τοῦ Δημοσίου, χωρὶς τὴ ρητὴ καὶ προηγουμένη ἔγκριση μιᾶς Ἐπιτροπῆς. Μέτρο πολὺ σοβαρὸ, ποῦ ἀπειλοῦσε νὰ παραλύσει τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες σὲ καιρὸ πολέμου. Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας δὲ δίστασε νὰ παραβῆι τὸ διάταγμα καὶ νὰ διατάξει τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ Δημοσίου Ταμείου νὰ πληρῶνουν ὅπως καὶ πρὶν, ὕστερ' ἀπὸ ἀπλὴ ἐντολὴ τῶν Ὑπουργῶν.

Ὁ Βέστερμαν εἶχε παυθεῖ μὲ διαταγὴ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπειδὴ εἶχε μοιράσει στοὺς κατοίκους τῆς Βανδέας τριάντα χιλιάδες τουφέκια, ποῦ μ' αὐτὰ ἐκεῖνοι ξανάρχισαν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ὁ Λεκουάντρ ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιο τοῦ στρατηγοῦ ποῦ παρουσιάστηκε στὸ βῆμα καὶ πέτυχε μιὰ ρητὴ πρὸς ὄφελός του ἐξαιρέση τοῦ διατάγματος ποῦ προέβλεπε τὴ φυλάκιση κάθε παυμένου δημοσίου λειτουργοῦ, ἔτσι ποῦ νὰ μείνει ἐλεύθερος. Ὁ Ροβεσπιέρος ἔσπαθωσε τὸ ἴδιο βράδι, στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, ἐναντίον «τῶν καινούργιων ὑπαδῶν τοῦ Μπρισσύ, ποῦ εἶταν πρὸ ἐπικίνδυνοι, πρὸ δόλιοι καὶ πρὸ χαμερπεῖς ἀπ' τοὺς παλιούς».

Στὶς 3 ἐπίσης τοῦ Πλυβιώζ, ὁ Μπουρντόν ντὲ λ' Οὐάζ ἐξεδήλωσε τὴν ἀγανάκτησή του ἐπειδὴ τὴν προηγουμένη μέρα, ἐνῶ ἡ Συμβατικὴ πῆγε ἐν σώματι στὴν πλατεῖα τῆς Δημοκρατίας γιὰ νὰ

γιορτάσει την επέτειο του θανάτου του τυράννου, είχαν προβεί ενώπιόν της στην εκτέλεση τεσσάρων καταδικών : «Αυτό είναι μα ραδιουργία, πού την εξύφαναν οι κακόβουλοι για να λείι ο κόσμος πώς ή ήθνική αντιπροσωπεία άποτελείται από κανίβαλους». Πένυχς ν ήψηφιστε διάταγμα πού ύποχρώνε την Έπιτροπή Γενικής Ασφαλείας νά δώσει εξηγήσεις πάνω σ' αυτό τό περιστατικό, σι νά επρόκειτο για προμελετημένη ενέργεια.

Δέν περνούσε μέρα χωρίς νά καθήσουν τις Έπιτροπές στο έδωλιο του κατηγορουμένου. Στις 5 του Πλυβιώζ, επ' εύκαιρία της σύληψης του πεθερού του Κάμιλλου Νταμουλέν, ο Δαντών κατορθώνει νά ψηφιστεί ένα διάταγμα πού ύποχρώνει τις Έπιτροπές νά ύποβάλλουν λεπτομερή έκθεση σχετικά με τις άποφυλάξεις—στις 9 του Πλυβιώζ, ο Ρύλ πετυχαίνει νά έκδοθεί διάταγμα πού προσκαλεί την Έπιτροπή Κοινης Σωτηρίας νά εξετάσει τή διαγωγή του Μπουσέ άναφορικά με την κράτηση ενός γάλλου όμήρου στη Μαγεντία. Στις 10 του Πλυβιώζ, ύστερ' από παράπονα πούκανε ένας πλοίαρχος του έμπορικού ναυτικού γιατί δέν προβιβάστηκε στο πολεμικό ναυτικό όπως του είχε ύποσχεθεί ή Συμβατική, για τις ύπηρεσίες του, ο ύπουργός των Ναυτικών Νταλμαπαράντ δέχεται έπερωτήσεις στη Συμβατική και χροιάζεται ή τριπλή επέμβαση του Μπαρόν, του Σαιντ-Αντρέ και του Κουτόν για νά σωθεί άπ' τό Έπαναστατικό Δικαστήριο κλπ.

Τίποτε δέ δείχνει καλύτερα πόσο είναι έπισηφαλής ή θέση της κυβέρνησης άπ' όσο αυτές οι συνεχείς επάθσεις, πού συχνά πετυχαίνουν τό σκοπό τους.

Η άνάγκη των πραγμάτων ύποχρέωσε τις Έπιτροπές νά στραφούν προς του; ultra, προς τις Λέσχες. Η Έπιτροπή Γενικής Ασφαλείας είχε κιάλας άπελευθερώσει τον Μαζυέλ, ένα θύμα του Φάμπρ ντ' Έγκλαντίν, στις 23 του Νιβώζ. Ο Φάμπρ τον άντικατέστησε την έπομένη στη φυλακή. Ο Ρουσέν κι ο Βενσάν άποφυλακίστηκαν τέλος στις 14 του Πλυβιώζ, ύστερ' από εισήγηση του Βουλλά, παρ ά τή ζωσηρή αντίδραση του Μπουρντόν ντε λ' Ουάζ, του Φιλιπώ, του Λεζάντ, του Ντορνιέ, του Λουαζώ, του Κλωζέλ, του Σαρλιέ και του Λεκοέντρ. Ο Δαντών είχε ύποστηρίξει την άποφυλάκιση, δηλώνοντας όμως ύψηλόφωνα πώς θα ύποστηρίξει επίσης την άποφυλάκιση του Φάμπρ ντ' Έγκλαντίν, όταν θα γινόταν έκθεση σχετικά με την ύπόθεσή του. Επρόκειτο για παζάρευμα, για διπλή άμοιβαία άμνηστία πού ο Δαντών πρότεινε στις Έπιτροπές. Οι Έπιτροπές καμώθηκαν πώς δέν άκουσαν την πρότασή του. Αν ο Δαντών ήθελε τή συμφιλίωση, τή λήθη του παρελθόντος, τή συννόηση, γιατί δέν άρχιζε με τό νά τήν άπαιτεί άπ' τους όπαδούς του; Γιατί αυτοί οι τελευταίοι χτυπούσαν χωρίς άνάπαυλα την κυβέρνηση και τους πράχτορές της;

Ο Ροβεσπιέρος διακήρυξε τή σκέψη της κυβέρνησης στις 17 του Πλυβιώζ: «Περισσότερο πρέπει νά φυλαγόμαστε άπ' τις ύπερβολές της αδυναμίας, παρ άπ' τις ύπερβολές της ενεργητικότητας. Ο μεγαλύτερος ίσως σκόπελος πού πρέπει ν' άποφεύγουμε δέν είναι ο φλογερός ζήλος, όσο ή κούραση του κλου κι ο φόβος

πού μᾶς ἐμπνέει τὸ ἴδιο τὸ θῆρος μας». Ἡ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνηση θὰ διατηρηθεῖ ὡς τὴν εἰρήνη. Κι ὁ Ροβεσπιέρος ἀπειλοῦσε τὴ «συμορία» πού γύρευε «νὰ σπείρει τὴ διχόνοια ἀνάμεσα στοὺς ἀντιπροσώπους πού στάλθηκαν στοὺς Νομοὺς καὶ στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας καὶ νὰ κάνει τοὺς πρῶτους νὰ χολωθοῦν κατὰ τὴν ἐπιστροφή τους».

Ἡ Τρομοκρατία, εἶπε ὁ Ροβεσπιέρος, πρέπει νὰ κρατήσῃ ὅσο καὶ ὁ πόλεμος. Οἱ Ἐπιεικεῖς ὁμως θεωροῦσαν πὼς ἦρθε ἡ ὥρα τῆς εἰρήνης. Ἀπ' τὶς 29 κιόλας τοῦ Φριμαίω, ὁ Μπουρντόν ντέ λ' Οὐάζ εἶχε δηλώσει πὼς οἱ Ἄγγλοι δὲν ἀπέχουν πολὺ ἀπ' τὸ νὰ προτείνουν εἰρήνη στὴ Γαλλία. Ὁ Δαντῶν θάχει σὲ λίγο στὰ χέρια του γράματα πού ἔνας πράχτορας τοῦ Πίττ, ὁ Μάιλς, τοῦγραψε μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ γάλλου πρεσβευτῆ στὴ Βενετία Νοέλ, γιὰ νὰ τοῦ προτείνει νὰ συγκαλέσουν στὴν Ἑλβετία μιὰ συνδιάσκεψη μὲ τὸ σκοπὸ νὰ τεθεῖ τέρμα στις ἐχθροπραξίες. Ἄλλες ἐμεσες προτάσεις ἔχουν γίνει ἀπὸ μέρος τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, στοὺς γάλλους πράχτορες Καϊγιάρ καὶ Γκρουβέλ. Καὶ ἡ Ἰδία ἢ Αὐστρία βολιδοσκοποῦσε τὸ γάλλο πράχτορα στὴ Βασιλεία, Μπασέ. Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία πὼς ἂν ὁ Διαντῶν βρισκόταν στὴν Ἀρχή, θὰ εἶχε ἀρπάξει πρόθυμα τὴν εὐκαιρία πού παρουσιαζόταν. Στὸ φύλλο 7 τοῦ *Παλιοῦ Κορδελιέρου* πού βγήκε ὕστερ' ἀπ' τὸ θάνατό τους, ὁ Ντεμουλὲν συνιστοῦσε ζωνρῶ τὴ φιλειρηνικὴ πολιτικὴ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ὁμως, μὲ τὸ στόμα τοῦ Μπαρέρ, ποῦβγαλε δυὸ λόγους στις 3 καὶ στις 13 τοῦ Πλυβιῶς, δέχτηκε μὲ χλευασμοὺς τὶς μυστικὲς προτάσεις τῶν τυράννων ἐπειδὴ τῆς φαινόταν πὼς οἱ προτάσεις αὐτὲς κρύβανε κάποια παγίδα, καὶ πὼς δὲν εἶχαν ἄλλο σκοπὸ ἀπ' τὸ νὰ ἐνθαρρύνουν μέσα στὴ Γαλλία ὄλους τοὺς δεδηλωμένους ἢ μυστικούς ἐχθροὺς τῆς κυβερνήσης καὶ νὰ σταματήσουν τὴν προέλαση τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. «Ποιὸς τολμάει νὰ μιλάει γιὰ εἰρήνη: Ἐκεῖνοι πού ἐλπίζουν ν' ἀναβάλουν τὴν ἀντεπανάσταση γιὰ μερικοὺς μῆνες, γιὰ μερικὰ χρόνια, δίνοντας στοὺς ξένους, στοὺς τυράννους, τὸν καιρὸ νὰ δυναμώσουν, ν' ἀπομυζήσουν τοὺς λαοίς, νὰ μαζέψουν καινούργια ἐφόδια, ν' ἀποσύρουν τοὺς στρατοὺς τους... Ἡ εἰρήνη χρειάζεται στις μοναρχίες, ἐνῶ στὴ δημοκρατία χρειάζεται ἡ πολεμικὴ δραστηριότητα. Ἡ εἰρήνη χρειάζεται στοὺς σκλάβους, ἐνῶ στοὺς δημοκρατικούς χρειάζεται ὁ ἀναβρασμὸς τῆς ἐλευθερίας.» Ὁ πόλεμος εἶταν ἀπαραίτητος ὄχι μόνο γιὰ ν' ἀπελευθερωθεῖ τὸ γαλλικὸ ἔδαφος πού βρισκόταν ἀκόμα στὴν κατοχὴ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ στερεωθεῖ ἡ Δημοκρατία στὸ Ἐσωτερικόν. Καμιὰ εἰρήνη πρὶν ἀπὸ λαμπρὴ νίκη ἰδίως ἐναντίον τῶν Ἄγγλων. Ὁ Ροβεσπιέρος ἔφερε στὴν ἐπικαιρότητα, στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, τὰ ἐγκλήματα τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσης, λιγότερο γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἀντιπερισπασμὸ στὸν ἀγῶνα ἀνάμεσα στὰ κόμματα καὶ περισσότερο γιὰ νὰ δώσει στὸ κοινὸ νὰ καταλάβει πὼς ἡ εἰρήνη μὲ τὸν Πίττ εἶταν ἀδύνατη.

Γιὰ νὰ συνεχίσει ὁμοῦς τὸν πόλεμο πού θὰ παρήτεινε τις στε-
ρήσεις τῶν Ἀβράκωτων, ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ βρισκόταν στὴν ἀνάγκη
ν' ἄσκει μιὰ κοινωνικὴ πολιτικὴ ὄλο καὶ πὺδ τολμηρή, κι αὐτὸ θὰ
τὴν ἀπομάκρυνε ἀκόμη περισσότερο ἀπ' τοὺς Ἐπεικεῖς πού εἴ-
παν ὀ ταχτικοὶ προστάτες τῶν κατεχουσῶν κοινωνικῶν τάξεων.
Οἱ Ἐπεικεῖς εἶχαν παραλύσει ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὸ νόμο γιὰ τις προα-
γορές, ἀρνούμενοι νὰ ψηφίσουν τις τροπολογίες πού θὰ ἐξασφάλι-
ζαν τὴν ἐφαρμογὴ του. Εἶχαν πετύχει, στὶς 2 τοῦ Νιβῶζ, νὰ
τὸν χτυπήσουν στὸ πὺδ εὐαίσθητο σημεῖο, προκαλώντας μὲ τὴν
εὐκαιρία τῆς δίκης τοῦ οἰνεμπόρου Γκωντόν, πού αὐτοὶ τὸν σώ-
σανε ἀπ' τὴ γκιλοτινα, τὴν ψήφιση διατάγματος πού ἀπαγόρευε
τὴν ἐπιβολὴ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου στους παραβάτες του, ἐνώ ἡ
κοινὴ αὐτὴ εἶταν ἡ μόνη πού προέβλεπε τὸ κείμενο τοῦ νόμου.
Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὺς οἱ Ἐπεικεῖς ἐλπίζανε πὺς κι ὁ νόμος
γιὰ τὸ ἀνώτατο ὄριο τιμῶν, πού εἶχε συνταχτεῖ βιαστικά καὶ πού
συνεχῶς τὸν ἄλλαζαν μὲ διάφορες τροπολογίες, δὲ θ' ἀργούσε κι
αὐτὸς νὰ καταργηθεῖ στὴν πράξη, ὅπως κι ὁ νόμος γιὰ τις προα-
γορές. Ἡ Ἐπιτροπὴ ὁμοῦς δὲν ἤθελε νὰ ὑπαναχωρήσει. Παρεκί-
νησε τὴν Ἐπιτροπὴ τροφίμων νὰ ἐπιταχύνει τις ἐργασίες τῆς κ'
ἔτσι ὁ Μπαρέρ μπόρεσε νὰ ὑποβάλει στὴ Συμβουλευτικὴ, στὶς 3 τοῦ
Βαντώζ, τὸν πίνακα τοῦ ἀνωτάτου ὄριου τιμῶν πού κανόνιζε τις
τιμὲς σ' ὅλη τὴ Γαλλία καὶ πού διόρθωνε τὰ ἐλαττώματα τοῦ
ἀρχικοῦ νόμου. Οἱ Ἀβράκωτοι θ' ἀποκτούσαν τὸ αἰσθημα πὺς ἡ
κυβέρνηση ὑπεράσπιζε τὰ συμφέροντά τους.

Σὲ λίγο θ' ἀρχίζε ἡ ἐφαρμογὴ. Οἱ Ἐπιτροπὲς ἀποφάσισαν νὰ
καταφέρουν ἕνα γεδὸ χτύπημα πού θὰ συνέτριβε τοὺς ἀντιπάλους
τους καὶ θὰ ἐνθουσίαζε τις μάξες. Ὁ Σαιν-Ζύστ ἔβγαλε, ἐξ ὀνό-
ματός τους, στὶς 8 τοῦ Βαντώζ, ἕναν κεραινοβόλο λόγο πού ἀπο-
τελοῦσε τὸ πρόγραμμα μιᾶς νέας Ἐπανάστασης.

Τὴν Τρομοκρατία τὴ θεωροῦσαν ὡς τότε καὶ οἱ πὺδ φλογεροὶ
ἄπαδοὶ τῆς σάν ἕνα πρόσκαιρο μέσο πού θὰ ἐξαφανιζόταν
ὀστερα ἀπ' τὴν ὑπογραφή τῆς εἰρήνης. (Ὁ Σαιν-Ζύστ τὴν παρου-
σίαζε τώρα κάτω ἀπὸ ἐντελῶς ἄλλη ὀψη, σάν τὴν ἀπαραί-
τητη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς λαϊκῆς Δημο-
κρατίας.

Ὁ Σαιν-Ζύστ ἔθετε σάν ἀρχὴ πὺς ἡ Δημοκρατία δὲν μπορεῖ νὰ
ἐξασφαλίσει τὴν ἐλευθερίαν, παρὰ μόνο τότε ἂν ἀποκτήσει θεμοὺς πού
θὰ ἐκαθαρίσουν τὰ ἡθῆ τῶν πολιτῶν καὶ θὰ τοὺς καταστήσουν ἀπὸ
φυσικοὺς τους ἄνθρωπους. «Ἐνα κράτος ἀπ' ὀπου θάλειπαν παρόμοιοι θε-
μοὶ δὲ θάταν παρὰ μιὰ ἀπατηλὴ Δημοκρατία. Κ' ἐπειδὴ ἡ καθέμια
σ' ἕνα τέιο κράτος νομίζει πὺς ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀνεξαρτησία τῶν
παθῶν καὶ τῆς πλεονεξίας του, τὸ πνεῖμα τῆς κατάκτησης καὶ τοῦ
ἐγωῖσμοῦ θὰ ἐπικρατήσουν ἀνάμεσα στους πολίτες, καὶ ἡ ἀτομικὴ ἰδέα
γιὰ τὴν ἐλευθερία πού θάχει ὁ καθέ μς, θὰ γεννηθεῖ τὴ σκληριὰ
ὀλων». Ὄσπου νὰ δημιουργηθοῦν οἱ θεμοὶ αὐτοί, πού ὁ Σαιν-Ζύστ
σὲ λίγο θὰ καταστρώσει τὸ σχέδιό τους, κι ὡς ὀτου ὁ ἐγωῖσμός
ξεριζοθεῖ ἀπ' τις καρδιὲς τῶν πολιτῶν, ὁ Σαιν-Ζύστ δὴλωνε πὺς ἡ
Τρομοκρατία εἶταν ἀπαραίτητη. «Ἐκεῖνο πού ἀποτελεῖ τὴν οὐσία μιᾶς
Δημοκρατίας εἶναι ἡ καταστροφὴ κάθε πράγματος πού ἀντιβαίνει σ'

αυτήν. Ὑστερ' ἀπόνα γεμάτο πάθος ἐγκώμιο γιά τίς ἐκτελέσεις πού διέταξε τὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο, πού δὲν ἀποτελοῦσαν παρὰ μιὰ ἀμυδρὴ ἀπάντησι στὶς βάρβαρες πράξεις πού διέπραξαν τὰ μοναρχικὰ καθεστῶτα, ὁ Σαῖν-Ζυστ, πού ὁ Μισελὲ τὸν ἀποκάλεσε Ἄρχάγγελο τοῦ θανάτου, ἔσεις τὸ δρεπάνι πάνω ἀπ' τίς κεφαλές ὄλων ἐκείνων πού μιλῶσαν γιά ἐπιείκεια καὶ ὑπέδειχνε τοὺς κυριότερους ἀπ' αὐτοὺς μὲ διάφορους ὑπαινιγμούς: «Ἐπάρχει κάποιος πού ἔχει σὲ τὸ νοῦ του νὰ μᾶς κάνει ὄλους νὰ ὀπισθοχωρήσουμε καὶ νὰ μᾶς καταπίσει». Τὰ βλήματα ὄλων προσηλώθηκαν καθὼς φαίνεται σὶὸν Δαντῶν, γιὰ τὸ Σαῖν-Ζυστ συνέχισε: «Παχάινουν σκυλεύοντας τὸ λαὸ, φουσκῶνουν, τὸν βρίζουν καὶ προχωροῦν θριαμβευτικά, παρασυρόμενοι ἀπ' τὸ ἐγκλημα, πού προσπαθοῦν νὰ μᾶς κάνουν νὰ τὸ συμπαθήσουμε. Γιὰ ἐπὶ τέλος δὲν εἶναι δυνατό νὰ σωπαίνουμε μπροστὰ στὴν ἀτιμωροσία τῶν μεγαλυτέρων ἐνόχων πού θέλουν νὰ σπάσουν τὸ ἱκρίωμα γιὰ τὶ φοβοῦνται πὼς θ' ἀνεβροῦν» ἀπάνω. Ἀσθμαίνουσα ἡ Συνέλευσι περιέμενε τὸ συμπέρασμα τοῦ καιηγορητηρίου. Θὰ ζητοῦσε τάχα ἀπ' αὐτὴν ὁ Σαῖν-Ζυστ νὰ παραδώσει σὶὸν Φουκίε τὰ κεφάλια πού ὑπαινισσόταν σὶὸ λόγῳ του; Ὁ Σαῖν-Ζυστ ὁμως ἔκανε ἀτόπη στροφῆ. Δὲ ζήτησε κεφάλια, ζήτησε μιὰ ἐπανάστασι στὴν ἰδιοκτησία: «Ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων μᾶς ὀδηγεῖ ἴσως σὲ συμπεράσματα πού δὲν τὰ εἶχαμε σκεφτεῖ πρίν. Ὁ πλοῦτος εἶναι στὰ χέρια πολλῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐπανάστασης. Ἡ ἀνάγκη κάνει τὸ λαὸ πού ἐργάζεται νὰ ἐξαρτᾶται ἀπ' τοὺς ἐχθρούς του. Μπορεῖτε νὰ φανταστεῖτε τὴν ὑλαρξὴ ἐνὸς κράτους ὅπου οἱ σχέσεις ἀνάμεσα σὶὸς πολίτες καταλήγουν νάνα ἀντίθετες ἀπ' τὴ μορφή τῆς κυβέρνησης; Ἐκείνοι πού κάνουν μισοπαναστάσεις, δὲν κάνουν ἄλλο τίποτε ἀπὸ τὸ νὰ σκάβουν τὸ λάκο τους. Ἡ Ἐπανάστασι μᾶς ὑποχρεώνει ν' ἀναγνωρίσουμε αὐτὴ τὴν ἀρχή: πὼς ὅποιος ἔχει ἀποθεθεῖ πὼς εἶναι ἐχθρὸς τῆς χώρας του, δὲν μπορεῖ νάνα ἰδιοκτήτης στὴ χώρα αὐτή. Χρειαζόμαστε ἀκόμα μερικὰ χτυπήματα γιά νὰ σωθοῦμε. Οἱ ἰδιοκτησίες τῶν πατριωτῶν εἶναι ἱερές, ἀλλὰ ἡ περιουσία τῶν σωνομοτῶν εἶναι γιά τοὺς δυστυχημένους. Οἱ δυστυχημένοι εἶναι ἡ δύναμη τῆς γῆς. Ἐχουν τὸ δικαίωμα νὰ μιλᾶνε σάν ἀφέντες σὶὸς κυβερνήσεις πού τοὺς περιφρονοῦν».

Κι ὁ Σαῖν-Ζυστ ἔβαλε τὴ Συνέλευσι νὰ ψηφίσει ἓνα διάταγμα πού σύμφωνα μ' αὐτὸ οἱ περιουσίες τῶν προσώπων ἐκείνων πού θὰ καταδικάζονταν σάν ἐχθροὶ τῆς Δημοκρατίας, θὰ κατάσχονταν ἀπ' τὸ Κράτος. Στὴ σκέψη τοῦ Σαῖν-Ζυστ, τὸ διάταγμα αὐτὸ δὲν εἶταν καθόλου θεωρητικὸ μέτρο, ἀλλὰ νόμος ὀριστικὸς πού θὰ ἐφαρμοζόταν στὴν πράξι, γιὰ τὴ πέτυχε τὴν ψηφίσι, σὶὸς 13 τοῦ Βαντώζ, ἐνὸς νέου διατάγματος πού ἔδινε ἐντολή σ' ὄλες τίς κοινότητες νὰ συντάξουν ἓναν κατάλογο τῶν ἀπόρων πατριωτῶν καὶ σ' ὄλες τίς Ἐπιτροπὲς Ἐπαγρύπνησις νὰ ὑποβάλουν στὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας τὸν κατάλογο ὄλων τῶν πολιτικῶν φυλακισμένων ἀπ' τὴν 1η τοῦ Μᾶη τοῦ 1789, μὲ παρατηρήσεις σχετικὰ μὲ τὸν καθένα. Οἱ δυὸ Ἐπιτροπὲς, ἐφοδιασμένες μὲ τὰ στοιχεῖα πού θὰ τοὺς παρεῖχαν αὐτὲς οἱ δυὸ μεγάλες ἀπογραφές, θ' ἀποφάσιζαν τελεσίδικα γιά τὴν κατάσχεσι τῶν περιουσιῶν τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐπανάστασις καὶ παράλληλα μ' αὐτὲς, ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ἐτοίμαζε τὸν κατάλογο τῶν δυστυχημένων πατριωτῶν σὶὸς ὁποίους θὰ μοιραζαν τίς περιουσίες πού θάχαν κατασχεθεῖ.

Ὑστερ' ἀπ' τὴν περιουσία τοῦ κλήρου, ὑστερ' ἀπ' τίς περιουσίες τῶν ἐμικρῶν, ἡ Ἐπανάστασι ἔβαζε χερί σ' ὄ,τι ἄλλο ἀκό-

μα άνηκε στους έχθρούς της. Είχε έκπλειστηριάσει τις περιουσίες των δύο πρώτων κατηγοριών, και οι πλειστηριασμοί αυτοί ώφέλησαν εκείνους μόνο που είχαν λεφτά για ν' αγοράσουν. Τώρα θά μοίραζε δωρεάν τά αγαθά της τελευταίας κατηγορίας στο έπαναστατικό προλεταριάτο.

Ποτέ οι Έμπερτιστές, ούτε και οι Λυσσασμένοι άκόμα, δέν είχαν σκοπεί ένα τόσο ριζοσπαστικό μέτρο, για τόσο έκτεταμένη μεταβίβαση της Ιδιοκτησίας από μιá πολιτική τάξη στην άλλη.

Ύπληρχαν τρακόσες χιλιάδες ίσως ύποπτοι κρατούμενοι στις νέες Βαστίλλες και τρακόσες χιλιάδες οικογένειες που βρίσκονταν κάτω άπ' την άπειλή της δήμευσης. Η Τρομοκρατία έπαιρνε έναν άπρόοιτο και μεγαλειώδη χαρακτήρα. Δέν έπρόκειτο πιά να καταπνιγεί προσωρινά δια της βίας ένα έχθρικό κόμμα. Έπρόκειτο ν' άποστερηθοϋν για πάντα οι δπαδοί του την περιουσία τους, να έκμηδενιστοϋν στα μέσα της συντήρησής τους, και με τó προϋόν αυτής της άπαλλοτρίωσης ν' άνυψωθει στην κοινωνική ζωή ή τάξη των αλώνιων άπόκληρων. Έπρόκειτο επίσης, όπως έπανελάβε ο Σαιν-Ζϋστ ύστερ' άπ' τόν Ροβεσπιέρο, να διαρκέσει ή επαναστατική δικτατορία τόσον καιρό, όσο θά χρειάζóταν για να παγιωθεί ή Δημοκρατία στην πραγματικότητα μέσω της νέας άπαλλοτρίωσης και στις ψυχές μέσω των νέων θεσμών. Η Τρομοκρατία δέν ντρεπόταν πιά για τόν έαυτό της. Γινόταν καθεστώς, ή κόκκινη χοάνη όπου διαμορφωνόταν ή μελλοντική δημοκρατία πάνω στα συσσωρευμένα έξείπια εκείνου που συνδεόταν με την παλιά κατάσταση πραγμάτων.

Φαινόταν πώς ή Έπιτροπή, που έδω και δυό μήνες γύρευε να βρει τó δρόμο της άνάμεσα στους citra και τους ultra, είχε πάρει αυτή τη φορά όριστικά την άπόφασή της. Πήγε άποφασιστικά με τó μέρος των ultra, και μάλιστα τους ξεπέρασε. Όλη ή προσπάθεια του Σαιν-Ζϋστ στρεφόταν ενάντια στους Έπεικεις. Τά συμπεράσματά του άποτελοϋσαν μιá τεράστια προσπάθεια να βγάλει άπ' τις άόριστες επιθυμίες του έμπερτισμοϋ ένα κοινωνικό πρόγραμμα.

Πράγμα παράξενο, που τόν κατέληξε και τόν ίδιο : εκείνοι άκριβώς που πάσχισε να τους ίκανοποιήσει, ούτε τόν κατάλαβαν, ούτε τόν άκολούθησαν.

ΧΙ

Η ΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΦΑΤΡΙΩΝ

Ἡ Ἐπιτροπὴ περιμένε νὰ συναντήσῃ στὸ κοινωνικὸ της πρόγραμμα ἀντίσταση ἀπὸ μέρος τῆς δεξιᾶς, κι ὄχι τῆς ἀριστερᾶς. Ὁ Δαντὼν φαινόταν νὰ θέλει ν' ἀποτινάξῃ τὴ νάρκη του. Ὄταν στὶς 4 τοῦ Βαντώζ ὁ Ἡλίας Λακόστ, ἐν ὀνόματι τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας εἶχε προτείνει νὰ σταλοῦν στὸ Φουκιέ-Τεν-βιλλ οἱ δικαστὲς τοῦ στρατοδικαίου τῶν Ἀρδεννῶν ἐπειδὴ εἶταν ὑποπτοὶ γι' ἀριστοκρατισμὸ, ὁ Δαντὼν ἀντιτάχτηκε ἐναντίον τοῦ μέτρου αὐτοῦ καὶ πέτυχε τὴν ἀναβολὴ του: «Βγάζουμε Διατάγματα χωρὶς νὰ ξέρουμε τὴν ὑπόθεση, ἐμπιστευόμενοι στὶς ἀπλὲς ἀναφορῆς. Δηλώνω πῶς δὲν μπορῶ νὰ σχηματίσω γνώμη γι' αὐτὸ πού λέγεται. Δὲν μπορῶ ν' ἀσκήσω τὸ λειτούργημά μου τοῦ πολιτικοῦ ἐνόρκου. Εἶναι καιρὸς νὰ ξαναπάρῃ ἡ Συμβατικὴ τὴ θέση πού τῆς ἀρμόζει καὶ νὰ παίρνῃ τις ἀποφάσεις της μὲ πλήρη γνώση τῶν γεγονότων. Δὲν πρέπει νὰ χαθεῖ τὸ Ἔθνος ἐπειδὴ θάμαστε δειλοί, ἀδύνατοι ἢ βουβοί. Αὐτὸ εἶναι μόνον ὁ πρόλογος τῆς πολιτικῆς μου πελοίθησης. Θὰ τὴν ἐκθέσω ὅταν θάναί καιρὸς». Ἀπειλητικὸς πρόλογος.

Ὄταν ὁ Σαιν-Ζυστ εἶχε πετύχει τὴν ψήφιση τοῦ Διατάγματος γιὰ τὶς δημεύσεις, ὁ Δαντὼν προσπαθῆσε ν' ἀποκρούσῃ τὸ χτύπημα ζητώντας νὰ ἐκαθαριστοῦν προηγουμένως οἱ Ἐπαναστατικὲς Ἐπιτροπές, ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας πού θάπαυε «τοὺς ψευτοπατριῶτες μὲ τοὺς κόκκινους σκούφους». Ἡ πρότασή του παραπέμφθηκε στὶς Ἐπιτροπές κ' ἐκείνες τὴ θάψανε.

Ἄν οἱ Ἐμπερτιστὲς εἶχαν τὴν παραμικρὴ πολιτικὴ ἰσχύ, θὰ εἶχαν ταχθεῖ μὲ τὶς Ἐπιτροπές πού προσπαθοῦσαν νὰ τοὺς πάρουν μαζί τους, ὡς τὸ σημεῖο μάλιστα νὰ πλέξῃ ὁ Κολλὸ ντ' Ἐρμουά τὸ ἐγκώμιον τοῦ Καρριέ στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων στὶς 3 τοῦ Βαντώζ. Οἱ περισσότεροὶ ὅμως ἀπ' αὐτοὺς δὲ θέλανε τόσο νὰ πραγματοποιήσουν ἓνα κοινωνικὸ πρόγραμμα, ὅσο νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς φιλοδοξίες τους καὶ τὶς μνησικακίες τους. Γιὰ νὰ πεῖ κανένας τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχαν κανένα πρόγραμμα κοινωνικῆς πολιτικῆς. Ὁ Ἐμπέρ στὸ ζήτημα αὐτὸ εἶταν ἐξαιρετικὰ φτωχός. Ὅλο

τὸ κακό, κατὰ τὴ γνώμη του, προερχόταν ἀπ' τοὺς προαγοραστές, καὶ τὸ μόνο φάρμακο εἶταν ἡ γκιλοτίνα. Τὰ τελευταῖα φύλλα τῆς ἐφημερίδας του εἶναι γεμάτα λυσσασμένες ἀπειλές ἐναντίον τῶν ἐμπόρων: «Δὲ θὰ λυπηθῶ περισσότερο ἔναν ἐμπορο πού πουλάει καρτὰ ἀπὸ ἔναν μεγαλέμπορα, γιατί, ...τὸ Χριστό του, βλέπω ὄλους ὄσους πουλᾶνε, νάχουν σχηματίσει μιὰ σπείρα ἐναντίον ἐκείνων πού ἀγοράζουν καὶ βλέπω τόση κακοπιστία στὰ μαγαζάκια ὄση καὶ στὰ μεγάλα καταστήματα». (ἀριθ. 345). Μεγάλῃ ἀπρονοησία νὰ τὰ βάζει ἔτσι μὲ τοὺς μικρεμπόρους πού δὲ θὰ ξεχᾶσουν αὐτὲς τις ἀπειλές! Ὁ Ἰάκωβος Ροὺ εἶχε, κάποιες στιγμές, διαιστανθεῖ τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα. Ὁ Ἐμπὲρ δὲν ἔβλεπε τίποτα πέρα ἀπ' τὸ πρόβλημα τῆς διατροφῆς, πού ἔλπιζε νὰ τὸ λύσει μὲ παιδαριώδη μὰ βίαια μέσα.

Ὁ Ρονσὲν κι ὁ Βενσάν, περήφανες ψυχές καὶ οἱ δύο, καὶ ἀδάμαστοι χαρακτήρες, θέλανε νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν καὶ τὸν Φιλιππώ, πού τοὺς εἶχαν καταγγείλει. Δὲν εἶχαν ἐμπιστοσύνη οὔτε στὴ Συμβατική, οὔτε στὶς Ἐπιτροπές τῆς. Ὁ Ροβεσπιέρος πού παρεμπόδισε τὴ διαγραφή τοῦ Ντεμουλὲν ἀπ' τὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, τοὺς φαινόταν ὑποκριτῆς κ' ἐπικίνδυνος μετρίοπαθῆς. Μνησικακούσαν γιὰ τὴ διαγραφή τοῦ φίλου τους Μπρισέ, πού ὁ Ροβεσπιέρος τὸν ἔδιωξε ἀπ' τὴ Λέσχη στὶς 19 τοῦ Πλυβιώζ, γιατί εἶχε προτείνει ν' ἀποβάλλουν ἀπ' τὴ Συμβατικὴ τὰ βατράχια τοῦ Μαρά καὶ νὰ σταλείουν στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριό τοὺς 76 φυλακισμένους Γιρονδίνους.

Εἶχαν ἀγανακτήσει συγχρόνως μὲ τὸ Μομορό, ἐπειδὴ οἱ Ἰακωβίνοι εἶχαν ἀρνηθεῖ νὰ δεχτοῦν στὴ Λέσχη τους τὸν Βενσάν (23 καὶ 26 τοῦ Πλυβιώζ). Ὁ Μομορό θεώρησε τὴν ἀπόρριψη τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Βενσάν σὰν ἀπόδειξη κάποιος μηχανοραφίας τὴν ὁποία καὶ κατάγγελε στοὺς Κορδελιέρους. Ξέσπασε, στὶς 24 τοῦ Πλυβιώζ, ἐναντίον τῶν «ἀνθρώπων πού εἶχαν φθαρεῖ», ἐναντίον «τῶν σπασμένων ποδιῶν» πού μεταχειρίζονταν τοὺς Κορδελιέρους σὰν ὑπερεπαναστάτες ἐπειδὴ οἱ τελευταῖοι εἶταν πατριώτες καὶ οἱ πρῶτοι δὲ θέλανε μὰ νᾶναι.

Ἀπὸ τότε οἱ Κορδελιέροι ξαναπαίρνουν τὴ θέση τους στὴν ἀντιπολίτευση. Ὁ Ἐμπὲρ καταγγέλλει σ' αὐτοὺς τὴν καινούργια φατρία τῶν Endogmeurs, δηλαδὴ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ροβεσπιέρου. Μᾶς παρουσιάζουν τὸν Κάμιλλο γιὰ παιδί, τὸν Φιλιππώ γιὰ τρελλό, καὶ τὸν Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν γιὰ τίμιον ἄνθρωπο. Πολίτες, δυσπιστεῖτε στοὺς Endogmeurs... Μᾶς λένε πὼς οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Μπρισσὺ ἔχουν ἐκμηδενιστεῖ κι ὄμως μένουν ἀκόμα 61 ἔνοχοι γιὰ νὰ τιμωρηθοῦν...». Οἱ Κορδελιέροι ἀποφάσισαν νὰ ἐπανεκδώσουν τὴν ἐφημερίδα τοῦ Μαρά. Νὰ ἐπικαλοῦνται τὸν Μαρά, πού τὴν καρδιά του τὴ φύλαγαν στὴ Λέσχη σὰν πολύτιμο λείψανο, αὐτὸ σήμαινε ὄχι μόνον πὼς οἱ Κορδελιέροι θέλανε νὰ καλυφθοῦν μ' ἓνα μεγάλο καὶ δημοφιλὲς ὄνομα, ἀλλὰ συγχρόνως θέλανε νὰ προαναγγείλουν καὶ μιὰν ὀρισμένη πολιτικὴ. Ὁ Μαρά πού δόξαζαν, εἶταν ὁ Μαρά τῶν

σφαγῶν τοῦ Σεπτεμβρίου, ὁ Μαρά πού εἶχε συμβουλέψει τὸ λαὸ νὰ ἐκλέξει ἓνα διχτάτορα.

Ὁ Ἐμπέρ καὶ οἱ φίλοι του νόμισαν πὼς θὰ μπορέσουν νὰ ἐκμεταλλευτοῦν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν τους τὴν ἐπιδείνωση τῆς ἀθλιότητος πού ὁ χειμῶνας προκάλεσε στὴν Πρωτεύουσα.

Οἱ καυγάδες ξανάρχισαν στὶς ἀγορᾶς καὶ στὶς πόρτες τῶν φούρνων. «Ἡ ὄψη τοῦ Παρισοῦ ἀρχίζει νὰ γίνεται τρομερή, ἔγραφε ὁ παρατηρητὴς Λαιτούρ λὰ Μοντάνι στὶς 4 τοῦ Βαντώζ. Δὲ συναντᾷ κανένας στοὺς δρόμους παρὰ ἓνα τεράστιο πλῆθος πολιτῶν πού τρέχουν, πέφτουν ὁ ἓνας πάνω στὸν ἄλλον, φωνάζουν, χύνουν δάκρυα, καὶ δίνουν παντοῦ τὴν εἰκόνα τῆς ἀπελπισίας. Θάλεγε κανεὶς, βλέποντας αὐτὴν τὴν κίνηση, πὼς τὸ Παρίσι ὑποφέρει τίλος ἀπ' τὴ φρίκη τοῦ λιμοῦ». «Τὸ κακό εἶναι μεγάλο, βεβαίως καὶ τὴν ἐπιβμένη ὁ παρατηρητὴς Συρέ. Οἱ κάτοικοι τοῦ προαστείου Σαιντ-Ἀντουάν ξεχίθθηκαν στὴν ὁδὸ τῶν Βιγκεννῶν καὶ διαρπάξανε ὅλα τὰ τρόφιμα πού φέρνανε στὸ Παρίσι. Ἄλλοι πλήρωναν, ἄλλοι τάπαιρναν χωρὶς νὰ πληρώνουν. Οἱ χωρικοί, ἀπελπισμένοι, ὀρκίζονταν πὼς δὲ θὰ φέρον πιά τίποτα στὸ Παρίσι. Εἶναι πολὺ ἐπείγουσα ὑπόθεση νὰ ἐπιβληθεῖ ἡ τάξη στους ληστὲς αὐτούς, γιατί ἄλλιῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ληστειῶν τους θάνα νὰ πεινάσει ἡ πρωτεύουσα». Οἱ ἐπίτροποι, οἱ ἐντεταλμένοι μὲ τὸν ἔλεγχο τῶν προαγορῶν, πολλαπλασίαζαν τὶς κατ' οἶκον ἐρευνᾶς, ἐπέβαλλαν κατασχέσεις στὰ σπάνια τρόφιμα πού κυκλοφοροῦσαν στους δρόμους καὶ τὰ μοίραζαν στὸν κόσμο. Μιὰ μέρα ὁ Ντυκροκέ, ἐπίτροπος τοῦ Διαμερίσματος τοῦ Μαρά, κατέσχε 36 ἀγὰ ἀπὸ σπιτι ἐνὸς πολίτη πού εἶχε νὰ θρέψει ἑπτὰ πρόσωπα καὶ τὰ μοίρασε σὲ 86 διὰ-φορα άτομα.

Οἱ Κορδελιέροι ζητοῦσαν τὴν αὔξηση τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεις τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ γιὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς προαγοραστὲς (4 τοῦ Βαντώζ). Ἡ Κομμούνα καὶ τὰ Διαμερίσματα ζήτησαν μὲ ἀναφορά τους νὰ εφαρμοστεῖ αὐστηρὰ καὶ χωρὶς ἐπιφυλάξεις ὁ νόμος γιὰ τὶς προαγορᾶς (5 τοῦ Βαντώζ). Ἐλείπει ἐμπορευμάτων, οἱ ἐργάτες τῶν στρατιωτικῶν ἐργαστηρίων σταμάτησαν τὴ δουλειά. Οἱ ἐργάτες τῶν σιδηρουργείων καὶ τῶν ὄπλουργείων κήρυξαν ἀπεργία, ζητώντας αὔξηση τῶν ἡμερομισθίων. Ἡ κίνηση αὐτὴ ἔπαιρνε ἀπειλητικὴ μορφή. Στις 10 τοῦ Βαντώζ, στὴ συνέλευση τοῦ Διαμερίσματος τῶν Ἀγορῶν, ὁ ὑποδηματοποιὸς Μπότ, μέλος τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς, δήλωσε πὼς ἂν ἡ ἔλειψη τροφίμων ἐξακολουθοῦσε, ἔπρεπε νὰ πάνε στὶς φυλακὲς νὰ σφάζουν τοὺς φυλακισμένους, νὰ τοὺς ψήσουν καὶ νὰ τοὺς φᾶνε. Μιλοῦσαν ἀνοιχτὰ γιὰ νέα 2ῃ τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἀνώνυμες τοιχοκολλήσεις συμβούλευαν τὴ διάλυση τῆς ἀνίκαινης Συμβατικῆς καὶ τὴν ἀντικατάστασή της μ' ἓνα διχτάτορα πού θάβρισκε τὸν τρόπο νὰ ἐπαναφέρει τὴν ἀφθονία.

Οἱ Κορδελιέροι νόμισαν πὼς θὰ μπορέσουν εὐκόλα νὰ πετύχουν ἓνα νέο κίνημα πού θὰ τοὺς ἀνέβαζε στὴν Ἀρχή. Στις 14 τοῦ Βαντώζ ὁ Καρριέ ἔδωσε τὸ σύνθημα : «Ἐξέγερση, μιὰ ἀγία ἐξέγερση, νὰ τι πρέπει ν' ἀντιτάξετε στους κακοίργους !» Ὁ Ἐμπέρ κατάγγειλε διὰ μακρῶν, σὲ ὑπόμνημά του στους Endormeurs τῶν Ἐπιτροπῶν, τοὺς διάφορους φιλόδοξους πού προστάτευαν

τόν Σαμπό και τόν Φάμπρ και τούς 75 Γιρονδίνους. Ἐνθαρρυσμένος ἀπ' τόν Μπουλανζέ, ὑποδιοικητὴ τῆς παρισινῆς ἐθνοφυλακῆς, πού τοῦ φώναξε : «Μπάρμπα Ντυσέν, μὴ φοβάσαι τίποτα, ἐμεῖς πού μᾶς βλέπετε θάμαστε οἱ Μπάρμπα Ντυσέν πού θά χτυπήσουμε», παρακινούμενος ἀπ' τόν Μομορό και τόν Βενσάν πού τὸν κατέκριναν γιὰ τὴν ἀδυναμία του, ὁ Ἐμπέρ ἀποτόλμησε ν' ἀναφέρει ὀνόματα : τὸν Ἄμαρ, ἕναν εὐγενή, πρώην Ταμία τοῦ Βασιλιᾶ τῆς Γαλλίας, πού εἶχε ἀγοράσει τὸν τίτλο του εὐγενείας μὲ διακόσες χιλιάδες λίβρες, τούς ὑπουργούς Παρὲ και Ντεφόργκ, τὸν Καρνὸ πούθελε νὰ διώξει τὸν Μπουσὸτ γιὰ νὰ βάλει στὴ θέση του τὸν ἀδερφό του, «ἕνα βλάκα και κακόβουλο». Δὲν τόλμησε ὁμως ν' ἀναφέρει τὸν Ροβεσπιέρο, μὰ ἔκανε γι αὐτὸν καθαρὸν ὑπαινωγμὸ και κατέληξε, ὅπως κι ὁ Καρριέ, νὰ πει : «Ναί, ἐξέγερση, και οἱ Κορδελιέροι δὲ θάναί οἱ τελευταῖοι πού θά δώσουν τὸ σύνθημα γιὰ τὰ χτυπηθοῦν θανάσιμα οἱ καταπιεστές!» Οἱ Κορδελιέροι σκέπασαν μὲ μαῦρο πέπλο τὴ Δήλωση τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἄνθρώπου γιὰ νὰ συμβολίσουν τὴν καταπίεση πού, κατὰ τὰ λεγόμενά τους, δοκίμαζαν.

Ἡ ἔκκλησή τους ὁμως ἔπεσε στὸ κενό. Οἱ μάζες δὲν εἶχαν ἐμπιστοσύνη στὴ γκιλοτίνη σὰ μέσο πού θά ξανάφερνε τὴν ἀφθονία, και οἱ ἐπίτροποι γιὰ τὴν καταδίωξη τῶν προαγοραστῶν δὲν εἶταν καθόλου δημοφιλεῖς. Ὁ Μομορό παρέσυρε τὸ Διαμέρισμα τοῦ Μαρὰ πού προσπάθησε νὰ παρασύρει και τὴν Κομμούνα στίς 15 τοῦ Βαντώζ. Μὰ ἡ Κομμούνα ἔμεινε ψυχρὴ κ' ἐχθρική. Ὁ Λυμπέν, πού εἶταν τότε πρόεδρος τῆς, τούς ἐπέκληξε και ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιο τῶν Ἐπιτροπῶν. Ὁ Σωμέτ συνιστοῦσε ἡσυχία. Ὁ Ἄνριὸ ἀποδοκίμασε τούς ταραξίες. Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐπαγρύπνησης τοῦ Νομοῦ τοῦ Παρισιοῦ, παρ' ὅλο πού τὴν ἀποτελοῦσαν φλογεροὶ ἐπαναστάτες, ἄνθρωποι τῆς 2ης Ἰουνίου, πολλαπλασίασε τίς προκηρῦξεις γιὰ νὰ προειδοποιήσει τὸν πληθυσμὸ νὰ τηρήσει ἡρεμία.

Ἡ ἀλότομη ἐπίθεση τῶν Ἐμπερτιστῶν ξάφνιασε τὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας, δὲν τὴ βρῆκε ὁμως ἀπροετοίμαστη. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποφάσισε ἀμέσως νὰ πάρει δικαστικὰ μέτρα ἀλλὰ, προβλέποντας πὼς οἱ σιτρα θά προσπαθήσουν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπ' τίς καταδιώξεις ἐναντίον τῶν υλιτρα, διακήρυξε μεγαλόφωνα πὼς θά καταπολεμήσει και τίς δυὸ φατρίες ἀλύπητα.

Ὁ Μπαρὲρ ἀπέδειξε, στὴν εἰσήγηση πού ὑπέβαλε στίς 16 τοῦ Βαντώζ, πὼς ἡ σιτοδεία εἶταν τὸ ἔργο ἐκείνων ἀκριβῶς πού παραπονιόνταν γι αὐτήν. Ζήτησε τὴ λήψη δικαστικῶν μέτρων. Ὁ εἰσαγγελέας θάπαιρνε μέτρα ἀμέσως ἐναντίον ἐκείνων πού γράφανε και μοίραζαν τίς ἐμπρηστικὲς προκηρῦξεις κ' ἐναντίον ἐκείνων πού προκαλοῦσαν τὴ δυσπιστία τῶν ἐμπόρων και τῶν παραγωγῶν πού ἐφοδίαζαν τὸ Παρίσι. «Ἄς τρέμουν οἱ διάφοροι συνωμότες!... Πρέπει νὰ ἐπιτηροῦμε τὴ φατρία τῶν Ἐπεικῶν και τῶν Ἐξηγοφίλων, ὅσο και τούς δῆθεν ἀντάρτες!» Κι ἀνάγγειλε

πώς ὁ Ἄμαρ θὰ κατέθετε ἐπὶ τέλους τὴν ἔκθεσή του σχετικά μὲ τὸν Σαμπὸ καὶ τοὺς συνενόχους του.

Ἄν ἡ Ἐπιτροπὴ δὲ συνέλαβε εὐθύς ἀμέσως τοὺς κήρυκες τῆς ἐπανάστασης, αὐτὸ ἔγινε γιατί ὁ Κολλὸ ντ' Ἐρμποῦα ἐπεχείρησε νὰ καταβάσει μιά τελευταία προσπάθεια γιὰ συνδιλλαγή. Ὁ ὑπεύθυνος γιὰ τοὺς τουφεκισμοὺς τῆς Λυὼν δὲν μποροῦσε νὰ παραδώσει στὴ δικαιοσύνη τὸν αὐτοργὸ τῶν πνιγμῶν τῆς Νάντης χωρὶς νὰ ἐκθέσει σὲ κίνδυνο καὶ τὸν ἑαυτὸ του. Τὸ ἴδιο βράδι, πρότεινε στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων νὰ στείλουν στοὺς Κορδελιέρους, ὅπως τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰακώβου Ρού, μιά Ἐπιτροπὴ γιὰ νὰ τοὺς παρακινήσει «νὰ τιμωρήσουν τοὺς ραδιούργους ποὺ τοὺς εἶχαν παρασύρει». Οἱ ραδιούργοι ποὺ ὁ Κολλὸ ἀπαξιοῦσε νὰ κατονομάσει, εἶταν παρόντες στὴ συνεδρίαση. Εἶχαν κηρύξει προχθὲς τὴν ἐξέγερση. Τώρα δὲ στάθηκαν ἱκανοὶ παρὰ μόνο νὰ προβοῦν σὲ δειλὲς ἀποκηρύξεις τῶν ἰδεῶν τους. «Δὲ μίλησε κανένας γιὰ ἐξέγερση, εἶπε ὁ Καρριέ, ἐκτὸς ἀπ' τὴν περίπτωση ποὺ θὰ μᾶς ἐξανάγκαζαν οἱ περιστάσεις. Βεβαιώνω μὲ τὸ κεφάλι μου πὼς δὲν ἔγινε κανένα ψήφισμα ἐναντίον τῆς Ἐπιτροπῆς!»

Μιά ἀντιπροσωπεία τῆς Λέσχης τῶν Ἰακωβίνων, ὀδηγούμενη ἀπ' τὸν Κολλό, πῆγε στοὺς Κορδελιέρους στις 17 τοῦ Βαντώζ. Ὁ Μομορό, ὁ Ἐμπέρ, ὁ Ρονσέν, ὁ ἕνας ὕστερ' ἀπ' τὸν ἄλλον ἀνομολόγησαν δημοσίᾳ τὸ σφάλμα τους. Τὸ μαῖο κρέπι ποὺ σκέπαζε τὸν πίνακα τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου σκίστηκε καὶ παραδόθηκε στοὺς Ἰακωβίνους, σὰν ἔμβλημα ἀδελφοσύνης. Οἱ διὸ Λέσχες ὀρκίστηκαν νάναί «αἰώνια ἐνωμένες». Φαινόταν πὼς ὁ Κολλὸ εἶχε κερδίσει τὸ παιχνίδι.

Ὅλοι ὁμῶς οἱ Κορδελιέροι δὲν ἐπικροτοῦσαν τὴν ὑποχώρηση τῶν ἀρχηγῶν τους. Ὁ Βενσάν ἔβγαλε, στις 19 τοῦ Βαντώζ, ἕνα βίαιο λόγο ἐναντίον τῶν Κρομβελικῶν, ἐνάντια τοὺς ἐπιδέξιους ρήτορες καὶ στὰ παχιά λόγια τους, δηλαδὴ ἐναντίον τοῦ Κολλό. Ἐγίναν στὴ Λέσχη θυελλώδεις ἀντεγκλήσεις. Μερικὰ Διαμερίσματα ὅπου ἐπικρατοῦσαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Βενσάν, ὅπως π.χ. τὸ Διαμέρισμα τοῦ Βρούτου, ἐξακολουθοῦσαν νὰ προκαλοῦν ταραχές. Τὸ Διαμέρισμα τοῦ Βρούτου, στις 21 τοῦ Βαντώζ, δήλωνε στὴ Συμβατικὴ πὼς θὰ παρέμενε ἐν ἐπιφυλακῇ ὥσπου νὰ ἐκμηδενιστοῦν ὅλοι οἱ κρυπτοβασιλικοί, ὅλοι οἱ φεντεραλιστές, ὅλοι οἱ μετριοπαθεῖς, ὅλοι οἱ ἐπεικεῖς, καὶ τὴν ἴδια μέρα τὸ Διαμέρισμα τοῦ Φινιστέρ, ποὺ τὸ ἀποτελοῦσαν χειρῶναχτες, ζητοῦσε, μὲ τὸ στόμα τοῦ Μπουλλάν, νὰ ψηφιστεῖ ἕνα διάταγμα γιὰ νὰ δραστηριοποιήσουν τὸν ἐπαναστατικὸ στρατὸ καὶ νὰ δικάσουν χωρὶς πολλὲς διατυπώσεις τοὺς προαγοραστῆς.

Οἱ Ἐπιτροπὲς μάθανε, στις 21 τοῦ Βαντώζ, ἀπὸ πολλὲς πλευρῆς, ἰδίως ἀπὸ τὴν ἀξιωματικὴ τῆς γερμανικῆς λεγεώνας ὀνόματι Χαϊντελ, πὼς οἱ Ἐμπερτιστῆς προετοίμαζαν πραγματικὰ τὴν ἐξέγερση ποὺ εἶχαν προηγουμένως ἀποκηρύξει. Θάμπαιναν στις φυλακῆς, θάσφαζαν τοὺς ἀριστοκράτες, θὰ κυρίευαν ὕστερα τὸ Πόν-

Νέφ και τὸ ὄπλοστάσιο, θὰ σκότωναν τὸν Ἄντριὸ καὶ τοὺς ἐπιτελεῖς του καὶ θὰ βάζανε φωτιά στὶς Ἐπιτροπὲς τῆς Συμβατικῆς. Στὸ τέλος θὰ διορίζαν ἓνα Μεγάλο Δικαστή, δηλαδὴ ἓνα δικτάτορα πού θὰ προέδρευε στὶς ἐκτελέσεις καὶ θὰ μοίραζε στὸ λατὰ τὰ χρήματα πού θὰ βρισκόνταν στὸ Νομισματοκοπεῖο καὶ στὸ Ταμεῖο τοῦ Κράτους. Ὁ Χαϊντελ ἀνέφερε τὰ ὀνόματα ἐκείνων πού εἶχαν προσπαθήσει νὰ τὸν παρασύρουν γιὰ νὰ πάρει μέρος στὴ συνωμοσία, τὸ μαθητὴ χειροῦργο Ἀρμάντ, τὸν γιατρὸ Μπεϊσέρ κλπ. Ἐνας ἀπόστρατος στρατηγός, ὁ Λωμύρ, ἐμπιστεύτηκε στὸν Βέστερμαν, ζητώντας τὴ συνδρομὴ του, πὼς φέρνανε μυστικά στὸ Παρίσι τοὺς ἄντρες τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ καὶ πὼς ὁ Μεγάλος Δικαστὴς πού θ' ἀνακίρουναν, θάταν ὁ Πάς.

Ἐφοδιασμένες μ' αὐτὲς τὶς ἐνδείξεις, οἱ Ἐπιτροπὲς ἀποφάσισαν νὰ ἐνεργήσουν χωρὶς καθυστέρηση γιὰ νὰ συντρίψουν τὴ συνωμοσία στὴ γένεσὴ της. Ὁ Μπιλλὸ Βαρέν, πού εἶχε ἐπιστρέψει ἀπ' τὴν ἀποστολὴ του στὸ Πόρ-Μαλό, ὁ Κουτὸν κι ὁ Ροβεσπιέρος, πού μόλις εἶχαν γίνει καλά, παρακολούθησαν τὴ συνεδρίαση τῶν Ἐπιτροπῶν στὶς 22 τοῦ Βαντώζ. Στὴ συνεδρίαση αὐτὴ ἐγκρίθησαν τὰ συμπεράσματα ἐπὶ τοῦ κατηγορητηρίου πού ὁ Σαιν-Ζυστ ἐξέθεσε τὴν ἄλλη μέρα ἐναντίον τῶν δύο πατριῶν πού βοήθουσαν τὸν ἐχθρό. Τὸ ἴδιο βράδι προσκάλεσαν τὸν Φουκιέ-Τενβίλλ στὴν Ἐπιτροπὴ καὶ τὴν ἐπομένη νύχτα τῆς 23ης πρὸς τὴν 24η τοῦ Βαντώζ, οἱ κυριότεροι ἀρχηγοὶ τῶν Ἐμπεριστῶν συνελήφθησαν μέσα σὲ γενικὴ ἀδιαφορία. Τὰ περισσότερα Διαμερίσματα συγχάρηκαν τὴ Συμβατικὴ τὶς ἐπόμενες μέρες, καὶ ἡ ἴδια ἡ Κομμούνια, ἂν καὶ μὲ κάποια καθυστέρηση, ἔστειλε κι αὐτὴ τὰ συγχρητηριά της.

Ἡ δίκη τῶν Ἐμπεριστῶν, πού βάσταξε ἀπ' τὴν 1η ὡς τὶς 4 τοῦ Ζερμινάλ, εἶταν κυρίως δίκη πολιτικὴ. Ἡ κατηγορία πού εἶχαν διατυπώσει σὲ βάρος τους στὴν ἀρχή, πὼς εἶταν δηλαδὴ ὑπεύθυνοι γιὰ τὸ λιμό, ὑποχώρησε μπροστὰ στὴ νέα κατηγορία, πολὺ πιὸ σοβαρὴ, πὼς εἶχαν συνωμοτήσῃ γιὰ νὰ προκαλέσουν ἐξέγερση. Γιὰ νὰ στηρίξουν τὴν πρώτη κατηγορία, συνέλαβαν μαζί με τὸν Ἐμπέρ καὶ τὸ φίλο του τὸν Ντυκροκέ, ἐπίτροπο γιὰ τὴν παρακολούθηση τῶν προαγορῶν, κ' ἓναν πράχτορα τῆς Ἐπιτροπῆς Τροφίμων, τὸν Ἀντώνιο Ντεκόμπ. Γιὰ ν' ἀποδείξουν τὴ συνενόηση μὲ τὸν ἐχθρό (γιατὶ μιὰ συνωμοσία χωρὶς τὸν Πίττ καὶ τὸν Κοβοῦργο δὲν εἶταν νοσητὴ), κάθησαν στὸ σκαμνὶ τὸν Ἀνάχαρξ Κλόοτς, τὸν Προλλέ, τὸν Κόκ καὶ τοὺς μυστικούς πράχτορες τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Ντεφιέ, Περεϊρά καὶ Ντυμπουισόν. Οἱ ἄλλοι κατηγορούμενοι, ὁ Ρονσέν, ὁ Μαζυέλ, ὁ Βενσάν, ὁ Λεχ'έρκ κι ὁ Μπουρζουά, τμηματάρχες τῶν στρατιωτικῶν γραφείων, ὁ Μομορό κλπ. εἶταν οἱ ἀρχηγοὶ πού προετοίμαζαν τὸ πραξικόπημα.

Ὅλοι καταδικάστηκαν σὲ θάνατο, ἐχτὸς ἀπ' τὸ χαφιέ Λαμπουρώ πού ἀθωώθηκε. Ἡ ἐκτέλεση ἐγίνε μπροστὰ σὲ τεράστιο πλῆθος

πού έβριζε τούς νικημένους. ΟΙ κατάδικοι αντιμετώπισαν με θάρρος τὸ θάνατο, έχτος ἀπ' τὸν Ἐμπέρο ποῦδειξα κάποια δειλία.

ΟΙ Ἐπιτροπές ἀποφάσισαν νὰ χτυπήσουν τούς ultra μόνο γιὰ νὰ σώσουν τὸν ἑαυτό τους. Ἀπαγόρεψαν στὸν Φουκιέ νὰ καταδιώξει τὸν Ἀνριό, τὸν Μπουλανζέ, τὸν Πιάς πού μερικὲς καταθέσεις τούς ἐνοχοποιούσαν κι αὐτούς. Ἀπήλλαξαν τὸν Καρριέ. Φοβόνταν μιὰ ἀντίδραση πού θὰ ὠφελούσε τούς Ἐπεικειῖς πού τούς θεωρούσαν πὸ ἐπικίνδυνους ἀντίλαλους. «Ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος, ἔλεγε ὁ Ροβεσπιέρος στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων στὶς 25 Βαντώζ, θάταν νὰ συνδέσουμε τούς πατριῶτες μὲ τὸν ἀγῶνα τῶν συνωμοτῶν». Τὸ διάταγμα τῆς 23ης τοῦ Βαντώζ, πού παράπεμπε τούς Ἐμπερτιστές στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο, περιλάβαινε δικοπες διατάξεις, πού ὁ Σαιν-Ζυστ τις εἶχε διατυπώσει ἐντεχνα, δπως π. χ. τὴ διάταξη ἐκείνη πού κήρυχνε προδότες τῆς πατρίδας ὄλους ἐκείνους πού θάδιναν ἄσυλο στοὺς ἐμγκρέδες καὶ τὴ διάταξη πού θὰ συμπεριλάβαινε στὴν ἴδια κατηγορία ἐκείνους πού θ' ἀνοίγανε τὶς πύλες τῶν φυλακῶν. Ἡ πρώτη διάταξη μπορούσε νὰ στραφεῖ ἐναντίον τοῦ Δαντῶν πού εἶχε παραχωρήσει ἄσυλο στὴν ἐμγκρὲ μαρκησία ντε Σαρρού. Ἡ δευτέρη μπορούσε νὰ συμπεριλάβει ὄλους ἐκείνους πού θὰ ζητούσαν νὰ ἐπιβάλλουν τὴ μετροπάθεια.

Ὁ Ἀμάρ ὑπέβαλε ἐπὶ τέλος, στὶς 26 τοῦ Βαντώζ, τὴν ἐκθεσὴ του ἐναντίον τῶν λωποδυτῶν, δηλαδὴ τοῦ Σαμπό, τοῦ Μπαζιό, τοῦ Ντελωνά, τοῦ Φάμπρ κλπ. Ἡ εἰσαγγελικὴ ἐκθεσὴ του, πού περιοριζόταν στὴν οικονομικὴ πλευρὰ τῆς ὑπόθεσης, δὲν ἱκανοποίησε οὔτε τὸν Μπιλλώ, οὔτε τὸν Ροβεσπιέρο, πού κ' οἱ δύο τους λυτήθηκαν ἐπειδὴ ὁ Ἀμάρ δὲν ἔστρεψε τὴν προσπάθειά του στὴν πολιτικὴ ἀποψη τῆς συνωμοσίας. Τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς πού οἱ Ἐμπερτιστές ἐπρόκειτο νὰ δώσουν λόγο στὸν Φουκιέ γιὰ τὸ ἔγκλημά τους, δι ἤθελαν δηλαδὴ νὰ ἐξυτελίσουν καὶ νὰ διαλύσουν τὴ Συμβατικὴ, ὁ Μπιλλώ κι ὁ Ροβεσπιέρος ἐξετόξευαν τὴν ἴδια κατηγορία ἐνάντια στοὺς λωποδύτες καὶ στοὺς Ἐπεικειῖς.

Ὁ Δαντῶν μονάχα ἂν εἶταν τυφλὸς καὶ κουφὸς δὲ θὰ καταλάβαινε τί προετομαζόταν. Στὶς 4 καὶ στὶς 8 τοῦ Βαντώζ εἰχε διαδελῶσει μὲ ἀπειλητικὲς ἐκφράσεις, τὴν πρόθεσή του νὰ ζητήσῃ ἰλογορισμὸ ἀπ' τὶς Ἐπιτροπές. Ἀπότομα σῶπασε. Πρέπει ἄραγε νὰ ὑποθέσουμε πὼς εἶδε μ' εὐχαρίστηση τὴν ἐξέγερση τῶν Κορδελιέρων καὶ πὼς δοκίμασε νὰ συνεργαστεῖ μὲ τὸν Ρονσέν γιὰ ν' ἀνατρέψῃ τὴν Κυβέρνηση; Πολλὲς ἐνδείξεις πού συμφωνοῦν ἀναμεταξύ τους μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ὑποθέσουμε πὼς ἡ μυστικὴ συνενόηση πού διασάλιζαν οἱ Ἐπιτροπές ἀνάμεσα στοὺς δύο κλάδους τῆς συνωμοσίας δὲν εἶταν προῖον φαντασίας. Ὁ στρατηγὸς Λωμύρ εἶταν στενὸς φίλος τοῦ Βέστερμαν κι ὁ τελευταῖος ἄκουγε τὶς ἐκμυστηρεύσεις του. Ὑπῆρχαν μάρτυρες πού θὰ κατέθεταν πὼς ὁ Βέστερμαν ὑπέδειξε τὸν Δαντῶν γιὰ τὴ θέση τοῦ Μεγάλου Δικαστῆ. Ἀπὸ τότε πού ὁ Δαντῶν εἶχε ὑποστηρίξει, ἐδῶ κ'

ένα μήνα, την αποφυλάκιση του Ρονσέν και του Βενσάν, οι Έμπερτιστές των περιπολούνταν. Υπήρχαν ανάμεσά τους γνωστοί «πελάτες» του Δαντών. Ο Καρρέ είχε πλέξει το έγκώμιο του Βέστερμαν.

Όπως και νάταν, οι Έπεικεις ξύπνησαν μόνο όταν άρχισαν οι διώξεις έναντιόν των Έμπερτιστών. Η συνωμοσία είχε αποτύχει. Ο κίνδυνος πλησίαζε. Ο Κάμιλλος Ντεμουλέν ξανάρχισε να γράφει. Ένώ στά ύπ' αριθ. 5 και 6 φύλλα του Παλιού Κορδελιέρου είχε πολλαπλασιάσει τις αποκηρύξεις και τις ύπαναχωρήσεις, τὸ ύπ' αριθ. 7 φύλλο του τὸ συνέταξε μ' έντελῶς ἄλλο πνεῦμα. Στὸ φύλλο αὐτὸ ὁ Ντεμουλέν κατέκρινε τὴ Συμβατικὴ γιὰ τὴ χαμέρπειά της μπροστὰ στὶς Έπιτροπές κ' ἔγκωμιάζε μ' ένθουσιασμό τοὺς βρετανικοὺς θεσμούς, τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς πού ὁ Ροβεσπιέρος τοὺς καυτηρίαζε. Ὁ Ντεμουλέν υπενθύμιζε πὼς οἱ ἄγγλοι ἔνορκοι μόλις πρὶν ἀπὸ λίγο εἶχαν ἀθῶώσει τὸν πολίτη Μπένετ πού εἶχε εὐχηθεῖ τὴ νίκη τῆς Γαλλίας, ένῶ στὴ Γαλλία καὶ γι ἀπλῆς ἀκόμα ἥττοπαθεῖς φράσεις «τραβᾶμε τὸν κόσμον στὸ ἰκρίωμα». Καὶ κατέληγε μὲ μιὰ βίαιη ἐπίθεση έναντιόν τοῦ Μπαρέρ πού εἶχε ἀρνηθεῖ ν' ἀκούσει τὶς προτάσεις εἰρήνης πού ἀπηύθυναν οἱ Δυνάμεις. Στὸ χειρόγραφο πού βρέθηκε μέσα στὰ χαρτιά του, ὁ Ντεμουλέν προχωροῦσε ἀκόμα περισσότερο. Κατηγοροῦσε τὴν Έπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας πὼς εἶχε ἐκλέξει ἀντικατοῦσε μόνο στρατηγούς καὶ πὼς εἶχε παύσει καὶ εἶχε στείλει συστηματικὰ στὴ λαϊμητόμο δλους ἐκείνους πού εἶχαν κάποια ἀξία : τὸν Ντιγιόν, τὸν Κιουστίν, τὸν Ντυμπαγιέ, τὸν Ἀρβίλλ καὶ τὸν Λαμορλιέρ. Καλοῦσε πάλι σὲ μάχη δλους δσους εἶχαν κουραστεῖ ἀπ' τὴν Τρομοκρατία καὶ τὸν πόλεμο. Τὸ ύπ' αριθ. 7 φύλλο του εἶχε τὴν έννοια κατηγορητηρίου έναντιόν τῶν Έπιτροπῶν πού τὴν προτεραία ἀκόμα ὁ Ντεμουλέν τὶς περιποῖταν. Οἱ Έπιτροπές ὁμως ἀγρυπνοῦσαν. Κάνανε ἔρευνα στὸ τυπογραφεῖο τοῦ Ντεμουλέν καὶ συνέλαβαν, στὶς 24 τοῦ Βαντώζ, τὸν τυπογράφο Ντεσέν. Οἱ Έπιτροπές εἶχαν ἔτσι προειδοποιηθεῖ καὶ εἶχαν στὰ χέρια τοὺς τὰ στοιχεῖα πού θέλανε.

Οἱ Έπεικεις δοκίμασαν νὰ ἐπαναλάβουν τὴν αἰώνια ἐπίθεσή τους έναντιόν τοῦ Μπουσὸτ καὶ τῶν πραχτόρων τῆς Έπιτροπῆς (28 καὶ 30 τοῦ Βαντώζ). Κατόρθωσαν μάλιστα νὰ πετύχουν τὴν ψήφιση διατάγματος γιὰ τὴ σύληψη τοῦ Ἐρόν, ένὸς ἀπ' τοὺς κυριότερους πράχτορες τῆς Έπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας. Οἱ Κουτόν, Μουζ, Μπαθν καὶ Ροβεσπιέρος ὁμως ἀποκρούουν διαδοχικὰ τὴν ἐπίθεσή τους. Ὁ Κουτόν δηλώνει ὅτι : «Οἱ μετριοπαθεῖς πού δὲν ἔχουν καθαρὴ τὴ συνείδησή τους καὶ πού συνεπῶς φοβοῦνται τὰ θαρραλέα κ' ἐπαναστατικὰ μέτρα... θέλουν νὰ πλήξουν τὴν κυβέρνηση», στερῶντας τὴν ἀπ' τοὺς καλύτερους πράχτορές της. Ὁ Ροβεσπιέρος σὲ ἀπειλητικὸν τόνο, δηλώνει πὼς οἱ Έπιτροπές δὲ θ' ἀνεχτοῦν νὰ ἐγγίσει τὸ σπαθὶ τῆς τυραννίας οὔτε ἓναν πατριώτη. Καταγγέλλει ἐκείνους πού θέλουν νὰ καταστρέψουν τοὺς καλύτερους ἐπανα-

στάτες συμπεριλαμβάνοντάς τους στην ομάδα των 'Εμπερτιστών : «Χθές άκόμα, ένα μέλο; εισέβαλε στην 'Επιτροπή Κοινής Σωτηρίας και με λύσσα πού δέν είναι δυνατόν να περιγραφεί, ζήτησε τρία κεφάλια». 'Ο Ροβεσπιέρος δέ βρέθηκε στην ανάγκη να κατονομάσει αυτόν τόν αιμοβόρο έπιεική, ό 'Ερδν όμως σώθηκε.

Νάταν άραγε αυτός ό συναγεμός πού έκανε τόν Μπιλλώ να ζητήσει άπ' τούς συναδέλφους του τών 'Επιτροπών τή σύληψη του Δαντών πού είταν, καθώς τούς είπε, ό άξονας πού γύρω σ' αυτόν συναθροίζονταν ύλοι οι άντεπαναστάτες; Μόνο ή αντίσταση του Ροβεσπιέρου, πού άποστρέφεται να παραδώσει τούς παλιούς συμπολεμιστές του, καθυστερεί μερικές μέρες άκόμα τήν αναπόφευχτη σύληψη. Για ν' άποδείξουν στις μάζες τών πατριωτών πώς ή δίκη τών 'Εμπερτιστών δέν πρόκειται να ώφελήσει τήν αντίδραση, έπρεπε άπαραίτητα να πραγματοποιηθεί ή άπειλή πού έδω και πολύν καιρό στρεφόταν έναντίον τών ύπέρμαχων τής ήπιότητας.

Καθώς φαίνεται, οι τελευταίοι, τρομοκρατημένοι από τότε πού ψηφίστηκε τό διάταγμα πού κατηγορούσε τούς Μπαζίρ, Σαμπό και Φάμπρ, είχαν έναποθέσει τις τελευταίες τους έλπίδες στον Ροβεσπιέρο. 'Ο Δαντιών τόν συνάντησε δυό ή τρεις φορές στού Λαινιέλο και στού 'Εμπέο. 'Ο Δαντιών, κατά τά λεγόμενα του Κοιφτουά, έκλαιγε και διαμαρτυρόταν έναντίον τών σικοφαντιών πού ειλώθηκαν σχετικά με τήν άποστολή του στο Βέλγιο και τόν πλουτισμό του : «Πίστεφέ με, Ροβεσπιέρε, τσάκισε τή μηχανογραφία, ένώσω με τούς πατριώτες» (κατά τόν Ντωμπινύ). 'Ο Ροβεσπιέρος, κατά τούς ίδιους μάρτυρες, έμεινε άπαθής.

'Ο Βέστερμαν είχε συμβουλέψει τόν Δαντιών να προκαταλάβει τούς έχθρούς του : «Θά σάς σκοτώσουν.—Δέ θά τολμήσουν να μου έπιτεθούν» είπε ό Δαντιών. 'Ο Βέστερμαν είχε δθην έπιμείνει και είχε προτείνει ένα πραξικόπημα έναντίον τών 'Επιτροπών. 'Ο Δαντιών άρνήθηκε : «Έκατό φορές καλύτερα να με στέλουνε στη γκιλοτίνα παρά νάμαι έγώ έκείνος πού θά στέλνει στη γκιλοτίνα!» Νάταν άραγε άλαζονία, κόφραση ή πελοίηση πώς ύστερα άπ' τήν άποτυχία τής εξέγερσης τών 'Εμπερτιστών κάθε άλλη προσπάθεια για εξέγερση είταν καταδικασμένη στην ίδια άποτυχία; 'Ο τολμηρός Δαντιών, παρ' όλο πού τόν είχαν προειδοποιήσει, περιμενε άπαθής τά γεγονότα.

'Ο Μπιλλώ κατόρθωσε τέλος να υπερνικήσει και τούς τελευταίους διαταγμούς του Ροβεσπιέρου. Οι δυό 'Επιτροπές, σε κοινή συνεδρίαση, τό βράδι τής 10ης του Ζερμινάλ, άφού άκουσαν τό κατηγορητήριο πού έκφώνησε ό Σαιν-Ζυστ και πού άργότερα τό τροποποίησε ό Ροβεσπιέρος, διέταξαν τή σύληψη του Δαντιών, του Ντελακρουά, του Φιλίππώ και του Καμίλλου Ντεμουλέν, με τήν κατηγορία πώς είναι συνένοχοι του Σαμπό, του Φάμπρ ντ' 'Εγκλαντιν και τών άλλων καταχραστών πού είχαν υπερασπίσει. Όλα τά παρόντα μέλη ύτέγραψαν τό διάταγμα, έχτος άπ' τόν Ρύλ και τόν Λεντέ.

Οι 'Επιτροπές άρχισαν έναν άποφασιστικό άγώνα χωρίς νάναι σίγουρες πώς θά νικήσουν. "Υστερ' άπ' τήν έκτέλεση τών 'Εμπερτιστών, οι ciotra είχαν κάνει μεγάλες προόδους. 'Ο Λεζάντρ είταν πρόεδρος τής Λέσχης τών 'Ιακωβινων κι ό Ταλλιέν πρόεδρος τής Συμβατικής.

*Απ' τὴν ἀρχὴ κιόλας τῆς συνεδρίασης τῆς 11ης τοῦ Ζερμινάλ, ὁ Ντελμὰς ζήτησε νὰ παρουσιαστοῦν οἱ Ἐπιτροπές. Ἡ συνέλευση διέταξε τὴν πρόσκλησή τους, κι ἀμέσως ὁ Λεζάντρο, παρακινούμενος ἀπὸ ἓνα γράμμα τοῦ Ντελακρουὰ πού τ'ἔχε λάβει τὸ ἴδιο πρωτὶ, ἐκφώνησε ἓνα ζαηρὸ ἐγκώμιο τοῦ Δαντῶν: «Νομίζω πὼς ὁ Δαντῶν εἶναι τόσο ἀγνός, ὅσο κ' ἐγώ». Ἐπειδὴ ἀκούστηκαν ψιθυροὶ, ὁ Κλωζέλ ἀναφώνησε: «Πρόεδρε, τήρησε τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης» κι ὁ Ταλλιέν εἶπε θεατρικὰ: «Ναί, θὰ ὑπερασπίσω τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης, ναί, καθένας θὰ πεῖ ἐλεύθερα, δι,τι σκέπτεται, θὰ μείνουμε ὅλοι ἐδῶ γιὰ νὰ σώσουμε τὴν ἐλευθερίαν!» Ζωηρὰ χειροκροτήματα χαιρέτησαν τ' ἀπειλητικὰ αὐτὰ λόγια, κι ὁ Λεζάντρο τέλειωσε τὸ λόγο του ζητώντας νὰ καλέσουν και ν' ἀκούσουν τοὺς βουλευτὲς πού εἶχαν συληφθεῖ πρὶν δώσουν τὸ λόγο στοὺς κατηγοροῦς τους. Ὁ Φαιγιὸ προσβλήθηκε γιὰ τὴν πρόταση αὐτὴ πού δημιουργοῦσε προνόμια. Δὲν εἶχαν ἀκούσει τοὺς Γιρονδίνους, οὔτε τὸν Σαμπό, οὔτε τὸν Φάμπρ κ.τ.λ. πρὶν τοὺς παρπέμψουν στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον. Γιὰ αὐτὰ τὰ ὅσα μέτρα και δυὸ σταθμὰ; Ἡ συνέλευση, ταραγμένη, δίσταζε. Ὁ Ζάν Ντεμπρῦ, ὁ Κουρτουά, ὁ Ντελμὰς φώναζαν δείχνοντας τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν: Κάτω οἱ δικτάτορες, κάτω οἱ τύρανοι! (κατὰ τὰ λόγια τοῦ Κουρτουά). Ὁ Ροβεσπιέρος ὁμοῦ ἀνέβηκε στὸ βῆμα κ' ἔβγαλε ἓναν παλλόμενον ἀπὸ πάθος λόγο πού ἡ βαθιὰ του εὐλακρίνεια συγκίνησε και ὑπέταξε τὴ Συνέλευση:

«...Θέλουν νὰ μᾶς κάνουν νὰ φοβηθοῦμε τὴν κατάχρηση τῆς ἐξουσίας, τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ἐξουσίας, πού ἔχετε σεις οἱ ἴδιοι ἀσκήσει και πού δὲν ἐδρεῦει σὲ μερικοὺς μόνο ἀνθρώπους... Φοβοῦνται μήπως καταπιέσουν τοὺς συληφθέντες και δυσπιστοῦν οὐνεπὼς στὴν ἐθνικὴ δικαιοσύνη, δυσπιστοῦν στοὺς ἀνθρώπους πού ἔχουν τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Ἐθνικῆς Συμβατικῆς, δυσπιστοῦν στὴ Συμβατικὴ πού τοὺς περιέβαλε μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς, στὴν κοινὴ γνώμη πού τὴν ἐπικύρωσε. Λέω πὼς ὅποιος τρέμει αὐτὴ τὴ στιγμή, εἶναι ἔνοχος, γιὰτι ποτὲ ἡ ἀθωότητα δὲν φοβᾶται τὸν κοινωνικὸ ἔλεγχο... Κ' ἐμένα ἐπίσης θελήσανε νὰ μὲ τρομοκρατήσουν, θελήσανε νὰ μὲ κάνουν νὰ πιστέψω πὼς φέροντας τὸν Δαντῶν πρὸ κοντὰ στὸν κίνδυνο, θὰ κινδύνευα κ' ἐγώ. Μοῦ περιέγραψαν τὸν Δαντῶν σάν ἓναν ἄνθρωπο πού ἀποτελοῦσε τὴν ἀσπίδα ὅπου ἔπρεπε νὰ προσκολληθῶ και πού θὰ μὲ προστάτευε και πού, ἂν τὸν ἀνατρέπανε, θὰ μ' ἄφηνε ἔκθετο κι ἀνυπεράσπιστο στὰ βέλη τῶν ἐχθρῶν μου. Μοῦ γράψανε οἱ φίλοι τοῦ Δαντῶν, μοῦ στείλανε γράμματα, μὲ ζάλισαν μὲ τὰ λόγια τους. Νόμιζαν πὼς οἱ ἀναμνήσεις ἐνὸς παλιοῦ δεσμοῦ, πὼς ἡ παλιά μου πίστη σις ψεύτικες ἀρετὲς τοῦ Δαντῶν θὰ μ' ἔκαναν νὰ μετριάσω τὸ ζῆλο μου και τὸ πάθος μου γιὰ τὴν ἐλευθερίαν... Τί μὲ νοιάζει γιὰ τοὺς κινδύνους! Ἡ ζωὴ μου ἀνήκει στὴν πατρίδα, ἡ καρδιά μου εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπ' τὸ φόβο, κι ἂν πέθαινα, θὰ τὸκανα χωρὶς παράπονο και χωρὶς ἄτιμία. Μπροστὰ στὴν ἀποθέωση πού χαιρέτησε αὐτὰ τὰ λόγια, ὁ Λεζάντρο ὑποχώρησε μὲ δειλία: «Ὁ Ροβεσπιέρος δὲ μὲ ξέρει καλά, ἂν νομίζει πὼς δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ θυσιάσω τὸ ἄτομο στὴν ἐλευθερίαν».

Ὁ Σαιν-Ζυστ διάβασε, μέσα σὲ βαθιὰ σιωπὴ, τὸ κατηγορητήριό του πού ξετύλιγε μπροστὰ στὴ Συνέλευση τὸ θολὸ παρελθόν τῶν κατηγορουμένων, τίς ραδιοργάνσεις τους μὲ τὸν Μιραμπώ,

τις μυστικές συνενοήσεις τους με την Αύλη, τους δεσμούς τους με τον Ντυμουριέ, τους συμβιβασμούς τους με τους Γιρονδίνους, τη διαφορούμενη διαγωγή τους σ' όλες τις μεγάλες κρίσεις, στις 10 του Αυγούστου, στις 31 του Μάη, τις προσπάθειές τους να σώσουν τη βασιλική οικογένεια, την επίβουλη εκστρατεία τους υπέρ της επιείκειας και της ειρήνης, την κρυφή τους αντίσταση έναντιον όλων των επαναστατικών μέτρων, τη συνηγορή τους με τους καταχραστές, τις επαφές τους με ύποπτους ξένους, τις δόλιες επιθέσεις τους έναντιον της Κυβέρνησης. Σ' όλα σχεδόν τα πιο πάνω σημεία η ιστορική αλήθεια επιβεβαίωσε τις κρίσεις του Σαιν-Ζύστ. Η Συμβατική επικύρωσε την έκθεσή του με όμοφωνη ψήφο.

Η κυριότερη παρτίδα όμως επρόκειτο να παιχτεί στο Έπαναστατικό Δικαστήριο. Η δίκη βάσταξε όπως και η δίκη των Έμπερτιστών, τέσσερις μέρες, απ' τις 13 ως τις 16 του Σεπτεμβρίου, είχαν όμως πολύ πιο ταραγμένη. Το άμάλγαμα που τύλιξε τους 14 κατηγορούμενους, δεν είχε γίνει στην τύχη. Υπήρχαν πολλοί βάσιμοι λόγοι για να καθήσουν στο σκαμνί, τον ένα δίπλα στον άλλο, τον Ντελακρουά, τον Δαντιών, τον Ντεμουλέν και τον Σαμπό, τον Μπαζιρ, τον Ντελανοαί και τον Φάμπρ. Ο Έρβ ντε Σεσέλ θα μπορούσε να βρεί τη θέση του στην ομάδα των Έμπερτιστών, αφού είχαν ο φίλος κι ο προστάτης του Προλί και του Κλότς, μα τ' όνομά του αναφερόταν στις καταθέσεις του Μπαζιρ και του Σαμπό, και οι Έπιτροπές, βάζοντάς τον πλάι στον Φάμπρ, τον πρώτο που τον είχε καταγγείλει, θέλησαν να υπογραμίσουν έτσι με το έντυπωσιακό αυτό παράδειγμα, τη στενή και μυστική επαφή των ultra και citra, την κοινή συνενοχή τους στο έργο της καταστροφής της Έπαναστατικής Κυβέρνησης. Όσο για τον Φιλίππώ, αυτός πλήρωνε τις κατηγορίες για προδοσία που είχε εκστομίσει έναντιον της Έπιτροπής και τα υπερβολικά εγκώμια του Ντεμουλέν. Στους πρωταγωνιστές αυτούς πρόσθεσαν ένα σωρό κομπάρσους, πράχτορες του Έξωτερικού: Η παρουσία των Φράνζ δίπλα στον Σαμπό, τον γαμπρό τους, ήταν φυσική. Ο προμηθευτής ντ' Έσπανιάκ, προστατευόμενος του Σαμπό και του Ζουλιέν ντε Τουλούζ, ακόμα και του Δαντιών, ήταν στη θέση του σ' αυτή τη δίκη των καταχραστών. Ο τυχοδιώκτης Γκουζμάν, που ο Δαντιών τον είχε δεχτεί ανάμεσα στους φίλους του, ήταν εκεί για να του χρησιμεύσει για πλαίσιο. Τέλος ο Βέστερμαν, που είχε άναμχτεί σ' όλες τις ραδιογραφίες του Ντυμουριέ και του Δαντιών, που είχε τη φήμη ληστή και κλέφτη, που τον είχε καταγγείλει ο Μαρά, συμπλήρωνε το μπουκέτο.

Την πρώτη μέρα της δίκης εξέτασαν την οικονομική πλευρά. Άκουσαν το μάρτυρα της κατηγορίας Καμπόν κι ο πρόεδρος Έρμάν διάβασε τα γράμματα του ντ' Έσπανιάκ που ήταν συντριπτικά για τους κατηγορουμένους. Οι κατηγορούμενοι άρνήθηκαν επίμονα και φόρτωσαν την ευθύνη στον Ζουλιέν ντε Τουλούζ που είχε γλυτώσει τη δίωξη με τη φυγή του.

Τὴ δεύτερη μέρα τὴν ἀφιέρωσαν σχεδὸν δλόκληρη στὴν ἐξέταση τοῦ Δαντῶν. Ὁ δημαγωγὸς εἶχε ξαναβρεῖ ὅλη τὴν ἀλαζονία του. Δὲν ἀρκέστηκε νὰ ὑπερασπίσει τὸν ἑαυτό του μὲ τολμηρὲς ψευτεῖς. Προσέβαλε τοὺς κατηγοροῦς του, τοὺς εἰρωνεύτηκε, τοὺς ἀκείλησε, κ' ἔκανε ἐπίδειξη τῆς τόλμης του. «Ποταποὶ ἀπατεῶνες, τολμήσατε νὰ ἐμφανιστεῖτε; Ἐγὼ θὰ σᾶς βγάλω τὴ μάσκα πού σᾶς προστατεύει ἀπ' τὴν ἐκδίκηση τοῦ κοινοῦ». Οἱ φωνές του ἀκούγονταν στὸ δρόμο. Κόσμος μαζεύτηκε. Οἱ ἔνορκοι καὶ οἱ δικαστὲς ταραχτήκαν. Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας, ἀνησύχησε καὶ διέταξε τὸν Ἄνριὸ νὰ συλλάβει τὸν πρόεδρο τοῦ Δικαστηρίου καὶ τὸν Εἰσαγγελέα, πού τῆς φάνηκαν ἔνοχοι γιὰ τὴν ἀδυναμία ποῦδειχναν. Ὁ Φουκιέ, μακρινὸς συγγενὴς τοῦ Ντεμουλὲν, δὲν τοῦ χρωστοῦσε τάχα τὸ διορισμὸ του; Μὰ κατόπιν ἡ Ἐπιτροπὴ ἄλλαξε γνώμη κι ἀνακάλεσε τελικὰ τὴ διαταγὴ πού εἶχε δώσει στὸν Ἄνριό. Ἀντίθετα, πολλὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς πήγανε στὸ Δικαστήριό γιὰ νὰ ἐνθαρρύνουν μὲ τὴν παρουσία τους τοὺς λιπόψυχους δικαστὲς κ' ἐνόρκους.

Τὴν τρίτη μέρα ἔγινε ἡ ἐξέταση τῶν ἄλλων κατηγορουμένων πού μμῆθησαν τὴν ταχτικὴ τοῦ Δαντῶν, ζητώντας τὴν ἐξέταση τῶν μαρτύρων πού εἶχαν ἐπικαλεστεῖ στὴ Συμβατικὴ καὶ προκαλώντας βία ἐπεισόδια. Ὁ Φουκιέ πού τὰ εἶχε χάσει, καὶ πού ὁ Ἐρμᾶν δὲν τὸν ὑπεστήριζε ἀρκετά, ἔγραψε στὴ Συμβατικὴ ἕνα τρελλὸ γράμμα γιὰ νὰ τὴν συμβουλευτεῖ σχετικὰ μὲ τὴν προσαγωγὴ τῶν μαρτύρων πού ζητοῦσαν οἱ κατηγορούμενοι. Ὅταν οἱ Ἐπιτροπὲς λάβανε τὸ γράμμα του, εἶχαν κίβλας στὰ χέρια τους μὰ καταγγελία πού εἶχε κάνει ὁ Λαφλότ, ἕνας κρατούμενος τῶν φυλακῶν τοῦ Λουξεμβούργου, πρώην πρεσβευτῆς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας στὴ Φλωρεντία, πού τοὺς εἰδοποιοῦσε πὼς τὴν προηγούμενη μέρα, δυὸ σύντροφοὶ τοῦ κελλιοῦ, ὁ στρατηγὸς Ἀρθούρος Ντιγιόν καὶ ὁ βουλευτῆς τῆς Συμβατικῆς Σιμόν εἶχαν προσπαθήσει νὰ τὸν μῆσουν σὲ μιὰ συνωμοσία πού ἀποσκοποῦσε στὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Δαντῶν καὶ τῶν φίλων του. Ὁ Ντιγιόν εἶχε συνεννοηθεῖ μὲ γράμμα μὲ τὴ γυναίκα τοῦ Ντεμουλὲν πού εἶχε προσφέρει χίλια σκούδα γιὰ νὰ συγκεντρώσουν κόσμον γύρω ἀπ' τὸ Δικαστήριό. Ὁ Ντιγιόν, ὁ Σιμόν καὶ οἱ συνέταιροί τους ἐπρόκειτο νὰ πάρουν τὰ κλειδιά τῆς φυλακῆς τοῦ Λουξεμβούργου, καὶ νὰ πᾶνε ὕστερα στὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας καὶ νὰ σφάζουν τὰ μέλη της. Σήμερα ξέρουμε πὼς ὁ στρατηγὸς Σαῦγκέ, ἐξάδερφος τοῦ ντ' Ἐσπανιάκ, πού τότε βρισκόταν μὲ ἄδεια στὸ Λιμουζέν, εἶχε λάβει ἀπ' τὸν Ντιγιόν καὶ τὸν ντ' Ἐσπανιάκ ἕνα σημεῖωμα πού τὸν καλοῦσαν νὰ γυρίσει τὸ γρηγορότερο στὸ Παρίσι γιὰ νὰ συνεργαστεῖ στὴν ἀπελευθέρωσή του. Ὁ Μπαρράς μᾶς πληροφορεῖ πὼς πολλοὶ φίλοι τοῦ Δαντῶν, κι ἀνάμεσά τους ὁ στρατηγὸς Μπρόν, τοῦ εἶχαν ὑποσχεθεῖ νὰ πᾶνε ὅλοι μαζί στὸ Δικαστήριό γιὰ νὰ τὸν ἀπελευθερώσουν. Δὲν πήγανε ὅμως.

Ἐχοντας τὸ γράμμα τοῦ Φουκιέ καὶ τὴν καταγγελία τοῦ

Λαφλότ, οί Ἐπιτροπές στείλανε τόν Σαιν-Ζύστ στό βήμα τῆς Συμβατικῆς γιά νά περιγράψῃ στούς βουλευτές τίς ταραχές πού προκαλοῦν οί κατηγορούμενοι καί νά πρῶτῃ τήν ψήφιση διατάγματος πού θά ἐπέτρεπε στό Δικαστήριον ν' ἀρνεῖται τὸ λόγο σέ κάθε κατηγορούμενο πού δὲ θά πειθαρχοῦσε καί πού θά βρίζει τήν ἐθνικήν δικαιοσύνην. Τὸ διάταγμα αὐτό ψηφίστηκε ὁμόφωνα καί χωρὶς συζήτηση, καί τὸ ἴδιο βράδι ὁ Βαντιέ τὸ πῆγε ὁ ἴδιος στό Δικαστήριον.

Τὴν ἐπομένη, στίς 16 τοῦ Ζερμινάλ, ὁ Φουκιέ διέταξε ν' ἀναγνώσουν στούς κατηγορουμένους τὸ διάταγμα καί τὴν καταγγελία τοῦ Λαφλότ. Ἐξέτασαν τοὺς τελευταίους κατηγορουμένους, δηλαδὴ τοὺς κομπάρσους, ὅστρα ὁ Φουκιέ διέταξε νά ἐρωτηθοῦν οἱ ἔνορκοι ἂν νόμιζαν πὼς εἶχαν ἀρκετὰ διαφωτιστεῖ. Ὁ Δαντων καὶ ὁ Ντελακρουά διαμαρτυρήθηκαν μὲ πάθος: «Θὰ μᾶς δικάσουν χωρὶς νὰ μᾶς ἀκούσουν! Καμιὰ συζήτηση! Ζήσαμε ἀρκετὰ γιά ν' ἀναπαυθοῦμε στοὺς κόλπους τῆς δόξας. Νὰ μᾶς στείλουν στὴ λαμητόμο!» Ὑστερα πέταξαν στοὺς δικαστὲς σφαιρίδια ἀπὸ χαρτί. Τὸ Δικαστήριον, ἐφαρμόζοντας τὸ διάταγμα, τοὺς ἀπαγόρευσε νὰ μιλήσουν. Ὅλοι καταδικάστηκαν σὲ θάνατον, ἐκτὸς ἀπ' τὸν Λιλλιέ πού αὐτοκτόνησε μ' ἓνα ἐγχειρίδιον μερικὲς μέρες ἀργότερα στὴ φυλακὴ ὅπου κρατιόταν. Ἄν πιστέψουμε τίς καταθέσεις ποῦκαναν ἀργότερα, κατὰ τὴν δίκην τοῦ Φουκιέ οἱ ἔνορκοι Ρενωντὲν καὶ Τοπινο-Λεμπρέν, καὶ ὁ γραμματέας Παρί, ὁ Ἐρμάν καὶ ὁ Φουκιέ εἶχαν μπεῖ στὴν αἴθουσα ὅπου γινόταν ἡ σύσκεψη τῶν ἐνόρκων, τὴν ὥρα πού ἐκεῖνοι συζητοῦσαν, καί τοὺς ἀνακοίνωσαν ἓνα μυστικὸ ἔγγραφο πού ἔπεισε ἐκεῖνους πού δίσταζαν ἀκόμα.

Ἡ καταδίκη τῶν μετριοπαθῶν καὶ καταχραστῶν δὲν προκάλεσε φαινομενικὰ καμιὰ συγκίνηση στὸ λαόν. Οἱ κατάδικοι ὀδηγήθηκαν στὸν τόπον τῆς ἐκτέλεσης μέσα σὲ γενικὴ ἀδιαφορία. Πὼς εἶταν δυνατό οἱ Γάλλοι κάθε κόμματος νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τὴν τύχη τῶν τυχοδιωκτῶν πού ὑπηρετήσαν διαδοχικὰ τὰ διάφορα κόμματα, δουλεύοντας μονάχα γιά τὸ προσωπικὸν τοὺς συμφέρον; Ἀκόμα καὶ ἡ Θεσμικὴ Συμβατικὴ θ' ἀρνηθεῖ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴ μνήμην τοῦ Δαντων, τοῦ Ντελακρουά, τοῦ Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντίν, τοῦ Σαμπό, τοῦ Μπαζιζ καὶ τοῦ Ντελωνά.

XII

Η ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Όταν, ή μιὰ ὕστερ' ἀπ' τὴν ἄλλη, οἱ φατρίες τσακίστηκαν, οἱ Ἐπιτροπὲς ἤσυχασαν γιὰ μερικοὺς μῆνες ἀπὸ κάθε ἐνοχλητικὴ ἀντιπολίτευση. Ἡ Συμβατικὴ, ἡ τόσο γκρινιαρική πρὶν, συμφωνεῖ μὲ κάθε πρόταση πὸν τῆς ὑποβάλλουν. Τὰ πιὸ σημαντικὰ διατάγματα ψηφίζονται χωρὶς καμιὰ συζήτηση. Οἱ βουλευτὲς σωποῦν. Δὲν ἀναλαμβάνουν πρωτοβουλία. Ἡ ἔλειψη ἐνδιαφέροντος τὴν ὥρα τῶν συνεδριάσεων εἶναι τόση, πὸν ἕνας γραμματέας ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀλληλογραφία. Τότε ἀρχίζει πραγματικὰ ἡ κυβερνητικὴ δικτατορία.

Οἱ ἀρχὲς τοῦ Παρισιοῦ ἐκαθαρίζονται καὶ συγκροτοῦνται ἀπὸ αἰγυρους ἀνθρώπους (ὁ Παγιάν, ὁ Μουάν κι ὁ Λυμπὲν ἀντικαθιστοῦν τὸν Σωμέτ, τὸν Ἐμπὲρ καὶ τὸν Ρεάλ. Ἀργότερα ὁ Λεσκὸ-Φλεριὸ ἀντικαθιστᾷ τὸν Πάς). Οἱ νέες ἀρχὲς εἶναι πειθαρχικές, ἀλλὰ, ἀποτελούμενες ἀπὸ ὑπαλλήλους, δὲν ἀντιπροσωπεύουν πιά τὸν πληθυσμό. Οἱ Λαϊκὲς Ἐταιρίες τῶν Διαμερισμάτων, πὸν πολλαπλασιάστηκαν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1793, μὲ τὴν ὑπόψια διτ περιλαμβάνουν πολλοὺς ἀριστοκράτες μὲ κόκκινο σκοῖφο, ἐξαφανίζονται, τὸ μῆνα Φλορεάλ, κάτω ἀπ' τὴν πίεση τῶν Ἰακωβίνων πὸν δὲ θέλουν νὰ τὶς ἀναγνωρίσουν σὰν παραρτήματα τῆς Λέσχης τους. Ἐκτὸς ἀπ' τὰ βήματα τῶν Διαμερισμάτων πὸν εἶναι προσιτὰ στὸ λαὸ διτ φορὲς τὴ Δεκάδα, μόνον ἕνα βῆμα μένει ἐλεύθερο τῆς Λέσχης τῶν Ἰακωβίνων. Ἡ τελευταία, πὸν κι αὐτὴ παρακολουθεῖται στενά, εἶναι τὶς περισσότερες φορὲς γεμάτη ἀπὸ ὑπαλλήλους τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Δικαστηρίου ἢ τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἡ καινούργια τρομοκρατικὴ γραφειοκρατία πλημμυρίζει τὰ πάντα. Ἡ κατάχρηση εἶναι τόσο ἀηδής, πὸν ὁ Ντυμποῦά-Κρανσὲ προτείνει ν' ἀποκλείσουν ἀπ' τὶς Λέσχες τὴ γραφειοκρατία. Τὸ γράμμα του όμως, δταν διαβάστηκε στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, προκαλεῖ μεγάλη φασαρία. Ὁ συντάκτης του καταγγέλεται ἀμέσως στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας σὰν ἐπ.εικῆς καὶ ταραχοποιός. Οἱ Ἐπιτροπὲς, ὁ Σαιν-Ζυστ ἰδίως, βλέπουν τὸ κακό, μὰ εἶναι αἰχμάλωτοί του. Πόσοι θάμηναν στὶς Λέσχες ἀν διώχηναν ἀπὸ κεί τοὺς ὑπαλλήλους; Ἡ βάση τοῦ καθεστώτος στενεύει ὄσο τὸ καθεστὼς αὐτὸ γίνεται περισσότερο συγκεντρωτικό.

‘Ο τύπος, ὁ τόσο ζωηρὸς κ’ ἐμπαθὴς ἀκόμα πρὸ τοῦ Ζερμινάλ, χάνει κάθε ἀνεξαρτησία. Δὲν ὑπάρχουν πιά παρὰ μόνο ἐπίσημες ἢ ἡμιεπίσημες ἐφημερίδες. Οἱ τελευταῖες παίρνουν μεγάλη ἢ μικρὴ ἐπιχορήγηση ἀπ’ τὸ Κράτος. Εἶναι τόσοι οἱ δημοσιογράφοι πού χάθηκαν ἐξ αἰτίας τῶν ἰδεῶν τους, ὥστε ἐκείνοι πού ἀπομέναιον μάθανε νάνα προσεχτικοί. ‘Όσο γιὰ τὰ θέατρα, αὐτὰ θὰ παίξουν στὸ ἐξῆς μόνο πατριωτικὰ ἔργα πού θάχουν προηγουμένως λάβει τὴ σχετικὴ ἔγκριση.

Οἱ Ἐπιτροπὲς κυβερνοῦν λοιπὸν χωρὶς φανερὰ ἐμπόδια. Δὲν ἔχουν ὅμως αὐταπάτες. Ξέρουν τί κρύβεται κάτω ἀπ’ τὴ σιωπῆ. «Ἡ ἐπανάσταση πάγωσε, γράφει ὁ Σαιν-Ζύστ στοὺς Θεομοῦς του. ‘Όλες οἱ θεωρητικὲς ἀρχὲς ἔχουν ἀτονήσει. Δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνο κόκκινοι σκοῦφοι πού τοὺς φορᾶνε ραδιοῦργοι. Ἡ ἄσκηση τῆς Τρομοκρατίας ἔχει κάνει τοὺς ἐγκληματίες ἀναισθητοὺς, ὅπως τὰ δυνατὰ ποτὰ κάνουν ἀναισθητοὺς τὸν οὐρανίσκο».

Τί θὰ τὴν κάνουν οἱ κυβερνήτες τὴν παντοδυναμία τους πού μὲ τόσες προσπάθειες ἔχουν καταχτήσει; Πρῶτα-πρῶτα καταπιάνονται μὲ τὸ πιὸ ἐπείγον ζήτημα. ‘Ο ἐλασστατικὸς στρατὸς τοῦ Κρόμβελ-Ρουσέν τοὺς φοβίζει. Τὸν καταργοῦν (στὶς 7 τοῦ Ζερμινάλ). Τρεῖς ὑπουργοὶ εἶχαν ἐκτεθεῖ μὲ τὶς φατρίες: ‘Ο Μπουσὸτ μὲ τοὺς ultra, ὁ Ντεφόργκ κι ὁ Παρὲ μὲ τοὺς citra. ‘Ο Καρνὸ κατάργησε τοὺς ὑπουργοὺς, πού τοὺς ἀντικατέστησαν 12 ἐκτελεστικὲς ἐπιτροπὲς μὲ δυὸ ἢ τρία μέλη ἢ καθεμιά καὶ πού ὀργανώθηκαν σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο τῶν δυὸ ἐπιτροπῶν πού ὑπῆρχαν κιόλας, τῆς Ἐπιτροπῆς τροφίμων καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς ὕλων καὶ πολεμοφοδίων. ‘Όταν οἱ Δαντωνιστὲς εἶχαν ζητήσει τὴν ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ μέτρου, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐναντιώθηκε ἐλαυελιμένα. Τώρα πού οἱ Δαντωνιστὲς δικάζονται, ἡ Ἐπιτροπὴ υἱοθετεῖ τὴν πρότασή τους καὶ δὲ βρίσκεται κανένας νὰ τονίσει τὶς ἀντιφάσεις τῆς.

Οἱ ἀντιπρόσωποι εἶχαν ἀκολουθήσει στὶς ἐπιρχίες πολιτικὲς πού συχνὰ διέφεραν μεταξὺ τους καὶ κάποτε εἶταν μάλιστα ἀντίθετες ἢ μιὰ ἀπ’ τὴν ἄλλη. Στὶς 30 τοῦ Ζερμινάλ, ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνακαλεῖ μὲ μιᾶς 21 ἀπ’ αὐτοὺς. Θᾶθελε νὰ διοικεῖ τὴ χώρα μονάχα μέσφ τῶν ἐθνικῶν πρραχτόρων, πού τοὺς κραταίει στὰ χέρια τῆς. ‘Ο Σαιν-Ζύστ πού εἶχε πάθος γιὰ τὴν ἐνότητα, γράφει στοὺς Θεομοῦς του: «Πρέπει νὰ ἐξετάσουμε τὸ σύστημα τῶν συλογικῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, ὅπως εἶναι οἱ δημοτικὲς ἀρχὲς, οἱ διοικήσεις, οἱ Ἐπιτροπὲς Ἐπαγρύπνησης κλπ. καὶ νὰ δοῦμε μήπως ἡ ἀνάθεση τῆς ἀρμοδιότητος τῶν σωμάτων αὐτῶν σ’ ἓνα δημόσιο λειτουργό, δὲ θάταν τὸ μυστικὸ τῆς παγίωσης τῆς Ἐπανάστασης». Ἡ ἐποχὴ ὁμως δὲν εἶχε ἀκόμα ὀριμάσει γιὰ τὸν Βοναπάρτη, τοὺς νομάρχους καὶ τοὺς δημάρχους του. ‘Ο Σαιν-Ζύστ δὲν ἐμπιστεύτηκε παρὰ μόνο στὸν ἑαυτό του τὶς σκέψεις του αὐτές.

Ἡ Ἐπιτροπὴ θέλησε τουλάχιστο ν’ ἀφαιρέσει ἀπ’ τοὺς ἀντιπροσώπους τὸ κυριότερο δικαίωμα πού τοὺς ἔδινε ἡ ἐπαναστατικὴ ἐξουσία, τὸ δικαίωμα νὰ συγκροτοῦν ἑκτακτα δικαστήρια.

Τὸ διάταγμα τῆς 27ης τοῦ Ζερμινάλ, πού ψηφίστηκε ὕστερ' ἀπὸ εἰσήγηση τοῦ Σαιν-Ζύστ, ὄριζε πὼς οἱ κατηγορούμενοι γιὰ συνωμοσία θὰ δικάζονταν στὸ ἐξῆς μόνο στὸ Παρίσι ἀπ' τὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον. Τὸ διάταγμα τῆς 19ης τοῦ Φλορεάλ, πού τὸ εἰσηγήθηκε ὁ Κουτόν, κατάργησε ρητὰ τὰ Ἐπαναστατικὰ Δικαστήρια καὶ τὶς ἐπαναστατικὰς ἐπιτροπὰς πού εἶχαν συστήσει οἱ ἀντιπρόσωποι. Ἡ Ἐπιτροπὴ ὅμως ἐπεφύλαξε στὸν ἑαυτὸ τῆς τὸ δικαίωμα νὰ διατηρήσει κατ' ἐξαίρεση μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ δικαστήρια, ὅπως τὸ δικαστήριον πού ὁ Ἰωσήφ Λεμπόν εἶχε ἐγκαθιδρύσει στὸ Καμπραί, στὰ μετόπισθεν τοῦ Βορείου μετώπου, τὴν ἐπιτροπὴ πού δροῦσε στὸ Νουαρμουτιέ κλπ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἐνοεῖ νὰ μετριάσει τὴν Τρομοκρατία, θέλει μόνο νὰ τὴν ἐπιτρεῖ ἄμεσα. Ἀγαναχτεῖ κὶ ἀπειλεῖ ὅταν διαδίδεται στὸ Παρίσι, ὕστερ' ἀπ' τὴ σύλληψη τοῦ Ἐμπέρ, πὼς θὰ ἐξαφανιστοῦν οἱ προτομὲς τοῦ Μαριὸ καὶ τοῦ Σαλιέ. Γιὰ νὰ καθησυχάσει τοὺς τρομοκράτες, ἡ Ἐπιτροπὴ διπλασιάζει τὰ χτυπήματά της ἐναντίον τῶν διωκτῶν της. Ἀνακαλεῖ τὸν Φουσέ γιὰ νὰ τὸν τιμωρήσει ἐπειδὴ αὐτὸς εἶχε συμπριλάβει στὴν καταστολὴ τοῦ ἐμπερισμοῦ τοὺς φίλους τοῦ Σαλιέ (7 τοῦ Ζερμινάλ). Διατάζει τὸ ξανάνοιγμα τῆς Λέσχης τῆς Λυών, πού τὴν εἶχε κλείσει ὁ Φουσέ. Ἐνα διάταγμα μὲ ὑπογραφή τοῦ Ροβεσπιέρου, σταματᾷ ὅλες τὶς διώξεις ἐναντίον τῶν πατριωτῶν τῆς Λυών πού εἶχαν καταδιωχτεῖ τὴν ἐποχὴ τῆς πολιτοκίας. Ὅταν ὁ Φουσέ γυρᾷ στὸ Παρίσι καὶ δικαίολογεῖται στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, ὁ Ροβεσπιέρος προειδοποιεῖ τὰ μέλη τῆς ἐναντίον τῆς ἐκθέσεώς του.

Αὐτὸ πού ἐγίνε στὴ Λυών, ἐγίνε λίγο πολὺ παντοῦ, στὸ Σεντάν, στὸ Λουί-λε-Σωνιέ, στὴ Λίλλη κλπ. Οἱ πατριῶτες προστατεύονται καὶ οἱ διώξεις δυναμώνουν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τοῦ καθεστῶτος. Τὸ διάταγμα τῆς 27ης τοῦ Ζερμινάλ ἀπομακρύνει ἀπ' τὸ Παρίσι, ἀπ' τὰ φρούρια κὶ ἀπὸ τὶς παραθαλάσσιες πόλεις, ὄλους τοὺς κρῶνιν εὐγενεῖς καὶ τοὺς ὑπηκόους τῶν ἐχθρικῶν κρατῶν πού δὲ θὰ λάβουν ρητὴ ἄδεια νὰ μείνουν ἐκεῖ. Γιὰ νὰ τιμωρήσει τοὺς ἀντεπαναστάτες τῆς Βωκλύζ, ἡ Ἐπιτροπὴ ὀργανώνει, στίς 21 τοῦ Φλορεάλ, τὴν τρομερὴ ἐπιτροπὴ τῆς Ὁράγγης πού δικάζει χωρὶς ἑνορκους, καὶ σὲ 42 συνεδριάσεις καταδικάζει 332 κατηγορουμένους, σὲ θάνατο, ἀπ' τὸ συνολικὸ ἀριθμὸ τῶν 591. Ἐμπδοκιμάζει τὸν Μαινιέ πού παρέδωσε στίς φλόγες τὸ ἀντεπαναστατικὸ χωριὸ τοῦ Μπεντοέν, ὅπου κόψανε τὸ δέντρο τῆς λευτεριᾶς καὶ κανένας δημοκρατικὸς δὲ βρέθηκε νὰ πεῖ ποιὸς τῶκανε.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔφερε στὴν ἡμερησία διάταξη τὴν Τρομοκρατία, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίδοτό της, τὴν ἀρετὴ. Καταδιώκει αὐστηρὰ τοὺς ἐπαναστάτες πού παραβαίνουν τοὺς νόμους. Ὁ Μαινιέ στὴ Βωκλύζ, ἀνακαλύπτει μιὰ τεράστια «μαύρη σπείρα» πού ἔχει καταλάβει τὴ διοικητικὰ πόστα καὶ ληστεύει τὰ ἔθνικὰ χτήματα. Ἔβρει πὼς οἱ προκάτοχοί του Ροβέρ καὶ Πουλτιέ εἶχαν προστατέψει τοὺς κλέφτες· αὐτοὺς πού κρύβονταν κάτω ἀπ' τὸν κόκκινον σκοῦφο. Δέ

δίτασε νά χτυπήσει τόν ἀρχηγό τους, τόν Ζουρνταν Coudre-Tête, πού ὁ Ταλλιέν θέλησε νά τόν βοηθήσει, προσπαθώντας μάταια νά συγκινήσει τούς Ἰακωβίνους (στις 16 τοῦ Φλορεάλ). Ὁ Ζουρνταν ἀνέβηκε στό ἰκρίωμα. Ὁ Ἰζαμπώ, πού ἐξακολουθοῦσε στό Μπορντώ τις καταχρήσεις τοῦ Ταλλιέν, ἀνακαλεῖται στις 25 τοῦ Φλορεάλ. Ὁ Μπερνάρ ντέ Σαιντ πού αἰσχροκερδοῦσε στό Μονμπελιάρ καί στό Ντιζόν εἶχε τήν ἴδια τύχη στις 15 τοῦ Ζερμινάλ. Αὐτό εἶταν προεδροποίηση γιά τὰ ὑπολείματα τῆς πατρίδας τοῦ Δαντῶν! Ἡ Ἐπιτροπή τιμᾶει τήν ἀρετὴ ὄχι μόνο μὲ λόγια.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐλπίζει ἐπίσης νά καλοπιᾶσει τήν κοινὴ γνώμη. Δὲ θέλει οἱ πράχτορες τῆς νά τρομοκρατοῦν τις μάζες. «Πρέπει, λέει ὁ Σαιν-Ζυστ στις 26 τοῦ Ζερμινάλ, ν' ἀποκαταστήσετε τήν κοινὴ ἐμπιστοσύνη. Πρέπει νά δώσετε στὸν κόσμο νά καταλάβει πῶς Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνηση δὲ σημαίνει πόλεμο ἢ κατάσταση πού μοιάζει μὲ ξένη κατοχή, ἀλλὰ τὸ πέρασμα ἀπ' τὸ κακὸ στοῦ καλοῦ, ἀπ' τὴ διαφθορὰ στὴν τιμιότητα.» Οἱ νομοταγεῖς πολλοὶ πρέπει νά προστατεύονται ἀπ' τις καταχρήσεις τῆς ἐξουσίας κι ἀκόμα κι ἀπ' τὸν ὑπερβολικὸ ζῆλο. Οἱ ἀντιπρόσωποι στους Δυτικοὺς Νομοὺς παρατείνανε τὸν ἀταχτο πόλεμο τῶν Chouans μὲ τις φάλαγγες τῆς Κολάσεως πού πυρπολοῦσαν ἀδιάκριτα τις ἰδιοκτησίες τῶν ἀνταρτῶν καί τις ἰδιοκτησίες τῶν φιλειργηκῶν πολιτῶν : ἡ Ἐπιτροπὴ τοὺς ἀνακαλεῖ. Ὁ Ροσσινιόλ, ἀλώβητος ὅσο τοῦκταναν ἐπίθεση μόνο οἱ Ἐπεικτεῖς, παύεται στις 8 τοῦ Φλορεάλ. Ὁ Τυρρώ, πού ἔχει προβεῖ σ' ἐρημώσεις κι δλοὶ οἱ ἀξωματικοὶ του ἀνακαλοῦνται ἀπ' τὴ δυτικὴ στρατιὰ στις 24 τοῦ Φλορεάλ καί στις 4 τοῦ Πραιριάλ. Ἐνα νέο διάταγμα θέτει τέρμα στοῦ σύστημα τῆς ἐξολόθρευσης τοῦ πληθυσμοῦ γιά νά τὸ ἀντικαταστήσει μὲ μιὰ μέθοδο πού συνίσταται στὴ δῆλωση τῆς συγκομιδῆς καί στὴν ἀπογραφή τῶν κατοίκων.

Ὁ Φουσεντουάρ, στὸν Ἄνω-Ρῆνο, θέλει νά ὑποχρεώσει μὲ τὴ βία τοὺς Ἄλατους ν' ἀνταλλάξουν τὰ μεταλλικὰ τους νομίσματα μὲ ἀσινιάτα. Ζητάει νά τοῦ δώσουν τὴν ἄδεια νά συγκροτήσῃ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον καί νά φορολογήσῃ τοὺς πλούσιους. Γι' ἀπάντηση, στις 12 τοῦ Ζερμινάλ, ἀνακαλεῖται. Ὁ Φουσεντουάρ δὲν κατάλαβε πῶς ἡ Τρομοκρατία ἐπιφυλάσσεται τώρα μόνο γιά τοὺς συνωμότες καί πῶς πρέπει νά ἐκλείψῃ γιά κείνους πού δὲ συνωμοτοῦν.

Οἱ μέθοδοι τῶν Ἐμπερτιστῶν ἐπιδείνωσαν τὸ λιμό. Ἡ Ἐπιτροπὴ κατακρίνει καί καταργεῖ αὐτὲς τις μέθοδοι. Προσπαθεῖ νά καθυστερήσῃ τοὺς ἐμπόρους. Τὸ διάταγμα τῆς 12ης τοῦ Ζερμινάλ καταργεῖ τοὺς ἐπιτρόπους γιά τις προαγορὲς πού τοὺς μισοῦν τόσο ὅσο καί τοὺς παλιούς φορατζήδες, μετριάσει τις ποινὲς πού προβλέπει ὁ Νόμος γιά τοὺς προαγοραστές, ὅπως ἐπίσης καί τις ἀπαιτήσεις του. Μόνο οἱ ἐμπορευόμενοι χοντρικῶς θάναὶ ὑποχρεωμένοι νά δηλώνουν τὸ ἐμπόρευμά τους. Οἱ ζῶνες ἐφοδιασμοῦ καταργοῦνται στις 6 τοῦ Πραιριάλ, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνες πού ἀφοροῦν τὰ

σιτηρά και τή χορτονομή. Ἡ Ἐπιτροπή τροφίμων ἐνθαρρύνει τήν ἐξαγωγή εἰδῶν πολυτελείας, συνδυάζει τή δράση της μέ τή δράση τῶν ἐμπόρων, τοὺς δίνει ἐγγυήσεις ἐναντίον τῶν καταγγελιῶν, τοὺς ἀναθέτει ἀποστολές στό Ἐξωτερικό, προσπαθεῖ νά ἐξασφαλίσει τὸ συνάλλαγμα γιά νά πληρώσει τίς ἀγορές τους. Ἡ Ἐπιτροπή διατηρεῖ βέβαια τοὺς κανονισμοὺς και τίς φορολογίες. Ἐλέγχει ὄλο τὸ ἐξωτερικό ἐμπόριο μέ τή μεσολάβηση τῶν πρακτορείων της και μέσω τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου πού ἔχει ἐπιταχτεῖ. Συγχρόνως ὁμως ἡ Ἐπιτροπή μεταρρυθμίζει τοὺς νόμους πού διέπουν τὸ ἐμπόριο, κάνοντάς τους πῶ ἐυλύγιστους και θέτει τίς βάσεις μιᾶς παραγωγικῆς πολιτικῆς. Ἐνθαρρύνει, τοὺς βιομηχάνους μέ ἀποζημιώσεις και ἀμοιβές, τοὺς ἐμπόρους μέ πιστώσεις. Ἡ σιτοδεία χάνει τήν ὀξύτητά της.

Τίς πῶ μεγάλες σκοτοῦρες τίς προκαλοῦν τώρα οἱ ἐργάτες. Ἡ πρόκληση τῶν ἐφείρων εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τήν ἔλειψη ἐργατικῶν χεριῶν, τή στιγμή ἀκριβῶς πού ὁ πολλαπλασιασμός τῶν ἐργαστηρίων και τῶν ἐργοστασίων πού δούλευαν γιά τὸ στρατό θά δεκαπλασιασθεῖ τή ζήτησή τους. Οἱ ἐργάτες ἐκμεταλλεύτηκαν τήν εὐκαιρία γιά νά πετύχουν τήν αὔξηση τῶν ἡμερομισθίων σέ ἀναλογία πού ξεπερνοῦσε τήν αὔξηση τοῦ τιμαριθμοῦ. Ἡ καθιέρωση τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου ἡμερομισθίων δυσαρέστησε τοὺς ἐργάτες τὸ σύνολο τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἰδίως ὁμως δυσαρέστησε τίς ἐργάτες τῶν πολεμικῶν ἐργοστασίων, πού εἶχαν ὑπαχθεῖ σέ αὐστηρή πειθαρχία και δέν μπορούσαν ν' ἀποφύγουν τὸ νόμο τόσο εὐκόλα, ὅσο οἱ ἐλευθεροὶ ἐργάτες. Ὁ πειρασμός εἶταν μέγας γιά τοὺς ἐργάτες τῶν ἐργοστασίων νά προσπαθήσουν ν' ἀνεβάσουν τὰ ἡμερομισθιά τους στό ἐπίπεδο τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἐλευθέρων ἐργατῶν. Στὸ Παρίσι, ἀπλοὶ, μὴ εἰδικευμένοι ἐργάτες, ὅπως οἱ ἀχθοφόροι, οἱ ἀμαξάδες, οἱ νερουλάδες, πληρώνονταν 20 ὡς 24 λίβρες τὴν ἡμέρα, ἐνῶ ὁ εἰδικευμένος ἐργάτης πρώτης κατηγορίας ἐνὸς πολεμικοῦ ἐργοστασίου κέρδιζε 16 τὸ πολὺ λίβρες, ὁ ἐργάτης δεύτερης κατηγορίας 8 λίβρες και 5 σόλδια κι ὁ κατώτερος 3 λίβρες. Δέν εἶναι λοιπὸν παράξενο ὅτι οἱ ἐργάτες τῶν πολεμικῶν ἐργοστασίων, πολυάριθμοι στό Παρίσι, ζοῦσαν σέ κατάσταση συνεχούς ἀναταραχῆς. Ἡ Ἐπιτροπή, πού εἶχε ἀπόλυτη ἀνάγκη τῶν ὑπηρεσιῶν τους, καλύτερεψε τὰ ἡμερομισθιά τους, τοὺς ἐπέτρεψε νά ἐκλέξουν ἐπιτρόπους γιά νά συζητοῦν τὰ αἰτήματά τους μέ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἐπιτροπῆς, δέν κατόρθωσε ὁμως ποτὲ νά τοὺς ἱκανοποιήσει, γιατί εἶταν πάρα πολὺ μεγάλη ἡ διαφορά ἀνάμεσα στίς ἀπαιτήσεις τους και στίς κανονισμοὺς τοῦ Κράτους. Ἡ Ἐπιτροπή καταλάβαινε πῶς ἂν ὑποχωροῦσε στό ζήτημα τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου τῶν ἡμερομισθίων, θάταν ὑποχρεωμένη νά ὑποχωρήσει και στό ζήτημα τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου τιμῶν, και πῶς τότε ὄλο τὸ οἰκονομικὸ και δημοσιονομικὸ οἰκοδόμημα πού μέ τόσον κόπο τὸ εἶχε ἀνεγείρει, θά κατέρρεε. Συνεπῶς ἀντέδρασε στὰ αἰτήματα τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἄν ὑποχωροῦσε κάποτε, αὐτὸ

τῶσαν μὲ κακὴ καρδιά, καὶ ἡ ἀνανεωμένη Κομμούνια μιμήθηκε σ' αὐτὸ τὴν Ἐπιτροπὴ. Ὁ Παιγιάν, ἐν ὀνόματι τῆς Κομμούνιας, κατέκρινε τοὺς ἐργάτες πού συνασπίζονταν γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ συμφέροντά τους (βλέπε τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς Κομμούνιας στίς 2, 13, 16 τοῦ Φλορεάλ κλπ.). Τὰ ἔργα πού εἶχαν ἀρχίσει στὸ Νομὸ τοῦ Παρισίου σταμάτησαν, γιὰτι ἐνῶ οἱ ἀπλοὶ ἐργάτες ζητούσαν 3 λίβρες καὶ 15 σόλδια τὴν ἡμέρα καὶ οἱ ξυλουργοὶ 8 ἕως 10 λίβρες, τοὺς πρότειναν μόνον 48 σόλδια. (9 τοῦ Μασσιδιῶρ. Ἐθνικὸ ἀρχεῖο. φύλ. 10/451).

Καθὼς φαίνεται, ἡ πίεση πού ἀσκούσαν οἱ ἐργάτες εἶταν ἴδια σ' ὁλόκληρη τὴ χώρα. Ἡ ἀρνηση τῶν ἐργατῶν ν' ἀναλάβουν δουλειὰ ἐπαναλαμβάνονταν τόσο συχνά, ὥστε ὁ Μπαρὲρ ἀναγκάστηκε νὰ προκλέσει τὴν ψήφιση, στίς 15 τοῦ Φλορεάλ, ἐνὸς διατιγμάτος πού ἐπεστράτευε ὅλους τοὺς ἐργάτες πού εἶταν ἀπαραίτητοι γιὰ τὴν κατεργασία, τὴ μεταφορὰ καὶ τὴ διανομὴ τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης καὶ ἀπειλοῦσε μὲ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον ἐκείνους τοὺς ἐργάτες πού, μὲ τὴν ἀρνηση ἐργασίας, θὰ σχημάτιζαν ἐγκληματικὸ συνασπισμὸ στρεφόμενον ἐναντίον τῆς διατροφῆς τοῦ λαοῦ.

«Τὸ καθ' ἑστώς πού ἐπεκράτησε ὕστερ' ἀπ' τὸν καθορισμὸ τοῦ ἀνωτάτου ὀρίου ἡμερομισθίων, παρατηρεῖται ὅτι ὁ Μ. Ζ. Λεφέβρ, εἶταν κατάλληλο ν' ἀναπτύξει στὸ προλεταριάτο τὸ ταξικὸ πνεῦμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης. Ἀντιπαρέτασε τοὺς ἰδιοχτῆτες ἐνάντια στοὺς προλετάρους». Ἐκανε μάλιστα κάτι παραπάνω. Ἐτείνει στὸ νὰ καταστρέψει τοὺς μικροπόρους καὶ τοὺς τεχνίτες καὶ νὰ τοὺς καταστήσει προλετάρους. Οἱ ἀρτοποιοί, π.χ. πού παίρνουν ἀπ' τὸ κράτος τὸ ἀλεύρι, κατάντησαν νὰ γίνουν ἀπλοὶ δημοτικοὶ ὑπάλληλοι. Ὁ Σαιν-Ζύστ, πῦθ' ἔλε νὰ δώσει στοὺς φτωχοὺς τὶς περιουσίες τῶν ὑπόπτων, ἀντιλαμβάνονταν πῶς τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα εἶταν πιὸ σοβαρὸ ἀπ' τὸ κοινωνικόν. Θάθελε ν' ἀποσύρει τὸ ἀσινιάτο ἀπ' τὴν κυκλοφορία, γιὰτι ἀποτελοῦσε θανάσιμη πληγὴ γιὰ τὴ Δημοκρατία, καὶ εἶταν ἡ αἰτία τῆς ἀκρίβειας τῆς ζωῆς, τῆς κερδοσκοπίας, τῶν φόρων πού προκαλοῦσαν τὸ λιμὸ στίς μεγάλες πόλεις, τῶν ἐπιτάξεων πού ἐξαργύωναν τοὺς κατέχοντες. Πῶς ὅμως νὰ κάνουν χωρὶς τὸ ἀσινιάτο, ὅταν αὐτὸ ἀποτελοῦσε τὸ μόνον σχεδὸν μέσο πληρωμῆς πού εἶχε ἀπομείνει στὸ Δημόσιον Ταμεῖο; Τὰ ἔξοδα ἀνέρχονταν τὸν Φλορεάλ σὲ 283.419.073 λίβρες ἐνῶ τὰ ἔσοδα σὲ 44.255.048 λίβρες. Τὸν Μασσιδιῶρ τὰ ἔξοδα εἶταν 265 ἑκατομύρια καὶ τὰ ἔσοδα 39. Ἡ κυκλοφορία τῶν ἀσινιάτων φούσκωνε συνεχῶς. Εἶταν 5.534.160.385 λίβρες στίς 26 τοῦ Φλορεάλ, καὶ παρὰ τὶς φορολογίες πού στήριζαν κάπως τὴν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορία, παρὰ τὸ κλεῖσιμο τοῦ Χρηματιστηρίου, παρὰ τὸ διάταγμα τῆς 21ης τοῦ Πλυβιῶζ πού σταθ' ἠροποιοῦσε τὸ συνάλλαγμα πάνω σὲ ὁμοίμορφη βάση, τὸ δημοκρατικὸ νόμισμα ξέλεφετε σιγὰ-σιγὰ. Ὁ Καμπὴν προσπαθοῦσε νὰ κάνει οἰκονομίες στὴν ὑπηρεσία τοῦ δημοσίου χρέους. Εἶχε συστήσει τὸν προηγούμενον χρόνον ὑπηρεσία γιὰ τὸ

δημόσιο χρέος, με τὸ σκοπὸ ν' ἀνταλλάξει με νέους τίτλους τοὺς παλιούς τοῦ παγίου χρέους τοῦ παλιοῦ καθεστῶτος, καὶ νὰ δημοκρατικοποιήσει ἔτσι τὸ χρέος αὐτό. Τώρα ὁ Καμπὸν ρευστοποιοῦσε, με τὸ νόμο τῆς 23ης τοῦ Φλορεάλ, τὸ κυμαινόμενο χρέος, τὸ ἐνοποιοῦσε, τὸ ἐλάττωνε με κρατήσεις, με τὸν κίνδυνον νὰ δυσαρρστήσει τοὺς κατόχους τῶν χρεωγράφων, ποὺ εἶχαν κιόλας ζημωθεῖ σημαντικά, γιατί οἱ πληρωμὲς γίνονταν σ' αὐτοὺς με ἀσυνιάτα ποὺ εἶχαν ξεπέσει. Ὁ Ροβεσπιέρος εἶχε τὴ γνώμη πὼς ὁ Καμπὸν πολλαπλασίαζε τοὺς ἐχθροὺς τῆς Δημοκρατίας.

Οἱ χωρικοὶ λύγιζαν κάτω ἀπ' τὸ βάρος τῶν ἐπιτάξεων τῶν προΐοντων τους καὶ τῶν μέσων μεταφορᾶς. Οἱ ἐργάτες εἶταν ἐξαντλημένοι ἀπ' τὸ διαρκὴ ὑποσιτισμό, καὶ προσπαθοῦσαν με λύσσα νὰ καταγγίλουν μεγαλύτερο ἡμερομίσθιο ἀπ' ὅ,τι τοὺς παραχωροῦσε ὁ νόμος. Οἱ ἔμποροι εἶχαν μισοκαταστραφεῖ ἀπ' τὶς φορολογίες. Τοὺς εἰσοδηματίες τοὺς εἶχε καταστρέψει τὸ ἀσυνιάτο. Ἔτσι, κάτω ἀπ' τὴ φαινομενικὴ ἡρεμία, ἡ δυσαρρέσκεια εἶταν μεγάλη. Οἱ μόνοι ποὺ κέρδιζαν κάτω ἀπ' τὸ νέο καθεστῶς εἶταν τὸ πολυάριθμο κοπάδι τῶν νέων γραφειοκρατῶν καὶ οἱ βιομήχανοι πολεμικῶν εἰδῶν.

Ἐκεῖνοι ποὺ κυβερνοῦσαν δὲν εἶχαν καμιάν αὐταπάτη. Ἐντείνανε περισσότερο τὶς προσπάθειές τους. Ἐνοοῦσαν, παρ' ὅλες τὶς δυσκολίες, νὰ ἐγκαθιδρῦσουν τὴ Δημοκρατία ἐκεῖνη ποὺ ἀποτελοῦσε τὴν πίστη τους καὶ ποὺ τὴν ἀγαποῦσαν τόσο περισσότερο, ὅσο περισσότερο νιώθανε ἀβέβαιο τὸ μέλλον. Θυμόνταν πὼς ἡ μοναρχία εἶχε κλονιστεῖ ὕστερ' ἀπὸ μιὰν ἐξέγερση τῶν ἐξαθλιωμένων μαζῶν ποὺ τὶς ἐσπρωχνε ἡ πείνα.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου τοῦ Βαντώζ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ μοιράσει στοὺς φτωχοὺς Ἀβράκωτους τὶς περιουσίες τῶν ὑπόπτων, ἀπαιτοῦσε νὰ γίνῃ πρῶτα μιὰ ἐκτεταμένη ἐρευνα ποὺ θ' ἀπαιτοῦσε πολλοὺς μῆνες. Ὁ Μπαρέρ ἀνάγγειλε, στὶς 22 τοῦ Φλορεάλ, πὼς οἱ Ἐπαναστατικὲς Ἐπιτροπὲς εἶχαν κιόλας στείλει 40.000 πορίσματα σχετικὰ με τοὺς φυλακισμένους. Ἐπρεπε ὁμως νὰ ἐξεταστοῦν 300.000 φάκελοι. Ὁ Μπαρέρ βαυκαλιζόταν με τὴν αὐταπάτη ὅτι πρὶν περάσουν ἕξη βδομάδες, ὁ πίνακας τῶν ἀπόρων θάναι ἔτοιμος. Ὁ πίνακας ὁμως αὐτὸς δὲν ἐγίνε ποτέ, παρὰ τὸ γεγονός πὼς ἡ Ἐπιτροπὴ συνέστησε γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἕνα εἰδικὸ γραφεῖο ἀπόρων. Ὁ Μπαρέρ, παρὰ τὴν αἰσιοδοξία του, ὑπογράμμιζε ὅτι μερικὲς κοινότητες δὲν ἐδειχναν καμιὰ προθυμία νὰ ἐφαρμόσουν τὸ νόμο. Διαδώσανε ἐπίτηδες ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ ἐξόριζε στὴ Βανδέα τοὺς φτωχοὺς ἐκείνους ποὺ θὰ γράφονταν στὸν πίνακα. Περιμένοντας τὸ τέλος τῆς ἀπογραφῆς, ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνοίξε, στὶς 22 τοῦ Φλορεάλ, τὸ βιβλίο τῆς Ἐθνικῆς Ἀγαθοεργίας ὅπου θ' ἀναγράφονταν οἱ δικαιούμενοι ἀρωγῆς φτωχοὶ καὶ οἱ ἐπιχορηγούμενοι ἀνάπηροι. Μ' ἕνα διάταγμα τῆς Ἐπιτροπῆς, χρονολογούμενο ἀπ' τὶς 5 τοῦ Πραιριάλ, μοιράστηκαν στοὺς ἀνικανοὺς γιὰ ἐργασία στοὺς ζητιάνους καὶ στοὺς ἀνάπηρους τοῦ Παρισιοῦ βοηθήματα 15 ἡμερῶν 25 σόλδια τὴν ἡμέρα. Στὴν ὑπόλοιπη ὁμως χώρα, τὰ φύλλα

του Βιβλίου "Αγαθοεργίας άνοιγαν με βραδύ ρυθμό και η θη του Θεομιδώρ έφτασε πριν εφαρμοστεί ο νόμος. Τα ήμίμετρα αυτά, στα μάτια της κυβέρνησης αποτελούσαν μονάχα τον πρόλογο. «Δε χρειάζονται ούτε πλούσιοι, ούτε φτωχοί, έγραφε ο Σαιν - Ζυστ... "Ο μεγάλος πλούτος είναι άτιμία». "Ο Σαιν - Ζυστ σχεδίαζε να καταστήσει το Κράτος κληρονόμο όλων ξεκίνων που θα πέθαιναν χωρίς κοντινούς συγγενείς, να καταργήσει το δικαίωμα της σύνταξης διαθήκης, να υποχρεώσει τους πολίτες να δίνουν κάθε χρόνο λογαριασμό στο Κράτος σχετικά με τη χρήση της περιουσίας τους. "Επί πλέον ο Σαιν - Ζυστ ήθελε, για ν' άποσυρθούν άπ' την κυκλοφορία τα άσινιάτα, να επιβληθεί ειδική φορολογία «σ' όλους όσοι έχουν διαχειριστεί τις κρατικές ύποθέσεις κ' έχουν μισθοδοτηθεί άπ' το Δημόσιο Ταμείο». Σχέδια που μειναν στο στάδιο των όνειρων και που προσέβαλαν όχι μόνο το άτομιστικό πνεύμα της εποχής, αλλά και τις ανάγκες που πήγαιζαν άπ' τον πόλεμο. Πώς ήταν δυνατό στην "Επιτροπή ν' άσκήσει άποφασιστική ταξική πολιτική όταν, άπ' τον Ζερμινάλ κ' ύστερα, προσπαθούσε να συμβάσει τα συμφέροντα όλου του κόσμου; Οι άγράμιατες κ' εξαθλιωμένες μάζες που πάνω τους έσκυβε με στοργή, ήταν για την "Επιτροπή ένα βάρος μάλλον, παρά ένα στήριγμα. Οι μάζες αυτές παρακολουθούσαν άπορώντας, γεγονότα που δεν καταλάβαιναν. "Όλη η κυβερνητική πολιτική στηριζόταν ουσιαστικά στην Τρομοκρατία, που ο πόλεμος μόνο την καθιστούσε άνεκτή. "Η Τρομοκρατία όμως υπέσκαπτε μέσα στις ψυχές το σεβασμό προς το καθεστώς.

"Η "Επιτροπή καταβάλλει την κυριότερη προσπάθειά της προς την κατεύθυνση της νέας γενιάς. "Ο Μπαρέθ δηλώνει στις 13 του Πραιριάλ, πως πρέπει να φέρουν την επανάσταση στη νεολαία, όπως φέρανε την επανάσταση στο στρατό. "Εμπνεόμενος άπ' το πετυχημένο πείραμα της στρατιωτικής σχολής, που, το μήνα Βαντώζ, εκπαιδευσε σε διάστημα τριών Δεκάδων, σε κατάλληλα φροντιστήρια, ειδικούς για την παρασκευή μπαρουτιού και νίτρου, για την κατασκευή κανονιών κ.τ.λ., άπ' τους νέους που είχαν συρρεύσει εκεί άπ' όλη τη Γαλλία και που σκόρπισαν ύστερα σαν άρχιτεχνίτες σ' όλα τα εργοστάσια, ο Μπαρέθ ίδρύει τη σχολή του "Αρεως, που έχει για προορισμό την πολιτική και στρατιωτική κατάρτιση 3.000 εφήβων, που οι μισοί άπ' αυτούς εκλέγονται άπ' τα παιδιά μικρών καλλιεργητών ή τεχνιτών κ' οι άλλοι μισοί άπ' τους γιους των ήθελοντών που πληγώθηκαν στις μάχες, με την άναλογία έξη για κάθε Διαμέρισμα. "Η σχολή του "Αρεως θα λειτουργήσει κάτω από σκηνές, στο πεδίο του Σαμπλόν.

Γίνονται σχέδια για την ίδρυση μιάς Προτύπου σχολής για την εκπαίδευση καθηγητών και δασκάλων που θα τους έμψυχώνει η καινούργια πίστη. Το σχολείο όμως αυτό θα ιδρυθεί ύστερ' άπ' τον Θεομιδώρ. Στο μεταξύ καταβάλλεται εilikρινής προσπάθεια να εφαρμοσθεί ο νόμος της 5ης του Νιβώζ, που καθιέρωνε την υποχρεωτική φοίτηση στα σχολεία της στοιχειώδους

εκπαίδευσης και πού προέβλεπε την καταβολή της μισθοδοσίας τῶν δημοσίων εκπαιδευτικῶν λειτουργῶν ἀπ' τὸ Κράτος. Λείπει ὅμως τὸ ἀναγκαῖο προσωπικὸ καὶ τὰ σχολεῖα ἀνοίγουν μὲ βραδύ ρυθμό. Στὸ τέλος τοῦ 1794, τὰ σχολεῖα αὐτὰ εἶναι λίγο - πολὺ πολυάριθμα μόνον σὲ 180 Διαμερίσματα. Ὁ Σαιν - Ζυστ ἤθελε νὰ προκρίσει τὰ σχολεῖα αὐτὰ μὲ ἔθνικα χηίματα. Ἐθετε τὴν ἀρχὴ πὼς τὸ παιδί, πρὶν ἀπ' ὅλα ἀνήκει στὴν πατρίδα, καὶ κατέστρωσε ἕνα σχέδιο γιὰ μιὰ κοινὴ ἐκπαίδευση πάνω στὸ πρότυπο τῆς ἀρχαίας Σπάρτης.

Οἱ περιοχὲς πού ἀντιστάθηκαν περισσότερο στὴν Ἐπανάσταση εἶταν ἐκεῖνες ἀκριβῶς ὅπου ὁ πληθυσμὸς ἀγνοοῦσε τὴ γαλλικὴ γλῶσσα: Ἡ Ἀλσατία, ἡ χώρα τῶν Βάσκων, ἡ Κορσικὴ, ἡ κομητεία τῆς Νίκαιας, ἡ Βρεττάνη, ἡ Φλάνδρα. Ὁ Μπαρὲρ φρόντισε νὰ διοριστοῦν στὶς ἐξοφῶνες αὐτὲς περιοχὲς γαλλομαθεῖς δάσκαλοι πού θὰ τοὺς ὑποδείξουν οἱ Λέσχεις καὶ πού ὄχι μόνον θὰ διδάσκουν στὰ παιδιά τὴ γλῶσσα τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ θὰ γίνουν ἐκεῖ οἱ κήρυκες τῶν δημοκρατικῶν φρονημάτων. Καὶ στὴν περίπτωση ὅμως αὐτὴ ἡ ἔλλειψη τοῦ προσωπικοῦ ἔκανε ὥστε τὸ διάταγμα νὰ ἐφαρμοστεῖ σὲ περιορισμένη κλίμακα. Ὁ Γκρεγκουὰρ ἤθελε νὰ ἐκριζώσει τῆς τοπικῆς διαλέκτους μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ὅπως ἔγινε καὶ μὲ τὶς ἕβνες γλῶσσες, γιὰτὶ «ἡ ἐνότητα τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο συστατικὸ τῆς Ἐπανάστασης». Ὁ Γκρεγκουὰρ συντάσσει ἐν ὀνόματι τῆς Συμβατικῆς, στὶς 16 τοῦ Πραιριάλ, μιὰν ὠραία ἐκκληση στοὺς Γάλλους: «Μισεῖτε τὸν πολιτικὸ φεντεραλισμὸ, ἀπαρνηθεῖτε λοιπὸν καὶ τὸ γλωσσικόν».

Ἔτσι λοιπὸν ἐργάζονται γιὰ τὸ μέλλον. Τὸ παρὸν ὅμως ἀπαιτεῖ ὅλην τὴν προσοχή.

Τὸ θρησκευτικὸ ζήτημα δὲν ἔχει λυθεῖ. Θεωρητικὰ, ἡ ἐλευθρία τῆς λατρείας ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει. Στὴν πραγματικότητα ὅμως ἔχει καταργηθεῖ σὲ πολλὲς περιοχὲς. Πολλοὶ ἀντιπρόσωποι θεώρησαν πὼς ὅλοι οἱ παπάδες εἶναι ὑποπτοί, καὶ τοὺς φυλάκισαν ὅταν ἐκεῖνοι ἀρνούνταν ν' ἀπαρνηθοῦν τὴν πίστη τους. Μερικοὶ μάλιστα διέταξαν νὰ κατεδαφιστοῦν τὰ καμπαναριά. Ἄλλοι, πὸ ἀνεξίθρησκοι, ἐπέτρεψαν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς τέλεσης τῆς λατρείας. Ἡ δεκάτη ἡμέρα προσπαθεῖ παντοῦ νὰ ὑποκαταστήσει τὴν Κυριακὴν, δὲν τὸ κατορθώνει ὅμως. Οἱ πληθυσμοὶ πού παρέμειναν πολὺ θρησκοὶ νοσταλγοῦν τοὺς παπάδες τους καὶ δείχνονται δύστροποι στὸ νὰ γιορτάζουν τὶς πατριωτικὰς γιορτὲς. Ἀκόμα καὶ στὰ κρατικὰ ἐργαστήρια εἶναι δύσκολο νὰ ἐπαβληθεῖ ἡ ἐργασία τῆς Κυριακῆς. Ἄν τὸ κλεισίμο τῶν ἐκκλησιῶν εἶχε γίνῃ συγχρόνως, δὲν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία πὼς οἱ χωρικοὶ θὰ δημιουργοῦσαν μεγάλες ταραχάς, γιὰτὶ τὶς ἐβδομάδες πού προηγήθηκαν ἀπ' τὸ διάταγμα τῆς 18ης τοῦ Φριμαίρ, πού ἀργήσε νὰ ψηφιστεῖ, ἐκδηλώθηκαν κινήματα φανατικῶν σὲ πολλὲς περιοχὲς (στὸ Κουλομμέ, στὸ Ἀμέν, στοὺς Νομούς Λοζέρ, Ἄνω Λουάρ, Λουάρ, Κορέζ, Ἐρώ, Σέρ, Νιέβρ, Μέζ, Ἀρδεννῶν κ.τ.λ.). Ἡ ζύμωση βάσταξε ὅλον τὸ χειμῶνα καὶ δὲν ἔπαυε παρὰ μόνον τὴν ἀνοιξή. Ἄν δὲν πῆρε με-

γαλύτερες διαστάσεις, αυτό οφείλεται στις ασυνάρτητες ενέργειες των αντιπροσώπων. Οι διωγμοί δὲν εἶταν ποτὲ γενικοὶ κ' εἶσι οἱ πιστοὶ δὲ σκέφτηκαν ποτὲ νὰ συνεννοηθοῦν γιὰ νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσουν. Ὅταν τοὺς ἀπαγόρευαν τοὺς παπάδες τους, οἱ πιστοὶ τελούσαν σὲ πολλὰς ἐνορίες «τυφλὲς» λειτουργίες, ποὺ τὶς ἐπέβλεπε ὁ σκευοφύλακος ἢ ὁ δάσκαλος τοῦ σχολείου. Στὸ Παρίσι, ἡ λατρεία δὲν εἶχε ποτὲ διακοπῆ ἀπολύτως.

Ἡ Ἐπιτροπὴ, ποὺ στὴν ἀρχὴ θεωροῦσε τὴν ἀποχριστιανοποίηση σὰν ἀπλὴ ραδιουργία τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, δὲ σκέφτηκε νὰ ὑπαναχωρήσει τώρα ποὺ ἡ ἀποχριστιανοποίηση ἔχει σχεδὸν συντελεστεῖ. Θέλει ὁμως νὰ τὴν ἐκαθαρίσει, νὰ τὴν κάνει ἱκανὴ νὰ ἐπιβληθεῖ στὶς μάζες, δίνοντάς της θετικὸ περιεχόμενον. Οἱ γιορτὲς τῆς Δεκάτης ἡμέρας ἀναπτύχθηκαν στὴν τύχη. Σ' αὐτὰς ἐξυμνεῖται ἡ Ἐλευθερία, ἡ Πατρίδα, ὁ Λόγος. Πρέπει τώρα νὰ τοὺς δοθεῖ μιὰ ὁμοιόμορφη ὁργάνωση κ' ἓνα κοινὸ δόγμα. Οἱ ἄνθρωποι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ λυτρωμένοι ἀπὸ κάθε χριστιανικὸ δογματισμὸ, ἀκόμα καὶ οἱ ἄθεοι σὰν τὸν Σουλβαῖν Μαρσαλ, δὲν πιστεύουν πὼς τὸ κράτος μπορεῖ νὰ κάνει χωρὶς ἓνα πιστεύω καὶ χωρὶς μιὰ λατρεία. Τὸ Κράτος, ὅπως ἡ Παλιὰ Ἐκκλησία, εἶναι ὑπεύθυνο γιὰ τὶς ψυχές. Θὰ παρέλειπε τὸ κυριότερον καθήκον του ἂν δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ τὶς συνειδήσεις. Ἐπρεπε νὰ συνδεθεῖ ἡ πολιτικὴ ἠθικὴ ποὺ τὴ δίδασκαν στὶς πολιτικὰς τσλετὲς μὲ μιὰ φιλοσοφικὴ ἠθικὴ, πηγὴ προσωπικῶν ἀρετῶν. Καὶ εἶταν γενικὴ ἡ πεποίθηση πὼς ἡ πίστη στὸ Θεὸ ἀποτελοῦσε τὴ βάση τῆς κοινωνίας.

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐκτέλεσης τοῦ Σωμέτ, ἡ Συμβατικὴ θέσπιζε, στὶς 25 τοῦ Ζερμινάλ, πὼς τὰ λείψανα τοῦ συγγραφέα τῆς Ὁμολογίας πίστεως τοῦ σαβοῦανοῦ ἐφημερίου* θὰ μετακομιστοῦν στὸ Πάνθεο. Ὁ Ροβεσπιέρος ἐπιφορτίστηκε μὲ τὴ σύνταξη τοῦ τόσο ἀναμενόμενου διατάγματος γιὰ τὶς γιορτὲς τῆς Δεκάτης. Ὁ Ροβεσπιέρος, πρὶν ὑποβάλει τὸ διάταγμα γιὰ ψήφιση, ἔβγαλε, στὶς 18 τοῦ Φλορεάλ, ἓνα συγκινητικὸ λόγο ποὺ ἐνθουσίασε τὴ Συνέλευση καὶ τὴ χώρα. Στὸ λόγο του αὐτὸ ὁ Ροβεσπιέρος βεβαίωσεν πὼς ἡ ἐπανάσταση, ἔχοντας στὴν κατοχὴ τῆς τώρα ἓνα φιλοσοφικὸ καὶ ἠθικὸ δόγμα, δὲν εἶχε πιά νὰ φοβηθεῖ τίποτε ἀπ' τὴν ἐπιθετικὴ ἐπιστροφή τῶν παλιῶν θετικῶν θρησκειῶν. Προέλεγε τὸ προσεχὲς τέλος ὅλων τῶν παπάδων καὶ τὴ συνδιαλλαγὴ ὅλων τῶν Γάλλων γύρω ἀπ' τὴν ἀπλὴ καὶ ἀγνή λατρεία τοῦ ὑπερτάτου ὄντος καὶ τῆς Φύσης, γιὰ τὴ Φύση καὶ ὁ Θεὸς εἶταν γιὰ τὸν Ροβεσπιέρον τὸ ἴδιον πράγμα. Ἀπὸ δῶ καὶ στὸ ἐξῆς, κάθε Δεκάτῃ ἡμέρα θ' ἀφιερωνόταν στὴν ἐξύμνηση μιᾶς πολιτικῆς ἢ κοινωνικῆς ἀρετῆς καὶ ἡ Δημοκρατία θὰ τελοῦσε, ἐπὶ πλέον, ἀναμνηστικὰς γιορτὲς γιὰ τὶς τέσσαρις μεγάλας ἐπετεῖους τῆς 14ης Ἰουλίου, τῆς 10ης Αὐγούστου, τῆς 21ης τοῦ Γενάρη, καὶ τῆς 31ης τοῦ Μᾶη.

* Τοῦ Ρουσσώ.

Ὁ Ροβεσπιέρος, ἀφοῦ ἐξελέγη στις 16 τοῦ Πραιριάλ πρόεδρος τῆς Συμβατικῆς μετὰ τὴν ὁμόφωνη ψῆφο τῶν 485 βουλευτῶν, προέδρευσε, στις 20 τοῦ Πραιριάλ, ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, μέσα σὲ τεράστια συροὴ κόσμου, στὴ λαμπρὴ τελετὴ πού ἀφιερώθηκε στὸ Ὑπέρτατο Ὄν καὶ στὴ Φύση, κρατώντας στὸ χέρι μιὰν ἀνθοδέσμη κ' ἓνα στάχυ. Σ' ὄλη τὴ Γαλλία τελέστησαν ἀνάλογες γιορτὲς τὴν ἴδια μέρα καὶ μετὰ τὴν ἴδια ἐπιτυχία. Παντοῦ οἱ δημοκρατικοὶ ναοὶ ἀνέγραψαν στὰ ἀετώματά τους: Ὁ γαλλικὸς λαὸς ἀναγνωρίζει τὸ Ὑπέρτατον Ὄν καὶ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Φαινόνταν πῶς ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχε πετύχει τὸ σκοπὸ τῆς, πῶς εἶχε συμφιλίωσι δλοὺς τοὺς Γάλλους σ' ἓνα κοινὸ αἰσθημα γαλήνευσης καὶ ἀδελφότητος. Ἄνθρωποι δλων τῶν κομμάτων στείλανε στὸν Ροβεσπιέρο συγχαρητήρια γεμάτα ἐνθουσιασμό. Ὁ Μπουασὺν ντ' Ἀνγκλά τὸν σύγκρινε δημοσίᾳ μετὰ τὸν «Ὁρφέα πού δίδασκε στοὺς ἀνθρώπους τὶς ἀρχὲς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς». Ὁ Λαάρκ, ὁ συγγραφέας τῆς μόδας, τὸν ἐγκωμίαζε σ' ἓνα γράμμα του. Ἄθροι σὰν τὸν Λεσκιγιὸ καὶ τὸν Μαρεσάλ δὲν εἶταν οἱ τελευταῖοι πού τὸν χειροκρότησαν. Πολλοὶ ἐξάλλου καθολικοὶ δῆλωσαν πῶς εἶταν ἱκανοποιημένοι, ἀφοῦ ὁ Ροβεσπιέρος τοὺς ἀπέδιδε τὸ Θεό, ἔστω καὶ χωρὶς παπάδες. Βλέπανε στὴν πρώϊμη καὶ πλούσια σοδειὰ ἓνα σημεῖο πῶς ἡ Θεῖα Πρόνοια προστάτευε τὴ Δημοκρατία. Οἱ τελευταῖες λειτουργίαι πούκαναν οἱ παπάδες ἐξαφανίστηκαν ἀθόρυβα, γιὰ νὰ κανοὺν τόπο στις πολιτικὲς τελετές. Οἱ ἀνάηροι β' οἱ ἄνω τῶν ἐξήντα χρονῶν παπάδες, πού ὡς τότε τοὺς εἶχαν ἀφήσει ἡσυχους, φυλακίστηκαν καὶ αὐτοὶ μετὰ τὴ σειρά τους, μετὰ τὸ διάταγμα τῆς 22ης τοῦ Φλορεάλ. Στὸ Ἐξωτερικὸ ἡ ἐντύπωση εἶταν ἐξαιρετικὴ. «Εἶχαν πιστέψει στ' ἀληθινά, λέει ὁ Μαλλὲ ντὺ Πάν, πῶς ὁ Ροβεσπιέρος θάκλεινε τὴν ἄβυσσο τῆς Ἐπανάστασης». Τὸ πίστεψαν τόσο περισσότερο γιὰτὶ παντοῦ ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἶταν νικητῆς. Δὲν εἶχαν ἀκούσει στὸ Ἐξωτερικὸ τοὺς σαρκασμοὺς καὶ τὶς ἀπειλὰς πού μερικοὶ βουλευτὲς ἐξετόξευσαν στὴ Συμβατικὴ ἐναντίον τοῦ προέδρου τῆς, ἀνῆμερα τῆς γιορτῆς τοῦ Ὑπερτάτου Ὄντος. Δὲ βλέπανε πῶς πάνω ἀπ' τὴ λαμπρὴ σκηνοθεσία ἀπὸ γιρλάντες, λουλουδία, ὕμνους, ψηφίσματα καὶ λόγους, κρύβονταν τὸ μίσος καὶ ὁ φθόνος καὶ πῶς τὰ συμφέροντα πού τὰ ἀπειλοῦσε πάντοτε ἡ Τρομοκρατία, καὶ πού ἀδιαφοροῦσαν γιὰ τὴν ἀρετὴ, περιέμεναν τὴν εὐκαιρία μονάχα γιὰ νὰ πάρουν τὴ ρεβάνς τους.

XIII

ΦΛΕΡΥ

Ἡ Ἐπαναστική Γαλλία δὲ θὰ εἶχε δεχτεῖ τὴν Τρομοκρατία ἂν δὲν εἶταν βέβαιη πὼς ἡ νίκη εἶταν ἀκατόρθωτη, χωρὶς τὴν ἀναστολή τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν. Στὴν ἀρχὴ ὑποτάχθηκε στὴ διχτατορία τῆς Συμβατικής, κ' ὕστερα στὴ διχτατορία τῶν Ἐπιτροπῶν μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ἡ θυσία τῆς αὐτῆ δὲ θάταν ἄσκοπη καὶ πὼς δὲ θὰ τὴν ἐξαπατήσουν.

Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1794 ἡ Γαλλία μπορούσε νὰ εἶναι περήφανη γιὰ τὸ στρατὸ πού εἶχε συγκροτήσει. Ὁ στρατὸς αὐτὸς εἶταν ὁμοιογενής. Κάθε διάκριση ἐξαφανίστηκε, ἀκόμα καὶ στὴ στολή, ἀνάμεσα στοὺς ταχτικούς στρατιῶτες καὶ στοὺς ἐθελοντές. Ἡ ὀργάνωση τοῦ στρατοῦ σὲ ταξιαρχίες ἔχε ἀρχίσει καὶ προχωρεῖ μὲ γρήγορο ρυθμὸ. Κάθε ταξιαρχία ἀποτελεῖ μιὰ ταχτικὴ μονάδα πού περιλαμβάνει δυὸ τάγματα ἐθελοντές κ' ἓνα τάγμα ταχτικού στρατοῦ. Ἐχει δύναμη τρεῖς χιλιάδες ἄντρες καὶ εἶναι ἐφοδιασμένη μ' ἑλαφρὸ πυροβολικόν. Ἀποτελεῖ μιὰ στρατιωτικὴ μονάδα πὸ εὐκίνητη ἀπ' τὰ παλιὰ συντάγματα. Τὰ ἐπιτελεῖα ἔχουν ἐκαθαριστεῖ, κ' εἶσι τώρα βασιλεύει πλήρης ἐμπιστοσύνη ἀνάμεσα στοὺς ἀρχηγούς καὶ στοὺς στρατιῶτες. Οἱ ἀρχηγοί, πού πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν προαχθεῖ ἀπὸ ἀπλοὶ στρατιῶτες, δίνουν τὸ παράδειγμα στὶς στερεώσεις. Κοιμοῦνται κάτω ἀπὸ σκηνές καὶ ζοῦν σὰν Ἀβράκωτοι. Οἱ παλιὲς προστριβές ἀνάμεσα στοὺς στρατηγούς καὶ στοὺς ἀντιπροσώπους ἐξαφανίστηκαν. Οἱ ἀντιπρόσωποι, πού τοὺς διαλέγουν τῶρα μὲ προσοχή, ξέρουν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ὑπακοή, χωρὶς νὰ εἶναι ἀπότομοι. Φροντίζουν γιὰ τὴν καλοπέραση τοῦ στρατοῦ. Τὸν φλογίζουν μὲ τὸ δημοκρατικὸ ἐνθουσιασμό τους. Μπαίνουν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν φαλάγων τὴν ὥρα τῆς ἐπίθεσης. Σκληροὶ παραδειγματισμοὶ ἀποκατέστησαν παντοῦ τὴν πειθαρχία. Οἱ γυναῖκες πού εἶχαν πλημμυρίσει τὰ στρατόπεδα καὶ καταβρόχθιζαν τὶς προμήθειες, διώχτηκαν. Οἱ προμηθευτὲς ἐπιτηροῦνται αὐστηρά. Οἱ κρατικὲς διαχειρίσεις ἀντικαθιστοῦν τοὺς ἐπιχειρηματίας, καὶ οἱ γενικοὶ ἐπιθεωρητὲς μεταφορῶν, πού ἐργάζονται δυὸ-δυό, θέτουν τέρμα στὶς καταχρήσεις. Ὁ στρατὸς, μετὰ τὴν ἐκαθάριση, φλέγεται ἀπὸ πατριωτισμὸ καὶ ἀποτελεῖ ἓνα εὐλύγιστο καὶ πειθαρχικὸ ὄργανο στὰ χέρια τοῦ Καρνό.

Ἡ δύναμις του διπλασιάστηκε ὕστερ' ἀπ' τὴν πρόσκληση τῆς πρώτης σειρᾶς ἡλικιῶν. Οἱ ἐπίστρατοι αὐτῆς τῆς ἐπιστροφῆς γυμνάστηκαν στὸ διάστημα τοῦ χειμῶνα, καὶ τὴν ἀνοιξὴ ἐνίσχυσαν τὰ παλιὰ τάγματα. Ὅχτακόσες χιλιάδες γυμνασμένοι, πλαισιωμένοι, σκληραγωγημένοι, γεμάτοι περιφρόνηση γιὰ τοὺς μισοφόρους τοῦ Συνασπισμοῦ ἄντρες, βρίσκονται ἐπὶ ποδός. Δὲ διατρέχουν πᾶ τὸν κίνδυνο νὰ τοὺς ἀνακόψει τὴν δομῆ, ὅπως αὐτὸ ἔγινε μὲ τὸν Ὁς ὕστερα ἀπ' τὸ Καίτηρλάουτερν, ἢ ἔλειψη δπλων καὶ πολεμοφοδίων. Οἱ πολεμικὲς βιομηχανίες, πού ὁργανώθηκαν πυρετώδεια ἀλλὰ μεθοδικά, ἀρχίζουν νὰ ἐργάζονται μὲ πλήρη ἀπόδοση. Μόνο τὸ ἐργοστάσιο τοῦ Παρισίου κατασκευάζει δυὸ χιλιάδες ἑξακόσα ἐνενήντα ἐννιά καινούργια ντουφέκια ἀπ' τὶς 21 ὡς τὶς 30 τοῦ Βαντώζ, κ' ἐπισκευάζει χίλια τετρακόσα ἐνενήντα ἑφτά. Ἐἴτε ἄλλα ἐφτά ἐργοστάσια τῶν ἐπαρχιῶν ἔχουν περὶπου τὴν ἴδια ἀπόδοση. Χάρη στὴν ἐπαναστατικὴν παρασκευὴν τοῦ νίτρου, τὰ τεράστια πυριτιδοποιεῖα τῆς Γκρενέλ, τὰ μεγαλύτερα τῆς Εὐρώπης, παρασκευάζουν κάθε μέρα ἕξη ὡς ὄχτῳ χιλιάδες τόννους μπαρούτι τὸν Πραιριάλ καὶ εἴκοσι χιλιάδες τὸν Μεσσιδώρ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αἰσθάνεται πῶς ἡ νίκη πλησιάζει. Ἡ διπλωματία τῆς δὲ μένει ἀδρανῆς. Ἐπιδιώκει ὅμως συγκεκριμένους καὶ κατορθωτοὺς σκοποὺς. Πρῶτα-πρῶτα ἐξυπηρετεῖ τὶς οικονομικὰς ἀνάγκας. Ἡ Γαλλία ἀπειλεῖται μὲ στενὸ ἀποκλεισμό. Δὲν μπορεῖ νὰ συντηρήσει τὸ στρατὸ τῆς καὶ νὰ τροφοδοτῆσει τὶς βιομηχανίες τῆς, παρὰ μόνο ἂν διατηρήσει ἀνοιχτὰς πόρτες μὲ τὸν ἔξω κόσμον. Καλλιεργεῖ συνεπῶς τὴν φιλίαν μὲ τὴν Ἑλβετίαν, τὰ Σκανδιναυικὰ κράτη, τὶς Ἀνατολικὰς πόλεις, τὴν Ἀμερικὴν, τοὺς Μπερμπερῖνους, τὴν Γένουαν, τὴν Τουρκίαν. Οἱ πράκτορες τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ Περρεγκῶ, ὁ Σβίτσερ, ὁ Ὑμπέρ, διατρέχουν ἀκατάπανστα τὴν Ἑλβετίαν καὶ ἀγοράζουν ὄσα-ὄσα τ' ἄλογα, τὰ κτήνη, τὶς ζωτροφίες, τὰ ὑφάσματα, τὰ σιδηρικά, τὸ χαλκὸ κλπ. Μέσῳ τῆς Ἑλβετίας, τὰ ἐμπορεύματα τῆς Σουάβης καὶ ἀκόμα καὶ τῆς Αὐστρίας παίρνουν τὸ δρόμον τοῦ Μπελφόρ. Οἱ Ἄγγλοι πού κυριαρχοῦν μὲ τὸ στόλον τοὺς στὴ Μεσόγειον, καταλαμβάνουν τὴν Κορσικὴν καὶ προσπαθοῦν νὰ παρεμποδίσουν τοὺς Γενοβέζους νὰ ἐφοδιάζουν τὰ νότια λιμάνια τῆς Γαλλίας καὶ τὸ γαλλικὸν στρατὸ τῶν Ἀλπεων. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιβάλλει τὴν οὐδετερότητα στοὺς Γενοβέζους, ἀπειλώντας τοὺς μὲ τὸ γαλλικὸν στρατὸ πού προχωρεῖ κατὰ μῆκος τῶν Ἀπεννίνων.

Γιὰ νὰ τραβῆξει τοὺς Ἀνατολικούς, τοὺς Ἀμερικανούς, τοὺς Σκανδιναυούς καὶ γαλλικὰ λιμάνια τοῦ Ὠκεανοῦ, ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπελευθερώνει τὰ πλοῖα τοὺς πού προηγουμένως τὰ εἶχε κατακρατήσει ἢ θεωρήσει λεία πολέμου. Ἡ Ἐπιτροπὴ πληρώνει σὲ τιμὰς ἀνώτερες ἀπ' τὸ ἀνώτατον ὄριον τιμῶν, πού ἡ ἴδια εἶχε θεωρήσει, τὰ ἐμπορεύματα πού οἱ πῶ πάνω παραδίδουν στοὺς Γάλλους, καὶ διευκολύνει τοὺς ξένους ἐμπόρους στὴν ἐξαγωγή προϊόντων ἀπ' τὴ Γαλλίαν, ὅπως τὸ κρασί, τὴν οἶνοπνευματώδη ποτὰ, τὰ μεταξωτὰ

ύφασματα, τὸν καφέ κ.τ.λ. Ἡ Ἐπιτροπὴ στέλνει στὶς Ἐνωμένες Πολιτεῖς μιὰ ἔμπορικὴ ἀποστολὴ γιὰ ν' ἀγοράσει στὰρα πού θὰ πληρωθεῖ μὲ τὶς πιστώσεις πού διαθέτει ἐκεῖ ἡ Γαλλία ἀπ' τὴν ἐποχὴ τοῦ πολέμου τῶν Ἀμερικανῶν γιὰ τὴν ἐλευθερία τους. Ὁ Οὐάσιγκτων, πού τὸν καθυσύχασε ἡ ἀνάκληση τοῦ Ζεναί, παρακαλεῖται ν' ἀνακαλέσει τὸν πρεσβευτὴ του στὸ Παρίσι, Μόρρις, πού εἶναι γνωστός σὰν ἐχθρὸς τῆς Γαλλίας. Ὁ Οὐάσιγκτων συμφωνεῖ καὶ διορίζει στὴ θέση τοῦ Μόρρις τὸν Μονρόε, πού φτάνει ὁμως στὸ Παρίσι ὕστερ' ἀπ' τὶς 9 τοῦ Θεομιδώρ.

Τὰ πλοῖα τῶν οὐδετέρων κρατῶν πού κατευθύνονται στὰ γαλλικὰ λιμάνια, ἐνοχλοῦνται ἀπ' τὰ ἀγγλικά καταδρομικά. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνθαρρύνει τὸ Δανὸ Ὑπουργὸ Μπερνοντόρφ νὰ ὑπογράψει μὲ τὴ Σουηδία καὶ τὶς Ἐνωμένες Πολιτεῖες συμφωνία ἐνοπλῆς οὐδετερότητας πού θὰ ἐπιβάλλει τὸ σεβασμὸ τῆς ἐλευθερίας τῶν θαλασσῶν. Ὁ Μπερνοντόρφ ὑπογράφει μιὰ σχετικὴ συνθήκη μὲ τὴ Σουηδία. Ὁ γάλλος ὁμως πράχτορας στὴν Κοπεγχάγη Γκρουβέλλ κάνει τὴν ἀπροσεξία νὰ ἐμπιστευτεῖ στὸ ταχυδρομεῖο τὶς ἀναφορὰς πού στέλνει στὸ Παρίσι, χωρὶς κὰν νὰ τὶς κρυπτογραφεῖ. Τ' ἀγγλικά καταδρομικά τὶς πιάνουν. Ὁ Πίττ, πού πληροφορεῖται τὶς σχετικὲς συνεννοήσεις πού εἶχαν τότε προχωρήσει ἀρκετά, καταφεύγει στὶς ἀπειλὲς καὶ κατορθώνει ν' ἀποτρέψει τὸν κίνδυνο. Σ' αὐτὸ τὸν βοηθεῖ ὁ ἀμερικανὸς Χάμιλτον, φίλος τοῦ Οὐάσιγκτων, πού φοβᾶται νὰ ἐκθέσει τὴ χώρα του μὲ τοὺς Ἰακωβίνους.

Ἡ Ἀγγλία ἔχει, μαζὶ μὲ τοὺς συμάρχους τῆς, τὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Ὀλλανδία, τεράστια ναυτικὴ ὑπεροχὴ. Ἡ Ἐπιτροπὴ ὁμως ἀκόμα κ' ὕστερα ἀπ' τὴν καταστροφὴ τῆς Τουλώνας, δὲν ἀπελπίζεται. Μὲ τὴ μεγάλη δραστηριότητα τῶν Σαιντ - Ἀντρέ καὶ Πριέρ ντε λά Μάρν, πού ἐγκαθίστανται στὴ Βρέστη, οἱ καινούργιες ναυπηγήσεις προχωροῦν γρήγορα καὶ τὰ κενὰ πού προκύψα νὲ ἀπ' τὴν ἀναχώρηση τῶν εὐγενῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ συμπληρώνονται μὲ τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ ἐμπορικοῦ. Οἱ μισθοὶ τῶν ναυτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν τῶν ὀπλορργείων αὐξάνονται κι ὅλη ἡ ἐργασία ἐξακολουθεῖ νύχτα-μέρα. Ἡ ἀπειθαρχία, πού ἔκανε θραῦση, περιστέλλεται αὐστηρὰ καὶ σ' ὅλη τὴ Γαλλία γίνεται ἐπίταξη στὰ σκιοινιά, στὴν πίσσα, στὴν ξυλεία, στὸ χαλκὸ. Τὴν ἀνοιξὴ ὁ στόλος πο εἶναι συγκεντρωμένος στὴ Βρέστη μπορεῖ ὄχι μόνον νὰ προστατεύσει τὶς ἀκτὲς τῆς Γαλλίας ἐναντίον κάθε ἀπόβασης πού θὰ προκαλοῦσε νέο ἐμφύλιο πόλεμο στὴ Βανδέα, ἀλλὰ καὶ νὰ συνοδεύει τὶς νηοπομπὲς καὶ ν' ἀναλάβει ἀντεπίθεση. Στὸ μεταξὺ, οἱ γάλλοι κουρσάροι προξενοῦν αἰσθητὲς ζημιὲς στὸ ἐχθρικό ἐμπόριο.

Οἱ πρόοδοι τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ γαλλικοῦ στόλου προξενοῦν θαυμασμὸ καὶ κατάπληξη στουὺς οὐδέτεροὺς κ' ἐχθρικοὺς παρατηρητὲς. Ὁ ἀμερικανὸς πράχτορας Οὐίλλιαμ Ἰζάκσον τὶς περιγράφει λεπτομερῶς στὸ φίλο του Πίκνεϊ σὲ μιὰ μεγάλη

του αναφορά τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1794. Ἀφοῦ περιγράφει τὸ «μεγαλειό» τῆς ἐπαναστατικῆς Γαλλίας, ὁ Τζάκσον δείχνει κίβλας τὸ φόβο του πὼς ἡ Γαλλία ὑστερα ἀπ' τὶς νίκες ποὺ προβλέπει, θὰ παρασυρθεῖ σὲ μιὰ κατακτητικὴ πολιτικὴ. Τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ, ὁ διοικητικὸς Μερσὺ - Ἀρζαντώ ἀπευθύνει στὸν Αὐτοκράτορα, τὸν ἡγεμόνα του, μιὰ προφητικὴ προειδοποίηση (9 τοῦ Μάρτη τοῦ 1794). Δὲ βλέπει πὰ ἄλλη σωτηρία γιὰ τὸ Συνασπισμὸ ἀπ' τὴ χρῆση τῶν ἰδίων μέσων ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ Γάλλοι καὶ συμβουλεύει νὰ γίνει ἔκκληση στὸ γερμανικὸ ἔθνος.

Ὁ Αὐτοκράτορας πρότεινε στὴ Δίαιτα, στις 20 τοῦ Γενάρη τοῦ 1794, νὰ γίνει γενικὸς ἐξοπλισμὸς τῶν γερμανικῶν λαῶν. Ἡ πρότασί του ὅμως δὲν εἶχε καμιὰ ἐπιτυχία. Ὅσο κι ἂν εἶταν παθητικοί, οἱ λαοὶ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης νιώθουν ἀόριστα πὼς ὁ ἀγώνας τῶν βασιλιάδων δὲν εἶταν καὶ δικῶς τους ἀγώνας. Παρ' ὅλη τὴν αὐστηρότητα τῆς λογοκρισίας, τὰ συνθήματα τῶν Ἰακωβίων εἶχαν βρεῖ ἀπῆχηση στις χῶρες αὐτές. Στὴν Οὐγγαρία, ἕνας δημοκρατικὸς παπᾶς, ὁ Μαρτίνοβιτς, δεμένος μὲ τοὺς Θεοφώτιστους τοῦ Βάϊσχαουπτ κ' ἕνας πρῶν ἀξιωματικὸς, ὁ Λάστσοβιτς, ποὺ μισεῖ τὸ γερμανικὸ ζυγὸ, ἰσχύουν μιὰ μυστικὴ ἑταιρεία ποὺ στρατολογεῖ τὰ μέλη τῆς ἀπ' τὴν ἀστικὴ τάξη, ἀκόμα κι ἀνάμεσα ἀπ' τοὺς εὐγενεῖς, καὶ χειροκροτεῖ τὶς γαλλικὲς νίκες. Ἡ στρατολογία στις χῶρες τοῦ Συνασπισμοῦ γίνεται ὀλο καὶ δυσκολότερη. Τὰ πολεμικὰ δάνεια δὲν ἔχουν μεγαλύτερη ἐπιτυχία. Οἱ ἀστοὶ σφίγγουν τὰ πορτοφόλια τους. Στὴν Πρωσσία, ὅπου ἡ βιομηχανία εἶναι ἕνα πρόσφατο δημιούργημα τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, ὁ πόλεμος προκαλεῖ μεγάλη ἀνεργία. Οἱ ὑφαντουργοὶ τῆς Σιλεσίας δημιουργοῦν ταραχές. (Στάση στὸ Μπρεσλάου τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1794). Οἱ χωρικοὶ ἀρνοῦνται σὲ μερικὲς περιοχὲς νὰ καταβάλλουν τὰ φεουδαρχικὰ δικαιώματα. Αὐτὴ ἡ ἀναταραχὴ ἀποτελεῖ γιὰ τὸν Φρειδερίκο Γουλιέλμο ἕνα λόγο γιὰ ν' ἀποκρούσει τὴ μαζικὴ στρατολογία ποὺ προτείνει ἡ Αὐστρία. Οἱ Βέλγοι δείχνουν ἀπροθυμία. Τὰ πλοῦσια μοναστήρια δὲ δείχνουν προθυμία στὴν καταβολὴ τῶν ἐπιχορηγήσεων ποὺ τοὺς ζητοῦν. Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς Γαλλίας δὲν ἔχει πούθενά ἐθνικὸ χαραχτήρα, ἐχτὸς ἀπ' τὴν Ἀγγλία, ἀλλὰ κ' ἐκεῖ ἀκόμα, στὴ Σκωτία ἰδίως, ὑπάρχει μιὰ ἐπίμονη ἀντιπολιτευσιμὸς ποὺ ὁ Πιττ δὲν κατορθώνει νὰ τὴν καταβάλλει παρὰ μόνο μὲ τὴ βοήθεια ἐκτάκτων νόμων καὶ μὲ αὐστηρὰ κατασταλτικὰ μέτρα.

Ὁ Συνασπισμὸς, ποὺ ὅλη ἡ δύναμή του βασίζεται σὲ μισθοφορικοὺς στρατοὺς, δὲν εἶταν ποτὲ πολὺ ἐνωμένος. Τώρα μάλιστα βρίσκεται σὲ ἀπρόθυμα τῆς διάλυσης.

Ὁ Φρειδερίκος - Γουλιέλμος μισεῖ βέβαια τοὺς Ἀβράκωτους. Προσέχει ὅμως καὶ τὰ λόγια ἐκείνων ἀπ' τοὺς συμβούλους του, ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ πραγματικὸς ἐχθρὸς του δὲν εἶναι ἡ Γαλλία ἀλλὰ ἡ Αὐστρία. Ζητάει ἀπ' τοὺς συμμάχους του νὰ τοῦ καταβάλλουν τὰ πολεμικὰ ἐξοδα κι ἀπειλεῖ πὼς θ' ἀνακαλέσει τὰ στρατεύματά του ἂν ἐκεῖνοι δὲν τὸν πληρώσουν ἀμέσως. Ὁ Θουγκοῦτ

ἀρνεῖται «μλώντας φυσικά» (δηλ. ούσιαστικά) δὲν ἔχουμε πεντά-
ρα», (λέει στὸν Μερσὺ στὴν 1η τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1794). Ὁ Πιτ
δμως, γὰρ νὰ προλάβει τὴν πρωσσικὴ ἀποσκίρτηση, ἀναλαμβάνει
νὰ πληρώσει τὸ ζητούμενο σημαντικὸ ποσὸ. Ἡ Ὁλλανδία μιμεῖται
τὴν Πρωσσία, καὶ ὑποστηριζόμενη ἀπ' τὴν Ἀγγλία, ζητάει ἀπ' τὴν
Αὐστρία εὐνοϊκὴ γι αὐτὴν μεταβολὴ τῶν συνόρων στὶς Κάτω Χώ-
ρες. Ἡ Ἰσπανία γκρινιάζει. Οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ναυάρχοι τῆς ἤρθαν
σὲ διάσταση μὲ τοὺς Ἄγγλους συναδέλφους τοὺς στὴν Τουλώνα. Ὁ
Γκοντόύ ἀρνεῖται στὸν Πιτ τὴν ὑπογραφὴ ἐμπορικῆς συνθήκης ποὺ
ἐκεῖνος τοῦ προτείνει. Ὁ Ἀράντα συμβουλεύει τὴν ὑπογραφὴ εἰ-
ρήνης. Τὸν ἐξορίζουν ἀπ' τὴν Αὐλῆ, μὲ τὴν κατηγορία τῆς συνω-
μοσίας. Τὰ ἀγγλικὰ χρέηματα εἶναι ὁ μόνος συνδετικὸς κρίκος τοῦ
Συνασπισμοῦ ποὺ ξεχαρβαλώνεται.

Ἐνα ξαφνικὸ χτύπημα τὸν κλονίζει ἀκόμα περισσότερο. Στὶς
24 τοῦ Μάρτη, ὁ Κοστσιούσκο μπαίνει στὴν Πολωνία, μ' ἓνα μι-
κρὸ ἀπόσπασμα ποὺ τὸ ἔχει ἐξοπλίσει στὴ Σαξονία, καὶ καλεῖ
στὰ ὄπλα τοὺς συμπατριῶτες του. Νικάει μ' αἰφνιδιασμὸ τοὺς
Ρώσους στὸ Ρασλόβιτσε στὶς 4 τοῦ Ἀπρίλη, τοὺς διώχνει ἀπ' τὴ
Βαρσοβία στὶς 19 τοῦ ἴδιου μήνα, καὶ ἀπ' τὴ Βίλνα στὶς 23. Ὁ
πολωνικὸς λαὸς δὲν μένει ἀδρανῆς. Ὁ Κοστσιούσκο, ποὺ δὲν τόλ-
μησε νὰ καταγγίσει τὴ δουλοπαροικία, καὶ ποὺ περιποιεῖται τοὺς
εὐγενεῖς γιὰ αὐτοὺ μόνον τὸν ἀκολούθησαν, δὲν κατορθώνει νὰ
συγκεντρώσει παρὰ μόνον 17.000 ἄντρες, ποὺ καὶ αὐτοὶ δὲν εἶταν
καλὰ ἐξοπλισμένοι. Τὸ τυχοδιωκτικὸ πραξικόπημά του δὲ θὰ
ὑποχρεώσει τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ τοὺς Πρώσους ν' ἀποσύρουν
οὔτε ἓνα στρατιώτη ἀπ' τὸ γαλλικὸ μέτωπο. Μέσα σὲ μερικὲς
βδομάδες, οἱ πολωνικὲς δυνάμεις θὰ διασκορπιστοῦν. Τὸ πολωνικὸ
δὲν ζητήμα πρόβλεπε ἔτσι ξαφνικὰ ἀνάμεσα στοὺς δυὸ σμά-
χους τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Βιέννης, καὶ μεγάλωσε τὴν κρυφὴ
διχόνοιά τους.

Οἱ διαφωνίαι τῶν μελῶν τοῦ Συνασπισμοῦ καθρεφτίζονταν
στὰ σχέδια τῆς ἐκστρατείας τους καὶ στὶς στρατιωτικὲς τους ἐπι-
χειρήσεις. Συνεχῶς δημιουργοῦνται προστριβὲς ἀνάμεσα στοὺς στρα-
τηγούς, ποὺ ὁ καθένας τους ὑπακούει μόνον στὶς διαταγὲς τῆς δικῆς
του Αὐλῆς (βλ. τὴν ἀναφορὰ τοῦ Τραουμανσντόρφ στὸν Κάουνιτς
στὶς 19 τοῦ Μάη τοῦ 1794). Οἱ Ἄγγλοι ποὺ ἀνέλαβαν τὴ μισθο-
δοσία τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ θέλουν νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν
γὰρ νὰ προστατέψουν τὶς Κάτω Χώρες καὶ τὴν Ὁλλανδία. Ὁ Αὐ-
τοκράτορας δὲν διαφωνεῖ, γιὰ τὴν δυσπιστεῖ στὶς προθέσεις τῆς
Αὐλῆς τοῦ Βερολίνου, ὅπου θέλουν ν' ἀποφύγουν τὸν ὑπερβολικὸ
διαμελισμὸ τῆς Γαλλίας, γιὰ νὰ στερήσουν ἔτσι τὴν Αὐστρία ἀπ'
τὸ προῖον τῶν νικῶν τῆς: «Προσκαλώντας τὸν πρωσσικὸ στρατὸ
στὸ Μέλ, καὶ διεξάγοντας σὲ στενὴ ἐπαφὴ μαζὶ του συνδυασμέ-
νες ἐπιχειρήσεις, θὰ δίναμε στὸ βασιλιά (τῆς Πρωσσίας) τὴ δυνα-
τότητα νὰ σταματήσει τὴν προέλαση, κάθε φορὰ ποὺ θὰ τὴ θεω-
ροῦσε ὑπερβολικὰ γρήγορη, καὶ νὰ μᾶς σταματάει κάθε φορὰ ποὺ

θὰ παρουσιαζόταν ἡ ἐλπίδα νὰ πετύχουμε τὸ μεγάλο σκοπὸ τῆς ἔξασθένσης τῆς Γαλλίας». (Γράφει ὁ Θουγκούτ στὸν Στάρνμπεργκ τὴν 1η τοῦ Μᾶη). Ὁ πρωσοικὸς στρατὸς θὰ μείνει στὸ Παλατινάτο, ἀπέναντι ἀπ' τὸ Σάαρ. Ὁ Κοβοῦργος θ' ἀρκεστεῖ στὸ μικρὸ σῶμα στρατοῦ τοῦ Μπλάνκενσταϊν πρὸς προστατεῦσαι τὸ Τρέβ κ' ἐξασφαλίζει τὸ σύνδεσμο μὲ τις Κάτω Χῶρες.

Στὸ μεταξὺ ὁμοῦ ὁ Κοβοῦργος παίρνει τὴ διαταγὴ νὰ βαδίσει μ' ὅλες τις δυνάμεις του ἐναντίον τοῦ Παρισιοῦ. Κατέλαβε κιάλας τὸ Κοντέ, τὴ Βαλανσιέν, τὸ Λέ Κενουὰ καὶ τὸ δάσος τοῦ Μορμάλ, δηλαδὴ τις προσβάσεις τοῦ διανοίγματος τοῦ Οὐάζ. Τὸ μέτωπο τοῦ στρατοῦ του βυθίζεται σὰ σφήνα στὸ γαλλικὸ ἔδαφος, ἀνάμεσα στὸ Σάμπρ καὶ στὸν Ἑσκῶ, ἀνάμεσα στις γαλλικὲς στρατιὲς τοῦ Βορρά καὶ τῶν Ἀρδεννῶν. Ὁ Κοβοῦργος μορεῖ νὰ ἔλλοσεται ἐπὶ ἐσωτερικῶν γραμμῶν. Δὲν ἔξουσιάζει ὁμοῦ ἀπόλυτα τις δυνάμεις πού διοικεῖ. Πρέπει νὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψη του τὸ δούκα τῆς Ὑόρκης καὶ τὸν πρίγκιπα τῆς Ὁράγγης πού εἶναι ἀποσπασμένοι κοντά του. Ἐπειτα οἱ Ἀβράκωτοι ἔχουν τὴν ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ πού ὄλο καὶ γίνεται μεγαλύτερη. Ἀπ' τὰ τέλη κιάλας τοῦ Μᾶη, ὁ Κοβοῦργος ζητᾷ ἐπισχύσεις. Ὁ Πιττ ἀρνεῖται νὰ τοῦ τις δώσει καὶ συμβουλεύει τοὺς Αὐστριακοὺς νὰ χρησιμοποιήσουν τοὺς Πρώσσους πού εἶχαν ἀποπέμψει. Ἀντὶ τῶν ἐπισχύσεων πού δὲν τοῦ δόθηκαν ποτέ, ὁ Κοβοῦργος δέχτηκε τὴν ἐπίσκεψη τοῦ νεαροῦ αὐτοκράτορα πού ἔρχεται νὰ ἐνθαρρύνει μὲ τὴν παρουσία του τὰ στρατεύματα. Ἀπ' τὰ μέσα κιάλας τοῦ Μᾶη, ὁ Μάκ, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Κοβοῦργου, συμβουλεύει τὸν αὐτοκράτορα νὰ κάνει εἰρήνη. Ὑστερ' ἀπ' τις πρώτες ἀποτυχίες, οἱ Ἀγγλοὶ, οἱ Ὀλλανδοὶ καὶ οἱ Ἀνοβέριοι θέλουν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν κύριο ὄγκο τοῦ στρατεύματος καὶ νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν τις παραλιακὲς πόλεις πού κινδυνεύουν (ὁ Βαλντέκ στὸν Θουγκούτ, 14 Ἰουνίου). Οἱ Καρμανιόλοι τὴν ἔχουν καλά.

Ὁ Καρνὸ διατάζει τὸ στρατὸ νὰ καταφέρει τὸ ἀποφασιστικὸ χτύπημα ἐναντίον τοῦ Κοβοῦργου. Ὁ Ζουρντάν σταμάτησε ὕστερ' ἀπ' τὴ νίκη τοῦ Βατινύ, ὅπως ὁ Ὅς ὕστερ' ἀπ' τὴν κατάληψη τοῦ Βόρμς. Ὁ Καρνὸ, ἀποκαμωμένος νὰ διατάζει μάταια τὸν Ζουρντάν ν' ἀναλάβει τὴν ἐπίθεση στὴ Φλάνδρα, τὸν παύει στις 20 τοῦ Νιβώζ, ὅπως θὰ πάψει δυὸ μῆνες ἀργότερα τὸν Ὅς, γὰ νὰ τὸν τιμωρήσει ἐπειδὴ δὲν πραγματοποίησε τὴν ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Τρέβ. Ἐγὼ ὁμοῦ ὁ Ὅς, πού θεωρεῖται Ἐμπροστικτῆς, ὀδηγεῖται στις φυλακὲς, ὁ Ζουρντάν ἀνακαλεῖται στὸ στρατὸ στις 20 τοῦ Βαντώζ κι ἀναλαμβάνει τὴν διοίκηση τῆς στρατιᾶς τοῦ Μοζέλλα. Ὁ Πισεγκρὺ, πιὸ ἐλαστικὸς, ἀλλὰ καὶ πιὸ πονηρός, τοποθετεῖται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς στρατιᾶς τοῦ Βορρά στις 17 τοῦ Πλυβιῶζ καὶ ἡ στρατιὰ τῶν Ἀρδεννῶν ὑπάγεται σ' αὐτόν. Ἔχει στὰ χέρια του τις δυὸ λαβὲς τις λαβίδας πού θὰ περισφίξουν τὸν Κοβοῦργο ἀνάμεσα στὸ Λὺς καὶ στὸν Ἑσκῶ. Ὁ Καρνὸ ἐνισχύει αὐτὲς τις στρατιᾶς ἔτσι πού τὸν Ζερμινάλ ὁ Πισεγκρὺ διαθέτει πά-

νω από 250.000 άντρες, που τους διοικούν οι αρχηγοί Μαρσώ, Κλεμπέρ, Βαντάμ, Σουάμ, Μακντόναλντ. Για να τους ενθαρρύνει, στέλνει στο στρατό τόν Ζαιν-Ζύστ και τόν Λεμπά κι αυτοί του έμφυσούν τή δική τους φλόγα. 'Ο Καρνό ύπενθύμισε στις 11 του Πλυβιώζ σ' όλους τους στρατηγούς τις οδηγίες του: «Νά καταφέρετε τὰ μεγάλα χτυπήματα από Βορρά. Οι στρατιές του Ρήνου και του Μοζέλλα πρέπει να συνδυάσουν τις κινήσεις τους. Γενικός κανόνας: ή δράση νάνα μαζική κ' επιθετική. Σε κάθε ευκαιρία, ή μάχη να συνάπτεται με τή λόγχη. Νά δίδονται μεγάλες μάχες κι ό έχθρός να καταδιώκεται ως τήν πλήρη έκμηδένισή του». 'Ο Καρνό επέμεινε στην επιθετική ταχτική για λόγους όχι μόνο στρατηγικούς. 'Ο λιμός έκανε θραύση στο 'Εσωτερικό. 'Ο Καρνό γράφει στις 11 του Ζερμινάλ στους αντίπροσώπους στή στρατιά του Βορρά: «Δέν πρέπει να σάς κρύψουμε πώς είμαστε χαμένοι αν δέν μπείτε γρήγορα στο έχθρικό έδαφος για να βρείτε έφόδια και κάθε είδους τρόφιμα, γιατί ή Γαλλία δέν μπορεί ν' άνθέξει πολύν καιρό στην κατάσταση που βρίσκεται τώρα... Πρέπει να ζήσουμε δαπάναις του έχθρου ή να χαθούμε. Η άμυντική ταχτική μās άτιμάζει και μās σκοτώνει». 'Ο Καρνό πέζει συνεχώς τόν Πισεγκρύν να προλάβει τους Αυτοκρατορικούς. 'Ο Πισεγκρύν όμως σπαταλάει ένα μήνα σέ επιθεωρήσεις. Έπιτίθεται μόνο στις 9 του Ζερμινάλ, στο Λέ Κατώ, κι άπωθείται με άπώλειες. 'Ο Κοβοϋργος πολιορκεί τόν Λαντερσί. "Όλες οι επιθέσεις αντιπερισπασμού που γίνονται για να διασπάσουν τόν αποκλεισμό του φρουρίου, άποτυγχάνουν, και τόν Λαντερσί συνθηκολογεί στις 11 του Φλορεάλ, ύστερα από τετραήμερο βομβαρδισμό. Οι Αυτοκρατορικοί κατέχουν τώρα ένα καινούργιο προγεφύρωμα στο Σάμπρ.

Χωρίς άργοπορία, ό Σαιν Ζύστ κι ό Λεμπά οργανώνουν ένα όχρωμένο στρατόπεδο στο Γκνζ για ν' άποφράξουν τόν δρόμο του Παρισίου. Τό Καμπραί, που περισφίγγεται στενά άπ' τόν έχθρό, άριθμεί πολλούς μοναρχικούς. 'Ο Καρνό ύποπτεύεται πώς εκεί έτοιμάζεται προδοσία. Ένα μήνα πριν, ό Βαντάμ του είχε στείλει δυό γράματα που του είχαν στείλει οι πράχτορες του έχθρου, κι όπου του δινόταν ή ύπόσχεση καταβολής 240.000 λιβρών αν ό Βαντάμ βοηθοϋσε τους προδότες. 'Ο Σαιν-Ζύστ κι ό Λεμπά στείλανε στο Καμπραί τόν συνάδελφό τους 'Ιωσηφ Λεμπόν για να βάλει σ' ένεργεια τή γκλιτόνια έναντίον των έσωτερικών έχθρων. "Υστερα ό Καρνό διέταξε τόν Ζουρντάν να τρέξει σέ βοήθεια τής στρατιάς των 'Αρδενών μ' όλες τις δυνάμεις που θά μπορούσε ν' άποσπάσει άπ' τή στρατιά του Μοζέλλα, που θά τηρήσει άμυντική στάση πίσω άπ' τόν Σάαρ, περιμένοντας ένισχύσεις από Δυσμάς. 'Ο Καρνό διέταξε συγχρόνως τόν Πισεγκρύν ν' άρχίσει ισχυρή επίθεση στις δύο πτέρυγες έναντίον του Κουρτραί και του "Υπρ άπ' τή μιá μεριά και του Σαρλερουά άπ' τήν άλλη. Οι δημοκρατικοί μπαίνουν στο Κουρτραί στις 7 του Φλορεάλ, στο Φύρν στις

10, νικάνε τους Αυτοκρατορικούς στις 29 μπροστά στο Τουρκόεν, πίνουν 2.000 αιχμαλώτους και κυριεύουν 60 κανόνια. Πέντε φορές ή στρατιά των Άρδεννών, ξεσηκωμένη απ' τόν Σαιν-Ζύστ, περνάει και ξαναπερνάει τόν Σάμπρ με σκληρές μάχες. Τό Σαρλερουά πολιορκείται κι άπελευθερώνεται πολλές φορές. 'Ο Ζουρντάν όμως καταφτάνει. Διώχνει τούς Αυτοκρατορικούς απ' τό Ντινιάν, στις 10 του Πραιριάλ, κ' ένώνεται, τρεις μέρες άργότερα, με τή στρατιά των Άρδεννών. Οι δημοκρατικοί περνούν τόν Σάμπρ για έκτη φορά. Τό Σαρλερουά συνθηκολογεί στις 7 του Μεσσιδώρ. 'Ο Κοβούργος πού καταφτάνει με μεγάλο στρατό για νά βοηθήσει τό φρούριο, προσπαθεί τήν έπομένη νά διώξει τούς δημοκρατικούς απ' τις άχυρωμένες θέσεις πού έκείνοι έχουν προετοιμάσει έπι μετώπου τριάντα χιλιομέτρων, σέ σχήμα τόξου, απ' τόν Σάμπρ ως τόν Σάμπρ. Οι πέντε φάλαγγες επίθεσης του Κοβούργου άπωθούνται, σ' άριστερά απ' τόν Κλεμπέρ, στα δεξιά απ' τόν Μαρσώ και τόν Λεφέβρ, και στο κέντρο απ' τόν Σαμπιονέ, και τσακίζονται στο κενό πού αφήνουν ανάμεσά τους τά άχυρά απ' τό ίππικό του 'Ωτιπούλ. Οι Γάλλοι κοιμούνται στο πεδίο τής μάχης του Φλερύ, και κρατούν τό Σαρλερουά.

Η στρατιά του Βορρά πήρε κιόλας τό 'Υπρ στις 29 του Πραιριάλ, με 80 κανόνια και 5.800 αιχμαλώτους. Μπαίνει στην 'Οστάνδη στις 15 του Μεσσιδώρ. Οι δυο νικηφόρες στρατιές του Πισεγκρού και του Ζουρντάν, αρχίζουν νά συγκλίνουν προς τις Βρυξέλλες. Μπαίνουν έκεί στις 20 του Μεσσιδώρ. Η 'Αμβέρσα και ή Λιέγη πέφτουν στις 6 του Θερμιδώρ.

Τώρα δέν περνάει βδομάδα, χωρίς ό καρμανιόλας ό Μπαρέρ, νά γιορτάσει στη Συμβατική καινούργιες έπιτυχίες σ' όλα τά σύνορα: στις 5 του Πραιριάλ, ό Μπαντελάν ξαναπαίρνει τόν 'Αγιο Βερνάρδο απ' τούς Πεδεμόνπους, στις 9 του Φλορεάλ, ή στρατιά των Άλπεων παίρνει τό Σαόρτζιο, στις 15 του Πραιριάλ, ή στρατιά των Δυτικών Πυρρηναίων διώχνει τούς 'Ισπανούς απ' τούς Άλντύντ, τήν 1η του Πραιριάλ καταλαμβάνεται τό Μόν Σενί, στις 9 του Πραιριάλ ανακαταλαμβάνεται τό Κολλιούρ, τό Σαιντ-Έλν και τό Πόρ-Βάντρ απ' τή στρατιά των Άνατολικών Πυρρηναίων κ.τ.λ.

'Ο Σαιντ-Αντρέ κι ό Πριέρ άναγγέλλουν, στις 25 του Πραιριάλ, πώς ή μεγάλη νηοπομπή με τό στάρι, πού τήν περιμένουν απ' τήν Άμερική, έφτασε στη Βρέστη. 'Ο γαλλικός στόλος του Βιλλαρέ - Ζουαγιέζ, για νά προστατεύσει τή διόδο, έδωσε σκληρή ναυμαχία με τόν άγγλικό στόλο του Χόουβ, στις 9 του Πραιριάλ. Στη ναυμαχία αυτή ό Έκδικητής του Λαού βυθίστηκε, ένώ τό πλήρωμά του φώναζε: Ζήτω ή Δημοκρατία! Οι Άγγλοι είχαν τόσες άπώλειες πού δέν καταδίωξαν τούς Γάλλους κι άναγκάστηκαν νά γυρίσουν στα λιμάνια τους.

Οι δυο στρατιές του Ρήνου και του Μοζέλλα ύπέστησαν σκληρές επιθέσεις στις άρχές του Πραιριάλ. 'Ο Μέλλεντορφ με

τούς Πρώσους του έδωξε τούς Γάλλους άπ' τόν Καίσεραλούτερν. Ο Χέντς όμως κι ό Γκουζόν, που στάλθηκαν βιαστικά, έχουν για σύνθημα νίκη ή θάνατος. Στις 14 και στις 15 του Μεσσιδώρ, οι δυό γαλλικές στρατιές αρχίζουν συγχρόνως τήν επίθεση κάτω άπ' τήν άνώτατη διοίκηση του Μορώ. Οι Πρώσοι, προφυλαγμένοι πίσω από χαρακώματα, δώνχονται παρ' όλ' αυτά άπ' τόν Τριππ-σάντ με λυσσαλέες εφόδους, στις 25 του Μεσσιδώρ. Οι Γάλλοι ξαναμτάνουν στο Πιρμάνσενς και στο Καίσεραλούτερν.

Στά τέλη του Μεσσιδώρ ό πόλεμος μεταφέρεται στο έχθρικό έδαφος, πέραν των Άλπεων και των Πυρρηναίων. Ο Όζερώ εισβάλλει στο Άμπουρντάν, ενώ ό Μύλλερ βαδίζει κατά της Φονταρβίας όπου θα μπει στις 14 του Θερμιδώρ. Η ένισχυμένη στρατιά της Ίταλίας έτοιμάζεται να εισβάλλει στο Πεδεμόντιο.

Ο πόλεμος άλλαξε χαρακτήρα. Δέν πρόκειται πιά, όπως στα 1792, οι Γάλλοι να έπαναστατήσουν τούς λαούς και να τούς κάνουν συμάχους της Δημοκρατίας. «Πρέπει να ζήσουμε δαπάναις του έχθρου. Δέν μπαίνουμε στη χώρα του για να του φέρουμε τούς θησαυρούς μας», γράφει ό Καρνό στους αντιπροσώπους στις 8 του Πραιριάλ. Ο προπαγανδισμός τέλειωσε. Ο Ζ. Μπ. Λακδστ κι ό Μπωντό οργάνωσαν τή μεθοδική έκμετάλλευση του Παλατινάτου. «Πρακτορεία ένέκωσης» στείλανε στη Γαλλία 2.000 σάκους σιτηρά, 4.000 βώδια, ένα έκατομύριο πίντες κρασί, έναν έικοσι χιλιάδες μερίδες σανό, έξακόσες χιλιάδες μερίδες άχυρα, κτλ. δυδόντα χιλιάδες άντρες ζήσανε επί δυό μήνες δαπάναις των κατοίκων, χωρίς να λογαριάσουμε τις πολεμικές άποζημιώσεις που τούς επιβλήθηκαν: τρία έκατομύρια στο δουκάτο των Δύο Γεφυρών, δύο έκατομύρια στο Μπλιεσστέλ, τέσσαρα έκατομύρια στη μεγάλη βαυλία του Νόισταντ, όλα σε χρυσό έννοείται. Οι ίδιοι κανόνες εφαρμόζονται στο Βέλγιο. «Πρέπει ν' άπογυμνώσετε τή χώρα, γράφει ό Καρνό στις 15 του Μεσσιδώρ, και να τήν καταστήσετε άνικανη να προσφέρει στον έχθρο τα μέσα να έπανέλθει... Να θυμάστε πως ό άτιμος Ντυμουριέ άφησε στο Βέλγιο ένα δισεκατομύριο δικά μας χρήματα». Ο Ζουρντάν, που διοικεί τή στρατιά της Σάμπρ-έ Μέζ, όπως τώρα μετονομάστηκε ή στρατιά των Άρδενών, παίρνει διαταγή στις 26 του Μεσσιδώρ, να εισπράξει εισφορά πενήντα έκατομυρίων άπ' τήν πόλη των Βρυξελλών. Τό Τουρναι θα πληρώσει δέκα έκατομύρια, κλπ.

Η Έπιτροπή όμως δέν έμφορείται από καταχτητικό πνεύμα. Θέλει να τρέφει τον πόλεμο άπ' τόν πόλεμο, δέ σκέφτεται όμως να προσαρτήσει τις κατεχόμενες χώρες.

«Βαδίζουμε όχι για να κάνουμε καταχτήσεις, αλλά για να νικήσουμε, είχε πει ό Μπιλλώ, τήν 1η του Φλορεάλ, όχι για να παρασυρθούμε στη μέθη των θριάμβων, αλλά για να πάσουμε τα χτυπήματα μόλις ό θάνατος ένός στρατιώτη του έχθρου θάπαυε νάνα ώφέλιμος για τήν έλευθερία.» Η Έπιτροπή δέ θέλει να χαντακώσει τή Δημοκρατία μέσα στο μιλιταρισμό. Όταν ό Μπιλλώ κι ό Σουμπρανύ της κρεταίνουν να καταχτήσει τήν Καταλωνία και να τήν προσαρτήσει στη

Γαλλία, ὁ Κουτόν τοὺς ἀπαντάει στὶς 7 τοῦ Πραιριάλ : «Μᾶς φαίνεται πιὸ σύμφωνο μὲ τὰ συμφέροντά μας καὶ μὲ τὶς ἀρχές μας νὰ προσπαθήσουμε νὰ κάνουμε τὴν Καταλωνία μιὰ μικρὴ ἀνεξάρτητη Δημοκρατία πού, κάτω ἀπ' τὴν προστασία τῆς Γαλλίας, θὰ μᾶς χρημεύσει σὰ φραγμὸς ἐπὶ τὴν περιοχὴ αὐτὴ ὅπου τελειώνουν τὰ Πυρηναία. Αὐτὸ τὸ σύστημα θὰ κολακίζει τοὺς Καταλανοὺς καὶ θὰ τὸ δεχτοῦν πιὸ εὐχάριστα ἀκόμα ἀπ' τὴν προσάρτησή τους στὴ Γαλλία... Στὰ βουνὰ πρέπει νὰ μετατοπίσετε τὰ σύνορά μας ὡς τὰ ἄκρα, καὶ συνεπῶς νὰ ἐγκατασταθεῖτε μονίμως σ' ὅλη τὴ Σερντιάνη, νὰ πάρετε τὴν... κοιλάδα τοῦ Ἀράν, μὲ μιὰ λέξη, ὅτι βρίσκεται ἐδῶθς ἀπ' τὰ βουνά. Τὴν Καταλωνία ὅμως, ἂν αὐτὴ γινόταν γαλλικὸς Νομὸς, θὰ μᾶς εἶταν τόσο δύσκολο νὰ τὴ διατηρήσουμε, ὅσο εἶναι σήμερα νὰ κρατήσουμε τὸ Ρουσιγιόν». Ἡ Ἐπιτροπὴ, πού καταπολεμαίει τὶς ξένες διαλέκτους στὶς ἐπαρχίες πού ἔχει κατακτήσει ἢ παλιὰ μοναρχία, δὲ νοιάζεται νὰ προσαρτῆσει πληθυσμούς πού θάταν ἀδύνατο ν' ἀφομοιωθοῦν ἐξ αἰτίας τῆς γλώσσας καὶ τῶν ἠθῶν τους. Ἡ Γαλλία πρέπει νὰ μείνει μιὰ κι ἀδιάρητη.

Στὸ Βέλγιο, ἐξηγεῖ ὁ Καρνὸ στους ἀντιπροσώπους στὶς στρατιές τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Σάμπρ-ἔ-Μέζ στὶς 2 τοῦ Θερμιδώρ : «Θέλουμε νὰ διατηρήσουμε ἐκεῖνες μόνο τὶς περιοχές πού θὰ προφυλάσσουν τὰ σύνορά μας, δηλαδὴ στ' ἀριστερὰ ὅλη τὴ Δυτικὴ Φλάνδρα καὶ τὴν Ὀλλανδικὴ Φλάνδρα, στὰ δεξιὰ τὴ χώρα ἀνάμεσα στὸν Σάμπρ καὶ τὸ Μέζ, καὶ στὴ μέση τῆ χώρα μόνο πού βρίσκεται ἐντεῦθεν τοῦ Ἑσκῶ καὶ τοῦ Αἰν, σὲ τρόπο πού ἡ Ἀμβέρσα καὶ τὸ Ναμῦρ, ν' ἀποτελέσουν τὰ δυὸ στηρίγματα τῶν συνόρων πού θὰ σχηματίσουν ἔτσι μιὰ κυκλικὴ ἐσοχὴ ποὶ θὰ καλύπτεται καλά ἀπὸ ποταμούς, κι ὅπου ὁ ἐχθρὸς δὲ θὰ μπορέσει νὰ εἰσδύσει παρὰ μόνο μὲ κίνδυνο νὰ βρεθεῖ κυκλωμένος».

Βλέπουμε τώρα ποιές θάταν οἱ βάσεις πού πάνω σ' αὐτές θὰ διαπραγματευόταν ἡ Ἐπιτροπὴ τὴ σύναψη Εἰρήνης, ἂν βρισκόταν στὴν ἐξουσία τὴν ἐποχὴ τῆς ὑπογραφῆς. Ἡ Ἀγγλία, σίγουρα, θὰ πρόβαλλε τὸ βέτο τῆς στὴν προσάρτηση τῆς Ἀμβέρσας στὴ Γαλλία. Ἡ Αὐστρία ὅμως, πού δὲν ἐπέμενε νὰ κρατήσῃ τὸ Βέλγιο, θ' ἀποζημιωνόταν εὐκόλα μὲ Γερμανικὲς χώρες, γιὰ τὶς μικρὲς παραχωρήσεις ἐδαφῶν πού ἀπαιτοῦσε ὁ Καρνό. Ἄν τὰ σύνορα τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης παρέμεναν ἀναλλοίωτα, ἡ Αὐστρία θὰ μπορούσε νὰ υπογράψῃ τὴν Ἡπειρωτικὴ Εἰρήνη συγχρόνως μὲ τὴν Πρωσσία καὶ μὲ τὴν Ἰσπανία, πού δείχναν ὄλο καὶ μεγαλύτερη ἀποστρόφῃ νὰ συνηχίσουν ἕναν πόλεμο πού γινόταν γιὰ βρετανικὰ συμφέροντα.

Ἡ 9ῃ Θερμιδώρ δὲν εἶταν μόνο μοιραία γιὰ τὴν στερέωση τῆς δημοκρατίας στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γαλλίας. Στάθηκε ἡ αἰτία νὰ παραταθεῖ ὁ ἐξωτερικὸς πόλεμος καὶ νὰ ριχτεῖ ἡ Γαλλία σὲ μιὰ πολιτικὴ καταχτήσεων πού θὰ προκαλοῦσε τὸ μίσος τῶν λαῶν ἐναντίον τῆς καὶ στὸ τέλος θὰ τὴν ἐξαντλοῦσε.

Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας εἶχε νικήσει μὲ τὴν Τρομοκρατία. Ἄν ὅμως ἡ Τρομοκρατία ἀποδειχθεῖ ἀποτελεσματικὸ μέσο, αὐτὸ ἔγινε γιὰτὶ ἐκεῖνοι πού τὴν ἐπέβαλαν εἶχαν μείνει ἐνωμένοι στὸ κοινὸ αἶσθημα τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν. Τὴ μέρα ὅπου, κατὰ δυστυχία, ἡ ὁμοφωνία τους θάπαυε, ὅπου τὰ ἰδιαίτερα πάθη θὰ ἐπικρατοῦσαν μέσα στὶς καρδιές πάνω ἀπ' τὸ κοινὸ ἀγαθόν, ἡ Τρομοκρατία, ἀτιμασμένη, θὰ γινόταν ἕνα κοινὸ σιλιέτο πού θὰ τῷπαιρναν στὰ χέρια τους ἄνθρωποι ἀνάξιοι γιὰ νὰ χτυπήσουν τοὺς καλύτερους πολίτες.

ΘΕΡΜΙΔΩΡ

Ἡ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνηση εἶταν μιὰ ὕδρα μὲ δυὸ κεφαλές, ἀφοῦ ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας πρὸς τὴ συγκροτοῦσαν, εἶχαν θεωρητικά, τὴν ἴδια ἐξουσία στὰ χέρια τους, κ' ἔπρεπε νὰ συνεδριάξουν ἀπὸ κοινοῦ γιὰ ν' ἀποφασίζον ἄλλοις μὲ τις σημαντικὲς ὑποθέσεις. Σιγὰ-σιγὰ ὁμως, ἡ ἰσοροπία αὐτὴ διαταράχθηκε πρὸς ὄφελος τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας. Ὁ Μπῆλλω κι ὁ Ροβεσπιέρος δὲ δισταύσανε νὰ ἐπιπλήξουν δημοσίᾳ τὸν εισηγητὴ τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας Ἀμάρ γιὰ τὰ κενὰ πρὸς παρουσίαζε ἢ ἐκθέσῃ του σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόθεση Σαμπό, κ' εἶχαν μάλιστα πετύχει τὴν ψήφιση ἀπ' τὴ Συμβατικὴ μᾶς ἀπόφασης πρὸς ἐπέτρηση τὴν ἐκτύπωση τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς μόνο ἀφοῦ διορθωνόταν ὁ τὸν Ἀμάρ. Ὁ Ἀμάρ, πρὸς τὸν μεταχειρίστηκαν σὰ μαθητὴ, θὰ διατηροῦσε ζωρὴ μνησικακία στὸ βάθος τῆς καρδιάς του, τόσο περισσότερο ὅσο δὲ θὰ μποροῦσε ν' ἀγνοεῖ τις κριτικὲς πρὸς οἱ λογοκριτὲς του ἔκαναν μεταξὺ τους γιὰ τὸν παράξενο τρόπο πρὸς διεξήγη τις ἀνακρίσεις, σχετικὰ μὲ τὴ σοβαρὴ ὑπόθεση πρὸς τοῦ εἶχαν ἐμπιστευτεῖ (βλ. πάνω σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο μου, τὸ σχετικὸ μὲ τὴν Ὑπόθεση τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἰνδιῶν). Οἱ ὑπόνοιες πρὸς ὑπῆρχαν σὲ βάρος τοῦ Ἀμάρ ἐκθέσανε καὶ τὴν Ἐπιτροπὴ πρὸς τὸν εἶχε ἐκλέξει γιὰ ὄργανο τῆς. Ἀπὸ τότε, τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας ἀναλαμβάνουν νὰ καθαρίζουν τις ἐκθέσεις γιὰ τις σοβαρὲς ὑποθέσεις, ἀκόμα κι ὅταν ἐπρόκειτο γιὰ τις ὑποθέσεις πρὸς εἶταν τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας. Ὁ Σαιν-Ζυστ κεραυνοβόλησε τις συνωμοσίαι τῶν Ἐμπερτιστῶν καὶ τῶν Δαντωνιστῶν. Ὁ ἴδιος ὁ Σαιν-Ζυστ εισηγήθηκε τὸ σπουδαῖο νόμο τῆς 27ης τοῦ Σεπτεμβρίου, τὸ σχετικὸ «μὲ τὴν καταστολὴ τῶν συνωμοσιῶν, τὴν ἀπομάκρυνση τῶν εὐγενῶν καὶ τὴ γενικὴ ἀστυνομία», κι ὁ νόμος αὐτὸς καθιέρωνε τὴν καινούργια ἐπέχταση τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας. Περιορισμένη ὡς τότε στὰ διοικητικὰ καθήκοντα, ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ἀποχτοῦσε, δυνάμει τοῦ ἀρθροῦ 1 τοῦ πρὸς πάνω νόμου, τὰ ἴδια δικαιώματα μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας σ' ὅ,τι ἀφοροῦσε τὴν ἀναζήτηση τῶν συνωμοτῶν καὶ τὴν παραπομπὴ τους στὸ Ἐπαναστα-

τικό Δικαστήριο. Τὸ ἄρθρο 5 τῆς ἀνέθετε, ἐπὶ πλέον «να ἐπιβλέπει τις διοικητικὴ ἀρχὴ καὶ τοὺς δημοσίους λειτουργοὺς ποὺ ἐπαφορτίστηκαν μὲ τὴ διοίκηση» καὶ τὸ ἄρθρο 19 τὴν ὑποχρέωση να ζητάει αὐστηρὸ ἀπολογισμὸ ἀπ' ὅλους τοὺς πράκτορες τοῦ Δημοσίου, να καταδικᾷ ἐκείνους ποὺ θὰ συναμοτοῦν καὶ θὰ στρέφουν ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας τὴν ἐξουσία ποὺ τοὺς ἐμπιστεύθηκαν». Ἡ Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας ἔχανε ἔτσι τὴν ἀστυνομικὴ ἐπιτήρηση ποὺ ἀσκούσε πρῶτα σὲ βάρος τῆς πολυάριθμης στρατιᾶς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας ὀργάνωσε ἀμέσως ἓνα γραφεῖο διοικητικῆς ἐπιτήρησης καὶ γενικῆς ἀστυνομίας κ' ἔθεσε ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς τὸν Σαιν-Ζύστ. Ὁ Κουτὸν κι ὁ Ροβεσπιέρος παίρνανε τὴ θέση τοῦ Σαιν-Ζύστ, ὅταν ὁ τελευταῖος πῆγαινε σὲ ἀποστολὴς στὶς ἐπαρχίες. Ὁ Ἀμάρ καὶ οἱ φίλοι του τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας παραπονέθηκαν παρὰ ἐναντίον τῆς «Τριανδρίας» ποὺ τοὺς εἶχε ἀφαιρέσει τὴν ἐξουσία. Ἰσχυρίζονταν, ἂν κι αὐτὸ εἶταν ψέμα, πὼς ἡ ἀστυνομία τῆς Τριανδρίας παρεμπόδιζε τὴ δράση τῆς δικῆς τους ἀστυνομίας.

Ἄν ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας εἶχε μείνει ἐνωμένη, θὰ μπορούσε ν' ἀδιαφορήσει γιὰ τὴν κακὴ διάθεση τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας. Τὰ ἔντεκα ὅμως μέλη ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν πρῶτὴ Ἐπιτροπὴ εἶταν πολὺ ἰσχυρὸς προσωπικότητες, καὶ εἶχαν πολὺ μεγάλη ἰδέα τῶν ὑπηρεσιῶν ποὺ εἶχαν προσφέρει, ἔτσι ποὺ νὰ μὴν ἀνέχονται νὰ βλέπουν τὸν ἓναν ἀπ' αὐτοὺς νὰ ξεχωρίζῃ ἀπ' τοὺς ὑπόλοιπους καὶ νὰ ἐπισκιάζει τοὺς συναδέλφους του. Ὁ Ροβεσπιέρος, εἴτε τῷθελε εἴτε ὄχι, εἶχε γίνει στὰ μάτια ὅλης τῆς ἐπαναστατικῆς Γαλλίας ὁ πραγματικὸς ἀρχηγὸς τῆς κυβέρνησης. Ἡ δημοτικότητά του, ποὺ εἶταν πάντοτε μεγάλη, εἶχε μεγαλώσει πολὺ περισσότερο ἀπὸ τότε ποὺ τσακίστηκαν οἱ φατρίες καὶ ποὺ τίς εἶχε προσβάλει κατὰ μέτωπο. Ὁ Ροβεσπιέρος ὅμως ποὺ εἶταν ὅλος πάθος καὶ εὐκρίνεια, δὲν πρόσεχε καθόλου μήπως προσβάλει τὸ φιλότιμο τῶν συναδέλφων του. Αὐστηρὸς γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, εἶταν αὐστηρὸς καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Οἱ ἐπιφυλάξεις καὶ οἱ κριτικὲς βγαίνανε συχνότερα ἀπ' τὸ στόμα του, παρὰ οἱ φιλοφρονήσεις. Ἀπὸ τότε ποὺ εἶχε δοκιμάσει σκληρὴς ἀπογοητεύσεις στὶς φιλίες του, ὁ Ροβεσπιέρος συνδεόταν μὲ φιλία μόνο ἀφοῦ ἐξέταζε καλὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τηροῦσε μιὰ ψυχρὴ κ' ἐπιφυλαχτικὴ στάση μὲ τοὺς περισσότερους, στάση ποὺ ἔδινε στοὺς ἄλλους τὴν ἐντύπωση ψυχροῦ ὑπολογισμοῦ ἢ φιλοδοξίας. Ὁ Ροβεσπιέρος ἐνωθε πὼς κανένας δὲν τὸν καταλαβαίνει καὶ ὑπέφερε ἀπ' αὐτὸ Μιὰ ἀδυναμία του, ποὺ δείχνει καλὰ πὼς ὁ Ροβεσπιέρος δὲν εἶταν αὐταρχικὸς χαρακτήρας, τὸν ἔσπρωχνε νὰ προβαίνει συχνὰ σὲ ἀπολογίες, γιὰ ν' ἀπαντᾷ στὶς κρυφές κατηγορίες ποὺ ὑποπτεύονταν. Ὅταν ὅμως μιλοῦσε ἔτσι γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἔδινε λαβὴ σὲ κατηγορία πὼς εἶταν φιλόδοξος, κι αὐτὸ τὸν βασάνιζε.

Ἡ εὐκόλῃ καὶ τρομερῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ ἀπὸ τότε ποὺ εἶχε δια-

τυπωθεῖ ἀπ' τοὺς Γερωνδίνους κ' ὕστερα ἀπ' τοὺς Ἐμπερτιστές, δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ κυκλοφορεῖ ἀνάμεσα σ' ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἢ νόμιζαν πὼς εἶχαν λόγους νὰ παραπονιοῦνται γιὰ τὴ στάση τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ποὺ ἀσκοῦσε μεγάλη ἐπιροή καὶ ποὺ τὸν θεωροῦσαν ἀκόμα ἰσχυρότερο ἀπ' ὅ,τι εἶταν στὴν πραγματικότητα. Μέσα στὴ βαριά αὐτὴ ἀτμόσφαιρα, ἡ δυσπιστία ἔδωκε μεγάλα. Ὁ τραγὸς Καρνὸ ἐγραφε στὴν ἀναφορὰ του τῆς 12ης τοῦ Ζερμινάλ: «Ἀλλοίμονο στὴ Δημοκρατία, ὅπου ἡ ἀξία ἐνὸς ἀνθρώπου, ἢ ἡ ἀρετὴ του γίνεται ἀπαραίτητη!» Κι ὁ ἀκαμπτος Μπιλλὼ ἐπαναλάβαινε σὰν ἠχώ, τὴν 1η τοῦ Φλορεάλ: «Κάθε λαὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερία του πρέπει νὰ δυσπιστεῖ ἀκόμα καὶ στὶς ἀρετὲς τῶν ἀνθρώπων ποὺ κατέχουν ἐξέχουσες θέσεις». Ὁ Καρνὸ δὲν ἐπέμεινε. Ὁ Μπιλλὼ ὅμως μίλησε πολὺ γιὰ τοὺς τυράννους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, σὰ νὰ πιστεῦε πὼς ὁ κίνδυνος βρισκόταν κοντά: «Ὁ πονηρὸς Περικλῆς χρησιμοποίησε τὴ σημαία τοῦ λαοῦ γιὰ νὰ σκεπάσει τὶς ἀλυσίδες ποὺ σφυρηλατοῦσε γιὰ τοὺς Ἀθηναίους. Πολὺν καιρὸ ἄφηγε τὸν κόσμον νὰ πιστεύει πὼς δὲν ἀνέβαινε ποτὲ στὸ βῆμα χωρὶς νὰ λέει στὸν ἑαυτὸ του: Σκέψου πὼς πρόκειται νὰ μιλήσεις σὲ ἐλεύθερους ἀνθρώπους. Κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Περικλῆς, δταν ἄρπαξε στὰ χέρια του τὴν ἀπόλυτη ἐξουσία, ἔγινε ὁ πῶ ἀιματηρὸς δεσπότης». Πολλοὶ ἀκροατὲς τοῦ Μπιλλὼ κατάλαβαν πὼς εἶχε ὑπ' ὄψιν του τὸν Ροβεσπιέρο.

Ἡ Συμβατικὴ εἶταν φαινομενικὰ βουβή. Οἱ ραδιουργίες ὅμως τραβοῦσαν τὸ δρόμον τους. Οἱ ἀνθύπατοι ποὺ τοὺς εἶχαν ἀνακαλέσει ἐξ αἰτίας τῶν ὑπερβασίων τους, ἀνησυχούσαν μὲ τὸ διάταγμα ποὺ εἶχε φέρει στὴν ἡμερησία διάταξη τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν τιμότητα. Εἶχαν γιὰ συμμάχους ὄλους ἐκείνους τοὺς συναδέλφους τοὺς ποὺ εἶχαν πάρει μέρος στὶς συνωμοσίες τῶν Ἐμπερτιστῶν καὶ τῶν Δαντωνιστῶν καὶ ποὺ φοβόνταν κι αὐτοὶ μήπως τοὺς στείλουν στὸν Φουκιέ - Τενβίλλ. Σιγὰ-σιγὰ σχηματιζόταν μιὰ μυστικὴ ἀντιπολίτευση ποὺ εἶχε γιὰ κίνητρο καὶ γιὰ κοινὸ δεσμὸ τὸ φόβο. Ἄν ὁ Ροβεσπιέρος δὲν εἶταν παρὰ ἓνας φιλόδοξος, ἡ εὐκαιρία εἶταν κατὰλληλη νὰ κάνει ὁπαδούς του αὐτοὺς τοὺς φοβιτσιάρηδες, ποὺ ἀναζητοῦσαν τὴν προστασία του. Ὁ Φρερόν, ὁ Μπαρρά, ὁ Ταλλιέν, ὁ Φουσέ, ποὺ θὰ γίνονιν ἀργότερα οἱ πῶ ἐπικίνδυνοι ἀντίπαλοι του, τοῦναναν ἐπισκέψεις, τοῦγραφαν ἰκετευτικὰ γράματα. Ὁ Ροβεσπιέρος μοροῦσε, καθησιχάζοντάς τους, νὰ τοὺς σύρει στὰ πόδια του καὶ νὰ συνδέσει τὴν τύχη τους μὲ τὴ δική του. Τοὺς ἀπώθησε μὲ περιφρόνηση. Κάτι παραπάνω: δὲν ἐκρυψε πὼς ἐπιδιώκει τὴν τιμωρία τους. Αὐτοί, μὲ τὰ ἐγκλήματά τους, εἶχαν ρυπάνει τὴν Τρομοκρατία. Εἶχαν προσδώσει στὴ Δημοκρατία σιχαμερὴ ἔκφραση. Κι ὁ Ροβεσπιέρος ποὺ μ' ὄλη του τὴν ψυχὴ, ἤθελε νὰ ἰδρῦσει μιὰ πραγματικὴ Δημοκρατία, εἶταν βέβαιος πὼς μόνο μὲ ἀμείλιχτους παραδειγματισμοὺς μοροῦσε νὰ τραβήξει μὲ τὸ μέρος του τὴν κοινὴ γνώμη ποὺ παραδερνε. Οἱ ἄθλιοι ποὺ εἶχαν καταχραστεῖ τὴν ἀπεριόριστη ἐξουσία ποὺ τοὺς εἶχαν ἐμπιστευτεῖ γιὰ τὴν

κοινή σωτηρία δὲν ἔπρεπε νὰ ὑψωθοῦν πρὸ πάνω ἀπ' τὴν Ἐπαναστατικὴ Δικαιοσύνη. Ἡ τελευταία τότε μόνον θάχε τὸ δικαίωμα νὰναί τρομερῆ, διὰν θάταν ἀκοιμμάτιστη καὶ θὰ μοίραζε τὰ χτυπήματα τῆς σ' ἄλλους τοὺς ἐνόχους, στοὺς πρὸ ἰσχυροὺς δπως καὶ στοὺς πρὸ ταπεινοὺς.

Οἱ ἀνθύπατοι ποὺ εἶχαν ἀνακληθεῖ, ζητούσαν νὰ ἐγκριθοῦν δλες οἱ ἐνεργείες τους. Ἡ Συμβατικὴ τοὺς παρέπεμψε στὶς δυὸ Ἐπιτροπές. Ὁ Ροβεσπιέρος δχι μόνον ἀρνήθηκε ν' ἀπαλλάξει ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἐκτεθεῖ περισσότερο, ἀλλὰ καὶ ζήτησε νὰ παραπεμφθοῦν στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον τέσσερις ἢ πέντε ἀπ' αὐτοὺς.

Ἄν πιστέψουμε τὶς ἀπολογίαις ποὺ συνέταξαν τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν ποὺ ἐπέζησαν ὕστερα ἀπ' τὸν Θερμιδώρ, οἱ Ἐπιτροπὲς δέχτηκαν στὴν ἀρχὴ τὴ σύληψη τοῦ Ἀλκιέ, ἀλλὰ ἐξ ἄλλου ἀμέσως γνώμη καὶ ἀποφάσισαν νὰ μὴ δεχτοῦν στὸ ἐξῆς καμιά σύληψη βουλευτῆ. Ὁ Μπαρρά ἰσχυρίζεται, ἀντίθετα, σὲ μιὰν αὐτογράφην σελίδα τῶν ἀπομνημονευμάτων του, πὼς ὁ Ροβεσπιέρος ἀρνήθηκε νὰ ὑπογράψῃ ἕνα κατάλογο 32 βουλευτῶν ποὺ θὰ συλαμβάνονταν καὶ πὼς ὁ κατάλογος αὐτὸς συντάχθηκε ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας. Ὁ Ροβεσπιέρος δὴλῶσε τότε ἀκριβῶς, στὴ λέσχῃ τῶν Ἰακωβίνων, πὼς οἱ κακόβουλοι τοῦ ἀπέδιδαν τὴ σύνταξιν καταλόγων προγραφῶν, ἐνῶ αὐτὸς δὲν πῆρε καθόλου μέρος στὴ σύνταξίν τους. Ἀπ' τὶς ἀντιφάσεις αὐτὲς πρέπει χωρὶς ἄλλο νὰ βγάλουμε τὸ συμπέρασμα πὼς ἡ διαφωνία ὀφειλόταν σὲ διαφορὰς ποὺ ἀφορούσαν τὰ ὀνόματα ἐκείνων ποὺ ἔπρεπε νὰ συληφθοῦν. Δὲ συνέλαβαν κανένα, γιὰτὶ δὲν μπορούσαν νὰ συμφωνήσουν ποιὸν νὰ συλάβουν.

Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι πὼς οἱ ἀπειλούμενοι συμβατικοὶ φαντάστηκαν πὼς ὁ Ροβεσπιέρος εἶταν ὁ πρὸ ἐπικίνδυνος ἀντίπαλός τους. Ὁ τελευταῖος ἔλαβε πολλὰς ἀνώνυμες ἐπιστολές, δπου τὸν ἀπειλοῦσαν μὲ θάνατον. Ὁ Λεζάντρ καὶ ὁ Μπουρντόν ντὲ λ' Οὐάζ δηλώσανε, ὕστερ' ἀπ' τὴ δίκην τῶν Δαντωνιστῶν, πὼς τοὺς εἶχαν καὶ τοὺς δυὸ παρακινήσει νὰ χτυπήσουν τὸν Ροβεσπιέρον μέσα στὴ Συνέλευση. Τὰ δολοφονικὰ αὐτὰ σχέδια δὲν εἶταν ἄπλοιοι ἐλιγμοὶ ἐκφοβισμοῦ. Ὁ Μπαρρά, ὁ Μερλὲν ντὲ Τιωνβίλλ ὀπλοφοροῦσαν. Συναντιόνταν στὸ καφενεῖο Κοραζὰ ἢ στὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Ντουαγιὲν στὰ Ἡλύσια, δπου ἐρχόταν καὶ ὁ Κουρτουά. Ὁ Ταλλιέν, ἐξημένος καθὼς εἶταν, ἔκρυβε κάτω ἀπὸ τὰ ρούχα του ἕνα σιλέτο.

Στὶς 3 τοῦ Πραιοῖαλ, ἕνα ἔνταλμα τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας μὲ ὑπογραφὴν τοῦ Ροβεσπιέρου, πρόσταξε τὴ σύληψη τῆς Τερέζας Καμπαρὺς. Τὴν ἴδια μέρα, κάποιος Ἀντιμράλ, πρῶν ἡγάλληλος τοῦ βασιλικοῦ λαχείου, ποὺ εἶχε ὑπερασπίσει στὶς 10 Αὐγούστου τὸ παλάτι μὲ τὸ τάγμα τῶν Φίλλ-Σαιν-Τωμά, παραμόνευε πολλὰς ὥρας τὸν Ροβεσπιέρον καθὼς θάβγαυε ἀπ' τὴ Συνεδρίαση τῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ Ἀντιμράλ δὲν κατόρθωσε νὰ συναντήσῃ τὸν Ροβεσπιέρον γιὰ νὰ τὸν σκοτώσῃ, καὶ ἄδειασε τὸ πιστόλι του τὸ ἴδιο βράδι ἐναντίον τοῦ Κολλό ντ' Ἐρμπονά, χωρὶς ὅμως νὰ τὸν πετύχει. Τραυμάτισε ὅμως τὸν κλειδαρὰ Ζεφρουὰ ποὺ ἔτρεξε νὰ προφυλάξῃ τὸ βουλευτῆ. Ἡ συγκίνηση ποὺ προκάλεσε

αυτή ή απόπειρα δέν ειχε ακόμα κοπάσει, όταν μαθεύτηκε, στις 4 του Πραιριάλ τὸ βράδι, πὼς μιὰ κοπέλα 20 χρονῶν, ή Σειλ Ρενώ, πήγε στὸ σπίτι τοῦ Ντυπλαί και ζήτησε ἐπάμωνα νὰ δεῖ τὸν Ροβεσπιέρο. "Όταν τὴν ἔβλεψαν και βρήκαν ἀπάνω της ἕνα μαχαίρι κ' ἕνα σουγιά, ἐκείνη ἀπάντησε πὼς θὰ χύσει δλο τὸ αἷμα της γιὰ νὰ φέρει τὸ βασιλιά και πὼς πήγε στὸ σπίτι τοῦ Ροβεσπιέρου γιὰ νὰ «δεῖ πὼς εἶναι ἕνας τύραννος».

"Ἐνῶ χιλιάδες συγχαρητήρια ψηφίσματα κατέφταναν στὸν Ροβεσπιέρο και στὸν Κολλὸ ντ' Ἐρμποῦα πὸ «γλύτωσαν ἀπ' τὰ χτυπήματα τοῦ Πίττ», ὁ Ταλλιέν, ὁ Φουσεὶ και οἱ φίλοι τους «δούλευαν» ἐπιδέξια τὴν κοινὴ γνώμη και τὸν τύπο.

Στὴν ἐκθεσὴ του σχετικὰ μὲ τὴν ἀπόπειρα, ὁ Μπαρέρ ἀνέφερε μιὰ φράση ἀπ' τὸ γράμα ἐνὸς Ἄγγλου πὸς ειχε περιέλθει στὰ χέρια του: Φοβόμαστε πολὺ τὴν ἐπιρρῆ τοῦ Ροβεσπιέρου. Ὅσο περισσότερο ή γαλλικὴ κυβέρνησις θάναι συγκεντρωμένη, λέει ὁ ὑπουργὸς [Πίττ] τόσο θάναι ἰσχυρότερη και τόσο πὸς δύσκολα θὰ μπορέσει κανένας νὰ τὴν ἀνατρέψει. Ὁ Μηνύτωρ και τὸ Δελτίο τῆς Συμβατικῆς γράψανε πὼς ή φράση αὐτὴ γράφτηκε ἀπὸ ἕνα πράχτορα τῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ Μπαρέρ ἀναγκάστηκε τὴν ἄλλη μέρα νὰ προβεῖ σὲ μιὰ ἐπανάρθωση: «Ἀπομόνωσαν, εἶπε, ἕνα μέρος τῆς Ἐπιτροπῆς, και κάνουν πὼς συγκεντρώνουν τὴν ἐξουσία στὰ χέρια ἐνὸς μόνο μέλους της, ἐνῶ αὐτὴ βρίσκεται στὰ χέρια ὄλων τῶν μελῶν της. Ἄπ' αὐτὴ τὴν τάση μποροῦν νὰ προκίψουν πολλὰ ἐπιπλέοντα σφάλματα. Ὁ κόσμος μπορεῖ νὰ ὑποθέσει πὼς ή Συμβατικὴ δέν ὑπάρχει πιά, πὼς δέν ἀντιπροσωπεύει τίποτα, πὼς ὁ στρατὸς πολεμᾷ γιὰ ἕνα μονάχα ἄνθρωπο. Στὸν ἄνθρωπο αὐτὸν πρέπει ν' ἀποδώσουμε περισσότερη δικαιοσύνη. Εἶναι ἀγνός». Ἡ ἐπανάρθωση ἐπέσυρε ἀδέξια τὴν προσοχὴ στὴν ἐξέχουσα θέση πὸς κατεῖχε ὁ Ροβεσπιέρος κ' ἔδινε λαβὴ σὲ κάθε εἶδος σφάλμα, τόσο περισσότερο, ὅσο ὁ ἴδιος ὁ Μπαρέρ διάβαζε ὑστερα ἀποσπάσματα ἀπὸ ἀγγλικὲς ἐφημερίδες ὅπου ἀποκαλοῦσαν τοὺς γάλλους στρατιῶτες, στρατιῶτες τοῦ Ροβεσπιέρου. Ὁ Ταλλιέν θάταν σίγουρα εὐχαριστημένος μὲ τὸν Μπαρέρ.

"Ἡ ραδιοϋργία ἄπλωνε τοὺς πλοκάμους της στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, ὅπως και στὴ Συμβατικὴ. Στις 6 τοῦ Πραιριάλ, ἕνας παλιὸς πράχτορας τοῦ Δαντῶν, ὁ Ρουσελέν, πὸς θὰ γίνεαι ἀργότερα γραμματέας τοῦ Μπαρόα, πρότεινε πονηρὰ νὰ δώσουν ἀτομικὴ φρουρὰ στὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας, γιὰ νὰ προφυλάξουν τὴ ζωὴ τους. Πρότεινε ἐπὶ πλέον ν' ἀποδοθοῦν τιμὲς στὸν γενναῖο Ζεφρούα, όταν θὰ γινόταν ή τελετὴ ὑπὲρ τοῦ Ὑπερτάτου Ὀντος. Ὁ Ροβεσπιέρος μυρίστηκε τὴν παγίδα, ἀγανάχτησε ἐπειδὴ θέλανε νὰ τὸν κάνουν στόχο τοῦ φθόνου και τῆς συκοφαντίας, ἐπισωρεύοντας πάνω του περιττὲς τιμὲς κὶ ἀπομωνώνοντας τον ἀπ' τὸ λαὸ, γιὰ νὰ τὸν κάνουν νὰ χάσει τὴν ἐκτίμησὴ του. Πέτυχε τὴ διαγραφὴ τοῦ Ρουσελέν ἀπ' τὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων.

Ὁ Ρουσελέν εἶταν ὄργανο σὲ ἕνα χέρι. Τὴν παραμονὴ τῆς συνεδρίασης στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, στις 5 τοῦ Πραιριάλ, ὁ ἔμπορος Λεκοέντρο, ἕνας βουλευτῆς πὸς ειχε ἐκτεθεῖ μαζί μὲ τὸν Μπουρντόν ντε λ' Οὐάζ μὲ τις ἐπιθέσεις του ἐναντίον τῆς

Ἐπιτροπῆς καὶ πού εἰχε κατηγορηθεῖ πὼς ἐνεργοῦσε προαγορὰς ἀνθρώπων καὶ σόδας, συντάξε ἕνα κατηγορητήριο ἐναντίον τοῦ Ροβεσπιέρου καὶ τῶσδε νὰ τὸ ὑπογράψουν ὡς συνάδελφοί του. Τὸ κατηγορητήριο αὐτὸ δημοσιεύτηκε ὕστερ' ἀπ' τὸν Θερμιδῶρ, στὸ μεταξὺ ὅμως κυκλοφοροῦσε κρυφά. Οἱ ἐννέα μετράβοι ἀνέλαβαν νὰ σκοτώσουν τὸν Ροβεσπιέρο «μέσα στῆ Σύγκλητο». Ὁ Δαντωνιστὴς Μλωντὸ μᾶς λέει πὼς ἕνας ἀπ' τοὺς συνωμοτῆς, ὁ Τιριόν, τοῦδειξε τὸ ἔγγραφο καὶ τὸν παρακίνησε, δίχως νὰ τὸ πετύχει, νὰ προσχωρήσει κι αὐτὸς στῆ συνωμοσία.

Μοῦ φαίνεται πιθανὸ πὼς ὁ Ροβεσπιέρος ἔμαθε αὐτοστιγμὴ τις ραδιουργίες τοῦ Λεκοέντρ καὶ τοῦ Ταλλιέν καὶ πὼς ὑποπευόταν ὅτι αὐτοὶ εἶχαν ὀλίσις τὸ χερί τῶν δολοφόνων. Στις 7 τοῦ Πραιριάλ, μ' ἕνα αὐτοσχέδιο φλογερὸ λόγο του, ὁ Ροβεσπιέρος ἀπάντησε ἀπ' τὸ βῆμα τῆς Συμβατικῆς στὶς κατηγορίες πού ψιθυρίζονταν ἐναντίον του: «θέλετε νὰ ξέρετε, εἶπε, ποιοὶ εἶναι οἱ φιλόδοξοι; Κοιτάξετε ποιοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού προστατεύουν τοὺς λωποδύτες, πού ἐνθαρρύνουν τοὺς ἀντεπαναστάτες, πού βρίσκουν δικαιολογίες γὰ ὄλες τις ἀπόπειρες, πού περιφρονοῦν τὴν ἀρετὴ, πού διαφθείρουν τὴ δημόσια ἠθικὴ!». Κι ὁ Ροβεσπιέρος ἄρχισε νὰ στηλιτεύει «τὸ συμφετό τῶν πατριαστῶν καὶ τῶν ραδιοῦργων». «Ὅσο θὰ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀκάθαρτη ράτσα, ἡ Δημοκρατία θάναί δυστυχιωμένη κι ἀσταθής. Ἐσεῖς πρέπει νὰ τὴν ἀπαλλάξετε μὲ τὴν ἐνεργητικότητά σας καὶ τὴ σταθερὴ ὁμόνοιά σας... Ἐκεῖνοι πού γυρεύουν νὰ μᾶς φέρουν τὸ διχασμὸ, ἐκεῖνοι πού κλείνουν τὸ δρόμο στὴν κυβέρνησι, ἐκεῖνοι πού τὴ συκοφαντοῦν κάθε μέρα μὲ τοὺς λόγους καὶ τοὺς δόλιους ὑπαινιγμούς τους, ἐκεῖνοι πού προσπαθοῦν νὰ συμπίψουν ἐναντίον τῆς ἕνας ἐπικίνδυνου συνασπισμοῦ ἀπ' ὅλα τὰ ὀλέθρια παθῆ, ἀπ' ὅλους τοὺς δεξυθμους ἐγωισμοῦς, ἀπ' ὅλα τὰ συμφέροντα πού συγκρούονται μὲ τὸ δημόσιο συμφέρον, εἶναι οἱ ἐχθροί μας καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς πατρίδας. Εἶναι πράχτορες τοῦ Ἐξωτερικοῦ». Μάταιες ἐπικλήσεις. Ἡ Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας εἰχε κιόλας προσχωρήσει στοὺς Λεκοέντρ, τοὺς Ταλλιέν, τοὺς Φουαὶ πού μάθαιναν ἀμέσως ὅτι λεγόταν στοὺς κόλπους τῆς κυβέρνησις. Ὁ Φουαὶ κατόρθωσε νὰ ἐκλεγεί πρόεδρος τῆς Λέσχης τῶν Ἰακωβίνων στὶς 13 τοῦ Πραιριάλ.

Ὁ Ροβεσπιέρος δὲν ἄργησε νὰ δώσει στοὺς ἐχθροὺς του ἕνα ἐπικίνδυνο ὄπλο μὲ τὴ συμμετοχὴ του στὴν ἐπεξεργασία καὶ τὴν ψήφιση τοῦ νόμου τῆς 22ας τοῦ Πραιριάλ, τοῦ σχετικοῦ μὲ τὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο. Ὁ νόμος αὐτὸς συζητιόταν βέβαια ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες, ἀπὸ τότε πού τὸ διάταγμα τῆς 27ης τοῦ Ζερμινάλ, πού ἐπικυρώθηκε στὶς 19 τοῦ Φλορεάλ, εἰχε καταργήσει τὰ Ἐπαναστατικὰ Δικαστήρια τῶν ἐπαρχιῶν καὶ εἶχε συγκεντρώσει ὅλους τοὺς πολιτικοὺς ὑπόδικους στὸ Παρίσι. Οἱ κυριότερες διατάξεις τοῦ νόμου τῆς 22ης τοῦ Πραιριάλ, εἶχαν κιόλας περικληφθεῖ στὸ διάταγμα πού συγκροτοῦσε τὴν Ἐπιτροπὴ τοῦ Ὁράνζ. Ἡ Ἐπιτροπὴ ὅμως τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, πού τῆς εἶχαν ἀφαιρέσει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνει σ' ὅτι ἀφοροῦσε τὰ διατάγματα τῆς 27ης τοῦ Ζερμινάλ καὶ τῆς 19ης τοῦ Φλορεάλ, εἶχε προσβληθεῖ, ἐπειδὴ δὲν τὴν εἶχαν συμβουλευτεῖ σχετικά μὲ τὸ νέο νόμο πού πρότεινε ὁ Κουτόν. Ὁ Ροβεσπιέρος κι ὁ Κουτόν θύζαν σοβαροὺς βέβαια λόγους γὰ ν' ἀπομακρύνουν τὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας

κατὰ τὴ διάρχεια τῶν συζητήσεων γιὰ τὸ νόμο πὺ ἀφοροῦσε τὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον πὺ ὑπαγόταν στὴν Ἐπιτροπὴ αὐτὴ. Οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶταν πὺς ὁ Ροβεσπιέρος κι ὁ Κουτόν, ὅπως ὅταν στὶς 8 καὶ στὶς 13 τοῦ Βαντώζ, θέλωνε νὰ χρησιμοποιοῦσαν τὴν Τρομοκρατία γιὰ ν' ἀφαιρέσουν τίς περιοσιές τῶν ἀριστοκρατῶν καὶ νὰ τίς μοιράσουν στοὺς πτωχοὺς. Ὁ Σαιν-Ζύστ πέτυχε ν' ἀναγραφεῖ στὸ διάταγμα τῆς 27ης τοῦ Ζερμινάλ ἕνα ἄρθρον πὺ καθόριζε τὴ σύσταση, στὶς 15 τοῦ Φλορεάλ, «Λαϊκῶν Ἐπιτροπῶν» πὺ θ' ἀναλάβαιναν νὰ κάνουν διαλογὴ ἀνάμεσα στοὺς φυλακισμένους καὶ νὰ συντάξουν κατάλογον ἐκείνων τῶν φυλακισμένων πὺ οἱ περιοσιές τους θὰ κατάσχονταν ἀπ' τὸ κράτος, ὅταν οἱ ἴδιοι θὰ καταδικάζονταν σ' ἐξορία ἢ σὲ θάνατον ἀπ' τὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον. Οἱ δυὸ Ἐπιτροπὲς ὅμως δὲ βιάστηκαν καθόλου νὰ συστήσουν αὐτὲς τίς Λαϊκὲς Ἐπιτροπὲς πὺ θὰ πραγματοποιοῦσαν τὴ νέα κοινωνικὴ Ἐπανάσταση. Τὸ διάταγμα τῆς 23ης τοῦ Βαντώζ, προέβλεπε τὴ σύσταση ἑξῆ Ἐπιτροπῶν. Τὶς δυὸ πρῶτες τίς συνέστησε ἕνα διάταγμα πὺ τὸ ὑπέγραψε ὁ Μπιλλὸ-Βαρέν. Αὐτὸ εἶγνε μόνο στὶς 25 τοῦ Φλορεάλ. Οἱ δυὸ αὐτὲς Ἐπιτροπὲς θὰ ἐργάζονταν στὶς φυλακὲς τοῦ Παρισιοῦ. Τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν Κοινῆς Σωτηρίας καὶ Γενικῆς Ἀσφαλείας καυχῆθησαν ὕστερα ἀπ' τὸν Θεομιδῶρ, στὴν ἀπάντησή τους στὸν Λεκοέντρ, πὺς καθυστέρησαν ὄσο μπορούσαν τὴ σύσταση τῶν Λαϊκῶν Ἐπιτροπῶν. Ἐξήγησαν πὺς οἱ Λαϊκὲς Ἐπιτροπὲς τῆς 25ης τοῦ Φλορεάλ συγκροτήθηκαν ὕστερ' ἀπὸ ἐπίμονη ἀπαιτήση τοῦ Σαιν-Ζύστ, καὶ πὺς δὲν μπόρεσαν νὰ λειτουργήσουν κανονικά, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀρνήθηκαν συστηματικὰ νὰ προσυπογράψουν τίς ἀποφάσεις τους. Ὁ Γράκχος Βιλάντ, ἄνθρωπος τοῦ Μπαρέρ, εἶπε πολὺ σωστὰ πὺς οἱ βαθυτέρες αἰτίες τῆς ἀντίδρασης πὺ ἐκδηλώθηκε ἐναντίον τῆς Τριανδρίας, εἶταν τὸ κοινωνικὸ τῆς πρόγραμμα. Ἐβλεπε καθαρά, εἶπε, πὺς ἂν ἡ Τριανδρία ἤθελε νὰ προγράψει μερικὸς βουλευτὲς, αὐτὸ ἴδκανε ἐπειδὴ τοὺς θεωροῦσε «ἐμπόδιον γιὰ τὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμιση καὶ γιὰ τὴ συνέχιση τῆς Τρομοκρατίας, πὺ εἶταν ἡ προϋπόθεσή της». Πρέπει λοιπὸν νὰ υποθέσουμε πὺς ὁ Κουτόν κι ὁ Ροβεσπιέρος, ἐκνευρισμένοι μὲ τὴν ἀργοπορία πὺ ἔδειχνε ἡ Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας στὴν ἐφαρμογὴ τῶν νόμων τοῦ Βαντώζ, καὶ θεωρώντας ἔγκλημα αὐτὴ τὴν ἀργοπορία, ἀποφάσισαν νὰ ἐκβιάσουν τὰ πράματα καὶ νὰ θέσουν τὴν Ἐπιτροπὴ ἐνώπιον τετελεσμένου γεγονότος, ἀφαιρώντας τῆς τὸ δικαίωμα νὰ συζητήσῃ τὸ νόμον τῆς 22ας τοῦ Πραιριάλ. Ὁ Ροβεσπιέρος θὰ κατηγορήσει ἀργότερα αὐτὴ τὴν Ἐπιτροπὴ πὺς στρατολογεῖ τοὺς πράχτορες τῆς ἀνάμεσα σὲ ὑποπτα ὑποκείμενα, κι ὁ Ντυμὰ θὰ πεῖ ἀκόμα καθαρότερα στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, στὶς 26 τοῦ Μεσσιδῶρ, πὺς τέσσερις ἀριστοκράτες τοῦ Νομοῦ του (κι ἀνάφερε τὰ ὀνόματά τους), προσλήφθηκαν ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ. Ἀνακάλυψαν, τὸν ἴδιον περίπου καιρὸ, πὺς ἕνα ὑποκείμενον πὺ εἶχε γίνῃ πέντε φορὲς ἐμυγκρὲς, εἶταν γραμα-

τέας του Ἐπαναστατικοῦ Δικαστηρίου. Τὸν εἶχε διορίσει ὁ θεῖος τοῦ Νωλέν, πού κατείχε τὴν ἔδρα τοῦ δικαστῆ.

Ὁ Κουτὸν πρότεινε λοιπὸν τὸν καινούργιο νόμο ἐν δνόματι μόνο τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας. Ὁ νόμος αὐτὸς καταργοῦσε τὴν ὑπεράσπιση τῶν κατηγορουμένων, γιατί ἡ παραχώρηση τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ στοὺς κατηγορουμένους σήμαινε τὴν παραχώρηση ἑνὸς βήματος στοὺς βασιλόφρονες καὶ στὸν ἐχθρὸ καὶ προνομίων στοὺς πλούσιους. «Οἱ φυσικοὶ προστάτες καὶ οἱ φίλοι τῶν κατηγορουμένων πατριωτῶν εἶναι οἱ ἑνορκοὶ πατριῶτες. Οἱ συνωμότες δὲν πρέπει νὰχουν κανέναν προστάτη». Ἡ προκαταρκτικὴ ἀνάκριση καταργήθηκε κι αὐτή. Ἐν δὲν ὑπῆρχαν γραπτές ἀποδείξεις ἢ καταθέσεις μαρτύρων, οἱ ἑνορκοὶ ἔπρεπε στὸ ἕξις ν' ἀρκοῦνται σὲ ἠθικὲς ἀποδείξεις. Ὁ ὄρισμός τῆς ἔννοιας «ἐχθρὸς τῆς Ἐπανάστασης» γινόταν πλατύτερος, εἶσι πού νὰ συμπεριλαμβάνει «ἐκείνους πού προσπάθησαν νὰ παραπλανήσουν τὴν κοινὴ γνώμη, καὶ νὰ παρεμποδίσουν τὴ διαφώτιση τοῦ λαοῦ, νὰ διαφθεύρουν τὰ ἦθη καὶ τὴ συνείδηση τῶν πολιτῶν...»

Τέλος τὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον ἀναδιοργανωνόταν καὶ τὸ προσωπικὸ του γινόταν πολυαριθμότερο. Ὁ Κουτὸν δὲν ἀπέκρυψε πὼς ὁ νόμος πού πρότεινε δὲν ἀπέβλεπε τόσο στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ὅσο στὴν ἐκμηδένιση τῶν ἀντιπάλων. «Ἡ τιμωρία τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδας πρέπει νὰ γίνεται μόνις ἀνακαλυφθῶν. Δὲν πρόκειται κἀν νὰ τοὺς τιμωρήσουμε. Πρόκειται νὰ τοὺς ἐκμηδενίσουμε».

Ὅταν ὁ Κουτὸν, πού ἡ Συνέλευση τὸν παρακαλοῦσθε με βαθιὰ σιωπῆ, τέλειωσε τὴν ἀνάγνωση, ὁ Ρυάμπ ἀναφώνησε: «Τὸ διάταγμα αὐτὸ εἶναι πολὺ σπουδαῖο. Ζητῶ νὰ τυπωθεῖ καὶ ν' ἀναβληθεῖ γι ἀργότερα ἢ σχετικὴ συζήτηση. Ἐν τὸ ψηφίσουν χωρὶς ἀναβολή, θὰ τινάξω τὰ μυαλὰ μου στὸν ἀέρα».

Ὁ Λεκοέντρ ζήτησε νὰ ψηφιστεῖ ἀναβολὴ ἐπ' ἀόριστον τῆς συζήτησης, ὁ Μπαρέρ ὅμως διαμαρτυρήθηκε καὶ δέχτηκε μόνο μιά τριήμερη ἀναβολή. Ὁ Ροβεσπιέρος, λιγότερο συγκρατατικός, ζήτησε νὰ συζητηθεῖ ἀμέσως τὸ νομοσχέδιο: «Δυὸ δλόκληρους μῆνες, εἶπε, ἡ Συμβατικὴ βρίσκεται κάτω ἀπ' τὴν ἀπειλὴ τῶν δολοφόνων καὶ τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς πού ἡ ἐλευθερία ἀποσπάει ἕνα λαμπρὸ θρίαμβο, οἱ ἐχθροὶ τῆς πατρίδας συνωμοτοῦν μετὰ τὴ μεγαλύτερη τόλμη». Ὁ Ροβεσπιέρος εἶταν ἀκόμα κάτω ἀπ' τὴν ἐντύπωση τῶν ἀπειλῶν τοῦ Λεκοέντρ, τοῦ Τιριόν, τοῦ Μπουρντόν ντε λ' Οὐάξ πού εἶχαν πεῖ, δυὸ μέρες πρὶν, κατὰ τὴν τελετὴ τοῦ Ὑπερτάτου Ὀντος, πὼς θὰ τὸν σκότωναν. Ὁ Ροβεσπιέρος ὑπέδειξε πὼς ἡ ἀναβολὴ θάκανε τὸν κόσμον νὰ νομίζει πὸς προκύψανε διαφωνίες ἀνάμεσα στὴ Συμβατικὴ καὶ στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας. «Πολίτες, θέλουν νὰ σπείρουν τὸ διχασμὸ ἀνάμεσά σας, θέλουν νὰ σᾶς τρομοκρατήσουν!» Κι ὁ Ροβεσπιέρος ὑπενθύμισε μετὰ μεγάλῃ δεξιότητι πὼς αὐτὸς εἶχε προστατέψει τοὺς 76 Γιρονδίνους ἀπ' τοὺς Ἐμπερτιστές. «Ἐκθέτουμε τὸν ἑαυτὸ μας

στά χτυπήματα τῶν μεμονωμένων δολοφόνων γιὰ νὰ καταδιώξουμε τοὺς δημόσιους δολοφόνους. Ἄς πεθάνουμε, μὲ τὸν ὄρο ὅμως νὰ σωθεῖ ἡ Συμβατική καὶ ἡ πατρίδα!». Οἱ Συμβατικοὶ ἔξεσπασαν σὲ χειροκροτήματα καὶ ὁ νόμος ψηφίστηκε χωρὶς καμὰ σχεδὸν συζήτηση.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁμοῦ, ὁ Μπουρντόν ντὲ λ' Οὐάζ ζήτησε ἐξηγήσεις σχετικὰ μὲ τὸ ἄρθρο ποῦδινε τὸ δικαίωμα στὸν εἰσαγγελέα καὶ στὶς Ἐπιτροπὲς νὰ παραπέμπουν τοὺς πολλὰς κατ' εὐθείαν στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο. «Ἡ Συμβατικὴ δὲν ἐνοοῦσε νὰ ἐπεκταθεῖ ἡ ἐξουσία τῶν Ἐπιτροπῶν στὰ μέλη της, χωρὶς τὴν προηγούμενη ἀδεία της». Ὁχι! Ὁχι! φώναξαν ἀπ' ὄσες τις γωνιὲς τῆς αἴθουσας. Ὁ Μπουρντόν τότε συνέχισε: «Περίμενα αὐτὲς τίς εὐτυχεῖς ἐκδηλώσεις. Δείχνουν πὼς ἡ ἐλευθερία δὲν μπορεῖ νὰ χαθεῖ». Ὁ Μπερνάρ ντὲ Σαιντ ὑποστήριξε τὸν Μπουρντόν, καὶ ὁ Μερλὲν ντὲ Ντουαί πέτυχε τὴν ψήφιση ἐνὸς κειμένου ποῦ ἐπέτρεπε στὴ Συμβατικὴ νὰ διατηρήσει τὰ δικαιώματά της.

Οἱ ἀπειλούμενοι βουλευτὲς ἀνέπνευσαν. Δὲν πρόσεξαν στὸν ἐπαχθὴ νόμο, παρὰ μόνο ἐκεῖνα τὰ ἄρθρα ποῦ τοὺς ἐνδιέφεραν προσωπικῶς.

Τὸ διαφοροῦμενο κείμενο, ποῦ τὴν ἀκύρωσή του πέτυχε ὁ Μπουρντόν ντὲ λ' Οὐάζ, εἶχε μὴπως συνταχθεῖ ἔτσι ἐπίτηδες ἀπ' τὸν Ροβεσπιέρο καὶ τὸν Κουτόν, ἐπειδὴ οἱ τελευταῖοι χάσανε τὴν ἐλπίδα νὰ πετύχουν μ' ἄλλον τρόπο τὴν τιμωρία τῶν διεφθαρμένων ἀνθροπῶν; Ὁ Ροβεσπιέρος καὶ ὁ Κουτόν ἀρνήθηκαν μ' ἀγανάκτηση, τὴν ἐπομένη, στὴ δευτέρη ἀνάγνωση τοῦ νόμου, πὼς εἶχαν κάνει αὐτὸν τὸ δόλιο ὑπολογισμό. Ζήτησαν μὲ ἀγέρωχο ὕφος τὴ διαγραφή τῆς τροπολογίας ποῦ ἐξασφάλιζε τὰ προνόμια τῆς Συνέλευσης, ἐπειδὴ ἡ τροπολογία αὐτὴ εἶταν δῆθεν προσβλητικὴ γιὰ τὸ Σῶμα... Κατηγόρησαν τὸν Μπουρντόν πὼς εἶχε κακὲς διαθέσεις. Ἔγιναν βία ἐπεισόδια. «Νὰ μάθουν τὰ μέλη τῶν δύο Ἐπιτροπῶν, φώναξε ὁ Μπουρντόν, πὼς ἂν αὐτοὶ εἶναι πατριῶτες, εἴμαστε κα' ἐμεῖς τὸ ἴδιο!» Ὁ Ροβεσπιέρος κατέγγειλε μερικοὺς ραδιούργους, ποῦ προσπαθοῦσαν νὰ διεγείρουν ἐναντίον του τοὺς ἀντιπροσώπους ποῦ εἶχαν ἀνακληθεῖ καὶ νὰ παρασύρουν μὲ τὸ μέρος τους μερικοὺς Ὁρεινοὺς γιὰ νὰ σχηματίσουν χωριστὸ κόμμα. Ὁ Μπουρντόν τὸν διέκοψε: «Ζητῶ ν' ἀποδείξουν τοὺς ἰσχυρισμούς τους. Εἶπαν ἀρκετὰ καθαρὰ πὼς εἶμαι παλιάνθρωπος!» Ὁ Ροβεσπιέρος ἐξακολούθησε: «Ἐγὼ δὲν ἀνέφερα τ' ὄνομα τοῦ Μπουρντόν, ἀλλοίμονο σ' ἐκεῖνον ποῦ θὰ κατονομάσει τὸν αὐτό του. Ἄν θῆλει ὁμοῦ ν' ἀναγνωρίσει τὸν αὐτό του στὸ πορτραῖτο ποῦ τὸ καθήκον μὲ ἀνάγκασε νὰ ζωγραφίσω, δὲν μπορῶ νὰ τὸν ἐμποδίσω». Ὑστερα, στρεφόμενος πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ταλλιέν, χωρὶς νὰ τὸν κατονομάζει, ὁ Ροβεσπιέρος ὑπενθύμισε πὼς δυὸ μέρες πρὶν, ἕνας βουλευτὴς εἶχε χτυπήσει, στὴν ἐξοδο τῆς Συμβατικῆς, ἀποκαλώντας τοὺς κατάσκοπους, μερικοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας. «Ἄν οἱ πατριῶτες αὐτοὶ εἶχαν ἀμνηθεῖ, θὰ σᾶς ἔλε-

γαν την Άλλη μέρα, διαστρέφοντας τὰ γεγονότα, πῶς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ τοὺς προσέβαλαν μερικοὶ ἄνθρωποι τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας». Ὁ Ροβεσπιέρος ἔβλεπε στὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ τὴν ἀπόδειξη μᾶς συναμοσίας ἐναντίον τῆς Ἐπιτροπῆς: «Ποῖός εἰπε λοιπὸν πῶς ἡ Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας εἶχε σκοπὸ νὰ χυπῆται ἐκείνους πού ἐγὼ ὑπέδειξα τώρα; Ποιὸς τοὺς εἶπε πῶς ὑπῆρχαν ἀποδείξεις σὲ βάρος τους; Μήπως τοὺς εἶχε καθόλου ἀπειλήσει ἡ Ἐπιτροπὴ;... Ἄν τὰ ξέρατε ὅλα, πολῖτες, τότε θὰ βλέπατε πῶς πρέπει νὰ μᾶς κατηγορήσει κανένας μᾶλλον γιὰ τὴ μετριοπάθειά μας!» Ὁ Ταλλιέν θέλησε νὰ τὸν διαψεύσει. Ὁ Ροβεσπιέρος ὁμως κι ὁ Μπιλλὼ τὸν συνέτριψαν. Ὁ Ροβεσπιέρος, εἶπε: «Τρακόσοι μάρτυρες τὸν ἔχουν ἀκούσει. Πολῖτες, βλέπετε τί εἶναι ἱκανοὶ νὰ κάνουν ἐκείνοι πού στηρίζουν τὸ ἔγκλημα μὲ τὸ ψεῦδος! Εἶναι εὐκολο νὰ διακρίνετε τοὺς δολοφόνους ἀπ' τὰ θύματά τους». Ὁ Μπιλλὼ τὸν ὑποστήριξε: «Ἡ ἀδιαντροπαλία τοῦ Ταλλιέν δὲν ἔχει ὄρια. Ψεύδεται ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως, μὲ ἀπίστευτη τόλμη». Ὁ Κουτὸν κι ὁ Ροβεσπιέρος πέτυχαν τὴν ψῆφο πού ζητούσαν. Μιά τέτια ὁμως συνεδρίαση ἀφῆνε μέσα στίς καρδιὰς ἀγιάτρευτες πληγές.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πῶς οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Ροβεσπιέρου κατέβαλαν τότε στὰ παρασκήνια μεγάλη προσπάθεια γιὰ νὰ τὸν ἀνατρέψουν. Ἕνας πρώην χαφιᾶς τῆς ἀστυνομίας, ὁ Ρὸς Μαρκαντιέ, πού εἶχε κάνει γραματέας τοῦ Καμίλλου Ντεμουλέν, εἶχε συντάξει τὴν ἴδια ἐκείνη στιγμὴ, μιὰ ἐκκλήση στὰ 48 Διαμνησμοὶ τοῦ Παρισιοῦ γιὰ νὰ τὰ παρακινήσει νὰ ἐπαναστατήσουν ἐναντίον τῆς δικτατορίας τοῦ Ροβεσπιέρου. «Ἄν ὁ πονηρὸς αὐτὸς δημαγωγὸς δὲν ὑπῆρχε πιά, ἂν εἶχε πληρώσει μὲ τὸ κεφάλι του τοὺς φλόδοξους ἐλιγμούς του, τὸ ἔθνος θάταν ἐλεύθερο, ὁ καθένας θὰ μπορούσε νὰ δημοσιεύει τίς σκέψεις του, τὸ Παρίσι δὲ θάβλεπε τίς ἀναρίθμητες δολοφονίες, πού σήμερα εἶναι γνωστὲς μὲ τὸ ψεύτικο ὄνομα τῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Δικαστηρίου». Ὁ Μαρκαντιέ, προδόθηκε ἀπ' τὸν Λεζάντρ καὶ συνελήφθη στίς 25 τοῦ Πραιριάλ. Στὸ σπίτι του βρῆκανε λίβελους ἐτοιμοὺς γιὰ ἐκτύπωση, ὅπου ἀποκαλοῦσε τὸν Ροβεσπιέρο Σύλλα. Ὁ Ροβεσπιέρος εἰδοποιήθηκε τὴν ἴδια μέρα, μ' ἓνα γράμμα πού τοῦστεῖλε ὁ Σελλιέ, ἐπίτροπος στὸ Δημόσιο Λογιστήριο, πού τοῦγραφε πῶς ὁ Λεκοέντρ ἔχει θέσει σὲ κυκλοφορία ἓνα κατηγορητήριο ἐναντίον του.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ γεγονὸς πῶς κανένα μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας δὲν εἶχε πάρει μέρος στὴ συζήτηση τῆ σχετικῆ μὲ τὸ νόμο τῆς 22ας τοῦ Πραιριάλ. Πέντε μέρες ἀργότερα, ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ ἐκδικήθηκε γιὰ τὴν περιφρόνηση πού τῆς ἔδειχνε ὁ Ροβεσπιέρος, βάζοντας τὸν Βαντιέ νὰ ἐπιτεθεῖ ἐναντίον του καὶ μπλέκοντας ἔτσι τὴν κατάσταση, πού εἶταν κίβλας πολὺ τεταμένη. Ὁ Βαντιέ, ἓνας σκεπτικιστῆς κι ἀκόλαστος γέρος, εἶχε μιὰ μόνο πίστη: τὸν ἀθεϊσμό. Γι αὐτὸ δὲ συγχωροῦσε στὸν

Ροβεσπιέρο τὸ διάταγμα πὸ ἀναγνώριζε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Ὑπερτάτου Ὀντος. Στις 27 τοῦ Πραιριάλ πῆγε νὰ καταγγεῖλει στὴ Συμβατικὴ μιὰ νέα συνωμοσία, ἔργο τῶν φανατικῶν πὸ συγκεντρῶνταν γύρω σὲ μιὰ γριά θεόληπτη, τὴν Αἰκατερίνη Τεὸ τὴν Παναγία, πὸ στὸ μικρὸ διαμέρισμά της, στὴν ὁδὸ Κοντρεσκάμπ, προφίτευε στοὺς δυστυχημένους τὸ προσεχὲς τέλος τῶν συμφορῶν τους μὲ τὴν ἔλευση ἐνὸς Μεσσία πὸ θάφερνε τὴν ἀναγέννηση σ' ὅλη τὴ γῆ. Βασιζόμενος στὶς πὸ σαθρὲς ἀποδείξεις, ὁ Βαντιὲ κατηγόρησε ἕνα γιαιτρὸ τοῦ δούκα τῆς Ὁρλεάνης, τὸν Κεβρεμόν-Λαμότ, τὴ μαρκησία ντὲ Σατενοῦα καὶ τὸν πρῶν βουλευτὴ τῆς Συντακτικῆς Ζέρλ, ἐξομολογητὴ τῆς Αἰκατερίνης, πὸς μετείχαν στὴ συνωμοσία. Ὁ σκοπὸς τοῦ Βαντιὲ δὲν εἶταν μόνον νὰ γελοιοποιήσει τὴ θρησκευτικὴ ἰδέα καὶ νὰ παρεμποδίσαι τὸν κατευνασμὸ πὸ ὁ Ροβεσπιέρος νόμιζε πὸς εἶχε πετύχει μὲ τὸ διάταγμα του γιὰ τὶς πολιτικὲς γιορτές. Ὁ Βαντιὲ, ἤθελε, πίσω ἀπ' τὶς θρησκευτικὲς ἐκδηλώσεις, νὰ χτυπήσει τὸν ἴδιο τὸν Ροβεσπιέρο. Ἡ ἀνάκριση θ' ἀπόδειχνε πὸς ὁ Ζέρλ εἶχε πάρει ἀπ' τὸν Ροβεσπιέρο πιστοποιητικὰ δημοκρατικῶν φρονημάτων, πὸς ἡ Αἰκατερίνη Τεὸ ἀριθμοῦσε, ἀνάμεσα στοὺς πιστοὺς της, τὴν κουνιάδα τοῦ μαραγκοῦ Ντυπλαί. Οἱ ἀστυνομικοὶ πὸ ἐπέβλεπαν τὶς συγκεντρώσεις πὸ γίνονταν στὸ σπίτι τῆς Αἰκατερίνης, λέγανε πὸς ὁ Μεσσίας, πὸς ἐκείνη περίμενε, εἶταν ὁ Ροβεσπιέρος. Ὅταν δλα αὐτὰ θ' ἀποκαλύπτονταν στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον, ὁ ποντίφηκας τοῦ Ὑπερτάτου Ὀντος θὰ γινόταν τὸ περίγελο τοῦ κόσμου καὶ θὰ ἔχανε τὴν ἐξουσία ἀπ' τὰ χέρια του. Καταλαβαίνουμε λοιπὸν γιὰτὶ ὁ Βαντιὲ εἶχε συμβουλέψει τὸν Λεκοέντρ νὰ κάνει λίγη ὑπομονή.

Ὁ Ροβεσπιέρος ὅμως δὲν εἶταν ἄνθρωπος νὰ πέσει στὴν παγίδα ἐνὸς Βαντιὲ. Παρέπεμψε τὴν ὑπόθεση στὴν Ἐπιτροπὴ Κοινῆς Σωτηρίας, ζήτησε ἀπ' τὸν Φουκιέ-Τενβίλλ νὰ τοῦ παραδώσει τὸ σχετικὸ φάκελο κι ἀπόσπασε ἀπ' τοὺς συναδέλφους του, στὶς 8 τοῦ Μεσιδώρ, μιὰν ἀπόφαση ἀναστολῆς. Αὐτὸ τὸ πέτυχε μὲ κόπο. Ὁ δῦσπιστος Μπιλλὼ παρατήρησε πὸς αὐτὸ ἀποτελοῦσε παράβαση ρητοῦ διατάγματος τῆς Συμβατικῆς. Ἡ σκηνὴ ἐκφυλιστῆκε σὲ ἐπεισόδιον, κι ὁ θόρυβος ἀκουγόταν ὡς τὴν πλατεία. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποφάσισε νὰ συνεδριάξει στὸ ἐξῆς στὸ ἐπάνω πάτωμα, γιὰ νὰ προφυλαχτεῖ ἀπ' τοὺς ἀδιάκριτους. Ἐγίναν ἐπεισόδια τὶς προηγούμενες καὶ τὶς ἐπόμενες μέρες. Ὁ Ροβεσπιέρος δὲν κατόρθωσε νὰ πετύχει τὴν ἀνάκληση τοῦ Φουκιέ-Τενβίλλ, γιὰ τὸν ὁποῖο ἤξερε πὸς συνδεόταν μὲ τὸν Λεκοέντρ.

Στις ἀρχὲς τοῦ Φλορεάλ, ὁ Καρνὸ εἶχε φιλονικήσει μὲ τὸν Σαιν-Ζύστ, ἐπειδὴ ὁ πρῶτος σκόπευε νὰ συλάβει ἕναν πράχτορα τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Ὁ Σαιν-Ζύστ, πὸς εἶχε ἐκτεθεῖ πολλές φορές στὸ μέτωπο, δὲν ἔνοοῦσε νὰ ἐπιτρέψει στὸν Καρνὸ ν' ἀσκεῖ διχτατορία στὶς πολεμικὲς ὑπηρεσίες. Παραφέρθησαν καὶ οἱ δύο. Ἄνταλλάξαν ἀπειλές. Ὁ Σαιν-Ζύστ κατηγόρησε τὸν Καρνὸ πὸς προ-

στάτευε τούς άριστοκράτες. Αυτό εΐταν άλήθεια. 'Ο Καρνό τόν προκάλεσε και φώναξε στον Σαιν-Ζυστ και στον Ροβεσπιέρο: «Είσαστε γελοίοι διχτάτορες!» Σοβαρότερο έπεισόδιο έγινε την έπομένη της μάχης του Φλερύ. 'Ο Σαιν-Ζυστ, πού μόλις είχε γυρίσει άπ' τό στρατό, κατηγορήσε τόν Καρνό πώς, χωρίς νά τόν συμβουλευτεί, είχε διατάξει τόν Πισεγκρού, ν' άποσύρει άπ' τό στρατό του Ζουρντάν δεκαπέντε χιλιάδες άντρες του πεζικού και χίλιους πεντακόσους ίππεις. 'Ο Σαιν-Ζυστ έλεγε πώς ή διαταγή αυτή εΐταν ήλίθια και πώς θά γινόταν αΐτια νά χαθεί ή μάχη του Φλερύ, άν την είχαν έκτελέσει. 'Ο Λεβασώρ (της Σάρτ) πού παρευρισκόταν στον κανυά, μάς λέει πώς ή σύγκρουση εΐταν πολύ βίαιη και πώς ή φιλονεικία γενικεύτηκε. 'Ο Ροβεσπιέρος ξανάκουσε νά τόν άποκαλούν διχτάτορα, πρώτα ό Μπιλλώ και κατόπιν ό Κολλό. 'Η έπέμβαση του Κολλό έξηγείται γιατί αυτός θεωρούσε τόν έαυτό του άλληλέγγυο μέ τόν Φουσε. Είχε «αυτοσχεδιάσει τόν κεραυνό» έναντιον των άνταρτών της Λυών, στο πεδίο του Μπροττώ. Δέν μπορούσε κανένας νά χτυπήσει τόν Φουσε, χωρίς νά χτυπήσει και τόν Κολλό. Στη συνδράση της θης του Θερμιδώρ, ό Μπιλλώ κατηγορήσε τόν Ροβεσπιέρο πώς διέταξε τή σύληψη «της καλύτερης 'Επαναστατικής 'Επιτροπής του Παρισίου, της 'Επιτροπής του Διαμερισματος της 'Ενότητας». Μού φαίνεται άναμφισβήτητο πώς ή σύληψη αυτή στάθηκε άφορμή ζωηρών συζητήσεων στην 'Επιτροπή, στις άρχές του Μεσσιδώρ, όταν ό Ροβεσπιέρος θέλησε νά την επικυρώσει (7 του Μεσσιδώρ). Στην πραγματικότητα όμως, τά μέλη αυτής της 'Επαναστατικής 'Επιτροπής συνελήφθησαν κατόπιν συγκεκριμένης καταγγελίας του προέδρου τους, πού τούς κατηγορήσε γιά καταχρήσεις. 'Ο Ροβεσπιέρος θά νόμιζε πώς οι συνάδελφοί του πού υπεράσπιζαν τούς καταχραστής, εΐταν συνένοχοί τους.

'Ο Ροβεσπιέρος δέν έφανίστηκε στην 'Επιτροπή άπ' τις 15 του Μεσσιδώρ κ' ύστερα. 'Απ' την ήμερομηνία αυτή, ως τις 9 του Θερμιδώρ, ό Ροβεσπιέρος, έβαλε την ύπογραφή του σε πέντε μόνο έγγραφα πού, καθώς φαίνεται, θά τά υπέγραψε στο σπίτι του. Οι συνάδελφοί του τόν είχαν προσβάσει και τόν είχαν πει διχτάτορα, ένώ τό σιλέτο των δολοφόνων έξακολουθοΐσε νά τόν άπειλεί. Στις 12 του Μεσσιδώρ, ό έθνικός πράχτορας Παιγιάν ανέφερε στην 'Επιτροπή Γενικής 'Ασφαλείας τό πόρισμα της άνάκρισης ενός άριστοκράτη, του Ρουβέρ, πού είχε μπει στο σπίτι του Ντυπλάι, έφοδιασμένος μ' ένα μαχαίρι, ένα σουγιά και μερικά ξυρόφια. ('Εθν. 'Αρχείο 713.822). 'Ο Ροβεσπιέρος χολώθηκε. Κάθε τόσο, οι κακόπιστοι δημοσιογράφοι διαστρέφανε τά λόγια του ή τόν συνέτριβαν κάτω άπό ύπερβολικά έγκώμια, πού εΐταν πύό επικίνδυνα κι άπ' τις επικρίσεις. 'Ετσι, ό αρχισυντάχτης της *'Εφημερίδας των 'Ορεινών*, αναφέροντας ένα λόγο πουΐβγαλε ό Ροβεσπιέρος στις 3 του Μεσσιδώρ στη Λέσχη των 'Ιακωβίνων, πρόσθετε τό παρακάτω σχόλιο: «Κάθε λέξη του ρήτορα άξιζει όσο μ.ά φράση, και κάθε φράση όσο ένας λόγος, τόσο νόημα και τόση ενεργητικότητα υπάφχει σ' ότι λέει».

'Ο Ροβεσπιέρος κατέφυγε στη Λέσχη των 'Ιακωβίνων, τελευταίο προπύργιο πού του άπέμεινε έναντιον των έχθρών του. 'Απ' τις 13 του Μεσσιδώρ, ειδοποίησε τή Λέσχη πώς έχασε κάθε κύρος μέσα στην Κυβέρνηση. «Οι άνθρωποι του Λονδίνου μέ διαβάλλουν στογαλλικό στρατό πώς είμαι διχτάτορας. Οι ίδιες συκοφαντίες έπα-

ναλαμβάνονται και στο Παρίσι. Θα τρέματε από αγανάχτηση αν σās
Έλεγα πού! Στο Λονδίνο λένε πώς ληστεύουν στη Γαλλία φαν-
ταστικές δολοφονίες, για να βρουν αφορμή να μου δώσουν στρα-
τιωτική φρουρά. Έδώ μου λένε, μιλώντας για την Ρενώ, πώς σίγουρα
θα πρόκειται για έρωτοδουλειά, και πώς έχω έστειλα στη γκιλοτίνα
τόν έραστή της... "Αν μ' ανάγκαζαν να παραιτηθώ από ένα μέ-
ρος τών καθηκόντων μου, θα μου άπομενε πάντοτε η ιδιότητα
του αντιπροσώπου του λαού, και με την ιδιότητα αυτή θα
πολεμήσω ως το θάνατο τούς τυράννους και τούς συνωμότες".
Σκέφτηκε τάχα, πώς οι συνάδελφοί του της Έπιτροπής θα εκμε-
ταλλεύονταν την άπουσία του, για να ζητήσουν άπ' τη Συμβα-
τική την αντικατάστασή του; "Η προετοιμαζόταν για τη συζή-
τηση πού θα γινόταν εκείνη την ήμέρα; "Η προσπαθούσε να έξα-
ναγκάσει τούς Βαντιέ, τούς Άμάρ, τούς Μπιλλώ και τούς Κολλό
να του έπατεθούν φανερά; Στην τελευταία περίπτωση, ο ύπο-
λογισμός του στάθηκε λαθεμένος, γιατί οι τελευταίοι έκαναν πώς
δέν είχαν άκούσει τίποτα, και οι προστατευόμενοι τους, οι Φουσέ,
οι Ταλλιέν, κέρδισαν καιρό για να προδιαθέσουν κατάλληλα τά άνα-
ποφάσιστα μέλη της Συμβατικής και να τά τρομοκρατήσουν, διαδί-
δοντας πώς ο Ροβεσπέρος γύρευε τά κεφάλια τους και πώς αυτός
είταν ο μόνος υπεύθυνος για τό αίμα πού έτρεχε ποτάμι άπ' τη
γκιλοτίνα.

Βρισκόμαστε στην έποχή της μεγάλης Τρομοκρατίας. "Απ' τις
23 του Πραιριάλ ως τις 8 του Θερμιδώρ, τό Έπαναστατικό Δι-
καστήριο εξέδωσε χίλιες διακόσες ογδόντα πέντε θανατικές κατα-
δίκες: άθώωσε μόνο διακόσα έβδομήντα οχτώ πρόσωπα, ενώ
τις σαρανταπέντε ήμέρες πού προηγήθηκαν, είχε εκδώσει μόνο
πεντακόσες έβδομήντα έφτά θανατικές καταδίκες κ' είχε άθώω-
σει εκατόν ογδόντα δύο κατηγορουμένους. Παρ' δλ' αυτά, οι φυ-
λακές γέμιζαν πύο γρήγορα άπ' ό,τι άδειάζαν. Στις 23 του Πραι-
ριάλ υπήρχαν στίς φυλακές του Παρισιού έφτά χιλιάδες τρακόσοι εί-
κοσι ένας κρατούμενοι. Στις 10 του Θερμιδώρ, οι κρατούμενοι είχαν
γίνει έφτά χιλιάδες οχτακόσοι. Οι φοιητές διαδέχονταν ή μιá την
άλλη. Κάνανε «άμάλαμα» ανθρώπους πού ποτέ τους ο ένας δέν
είχε δει τόν άλλον. Οι καταδότες μέσα στίς φυλακές παρακολου-
θούσαν την παραμικρή λέξη και κατάστρωναν δπως-δπως καταλό-
γους δήθεν συνωμοτών. Τά κεφάλια πέφτανε βροχή. Έτσι
άνέβηκαν στο Ικρίωμα τριάντα ένας πρώην δικαστές του Πα-
ρισιού και της Τουλούζης, πού άλλοτε είχαν διαμαρτυρηθεί έναν-
τις τής κατάργησης τών Άνωτάτων Δικαστηρίων, τριανταπέντε
πολίτες του Βερντέν, πού είχαν ύποδεχτεί φιλικά τούς Πρώσους στά
1792, είκοσι οχτώ γενικοί εκμισθωτές φόρων, κι ανάμεσά τους ο
Λαβουαζιέ, ο Άντιμυράλ, ή Σεσίλ Ρενώ και πενήντα δύο άλλοι,
πού τούς οδήγησαν στόν τόπο της εκτέλεσης ντυμένους με κόκκινα
πουκάμισα σάν τούς πατροκτόνους, δυο ομάδες άπό τριάντα έξη
και τριάντα έφτά συνωμότες της Μπισέτρ, δεκαεφτά κατοίκους

της Κωσάντ που είχαν φορέσει πένθος όταν εκτελέστηκε ο Λουδοβίκος ΙΣΤ', εκατόν πενήντα έξη συνωμότες της φυλακής του Λουξεμβούργου. Ο Φονκιέ-Τενβίλλ θέλησε να δικάσει όλους τους τελευταίους με μās, πάνω σ' ένα Ικρίωμα που θα κατασκευάζαν στην αίθουσα του Δικαστηρίου ή Έπιτροπή όμως τόν διέταξε να τους διαιρέσει σε τρεις ομάδες.

Μπροστά στα φονικά αυτά έργια, η δημόσια συνείδηση άρχισε να εκδηλώνει την αγανάκτησή της. Πέρασε ο καιρός που το κλήθος όρμουσε στους τόπους των εκτελέσεων σά να έπρόκειτο για διασκαδαστικό θέαμα. Τώρα τα μαγαζιά κλείνανε στη διαδρομή των μακάβριων κάρρων. Αναγκάστηκαν ν' άπομακρύνουν τη γυλοτίνα άπ' την Πύλη του Θρόνου και να την πάνε άλλοι. Το Δημόσιο αίσθημα, η άηδία του αίματος, ήταν σίγουρα το καλύτερο άτόν που είχαν στα χέρια τους οι έχθροι του Ροβεσπιέρου. Έκμεταλλεύτηκαν την άνάπαυλα που εκείνος τους είχε παραχωρήσει. Υπέσκαψαν κρυφά την Έπαναστατική Κυβέρνηση. Ένα διαμέρισμα του Παρισιού, το Διαμέρισμα του Όρους, άποφάσισε την 1η του Μεσοιδώρ, ν' άνοίξει κατάλογο όπου θα υπέγραφαν όσοι δέχονταν το Σύνταγμα του 1793. Ο κατάλογος μάζεψε γρήγορα 2.000 ύπογραφές. Έπιδέξιο τέχνασμα που άποσκοπούσε να πετύχει την κατάπαυση της Τρομοκρατίας, βάζοντας σε ίσχύ το Σύνταγμα του 1793. Το Διαμέρισμα αυτό ζήτησε συνγνώμη άπ' τη Συμβατική, στις 13 του Μεσοιδώρ, λέγοντας πώς παρασύρθηκε άπό ραδιούργους.

Οι νέοι Έπεικεις εκμεταλλεύονταν τις άλληπάλληλες νίκες του γαλλικού στρατού. Για να γιορτάσουν αυτές τις νίκες, είχαν οργανώσει στους δρόμους άδελφικά γεύματα, όπου οι πλούσιοι και οι φτωχοί φέρνανε τα τροφίμα τους και μιλούσαν με οικειότητα μέσα σε οικογενειακή άτμόσφαιρα ισότητας. Η έπιτυχία των άδελφικών αυτών συμποσιών άνησύχησε την Κομόνα και την Κυβέρνηση. «Άς τραβηχτούμε μακριά άπ' το σύστημα αυτό που θέλει να μās άποδείξει πώς δέν υπάρχουν πιά έχθροι μέσα στη Δημοκρατία!» Ο Μπαρέρ κατάγγειλε, την έπομένη, τη νέα παγίδα των άριστοκρατών. Τα δήθεν άδελφικά αυτά συμπόσια, ήταν, όπως έλεγε, μιá «πρώρη άμνηστεία». Οι άριστοκράτες άναφώνωσαν, τσουγκρίζοντας με τους άβράκωτους: «Οι στρατιές μας είναι παντού νικήτριες. Μūs μένει τώρα να κάνουμε ειρήνη, να ζήσουμε σάν καλοί φίλοι και να καταργήσουμε την τρομερή αυτή Έπαναστατική Κυβέρνηση».

Πώς όμως ήταν δυνατό να κρατηθεί στην άρχη η κυβέρνηση, ν' άντισταθεί στην πίση που άσκούσαν έναντίον της με την ύποστήριξη της κοινής γνώμης οι Έπεικεις και οι διεφθαρμένοι, άν οι Έπιτροπές έμεναν διχασμένες, κι ο Ροβεσπιέρος έξακολουθούσε την άντιπολίτευση στη Λέσχη των Ίακωβίνων; Οι έσωτερικές διαμά-

χες τῆς Κυβέρνησης ἔγιναν γνωστὲς ἀκόμα καὶ στὶς ἐπαρχίες καὶ εἶχαν ἀνησυχῆσαι τοὺς ἀντιπροσώπους (γράματα τοῦ Ρισό, τῆς 27ης τοῦ Πραιριάλ, τοῦ Ζιλλέ, τῆς 23ης τοῦ Μεσιδώρ, τοῦ Μπώ, τῆς 3ης τοῦ Θεριδώρ κ.τ.λ.). Ὁ Ἰγγκράν, πού εἶταν περαστικός ἀπ' τὸ Παρίσι, παρακινήθηκε ἀπ' τὸν Ρυάμπ νὰ πάρει μέρος στὴ συνωμοσία ἐναντίον τοῦ Ροβεσπιέρου. Ἀρνήθηκε ὁμως μ' ἀγανάχτηση καὶ προφῆτεψε πῶς, ἀνατρέποντας τὸν Ροβεσπιέρο, οἱ συνωμότες θ' ἀνέτρεπαν μαζὶ καὶ τὴν Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνηση καὶ τὴ Δημοκρατία. Τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας, σκέφτονταν ὅπως κι ὁ Ἰγγκράν. Στὰ τέλη τοῦ Μεσιδώρ, κάτω ἀπ' τὴν ἐπιρροὴ τοῦ Μπαρέρ, χωρὶς ἄλλο, προσπάθησαν νὰ προσεγγίσουν τὸν Ροβεσπιέρο. Ὁ Μπαρέρ εἶχε πεῖ πολλὰ φορὲς πῶς εἶταν ἀνάγκη νὰ διατηρηθεῖ ἡ Τρομοκρατία.

Στὶς 9 τοῦ Μεσιδώρ, ὁ Μπαρέρ ἀπειλῆσε τοὺς διεφθαρμένους. «Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, διαφωτισμένοι σχετικὰ μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ καὶ τῆ δικῆ τους ἀσφάλεια, θὰ φανοῦν ἱκανοὶ νὰ ἐκμεταλλευστοῦν τὶς νίκες στὰ μέτωπα γιὰ νὰ ἐκμηδενίσουν στὸ Ἐσωτερικὸ δλοὺς τοὺς ἄτιμους συνασπισμοὺς κι ὅλες τὶς πατροκτόνες συνωμοσίες μερικῶν ἀνθρώπων πού ἐκλαμβάνουν τὴν κούρασή τους γιὰ κούραση τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν ταραγμένη τους συνείδηση γιὰ συνείδηση τοῦ λαοῦ». Στὶς 16 τοῦ Μεσιδώρ, ὁ Μπαρέρ πέτυχε τὴν ψήφιση ἐνὸς διατάγματος πού ἐπέβαλε τὴν ὁμαδικὴ θανάτωση τῶν ἐχθρικῶν φρουρῶν τῆς Κοντέ, τῆς Βαλανσιέν, τοῦ Λέ Κενουά καὶ τῆς Λαντεροί, ἂν δὲν παραδίνονταν στοὺς Γάλλους, 24 ὥρες ὕστερ' ἀπ' τὴν πρόσκληση νὰ παραδοθοῦν. Ἔστερ' ἀπ' αὐτὸ ὁ Μπαρέρ ἐπλεξε ἓνα γεμάτο ἐνθουσιασμὸ ἐγκώμιο τῆς Τρομοκρατίας καὶ προειδοποίησε τοὺς ἀκροατὲς του γιὰ τοὺς κινδύνους μιᾶς πρόωρης ἐπεικείας: « Ἄν ὑποχωρήσετε σήμερα, αὐτοὶ (οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἐσωτερικοῦ) θὰ ἐπιτεθοῦν αὐριο ἐναντίον σας καὶ θὰ σᾶς κατασφάξουν ἀλύπητα. Ὁχι! Ὁχι! Νὰ ἐκμηδενιστοῦν οἱ ἐχθροὶ! Τὸ εἶπα καὶ πρὶν, μόνον οἱ πεθαμένοι δὲ γυρίζουν!»

Ὁ Ροβεσπιέρος κατάλαβε καλὰ τὶς προθέσεις τοῦ Μπαρέρ. Κι αὐτὸς σκεπτόταν πῶς ἡ Τρομοκρατία ἔπρεπε νὰ διαρκέσει ὡς ὅτου οἱ περιοσιεῖς τῶν ἀντεπαναστατῶν μοιραστοῦν ἐπὶ τέλους στοὺς φτωχοὺς, καὶ οἱ πολιτικοὶ θεσμοὶ πού σχεδίαζε ὁ Σαιν-Ζυστ γίνουιν πραγματικότητα. Στὶς 23 τοῦ Μεσιδώρ, ὁ Ροβεσπιέρος πέτυχε τὴ διαγραφὴ ἀπ' τὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίτων τοῦ Ντυμπουά-Κρανοῦ καὶ προσάλεσε τὸν Φουσε νάρθει ἐκεῖ ν' ἀπολογηθεῖ.

Ὁ Φουσε ὁμως δὲν ὑπάκουσε καὶ διαγράφηκε κι αὐτὸς στὶς 26 τοῦ Μεσιδώρ. Οἱ Ἐπιτροπῆς, ὅχι μόνο δὲν πήραν τὸ μέρος τῶν μελῶν πού εἶχαν διαγραφεῖ, ἀλλὰ καὶ δείξαν ἀπέναντί τους στάση ἐχθρική. Ὁ Ντυμπουά-Κρανοῦ ἀνακλήθηκε ἀπ' τὴ Βρετανία, στὶς 26 τοῦ Μεσιδώρ, ὅπου βρισκόταν σὲ ἀποστολή. Ὅσο γιὰ τὸν Φουσε, αὐτὸς εἶχε πετύχει, στὶς 25 τοῦ Μεσιδώρ, μιὰ ψήφο στὴ Συμβατικὴ πού διέταξε τὶς Ἐπιτροπῆς νὰ ὑποβάλουν

έκθεση τὸ ταχύτερο σχετικά μὲ τὴν ἀποστολὴ του. Μάταια ὅμως περιμένα τὴν ὑποβολὴ της.

Ἡ δλομέλεια τῶν δύο Ἐπιτροπῶν συνήλθε σὲ σύσκεψη στὶς 4 καὶ στὶς 5 τοῦ Θερμιδώρ. Γιὰ νὰ διαδηλώσουν, μὲ ἐπιβλητικὴ πράξη, τὴν ἀκλόνητη θέλησή τους νὰ παρατείνουν τὴν Τρομοκρατία καὶ νὰ τὴ θέσουν στὴν ὑπηρεσία τῶν κοινωνικῶν τῶν σκοπῶν, οἱ Ἐπιτροπὲς συγκρότησαν ἐπὶ τέλους τὶς τέσσερις λαϊκὲς ἐπιτροπὲς ποὺ ἡ σύστασή τους ἐκρεμοῦσε καὶ ποὺ εἶταν ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου τοῦ Βαντώξ ποὺ προέβλεπε τὴ διαλογὴ τῶν ὑπόπτων καὶ τὴ διανομὴ τῶν περιουσιῶν τους. Τὸ διάταγμα ὑπογραμμένο ἀπ' τὸν Μπαρέρ, φέρει ἡμερομηνία 4 τοῦ Θερμιδώρ. Κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Λεκοάντρ, τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν θέλησαν νὰ συμφιλιωθοῦν μὲ τὴν Τριανδρία, παρὼν τὶς της αὐτῆ τὴν ἐγγύηση. Καὶ πραγματικὰ ὁ Ροβεσπέρρος προσήλθε στὴ συνεδρίαση τῶν Ἐπιτροπῶν ποὺ ἔγινε τὴν ἐπομένη. Δόθηκαν ἐξηγήσεις. Ὁ Σαιν-Ζύστ ὑπέδειξε πὼς μόνον οἱ πρίχτορες τοῦ ἐχθροῦ μπορούσαν νὰ παρουσιάσουν τὸν Ροβεσπέρρο σὰ δικτάτορα, γιὰ αὐτὸς δὲν εἶχε στὰ χέρια του οὔτε τὸ στρατό, οὔτε τὰ οικονομικά, οὔτε τὴ διοίκηση. Ὁ Νταβιντ ὑποστήριξε τὸν Σαιν-Ζύστ. Ὁ Μπιλλὼ εἶπε στὸν Ροβεσπέρρο: «Εἶμαστε φίλοι σου, βαδίσουμε πάντοτε μαζί σου.» Τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν ποὺ ἐπέζησαν ἀπ' τὸν Θερμιδώρ, εἶπαν ἀργότερα πὼς στὴ συνεδρίαση ἐκείνη ἀποφασίστηκε νὰ ὑπαχθεῖ τὸ ἀστυνομικὸ γραφεῖο τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτηρίας στὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας, ἀπὸ ὅμως δὲν ἔχει ἀποδειχτεῖ. Ἀναθέσανε στὸν Σαιν-Ζύστ νὰ ὑποβάλει στὴ Συμβατικὴ μὴν ἐκθεση σχετικά μὲ τὴν πολιτικὴ κατάσταση, μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ ὑπερασπίσει σ' αὐτὴν τὴν Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνηση. Ὁ Μπιλλὼ κι ὁ Κολλὸ τοῦ συνέστησαν ὅμως νὰ μὴν ἀναφέρει στὴν ἐκθεσή του τὸ Ὑπέρτατο Ὀν.

Τὸ ἴδιο βράδι, ὁ Μπαρέρ, ὀλος χαρὰ ποὺ πέτυχε τὴ συμφιλίωση, πληροφοροῦσε τὴ Συμβατικὴ πὼς μόνον οἱ κακόβουλοι μπορούσαν νὰ διαδίδουν πὼς προκύψανε διαφοριὲς μέσα στὴν Κυβέρνηση καὶ πὼς αὐτὴ εἶχε κλονιστεῖ στὶς ἐπαναστατικὲς ἀρχές της. Διηγήθηκε πὼς τὶς προηγούμενες μέρες εἶχαν κατακρατήσῃ τὴν πυρρίτιδα ποὺ προοριζόταν γιὰ τὸ στρατό, πὼς εἶχαν τρυπήσει τὰ φυσερά τῶν σιδηρουργείων, πὼς εἶχαν προσπαθήσει νὰ παραβιάσουν τὶς φυλακὲς τῆς Μπισέτρ καὶ πὼς εἶχαν πολλαπλασιαστεῖ οἱ πράξεις σαμποτάζ, καὶ τέλειωσε τὸ λόγο του μὲ ἀπειλές: «Τὰ μέτρα ποὺ πήρανε χθὲς οἱ Ἐπιτροπὲς γιὰ τὴν ταχεία ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ ποὺ κρατοῦνται στὶς φυλακὲς σ' ὅλη τὴ Δημοκρατία, θὰ τεθοῦν σ' ἐφαρμογὴ καὶ θὰ προσφέρουν στὸ ἔθνος τὴν ἀσφάλεια αὐτὴ ποὺ κάθε τόσο τοῦ τὴν ἀφαιροῦν, καὶ τὴν ἐπιβλητικὴ ἡρεμία ποὺ εἶναι ἔνδειξη τῆς δυνάμει τῆς σταθερῆς Δημοκρατίας!»

Τὴν ἐπομένη, ὁ Κουτὸν ὑποστήριξε τὸν Μπαρέρ στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, ἐγκωμιάζοντας «τοὺς φλογεροὺς καὶ γεμάτους ἐνεργητι-

κότητα άντρες πού συγκροτούσαν τις "Επιτροπές και πού είναι πρόθυμοι νά κάνουν μεγάλες θυσιές για τήν πατρίδα». « Αν ύπήρχαν διαφορές σχετικά μέ τά πρόσωπα, δέν ύπήρχαν ποτέ διαφορές σχετικά μέ τις άρχές». Κι ό Κουτόν απέδιδε στο περιβάλλον τών "Επιτροπών τή σύγχυση πού ήθελε νά διαλύσει. "Ελπίζε πώς ή Συμβατική θά συνέτριβε σέ λίγο «τά πέντ-ξξη άνθρωπάκια πού τά χέρια τους είναι γεμάτα άπ' τά πλούτη τής Δημοκρατίας και στάζουν άπ' τό αίμα τών άθώων πού σφαγίασαν». Παραπονέθηκε όμως γιατί στείλωνε στη στρατιά του Βορρά ένα μέρος τών μονάδων του πυροβολικού του Παρισιού, κ' έξεδήλωσε τούς φόβους του σχετικά μέ τή Σχολή του "Αρεως. "Ο Λεμπά τόν καθησύχασε.

Πρέπει όμως νά πιστέψουμε πώς και στά δυό στρατόπεδα όλοι δέν είχαν άφοπλιστεί και πώς τό σύνθημα του Μπαρέθ και του Κουτόν λίγοι τό άκολούθησαν. "Ενας τμηματάρχης τών πολεμικών γραφείων, ό Σιζά, δέν έπαυε νά καταγγέλλει στη Λέσχη τών "Ιακωβίνων τόν έπίτροπο του στρατού Πίλλ πού χρησιμοποιούσε, καθώς έλεγε, για τις δουλειές του άριστοκράτες, επανέφερε στις θέσεις τους τούς παυμένους στρατηγούς, άπογύμνωνε τό Παρίσι άπ' τις μονάδες του πυροβολικού πού στάθμευαν εκεί και κάλυπτε μέ μυστήριο τή δράση του. "Ο Πίλλ ήταν άνθρωπος του Καρνό. Τά λόγια του Σιζά βρήκαν άπήχηση. Στις 6 του Θερμιδώρ είχαν φωνάξει μπροστά στη Συμβατική: Πρέπει νά γίνει καινούργια 31η του Μάη! "Ο Μπαρέθ έγκωμίασε τόν Ροβεσπιέρο τήν επομένη, γιατί ό τελευταίος είχε επικρίνει τις επαναστατικές αυτές κραυγές. Αυτό όμως δέν έμπόδισε τούς "Ιακωβίνους νά ύποβάλλουν ένα ψήφισμα στη Συμβατική για νά καταγγείλουν τόν Πίλλ και τούς δήθεν "Επεικείς πού θέλωνε νά δολοφονήσουν τούς πατριώτες. Ζήτησαν νά τιμωρηθούν οι προδότες, οι καταχραστές, κ' ένας κάποιος Μαγκεντί πού είχε ζητήσει, για νά κωμικοποιήσει τό διάταγμα τό σχετικό μέ τό "Υπέρτατον "Ον, νά τιμωρούν μέ θάνατο εκείνους πού θά βεβήλωναν τ' όνομα τής Θεότητας. Για νά ίκανοποιήσουν τούς "Ιακωβίνους έπρεπε τάχα οι "Επιτροπές ν' άνακαλέσουν τόν Πίλλ και νά παραδώσουν στον Ροβεσπιέρο και στον Κουτόν τά κεφάλια τών διεφθαρμένων εκείνων βουλευτών πού οι τελευταίοι τά ζητούσαν έδώ και δυό μήνες. Στην ίδια εκείνη συνεδρίαση τής 7ης του Θερμιδώρ, ό Ντυμπουά-Κρανσέ δικαιολόγησε τις ενέργειές του και κάλεσε τόν Ροβεσπιέρο νά παραδεχτεί πώς είχε κάνει λάθος. "Η Συμβατική έδωσε έντολή στις "Επιτροπές νά ύποβάλλουν μέσα σέ τρεις μέρες τήν έκθεσή τους σχετικά μέ τή δράση του Ντυμπουά-Κρανσέ. "Ο Ροβεσπιέρος θ' άναγκαζόταν συνεπώς νά βγει άπ' τή Λέσχη τών "Ιακωβίνων και νά έξηγηθει μπροστά στη Συνέλευση.

"Ο Ροβεσπιέρος είχε τάχα προσχωρήσει στο πρόγραμμα τής συμφιλίωσης πού είχε διατυπώσει ό Μπαρέθ, στις 5 του Θερμιδώρ, και τό είχαν δεχτεί, καθώς φαίνεται, ό Σαιν-Ζόντ κι ό Κουτόν :

Μπορούµε ν' ἀμφιβάλλουµε. Ὁ Ροβεσπιέρος δὲν εἶταν ἱκανοποιηµένος µ' αὐτὴ τὴ συμφιλίωση. Ἡθελε ν' ἀποσπᾶσει ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Καρνὸ τὴν ἡγεσία τοῦ πολέμου, γιατί δὲν ἐκτελοῦσε τὸ διάταγμα τῆς 7ης τοῦ Πραιριᾶλ ποὺ ἀπαγόρευε τὴ σύληψη Ἀγγλων καὶ Ἀνοβεριανῶν αἰχμαλώτων καὶ γιατί περιοριζόταν ἀπὸ τεχνικὸ συμβούλιο ποὺ τὸ ἀποτελοῦσαν ἀριστοκράτες. Ὁ Ροβεσπιέρος διέβλεπε, ὅπως καὶ ὁ Σιζά, στὴν ἀπομάκρυνση τοῦ πυροβολικοῦ ἀπ' τὸ Παρίσι, σκοτεινὸ τέχνασμα ποὺ στρεφόταν ἐναντίον τῆς Κομμούνας καὶ τοῦ Ἄνριὸ ποὺ εἶταν ἀνθρώπος τῆς. Ὁ Ροβεσπιέρος δὲν εἶχε συχωρεσει στὴν Ἐπιτροπὴ Γενικῆς Ἀσφαλείας καὶ στοὺς Μπιλῶ καὶ Κολλὸ τὴν προστασία ποὺ παρείχαν πάντοτε στοὺς Φουσέ καὶ στοὺς Ταλλιέν. Εἶχαν φωνάξει στοὺς δρόμους μερικὲς μέρες πρὶν: Ἡ π ο λ ὕ κ ρ ο τ η σ ὕ λ η ψ η τ ο ὺ Ρ ο β ε σ π ι έ ρ ο υ καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν εἶχε ἐπέμβει. Ὁ Ροβεσπιέρος ἔμαθε ἀπὸ μὴν ἐκθεση τοῦ ἀστυνομικοῦ Φαρὸ πὼς ὁ Ἀμάρ καὶ ὁ Βουλλάν εἶχαν ἐπισκεφτεῖ, στὶς 5 τοῦ Θερμιδώρ, τοὺς κρατούμενους στὴ φυλακὴ Γιρονδίνους βουλευτὲς καὶ προσπάθησαν μὲ κάθε τρόπο νὰ τοὺς πάρουν μὲ τὸ μέρος τους: Τοὺς ρωτοῦσαν: «Κατακρατοῦν τὴν ἀλληλογραφία σας; Σᾶς ἀρνοῦνται τίς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς, τὸν καφέ, τὸ σορόπι, τὴ σοκολάτα, ἢ τὰ φρούτα; Μήπως δὲ λαμβάνουν ὑπ' ὄψη ἐδῶ τὴ θέση σας;» Ὅταν ἔμαθε πὼς τοὺς βουλευτὲς τοὺς μεταχειρίζονται ὅπως καὶ τοὺς ἄλλους κρατούμενους, ὁ Ἀμάρ δάκρυσε: «Εἶναι τρομερὸ ἔγκλημα! Πέστε μου, ἀγαπητοί μου συναδέλφοι, ποιοὶ εἶναι ἐκείνοι ποὺ ἐξευτέλισαν ἔτσι τὴν ἐθνικὴ ἀντιπροσωπία. Θὰ τιμωρηθοῦν. Ἡ Ἐπιτροπὴ θ' ἀποδώσει δικαιοσύνη». Ὁ Ἀμάρ, καὶ ὁ Βουλλάν, ἀφοῦ διέταξαν νὰ μεταχειρίζονται τοὺς βουλευτὲς σὰν προνομιούχους, ἀργότερα μετάνιωσαν καὶ ἀφῆσαν τὰ πράγματα ὅπως εἶταν. Ὁ Ροβεσπιέρος ὁμως ὑποπευόταν μὰ συνενόηση ἀνάμεσα στοὺς ἀντιπάλους τοῦ Ὁρεινοῦς καὶ στοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Μαρᾶι ποὺ ὡς τότε τὸν εἶχαν ὑποστηρίξει. Κι αὐτό, ὅπως καὶ ἡ πρόσκληση ποὺ τοῦ ἀπηύθυνε ὁ Ντυμπουά-Κρανσέ, τὸν ἔκανε νὰ διακόψει τὴ σιωπὴ του.

Στὶς 8 λοιπὸν τοῦ Θερμιδώρ, ὁ Ροβεσπιέρος, χωρὶς νὰ συνενωθεῖ προηγουμένως μὲ τὸν Σαίν-Ζύστ, ἢ μὲ τὸν Κουτόν, ποὺ σίγουρα θὰ τὸν εἶχαν ἀποτρέψει, προσπάθησε μόνος του νὰ πετύχει ἀπ' τὴ Συμβατικὴ νὰ ψηφίσει τὴν δλοκληρωτικὴ πραγματοποίηση τοῦ προγράματός του. Ἀφοῦ διαμαρτυρήθηκε ὄρα πολλὴ καὶ μὲ ὕφο; ἐντυπωσιακὸ γιὰ τίς συκοφαντίες ποὺ τὸν παρίσταναν σὰ διχτάτορα ποὺ ἔτρεφε κακὲς προθέσεις ἐναντίον τῆς Συνέλευσης, ὁ Ροβεσπιέρος ἔριξε στοὺς ἀντιπάλους του, τοὺς Τρομοκράτες ποὺ μεταμορφώθηκαν σὲ Ἐπίεικεις, τίς ὑπερβολὲς τῆς Τρομοκρατίας: «Ἐμῆς εἴμαστε ποὺ ρίξαμε στὶς φυλακὲς τοὺς πατριώτες καὶ ἐπὶ χτείναι τὴν Τρομοκρατία σ' ὅλες τίς κοινωνικὲς τάξεις; Αὐτὸ τὸ κάνανε τὰ τέρατα ποὺ ἐμεῖς τοὺς ἔχουμε καταγγέλλει!» Ὁ Ροβεσπιέρος διαβεβαίωσε πὼς ἡ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνηση εἶταν ἀπαραίτητη, ἀλλὰ πὼς ἔπρεπε νὰ χτυπᾶει γρή-

γορα κι αλύπτητα, μόνο τους συνωμότες. Οι συκοφάντες του δμως πού αυτοσαποκαλούνται Ήλεικείς, και πού στην πραγματικότητα είναι κατεργαρέοι κατέστρεφαν την Ήπαναστατική Κυβέρνηση στα μάτια του κόσμου, γιατί παίδευαν τους φιλήσυχους ανθρώπους, για νάχουν τὸ δικαίωμα νὰ προστατεύουν τους άριστοκράτες. «Προκαλούσαν την άπέχθεια του κόσμου έναντίον του Ήπαναστατικού Δικαστηρίου για νὰ προετοιμάσουν την κατάργησή του». Κι ὁ Ροβεσπιέρος τάβαζε με την Ήπιτροπή Γενικής Ήσφαλείας και τους πράχτορες της, «μια ὄρδη κατεργαρέων πού προστατεύουν τὸν Ήμάρ και τὸν Ζαγκό». Ήπέπληξε τὸν Βαντιέ για την ὑπόθεση τῆς Αίκατερίνης Τεό και ζήτησε διχι μόνο ν' άνανεωθεί ἡ ὑποπη Ήπιτροπή, αλλά και νὰ ὑπαχθεῖ στοῦ ἑξῆς στην Ήπιτροπή Κοινῆς Σωτηρίας. Ὁ Ροβεσπιέρος δὲ σταμάτησε δμως οὔτε σ' αὐτό. Ζήτησε νὰ γίνει ἑκαθάριση και στην ἴδια την Ήπιτροπή Κοινῆς Σωτηρίας. Ἡ Ήπιτροπή αὐτή δὲν εἶχε ἐφαρμοσεί τὸ διάταγμα τὸ σχετικό με τους άγγλους αἰχμαλώτους, ἔσπειρε τῆ διχόνοια ανάμεσα στους στρατηγούς, προστάτησε τῆ στρατιωτικῆ άριστοκρατία. Αὐτὰ τάλεγε για νὰ τ' άκούει ὁ Καρνό. Ὁ Ροβεσπιέρος δμως τάβαλε και με τὸν Μπαρέρ, παρ' ὄλο πού ἑκείνος προσπάθησε νὰ του φανεῖ εὐχάριστος τις προηγούμενες μέρες: «Μιλάνε πολὺ για τις νίκες μας με άκαδημαϊκῆ ἐπιπολαιότητα, πού μᾶς κάνει νὰ νομίζουμε πὼς οι νίκες αὐτὲς δὲ στοίχισαν στους ἡρωές μας οὔτε αίμα, οὔτε κόπους. Ἐν τις διηγούνταν με μικρότερο στόμφο, θὰ φαίνονταν πὼ μεγαλόπρεπος». Ἡ διπλωματία—αὐτῆ άποτελοῦσε κτήμα του Μπαρέρ—εἶχε ἔντελῶς παραμεληθεῖ. Οι πράχτορες πού ἐνεργούσαν στοῦ Ήξωτερικό, εἶταν προδότες. Ὑστερα ὁ Ροβεσπιέρος κατηγορήσε τὸν Καμπόν για τὸ μικροπρεπές, σπάταλο, ἐνοχλητικό και άδηφάγο οἰκονομικό του σύστημα. Τὸ διάταγμα για τις ἰσόβιες συντάξεις εἶχε προκαλέσει πολλές δικαιολογημένες δυσαρέσκειες. Τέλος ὁ Ροβεσπιέρος προκαλοῦσε την ὄρδη τῶν λωποδυτῶν πού κατόρθωσε νὰ ἐπιβληθεῖ.

Ἡ ἐντύπωση πού ἔκανε ὁ λόγος του Ροβεσπιέρου εἶταν τόσο βαθιά, πού ὁ Λεκοέντρ ὁ ἴδιος, ἕνας άπ' τους λωποδυτές πού εἶχε καταγγεληθεῖ, ζήτησε νὰ τὸν τυπώσουν. Ἡ ἐκτύπωση του λόγου ψηφιστηκε, παρὰ τις ἀντιρήσεις του Μπουρντόν ντε λ' Ουάζ, άφου την ὑποστήριξε κι ὁ Μπαρέρ. Ὁ Κουτόν πρότεινε και πέτυχε νὰ ψηφιστεῖ ὕστερα ἡ άποστολή του κειμένου του λόγου σ' ὄλες τις κοινότητες τῆς Γαλλίας. Θὰ θριάμβευε λοιπόν ὁ Ροβεσπιέρος; Οι ἀντίπαλοί του ἔξαπέλυσαν ἀντεπίθεση. Ὁ Βαντιέ προσπάθησε νὰ ἔξηγηθεῖ σχετικά με την ὑπόθεση τῆς Αίκατερίνης Τεό. Ὑστερα ὁ Καμπόν παραφέρθηκε κι ἀναφώνησε με πάθος: «Πριν ἀτιμασθῶ, θὰ μιλήσω στη Γαλλία!» Κατηγορήσε τὸν Ροβεσπιέρο πὼς παραλῦει τῆ Συμβατική. Ἡ ὄρμητικότητά του ἐνεθάρρυνε τὸν Μπιλλῶ πού ζήτησε νὰ ἔξετασθεῖ άπ' τις Ήπιτροπές ὁ λόγος του Ροβεσπιέρου, πριν σταλεῖ στις κοινότητες. «Ἐν εἶναι ἀλήθεια πὼς δὲν ἀπολαμβάνουμε την ἔλευθερία τῆς γνώμης, προτιμῶ νὰ γίνει

τὸ πτώμα μου θρόνος σ' ἓνα φιλόδοξο, παρὰ νὰ γίνω μὲ τὴ σιωπὴ μου συνέννοχος τῶν ἐγκλημάτων του». Εἶχε χτυπήσει στὸ πῶ εὐαίσθητο σημεῖο. Ὁ Πανὶς ἀπαίτησε ἀπ' τὸν Ροβεσπιέρο καὶ τὸν Κουτὸν νὰ κατονομάσουν τοὺς βουλευτὲς ποὺ κατηγοροῦσαν. Ὁ Ροβεσπιέρος ἀρνήθηκε ν' ἀπαντήσῃ, κι αὐτὸ τὸν κατέστρεψε. Ὅλοι ἐκείνοι ποὺ δὲν εἶχαν ἤρσημ τὴ συνείδησή τους, θλώρησαν τὸν ἑαυτὸ τους ἀπειλούμενο. Ὁ Μπενταμπόλ, ὁ Σαρλιέ ζήτησαν τὴν ἀκύρωση τοῦ διατάγματος γιὰ τὴν ἐκτύπωση τοῦ λόγου. Ὁ Μπαρέρ, ποὺ κατὰλαβε πὼς ὁ ἄνεμος γύρισε, ἔστρεψε κι αὐτὸς τὸν ἀνεμοδείκτη του. Κατηγόρησε τὸν Ροβεσπιέρο πὼς δὲν εἶχε παρακολουθήσῃ τις συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἄν τις παρακολουθοῦσε, δὲ θάχε γράψῃ τὸ λόγο του. Ἡ Συμβατικὴ ἀνακάλεσε τὴν ἀπόφασή της νὰ σταλεῖ ὁ λόγος στὶς κοινότητες. Ὁ Ροβεσπιέρος δὲν εἶχε πιά τὴν πλειοψηφία μὲ τὸ μέρος του. Ἔχασε τὴ μάχη.

Βέβαια, τὸ ἴδιο βράδι, στὴ λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, δπου ὁ Ροβεσπιέρος ξαναδιάβασε τὸν λόγο του, τὸν ὑποδέχτηκαν μὲ ἀτέλειωτες ἐπυσηφίμες. Οἱ ἀντίπαλοί του Κολλὸ καὶ Μπιλλῶ, ποὺ θέλησαν νὰ τοῦ ἀπαντήσουν, γιουχαίστηκαν κι ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν ἀπ' τὴ Λέσχη κάτω ἀπ' τὶς φωνές: Οἱ συνωμότες στὴ γυλοτίνα! Μὰ οἱ Ἰακωβίνοι δὲν πήραν καμιὰν ἀπόφαση ἐκτὸς ἀπ' τὸ νὰ θέσουν «τὴ συνωμοσία» στὴν ἡμερησία διάταξη τῶν συζητήσεών τους. Ὁ Ροβεσπιέρος δὲν ἤθελε μιὰ καινούργια 31η τοῦ Μᾶη. Παρὰ τὴν ἀποτυχία τῆς προηγουμένης, νόμιζε πὼς θὰ ξαναπάρῃ στὰ χέρια του τὴν πλειοψηφία στὴ Συμβατικὴ. Ἐνοοῦσε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα μὲ κοινοβουλευτικὰ μέσα. Δὲν εἶχε προβλέψῃ πὼς δὲ θὰ μπορούσε στὸ ἐξῆς νὰ ξαναμιλήσῃ στὴ Συμβατικὴ.

Τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν παράδερναν, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ πάρουν καμιὰν ἀπόφαση. Ὁ Μπιλλῶ κι ὁ Κολλὸ, δταν τὴ νύχτα, γύρισαν ἀπ' τὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων, δημούργησαν ἐπεισόδιο μὲ τὸν Ζαῖν-Ζύστ, τὸ μόνον ὅμως ἀποτέλεσμα τῆς συζήτησης ποὺ βάσταξε ὡς τὴν αὐγὴ εἶταν νὰ συντάξῃ ὁ Μπαρέρ μιὰ προκήρυξη ποὺ προειδοποιῶσε τὸν κόσμον νὰ φυλάγεται ἀπ' τὴν ἐπιρροὴ ποὺ ἀσκοῦσαν μερικοὶ κι ἀπὸ τὶς φιλοδοξίες μερικῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν ποὺ δὲν τοὺς κατονόμαζε.

Ἡ ἀποφασιστικὴ τροπὴ στὴν κατάσταση προῆλθε ἀπ' τοὺς διεφθαρμένους ἀνθύπατους ποὺ ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες τοὺς ἀπειλοῦσε ὁ Ροβεσπιέρος, καὶ ποὺ ξέρανε πὼς ἂν θριάμβευε, θὰ πηγαιναν χαμένοι. Ὁ Ταλλιέν ἔλαβε πανικόβλητο γράμμα ἀπ' τὴν ἐρωμένη του, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ παραλεμφθεῖ στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον. Κατέβαλε, μαζὶ μὲ τὸν Φουσέ, ἀπεγνωσμένες προσπάθειες νὰ κερδίσει τὸ Μαραί. Ὁ Παλὰν Σαμπῶ, ὁ Μπουασὺ ντ' Ἀγκλά, ὁ Ντυράν Μαιλλὰν στὴν ἀρχὴ ἐπέκριναν τὴ συνεργασία μ' αὐτούς, γιὰ δὲν εἶχαν καμιὰ ἐμπιστοσύνη στοὺς μετανοημένους αὐτοὺς τρομοκράτες. Στὸ τέλος ὅμως συννεοῆθησαν μαζὶ τους κ' ἔτσι στάθηκε δυνατό νὰ γίνῃ τρίτη ἀπόπειρα νὰ εἰςχουν τὸν Ροβεσπιέρο. Τὸ Μαραί παρέδωσε τὸν Ροβεσπιέρο, μὲ

τὸν ὄρο νὰ τὸ βοηθήσουν οἱ ἐξέχοντες Ὅρειοι στὴν κατάργηση τῆς Τρομοκρατίας. Πρὶν ἀρχίσει ἡ συνεδρίαση στὴ Συμβατική, εἶχαν παρθεῖ κιόλας δλα τὰ μέτρα, μὲ τὴ συνανοχὴ τοῦ προέδρου Κολλὸ ντ' Ἐρμπουά, γιὰ νὰ πνιγεῖ ἡ φωνὴ τοῦ Ροβεσπιέρου καὶ τῶν φίλων του.

Ὅταν ὁ Σαιν - Ζυστ θέλησε νὰ διαβάσει στὴν ἀρχὴ τὸ λόγο ποὺ εἶχε προετοιμάσει γιὰ νὰ ρίξει δλη τὴν εὐθύνη στὸν Μπιλλώ, τὸν Κολλὸ καὶ τὸν Καρνὸ, τὸν διέκοψε ἀμέσως ἀπότομα ὁ Ταλλιέν καὶ τὸν κατηγορήσε πῶς παραγκωνίζει τὴν Ἐπιτροπὴ, ἀφοῦ μιλάει μόνον ἐξ ὀνόματός του. «Ζητῶ, εἶπε, ἐνῶ τὸν διέκοψαν τρεῖς φορές συνέχεια τὰ χειροκροτήματα τῆς Συνέλευσης, νὰ σκιστεῖ ἐντελῶς τὸ παραπέτασμα». Ὁ Μπιλλὼ ὑπενθύμισε ὕστερα τῆ συνεδρίαση ποῦγινε τὴν προηγούμενη μέρα στὴ Λέσχη τῶν Ἰακωβίων καὶ τρομοκράτησε τὴ Συμβατικὴ μὲ μιὰ νέα βίη τοῦ Μάη· πού θὰ κατέληγε στὴ σφαγὴ τῶν μελῶν της. Κατηγόρησε τὸν Ροβεσπιέρο πῶς προστάτευε τοὺς Ἐμπειριστές, τοὺς Δαντωνιστές, τοὺς Εὐγενεῖς, τοὺς λωποδύτες, πῶς καταπίεζε τοὺς πατριῶτες, πῶς εἶταν ὁ μόνος αὐτουργὸς τοῦ διατάγματος τῆς 22ας τοῦ Πραιριάλ, πῶς, μὲ μιὰ λέξη, εἶταν τύραννος. Κάτω οἱ τύρανοι! ἐπανελάβε ὁ χορὸς. Ὁ Ροβεσπιέρος θέλει ν' ἀπαντήσῃ. Ὁ Κολλὸ ἀρνεῖται νὰ τοῦ δῶσει τὸ λόγο, καὶ δίνει τὸ λόγο στὸν Ταλλιέν. Ὁ τελευταῖος κρδαίνει τὸ στιλέτο ἐναντίον τοῦ νέου Κρόμβελ, ξεσπαθώνει ἐναντίον τῶν Βερρὲς ποὺ τὸν περιστοιχίζουν καὶ ζητάει τὴ σύλληψη τῶν ὁπαδῶν του. Ἡ Συμβατικὴ ψηφίζει τὴ σύλληψη τοῦ Ἀνριό, τοῦ Μπουλανζέ, τοῦ Ντυφφρὲς, τοῦ Ντυμά. Ὁ Μπαρὲρ πετυχαίνει τὴν κατάργηση τῆς θέσης τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς ἐθνοφρουράς. Μιὰ καινούργια προσπάθεια τοῦ Ροβεσπιέρου ν' ἀπαντήσῃ στὶς κατηγορίες, πνίγεται ἀπ' τὸ κουδούνι τοῦ Τυριὸ ποὺ διαδέχτηκε τὸν Κολλὸ στὴν ἔδρα τοῦ Προέδρου. Ὁ Λουσέ κι ὁ Λοζὼ ζητοῦν νὰ συληφθεῖ ὁ «κυρίαρχος». Ὁ Ροβεσπιέρος ὁ νεότερος ζητεῖ νὰ μοιραστεῖ τὴν τύχη τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἡ Συνέλευση ψηφίζει τὴ σύλληψη τοῦ Κουτὸν καὶ τοῦ Σαιν - Ζυστ καὶ τῶν δυὸ Ροβεσπιέρων. Ὁ Λεμπὰ ζητάει νὰ τοῦ κάνουν τὴν τιμὴ νὰ τὸν συμπεριλάβουν στὸν κατάλογο τῶν προγραφῶν. Τὸν συμπεριλαμβάνουν. «Ἡ Δημοκρατία χάθηκε, λέει ὁ Ροβεσπιέρος κατεβαίνοντας ἀπ' τὴ θέση του, οἱ ληστές θριαμβεύουν».

Ἡ ὥρα εἶταν 5 τὸ ἀπόγευμα. Δὲν εἶχαν χαθεῖ ὅμως δλα. Αὐθόρμητα, ἡ Κομμούνα κι ὁ Ἀνριὸ ἐπαναστατοῦν ἐναντίον τῆς Συμβατικῆς, κλείνουν τὶς πύλες τοῦ Παρισιοῦ, χτυπᾶνε γενικό συναγερμὸ, προσκαλοῦν τὰ Διαμερίσματα καὶ τοὺς δίνουν διαταγὴ νὰ στείλουν τοὺς πυροβολητές τους μπροστὰ στὴν Κομμούνα καὶ νὰ ὀρκιστοῦν πῶς θὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πατρίδα. Παρασυσρόμενος ἀπ' τὸ θάρρος του ὁ Ἀνριὸ, μὲ μιὰ φούχτα χωροφύλακες, προσπαθεῖ, στὶς 5 1/2 ἡ ὥρα ν' ἀπελευθερώσῃ τοὺς βουλευτὲς ποὺ εἶχαν συληφθεῖ. Παραβιάζει μὲ κλωτσιὰς τὶς πόρτες τῆς Ἐπιτροπῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, ὅπου κρατοῦνται οἱ

βουλευτές. Ἐκεῖ ὅμως τὸν πᾶνον κι αὐτὸν καὶ τὸν δένουν μπροστά στὰ μάτια ἐκείνων ποὺ θέλησε ν' ἀπελευθερώσει. Δυσάρεστο ἔπει σόδι ποὺ εἶχε μοιραῖες συνέπειες γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ ἐπακολούθησαν. Ὁ Ροβεσπιέρος καὶ οἱ φίλοι του νόμισαν πὼς ἡ ἐπανάσταση, ποὺ εἶχε χάσει τὸν ἀρχηγό της, δὲν εἶχε πιά καμιά πιθανότητα νὰ νικήσει, κι ἀπ' τὴ στιγμή ἐκείνη ἐναπόθεσαν ὅλες τους τὶς ἐλπίδες στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριο. Ὅταν τοὺς χωρῖσαν γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν τὸν καθένα χωριστὰ στὴ φυλακὴ του, ὁ Ροβεσπιέρος καὶ οἱ φίλοι του εἶταν πιά βέβαιοι γιὰ τὴν τύχη ποὺ τοὺς περίμενε.

Ἡ ἐξέγερση ὅμως, ὦρα μὲ τὴν ὥρα ἔπαιρνε ὄλο καὶ μεγαλύτερες διαστάσεις. Οἱ πυροβολητὲς τῶν Διαμερισμάτων συγκεντρώνονταν μὲ τὰ κανόνια τους στὴν πλατεία τῆς Γκρέβ. Οἱ πολιτικὲς καὶ ἐπαναστατικὲς Ἐπιτροπὲς τῶν Νοτίων καὶ Ἀνατολικῶν ἐργατικῶν Διαμερισμάτων καὶ τῶν βιοτεχνικῶν Διαμερισμάτων τοῦ κέντρου τοῦ Παρισιοῦ, ἔδωκαν τὸν δροκο. Οἱ Ἰακωβίνοι συναθροίζονταν κ' ἔρχονταν σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν Κομμούνα. Κατὰ τὶς 8 τὸ βράδι ὁ τολμηρὸς Κοφινάλ, μ' ἓνα μέρος τῶν πυροβολητῶν του ἔσκινοῦσε ἐναντίον τῆς Συμβατικῆς, ἀπελευθέρωνε τὸν Ἄντριό, ἔπαιρνε μὲ τὸ μέρος του ἀκόμα καὶ τὴ φρουρὰ τῆς Συνέλευσης. Θὰ μπορούσε εὐκολὰ νὰ νικήσει, συλαμβάνοντας τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν ποὺ, τρομοκρατημένα, τὸ εἶχαν βάλει στὰ πόδια. «Πολίτες, ἀναφωνοῦσε ὁ Κολλὸ ποὺ προέδρευε στὴ Συμβατικὴ, νὰ ἡ στιγμή νὰ πεθάνουμε στὶς θέσεις μας!» Ὁ Κοφινάλ ἄφησε ἀσυμπλήρωτη τὴ νίκη του. Ἀρκέστηκε νὰ ἐπαναφέρει ἐν θριάμβῳ τὸν Ἄντριό στὸ Δημαρχεῖο.

Ἡ Συμβατικὴ ἀνέπνευσε. Ἀνέθεσε βιαστικὰ στὸν Μπαρρὰ νὰ τοὺς βρεῖ ἔνοπλη δύναμη, κ' ἐκεῖνος, βοηθούμενος ἀπὸ ἔξη βουλευτὲς, διέταξε νὰ συγκεντρωθοῦν τὰ μετριοπαθεῖ Διαμερίσματα τοῦ Παρισιοῦ. Ἀπεσταλμένοι τῆς Συμβατικῆς συγκέντρωσαν γύρω ἀπ' τὸ μέγαρό της τοὺς ἐμπόρους τοῦ Διαμερίσματος τῶν Λομβαρδῶν, τοὺς τραπεζῖτες τοῦ Διαμερίσματος Λὲ Πελετιέ, τοὺς χρηματιστὲς τοῦ Παλαι Ρουαγιάλ. Μαζὶ μ' αὐτοὺς ἦρθαν καὶ τὰ ὑπολείματα τῶν Ἐμπερτιστῶν καὶ τῶν Δαντωνιστῶν, ποὺ παρασύρθηκαν ἀπ' τοὺς δυὸ Μπουρντόν, ἀπ' τὸν Ταλλιέν, τὸν Ροβερ καὶ τὸν Φρερόν. Χρειαστήκε ὅμως καιρὸς γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν τὰ διεσπαρμένα κι ἀνόμοια αὐτὰ στρατεύματα. Στὸ μεταξύ, ὁ Μπαρρὸς κίρηνε ἐκτὸς νόμου τοὺς ἐπαναστάτες τῆς Κομμούνας κ' ἐκείνους ποὺ θέλανε νὰ ξεφύγουν τὴ σύλλησή τους, σύμφωνα μὲ τὰ ἐντάλματα ποὺ βγαλε ἐναντίον τους ἡ Συμβατικὴ. Ὑπελόγιζε πὼς τὸ τρομερὸ αὐτὸ μέτρο θὰ τρομοκρατοῦσε τοὺς λιγότερο ζωηροὺς καὶ θὰ παρέλυε τὴν Ἐπανάσταση. Κι ὁ ὑπολογισμὸς του δικαιώθηκε ἀπ' τὰ γεγονότα.

Ἦταν ἀπ' τὴν τολμηρὴ ἐπίθεση τοῦ Κοφινάλ, οἱ ἐπαναστάτες χάνανε ἀδίκως τὸν καιρὸ τους. Ἡ Κομμούνα προφανῶς ἤθελε νὰ παραδώσει τὴν ἡγεσία στοὺς βουλευτὲς ποὺ εἶχαν προγραφεῖ ἀπ'

τῆ Συμβατικῆ. Οἱ βουλευτῆς ὅμως αὐτοὶ ποὺ ἔναν-ἔναν τοὺς ἀπελευθέρωναν οἱ διοικητῆς τῆς ἀστυνομίας, δὲ βιάζονταν νὰ δράσουν. Ὁ Ροβεσπιέρος δὲ πρῶτος δὲ θέλησε νὰ πάει στὴν Κομμούνα. Ὁ Κουτόν θέλησε νὰ μείνει στὴ φυλακὴ, κ' ἔφυγε ἀπὸ καὶ μόνο ὕστερ' ἀπ' τὰ μεσάνυχτα. Μόνο ὁ Ροβεσπιέρος ὁ νεότερος πῆγε ἀπ' τὴν πρῶτῃ στιγμῇ στὴ συνεδρίαση τῆς Κομμούνας κ' ἔβγαλε λόγο. Ὅταν τὸ διάταγμα ποὺ ἔθετε τοὺς ἐπαναστάτες ἐκτὸς νόμου ἔγινε γνωστὸ, ὁ Ροβεσπιέρος μιμήθηκε τὸ νεότερο ἀδελφὸ του. Συνεδρίασε μαζί με τοὺς ἄλλους βουλευτῆς στὴν Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ ποὺ εἶχε συστήσει ἡ Κομμούνα. Ὁ Λεμπὰ ἔστειλε γράμμα στὸ διοικητὴ τοῦ στρατοπέδου, τὸν Σαμουλόν. Ὁ Ροβεσπιέρος ὑπέγραψε μίαν ἐκκλήση ποὺ ἀπευθυνόταν στὸ Διαμερίσμα τῶν Λογῶν. Δημοκρατικοὶ ὑπάλληλοι στάλθηκαν στὰ Διαμερίσματα γιὰ νὰ τὰ παρακινήσουν νὰ μείνουν πιστὰ στὴν Κομμούνα. Ἀποφασίστηκε τέλος ἡ σύλληψη τῶν κυριοτέρων μιλῶν τῶν Ἐπιτροπῶν. Ἡ ὥρα εἶταν ὁμοῦ προχωρημένη. Οἱ πυροβολητῆς, κ' οἱ ἔθνοφύλακες ποὺ κουράστηκαν νὰ περιμένουν ἄδικα, καὶ ποὺ τοὺς προπαγάνδιζαν στὸ μεταξὺ οἱ πράχτορες τοῦ Μπαρρά, ἀποσύρθηκαν σιγά-σιγά. Ἡ πλατεία τῆς Γκρεβ'μισσαδέιας. Ἐπρεπε νὰ σκεφτοῦν γιὰ ἄμυνα κι ὄχι γιὰ ἐπίθεση. Γιὰ νὰ παρημπούσει τις προδοσίαι, ἡ Κομμούνα φωταγωγῆσε, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, τὴν πρόσοψη τοῦ Δημαρχείου.

Ὁ Μπαρρά δισταξε νὰ ἐπιτεθεῖ. Κατὰ τις 2 τὸ πρωὶ πῆρε τὴν ἀπόφασί του. Ἐνας προδότης τοῦ ἀνακοίνωσε τὸ σύνθημα τοῦ Ἄνριό. Τὰ στρατεύματα τῆς Συμβατικῆς ξεκίνησαν, σχηματίζοντας δυὸ φάλαγγας. Ἡ ἀριστερὴ φάλαγγα, ποὺ τὴ διοικοῦσε ὁ Λεονάρδος Μπουρντόν καὶ ποὺ τὴν εἶχε ἐνισχύσει τὸ τάγμα τοῦ Γκραβιλλιέ, πέτυχε νὰ εἰσχωρήσει αἰφνιδιαστικά, χάρις στὸ σύνθημα καὶ στὶς κραυγές: Ζήτω ὁ Ροβεσπιέρος! ὡς τὴν αἴθουσα ὅπου συνεδρίαζε ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ. Ὁ Ροβεσπιέρος κι ὁ Κουτόν γράφανε ἐκείνη τὴ στιγμῇ μιὰ προκήρυξη στὸ στρατό. Ὁ Ροβεσπιέρος ὁ νεότερος ρίχτηκε ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ τὸν σήκωσαν στὸ δρόμο με σπασμένο τὸ πόδι. Ὁ Λεμπὰ αὐτοκτόνησε με πιστόλι. Ὁ Ροβεσπιέρος ὁ πρῶτος προσπάθησε νὰ κάνει τὸ ἴδιο καὶ τραυματίστηκε στὸ κάτω σαγόνι. Ὅσοι ἐπέζησαν, 22 τὸν ἀριθμὸ, ἐκτελέστηκαν τὴν ἄλλη μέρα, ἀφοῦ ἐξέτασαν μόνο τὴν ταυτότητά τους. Στις 11 τοῦ Θερμιδώρ ὁδηγήθηκαν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο στὸ ἱκρίωμα 70 μέλη τῆς Κομμούνας.

Καθὼς φαίνεται, ὁ λαὸς τοῦ Παρισοῦ ἀκόμα κ' οἱ λαϊκῆς συνεικίαις ὑποστήριξαν πολὺ χλιαρὰ τὴν Κομμούνα. Οἱ βιοτέχνες παραπονοῦνταν γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῆς ζωῆς. Οἱ ἐργάτες τῶν πολεμικῶν ἐργοστασιῶν βρίσκονταν ἀπὸ πολλὰς μέρες σὲ ἀναβρασμό. Ἡ Κομμούνα εἶχε προκηρύξει, στὶς 5 τοῦ Θερμιδώρ, τὴν ἐπιβολὴ ἀνωτάτου ὄριου ἡμερομισθίων, κι αὐτὸ δυσαρέστησε τοὺς ἐργαζόμενους. Τὸ πρωὶ τῆς 9ης τοῦ Θερμιδώρ, οἱ χτίστες κ' οἱ μαρμαράδες τοῦ Διαμερίσματος τῆς Ἐνότητος ἔλεγον νὰ παρατίθουν τὴ δουλειά, καὶ τὸ Δια-

μέρισμα αυτό, τὸ ἄλλοτε γεμάτο Ἐμπερτιστές, πῆρε τὸ μέρος τῆς Συμβατικῆς. Κατὰ τις 4 τὸ ἀπόγευμα ἔγινε συγκέντρωση τῶν ἐργατῶν στὴν πλατεία τῆς Γκρέβ. Οἱ ἐργάτες ζητοῦσαν τὴν ἀύξηση τοῦ ἀνωτάτου ὄριου ἡμερομισθίων. Μάταια ἡ Κομμούνια μὲ μιὰ προκήρυξη πού ἔβγαλε κατὰ τις 8 τὸ βράδι προσάθισε νὰ φορτώσει ὅλη τὴν εὐθύνη στὸν Μπαρέρ. Τὸν «Μπαρέρ πού διαδοχικὰ εἶταν μέλος ὄλων τῶν φατριῶν καὶ πού ὄρισε τὰ ἡμερομίσθια γιὰ νὰ κάνει τοὺς ἐργάτες νὰ πεθάνουν ἀπ' τὴν πείνα». Ἡ προκήρυξη αὐτὴ δὲ διέλυσε ὄλες τις προκαταλήψεις, κι ὅταν τὰ μέλη τῆς Κομμούνιας ὀδηγοῦνταν στὴν λαϊμητόμο, ὁ κόσμος φώναζε καθῶς περνοῦσαν, Βρίζοντας τὸ ἀνώτατο ὄριο.

Τραγικὴ εἰρωνεία! Ὁ Ροβεσπιέρος καὶ τὸ κόμμα του χανόταν, ἐπειδὴ θέλησε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν Τρομοκρατία γιὰ μιὰ καινούργια ἀνατροπὴ τῆς ἰδιοχτησίας. Ἡ Δημοκρατία τῆς οἰκονομικῆς ἰσότητος πού ὄνειρευόταν νὰ ἐγκαθιδρύσῃ μὲ τοὺς νόμους τοῦ Βαντώζ, ἡ Δημοκρατία χωρὶς πλοῦσιους καὶ φτωχοὺς, εἶχε χτυπηθεῖ θανάσιμα. Οἱ Ἀβράκωτοι θὰ λυπηθοῦν σὲ λίγο γιὰ τὸ ἀνώτατο ὄριο. Μάταια ὅμως θὰ ἐπαναστατήσουν γιὰ νὰ τὸ ἐπαναφέρουν.

Γιὰ τὴν ὥρα, οἱ μόνοι πού καταλάβαιναν τὴ σημασία τῆς νίκης τῶν τρομοκρατῶν ἐνωμένων μὲ τὸ Μαρὰι εἶταν οἱ μικροαστοὶ καὶ οἱ βιοτέχνες ἐκείνοι πού ὁ Ροβεσπιέρος τοὺς εἶχε ἀνεβάσει στὴν ἔξουσία καὶ πού γέμιζαν τὶς Λέσχες καὶ τὶς ἐπαναστατικὰς διοικητικὰς ἀρχές. Ἀνάμεσά τους ἡ θλίψη εἶταν βαθιά. Διαφαίνεται ἀκόμα καὶ στὶς δημολογίαις τῶν Θερμιδιωριανῶν. Ὁ Τιμπωνώ, ὁ μέλλων Νομάρχης τῆς Αὐτοκρατορίας, μᾶς λέει πὸς οἱ ἀρχές τοῦ Νομοῦ του (Βιένν) εἶχαν παρεμποδίσει στὴν ἀρχὴ τὴν κυκλοφορίαν τῆς προκήρυξης τοῦ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 9ης τοῦ Θερμιδώρ. Ὁ Λαινελοῦ ἔγραψε ἀπ' τὸ Λαβὰλ στὴν Ἐπιτροπὴ, στίς 21 τοῦ Θερμιδώρ, πὸς τὸ κακόβουλο πνεῦμα τοῦ τυράννου ζοῦσε ἀκόμα: «Εἶναι λαβωμένο, ἀλλὰ δὲν ἐκμηδενίστηκε. Στὶς Λαϊκὰς Ἐταιρίες, ὄλοι οἱ δημαγωγοὶ εἶταν ὑπὲρ τοῦ Ροβεσπιέρου». Στὸ Νεβέρ φυλάκισαν ἀμέσως ἐκείνους πού ἔρχονταν ἀπ' τὸ Παρίσι καὶ μιλοῦσαν γιὰ τὴν πτώση τοῦ Ροβεσπιέρου. Στὸ Ἀρράς, στὴ Νίμ, ὅταν μαθεύτηκε ἡ σύλληψη τοῦ Ροβεσπιέρου, οἱ Λέσχες πρότειναν νὰ ἐξοπλίσουν τὰ μέλη τους καὶ νὰ τρέξουν νὰ τὸν βοηθήσουν. Πολλοὶ πατριῶτες αὐτοκτόνησαν ἀπ' τὴν ἀπελπισίαν τους (στὸ Παρίσι ὁ χαρακτὴρ Μωκλαίρ, στὴ Νίμ ὁ δικαστὴς Μπουντόν, κτλ.).

Οἱ Θερμιδιωριανοὶ εἶχαν τώρα στὴ διάθεσίν τους τὴν Τρομοκρατία. Βγάλανε ἀπ' τὶς φυλακὰς τοὺς ὄπαδούς τους καὶ τὶς γέμιζαν μὲ τοὺς ὄπαδούς τοῦ Ροβεσπιέρου. Αἰχμάλωτοι τῆς ἀντίδρασης πού ἐξαπέλυσαν, θὰ παρασυρθοῦν μακρύτερα ἀπ' ὅ,τι τῶσθελαν καὶ οἱ ἴδιοι. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς θὰ μετανοήσουν στὸ τέλος τῆς ζωῆς τους γιὰ τὴ συμμετοχὴ τους στὸ κίνημα τῆς 9ης τοῦ Θερμιδώρ. Στὸ πρόσωπο τοῦ Ροβεσπιέρου, οἱ θερμιδιωριανοὶ σκότωσαν γιὰ ἕνα αἶώνα, τὴ λαϊκὴ δημοκρατία.

Γέννημα τοῦ πολέμου καὶ τῶν στερήσεών του, ἡ Δημοκρατία αὐτὴ ποὺ διαμορφώθηκε μέσα στὸ καλούπι τῆς Τρομοκρατίας, ποὺ εἶταν ἀντίθετη στὶς ἀρχές της, ἀποτέλεσε, παρὰ τὰ θαυμάσια κατορθώματά της, ἓνα μόνο ἐπεισόδιο τῆς γαλλικῆς ἱστορίας. Στηριζόμενη σὲ μιὰ βάση ποὺ ὀλοένα στένευε, δὲν κατόρθωσε νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἀπὸ κείνους ἀκριβῶς ποὺ θέλησε νὰ προσεταιριστεῖ. Χρειάστηκε ἡ φλογερὴ μυστικοπάθεια τῶν πρωτεργατῶν της, ἡ ὑπερᾶνθρωπη ἐνεργητικότητά τους γιὰ νὰ τὴν κάνουν νὰ διαρκέσει ὡς τὴ νίκη πάνω στὸν ἐξωτερικὸ ἐχθρό. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σβυστοῦν εἴκοσι αἰῶνες μοναρχίας καὶ σκλαβιάς μέσα σὲ μερικὸς μῆνες. Οἱ πιὸ ἀσύτηροὶ νόμοι εἶναι ἀνίκανοι ν' ἀλλάξουν μονομιᾶς τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ τὴν κοινωνικὴ τάξη.

Ὁ Ροβεσπιέρος, ὁ Κουτόν, ὁ Σαιν-Ζύστ ποὺ θέλησαν νὰ παρατείνουν τὴ Δικτατορία γιὰ νὰ δημιουργήσουν κοινωνικοὺς θεσμοὺς καὶ ν' ἀνατρέψουν τὴν κυριαρχία τοῦ πλούτου, τὸ καταλάβαιναν καλὰ αὐτό. Δὲ θὰ μπορούσαν νὰ πετύχουν παρὰ μόνο ἂν εἶχαν στὰ χέρια τους ὅλη τὴ δικτατορικὴ ἐξουσία. Ἡ ἀδιαλλαξία ὅμως τοῦ Ροβεσπιέρου ποὺ ἦρθε σὲ σύγκρουση μὲ τοὺς συναδέλφους του τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ ἐκεῖνοι θέλανε νάρθοῦν σὲ συμβιβασμὸ μαζὶ του, στάθηκε ἀρκετὴ νὰ προκαλέσει τὴν κἀρευση τοῦ οἰκοδομήματος ποὺ βρισκόταν κρεμασμένο στὸ κενὸ τῶν νόμων. Ἀξιομνημόνευτο παράδειγμα τῶν ὀρίων τῆς ἀνθρώπινης θέλησης ποὺ ἀγωνίζεται ἐναντίον τῆς ἀντίστασης τῶν πραγμάτων.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
I. Ἡ ἐξέγερση τῶν Ὀμοσπονδιακῶν	6— 15
II. Τὰ πρῶτα μέτρα τῆς Μεγάλης Ἐπιτροπῆς Κοινῆς Σωτη- ρίας (Ἰούλιος 1798)	16— 25
III. Ἡ κρίση τοῦ Αὐγούστου 1798	26— 37
IV. Ἡ ἐξόρμησις τοῦ Ἐμπέρ καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῆς Τρομοκρατίας	38— 47
V. Χοντσούτ καὶ Βατινύ	48— 57
VI. Ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβέρνησεως	58— 68
VII. Ἡ Ἐπαναστατικὴ Δικαιοσύνη	69— 79
VIII. Ἡ συνωμοσία τοῦ Ἐξωτερικοῦ	80—101
IX. Οἱ Ἐπεικεῖς	102—114
X. Ἀπ' τοὺς Citra στοὺς Ultra	115—127
XI. Ἡ πτώσις τῶν φατριῶν	128—140
XII. Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβέρνησεως . .	141—161
XIII. Φλερύ	152—161
XIV. Θερμιδώρ	162—186